

ÂŞIK PAŞAZADE OSMANOĞULLARI'NIN TARİHİ

Hazırlayanlar Kemal Yavuz – M. A. Yekta Saraç

موسى

بوصلة نبي سيب
عقله بركة كند
مصر فخر
حاله محتاج
کمال

ÂŞIK PAŞAZADE
OSMANOĞULLARI'NIN TARİHİ
ÇEVİRİ VE GÜNÜMÜZ DİLİNE AKTARIM:
KEMAL YAVUZ – M. A. YEKTA SARAÇ

Âşık Paşazade: (1393?-1484?) Asıl adı Derviş Ahmed, mahlası Âşıkî'dir. Amasya sancağına bağlı Mecitözü kazasının Elvan Çelebi köyünde doğdu. 1. Mehmed, 2. Murad ve 2. Mehmed'in seferlerine katıldı. İstanbul'un fethinde bulundu. Fetihten sonra İstanbul'a yerleşti. Osmanlı tarih yazıcılığında çok önemli bir yeri olan *Menakıb u Tevarih-i Âl-i Osman*, Osmanlı devletinin kuruluşundan Fatih döneminin sonuna kadar gelmektedir. Bu yapıtın önemi, Osmanlı tarihinden söz eden daha erken tarihli bazı metinlerin tersine, kendi içinde tutarlı bir bütün oluşturmaya, yalnızca Osmanlılar'ı konu etmesi, açık bir biçimde yazarının kişiliğinin damgasını da taşıyan ve birinci elden bilgiler veren ilk yapıt olmasıdır. Gerekliğinde dönemin devlet adamlarını ve komutanlarını eleştirecek kadar cesur bir kalemi olan yazar, yapıtında siyasal tarihe bilgiler sunmasının yanı sıra kuruluş döneminde Osmanlı toplumunun sosyal yapısına ve iktisadi durumuna ilişkin bilgiler de vermektedir. Sözüünü ettiği seferlere, kendisinin de katılmış olması, yazdığı tarihin önemli bir bölümünün bizzat yaşadığı bir tarih olması, yapıta özgün bir üslup özelliği vermiştir.

Prof. Dr. Kemal Yavuz: 1947 yılında Karaman'da doğdu. 1971 yılında İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 1970-73 yılları arasında İÜ Edebiyat Fakültesi Türkiyat Enstitüsü'nde kütüphane memuru olarak çalıştı. 1977 yılında İÜ Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Türk Dili alanında doktor unvanını, 1983 yılında da aynı alanda doçent unvanını kazandı. 1973-86 yılları arasında Atatürk Üniversitesi'nde asistan, asistan doktor, yardımcı doçent ve doçent olarak çalıştı. 1989 yılında İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne doçent olarak atandı. 1989 yılında aynı bölümün Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda profesör ve Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı oldu. Halen bu görevini sürdürmektedir. Yayınları: *Reşad Nuri'nin Tiyatro ile İlgili Makaleleri* (İstanbul, 1976); *Mesnevi-i Muradiyye* (Ankara, 1982); *Kenzü'l-Küberâ* (Ankara, 1991); *Garibname* (İstanbul, 2000). Ayrıca Türk dili ve edebiyatıyla ilgili ders kitaplarıyla yayınlanmış çeşitli bilimsel makale ve bildirileri bulunmaktadır.

Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç: 1963 yılında İstanbul'da doğdu. 1985 yılında İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu ve aynı yıl İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak atandı. Aynı anabilim dalında; 1987 yılında yüksek lisans programından mezun oldu, 1991 yılında doktor unvanını aldı, 1992 yılında yardımcı doçent kadrosuna atandı, 1994 yılında doçent unvanını kazandı, 2003 yılında profesörlük kadrosuna atandı. Halen İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Yayınları: *Şeyhülislam Kemal Paşazade, Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Bazı Şiirleri* (İstanbul, 1995); *Edebiyat Terimleri-İstilahât-ı Edebiyye*, (İstanbul 1996); *Klâsik Edebiyat Bilgisi-Belâgat* (2. baskı: İstanbul, 2001); *Emri Divanı* (İstanbul 2002). Bu kitapların dışında bilimsel dergilerde ve ansiklopedilerde yayınlanmış çeşitli makale, bildiri ve ansiklopedi maddeleri vardır.

ÂŞIK PAŞAZADE
OSMANOĞULLARI'NIN TARİHİ
ÇEVİRİ VE GÜNÜMÜZ DİLİNE AKTARIM:
KEMAL YAVUZ – M. A. YEKTA SARAÇ

Âşık Paşazade
Osmanoğulları'nın Tarihi

K Kitaplığı 28
Anatolia 3

ISBN: 975-296-043-X

Çeviri ve Günümüz Diline Aktarım: Kemal Yavuz – M. A. Yekta Saraç
Yayına Hazırlayan: Hayati Develi – Samih Rifat
Kitap Tasarımı: Ersu Pekin
Kapak Resmi: "Orhan bin Osman" tuğralı mülkname. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi.
Düzeltili: Müge Karalom, Hayati Develi (Çevriyazı)
Baskı: MAS Matbaacılık A.Ş.
Dereboyu Caddesi Zagra İş Merkezi
B Blok No 1, 34398 Maslak, İstanbul
0212 285 11 96
info@masmat.com.tr

© Koç Kültür Sanat Tanıtım A.Ş. 2003
Barbaros Bulvarı, Morbasan Sokak, Koza İş Merkezi
C Blok, 80700 Beşiktaş, İstanbul

ÂŞIK PAŞAZADE
OSMANOĞULLARI'NIN TARİHİ
ÇEVİRİ VE GÜNÜMÜZ DİLİNE AKTARIM:
KEMAL YAVUZ – M. A. YEKTA SARAÇ

İÇİNDEKİLER

	Önsöz	25
	HAYATI VE "TARİH" İYLE ÂŞIK PAŞAZADE	31
	HAYATI	31
	ESERİ: MENAKİB U TEVÂRİH-İ ÂL-i OSMÂN	42
	GÜNÜMÜZ DİLİNDE	49 — 314
	OSMANOĞULLARI'NIN TARİHİ	51
BÖLÜM 1	OSMANOĞULLARI'NIN SOYUNUN ADLARI	53
BÖLÜM 2	OSMAN GAZİ'NİN SOYU VE SÜLALESİ HANGİ VİLAYETTEN NE SEBEPLE GELDİLER; NİÇİN PADİŞAH OLDU; SONRA BU RUM ÜLKESİNE (ANADOLU'YA) HANGİ SEBEPLE GELDİLER; ONU ANLATIR.	53
BÖLÜM 3	OSMAN GAZİ'NİN GECE GÜNDÜZ DEMEDEN ZAMAN ZAMAN DÖRT BİR YANA YÜRÜMEYE BAŞLADIĞINI ANLATIR.	56
BÖLÜM 4	OSMAN GAZİ'NİN NASIL BİR RÜYA GÖRDÜĞÜNÜ, BUNU KİME HABER VERDİĞİNİ VE YORUMUNUN NE OLDUĞUNU ANLATIR.	57
BÖLÜM 5	OSMAN GAZİ, KAYIN BABASI DÜŞÜ YORDUKTAN SONRA NELER ORTAYA ÇIKTI VE NEYLE MEŞGUL OLDU ONU ANLATIR.	59
BÖLÜM 6	SULTAN ALAADDİN'İN KÂFİRLERLE MÜSLÜMANLARIN ARASINDA GEÇEN OLAYLARDAN HABERDAR OLDUĞUNU BİLDİRİR.	60
BÖLÜM 7	SULTAN ALAADDİN'İN VİLAYETİNE GİDİP TATAR İLE NE YAPTIĞINI BİLDİRİR.	61
BÖLÜM 8	OSMAN GAZİ HİSARI ALINCA SULTAN ALAADDİN'E NE GÖNDERDİ VE SULTAN'DAN ONA NE GELDİ, ONU ANLATIR.	62
BÖLÜM 9	OSMAN GAZİ'NİN KİMLERİ DOST VE SIRDAS EDİNDİĞİNİ VE ÇEVRELERİNDE KİMLERİN BULUNDUĞUNU, NASIL TEDBİR ALDIĞINI VE ONLARLA NE ŞEKİLDE DÜŞÜP KALKTIĞINI ANLATIR.	63
BÖLÜM 10	HARMANKAYA KÂFİRLERİNİN OSMAN GAZİ İLE NE YÖNLERDEN TANIŞIK OLDUKLARINI VE NELER YAPTIKLARINI BİLDİRİR.	65
BÖLÜM 11	KÖSE MİHAL DÜĞÜN EDİP KIZINI GÜL FALANZOĞLU'NUN BEYİNE VERİYOR.	67
BÖLÜM 12	YARHİSAR TEKFURUNUN KIZINI ALACAK OLAN BİLECİK TEKFURUNUN DÜĞÜN YAPTIĞINI BİLDİRİR.	68
BÖLÜM 13	O YARHİSAR TEKFURUNUN KIZI OLAN GELİNİ TUTUP KİME VERDİLER VE AYRICA O KİM İDİ, ONU ANLATIR.	70
BÖLÜM 14	OSMAN GAZİ'NİN İLK ÖNCE CUMA NAMAZINI NEREDE KILDIRDIĞINI VE FETHETTİĞİ HER ŞEHİRDE NASIL BULUNDUĞUNU ANLATIR.	71
BÖLÜM 15	BU BÖLÜM OSMAN GAZİ'NİN KOYDUĞU KANUNUN HÜKÜMLERİNİ ANLATIR.	73
BÖLÜM 16	BU FETHETTİĞİ VİLAYETLERİN TİMARLARINI KİMLERE VERDİĞİNİ ANLATIR.	75
BÖLÜM 17	BURSA TEKFURU VE BAŞKA TEKFURLAR EDRENOS TEKFURU, BEDENOS TEKFURU, KESTEL TEKFURU, KİTE TEKFURU BUNLARIN HEPSİNİN BİRLEŞTİKLERİNİ ANLATIR.	75

BÖLÜM 18	OSMAN GAZİ BURSA HİSARI İÇİN HANGİ TEDBİRLERİ ALDI, NELER YAPTI BUNU ANLATIR.	77
BÖLÜM 19		77
BÖLÜM 20	MEKECE, AKHİSAR, GEYVE, LEBLEBİCİHİSARI VE ÇADIRLI'NIN NE ŞEKİLDE ALINDIĞINI BİLDİRİR.	78
BÖLÜM 21	OSMAN GAZİ KARACAHİSAR'DA İKEN GERMİYAN'DAN TATAR ÇAVDAR'IN GELEREK KARACAHİSAR PAZARINI VURDUĞUNU ANLATIR. ŞİMDİ ZAMANIMIZDA O SÜLALEDEN OLANLAR VAR VE BUNLAR ÇAVDARLU DİYE ANILMAKTADIR.	80
BÖLÜM 22	OSMAN GAZİ'NİN OĞLU ORHAN'I AKYAZI VE KOCALI'NE NASIL GÖNDERDİĞİNİ ANLATIP BİLDİRİR.	81
BÖLÜM 23	OSMAN GAZİ'NİN, OĞLU ORHAN'I BURSA'YA GÖNDERDİĞİNİ VE BURSA'NIN NE ŞEKİLDE FETHOLUNDUĞUNU BİLDİRİR.	84
BÖLÜM 24	OSMAN GAZİ OĞLU ORHAN'A VASIYETLERİNİ ANLATIR.	87
BÖLÜM 25	KONUR ALP İLE GAZİ RAHMAN VE AKÇAKOCA'NIN DURUMLARI NE OLDU, ONLARI ANLATIR.	88
BÖLÜM 26	AYDOS HİSARI NE ŞEKİLDE FETHOLUNDU ONU ANLATIR.	89
BÖLÜM 27	TEKFUR İLE KIZINI NE YAPTIKAR ONU ANLATIR.	91
BÖLÜM 28	GAZİLERİN BU YANDA NELER YAPTIĞINI VE ORHAN GAZİ'NİN BABASININ HAK RAHMETİNE KAVUŞTUĞUNU ANLATIR.	92
BÖLÜM 29	OSMAN GAZİ'NİN ÖLÜMÜNDEN SONRA ORHAN GAZİ'NİN NE İLE MEŞGUL OLDUĞUNU ANLATIR.	93
BÖLÜM 30	ORHAN GAZİ PADİŞAH OLDUKTAN SONRA HANGİ İŞLERLE UĞRAŞTI, ONU BİLDİRİR.	95
BÖLÜM 31	ONUN NE GİYDİĞİNİ VE NELER ORTAYA ÇIKARIP UYGULADIĞINI ANLATIR.	97
BÖLÜM 32	İZNİK'İN NASIL ALINIP FETHEDİLDİĞİNİ ANLATIR.	99
BÖLÜM 33	ORHAN GAZİ'NİN İZNİK'TE NELER YAPTIĞINI VE KİMLERLE GÖRÜŞÜP KONUŞTUĞUNU ANLATIR.	101
BÖLÜM 34	İZNİK FETHİNDEN SONRA ORHAN GAZİ NE İLE UĞRAŞTI VE TIMARLARI KİMLERE VERDİ? ONU ANLATIP BİLDİRİR.	102
BÖLÜM 35	ORHAN GAZİ KARASI VİLAYETİNİ NİÇİN VE HANGİ SEBEPLE FETHETMİŞTİR? ONU BİLDİRİP AÇIKLAR.	102
BÖLÜM 36	KARASI İLİNDE ORHAN GAZİ'NİN NELER YAPTIĞINI ANLATIR.	103
BÖLÜM 37	ORHAN GAZİ'NİN BU VİLAYETİ FETHETTİĞİNİ, TIMARLARINI KİMLERE VERDİĞİNİ VE O HİSARDAKİ OÇLANIN DURUMUNUN VE SONUNUN NE OLDUĞUNU AÇIKLAYIP ANLATIR.	104
BÖLÜM 38	SÜLEYMAN PAŞA'NIN BU İLDE NELER YAPTIĞINI VE HANGİ İŞLERLE UĞRAŞTIĞINI ANLATIP AÇIKLAR.	105
BÖLÜM 39	SÜLEYMAN PAŞA RUMELİ'NE GEÇİNCE NASIL ÖNLEMLER ALDI, NELER YAPTI VE NELER DÜŞÜNDÜ, BUNLARI ANLATIR.	109
BÖLÜM 40	KONUR HİSARINI NE ŞEKİLDE ALDIKLARINI ANLATIP AÇIKLAR.	110
BÖLÜM 41	GAZİ EVRENOZ İLE HACİ İLBEYİ'NİN NELER YAPTIKLARINI, AYRICA SÜLEYMAN PAŞA'NIN FAALİYETLERİNİ ANLATIR.	111
BÖLÜM 42	MURAD HAN GAZİ, KARDEŞİ VEFAT ETTİKTEN SONRA KENDİSİ NELER YAPTI, ONU ANLATIR.	112
BÖLÜM 43	HACİ İLBEYİ İLE GAZİ EVRENOZ NELER YAPTIKAR VE NE İŞLERLE UĞRAŞTILAR ONU ANLATIR.	113
BÖLÜM 44	MURAD HAN'IN EDİRNE'YE NASIL GİRDİĞİNİ ANLATIR.	113

BÖLÜM 45	MURAD HAN GAZİ'NİN EDİRNE'DE NE İLE MEŞGUL OLDUĞUNU ANLATIR.	114
BÖLÜM 46	MURAD HAN GAZİ'NİN BURSA'YA YÖNELDİĞİNİ VE GİTTİKTEN SONRA ORADA NELER YAPTIĞINI BİLDİRİP ANLATIR.	115
BÖLÜM 47	BİGA'NIN NASIL FETHEDİLDİĞİNİ ANLATIR.	116
BÖLÜM 48	SIRPLARIN EDİRNE'YE GELDİKLERİNİ ANLATIR.	116
BÖLÜM 49	MURAD HAN'IN GERMİYANOĞLU'YLA NE ŞEKİLDE, NASIL DÜNÜR OLDUKLARINI ANLATIR.	117
BÖLÜM 50	MURAD HAN'IN DÜĞÜNE BAŞLAYIP KIZI ALIVERDİĞİNİ VE OĞLUNU EVLENDİRDİĞİNİ ANLATIR.	118
BÖLÜM 51	GELİNİ GETİRMEK İÇİN KİMLERİ GÖNDERDİLER VE ORADAN KİMLER GELDİ, ONU ANLATIR.	119
BÖLÜM 52	MURAD HAN GAZİ'NİN HAMİD VİLAYETİNİ NASIL FETHETTİĞİNİ ANLATIR.	120
BÖLÜM 53	MURAD HAN GAZİ ASKER TOPLADI VE TOPLADIĞI BU ORDUYLA NE YAPTI ONU ANLATIR.	121
BÖLÜM 54	PADİŞAHIN EDİRNE'YE VARINCA NE YAPTIĞINI ANLATIR.	122
BÖLÜM 55	ŞAHİN LALA ÖLÜNCE, BEYLERBEYLİĞİN KARA TEMÜR PAŞA'YA VERİLDİĞİNİ, ONUN NELER YAPTIĞINI, ÖNCE NE TARAFA GÖNDERİLDİĞİNİ VE NEREYE GİTTİĞİNİ ANLATIR.	123
BÖLÜM 56	MURAD HAN GAZİ'NİN SİRP KRALI İLE NE ŞEKİLDE MÜCADELE ETTİĞİNİ ANLATIR.	124
BÖLÜM 57	BAYEZİD HAN TAHTA ÇIKTIKTAN SONRA NELER YAPTI ONU ANLATIR.	126
BÖLÜM 58	BAYEZİD HAN'IN ALAŞEHİR'E VARIP ORAYI NASIL FETHETTİĞİNİ ANLATIR.	127
BÖLÜM 59	BAYEZİD HAN'IN İSTANBUL'A VARMA SININ SEBEBİ NE İDİ VE ORADA NELER YAPTI, ONU ANLATIR.	128
BÖLÜM 60	SULTAN BAYEZİD'İN İSTANBUL'A YENİDEN GELMESİ İLE NELER YAPTIĞINI ANLATIR.	130
BÖLÜM 61	BUNDAN SONRA SULTAN BAYEZİD'İN NE İŞLERLE UĞRAŞTIĞINI ANLATIR.	131
BÖLÜM 62	BAYEZİD HAN'IN DİSPOT İLE NELER YAPTIĞINI ANLATIR.	132
BÖLÜM 63	BAYEZİD HAN, KARAMANOĞLU'YLA NE YAPTI ONU ANLATIR.	135
BÖLÜM 64	SULTAN BAYEZİD HAN'IN KASTAMONU'YA NE ŞEKİLDE VARDIĞINI ANLATIR.	136
BÖLÜM 65	BAYEZİD HAN'IN AMASYA VE SİVAS'I NASIL FETHETTİĞİNİ BİLDİRİR.	137
BÖLÜM 66	SARUHAN BEGLÜ'NÜN FİLİBE YÖRESİNE NASIL GELDİĞİNİ VE SÜRÜLÜP ORAYA GİTMESİNE NEYİN SEBEP OLDUĞUNU ANLATIP BİLDİRİR.	138
BÖLÜM 67	BAYEZİD HAN'IN ÖLÜMÜNDEN SONRA KAÇ OĞLU KALDI VE BUNLAR NELER YAPTI, ONU ANLATIR.	146
BÖLÜM 68		148
BÖLÜM 69	BAYEZİD OĞLU SULTAN MEHMED'İN KARDEŞİ MUSA'YLA BULUŞMA VE VİLAYETLERİ ÇEKİŞEREK ALMA İSTEĞİNİ, DEVLET KİMİN İŞE HAKK'IN EMRİ İLE ÜLKEME ONUN HÂKİM OLMASI GEREKTİĞİNİ ANLATIP BİLDİRİR.	149
BÖLÜM 70	SULTAN MEHMED'İN RUMELİ'NDE KARDEŞİ MUSA'YLA MÜCADELE ETTİĞİ SIRADA, KARAMANOĞLU'NUN BURSA'YA GELDİĞİNİ ANLATIR.	151

BÖLÜM 71	EMİR SÜLEYMAN ÖLDÜKTEN SONRA OĞLUNU KİM İSTANBUL'A İLETMİŞTİ. ONUN OĞLUNUN HALLERİNİ BİLDİRİR.	152
BÖLÜM 72	SULTAN BAYEZİD'İN OĞLU SULTAN MEHMED MUSA'YI ORTADAN KALDIRDIKTAN SONRA NELERLE MEŞGUL OLDU ONU BİLDİRİR.	153
BÖLÜM 73	SULTAN MEHMED'İN BÜYÜK BİR ORDU TOPLAYIP KARAMAN ÜLKESİNE SEFERE ÇIKTIĞINI VE GİDİP ORADA NELER YAPTIĞINI ANLATIR.	154
BÖLÜM 74	BAYEZİD HAN OĞLU SULTAN MEHMED'İN BURSA'YA GELİP ONDAN SONRA EFLAK'A GİTTİĞİNİ BİLDİRİR.	155
BÖLÜM 75	SULTAN MEHMED'İN SAMSUN'U NASIL ALDIĞINI BİLDİRİR.	156
BÖLÜM 76	SULTAN MEHMED'İN SAMSUN'U ALDIKTAN SONRA İSKİLİB'E UĞRAĞIĞINI VE ORADA NE YAPTIĞINI BİLDİRİR.	157
BÖLÜM 77	SİMAVNA KADISIOĞLU'NUN KETHÜDASI KADIASKER İKEN BÖRKLÜCE MUSTAFA'NIN KARABURUN'A GELİP NE YAPTIĞINI BİLDİRİR.	158
BÖLÜM 78	SİMAVNA KADISIOĞLU'NUN DURUMU NE OLDU, ONU ANLATIR.	159
BÖLÜM 79	SULTAN MEHMED'İN BURSA'DA İMARET YAPTIĞINI, VAKFETMEK İÇİN ONA BİRKAÇ KÂFİR KÖYÜ İSTEDİĞİNİ, BULDUĞU KÖYLERİ NASIL BULDUĞUNU BİLİP ANLATIR	161
BÖLÜM 80	BAYEZİD HAN OĞLU SULTAN MEHMED HAN'IN FANİ DÜNYADAN SONSUZLUK SARAYINA YÜRÜDÜĞÜ ZAMAN, OĞUL VE KIZLARI KAÇ TANE İDİ. PADİŞAH OLDUKTAN SONRA NASIL VEFAT ETTİ BUNLARI BİLDİRİP AÇIKLAR.	162
BÖLÜM 81	SULTAN MURAD'IN NE ŞEKİLDE GELİP PADİŞAH OLDUĞUNU VE KARDEŞLERİNİN HALLERİNİ BİLDİRİR.	163
BÖLÜM 82	SULTAN MURAD BURSA'DA TAHTA GEÇİNCE, BERİ TARAFTA RUMELİ'NDE NELER ORTAYA ÇIKTI, BUNU ANLATIR.	164
BÖLÜM 83	BURSA'DA BULUNAN PAŞALAR NASIL DÜŞÜNDÜLER, NE TEDBİR ALDILAR VE HANGİ İŞLERLE MEŞGUL OLURLAR, ONU ANLATIR.	165
BÖLÜM 84	HACI İVAZ PAŞA'NIN MUSTAFA'YA NE ŞEKİLDE MEKTUP YAZIP GÖNDERDİĞİNİ ANLATIR.	166
BÖLÜM 85	MUSTAFA KAÇINCA NELER OLDU VE SULTAN MURAD BUNUNLA İLGİLİ NE YAPTI, ONU ANLATIR.	167
BÖLÜM 86	SULTAN MURAD'IN RUMELİ'NE NASIL GEÇTİĞİNİ ANLATIR.	168
BÖLÜM 87	PADİŞAH'IN EDİRNE'DE KALDIĞINI VE ETRAFİN BEYLERİNE ELÇİLER GÖNDERDİĞİNİ ANLATIP BİLDİRİR.	169
BÖLÜM 88	SULTAN MURAD DÜZME'Yİ ORTADAN KALDIRDIKTAN SONRA KARDEŞİNİN NE YAPTIĞINI ANLATIR.	170
BÖLÜM 89	SULTAN MURAD'IN, KARDEŞİ MUSTAFA'YLA NASIL BULUŞTUĞUNU VE SONUNDA NE YAPTIĞINI ANLATIR.	171
BÖLÜM 90	SULTAN MURAD'IN KARDEŞİNİ ORTADAN KALDIRDIKTAN SONRA NE İLE UĞRAŞTIĞINI ANLATIR.	173
BÖLÜM 91	SULTAN MURAD'IN İSFENDİYAR İLE NASIL BULUŞTUĞUNU VE ONUNLA NE YAPTIĞINI ANLATIR.	174
BÖLÜM 92	SULTAN MURAD'IN İZNİK'E KARDEŞİ İLE BULUŞMAYA GELDİĞİ ZAMAN İFLAKOĞLU DIRAKOLA'NIN NE YAPTIĞINI ANLATIR.	175
BÖLÜM 93	SULTAN MURAD HAN'IN DIRAKOLA'YLA BARIŞ YAPTIKTAN SONRA NE İLE MEŞGUL OLDUĞUNU BİLDİRİR.	176

BÖLÜM 94	AYDIN İLİNİN NASIL ALINDIĞINI, AYDINOĞULLARINDAN OLAN İZMİROĞLU CÜNEYD BEY'İN NE OLDUĞUNU BİLDİRİR.	177
BÖLÜM 95	SONUNDA İZMİROĞLU'NUN NE ŞEKİLDE ELE GEÇİRİLDİĞİNİ VE AKİBETİNİN NE OLDUĞUNU ANLATIR.	178
BÖLÜM 96	MENTEŞE OĞLANLARININ BABALARINDAN SONRA NE OLDUKLARINI ANLATIR.	180
BÖLÜM 97	KARAMANOĞLU MEHMED BEY'İN ADALYA'DA HİSARA DÜŞÜP SAVAŞTIĞINI ANLATIR.	181
BÖLÜM 98	AMASYA VİLAYETİNDE VE TOKAT'TA KIZILKOCAGÖĞÜRLERİ YÖRGÜÇ İLE NE YAPTI. ARALARINDA HANGİ OLAYLAR OLDU VE OLMAKTADIR. BUNLARI ANLATIR.	182
BÖLÜM 99	KOCAKAYASI'NIN SAHİBİ OLAN HAYDAR BEY'İN DURUMUNUN NEREYE VARDIĞINI ANLATIR.	185
BÖLÜM 100	YÖRGÜÇ PAŞA'NIN ALPARSLAN CENGİNİ HANGİ YÖNDEN İDARE ETTİĞİNİ ANLATIR.	186
BÖLÜM 101	SULTAN MURAD HAN'IN ERGENE KÖPRÜSÜ'NÜ NASIL YAPTIĞINI BİLDİRİR.	187
BÖLÜM 102	GERMİYANOĞLU YAKUB BEY'İN KENDİ İLİNDEN GELİP SULTAN MURAD'A OLAN BAĞLILIĞINI VE İTAATİNİ ANLATIR.	188
BÖLÜM 103	YÖRGÜÇ BUNUN GİBİ İŞLERLE UĞRAŞIRKEN PADİŞAHIN NELER YAPTIĞINI BİLDİRİR.	189
BÖLÜM 104	SELANİK'İN NASIL FETHEDİLDİĞİNİ ANLATIR.	190
BÖLÜM 105	SULTAN MURAD'IN SELANİK SEFERİNDEN SONRA MACARİSTAN'A SEFERE ÇIKMA İSTEĞİNİ ANLATIR	191
BÖLÜM 106	KARAMANOĞLU'NUN KÂFİRİ YARDIMCI BİLİP MÜSLÜMANLARIN ÜZERİNE YÜRÜMESİ ÜZERİNE SULTAN MURAD HAN'IN KARAMAN'A SEFERE ÇIKTIĞINI ANLATIR.	193
BÖLÜM 107	SULTAN MURAD'IN KARAMAN SEFERİNDEN DÖNDÜKTEN SONRA NE İLE MEŞGUL OLDUĞUNU ANLATIR.	194
BÖLÜM 108	EVRENEZOĞLU ALİ BEY'İN MACARİSTAN ÜLKESİNİN YOLLARINI GÖRMeye GÖNDERİLMESİ HALİNİ ANLATIP BİLDİRİR.	195
BÖLÜM 109	SULTAN MEHMED'İN OĞLU ALLAH YOLUNDA ÇARPIŞANLARIN ÖNDERİ SULTAN MURAD HAN'IN MACARİSTAN VİLAYETİNE YÖNELDİĞİNİ VE ORAYA NASIL ULAŞTIĞINI BİLDİRİP ANLATIR.	196
BÖLÜM 110	EVRENEZOĞLU İSA BEY'İN ARNAVUT'TA NE OLDUĞUNU ANLATIR.	197
BÖLÜM 111	MÜCAHİTLERİN BAŞBUĞU SULTAN MURAD HAN'IN BELGRAD'A GİDİP NELER YAPTIĞINI ANLATIR.	198
BÖLÜM 112	SULTAN MURAD HAN GAZİ'NİN SEMENDİRE'YE NE SEBEBTEN RAĞBET EDİP DEĞER VERDİĞİNİ BİLDİRİR.	199
BÖLÜM 113	MÜCAHİTLERİN ÖNDERİ GAZİ SULTAN MURAD HAN, MORA VİLAYETİNİN KAPISI DURUMUNDAKİ KERME HİSARINI NASIL FETHETTİ. BUNU ANLATIR.	201
BÖLÜM 114	MEZİD BEY'DEN SONRA EFLAK'TA MAĞLUP OLAN KULA ŞAHİN'İN NASIL YENİLDİĞİNİ ANLATIP BİLDİRİR.	202
BÖLÜM 115	KARAMANOĞLU BU ŞEKİLDE KÖTÜLÜKLERDE BULUNUNCA, SULTAN MURAD HAN BUNA KARŞILIK NELER YAPTI, ONU BİLDİRİR.	203
BÖLÜM 116	VILKOĞLU'NUN SİRP ÜLKESİ ELİNDEN ÇIKTIKTAN SONRA YANKO'NUN ÖNÜNDEN GİDEREK İZLEDİ DERVENDİ'NE MACAR ORDUSUNU NASIL GETİRDİĞİNİ ANLATIR.	205

BÖLÜM 117	SULTAN MURAD'IN OĞLUNU TAHTA GEÇİRİP MANİSA'YA VARIP OTURDUKTAN SONRA HANGİ OLAYLARIN MEYDANA GELDİĞİNİ ANLATIP BİLDİRİR.	206
BÖLÜM 118	SULTAN MURAD'IN ARNAVUTLUK'TAKİ AKÇAĞIŞAR'I NASIL ALDIĞINI ANLATIR.	208
BÖLÜM 119	MACAR KÂFİRİ KOSOVA'YA GELEREK SULTAN MURAD HAN GAZİ İLE NASIL SAVAŞTI; SONRA O MACARLARLA GELENLER HANGİ HANLAR İDİ, ONLARI ANLATIR.	209
BÖLÜM 120	SULTAN MURAD HAN GAZİ'NİN, OĞLU SULTAN MEHMED'İ NE ŞEKİLDE EVLENDİRDİĞİNİ VE KİMİN KIZINI ALIVERDİĞİNİ ANLATIR.	212
	SULTAN MEHMED DÖNEMİ	214
BÖLÜM 121	BU BÖLÜM SULTAN MURAD'IN OĞLU SULTAN MEHMED'İN TAHTA NASIL GEÇTİĞİNİ, EDİRNE'YE NASIL GELDİĞİNİ VE DAHA ÖNCE NEREDE OLDUĞUNU BİLDİRİR.	215
BÖLÜM 122	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN KARAMAN'DAN DÖNÜP GELDİKTEN SONRA NE YAPTIĞINI VE NE ŞEKİLDE BİNA YAPTIĞINI BİLDİRİR.	217.
BÖLÜM 123	BU BÖLÜM İSTANBUL'UN ALINMASI VE HARAP OLMASI SONRASI TEKRAR NASIL MAMUR OLDUĞUNU BİLDİRİR.	219
BÖLÜM 124	BU BÖLÜM ENEZ'İN [İnez, Aynos] NE SURET İLE FETHOLDÜĞÜNÜ VE FETHİN SEBEBİNİ BİLDİRİR.	221
BÖLÜM 125	BU BÖLÜM NİKÖPRİ'NİN NE ŞEKİLDE VE KİMİN ELİYLE FETHOLDÜĞÜNÜ AÇIKLAR.	223
BÖLÜM 126	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN BELGRAD'A ANSIZIN SALDIRMASINI, ORADA NEYLEDİĞİNİ VE SONUNDA NE OLDUĞUNU BİLDİRİR.	224
BÖLÜM 127	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN OĞULLARI BAYEZİD HAN İLE MUSTAFA ÇELEBİ'Yİ NASIL SÜNNET ETTİRDİĞİNİ VE O DÜĞÜNÜN NEREDE OLDUĞUNU BİLDİRİR.	226
BÖLÜM 128	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN MORA VİLAYETİNE NE SURET İLE VARDIĞINI VE ORADA NE YAPTIĞINI VE NASIL FETHETTİĞİNİ AÇIKLAR.	228
BÖLÜM 129	BU BÖLÜM MORA VİLAYETİNİN KİLİTLERİ GİBİ OLAN MESEVRİ, LONDURA VE YILDUZ'UN NE ŞEKİLDE FETHOLDÜĞÜNÜ AÇIKLAR.	230
BÖLÜM 130	BU BÖLÜM SEMENDİRE'NİN (SEMENDİRE, SEMENDRIA, SANDREW) NE ŞEKİLDE FETHOLDÜĞÜNÜ AÇIKLAR.	231
BÖLÜM 131	BU BÖLÜM AMASRA'NIN NE ŞEKİLDE FETHOLDÜĞÜNÜ AÇIKLAR.	232
BÖLÜM 132	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ SİNOP'U, KASTAMONU'YU VE PADİŞAHI İLE BİRLİKTE BÜTÜN VİLAYETİNİ, KOYLUHİSARI VE TRABZON'U BİR SEFERDE HEPSİNİ NE ŞEKİLDE FETHETTİĞİNİ BİLDİRİR.	234
BÖLÜM 133	BU BÖLÜM İSMAİL BEY'İN DÜREKANİ'DE ESBABINI TOPLADIKTAN SONRA NEREYE GİTTİĞİNİ AÇIKLAR.	238
BÖLÜM 134	MEHMED HAN GAZİ, KOYLUHİSAR'I NE ŞEKİLDE FETHETTİ VE HEM NE OLMUŞ İDİ?	239
BÖLÜM 135	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ TRABZON'A NE ŞEKİLDE VARDIĞINI VE NASIL FETHETTİĞİNİ AÇIKLAR.	240

BÖLÜM 136	BU BÖLÜM, SULTAN MEHMED HAN GAZİ EFLAK'A NE SURET İLE GEÇTİ VE ORADA NEYLEDİĞİNİ AÇIKLAR.	242
BÖLÜM 137	BU BÖLÜM MÜCAHİTLERİN SULTANI, SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN EFLAK'A NE ŞEKİLDE GEÇTİĞİNİ VE O VİLAYETİ KAZIKLI'NIN KARDEŞİNE VERMESİNİ AÇIKLAR.	243
BÖLÜM 138	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN EFLAK VİLAYETİNDEN SONRA HANGİ GAZAYA GİTTİĞİNİ AÇIKLAR.	244
BÖLÜM 139	BU BÖLÜM BOSNA VİLAYETİNİN NE ŞEKİLDE FETHOLDÜĞÜNÜ VE PADİŞAHIN O FETİHTE NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	246
BÖLÜM 140	BU BÖLÜM ÖLDÜKTEN SONRA ALTI OĞLU KALAN KARAMANOĞLU'NUN, MEMLEKETİNE UZUN HASAN'IN NE ŞEKİLDE GELDİĞİNİ VE O MEMLEKETTE NE YAPTIĞINI VE HEM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN DE NE YAPTIĞINI, KARAMANOĞULLARI'NIN NE OLDUĞUNU BİLDİRİR.	249
BÖLÜM 141	BU BÖLÜM ARNAVUD'A YÖNELEN SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN KİME GİTTİĞİNİ VE ORADA NELER YAPTIĞINI AÇIKLAR.	251
BÖLÜM 142	BU BÖLÜM PADİŞAHIN KARAMANOĞLU PİR AHMED'İN NE YAPTIĞINDAN DOLAYI ONUN ÜZERİNE VARDIĞINI VE ORAYA VARIP NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	251
BÖLÜM 143	BU BÖLÜM PADİŞAHIN İÇRİBOZ'A [EÇRİBOZ] NE ŞEKİLDE VARIP ONU FETHETTİĞİNİ VE MAHMUD PAŞA'YI NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	254
BÖLÜM 144	BU BÖLÜM PADİŞAHIN VİLAYETİN BÜTÜNÜNÜ ZAPT ETMELERİ İÇİN ASKER VE GEMİ GÖNDERMESİNİ AÇIKLAR.	255
BÖLÜM 145	BU BÖLÜM PADİŞAHIN İŞHAK PAŞA'YI KARAMAN'A GÖNDERMESİ VE ONUN KARAMAN'DA NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	256
BÖLÜM 146	BU BÖLÜM GEDİK AHMED'İN ALEYİYE'Yİ (ALÂİYYE, ALANYA) NE ŞEKİLDE FETHETTİĞİNİ ANLATIR.	257
BÖLÜM 147	BU BÖLÜM AHMED PAŞA'NIN SİLİFKE'Yİ NE ŞEKİLDE FETHETTİĞİNİ VE ORADA VİLAYETİ NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	259
BÖLÜM 148		260
BÖLÜM 149	BU BÖLÜM MÜCAHİTLERİN SULTANI SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN DOĞUYA YÖNELMESİNİ AÇIKLAR.	261
BÖLÜM 150	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'YE BU HADİSE VAKİ OLDUKTAN SONRA ASKERİN BİR KISMININ BOZULMASI SONRASI PADİŞAHIN NE İLE MEŞGUL OLDUĞUNU AÇIKLAR.	263
BÖLÜM 151	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN KULU GEDİK AHMED'İ KEFE'NİN FETHİNE GÖNDERMESİNİ, ONUN KEFE'Yİ NE ŞEKİLDE FETHETTİĞİNİ VE ORADA DAHA HANGİ VİLAYETLERİ FETHETTİĞİNİ BİLDİRİR.	266
BÖLÜM 152	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN KARABOĞDAN GAZASINI NASIL YAPTIĞINI VE KARABOĞDAN TEKFURUYLA NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	269
BÖLÜM 153	BU BÖLÜM PADİŞAHIN KARABOĞDAN'I MAĞLUP ETTİKTEN SONRA DÖNÜP TUNA KENARINA GELMESİNİ AÇIKLAR.	271
BÖLÜM 154	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN İSKENDERİYE'YE NASIL VARDIĞINI, ORADA NE YAPTIĞINI VE ORAYA GİTMESİNİN SEBEBİNİN NE OLDUĞUNU BİLDİRİR.	271
BÖLÜM 155	BU BÖLÜM SULTANÜ'L-MÜCAHİDİN SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN BU GEÇİÇİ KONAK YERİNDEN O EBEDİ SARAYA VARMAI NE ŞEKİLDE OLDU, ONU BİLDİRİR. O SEFER HİCRETİN SEKİZ YÜZ SEKSEN ALTISINDA SAFER AYININ 27. GÜNÜNDE (M. 27.04.1481) CUMA GÜNÜ OLDU.	273

BÖLÜM 156	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ ALLAH RAHMETİNE KAVUŞTUKTAN SONRA KAÇ OĞLU KALDIĞINI BİLDİRİR.	274
BÖLÜM 157		275
BÖLÜM 158	BU BÖLÜM SULTAN CEM, HALASI SELÇUK HATUN VE MEVLÂNÂ ŞÜKRULLAH OĞLU AHMED ÇELEBİ'Yİ SULTAN BAYEZİD'E YALVARMAYA GÖNDERMESİNİ, BUNDAN SONRA NELER OLDUĞUNU AÇIKLAR.	276
BÖLÜM 159	BU BÖLÜM SULTAN CEM MEKKE'YE VARDIKTAN SONRA NE YAPTIĞINI VE SULTAN BAYEZİD'İN DE BURADA NE YAPTIĞINI BİLDİRİR.	277
BÖLÜM 160	BU BÖLÜM SULTAN BAYEZİD HAN, CEM'İ VİLAYETİNDEN SÜRÜP ÇIKARDIKTAN SONRA SULTAN BAYEZİD'İN NE İLE MEŞGUL OLDUĞUNU AÇIKLAR.	278
BÖLÜM 161	BU BÖLÜM SULTANÜ'L-MÜCAHİDİN SULTAN BAYEZİD HAN GAZİ, KARABOĞDAN VİLAYETİNE VARIP ORADA NELER FETHETTİĞİNİ BİLDİRİR.	279
BÖLÜM 162	BU BÖLÜM ADANA, TARSUS, SİS, MİSİS, KÜLEK, VELNAKŞAN'IN (?) KİMLERE AİT OLDUĞUNU VE BURALARI KİMİN FETHETTİĞİNİ VE MİSİRLİNİN BURALARA NE SEBEPTE HÜKMETTİĞİNİ BİLDİRİR.	281
BÖLÜM 163	BU BÖLÜM ŞİMDİKİ FETHE SEBEBİN NE OLDUĞUNU AÇIKLAR.	282
BÖLÜM 164	BU BÖLÜM RUMELİ BEYLERBEYİSİ ALİ BEY'İN KARABOĞDAN VİLAYETİNE GAZAYA GİTMESİNE NEYİN SEBEP OLDUĞUNU, O VİLAYETTE KİMİN OLDUĞUNU VE NE SURETLE ORAYA VARIP NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	284
BÖLÜM 165	SULTAN BAYEZİD HAN GAZİ'NİN HASLETİ VE ESERLERİ	286
BÖLÜM 166	BU BÖLÜM OSMANOĞULLARININ YÜCE EŞİKLERİNDE BULUNAN VEZİRLERİN ADLARINI VE ESERLERİNİ AÇIKLAR.	287
BÖLÜM 167		291
BÖLÜM 168		292
BÖLÜM 169	OSMANLI PADİŞAHLARININ HASLETLERİ	293
BÖLÜM 170	BU BÖLÜM BU PADİŞAHLARIN TOPLADIKLARI MALLARIN SONUNDA NE OLDUĞUNU AÇIKLAR.	295
	EK	
BÖLÜM 171	BU BÖLÜM BU MACERALARDAN SONRA NE OLDUĞUNU ANLATIR.	300
BÖLÜM 172	BU BÖLÜM MİSİR SULTANININ ŞAHSÜVÂR ÜZERİNE TEKRAR ASKER GÖNDERMESİNİ ANLATIR	302
BÖLÜM 173	BU BÖLÜM MİSİR'DAN ELÇİNİN NE ŞEKİLDE GELDİĞİNİ VE GİTTİĞİNİ AÇIKLAR.	303
BÖLÜM 174	BU BÖLÜM KAYITBAY'IN MİSİR'A SULTAN OLMASINI AÇIKLAR.	304
BÖLÜM 175	BU BÖLÜM ŞAHSÜVAR ÖLDÜKTEN SONRA NE OLDUĞUNU AÇIKLAR.	305
BÖLÜM 176	BU BÖLÜM BUNDAN SONRA NE OLDUĞUNU AÇIKLAR.	306
BÖLÜM 177	SULTAN BAYEZİD HAN GAZİ DÖNEMİ	307
BÖLÜM 178	BU MACERADAN SONRA NE OLDU?	308
BÖLÜM 179	BU BÖLÜM BUNLARDAN SONRA NE OLDUĞUNU AÇIKLAR.	309
BÖLÜM 180	BU BÖLÜM, PADİŞAHA HİSAR BEKLEYEN ASKERLERİNİN GAFLET ANLARINDA KIRILDIĞI HABERİNİN GELİŞİNİ ANLATIR	310
BÖLÜM 181		311

BÖLÜM 182	BU BÖLÜM SULTAN BAYEZİD HAN'IN KARDEŞİ SULTAN CEM SONUNDA NE OLDU ONU ANLATIR.	313
BÖLÜM 183	BU BÖLÜM SULTAN BAYEZİD'İN HASLETLERİNİ VE ONUN ZAMANINDAKİ ÂLİMLERİ VE DERVİŞLERİ AÇIKLAR.	314

ÇEVİRİYAZI

317 — 587

HÂZÂ MENÂKİB U TEVÂRİH-İ ÂL- OSMÂN 319

BÂB [1]	ESÂMÎ-İ NESL-İ ÂL-İ 'OSMÂN	321
BÂB [2]	'OSMÂN GÂZİ'NÜN NESEB Ü NESLİ NE VİLÂYETDEN GELDİLER, GELMELERİNE SEBEB NE OLDI VE PÂDİŞÂHLIGA SEBEB NE OLDI VE BU RÛM VİLÂYETİNE NE SEBEB-İLEN GELDİLER ANI BEYÂN İDER.	321
BÂB [3]	ANI BEYÂN İDER KİM 'OSMÂN GÂZİ ETRÂFA GİCEDE GÜNDÜZDE GÂH GÂH YÖRÜMEGE BAŞLADI.	324
BÂB [4]	ANI BEYÂN İDER Kİ 'OSMÂN GÂZİ NİÇE DÜŞ GÖRDİ VE KİME HABAR VİRDİ VE TA' BİRİ NE OLDI, ANI BEYÂN İDER.	325
BÂB [5]	ANI BEYÂN İDER KİM 'OSMÂN GÂZİ'NÜN KAYINATASI DÜŞİ TA' BİR İTÜKDEN SONRA NE ZÂHİR OLDI VE NEYE MEŞGÛL OLDI, ANI BİLDÜRÜR.	327
BÂB [6]	ANI BİLDÜRÜR KİM SULTÂN 'ALÂ'ADDİN İŞİTİDİ KİM BU KÂFİRLER MÜSÜLMÂNLAR-ILA NE İŞ İTİDİ.	328
BÂB [7]	SULTÂN ALÂ'ADDİN VİLÂYETİNE VARUP TATAR-ILA NE'YLEDÜĞİN BİLDÜRÜR.	329
BÂB [8]	'OSMÂN GÂZİ HİSÂRİ ALDUGINDAN SONRA SULTÂN ALÂ'ADDİN'E NE GÖNDÜRDİ VE SULTÂNDAN AÑA NE GELDİ ANI BEYÂN İDER.	330
BÂB [9]	ANUN BEYÂNINDADUR KİM 'OSMÂN GÂZİ TEDBİR İTDİ KİM YÂR U YOLDAŞ KİMİ İDİNE VE ANUN NEVÂHİSİNDE KİMLER VARDUR, ANLARUN-ILA NİÇE ZİNDEGÂNİ İDE.	331
BÂB [10]	HİRMENKAYA KÂFİRLERİ 'OSMÂN GÂZİ-Y-İLEN NE VECH-İLE ÂŞİNÂ OLDILAR VE NE'YLEDİLER, ANI BİLDÜRÜR.	332
BÂB [11]	ANI BEYÂN İDER KİM KÖSE MİHÂL DÜĞÜN İDER. KIZINI GÜL FALANZOGLI'NUÑ BEĞİNE VİRÜR.	334
BÂB [12]	BİLECÜK TEKÜRİNÜN DÜĞÜN İTDÜĞİN BİLDÜRÜR KİM OL DAHI YARHİSÂR TEKÜRİNÜN KIZIN ALSA GEREK.	335
BÂB [13]	OL GELİNİ KİM TUTDILAR YARHİSÂR TEKÜRİNÜN KIZI-Y-IDI ANI KİME VİRDİLER VE HEM OL KİMDÜR? BU BÂB ANI BİLDÜRÜR.	337
BÂB [14]	ANI BEYÂN İDER KİM 'OSMÂN GÂZİ EVVEL CUM'A NAMAZINI NİRDE BÜNYÂD İTDİ VE HER FETH İTDÜĞİ ŞEHİRDE NE SÜRET-İLE OLDI.	339
BÂB [15]	BU BÂB 'OSMÂN GÂZİ'NÜN KÂNÛNİ AHKÂMIN BİLDÜRÜR.	340
BÂB [16]	ANI BEYÂN İDER KİM BU FETH İTDÜĞİ VİLÂYETLERÜN TİMÂRLARIN KİMLERE VİRDİ.	342
BÂB [17]	ANI BEYÂN İDER KİM BURSA TEKÜRİ VE BİR NİÇE TEKÜRLER; EDRENOS [ADRANOS] TEKÜRİ, BEDENOS [BİDNOS, BEDNOS] TEKÜRİ, KESTEL TEKÜRİ, KİTE TEKÜRİ, BULAR CEMİ'İSİ İTTİFÂK İDÜP BİR OLDILAR.	343
BÂB [18]	ANI BEYÂN İDER KİM BURSA HİSÂRİNUN ÜZERİNE 'OSMÂN GÂZİ NE VECH-İLE HAVÂLE YAPDI	344

BÂB [19]		344
BÂB [20]	ANI BEYÂN İDER KİM MEKECE VE AKHİSÂR VE GEYVE VE LEBLEBÜCİ HİSÂRİ VE ÇADURLU BUNLAR NE VECH-İLE ALINDUGIN BİLDÜRÜR.	345
BÂB [21]	ANI BEYÂN İDER KİM ORHAN GÂZİ KARACAHİSÂR'DA-Y-İKEN GERMİYÂN'DAN TATAR ÇAVDAR GELÜP KARACAHİSÂR'UŇ BÂZÂRINA SEGİRTDÜĞİN BİLDÜRÜR.	347
BÂB [22]	ANI BEYÂN İDER KİM 'OSMÂN GÂZİ OĞLI ORHAN'I AKYAZI'YA VE KOCAİLİ'NE NE SÜRET-İLEN GÖNDÜRDİ. ANI BİLDÜRÜR.	348
BÂB [23]	'OSMÂN GÂZİ OĞLI ORHAN'I BURSA'YA GÖNDÜRÜR KİM VE BURSA NE SÜRET-İLE FETH OLINUR, ANI BİLDÜRÜR.	351
BÂB [24]	'OSMÂN GÂZİ OĞLI ORHAN'A VASİYYET İTDÜĞİN BEYÂN İDER.	354
BÂB [25]	BU TARAFTA KOŇUR ALP VE GÂZİ RAHMÂN VE AKÇA KOCA HÂLLARI N'OLDI ANLARI BEYÂN İDER.	355
BÂB [26]	AYDOS HİSÂRİ NE VECH-İLEN FETH OLUNDI, ANI BEYÂN İDER.	356
BÂB [27]	ANI BEYÂN İDER KİM TEKÜRİ KIZ-ILA NE'YLEDİLER?	358
BÂB [28]	ANI BEYÂN İDER KİM GÂZİLER BU TARAFTA NEYE MEŞGÛL OLDILAR.	359
BÂB [29]	ANI BEYÂN İDER KİM 'OSMÂN GÂZİ ALLAH RAHMETİNE KAVUŞDUGINDAN SONRA ORHAN GÂZİ NEYE MEŞGÛL OLDI.	360
BÂB [30]	ANI BEYÂN İDER KİM ORHAN PÂDİŞÂH OLDUGINDAN SONRA NEYE MEŞGÛL OLDI.	362
BÂB [31]	ANI BEYÂN İDER KİM O NE GEYDİ VE NE İHDÂS İTDİ.	364
BÂB [32]	BU BÂB ANI BEYÂN İDER KİM İZNİK NE SÜRET-İLEN ALINDI VE NE VECH-İLEN FETH OLINDI	366
BÂB [33]	ANI BEYÂN İDER KİM ORHAN GÂZİ İZNİK'DE NE'YLEDİ VE KİMÜN İLE MUSÂHABET İTDİ.	368
BÂB [34]	ANI BEYÂN İDER KİM İZNİK FETH OLINDUGINDAN SONRA ORHAN GÂZİ NEYE MEŞGÛL OLDI VE TİMÂRLARI KİMLERE VİRDİ, ANI BİLDÜRÜR.	369
BÂB [35]	ORHAN GÂZİ KARASI VİLÂyetİNİ FETH İTMEGE NE SEBEB OLDI ANI BEYÂN İDER.	370
BÂB [36]	ANI BEYÂN İDER KİM VİLÂyet-İ KARASI'DE ORHAN GÂZİ NE'YLEDİ.	371
BÂB [37]	ANI BEYÂN İDER KİM ORHAN GÂZİ BU VİLÂyetİ FETH İTDİ, TİMÂRLARINI KİMLERE VİRDİ VE OL HİSÂRDAGI OGLANUŇ HÂLİ VE AHVÂLİ N'OLDI.	372
BÂB [38]	ANI BEYÂN İDER KİM SÜLEYMÂN PAŞA BU VİLÂyetDE NE'YLEDİ VE NEYE MEŞGÛL OLDI.	372
BÂB [39]	ANI BEYÂN İDER KİM SÜLEYMÂN PAŞA RÛMİLİNE GEÇİCEK NE TEDBİR İTDİ VE NEYE MEŞGÛL OLDI VE NE RE'Y FİKR İTDİ.	376
BÂB [40]	ANI BEYÂN İDER KİM KOŇURHİSÂRİ'Nİ NE SÜRET-İLE ALDILAR.	377
BÂB [41]	ANI BEYÂN İDER KİM GÂZİ EVRENEZ HACI İLBEG İLE NE'YLEDİLER VE HEM SÜLEYMÂN PAŞA DAHI NE'YLEDİ.	378
BÂB [42]	ANI BEYÂN İDER KİM MURÂD HAN-I GÂZİ'NÜN KARINDAŞI ALLAH RAHMETİNE VARDUGINDAN SONRA OL NEYE MEŞGÛL OLDI.	379
BÂB [43]	ANI BEYÂN İDER Kİ HACI İLBEGİ-Y-İLE GÂZİ EVRENEZ NE'YLEDİLER VE NEYE MEŞGÛL OLDILAR.	380

BÂB [44]	ANİ BEYÂN İDER KİM MURÂD HAN-I GÂZİ BIRGOZ'DAN ESKİ'YE GELDİ.	381
BÂB [45]	ANİ BEYÂN İDER KİM MURÂD HAN-I GÂZİ EDRENE'DE NEYE MEŞGÛL OLDI.	382
BÂB [46]	ANİ BEYÂN İDER KİM MURÂD HAN-I GÂZİ BURSA'YA TEVECCÛH İTDİ VE ANDA VARUP NE'YLEDİ?	383
BÂB [47]	ANİ BEYÂN İDER KİM BİGA NE SÛRET-İLEN FETH OLINDI.	383
BÂB [48]	EDRENE'YE SİRF GELDÜĞİN BEYÂN İDER.	384
BÂB [49]	MURÂD HAN-I GÂZİ GERMİYANOĞLI-Y-ILAN DÜNÜR NE SÛRETLE OLDILAR, ANİ BEYÂN İDER.	385
BÂB [50]	MURÂD HAN-I GÂZİ OGLINI EVERÛP DÜĞÜN BÜNYÂDIN VE KIZI ALIVİRDÜĞİN BEYÂN İDER.	385
BÂB [51]	ANİ BEYÂN İDER KİM GELİN GÖTÜRMEGE KİMLERİ GÖNDÜRDİLER VE ANDAN DAHI KİMLER GELDİ.	387
BÂB [52]	ANİ BEYÂN İDER KİM VİLÂYET-İ HAMİD'İ MURÂD HAN-I GÂZİ NE SÛRET-İLEN FETH İTDİ	388
BÂB [53]	ANİ BEYÂN İDER KİM MURÂD HAN-I GÂZİ LEŞKER CEM' İTDİ, O LEŞKER-İLE NE'YLEDİ.	389
BÂB [54]	ANİ BEYÂN İDER KİM PÂDİŞÂH KİM EDRENE'YE VARICAK NE'YLEDİ.	390
BÂB [55]	ANİ BEYÂN İDER KİM ŞAHİN LALA ÖLİCEK BEGLERBEGİLİĞİN KİME VİRDİLER. KARA TEMÜR PAŞA'YA VİRDİLER. OL DAHI NEYE MEŞGÛL OLDI VE İBTİDÂ NE TARAFÂ GÖNDÜRDİLER VE NİREYE VARDI ANİ BİLDÜRÜR.	391
BÂB [56]	ANİ BEYÂN İDER KİM MURÂD HAN-I GÂZİ LAZ KIRALI-Y-ILA NE SÛRET-İLEN OĞRAŞDI.	392
BÂB [57]	ANİ BEYÂN İDER KİM BÂYEZİD HAN TAHTA CÛLÛS İTDÜKDEN SONRA NE'YLEDİ.	394
BÂB [58]	BÂYEZİD HAN ALAŞEHR'E VARUP NE SÛRET-İLEN FETH İTDÜĞİN BEYÂN İDER.	395
BÂB [59]	ANİ BEYÂN İDER KİM BÂYEZİD HAN EVVEL İSTANBOL'A VARMASINA SEBEB NE OLDI VE HEM ANDA NE'YLEDİ.	396
BÂB [60]	ANİ BEYÂN İDER KİM BÂYEZİD HAN İSTANBOL'A TEKRÂR GELİCEK NE'YLEDİ.	398
BÂB [61]	ANİ BEYÂN İDER KİM BUNDAN SONRA BÂYEZİD HAN NEYE MEŞGÛL OLDI.	399
BÂB [62]	ANİ BEYÂN İDER KİM BÂYEZİD HAN DİSPOT-ILA NE'YLEDİ.	400
BÂB [63]	ANİ BEYÂN İDER KİM BÂYEZİD HAN KARAMANOĞLI-Y-ILA NE'YLEDİ.	402
BÂB [64]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN BÂYEZİD HAN KASTAMONİ'YA NE SÛRET-İLE VARDUĞIN BEYÂN İDER.	404
BÂB [65]	ANİ BEYÂN İDER KİM BÂYEZİD HAN AMASİYYE'Yİ VE SİVAS'I NE SÛRET İLE FETH İTDİ.	404
BÂB [66]	ANİ BEYÂN İDER KİM SARUHAN BEGLÜ FİLİBE YÖRESİNE NE VECH-İLE DÜŞDİ VE ANLAR SÜRİLÛP ANDA VARMASINA SEBEB NE OLDI, ANİ BİLDÜRÜR.	406
BÂB [67]	ANİ BEYÂN İDER KİM BÂYEZİD HAN KİM ALLAH RAHMETİNE VARDI, KAÇ OGULI KALDI VE HEM OL KALAN OĞLANLAR NE'YLEDİLER.	414
BÂB [68]		416

BÂB [69]	ANUÑ BEYÂNINDADUR KİM SULTÂN MUHAMMED BİN BÂYEZİD HAN DİLER KİM KARINDAŞI MÜSİ-Y-ILAN BULİŞA. BU VİLÂYETLERİ ÇEKİŞELER. DEVLET HER KANKISINUÑ İSE HAK TA 'ÂLÂ EMRİ-Y-İLE BU MEMLEKETE OL HÂKİM OLA.	417
BÂB [70]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED RUMİLİ'NDE KARINDAŞI MÜSİ-Y-ILAN MEŞGÛL-İKEN BU TARAFDA KARAMANOĞLI BURSA'YA GELDÜĞİN BİLDÜRÜR.	418
BÂB [71]	ANİ BEYÂN İDER KİM EMİR SÜLEYMÂN ALLAH RAHMETİNE VARDI OGLINI KİM İSTANBOL'A İLEDÜP TURURDI. ANUÑ OGLI AHVÂLIN BİLDÜRÜR.	420
BÂB [72]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED BİN BÂYEZİD HAN KARINDAŞI MÜSİ'Yİ KİM GİDERDİ ANDAN SONRA NEYE MEŞGÛL OLDI.	421
BÂB [73]	ÇÜNKİM SULTÂN MUHAMMED MÜBÂLAGA LEŞKER CEM' İTDİ, ANDAN TOĞRI VİLÂYET-İ KARAMAN'A TEVECCÛH İTDİ. ANDA VARUP NE'YLEDİ. ANİ BEYÂN İDER.	421
BÂB [74]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED-İ GÂZİ İBNİ BÂYEZİD HAN BURSA'YA GELÜP VE ANDAN SONRA İFLAG'A 'AZM İTDÜĞİNİ BİLDÜRÜR.	423
BÂB [75]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED BİN BÂYEZİD HAN SAMSUN'I NE SÜRET-İLE ALDI.	424
BÂB [76]	SULTÂN MUHAMMED KİM SAMSUN'I ALDI, BURSA'YA GİDERKEN İSKİLİB'E OGRADI. ANDA NE GÖRDİ VE NE'YLEDİ, ANİ BEYÂN İDER.	425
BÂB [77]	ANİ BEYÂN İDER KİM SİMAVNA KÂDİSİ OGLINUÑ KETHÜDÂSİ KÂDİ-'ASKER-İKEN BÖRKLÜCE MUSTAFA KARABURUN'A VARUP NE'YLEDÜĞİN BİLDÜRÜR.	426
BÂB [78]	SİMAVNA KÂDİSİ OGLI VE AHVÂLI NEYE YİTİŞDİ, ANİ BEYÂN İDER.	427
BÂB [79]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED BURSA'DA 'İMÂRET YAPDI, AÑA BİRKAÇ PÂRE KÂFİR KÖYLERİN İSTEDİ KİM VAKF İDE. BULDUGI KÖYLERİ NE SÜRET-İLEN BULDI, ANİ BİLDÜRÜR.	429
BÂB [80]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN KİM BÂYEZİD HAN OGLIDUR, 'ÂLEM-İ FENÂDAN BEKÂ SARAYINA İNTİKÂL İTDÜĞİ VAKTİN OGULLARI VE KIZLARI KAÇ KALDI VE PÂDİŞÂH KİM OLDI VE KENDÜNÜÑ VEFÂTI DAHI NE SÜRET-İLEN OLDI, ANLARI BİLDÜRÜR.	430
BÂB [81]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD NE SÜRET-İLEN GELÜP PÂDİŞÂH OLDI VE KARINDAŞLARI DAHI N'OLDI? ANLARI BİLDÜRÜR.	431
BÂB [82]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD KİM BURSA'DA TAHTA GEÇDİ, BU TARAFDA RUMİLİ'NDE NE ZÂHİR OLDI.	432
BÂB [83]	ANİ BEYÂN İDER KİM BURSA'DA OLAN PAŞALAR DAHI NE MESÂLİH GÖRÜRLER VE NE RE'Y Ü TEDBİR İDERLER.	433
BÂB [84]	ANİ BEYÂN İDER KİM HACI İVaz PAŞA MUSTAFA'YA NE SÜRET-İLEN MEKTÛB YAZUP GÖNDÜRDİ.	434
BÂB [85]	ANİ BEYÂN İDER KİM MUSTAFÂ KİM KAÇDI N'OLDI VE SULTÂN MURÂD HAN-İ GÂZİ DAHI NE'YLEDİ? ANİ BEYÂN İDER.	435
BÂB [86]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD RUMİLİ'NE NE SÜRET-İLEN GEÇDİ.	436
BÂB [87]	ANİ BEYÂN İDER KİM PÂDİŞÂH KİM EDRENE'DE OTURDI. ETRÂFUÑ KÂFİR BEGLERİNE İLÇİLER GÖNDÜRDİLER, ANİ BİLDÜRÜR.	437

BÂB [88]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD DÜZME'Yİ BİR TARAFDA İTDÜKDEN SONRA BU TARAFDA KARINDAŞI NE'YLEDİ.	438
BÂB [89]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD KARINDAŞI MUSTAFÂ'YA NE SÜRET-İLE BULUŞDI VE ÂHİR ANİ NE'YLEDİ.	440
BÂB [90]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD KARINDAŞIN BİR YAÑA İTDÜKDEN SONRA NEYE MEŞGÛL OLDI.	441
BÂB [91]	SULTÂN MURÂD İSFENDİYÂR-ILA NİCE BULIŞDI VE ANUÑ-ILA NE'YLEDİ, ANİ BEYÂN İDER.	442
BÂB [92]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD İZNİK'E KARINDAŞIYLA BULIŞMAGA GELDÜKDE İFLAKOGLI DIRAKOLA NE'YLEDİ?	443
BÂB [93]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ DIRAKOLA'Y-ILA MÜSÂLAHA İTDÜĞİNDEN SONRA NEYE MEŞGÛL OLDI?	444
BÂB [94]	ANİ BEYÂN İDER KİM AYDIN İLİ NE SÜRET-İLE ALINDI VE İZMİROGLI CÜNEYD BEG OL DAHI NESL-İ AYDIN'DUR. ANLARUÑ N'OLDUGINI BİLDÜRÜR.	445
BÂB [95]	ANİ BEYÂN İDER KİM ÂHİRÜ'L-EMİR İZMİROGLI'NI NE SÜRET-İLEN ELE GETÜRDİLER VE HEM N'OLDI?	446
BÂB [96]	ANİ BEYÂN İDER KİM MENTEŞEOĞLANLARI ATALARINDAN SONRA N'OLDILAR.	448
BÂB [97]	ANİ BEYÂN İDER KİM KARAMANOGLI MEHMED BEG ADALYA'DA HİSÂRA DÜŞÜP CENG İTDÜĞÜN BİLDÜRÜR.	450
BÂB [98]	ANİ BEYÂN İDER KİM VİLÂYET-İ AMASIYYE'DE VE TOKAT'DA KIZILKOCAOĞLANLARI YÖRGÜC-İLEN NE'YLEDİ VE ARALARINDA NE VÂKİ'ALARI GEÇDİ VE NE SÜRETLE GEÇÜPTURUR.	450
BÂB [99]	ANİ BEYÂN İDER KİM HAYDAR BEG OL KOCAKAYASI'NUÑ SÂHİBİ-Y-İDİ, ANUÑ AHVÂLİ N'OLDI?	453
BÂB [100]	ANİ BEYÂN İDER KİM ALPARSLAN CENGİNİ OL ZAMÂN YÖRGÜÇ PAŞA NE VECH-İLE TASARRUF İTDİ.	454
BÂB [101]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ ERGİNE KÖPRİSİNİ YAPICAK NE SÜRET-İLEN YAPDI. ANİ BİLDÜRÜR.	455
BÂB [102]	GERMİYÂNOGLI YA'KÛB BEG KENDÜ VİLÂYETİNDEN GELÜP SULTÂN MURÂD'A İTÂ'AT İTDÜĞÜN BEYÂN İDER.	456
BÂB [103]	ANİ BEYÂN İDER KİM YÖRGÜÇ BU TARAFDA BUNUÑ GİBİ İŞLER İTDİ VE BU TARAFDA HÜNKÂR NEYE MEŞGÛL OLDI, ANİ BİLDÜRÜR.	457
BÂB [104]	ANİ BEYÂN İDER KİM SELANİK NE SÜRET-İLEN FETH OLUNDI.	458
BÂB [105]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ KİM SELANİK GAZÂSINDAN SONRA DİLEDİ KİM ÜNGÜRÜZ'E SEFER İDE.	459
BÂB [106]	KARAMANOGLI, KÂFİRİ MU'İN İDİNDİ. EHL-İ İSLÂMUÑ ÜZERİNE YÖRÜDÜĞÜN BU TARAFDA SULTÂN MURAD HAN-I GÂZİ DAHI KARAMAN'A NE SÜRET-İLEN VARDI, ANİ BEYÂN İDER.	461
BÂB [107]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD KİM KARAMAN SEFERİNDEN GELDİ, NEYE MEŞGÛL OLDI.	462
BÂB [108]	ANİ BEYÂN İDER KİM EVRENEZOGLI 'ALİ BEG'ÜÑ ÜNGÜRÜZ VİLÂYETİNÜÑ YOLLARIN GÖRMEĞE GÖNDÜRÜLDÜĞÜN BİLDÜRÜR.	463
BÂB [109]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂNÜ'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ KİM OL SULTÂN MUHAMMED HAN OGLIDUR, ÜNGÜRÜZ VİLÂYETİNE 'AZM İTDÜĞÜN VE ANDA NE SÜRET-İLE VARDUGUN BİLDÜRÜR.	464

BÂB [110]	ANİ BEYÂN İDER KİM EVRENEZOĞLI 'İSÂ BEG ARNAVUD'DA N'OLDI.	465
BÂB [111]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂNÜ'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ KİM BİLİGRAD'A VARUP NE'YLEDİ.	466
BÂB [112]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ SEMENDİRE'YE NE VECH-İLE RAGBET İDER.	467
BÂB [113]	ANİ BEYÂN İDER KİM MORA VİLÂYETİNÜŦ KAPUSI GERME HİSÂRİ'N SULTÂNÜ'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ ANİ NE SÜRET-İLE FETH İDER.	469
BÂB [114]	ANİ BEYÂN İDER KİM KULA ŞAHİN KİM MEZİD BEG'DEN SOŦRA MÜNHEZİM OLDI. İFLAK'DA OL NE SÜRET-İLE OLDI. ANİ BİLDÜRÜR.	471
BÂB [115]	KARAMANOĞLI KİM BUNUŦ GİBİ HADESLER İTDİ, SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ DAHI AŦA NE'YLEDİ. ANİ BEYÂN İDER.	472
BÂB [116]	VILKOĞLI'NUŦ LAZ VİLÂYETİ ELİNDEN GİTDÜKDEN SOŦRA YANKO'NUŦ ÖŦİNE DÜŞÜP İZLADİ DERVENDİ'NE NE SÜRET-İLE ÜNGÜRÜZ LEŞKERİNİ CETÜRDÜĞİN BEYÂN İDER.	473
BÂB [117]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD HAN OGLINI TAHTA GEÇÜRÜP KENDÜ MA'NİSA'YA VARUP OTURDUGINDAN SOŦRA NELER ZÂHİR OLDI, ANİ BİLDÜRÜR.	474
BÂB [118]	ARNAVUD'DAGI AKÇAHİSÂR'I SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ NE SÜRET-İLEN ALDI, ANİ BEYÂN İDER.	476
BÂB [119]	ÜNGÜRÜZ KÂFİRİ KÖSOVA'YA GELÜP SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ-Y-İLE NİÇE OĞRAŞDI VE HEM OL ÜNGÜRÜZ İLE BİLE GELENLER NİÇE BANLAR-IDI, ANLARI BEYÂN İDER.	477
BÂB [120]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ OĞLI SULTÂN MUHAMMED HAN'I NE SÜRET-İLEN EVERDİ VE KİMÜŦ KIZIN ALIVİRDİ.	481
	DEVİR İ SULTÂN MUHAMMED	483
BÂB [121]	BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED KİM OL SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ OĞLIDUR; EDRENE'DE TAHTA NE SÜRET-İLE GEÇDİ VE NİCE GELDİ VE ÖŦDİN KANDA OLURDI, ANLARI BİLDÜRÜR.	484
BÂB [122]	ANİ BEYÂN İDER Kİ SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ KİM KARAMAN'DAN DÖNÜP GELDÜĞİNDEN SOŦRA NE'YLEDİ, NE SÜRET-İLEN BİNÂ İTDİ, ANİ BİLDÜRÜR.	486
BÂB [123]	ANİ BEYÂN İDER KİM BU İSTANBOL Kİ ALINDI ŞEHR HARÂB OLUNDI; GİRÜ NE SÜRET-İLEN MA'MÜR OLUNDI, ANİ BİLDÜRÜR.	488
BÂB [124]	ANİ BEYÂN İDER KİM İNEZ NE SÜRET-İLEN FETHOLINDI VE SEBEB NE OLDI.	490
BÂB [125]	ANİ BEYÂN İDER KİM NİKÖPRİ NE SÜRET-İLEN FETH OLUNDI VE HEM KİMÜŦ ELİNDE-Y-İDİ.	492
BÂB [126]	BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ BİLİGRAD'A DÜŞDİ VE ANDA N'EYLEDİ VE ÂHİR N'OLDI, ANİ BİLDÜRÜR.	493
BÂB [127]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ KİM OGULLARINI NE SÜRET-İLEN SÜNNET İTDİ; BİRİ BÂYEZİD HAN' DUR VE BİRİ MUSTAFÂ ÇELEBİ'DÜR, VE HEM OL DÜCÜN KANDA OLUNDI.	495

BÂB [128]	BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ MORA VİLÂYETİNE NE SÜRET-İLE VARDI VE HEM ANDA N'YLEDİ VE NİCE FETH OLUNDI.	497
BÂB [129]	ANİ BEYÂN İDER KİM MESEVRİ VE LONDURA VE YILDUZ; BULAR NE SÜRET-İLE FETH OLUNDI KİM BUNLAR MORA VİLÂYETİNÜN KİLİDLERİDÜR.	499
BÂB [130]	ANİ BEYÂN İDER KİM SEMENDİRE [SEMENDİRE, SEMENDRIA, SANDREW] NE SÜRET-İLE FETH OLUNDI.	501
BÂB [131]	ANİ BEYÂN İDER KİM AMASRI NE SÜRET-İLEN FETH OLUNDI.	502
BÂB [132]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ SINAB'I VE KASTAMONU'YI VE CEMİ'İ VİLÂYETİNİ PÂDİŞÂHI-Y-ILA VE KOYLI HİSÂR'I VE TARABUZON'I BİR SEFERDE MECMÜ'İNİ NE SÜRET-İLE FETH İTDİ BUNLARI, ANİ BİLDÜRÜR.	504
BÂB [133]	ANİ BEYÂN İDER KİM İSMÂ'İL BEĞ DÜREKANİ'DE ESBÂBINI CEM' İTDÜKDEN SONRA NE YİRE VARDI.	508
BÂB [134]	MUHAMMED HAN-I GÂZİ KOYLİHİSÂR'I NE SÜRET-İLE FETH İTDİ VE HEM N'OLMIŞ-IDI.	509
BÂB [135]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ TARABUZON'A NE SÜRET-İLEN VARDI VE HEM NE VECH-İLE FETH İTDİ.	510
BÂB [136]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ İFLÂK'A NE SÜRET-İLE GEÇDİ VE HEM ANDA N'YLEDİ.	512
BÂB [137]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN Ü'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ İFLÂK'A NE SÜRET-İLEN GEÇDİ VE HEM OL VİLÂYETİ KAZUKLU'NUŇ KARINDAŞINA VİRDİ.	513
BÂB [138]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ İFLÂK GAZÂSINDAN KİM GELİCEK SONRA NİCE GAZÂYA İKDÂM İTDİ.	514
BÂB [139]	ANİ BEYÂN İDER KİM VİLÂYET-İ BOSNA NE SÜRET-İLEN FETH OLUNDI VE HEM PÂDİŞÂH DAHI OL VİLÂYETDE NE Fİ'L İTDİ.	516
BÂB [140]	ANİ BEYÂN İDER KİM KARAMANOĞLI KİM ÖLDİ, ALTI OĞLI KALDI; ANUŇ MEMLEKETİNE UZUN HASAN NE VECH-İLE GELDİ VE OL MEMLEKETDE NE'YLEDİ E HEM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ DAHI NE'YLEDİ VE KARAMANOĞLI'NUŇ OĞANLARI N'OLDI, ANİ BİLDÜRÜR.	519
BÂB [141]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ KİM VİLÂYET-İ ARNAVUD'A TEVECCÜH İTDİ, ANDA KİME VARDI VE ANDA NE'YLEDİ.	521
BÂB [142]	ANİ BEYÂN İDER KİM KARAMANOĞLI PİR AHMED NE'YLEDİ KİM PÂDİŞÂH ANUŇ ÜZERİNE TEVECCÜH EYLEDİ VE ÜZERİNE VARUP ANDA NE'YLEDİ.	522
BÂB [143]	ANİ BEYÂN İDER KİM PÂDİŞÂH İGRİBOZ'A [AGRİBOZ, EGRİBOZ] VARUP ANİ NE SÜRET-İLE FETH İTDİ VE MAHMÜD PAŞA'YI NE'YLEDİ.	524
BÂB [144]	ANİ BEYÂN İDER KİM VİLÂYET-İ KARAMAN'A PÂDİŞÂH TEKRÂR LEŞKER GÖNDÜRDİ KİM OL VİLÂYETÜN CÜMLEŞİN ZABT İDELER VE HEM GEMİLER GÖNDÜRDİLER, ANİ BEYÂN İDER.	526
BÂB [145]	ANİ BEYÂN İDER KİM İSHÂK PAŞA'YI TEKRÂR KARAMAN'A GÖNDÜRDİ, VARUP KARAMAN'DA OL DAHI NE'YLEDİ.	527
BÂB [146]	ANİ BEYÂN İDER KİM GEDÜK AHMED 'ALEYYE'İ NE SÜRET-İLE FETH İTDİ?	528

BÂB [147]	ANI BEYÂN İDER KİM PAŞA SİLİFKE'Yİ NE SÜRET-İLEN FETH İTİDİ VE HEM ANDA İLİNİ NE'YLEDİ.	530
BÂB [148]		531
BÂB [149]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂNÜ'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ KİM, ŞARKA TEVECCÜH İTİDİ.	532
BÂB [150]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ'YE BU HADES KİM VÂKİ' OLDI LEŞKERÜ'N BA'ZISI MÜNHEZİM OLDI, PÂDİŞÂH BUNDAN SONRA NEYE MEŞGÂL OLDI.	534
BÂB [151]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ KULİ GEDÜK AHMED'İ KEFE'NÜN FETHİNE GÖNDÜRDİ; VARUP NE SÜRET-İLE FETH İTİDİ KEFE'Yİ, ANI BİLDÜRÜR VE HEM ANDA DAHI NE VİLÂYETLER FETH İTİDİ?	537
BÂB [152]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ KARA BOGDAN GAZÂSINA NE SÜRET-İLE İTİDİ VE HEM KARA BOGDAN TEKÜRİ-YILA NE'YLEDİ, ANI BEYÂN İDER.	541
BÂB [153]	ANI BEYÂN İDER KİM PÂDİŞÂH KARA BOGDAN'I KİM SIDI, DÖNDİ, TUNA KENÂRINA GELDİ.	542
BÂB [154]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ İSKENDERİYYE-İ ARNAVUD'İ NE SÜRET-İLEN VARDI VE ANDA NE'YLEDİ VE ANDA VARMA SINA SEBEB NE OLDI, ANI BİLDÜRÜR.	543
BÂB [155]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂNÜ'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ BU FENÂ SARÂYINDAN OL DÂRÜ'L-BEKÂ SARÂYINA VARMA SINA NE SÜRET-İLE OLUNDI, ANI BİLDÜRÜR KİM OL SEFER DE HİCRETÜ'N SEKİZ YÜZ SEKSEN ALTISINDA VÂKİ' OLUNDI VE HEM OL SAFER AYINUN YİĞİRMİ YİDİNCİ GÜNİ CUM'A GÜN-İDİ.	545
BÂB [156]	ANI BEYÂN [İDER] KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ KİM ALLÂH RAHMETİNE KAVUŞDI, KAÇ OGLI KALDI, ANI BİLDÜRÜR.	546
BÂB [157]		547
BÂB [158]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN CEM HÂLASI SELÇÜK HATUN VE MEVLÂNÂ ŞÜKRULLÂH OGLI AHMED ÇELEBİ'Yİ, SULTÂN BÂYEZİD HAN'A YALVARMAGA GÖNDÜRDİ; ANDAN NE ZÂHİR OLDI, ANI BEYÂN İDELÜM.	548
BÂB [159]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN CEM MEKKE'YE VARDUGINDAN SONRA NE'YLEDİ VE BUNDA SULTÂN BÂYEZİD HAN DAHI NE'YLEDİ, ANI BİLDÜRÜR.	549
BÂB [160]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN BÂYEZİD HAN, CEM'İ KİM VİLÂYETDEN SÜRÜP ÇIKARDUKDAN SONRA, KİM NÂBEDİD OLDI, SONRA SULTÂN BÂYEZİD NEYE MEŞGÂL OLDI.	550
BÂB [161]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂNÜ'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN BÂYEZİD HAN-I GÂZİ, KARA BOGDAN VİLÂYETİNE VARUP ANDA NELER FETH İTİDİ, ANI BİLDÜRÜR.	551
BÂB [162]	ANI BEYÂN İDER KİM BU ADANA, TARSUS, SIS, MİSİS, KÜLEK, VANAKŞAN [VALNAKŞAN ?] KİMLERÜNDİ VE KİM FETH İTİDİ VE MİSİRLU BUNLARA NE SEBEBDEN HÜKM İTİDİ, ANI BİLDÜRÜR.	553
BÂB [163]	ANI BEYÂN İDER KİM BU ŞİMDİ Kİ FETHE SEBEB NE OLDI, ANI BİLDÜRÜR.	555
BÂB [164]	ANI BEYÂN İDER KİM RÜMİLİ BEGLERBEGİSİ 'ALİ BEG KARABOGDAN VİLÂYETİNE GAZÂ İTMEGE SEBEB NE OLDI VE HEM O VİLÂYETE KİM VARDI VE NE SÜRET-İLE VARDI VE OL VİLÂYETDE NE'YLEDİ.	556

BÂB [165]	ÂSÂR-I HASLET-İ SULTÂN BÂYEZİD HAN-I GÂZİ	559
BÂB [166]	ANİ BEYÂN İDER KİM BU ÂL-İ 'OSMÂN'UN 'ATEBE-İ 'ÂLİYEDE OLAN VEZİRLERİNÜN ADLARINI VE ÂSÂRLARINI BEYÂN İDER.	560
BÂB [167]		563
BÂB [168]		565
BÂB [169]	HASLET-İ PÂDİŞÂH-I ÂL-İ 'OSMÂN	566
BÂB [170]	ANİ BEYÂN İDER KİM BU PÂDİŞÂHLAR KİM MÂL CEM' İTDİLER, ÂHİR ANLAR N'OLDİ?	568
	EK	
BÂB [171]	ANİ BEYÂN İDER KİM BU MÂCERÂLARDAN SOÑRA NE ZÂHİR OLDİ?	572
BÂB [172]	ANİ BEYÂN İDER KİM MİSİR SULTÂNI LEŞKER GÖNDÜRDİ TEKRÂR ŞÂHSÜVÂR ÜZERİNE.	575
BÂB [173]	ANİ BEYÂN İDER KİM MİSİR'DAN İLÇİ GELDİ, NE SÛRET-İLEN GELDİ GİTDİ.	576
BÂB [174]	ANİ BEYÂN İDER KİM KAYITBAY [ADLU] BİR KİŞİ MİSRA SULTÂN OLDİ.	576
BÂB [175]	ANİ BEYÂN İDER KİM ŞÂHSÜVÂR ÖLDÜKDEN SOÑRA NE VÂKİ' OLDİ?	578
BÂB [176]	ANİ BEYÂN İDER KİM BUNDAN SOÑRA NE VÂKİ' OLDİ?	578
BÂB [177]	DEVİR-İ SULTÂN BÂYEZİD HAN-I GÂZİ	579
BÂB [178]	BU MÂCERÂDAN SOÑRA NE VÂKİ' OLDİ?	581
BÂB [179]	ANİ BEYÂN İDER Kİ BULARDAN SOÑRA NE ZÂHİR OLDİ?	581
BÂB [180]	ANİ BEYÂN İDER KİM RÛM PÂDİŞÂHINA HABAR OLDİ KİM OL HİSÂR BEKLEYEN KULLARINI KIRDILAR GAFLET-İLE.	583
BÂB [181]		583
BÂB [182]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN BÂYEZİD HAN'UN KARINDAŞI SULTÂN CEM ÂHİR NİÇE OLDİ?	585
BÂB [183]	ANİ BEYÂN İDER KİM SULTÂN BÂYEZİD'ÜN HASLETİN VE ANUN ZAMÂNINDA OLAN 'ÂLİMLERİ VE FUKARÂ'İ BEYÂN İDER.	586
	METİNDE GEÇEN KAVRAM VE TERİMLER	589
	DİZİN: GÜNÜMÜZ DİLİNDE	595
	DİZİN: ÇEVİRİYAZI	606

ÖNSÖZ

Âşık Paşa sülalesinin Türk kültür hayatında, XIII. yüzyıldan başlayarak XV. yüzyıla kadar geçen zaman içinde, üç yüzyılı bulan bir hizmeti vardır. Baba İlyas'tan (öl. 1240) itibaren Muhlis Paşa (öl. 1274), Âşık Paşa (öl. 1332) ve Elvan Çelebi'den (öl. 1358) Âşık Paşazade'ye kadar uzanan zamanda bu soydan gelenler, Türk edebiyatı ve Türk tarihleriyle ilgili çalışmalarda öncü durumunda olmuşlardır. Bunlar içinde Âşık Paşa, Türkçecilik akımının önde gelen bir siması olarak Garib-nâme gibi büyük bir mesneviyi ortaya koyar. Oğlu Elvan Çelebi, *Menâkıbü'l-Kudsiyye* adlı eseriyle Türk kültür hayatında menkıbe türünün ilk örneğini verir. Yine bu sülalenin bir devamı olan ve Âşık Paşa soyundan olması nedeniyle Âşikî mahlasını kullanan ve bütün bir on beşinci yüzyılı hayatıyla dolduran Âşık Paşazade de (1393?-1485?), anonim tarihleri bir tarafa bırakırsak, tarih türünün ilk eserini kaleme alır.

Bu tarih, yazarı bilinen, gerçek anlamda ilk Osmanlı tarihidir. *Tevârih-i Âl-i Osmân* veya *Âşık Paşazade Tarihi* adıyla anılan bu eserde Osmanlı sülalesinin şeceresi verildikten sonra bunların Anadolu'ya gelmeden önceki maceraları, Anadolu'ya gelişleri, kaç bölük oldukları, hangilerinin Anadolu'da kaldığı ve kalanların Türk tarihinde oynadıkları roller, Süleyman Şah'tan II. Bayezid'e gelinceye kadar bütün ayrıntılarıyla ele alınmıştır.

Selçuklular'dan sonra Anadolu'da kurulan beyliklerin düşmanlarıyla ve birbirleriyle ilişkileri, bunlar içerisinde Osmanlı Beyliği'nin durumu, şehzadeler arasındaki mücadeleler, İstanbul'un fethi ve daha sonraki hadiseler, Âşık Paşazade'nin *Tevârih-i Âl-i Osmân* adlı eserinde canlı bir şekilde ortaya konmuştur. Bir de Âşık Paşa'dan başlayarak bu sülalenin insanların, Osmanlı sultanlarına yakınlığı vardır. Bunlardan biri tarihi yaparken, diğeri de yazarak kültürümüzün hizmetinde olmuştur. Bu yönüyle Âşık Paşa'dan başlayarak gelenler, Türk tarihini ve kültür hayatını gözlemleyen kişilerdir. Âşık Paşazade bunların sonuncusudur.

Yıldırım'ın oğlu Çelebi Mehmet'ten itibaren, II. Murat ve Fatih Sultan Mehmet'le yakınlığı vardır. Bunlarla yerine göre sadık bir dost, yerine göre de yaptıklarını yazan bir tarihçi olarak yakınlık kurar. Osmanlı sultanlarına bu yakınlığı yanında onun, okuyan biri olması, özellikle tarihe ilgi duyması, Âşık Paşazade'yi *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ı yazmaya yöneltmiştir. Okuduklarını, dinlediklerini, görüp yaşadıklarını da daha çok bir menkıbe havasında anlatmıştır.

Âşık Paşazade, eserinin yazılış sebebini,

İy azîz fakîr ki Dervîş Ahmed Âşıkî'yem ibni Şeyh Yahyâ ve ibni Şeyh Selmân ve ibni sultânü'l-me'âlî Âşık Paşa'yam ve ibni mürşidü'l-âfâk Muhlis Paşa ve ibni kutbu'd-devrân baba İlyâs halife-i sey-yid-i Ebu'l-Vefâ nevvarallahu kubûrahum. Fakîr dahı gûşe-i ferâgat-da teslîm-i rîzâ küncinde fenâ ve sabır hırkasın geyüp oturmuş-ıdum Kostantiniyye'de ve du'â sofrası-y-ılan mütena'im olmuş-ıdum. Nâ-gâh bir cemâ'at azîzlerden Âl-i Osmân'un tevârihinden ve menâkıbından zıkr itdiler. Fakîrden dahı sū'âl itdiler. Fakîr dahı cevâb virdüm. Orhan Gâzi'nün imâmı İshak Fakîh oğlu yahşî Fakî'dan kim ol Sultân Bâyezîd Han'a gelince bu menâkıbı ol Yahşî Fakî'dan yazılmış buldum kim ol Orhan Gâzi'nün imâmı oğludur ve fakîr dahı ba'zı hâllarından ve kâllerinden ve menâkıblarından ihtisâr idüp kalem diline virdüm. Kalem dahı safha-yı sahrâda beyâz kalbe söyledi. Fakîr dahı kim işitdüm, cân kulagını ol nagmeye tutdum. Gön-lüm dahı hayretde kaldı. Hemân dem eyitdüm kim...

cümlelerinde anlatmıştır. Bu sözlerden de anlaşıldığı gibi *Âşık Paşazade Tarihi*, okumaya, dinlemeye, görme ve yaşamaya dayanmaktadır. Osmanlı padişahları da Derviş Ahmed Âşıkî'ye gereken değeri vermişler ve çeşitli ihsanlarda bulunmuşlardır.

Olayları kendi hayatında bizzat yaşayan bir tarihçinin eseri olarak *Âşık Paşazade Tarihi* çok önemli bir tarihtir. Çeşitli yazmalarının yanı sıra eserin Âli Bey ve Giese yayınları olmak üzere eski harflerle iki baskısı yapılmıştır. Nihal Atsız Çiftçioğlu da 1947 yılında, bu iki eseri yayına hazırlayıp neşretmiştir. İstanbul'da basılan Âli Bey baskısı, yalnızca İstan-

bul Arkeoloji Müzesi 478 numarada kayıtlı bulunan nüsha esas alınarak yapılmıştır. Giese baskısı ise karşılaştırmalı bir neşirdir. Ancak Giese bütün nüshaları görememiştir.

Bugün *Âşık Paşazade Tarihi*'nin bilinen on iki nüshası vardır. Bunlardan Ahmet Vefik Paşa'nın gördüğü bir nüsha kayıptır. Diğer on bir nüsha arasından İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan ve yukarıda işaret ettiğimiz nüsha dışında, aynı kütüphanede 1504 numarada kayıtlı ikinci bir nüsha daha bulunmaktadır; ancak daha önceki yayınlarda bu nüsha incelenmemiş ve değerlendirilmemiştir. Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 4954 numarada kayıtlı *Âşık Paşazade Tarihi*'nden ise kimse'nin haberi olmamıştır. Tarafımızdan bulunan bu nüshaların, diğerleri içinde ayrı ve önemli bir yeri vardır.

İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi 1504 numarada kayıtlı nüsha, harekelidir ve güvenilir bir yazmadır. Ancak bu nüsha başından ve sonundan eksiktir. Ayrıca ortasından birkaç yerden de bazı yapraklar kaybolmuştur. Böyle olmasına rağmen eser tam imiş gibi düşünülerek varak numaraları, baştan sona kadar atlanmadan yazılmıştır. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 4954 numarada kayıtlı nüsha ise tamdır. Yer yer harekeli olan bu nüsha, son devre ait bir yazmadır. Ancak güvenilir bir nüshadır. Bu nüshada varak yerine sayfa numaraları konmuştur.

Biz bu iki nüshayı ele alıp değerlendirdik. Her iki yazmanın aynı şecere kolunda bulunması, bizi bu nüshalar üzerinde çalışmaya yöneltti. Böylece zaten neşirleri yapılmış olan diğer nüshaları bir tarafa bırakarak İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi 1504 numarada kayıtlı (A) nüshasıyla Süleymaniye Yazma Bağışlar 4954 (S) nüshalarını ele aldık. Kurduğumuz metinde imla ve dil açısından A nüshasına dayandık. Ayrıca A nüshasında bulunmayan uzun metin parçalarını, S nüshasından tamamladık. Her iki nüshayı karşılaştırdık. Anlama katkısı olan yerlerde S nüshasından 'italik' harflerle aktarmalarda bulunduk. A nüshasının 2b varağından önceki eksikliği S nüshasının 1-15 sayfalarından, 11b-12a arasındaki eksikliği S nüshasının 21-27 sayfala-

rından, 62b-63a arasındaki eksikliği de 54-55. sayfalarından aktarmalarla ikmal ettik ve bu kısımları italik olarak verdik. Ayrıca A nüshasının bittiği yerden itibaren S nüshasının 170 ilâ 177. sayfalarını da aktardık. Aslında kanaatimizce eser, S nüshası itibarıyla, 171. sayfada bitmektedir. Müstensih, sonraki babları yazmaya başlamış, fakat belki de, –eserin istinsah ettiği nüshasında eserin olması gereken orijinal şekline göre– bundan sonrasında yabancı kalemlerin esere müdahil olduğunu fark ederek bırakmıştır. S nüshasından sonraki kısımları ise Âli Bey neşrinin dayandığı İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi 478 numarada kayıtlı A1 olarak işaretlediğimiz nüshadan aktardık. Bu bölümler, başkaları tarafından sokulmuş intibaini vermektedir. A1 nüshasının, tarihi sırayı takip etmeyen bölümlerini EK başlığı altında verdik. Bu kısımda eksiklik gösteren az sayıdaki bazı yerleri, italik olarak Giese baskısından tamamladık.

Eseri yayına hazırlarken dayandığımız yazmalardan A nüshası, varak numarasına; S ve A1 nüshaları ise sayfa numarasına göre numaralandığı için biz de bu varak ve sayfa numaralarına uyduk ve bunları köşeli parantez içinde verdik. Dipnotlarda da bu varak ve sayfaları kullandık.

Yayına hazırladığımız metinde nazal, ñ sesi dışında, transkripsiyon işaretlerine yer vermedik. Ancak k ve g seslerinin kalın olması ve önlerinde ünlünün uzatılması durumuyla karşılaşınca bu seslerin aslına uygun şekilde okunmaları ve anlamda bir sapmaya yer vermemeleri için ünlülerin üzerine, uzatma, inceltme için kullanılan (ˆ) işareti yerine; kânun, kâdı, gâzi örneklerinde olduğu gibi, çizgi koyduk.

Bu çalışmada bizi en çok uğraştıran husus, özel isimlerin yazılması oldu. Yer ve şahıs isimlerinin okunmasında metne bağlı kaldık. Ancak bu özel isimlerin önemli bir kısmının yabancı dillerde oluşu, başka okunuş şekillerini de beraberinde getirdi. Bu yüzden biz sahayla ilgili diğer yayınları da göz önüne alarak, farklı okunuş şekillerini köşeli parantezler içinde ayrıca verdik.

Bütün gayretlerimize rağmen yine de gözümüzden kaçmış durumlar olabilir. Eksikliklerimizi tamamlamak için

her zaman okuyucularımızın tenkitlerine açık olduğumuzu bildirirken, “iyi gözle bakan iyi görür” sözü gereğince noksanlarımızın iyi niyetimize verilerek bağışlanmasını dileriz.

Bu eserin yayına hazırlanması sırasında yardımlarını gördüğümüz, Doç. Dr. Hayati Develi, Dr. Yücel Dağlı, Sabri Koz anabilim dalımız araştırma görevlileri Dr. Cemal Aksu ve Murat Karavelioğlu ile Süleymaniye Kütüphanesi müdürü, değerli ve aziz dost Dr. Nevzat Kaya’ya, okuyucusunu her zaman güler yüzü ve yardımseverliğiyle karşılayan İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi memuru Havva Koç Hanımefendi’ye teşekkür eder; İÜ Edebiyat Fakültesi Dekanlığı’nın teşviklerini minnetle anarız. Ayrıca eserin yayını için çaba gösteren, başta Samih Rifat Bey olmak üzere Koç Kültür Sanat Tanıtım yetkililerine ve eserin görsel olarak en iyi biçimde okuyucuyla buluşmasını sağlayan Ersu Pekin’e de teşekkürü bir borç biliriz.

İstanbul’un fethinde bizzat bulunan Âşık Paşazade’nin bu eserinin, İstanbul’un fethinin 550. yılında yeniden yayınlanması, bize kutlu bir raslantı gibi görünüyor. Armağan olsun!..

Prof. Dr. Kemal Yavuz – Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç
Beyazıt, 5 Ekim 2003

HAYATI VE "TARİH"İYLE ÂŞIK PAŞAZADE

HAYATI

Bilinen ilk Osmanlı tarihçilerinden olan Âşık Paşazade'nin asıl adı Derviş Ahmed'dir. Âşık Paşazade şeklinde anılması, soy olarak Âşık Paşa'ya bağlılığı nedeniyledir. Bu nedenle, *Âşıkî* mahlasını kullanmıştır. Zaten eserinin daha ilk satırlarında: "İy azîz! Fakir ki Derviş Ahmed Âşıkî'yam, İbn Yahya ve İbn Selman ve İbn Sultanü'l-Meâlî Âşık Paşa'yam" diyerek kendini ve soy zincirini verir. Bu satırlara göre Derviş Ahmed'in babasının adı Yahya'dır. 1393 yılında Mecitözü ilçesinin Elvan Çelebi köyünde doğmuştur. Franz Babinger gibi bazı araştırmacılar, 1400 yılında doğduğunu¹ yazarlarsa da, hayatına baktığımızda 1393 yılının, yaşına ve yaşadıklarına daha uygun olduğu görülür. Bu durumda Âşık Paşazade'nin doğum tarihinin 1393 yılı olması kuvvetle muhtemeldir. Ancak yazarın 1397 yıllarında doğmuş olması da ihtimal dahilindedir.

Âşık Paşazade, 1413 yılında, Çelebi Sultan Mehmed'in Musa Çelebi'yle olan mücadeleleri sırasında Geyve'de görülmektedir. Buraya Amasya'da bulunan Çelebi Mehmed'in maiyetinde gelmiştir. Geyve'de hastalanan Derviş Ahmed, Orhan Gazi'nin imamının oğlu Yahşi Fakih'in evinde kalmıştır.

Ol vakt du'âcı fakir köyde kaldum. Orhan'un imâmı oğlu Yahşi Fakih evinde hasta oldum. Geyve'de anda kaldum. Menakıb-ı Âl-i Osmân'ı tâ Yıldırım Han'a gelince ol imam oğlından nakl itdüm kim habar virürin.²

diyen Âşık Paşazade, o sırada on altı veya yirmi yaşındadır. Atsız, Âşık Paşazade'nin 1413 yılında Çelebi Mehmed'le Musa Çelebi arasında geçen çarpışmalarda, Çelebi Mehmed

1 Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* (Çev. Prof. Dr. Coşkun Üçök), Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları: 44, Ankara 1982, s. 39.

2 metin, v. 93a-b.

kuvvetleri arasında Geyve'ye geldiği ve o zaman yirmi yaşlarında olduğu kanısındadır.³

Derviş Ahmed, Osmanlı sultanlarının Âşık Paşa nesline olan yakınlığını zaman zaman dile getirerek, onlardan gördüğü ihsanları yad eder. Kendi devrine kadar olan bir zamanda, yedi ceddinin Osmanlı soyuyla birlikte yaşamış olmasına da temas eden Âşık Paşazade;

Âşıkî yaz menâkıb Âl-i Osmân
Yidi ceddün bu âl-ılan bile geçdi⁴

beytinde, yine;

Neseb ü neslüm bu âl-ıla togdı
Hem toganumuz bu âl'ı gördi
Nesl ü nesebüme Âl-i Osmân
Âşıkî deyüp iderler ihsân

beyitlerinde bunu daha açık olarak verir. Gerçekten Âşık Paşazade, eserinin daha pek çok yerinde Osman soyuna olan bağlılığını ve bunların gaza için gönderilmiş bir sülale olduğuna inancını zikreder. Ayrıca Osmanlı sultanlarını, Allah yolunda çarpışan birer mücahit olarak gösterir. Bu durum tarihi olaylarla da ilgilidir. Ahmed Âşıkî'nin büyük dedelerinden olan Âşık Paşa da Osmanlı devletinin kuruluşunda, âlim ve fikir babası olarak Osman ve Orhan Beylerin yanında yer almıştır.⁵

Âşık Paşazade'deki tarih şuuru, gençlik yıllarında başlamıştır. Özellikle Yahşi Fakih'in evinde kaldığı zaman Osmanlı tarihini, Yıldırım Bayezid devrinin sonuna kadar okuması, başkalarından dinlemesi, böylece vakaları hafızasına alıp ömrünün sonuna kadar diri tutması, ayrıca daha

3 Atsız, *Osmanlı Tarihleri I*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1949, s. 80

4 metin, v. 129b.

5 Kemal Yavuz; Âşık Paşa, *Garib-nâme*, c. I/1, Türk Dil Kurumu yayınları: 764/1, Giriş kısmı, İstanbul, 2000 / Mehmet Kaplan, *Âşık Paşa ve Birlik Fikri, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 1*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1976, s. 177-189.

sonraki hadiseleri yazması, onun tarihle ne kadar haşır neşir olduğunu göstermektedir. Zaten yaşadığı hayat da bunu gerektirmiştir.⁶ Hatta o, Şeyh Edebalı'nın oğlu Mahmud Paşa'dan da bazı hadiseleri dinlediğini ve Mahmud Paşa'nın o zaman yüz yaşını geçmiş olduğunu haber verir.

Osmanlı sultanlarına olan yakınlığını, Çelebi Mehmed (öl. 1421), II. Murad (öl. 1451) ve Fatih devirlerinde yaşadığı hadiselerle zikreder. Bu yönüyle ele aldığımız zaman bazen kendisini olayların, savaşların içinde bulur ve yaşadıklarını samimi bir şekilde anlatır. Ancak tarihini yazarken, okuduğu ve yaşadıkları yanında dinledikleri de vardır. Kendi anlattıklarına göre Derviş Ahmed, 1390 yılından sonra Yıldırım Bayezid'in İstanbul kuşatmasını, 1391 yılında Macarlarla yaptığı savaşı ve sonucunu Karatimurtaşoğlu Umur Bey'den; Ankara Savaşı'nda geçenlerle savaştan sonra yaşananları ve Yıldırım Bayezid'in durumunu da Bayezid'in has solaklarından olan, Koca Nayib diye anılan birinden sorup öğrenerek yazmıştır. Hatta o, Şeyh Edebalı'nın oğlu Mahmud Paşa'dan da bazı hadiseleri dinlediğini ve Mahmud Paşa'nın o zaman yüz yaşını geçmiş olduğunu haber verir.⁷ Kısaca söylemek gerekirse, Âşık Paşazade'nin *Menâkıb u Tevârih-i Âl-i Osmân* adlı eseri, okuma, dinleme ve yaşayarak görmeye dayanır.

Yine II. Murad ve Düzme Mustafa arasındaki mücadelelerde Âşık Paşazade kendinden bahseder. 825/1422 yılında onu Elvan Çelebi Tekkesi'nde buluruz. Derviş Ahmed:

İşitdiler kim uşda Düzme üzerlerine geliyorur, paşalar dahı biş oldu. İbrahim Paşa, Hacı İvaz Paşa ve dahı Temürtaşoğlanları'nun üç paşa oldu. Birinün adı Umur, biri Oruç ve biri Ali. Bunlar şöyle ittifak ittiler kim Mihaloğlu Muhammed Beg'i Tokat habsinden çıkaralar, Sultan Murad'a getüreler ve hem anun gibi itdiler. Hemân dem habsden çıkardılar. Geldi bizüm Elvan Çelebüm Tekyesi'ne ogradı. Ol vakt fakiri aldı bile gitdi.⁸

⁶ metin, v. 7; s. 7.

⁷ metin, v. 87a.

⁸ metin, v. 113b.

diyerek Mihaloğlu Muhammed Bey'in kendisini Sultan Murad ordusuna getirdiğini haber verir. Tabii bu durumda Âşık Paşazade'nin, öncelikle Ulubat Köprüsü'nde geçen hadiseler olmak üzere, baştan sona kadar bu mücadelenin içinde var olduğunu görürüz.

840/1436-37 yılında hacca giden Derviş Ahmed:

Henüz Semendire dahı alınmamış-ıdı. Fakir İshak Beg-ile Mekke'den bile geldüm. Bir gün hünkârdan İshak Beg'e kul geldi kim: "Nike Öbrünk [Nige Obran] üzerine var, anı hisâr it." didiler. Germiyân sancağını ana yoldaş koşdılar. Ve Germiyân sancağı begi ol zamanda Temürtaşoglı Umur Begoglı Osmân Çelebi'ydi ki ol Varna gazâsında şehîd oldu. Fakir dahı ol zamânda Üsküb'e İshak Beg-ile Mekke'den bile gelmiş-düm. Gâh gâh mâcerâlarda bile bulunurdum. Ve bir defa dahı İshak Beg'ün oğlu Paşa Beg-ile ve Kılıççısı Togan-ıla harâmîliğa bile varmış-ıdum. Bir gün asker içinde bir gavgâ belürdi. İshak Beg ol sâat at arkasına geldi. Cemîi gaziler dahı bile bindiler. Nâgâh gördük karşudan bir alay küffâr çıka ve anun ardından bir niçe alay dahı çıkageldi. Yayasın önine tutmuş ve atlusu ardına turdı. Kapkara pus olup üzerümüze yörüdi. Bu taraftan dahı ehl-i İslâm leşkeri dahı tekbîr getürdiler bir kezden. Hemân yayanun üzerine at saldılar. Yayaya turmadın ok serpdiler. Gaziler anların okların eslemedi. Hücûm itdiler. Üzerlerine sürdüler. Atlusu ardında turmadı, dahı kaçdılar. Yayayı at ayagı altında pâymâl itdiler, kırdılar. Şöyle kırkun oldu kim gazilerin atları kâfirlerin ölüsü üzerinde yörürleridi. İshak Beg çağırtıdı kim "Hey gaziler! Yiter kırdunuz, esir idün, imden girü." didi.

Vallahi fakir kırdugumdan gayrı bişin esir itdüm, Üsküb'e getürdüm. Bişini tokuz yüz akçaya virdüm. El-hâsıl-ı kelâm ol yılda Semendire dahı feth olundu. Cemîi Laz vilâyeti bile feth olındı, ve hisârlarına kullar kodılar ve şehirlerinde kadılar nasb itdiler ve Semendire'de Cuma namâzı kılındı ve cemîi Laz vilâyetinün hâkimi ehl-i İslâm oldu. Hak taâlâ fazlı-y-ıla.⁹

9 metin, v. 156a-157b.

gibi ifadelerinde haramiliğe gitmenin yanında, durum gereği savaşa katıldığını haber verir. Savaşa girişi, savaşın cereyanını ve savaş sonrası durumu canlı bir şekilde anlatan Âşık Paşazade, bu mücadelede bir hayli düşman öldürmüş, ayrıca beş de esir almıştır. Sonra bu esirleri Üsküp pazarında 900 akçeye satmıştır.

Derviş Ahmed, 842/1438-39 yılında II. Murad'ın çıktığı Belgrad seferinde de bulunmuştur.

Sultân kim Üngürüz vilâyetini seyr idüp devlet-ile tahtına geldükden sonra azm-i Biligrad itdi. Zira Biligrad; bildi kim Üngürüz vilâyetinün kapusudur. Bu kez kasd itdi kim ol kapuyı açsın. Leşker-i İslâm'ı cem itdi. Andan yörüdi gelüp Biligrad'un üzerine düşdi. Hisâra ceng ider gibi oldılar. Sava'yı geçdiler, Biline'ye akın saldılar. Gaziler şöyle toyum geldiler kim bir çizmeye bir nefis câriye virürler-idi. Fakir dahı ol seferde bile-yidüm, yüz akçaya altı yidi yaşar bir oğlan satun aldum. Ata hizmet idebilir esiri yüz elli akçaya virürlerdi. Akıncılardan fakire dahı yidi kul ve câriye hâsıl oldu ve dahı şol kadardı kim leşker göçse esirün galebesi leşkerden ziyâde-y-idi.

El-hâsıl-ı kelâm şöyle vâsf olundu kim, "İslâm bünyâdı zâhir olaldan berü kim gâziler gazâ iderler, buncılâyın gazâ dahı hiç vâki olmadı." didiler. Ve hem dahı didükleri beyânı vâki-idi. Fakir dahı ol seferde bir gün hünkâr hazretine vardum. Fakire esir buyurdu. Ben eyitdüm kim: "Devletlü Sultânüm! Bu esiri götürmeğe at gerek." didüm. "Ve yolda bunlara harçlık gerektür." didüm. Bana beş bin akça ve iki at atâ itdi. Tokuz baş esir ilen ol sefer Edrene'ye geldüm ve hem dört atum var-ıdı. Esirleri üçer yüze ve ikişer yüze satdum.¹⁰

Yaşayıp bizzat aktardığına göre biz, Derviş Ahmed'in pa-dışaha olan yakınlığını da görmekteyiz. Hatta II. Murad bu savaşın sonunda kendisine esir verdiği gibi beş bin akçe ile iki de at vermiştir. Yazarımız dokuz baş esir ve dört atla Edirne'ye gelmiş ve esirleri burada satmıştır.

Âşık Paşazade, II. Murad'ın, oğlu Mehmed Fatih'le çıktığı 852/1448'de yapılan İkinci Kosova Muharebesi'nde Der-iş Akbıyık'la birlikte:

Hünkâr kim kâfir leşkerini göricek derhâl atından indi. Arı abdest alup iki rek'at namâz kıldı ve yüzün topraga sürdi. Hak taâlâyâ niyâz itdi ve eyitdi: "İy Bâr-ı Hudâ, yâ İlâhî! Senden dilerem kim bu ümmet-i Muhammed'i sen sakla ve bunlara sen nusret vir. Ve benüm günâhumçun bunları küffâr elinde sen zebûn itdürme." didi. Kaçan kim niyâzdan fârig olıcak hemân-dem "Niyyet-i gazâ" diyüben bindi, küffârün üzerine hücum idüp yörüdi. Ol gün acâyib eyü ceng olundu. Küffârün niçe sancacı alındı. O gice girü irteye degin ceng olundu. Cumaertesi girü ceng-i azîm olundu. Niçe begler şehîd oldılar ve küffârün dahı niçe banları düşdi öldi ve niçeleri dahı tutuldu, esir oldı. Yanko kaçdı ve Lök ban kaçdı. Oglı-y-ılan Sökület ban düşdi. Lih ban esir olunı, amma kendüni bildürmemiş. Sonra satılı satılı kurtılmış: Bâki küffâr kimi kırıldılar ve kimi esir oldılar.

Fakir dahı anda bir kâfir depeledüm. Hünkâr fakire eyü at virdi ve derviş Akbıyık'a dahı virdi. Amma Çih ban'ı esir itmişler. Hünkâr'a getürdiler.¹¹

İstanbul'un fethine Akşemseddin, Akbıyık, Şeyh Vefa gibi büyüklerle katılan Ahmed Âşıkî, şehrin alınmasından sonra bu şehre yerleşmiştir. Hatta gaza malından kendisine ev verilmiş ve İstanbul'a getirilen insanların irşadı için görevlendirilmiştir. Yukarıda da zikrettiğimiz gibi padişaha olan yakınlığı ve ilim ehli içinde yer alması sebebiyle 861/1457 yılında Fatih'in oğulları Şehzade Mustafa'yla Şehzade Bayezid'in Edirne'de yapılan sünnet düğünlerinde bulunmuştur. Yazarımız bu düğünde,

Her ehl-i ilmün önine sini kodılar. Bu ulemânun hizmetkârları

¹¹ metin, v. 170a-170b.

fotalar toldurdılar. Fakir dahı bir fota toldurdum, hizmetkâruma virdüm. Andan sonra pâdişâh bu gelen azîzlere ihsânlar ve hil'atlar buyurdu. Niçeler fakir geldi, ganî gitdi.¹²

ifadesinde belirttiği gibi bu padişahın ihsanlarına da nail olmuştur. Aynı yıl Fatih'in Ballubatra'ya yaptığı seferde Üsküp'e gitmiştir:

Fakir ol zamânda kim Üsküb'e varmış-ıdum, pâdişâhun ihsânın uma. İhsân dahı yitişdi maa'-ziyâdetin. Ve hem ol vakit Mevlânâ Gürânî Arabistan'dan tekrâr gelmiş idi. Bursa kadılığın ana ol seferde virdiler.¹³

diyen Derviş Ahmed'in, umduğu şekilde padişahın ihsanına kavuştuğunu görüyoruz.

Ömrünün sonlarını İstanbul'da geçiren Derviş Ahmed Âşıkî, burada evlenmiş ve Rabia adında bir kızı olmuştur. Kızını 874/1469-70 yılında müritlerinden Seyit Vilayet'le (öl. 1522) evlendirmiştir. Sultan II. Bayezid'in Boğdan seferinde İstanbul'dadır ve 86 yaşındadır. Tarihini yazmaya başlamış ve muhtasar olarak yazdığı bu esere *Menâkıb u Tevârih-i Âl-i Osmân* adını vermiştir. Atsız, *Hadîkatü'l-Cevâmî*'deki bir kayda dayanarak Âşık Paşazade'nin 22 Muharrem 886/23 Mart 1481 Cuma günü vefat ettiğini söyler. Bu tarih, Fatih'in ölümünden öncedir. Atsız ve Raif Yelkenci

Bu ömür seksen altı olduğunda
Bâyezîd Han, Bogdan'a agdugında¹⁴

beytine dayanarak, Fatih'in Boğdan seferini kastetmişlerdir. Ancak Sultan Bayezid de saltanatının ilk yıllarında Boğdan'a sefere çıkmıştır. Eser de bu seferle sona ermiştir. Bu durumda Âşık Paşazade'nin 1484 yılından sonra vefat et-

¹² metin, v. 193a.

¹³ metin, v. 196b-197a.

¹⁴ metin, v. 19b.

miş olması gerekir. Başka bazı araştırmacılar da bu fikirdedir. Bunların başında Franz Babinger gelmektedir. Babinger onun ölüm tarihini 889/1484 olarak verir ve 86 yaşında öldüğünü ileri sürer.¹⁵ Üzerinde çalıştığımız nüshada yer alan

Bu menâkıbun tamâmının târîhi hicretün sekiz yüz toksanın-
da Receb ayının yigirmi altıncı gününde yikşenbih günü ta-
mâm olındı¹⁶

ibaresi, eserin yazılış tarihini verir. Hatta yazar, eseri için *Menâkıb* kelimesini iki yerde kullanır ve *Tevârih* sözü yer almaz.¹⁷ Bu durumda Âşık Paşazade, 890/1484 yılından sonra vefat etmiş olmalıdır. Victor L. Menage, onun yüz yaş civarında yaşadığı, böylece uzun bir ömür sürerek bütün bir 15. yüzyılı katettiği kanaatindedir.¹⁸ Ayrıca Halil İnalcık, onun 1502 yılında öldüğünü tahmin etmektedir. İstanbul'un çeşitli semtlerinde evi ve dükkânları vardır.¹⁹ Derviş Ahmed Âşıkî, kendisinin yaptırdığı Âşık Paşa Camii'nin bahçesine gömülmüştür.

Âşık Paşazade'nin şairlik yönü de vardır. Ancak onun şiirleri, daha ziyade anlattığı konuların bir sonucu gibi görülür. *Tevârih-i Âl-i Osmân* bu bakımdan gözden geçirilince, eserde 829 beyitin yer aldığı görülür.

Türkçenin bütün devirleri için düşündüğümüzde Âşık Paşazade'nin eserini açık, anlaşılır ve akıcı bir dille yazdığını görürüz. Üslubunun tatlılığı ve dilinin akıcılığı, her şeyden önce samimi olmasına bağlıdır. Bu durum, eserin kalabalık topluluklar arasında okunmasını da sağlamıştır. Ayrıca eserinde sık sık diyaloglara yer vermesi ve kısa cümleler kullanması, bu canlılığı daha da artırmıştır. O, diyalogların da sadece iki kişiyi karşı karşıya getirip konuşturmaz, bu

¹⁵ Franz Babinger, age, s. 39; *Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)*, (Haz. Prof. Dr. Necdet Öztürk), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000, s. XXV.

¹⁶ metin, v. 269b.

¹⁷ metin, s.169, v. 269.

¹⁸ Victor L. Menage, "Osmanlı Tarih Yazıcılığının İlk Dönemleri", *Söğüt'ten İstanbul'a*, İmge Kitabevi, İstanbul 2000, s. 83.

¹⁹ Halil İnalcık, "Âşıkpaşazâde Tarihi Nasıl Okunmalı", *Söğüt'ten İstanbul'a*, s. 123-124.

konuşmaya zamanın havasını da katar. Bu diyaloglar, olaylara bakarak ortaya konmuştur. Yine diyaloga yakın bir şekilde, zaman zaman okuyucuyla da karşı karşıya gelir. Üslubundaki akıcılık ve dilindeki tatlılığın buna bağlı olarak geliştiğini söylemek mümkündür. Özellikle soru ve cevap kısımları, bu açıdan çok etkilidir. Yazar eserinde her türlü cümle çeşidine yer verir. Bu açıdan eserin Türk dili tarihi bakımından önemli bir yer tuttuğunu görürüz.

Âşık Paşazade'nin dilindeki ve üslubundaki akıcılığın bir başka sebebi daha vardır. Ahmed Âşıkî, yerine ve olaylara göre dili kullanmada usta bir yazardır. Yine hadise, zaman ve mekâna bağlı olarak okuyucunun dikkatini çeker. Bu anlatımda ise halk ruh ve yaşayışından faydalanır. Mesela kâdılar, yani hâkimlerle ilgili olarak verilen şu metin bunun tipik bir misalidir:

Bu Âl-i Osmânîler bir sâdık soydur. Hiç bunlardan nâ-meşrû hareket olmamış-ıdı. Ulemâ bir nesneyi kim günâhdur diye, bu Âl-i Osmân andan kaçarlar-ıdı. Orhan zamanında, Gâzi Murâd Han zamânında ulemâ var-ıdı ve illâ müfsidler degüller-idi tâ Çandırlı Halîl'e gelince. Kaçan kim Çandırlı Halîl geldi, Türk Rüstem geldi, mevlânâ didiler. Andan sonra hemân anlar hîleye karışdurdılar. Halîl'ün oğlu Ali Paşa kim vezîr oldu; dânişmend dahı anun zamânında çok oldu. Bu Âl-i Osmân bir sulb kavm-ıdı, anlar kim geldiler fetvâyı hîle itdiler ve takvâyı göturdiler. İşbu vilâyetde kim eski akçaya kimse satu ve bâzâr itmeye ve hem gayrı vilâyete dahı gitmeye. Bu nesne Ali Paşa zamanında oldu.

Bu Ali Paşa bir zevvâk kişi-y-idi, ekser mürebbîleri de zevvâk oldılar ve kâdılarun fesâdları zâhir oldu. Bir gün Bâyezîd Han eyitdi: "Kâdıları getirün." didi. Hayli fesâda mübâşir kâdılar tutup getürdiler. Yinişehir'de Bâyezîd Han bir eve koydurdu. Bâyezîd Han eyitdi: "Varun ol eve od urun, içinde kâdılar bile yansun." didi. Ali Paşa hayrân u âciz kaldı bunların kurtulmasında. Meger hanun bir nedîmi var-ıdı. Adına Mashara Arab dirler-idi. Ali Paşa anı kığırdı. Ana eydür: "Eger şol kâdıları handan kurtaracak olursan sana çok mal vireyüm." didi. Andan Mashara Arab sürdi, han huzûruna geldi. Eydür: "Hanum, be-

ni İstanbul'a ilçilige göndür." dir. Han eydür: "Bre devletsüz, anda İstanbul'da ne'yler sin?" dir. Arab eydür: "Varayum tekürden keşişler dileyelüm." dir. Han eydür: "Bre keşişleri ne'yler sin?" dir. Arab dahı eydür: "Hanum, kâdıları kiralum keşişler kâdı olsun." dir. Han eydür: "Bre it Arab! Kâdılığı keşişlere vırince kendü kullaruma virsemne." dir. Arab eydür: "Senün kullarun okumuş degüllerdür, bu keşişler hõd okuyup niçe yıllar zahmet çekmişlerdür." Bâyezîd Han eydür: "Ya bre Arab iş niçe olur?" Arab eyitdi: "Hanum! Anı pâdişâhlar bilür ve anlarun hallarunı ve kâllarunı ve ef'âllarunı." didi. Andan Bâyezîd Han Ali Paşa'yı kıgırttı. Han eydür: "Ali, bu kâdıları hep okumuşlar mıdır?" Ali Paşa eydür: "Yâ Sultânım, okumayan kişi kâdı mı olur?" Han eydür: "Yâ çün okumuşlardur, niçün yaramazlıklar iderler." dir. Ali Paşa eydür: "Sultânım! Bunların düşelüğü azdur." Şimdiki zamânda kim kâdıları resm alurlar binde yigirmi akça, ol nesne Ali Paşa himmetidür, anun-ıçun anı bünyâd itdi kim kâdıları düşelük çoğ ola. Paşalarla kâdı-askeri hõş göreler²⁰

Kadırlarla ilgili bu parçadan başka, Timur'un yanına giden Anadolu Beyleri için de şu sözlere yer verir. Burada ise, alay ve hiciv yönünü seçer ve beylerin her birini bir mesleğe koyar:

Bazıları Temür'e vardılar. Taharten ve Germiyânoglı ve Düzme Aydınoglı ve Menteşoglı ve İsfendiyâr'un elçisi bile Temür'e vardılar. Ammâ bunların her birisi bir nev-ile varmışlardı. Germiyânoglı İpsili hisârından habsden vezir-ilen kaçdı. Ayucılar, maymuncılara uydı, Temür'e vardı. Menteşoglı saçın sakalın yoldurup ışıh olup vardı. Aydınoglı çerçilik ide vardı. İsfendiyâr'un ilçisi-y-ilen Taharten nöker olup bile vardı.²¹

gibi ifadeler, halk ruh ve hafızasının alay tarafına hitap ettiği için anlatımda bir canlılık ortaya çıkmıştır.

Bunlardan başka, mesela Sultan II. Murad'ın ordusuna Karamanoğlu tarafından gönderilen askerler için padişahın ağzından şu sözler dökülür:

²⁰ metin, v. 71b-73a.

²¹ metin, v. 79a-b.

Diledi kim Karamanogl'ndan geleni dahı göre. Andan gelen leşkerün begine eyitdiler: "Sen dahı getir adamlarunu göster." didiler. Ol dahı cebelüsini arz itdi. Kaltak eyerlüler, yırtmaç kürklüler, örmeç kuşatlılar, kabalak dülbendlüler, özen-güsü kayışı ipden Turkutlunun birer bölük at oğrılarını divşürüp göndürmiş. Akçayluogl'na dönüp hünkâr eydür: "Benüm anun yardımına ihtiyâcum yokdur Hak taâlâ inâyetinde. Ammâ min-vechin mashara eksük idi, anun-ıçun göndürmüşdür." didi.²²

Benzetmelere başvurması da üslubuna ayrı bir çekicilik vermiştir.

Eger sorarlarsa bu vezir kim? Cevâb İstanbul esîri Rum Muhammed'dür kim sonra pâdişâh anı it gibi bogdurdı.²³ Kırâl hûd kafasa girmiş kuzguna dönmiş-idi.²⁴ Ve bu tarafda Pir Ahmed dahı kim beg oldı, kuyrugın bulamaga başladı.²⁵ Hemîn ki Karaman kargaları ve kuzgunları Sultân Bâyezîd'ün şahinlerin gördiler, tagıldılar, kaçdılar.²⁶

Bunlara ek olarak Derviş Ahmed Âşıkî, eserinde âdet ve örflere geniş yer vermiş, kız görmek, gelin almak, sünnet düğünü gibi hadiseler onun dil ve üslubuna ayrı bir canlılık katmıştır. Her devrin belası olan rüşvet hadiseleri de eserde ayrı bir yer tutmuştur. O, rüşvet için; *"söz kesen, dil tutan, iş bitiren"* gibi ifadelerin yanında *"insanları utandıran"* gibi ifadeler de kullanmış ve rüşvetin ne şekilde verilir alındığını da anlatmıştır.

Anlatımında zaman zaman Dede Korkut hikâyelerini anımsatan ifadelere de yer vermiştir.²⁷ İfadede bu şekilde menkıbe ve hikâye türüne yönelmesi, dilinin akıcılığını verdiği gibi sade ve anlaşılır olmasını da sağlamıştır. Kullandı-

²² metin, v; 169a-b.

²³ metin, v. 184a.

²⁴ metin, v. 222a.

²⁵ metin, v. 226b.

²⁶ metin, v. 263 b.

²⁷ metin, v. 265a.

ğı kelimeler açık, anlaşılır Eski Anadolu Türkçesi sözleridir. Bu bakımdan eserin anlaşılmasında zorluk çekilmez.

Kısaca söylemek gerekirse bunlar, Âşık Paşazade'nin dili ne şekilde kullandığını göstermekte ve dilindeki canlılığın kaynağını vermektedir. Bütün bunlar göz önüne alındığında Âşık Paşazade'nin eseri için menkıbe ve tarih demekten çok, gerçeklere bağlı tarihi hikâyeler bile denebilir. Ancak Âşık Paşazade'de açık ve canlı bir tarih şuuru ve Âl-i Osmân sevgisi vardır. Hemen her hadisenin sonunda tarih vermeyi ihmal etmediği gibi Osmanlı padişahlarını, tarih ve hadiseler içinde bir gözlemci olarak okudukları, dinledikleri ve gördükleriyle adım adım takip etmesi, onun bir başka yönüdür.

ESERİ: MENÂKIB U TEVÂRİH-İ ÂL-i OSMÂN

Âşık Paşazade eseri için *Menâkıb* kelimesini kullanmasına rağmen, bugüne kadar yapılan neşirler, *Menâkıb u Tevârih-i Âl-i Osmân* değil, *Tevârih-i Âl-i Osmân*²⁸ veya *Âşık Paşazade Târîhi*²⁹ isimlerini taşımaktadır.

Tevârih-i Âl-i Osmân'ın şimdilik bilinen on iki nüshası vardır. Giese ve Âli Bey neşirlerini esas alarak yeni bir neşir yapan, fakat yazma nüshalardan doğrudan faydalanmayan Atsız, Giese'ye dayanarak on bir nüshayı ayrı ayrı ele alıp bilgi vermektedir. Ayrıca eserin eksik nüshaları da vardır. Atsız, bütün bunları şöyle tanıtmaktadır.

Tevârih-i Âl-i Osman Nushaları:

Âşıkpaşaoğlu'nun mukayeseli basımını yapan Giese bu tarihin mevcut nushaları hakkında bilgi veriyor. Nushaların bir takımı tam, bir takımı eksiktir.

28 *Tevârih-i Âl-i Osmân*, Âli Bey neşri, İstanbul 1332; Ahmed Âşıkî; *Tevârih-i Âl-i Osmân*, Atsız neşri, İstanbul 1947.

29 *Âşık Paşazade Târîhi*, Friedrich Giese neşri, Leipzig 1929.

Tam nushalar şunlardır:

1. Upsala nushası: Tornberg kataloğunda 279 numara ile gösterilmiştir. Kitabın adı yoktur. Gayet güzel yazılmış bir nushadır. Fakat imlâ yanlışları ve ihmaller oldukça fazladır. Yanlış ciltlenmiştir ve kitapta dört yerde büyük atlamalar vardır. Giese bu nushayı kendi basımına temel yapmıştır.
2. Murdtmann nushası: "Menâkıb ve Tevârih-i Âl-i Osman" adında bir kopyadır. 1859 da Henri Cayol'un elinde bulunan bir yazmadan istinsah olunmuş; fakat sonra Cayol orijinali kaybolmuştur. Pek iyi bir nushadır. Fakat bunda da ihmaller ve imlâ yanlışları görölüyor.
3. Berlin nushası: Prusya Devlet Kütüphanesinin şark yazmaları kısmında 2448 numarada "Menâkıb ve Tevârih-i Âl-i Osman" adıyla kayıtlıdır. Sonunda birçok sayfalar eksiktir. Giese'ye göre en iyi yazma budur. Fakat Giese kendi basımına başladıktan sonra bunu görebilmiş ve bunu basıma temel yapamamıştır. Berlin nushası önce İstanbul'da kitapçıların elinde bulunuyordu. Maalesef Almanlara satıldı. Bu nushayı gören Raif Yelkeni bu harekeli ve güzel nushanın aşağı yukarı 950 (=1543) yıllarında istinsah edilmiş olduğunu söylüyor.
4. Dresden nushası: Adı "Tevârih ve Menâkıb-ı Âl-i Osman" dır. Dresden Kırıl Kütüphanesi şark yazmaları kataloğunda 60 numarada kayıtlıdır. İyi bir yazmadır. Fakat bunda da mühim atlamalar vardır. Bir de Türkçe kelimeler yerine Arapça-Acemce kelimeler oturtulmuştur ki bu gayretkeşlik başka yazmalarda yoktur.
5. Nikolsburg nushası: Nikolsburg (Mähren) Şatosunda Prens Ditrichstein'in kütüphanesindeki nushadır. İhmaller, acelecilikler ve imlâ yanlışları ile doludur. Fakat tam bir nushadır. 897 (=1492) tarihine kadar gelmektedir.
6. Vatikan nushası: Adı "Kitab-ı Menâkıb-ı Tevârih-i Âl-i Osman" dır. Güzel yazısına rağmen pek kötü bir yazmadır. Sayfa rakkamları da yanlıştır. İçinde eksikleri de vardır. Buna rağmen istinsah tarihi belli olan tek nusha budur. İstanbul'da Kâtib Mustafa tarafından 997 rebiülevvelinin ortasında (=1589 şubatının başı) istinsah edilmiştir.
7. İstanbul nushası: Müze-i Hümayunda bulunan bu nusha İstan-

bul basımına temel olmuştur. 908 (=1502) yılına kadar gelmektedir. Eksikler ve yanlışlarla dolu ve bazan da karışık bir nushadır. Fakat bazı noktalarda diğer nushaları tamamlamaktadır.

8. Paris nushası: 118 numaradadır. İfade farkları bakımından öteki nushalardan epey ayrıdır. Bundan dolayı Giese, nusha farklarını gösterememiştir. Aradaki farkların çokluğu ve başka sebepler yüzünden Wittek bu nushayı Âşıkpaşaoğlu'nun kaynağı saymıştır.

9. Mısır nushası: Ezher Camisinde (Rivâq ül-Etrâk, Nu. 3732) bulunan bu nusha hicri 900 yılının safer ayına ait (= 1494 kasımı) bir vak'a ile bitmektedir. Giese bu nushadan faydalanamamıştır. Bu nushayı ilim dünyasına tanıtan Joseph Schacht onu "büyük kalın bir yazma; güzel, büyük yazı, tamamen harekeli" olarak vasıflandırmaktadır. (Kahire ve İstanbul Kütüphanelerindeki Eserlere Dair, Nu. 88, Prusya İlim Akademisi Felsefe-tarih Şubesi tebliğleri, Berlin, 1928).

10. Kilisli Rıfat tarafından bahsedilen nusha: Kilisli Rıfat, "Türk Yurdu, dergisinin 1927'de çıkan 28inci sayısında cilt: 5) bu yazmadan bahsediyor, baştan ve sondan eksik olmasına rağmen İstanbul basımından daha iyi olduğunu söyliyerek bazı örnekler vermek suretiyle İstanbul basımının yanlışlarından birkaçını düzeltiyor. Bugün bu nushanın nerede olduğu belli değildir.

11. Ahmed Vefik Paşa nushası: Böyle bir nushanın olduğu Ahmed Vefik Paşanın 9 teşrinievvel 1292 de A. D. Mordtmann'a yazdığı mektuptan anlaşılıyor. Fakat bu nushanın da ne olduğu belli değildir.

Tevârih-i Âl-i Osman'ın eksik nushaları da şunlardır:

1. Oksford nushası: Her sayfası 18-21 satırdan 17 yapraklık bir Âşıkpaşaoğlu parçası olan bu eser basılmamış Ethés kataloğunda 2049 numaradadır. Bu nushada şiirler yoktur. Bab başlıkları da çoklukla ihmal olunmuştur.

2. Viyana nushası: Viyanada İmparator-Kıral Kütüphanesinde 982 numaradadır. 20-30 sayfalık bir parça olan bu nusha İstanbul nushasına benzemektedir.

3. Paris nushası: 50-60 sayfalık bir parça olan bu nusha Upsala nushasına benzemektedir.

Bunlardan başka bilim âlemine çıkmamış olan Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 4954 numarada kayıtlı bir nüsha daha vardır. Bu nüsha tamdır ve bir ajanda defterine yazılmıştır. *Hâzâ Menâkıb u Tevârih-i Âl-i Osmân* başlığını taşıyan bu nüsha, güzel bir rık'a ile yazılmıştır. Bununla birlikte şimdilik, *Âşık Paşazade Tarihi*'nin on iki nüshasının varlığından bahsetmek gerekir. Bu nüshada sayfa esas alınmış ve yazan, ajanda sayfalarına bağlı kalmıştır. Her sayfada otuz üç satır bulunmakla birlikte, zaman zaman satır sayısının otuz ikiye düştüğü, bazen de otuz dörde çıktığı görülür.

Süleymaniye nüshası sonuncusu eksik bırakılmış 167 "bâb"dan meydana gelmiştir. Bu nüshada dikkat çeken bir durum vardır. O da 161. bâb sonunda yer alan tarihlerin farklı oluşudur. Yazar bu bâbda II. Bayezid'in Karaboğdan seferini anlatmıştır. Bâbın sonuna doğru,

Akkerman'a kadı nasb itdi ve hutbe-i İslâm okındı bu iki şehirlerde bile. Bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz toksan tokuzunda vakı olındı Sultân Bâyezîd Han Gazi elinden.

dendiği halde aynı bâb,

Bu menâkıbun tamâmının târîhi hicretün sekiz yüz toksanunda receb ayının yigirmi altıncı gününde yikşenbe günü tamâm olındı.³⁰

şeklinde sona ermiştir. Ayrıca bundan bir önceki bâbın sonunda yer alan tarih de 887/1482 olarak verilmiştir. Bu sene, Sultan Cem'in hacca gittiği senedir.

Halbuki Boğdan'a (Moldova) ilk sefer 879/1475 tarihinde Fatih tarafından yapılmıştır. İkinci sefer ise 889/1484 yılında II. Bâyezid tarafından gerçekleştirilmiştir.³¹ Bu durumda üzerinde çalıştığımız her iki nüshada da, 899 olarak verilen tarihin 889 olması gerekmektedir. Zâten bâb sonundaki tarih de 890/1485 şeklindedir.

³⁰ metin, v. 269b, s. 169.

³¹ İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, 1. Cilt, s. 383.

Kilisli Rifat'ın bahsettiği,³² şimdiye kadar gün ışığına çıkmamış bir nüshaysa, bizim bulduğumuz ve yayında esas olarak Süleymaniye nüshasıyla karşılaştırdığımız nüshadır. Bu nüsha İstanbul Arkeoloji Müzesi Kitaplığı'nda bulunmaktadır.³³ Âli Bey'in *Âşık Paşazade Tarihi*'ni yayınlaması üzerine bu nüshaya tesadüfen rastlayan Kilisli Rifat, matbu ve yazma nüshayla ilgili olarak şunları söylemektedir.

Mezkûr eseri çok severim, çok okurum. Lâkin her okudukça bir takım kelimelerin yanlış, bir takım cümlelerin manasız oluşu beni pek üzüyordu. “Şu kitâbın bir doğru nüshası bulunsa” diye hasret çekerdim. Hüsnüniyetim neticesi olarak, çok şükür şu günlerde doğru bir nüshasını buldum. Basmasıyla karşılaştırdım. Neticede gördüm ki basma tahminden çok fazla berbâd denilecek kadar yanlış imiş³⁴

Âli Bey baskısıyla bahsettiği yazmayı yer yer karşılaştıran Kilisli Rifat, böylece Âli Bey baskısının dayandığı nüshanın³⁵ tutarsız ve yanlış taraflarını da ortaya koymaya çalışmıştır. Hatta Raif Yelkenci ve Atsız'ın bahsettiği, bizim de dikkatimizi çeken fazla bâblar konusunda o, şunları yazmıştır.

Eserin sonunda müellifin ikrarı vechile eser 166 bâbdan ibaret olmak lâzım gelirken, bâblar 196 olmuş. Demek ki otuz bâb fazladır. Bir bir saydım, böyle buldum. Bu hâlde ya müellifin sözü veyâ eserin şimdiki vaziyeti yanlıştır. Bana öyle geliyor ki bu esere sonradan kalem karıştırılmış; bu fazlalık o yüzden vücûda gelmiştir.³⁶

Bu görüşe katılan başka araştırmacılar da vardır. William

32 Kilisli Rifat, “Âşık Paşazade Tarihi”, Türk Yurdu, c. 5, nu. 28, İstanbul 1927, s. 392.

33 Âşık Paşazade, *Tevârîh-i Âl-i Osmân*, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi, nu. 1504.

34 Kilisli Rifat, bkz. agm, s. 392.

35 Âşık Paşazade, *Tevârîh-i Âl-i Osmân*, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi, nu. 478.

36 Kilisli Rifat; agm, s. 391.

L. Langer ile Robert P. Blake bunlardandır. Bunlar birlikte yayınladıkları bir makalede;

Bu yeni tespit edilen yazmalardan en azından üçü, Codex Vaticanus'dan daha iyi olmakla birlikte onlar da bu önemli kaynakla ilgili sorunları çözmemize yardımcı olamamaktadır. Ek kısımlar nüshadan nüshaya oldukça değişmektedir. Büyük ölçüde emin olduğumuz tek husus, Âşık Paşazade'nin kendisinin olayları 1485 ya da 1486'da bitirdiği ve sonraki bölümlerin 1510 civarında yazıldığıdır.³⁷

Ayrıca yazma nüsha için;

Şu nüsha sıhhatli bir nüsha olmakla beraber, ma'teessüf baştan ve sondan noksanı var. Bâblarını saydım 140 bâbdır. Demek ki 26 bâb noksandır. Bunun yarısı başa yarısı sona düşüyor.³⁸

Kilisli Rifat'ın ele geçirip okuduğu bu nüsha, sadece baştan ve sondan eksik değildir. Harekeli olan ve her sayfada on üç satıra yer veren bu nüshanın orta yerlerinde de eksiklik vardır. Ancak sayfa ve varak numaraları birbirini takip ettiği için bu durum anlaşılamamaktadır.

37 William L. Langer-Robert P. Blake, "Osmanlı Türklerinin Doğuşu ve Tarihsel Arkapları", *Söğüt'ten İstanbul'a*, s.177-181.

38 Kilisli Rifat; agm, s. 391.

Not: Kitaptaki bölüm/bâb numaraları, okuma kolaylığı sağlamak amacıyla konmuştur ve özgün metinde yoktur.

OSMANOĞULLARI'NIN TARİHİ

**Bize nimet veren, İslam'a yönelten ve sevgilisi
Muhammed'in –salât ve selâm onun üzerine olsun–
ümmetinden kılan Allah'a hamd olsun.**

Ey aziz insan! Ben fakir, Şeyh Yahya'nın oğlu Derviş Ahmed Âşıkı'yım. Şeyh Yahya da, yüce Sultan Âşık Paşa'nın oğlu Şeyh Selmân'ın oğludur. Âşık Paşa da, Seyid Ebulvefâ'nın halifesi, devirlerin önde geleni Baba İlyas'ın oğlu ufukların aydınlatıcısı Muhlis Paşa'nın oğludur. Allah hepsinin kabrini nurlarla doldursun.

Ben fakir, Kostantiniyye'de her bir şeyden el çekip, Allah'ın hoşnut olacağı işlerle uğraşıp ona teslim olarak, hırs-tan uzak sabır elbisesini giyip köşemde oturmuş ve dua sofrasını sererek, nimetlere kavuşmuştum. Ansızın dostlar-dan bir topluluk, Osman soyunun tarih ve güzel hikâyelerinden söz açtılar. Ben fakire de sordular, karşılığında Orhan Gazi'nin imamı İshak Fakih'in oğlu Yahşi Fakih'ten okuyup bildiğim kadarıyla cevaplar verdim. İşte Orhan Gazi'nin imamının oğlu olan Yahşi Fakih, Sultan Bayezid Han'a gelinceye kadar bu hadise ve menkıbeleri yazmış. Ben de Orhan Gazi'nin imamının oğlu Yahşi Fakih'e bağlı kalarak, başkalarından duyduklarım ile birlikte, Osmanoğulları'nın sözlerinden ve olaylarla dolu menkıbelerinden bazılarını kısa ve öz olarak kaleme aldım. Kalem de bu uç-suz bucaksız safhada kalbime söyledi. Her bir şeyden elini çeken bu aciz de can kulağımı kalemin sesine tuttum, gön-lüm hayretler içinde kaldı ve söylemeye başladım.

Şiir

Allah hep bilen, hep diri olan hep güçlü olandır
Yaratıcı, güzellikler veren, hazır ve görüp gözetendir

Ey bu varlıkları yoktan yaratıp gösteren
Hepsini yerli yerince koyup birliğini dillerde söyleten

İnsanları dilenci ve padişah yapan
Hükümünü delillerle belgeleyen
Ey ayıpları örten, gizlilikleri bilen Allah!
Sen günahları bağışlayan, gerçek Hâkim'sin
Ben zavallı, muhtaç, ayaklar altında bir kulum
Sen gönlümün gözüne güzellikler göster.
Artık ömrün sonuna geldim
Ve bir seksen beş yıl yaşadım
Dünyada pek çok şaşılacak hal gördüm
Söylemeye kalksam hangi birini anlatayım...
Devrimde olanları deftere yazdım
Sonra Oğuz'dan Gök Alp'a kadar gittim.
Osmanoğulları'nın menkıbelerini han sultan
Yazdım ayırt etmeksizin Allah için savaşanları
Soylarını ve nesillerini anlatayım dedim.
Böylece bu hanların aslını sen de anlarsın.
Bunlar neden oldu iyice anlatayım da
Göstereyim Allah yolunda savaşan bu insanların
Hükümdarlıklarını ve gösterişli hallerini
Dinle, onların büyüklüklerini söyleyeceğim.
Onlar nereden yürüyüp hangi ile vardılar
Geldikleri memleketi nasıl aldılar
O hanlar ve padişahlar neler yaptılar
Ve dünyada nasıl sultan oldular
Ben binde birini bildiriyorum,
Sen bu aşk hocasının dediklerini dinle
Benim de soyum ve neslim bu sülaleyle doğdu
Hatta her doğanımız bu sülaleyi gördü
Biz açıktan ve gizli olarak dua ederiz
Kurtuluşumuz onlara hizmet sayesinde
Benim soyuma ve neslime Osmanoğulları
"Âşıkî" diyerek, ihsanlar eder

Bizler eskiden beri dua eden âşıkınız
Duanın günahlara ilaç olduğunu iyi bil.

En evvel Osmanlı sülalesine dua edip
Sonra onların menkıbelerini anlatalım.

Duamız mutlaka kabul olunur.
Bu güneşin doğuşu gibi apaçık görünür.

Birinci bölümde sözün açılışı
Soy kütüğündeki isimlere ayrılacaktır

BÖLÜM 1

Osmanoğulları soyunun adları.

Nuh Peygamber'in, selam onun üzerine olsun, oğlu Ya-fes'in oğlu Maçi'nin oğlu Çin'in oğlu Turmuş'un oğlu Yan-temür'un oğlu Korluga'nın oğlu Karahul'un oğlu Süleyman Şah'ın oğlu Karalu Oğlan'ın oğlu Amudi'nin oğlu Kara-ca'nın oğlu Kurtılmış'ın oğlu Çarboga'nın oğlu Sevinç'in oğlu Togar'ın oğlu Baybus'un oğlu Kızıl Boğa'nın oğlu Ka-marı'nın oğlu Bansup'un oğlu Karahan'ın oğlu Tozak'ın oğ-lu Aykutluk'un oğlu Karahan'ın oğlu Oğuz'un oğlu Gök Alp'in oğlu Basuk'un oğlu Toktimur'ün oğlu Sugar'ın oğlu Bakıy'ın oğlu Sunkur'un oğlu Kaynıtur'un oğlu Togar'ın oğlu Aykolug'un oğlu Bayıntur'un oğlu Kızıl Boğa'nın oğ-lu Kaya Alp'in oğlu Süleyman Şah Gazi'nin oğlu Ertuğ-rul'un oğlu Osman Gazi'dir.

BÖLÜM 2

Osman Gazi'nin soyu ve sülalesi hangi vilayetten ne sebeple geldiler; niçin padişah oldu; sonra bu Rum ülkesine (Anadolu'ya) hangi sebeple geldiler; onu anlatır.

Osman Gazi'nin dedesi olan Süleyman Şah Gazi en evvel Rum vilayetine gelmişti, işte gelmeleri için asıl sebep buy-du. Abbasi'lerden Süleyman Şah devrine kadar Celî (Arap)

sülalesi Yafesoğulları sülalesine üstün idi. Ayrıca Rumlara ve İranlılara da Araplar üstün idiler. Bundan memnun olmayan ve soy bakımından Yafesoğulları'na bağlı olan İran hükümdarları gayrete gelip Arapların üstünlüğünü ortadan kaldırma yolları aradılar. Yafesoğulları'ndan göçer evli diye adlandırılan Türkleri kendilerine siper edindiler. Böylece Araplara karşı üstünlük sağladılar. Araplar üstünlüklerini kaybedince, kâfir ülkesinin insanları inat ettiler. Acemler de bu göçer evli halktan çekinip tedbir aradılar. Göçer evin önde gelenlerinden olan Süleyman Şah Gazi'yi ileri çektiler. Elli bin kadar Türkmen ve Tatar evini emrine vererek, "Haydi Anadolu'ya gidip Allah yolunda çarpışarak gaza edin." dediler. Süleyman Şah bunu kabul edip önce Erzurum'a, sonra da Erzincan'a geldi. Erzincan'dan Rum vilayetine girdiler. Bir nice yıl ilerlediler ve etraflarını fethettiler. Süleyman Şah Gazi pek çok yiğitlikler gösterdi. Bunlar Anadolu'nun dağlarında ve derelerinde zorluklarla karşılaştılar. Göçer evlerin davarı da aynı durumda olup çok incinmişlerdi. Tekrar Türkistan'a yöneldiler. Geldikleri yola gitmeyip Halep vilayetine çıktılar. Ca'ber Kalesi'ne vardılar ve Fırat Irmağı önlerine geldiler. Nehri geçmek istediler ve Süleyman Şah Gazi'ye, "Han'ım! Biz bu suyu nasıl geçelim?" dediler. Süleyman Şah atını suya sürdü. Önü yar imiş, at sürçünce Süleyman Şah suya düştü. Eceli gelip Allah'ın rahmetine kavuştu. Sudan çıkarıp Ca'ber Kalesi'nin önüne defnettiler. Şimdiki zamanda oraya "Türk Mezarı" derler. Ayrıca o kaleye de yine aynı soydan Düğerler adında bir topluluk, eskiden olduğu gibi şimdi de hükmetmektedir.

Öyle olunca bu göçer halk etrafa dağıldı. Bazısı çölden yana gitti. Şimdiki zamanda onlara Şam Türkmenleri derler. Bazısı yine Anadolu'ya döndü. Bunların kimi Tatar kimisi Türkmen'dir. Bu zamanda Rum'dan olan Tatar ve Türkmen o taifedendir. Bazısı Süleyman Şah'ın üç oğluna uydular. Bunların biri Sunkur Tigin, biri Gündoğdu ve biri de Ertuğrul Gazi'dir. Bu üç kardeş geldikleri yola dönüp Fırat'ın başından yürüyüp Pasin Ovası ve Sürmelü Çukuru'na gittiler.

Ertuğrul, kardeşleriyle gitmeyip dört yüz kadar çadırla orada kaldı. Diğer iki kardeşi yine asıl vatanlarına gittiler. Ertuğrul orada epeyi zaman kaldı, yaylasını yayladı kışlasını kışladı. Bir hayli zaman geçince Sultan Alâeddin Rum ülkesine yöneldi. Fetihlerde bulunup kısmetindeki kadar fethetti ve padişah oldu. Bu uzun hikâye dir; ben Osman soyunun menkıbelerini anlatmak için kısa tuttum. Ertuğrul Gazi, Selçuk sülalesinden olan, Sultan Alâeddin'in İran ülkesinden Rum ülkesine gelip padişah olduğunu işitince, "Erin kadri bilinir ülkeye gitmek bize vacip oldu, artık biz de gaza eder Allah yolunda savaşıyoruz" dedi.

Ertuğrul Gazi'nin, Osman, Gündüz ve Saru Yatı adında üç oğlu var idi. Saru Yatı'ya Savcı da derlerdi. Bunlar da Anadolu'ya yöneldiler. Gelip hısn-ı Musul vilayetine ulaştılar. Ertuğrul Gazi'nin Anadolu'ya gelmesinde daha başka söylentiler de vardır. Ancak en doğrusu benim yazdığım dır. Ertuğrul Gazi oğlanlarından Saru Yatı'yı Sultan Alâeddin'e gönderdi ve "Bize de yurt versin, gidelim gaza edelim." dedi. Saru Yatı babasının sözlerini Sultan Alâeddin'e getirdi. Sultan bunlar geldiği için çok sevindi.

O zamanda Karacahisar tekfuruyla Bilecik tekfurı Sultan'a itaat edip haraç verirlerdi. O iki yerin arasında bulunan Söğüt vilayetini bunlara kışlamak için yurt gösterdiler; ayrıca Domaniç Dağı'nı ve İrmeni Bili'nin dağını bunlara yayla verdiler. Saru Yatı babasına varınca bu haberi söyledi. Ertuğrul kabul edip yürüdü ve Ankara'ya geldiler. Yurtlarında yerleştiler. Ertuğrul Gazi zamanında kavga dövüş olmadı. Yaylalarını yaylayıp kışlalarını kışladılar. O zaman Karahisar vilayetinde Germiyan babası Alışıra vardı, ona Çavudur derlerdi. Ayrıca Karahisar'la Bilecik vilayetlerini zaman zaman vurup rahatsız eden Tatarlar vardı. Ertuğrul Gazi'nin gelişiy le bu yerlerin kâfirleri Tatarlardan korunmuşlar, güven içinde yaşar olmuşlardı. Ertuğrul Gazi vefat edince, Osman Gazi'yi babasının yerine koydular.

Osman Gazi başa geçince komşu kâfirlerle çok iyi geçindi, ancak Germiyan oğluyla düşmanlığa başladı. Zaten buradaki kâfirler Germiyan oğlu'ndan incinirlerdi. Osman Ga-

zi'nin, uzak yerlerden avlanınaya başlaması, gece gündüz gidip gelmesiyle yanında bir hayli adam toplandı.

Şiir

Herkese Hakk'ın varlığını söyletmek için.

Osman, din kılıcını beline kuşandı.

İslamiyet'i, göstermek için o nuru

Osman, dünyada yayacak.

Küfür karanlığı Rum ülkesini kapladığından,

Osman, bütün âlemi nura boğmak ister.

İslamiyet'i yaymak için fırsat kapısı açıldı

Ve onun kilidinin anahtarı Osman oldu.

Muhammed'e inananların önderi Osman

Mucizelerin gösterdiği kimsedir artık.

BÖLÜM 3

Osman Gazi'nin gece gündüz demeden

zaman zaman dört bir yana yürümeye başladığını anlatır.

Aya Nikola adında bir kâfir, İnegöl'de Osman yaylaya ve kışlaya gittikleri zamanda, bunların göçünü yağmalayıp zarar verirdi. Osman Gazi, Bilecik tekfuruna bundan şikâyetle bulundu ve "Sizden dileğimiz, biz yaylaya gittiğimiz vakit eşyalarımızı sizde emanet koyalım." dedi. O da kabul etti. Ne zaman yaylaya gidecek olursa, Osman Gazi bütün eşyalarını öküzlere yükletir ve bir nice hatun kişiyle gönderir; onlar da varıp kalede emanet korlardı. Yayladan döndükleri vakit de peynir, halı, kilim ve kuzular hediye getirip emanetlerini alıp giderlerdi. Ayrıca bu kâfirlerin bunlara itimadı pek çok idi. Ancak İnegöl kâfirleri Osman Gazi'den çekinirler, onlar da bu kâfirlerden sakınırlardı.

Bir gün Osman Gazi İrmeni Beli'nden yetmiş kişiyle gelip İnegöl'ü vuracaktı. Ancak kâfirlerin casusu var imiş, onlara bildirmiş. Bunun üzerine kâfirler pusu kurdular. Os-

man Gazi'nin Artun adında bir adamı bu durumu gelip "Bel tükendiği yerde pusu kurdular." diye haber verdi. Gaziler de Tanrı'ya sığınarak doğru pusuya yürüdüler. Piyade olan gazilerle kâfirler arasında savaş koptu. Kâfirler çok fazla idi, büyük muharebe oldu. Osman'ın kardeşi Saru Yatı'nın oğlu Uyal Hoca şehit düştü; mezarı İrmeni Belî'nin bitiminde Hamza Bey köyünün bucağındadır. Ayrıca mezarının yanında yıkılmaya yüz tutmuş bir Kervansaray da bulunmaktadır. Oradan dönüp geri geldikten sonra Osman Gazi yaylaya gitti.

Şiir

İşte Osman'ın ilk savaşı budur;
 Şimdi ikincisini söyleyeyim de şaşır.
 Yurduna gelip Allah'a çok yalvarır;
 'Ey Tanrı! Canıma gayretin isteğini bağla' der.
 'Ey Tanrı bana İslam kuvvetini ver'
 diye kendi kendine söylenir ve 'Ey Osman, ağla' der.

BÖLÜM 4

Osman Gazi'nin nasıl bir rüya gördüğünü, bunu kime haber verdiğini ve yorumunun ne olduğunu anlatır.

Osman Gazi niyazda bulundu ve bir lahza ağladı. Uyku bastırınca yatıp uyudu. Kendilerinin aralarında bir sevgili şeyhin bulunduğunu gördü. Onun pek çok kerameti görülmüştü ve bütün halk ona candan gönülden bağlı idiler. O dervişti, ancak bu, içinde saklıydı. Dünyalığı, malı, davarı pek çok idi. Dervişlere mahsus çerağ ve alem sahibiydi.. Hiçbir zaman konuğu eksik olmaz, gelenden gidenden evi boş kalmazdı. Osman Gazi de bu yüce insana zaman zaman gelir misafir olurdu.

Osman Gazi uyuyunca düşünde bu yüce kişinin koynundan bir ayın doğarak geldiğini ve kendi koynuna girdiğini gördü. Bu ay Osman Gazi'nin koynuna girdiği anda göbe-

ğinden bir ağaç biter, gölgesi bütün âlemi kaplar ve gölgesinin altında dağlar meydana gelir ve bu dağların dibinden sular çıkar. Bu çıkan sulardan kimileri içer, kimileri de bahçeler sular ve çeşmeler akıtır. Sonra uykudan uyandı, gelip Şeyh'e haber verdi. Şeyh, "Oğul Osman Gazi, sana müjdelersun, yüce Tanrı sana ve nesline padişahlık verdi, kutlu olsun. Ayrıca benim kızım Malhun, senin eşin olacak." dedi ve o anda nikâhlayıp kızını Osman Gazi'ye verdi.

Şiir

"Oğlum kurtuluş da fırsat da senin oldu
Hakk'a giden konaklar da senin için büyük nimettir.

Baht açıklığı sana verildi sarsılmaz bir taht ile
Baştan sonsuza kadar bu devlet ve kutluluk senin olsun.

Senin evlatların sayesinde dünya rahata kavuşur;
Velilerden senin torunlarına dualar vardır.

Kandilleriniz dünyanın her yerini aydınlatsın,
Sofralar serilsin, herkesi oraya çağır.

Soyun ve geleceğinle her iki dünyada iyilik ve hayırla
anılmak
Belgeleri de sana verilmiştir.

Tanrı'dan sana baht açıklığı ve kutluluk ulaştığından,
Dünyada sürülen devirler de senin olsun.

Sen zamanın Süleyman'ının kaynağısın;
Artık insanlara ve cinlere ferman senden gider.

Osman Gazi'nin düşünüyoran Şeyh Edebalı, padişahlığı ona ve soyuna müjdeledi. Yanında şeyhin bir de öğrencisi vardı ve adına Derviş Tururoğlu derlerdi. O derviş, "Ey Osman Gazi! Yüce Allah sana padişahlık verdi, bize de şükran gerek." dedi. Bunun üzerine Osman Gazi, "Her ne zaman padişah olursam sana bir şehir vereyim." deyince, Derviş, "Şehirden vazgeçtik, bize şu köyceğiz yeter." cevabını verdi. Osman Gazi bu isteği kabul etti. Derviş bunun

üzerine, “Bize şimdi yazılı bir belge ver.” dedi. Osman Gazi de, “Ben yazı yazmasını bilir miyim ki benden yazılı kağıt istersin.” dedi. Sonunda Osman Gazi “İşte babamdan ve dedemden kalmış bir kılıcım, bir de maşrapam var. Bunları sana vereyim, elinde bulunsunlar ve bu nişanları saklasınlar. Eğer Hak teâlâ beni bu hizmete kabul edecek olursa, benim soyumdan gelecek kimseler bu alametleri görüp kabul ederler.” dedi. Şu zamanda bile o kılıç bu dervişin torunlarındadır. Osman Gazi padişahın neslinden gelenler o kılıcı görünce dervişlere cömertlikle bağışlarda bulunup kılıcın eski kınını tekrar yenilediler.

Edebalı yüz yirmi beş yaşına kadar yaşadı. Biri gençliğinde, biri de ihtiyarlığında iki hanım aldı. Önceki hanımından olan kızını Osman’a verdi. İhtiyarlığında aldığı hanım Taceddîn-i Kürdî’nin kızı idi. Hayreddin bacanak oldu. Bu hikâyeyi Sultan Murad’ın babası Sultan Mehmed zamanında Edebalı oğlu Mahmud Paşa’dan işittim. Mahmud Paşa yüz yaşından fazla yaşamış idi.

BÖLÜM 5

Osman Gazi, kayınbabası düşü yorduktan sonra neler ortaya çıktı ve neyle meşgul oldu onu anlatır.

Osman Gazi bu tabiri işitince himmet kılıcını gönül beline sıkıca bağladı. Bir gece yürüyüp İnegöl’e vardı. Yanında Kulaca denen küçük bir hisar vardı. Onu yağmaladı ve ateşe verdi, kâfirlerini o gece kırdı. Sabah olunca o ilin kâfirleri toplanıp Karacahisar tekfuruna, “Ne duruyorsun, seni ve sülaleni esir ediyorlar, bu ili elimizden alarak yakıp yıkıyorlar, sonra buraların yerini suyunu bırakacak gibi de değiller. Biz de onlara karşı çıkmalıydık. Şimdi bunları bu ülkeden çıkarmaz ve öldürmezsek, son pişmanlık fayda vermez.” dediler.

Onun Kalanoz adında bir de kardeşi vardı. Emrine büyük bir ordu verdi, bunlar İnegöl kâfirleriyle bir araya geldiler. Osman Gazi de gazilerini topladı ve İkizce’ye geldi. Toma-

lıç Beli'ni aştıkları yerde savaştılar. Oldukça büyük savaş yapıldı. Osman Gazi'nin kardeşi Saru Yatı'yı orada şehit ettiler. O yerde bir çam ağacı var, şimdi ona Kandilli Çam derler. Vakit vakit onda bir ışık görürler. Sonra o Kalanoz adlı kâfir de vuruldu. Osman Gazi'ye haber verdiler. Osman Gazi, "Önce onun karnını yarın, sonra da eşip it gibi gömün." dedi. Ne söylediyse yaptılar. Bu sebepten o yerin adı "İteşeni" olarak kaldı. Saru Yatı'yı da götürüp Söğüt'te babasının yanına defnettiler.

Şiir

Allah en büyüktür diyerek gaza ettiler,
Bir an bile Allahu ekber sözünü dillerinden düşürmediler.

İslam kılıcı kâfirlerin üzerinde salındı
Ve Allahu ekber sesleri göklere çıktı.

Tanrı'nın cenneti kılıçların gölgesindedir.
Bunu peygamber haber verdi, Allahuekber.

Çan, çan takılan yerler, kiliseler bozuldu,
Allahu ekber sesleriyle İslamiyet'e makam oldu.

Bu gazanın tarihi hicretin altı yüz seksen beşinde (M. 1286) vaki oldu.

BÖLÜM 6

Sultan Alâeddin'in kâfirlerle Müslümanların arasında geçen olaylardan haberdar olduğunu bildirir.

Şimdi Sultan Alâeddin, kâfirlerin kalabalık bir orduyla Osman Gazi'nin üzerine yürüdüklerini, kardeşi Saru Yatı'yı şehit ettiklerini ve buna hangi kâfir askerlerinin katıldığını tahkik edip öğrendi. Bunun üzerine sultan, "Anlaşıldı Karacahisar tekfuru bizimle düşman olmuş." dedi. Sonra da, "Germiyanoglu o garipleri sevmezdi, çoklukla o kâfirlerin hareketi onun yüzündendir, ben bunu iyi bilirim." dedi.

“Çabuk asker toplansın.” emrini verdi ve “Bizde İslam gayreti yok mu, o kâfirler nasıl böyle bir harekette bulunabilir?” dedi. Büyük ordu toplandı, hücum etip Karacahisar’ın üzerine yürüdüler. Bunu işitince Osman Gazi de geldi. O da bir yandan savaşa girişti. Bir iki gün savaş oldu. Ancak Sultan’a, “Bayıncar Tatar geldi, Ereğli’yi aldı, yıktı, halkını kıldı ve şehrini ateşe verdi.” diye imdat isteyenler geldi. Sultan Alâeddin Osman Gazi’yi çağırarak, hisar için getirilen silahların hepsini verdi. Sonra da, “Oğul Osman Gazi! Sende kutluluk belirtileri çoktur. Sana ve senden doğacaklara karşı koyacak yoktur. Benim duam Allah’ın yardımı, velilerin himmeti ve Peygamberin mucizeleriyle senin yanındadır.” dedi. Kendisi dönüp vilayetine gitti. Sultan gittikten sonra Osman Gazi birkaç gün sabretti. Sonunda hisarı aldı. Tekfurunu tutup gazileri ganimete boğdu. Şehrin evlerini gazilere ve başkalarına verdi. Orayı İslam şehri yaptı.

Şiir

Nimeti Hak’tan alan bu insanlar
 Nimet sahibi olup, nimetlere kavuşmuşlardır.
 Ey kusursuz insan, nimetleri ye ve yedir;
 Ne yaparsan seninle kalacak odur.
 Gelen giden, yitip biten kim olursa olsun,
 Dünyaya gelen herkes, kısmetiyle gelmiştir.

Bu fethin tarihi hicretin altı yüz seksen yedisinde (M. 1288) vaki oldu.

BÖLÜM 7

Sultan Alâeddin’in vilayetine gidip
 Tatar’la ne yaptığını bildirir.

Sultan Alâeddin’in ne yaptığını bak. Hemen oradan Ereğli’ye yöneldi. Tatar sultanın kendi üzerine geldiğini anlayıp karşıladı. Biga höyüğünde buluştular. Geceli gündüzlü iki gün savaş

yaptılar, sonunda Tatar ordusu kırıldı. Tatar'ı o derece kırdılar ki haddi hesabı yoktu. Fakat çoğunu tutup hayalarını kestiler, derilerini birbirine diktiler, keçelere kapladılar, hayvanlara attılar. Şimdiki zamanda o ovanın adına Taşak Yazısı derler.

Şiir

Cihanda adı çıkan her kim ise
İyi kötü, acı tatlı bir tat komuştur.

Dillerde ve illerde söylenen izleri vardır,
Ancak bunlar varlığı bozulur yapılar bırakmışlardır.

Kendisi gider, dünyada adı kalır
Onun için falan filan şeklinde söylenen bir ad vardır.

Allah'a and vererek söylediğim bu söze inanın
Kim yalan söylerse onun yüzü karadır.

Bu Karacahisar'ın fethi, tarih olarak hicretin altı yüz seksen yedisinde (M. 1288) Osman Gazi tarafından gerçekleştirildi.

BÖLÜM 8

**Osman Gazi hisarı alınca Sultan Alâeddin'e
ne gönderdi ve Sultan'dan ona ne geldi, onu anlatır.**

Osman Gazi hisarı alınca tekfurunu tuttu. Pek çok hediye ve armağanlarla kardeşinin oğlu Aktemür'le sultana gönderdi. Aktemür bunları alıp Sultan Alâeddin'e götürdü. Sultan çok sevindi ve gönlü ziyadesiyle neşelendi. Aktemür'e pek fazla ihsanlarda bulundu. Osman Gazi'ye de sancak ve sancakla ilgili eşyalar, iyi atlar ve gaza için silahlar verdi. Aktemür sancağı getirdiği zaman ikinci vakti idi. Hemen Osman Gazi ayağa kalktı ve nevbet vuruldu. Nevbet çalınca o zamandan şimdiye kadar Osmanlı padişahları, seferde nevbet vurulduğu zaman ayağa kalkarlar.

SORU.— Diğer padişahlarda bu âdet yoktur da niçin Osmanlılarda vardır ve bunun sebebi nedir?

CEVAP.— İki önemli anlamı vardır: Birincisi bunlar gazilerdir. Nevbet vurulması gazaya çağırmaı bildirir, yani “gazaya hazır olun” demektir. Bunlar da, “Allah rızası için gazaya hazırız.” diye ayağa kalkarlar. İkinci olarak bunlar kandil sahibi, sofra ve bayrak çeken, herkesi yayılan sofralarına davet eden kimseler olduklarından, âlem halkına nimetler yedirirler. Nitekim Halilü'r-Rahman'daki, bu âdettir. Bu âdetde halkın gelip sofraya oturması ve yemek yemeleri için ikinci vaktinde nevbet çalınır. Şimdi bu Osmanlıları ne yaparlarsa buna göre yaparlar.

Şiir

Osman'ın kanununun olduğunu işittik;
İşte dostları neşelendiren bu adalet ve cömertliktir.

Hüma kuşu bunların gölgesinde uçtu,
Bütün sunkar kuşları bunlara av oldu.

Ey dost cihan halkına bunlara dua
Etmeleri farz oldu.

Kuvvet, akıl ve tedbir ne kadar lazımsa,
İlim ve takdirin de uygun olacağını iyi bil.

Yakışan dost ve arkadaş, ister genç ister
İhtiyar olsun, herkese lazımdır.

BÖLÜM 9

Osman Gazi'nin kimleri dost ve sırdaş edindiğini ve çevrelerinde kimlerin bulunduğunu, nasıl tedbir aldığını ve onlarla ne şekilde düşüp kalktığını anlatır.

Kardeşi Gündüz'ü çağırdı ve “Bu vilayetleri nasıl fethedeceğiz, nasıl davranmalıyız, orduyu ne şekilde toplamalıyız, sen ne dersin?” dedi.

Kardeşi de, “Civarımızdaki vilayetleri vurup bozalım.” diye cevap verdi. Osman Gazi, “Bu bozuk bir düşüncedir. Etrafımızdaki yerleri yıkıp bozarsak, şehrimiz olan Karahi-

sar güzelleşip gelişmez. İlk yapılacak iş komşularımızı idare ederek iyi geçinmek ve onlarla dost olmaktır." dedi. Nitekim Bilecik tekfuruyla sürekli dostlukta bulunurdu. Yaylaya gitseler, emanetlerini bile Bilecik hisarında bırakırlardı. Ne zaman gelseler tulumla peynirler, karınlara basılmış kaymakları katık olarak getirirler, iyi halılar ve kilimler gönderirlerdi. Fakat erkeklerle değil, hatun kişilerle gönderirlerdi. Onlar da Osman Gazi'ye çok çok güvenirlerdi.

Harmankaya beyi Köse Mihal var idi, onunla da, aşırı derecede dostlukta bulunurlardı. Sonra bunların arasında hiçbir sebeple hiçbir gün dedikodu ve çekişme olmamıştı. Amma Germiyanoglu'yla Osman halkı zaman zaman kavgaya tutuşurlar, bundan da kâfirler çok zevk alırlar, sevinirler ve "Germiyanoglu'yla Osman'ın düşmanlıkları vardır." derlerdi.

Osman Gazi Eskişehir'in Hamam semtinde pazar kurdurdu. Etraftan kâfirler bile gelip buradan işlerini görüp ihtiyaçlarını giderirlerdi. Zaman zaman bu pazara Germiyan halkı da gelirdi. Bir gün Bilecik'ten pazarcı kâfirler de gelmişler. Bilecik'te kâfirler iyi bardak yapıp işlerler ve yükleyip pazara satmaya gelirlermiş. Germiyanlının birisi bir bardak almış ve karşılığında bir şey vermemiş. Bunun üzerine kâfirler gelip Osman Gazi'ye şikâyet etmişler. Osman Gazi de o bardağı alan kişiyi getirmiş, cezalandırmış ve kâfirin hakkını alıvermiş. Bilecik kâfirlerini incitmelerini şiddetle yasaklamış. O, bunlara adaletle muamele edip durumu çok ileri götürdüğünden, Bilecik kâfirlerinin hanımları bile Eskişehir pazarına gelirler, alışverişte bulunurlar ve maksatlarını güvenlik içinde görüp giderlerdi. Bilecik kâfirleri de Osman Gazi'ye aşırı derecede güvenir ve "Bu Türk bizimle iyi doğruluk ediyor." derlerdi.

Şiir

Düşmana hile yap da sonunda kazan,
Fırsat bulursan başını almaktan çekinme.

Nimetle besle ve şeker şarabını içir,
Böylece ona giden güçlükler ortadan kalkar.

Fakat uyanık ol, hile yapabileceğini düşün,
Sonunda üzülürsen pişmanlık fayda vermez.

BÖLÜM 10

Harmankaya kâfirlerinin Osman Gazi'yle ne yönlerden tanışık olduklarını ve neler yaptıklarını bildirir.

Osman Gazi sancak beyi olunca ata binip devamlı Köse Mi-hal'le beraber olurlardı. Bu gazilerin hizmet edenleri ekseri-ya Harmankaya kâfirleri idi. Bir gün Osman Gazi, Mihal'e, "Tarakçı Yenicesi'ne hücum edelim, sen ne dersin?" dedi. Mihal de, "Han'ım! Şimdi Sakarya Irmağı'nı geçebilmemiz için, Sorkun üzerinden Sarıkaya'dan, Beştaş'tan geçelim, zaten gaziler bize o taraftan gelirler." dedi. Sonra, "Mudurnu vilayetini de vurmak kolay olur, ve hem o vilayet mamurdur. Samsa Çavuş oraya yakın olur, ona da bildirelim. O da bir fırsat bulursa bize bildirir." dedi. Onun söylediği gibi ettiler. Gidip Beştaş'ın yamacındaki taşlara yaslandılar. Şeyhine "Su geçit verir mi?" diye sordular. Şeyh de, "Gazilere geçittir, Allah'ın yardımı ile." dedi. Atların yemini önünden alıp bindiler ve su kenarına gittiler. Samsa Çavuş'u orada buldular. Toparlanıp hazırlandı ve gazileri doğru Sorgun üzerine iletti. Zaten oranın kâfirleri Samsa Çavuş'u tanıyorlardı. Onu ve bu askeri görünce boyun eğip itaat ettiler. Erkekleri ve kadınları karşıladı, aralarında dikkat çeken bir kâfir vardı. Onu çağırdılar, geldi ve Samsa Çavuş ne derse, onu kabul edeceklerini bildirip yemin ederek Osman Gazi'ye söz verdiler.

SORU.— Samsa Çavuş nasıl bir kişidir?

CEVAP.— Etrafında kendine bağlı cemaati olan bir kişidir. Ayrıca yoldaşlığa yarar, Sülemiş adlı bir de kardeşi var. Ertuğrul Gazi Söğüt'e geldiği zaman, bunlar da onunla beraber geldilerdi. İnegöl kâfirleri incindiği için o yerde durmadılar ve gidip Mudurnu vilayetinde oturdular. Oranın kâfirleriyle iyi geçinip oturduklarından Osman Gazi bu yüzden o vilayetleri bunlara ısmarladı. Sonra Osman Gazi hü-

cum edince Göynük vilayetine vardılar, Tarakçı Yenicesi vilayetini de vurdular. Geri gelip Kölfalanoz'a çıktılar. Tekrar Harmankaya'dan Karacahisar'a ulaştılar. Mihal önlerinde kılavuzluk ediyordu. Hiç esir almadılar, fakat halka boyun eğdirmek için mal ganimet çok aldılar. Esir almamalarının nedeni buydu.

Şiir

Gazilerin mal mülk sahibi olmasına sebep Osman idi
Bunların kimi altın ve gümüş kimisi de at aldı.

Kimisi beğendiği kızlardan aldı
Zaten o zaman fırsat gazilerin eline geçmişti.

Osman'ın niyetine göre gaziler toplandılar
Bundan sonra bolluk ve nimet artacaktır.

Kutluluk güneşi evvelden doğmuştu.
Bakın da gazilerin aynasında seyredin.

Osman Gazi böylesine savaşılar başlayınca etraftaki kâfirler çekinir oldu. Fakat o Bilecik kâfirlerine pek fazla hürmet ediyordu. "Bu Bilecik kâfirlerinin senin yanında neden bu kadar hürmeti var, niçin bunlara değer veriyorsun?" diye sorduklarında, "Komşularımızdır, biz bu yere geldiğimiz zaman acınacak durumda idik, bunlar bizi hoş tuttular. Şimdi bize yakışan bunlara saygı duyup iyilik etmektir." cevabını verdi.

Şiir

Komşuyla dost geçinmek gerekir.
Komşunu düşün de sana yılan gibi düşman olmasın.

Kime dostluk ediyorsan ondan sakın
Düşünüp sakınmayan başını yollarda kaybetmiştir.

Gönlünde dini bozuk, sözü yalan olanı
Özellikle kâfir bile olsa, dost edinmez.

BÖLÜM 11

Köse Mihal düğün edip kızını Gül Falanozoğlu'nun beyine veriyor.

Anlı şanlı düğün etmek için aşırı derecede hazırlık yaptı. Düğün işleri eksiksiz görüldü. Etrafın kâfirlerine ve tekfur-larına davetçiler gönderdi. Ayrıca Osman'ı da davet edip tekfurlara, "Gelin bu Türk'le tanışıp bunun vereceği zarar-lardan emin olun." diye haberler gönderdi. Kararlaştırılan günde geldiler ve düğüne görülmemiş saçlar getirdiler. Os-man Gazi hepsinden sonra geldi. Kıymetli halılar, kilimler ve sürü sürü koyunlar getirdi. Osman Gazi'nin saçısını pek beğendiler. Sözün kısası üç gün düğün yapıldı ve tekfurlar Osman Gazi'nin saçısına ve cömertliğine hayran kaldılar.

Osman Gazi önceden kendisiyle uzaktan uzağa tanışıklık-ları olan, yüz yüze görüşmediği Bilecik tekfuruna yakınlık ve dostluk gösterdi. Zira Osman Gazi yaylaya çıktıkları za-manda bütün emanetlerini Bilecik hisarında kordardı. İşte bu sebepten bildik ve tanıdık olmuşlardı.

Bilecik tekfuru da düğün etmeye niyetlendi.

Şiir

Mihal düğün etti yaptıklarına bir bak
O, Allah için savaşılan gazilerin büyüklüğüne temel kodu.
Pek çok tekfur bu düğüne katıldı,
Fakat bunların hepsi Osman için tuzak hazırladı.
Kimisi bunu esir edelim dedi.
Fakat Bilecik tekfuru başka düşündü
Düğün ettiklerinde kavrayıp işini bitireceklerdi.
Ancak bu kötü düşünce kendilerine döndü.

BÖLÜM 12

Yarhisar tekfurunun kızını alacak olan

Bilecik tekfurunun düğün yaptığını bildirir.

O da Mihal'i davet etti. Danışıp bütün düğün işlerini tamamladılar. Etraftaki tekfurlara davetçiler gönderdi. Fakat daha davetçiler Osman Gazi'ye gitmeden o, Bilecik tekfuruna sürüyle koyunlar gönderdi ve "Kardeşim, bunu düğünde hizmet edenlere yedirsın, Allah izin verip kendim vadiğim zaman, saçımı da getireceğim." dedi. Ayrıca, "Eğer kardeşime layık saçım yok ise, bana layık olanı getireyim." dedi. Sözün kısası bunlar daha düğüne çağırmadan gönderdikleridir. Zaten Mihal'in düğününde söz vermişlerdi.

Tekfur sonra Mihal'i Osman Gazi'ye, pek çok altın gümüş hediyeyle davetçi olarak gönderdi. Mihal de gelip Osman Gazi'ye tekfurların ortaklaşa hareketlerini ve niyetlerinin ne olduğunu bildirdi. "Uyanık ol!" dedi ve düğüne çağırıldı. Osman Gazi, Mihal'e davetine karşılık hediyeler verdi. Osman Gazi, "Mihal Bey kardeşim! Tekfur'a benden selam söyle, işte şimdi biz yaylaya göçeceğiz. Kayınvalidem ve hanımım da kardeşimin annesiyle tanışıp bilişmek isterler. Şimdi kardeşim bizim Germiyanlı'yla ne halde olduğumuzu iyi bilir. Hep zahmetimizi çekegelmişlerdir. Kerem edip bu yıl da çeksinler. Anarın ve benim yüklerimizi yine hisara gönderelim." dedi. Mihal Osman Gazi'nin bu teklifini gelip tekfura ilettiler. Tekfur çok sevindi, sözünü candan kabul etti. Mihal'i yine gönderdi. Osman Gazi'nin geleceği bir gün kararlaştırıldı. Sonra o, "Bizim hanımlarımız kır yerlere ovalara alışmışlardır. Bilecik dar yerdir, düğünü orada yapmasınlar." dedi. Tekfur bu sözü kabul etti ve düğünü Çakırpınarı'nda yaptı. Ayrıca Osman Gazi kararlaştırılan günde öküzlerini yükletti, her zaman olduğu gibi hanımlara teslim etti. Sürüp akşam karanlığında hisara girdiler. Bir iki katar öküz hisara girince, keçe yüklerinden adamlarla yalın kılıçlar dökülüp açığa çıktı. Hemen kapıcıları tesirsiz hale getirdiler. Herkes düğüne gittiği için hisarda az insan kalmıştı. Kale fetholundu.

Gelelim bu tarafa... Osman Gazi'nin ne yaptığına bakalım. Birçok gazinin başlarını örterek hanım elbiseleri giydirdi. Sonra da, "Hanımlarımızın oradaki tekfuruları görüp utanmamaları için bunları ayrı bir yerde konuk etsin." dedi. Tekfur bu söze çok sevindi ve "Türkün eri ve avradı iyi elimе girdi." dedi. Ayrı yer hazırlattı. Osman Gazi ayrıca öküzleri götürülenlerle şöyle karar vermişti: Onlar hisara girdikleri zaman Osman da tekfura gelecekti. Hanımlarını aşikar olarak götürmediklerinden o da akşamleyin geldi. Tekfur karşılayarak saygı'yla kondurdu. Tekfur daha odasına varmadan birdenbire Osman atına bindi, Mihal de bindi. Tekfur'a, "Hey Türk kaçtı." dediler. Tekfur da sarhoşça idi. Atına bindi ve Türkün ardına düştü.

Osman Gazi Bilecik'e yakın yerde Kaldıravık denen dereye gelince durdu. Tekfur da oraya geldi ve yakayı ele verdi. Osman Gazi tekfurı öldürdü ve sabahla Yarhisar'a geldi. Tekfurunu ve gelini tuttular. Düğüne gelen halkın çoğunu esir aldılar. Hemen, İnegöl tekfurı olan Ayanikola'nın durumu işitip kaçmaması için Turgut Alp'ı İnegöl'e saldı. Turgut Alp gelip İnegöl'ü çevirdi. Osman Gazi ele geçirdiği her şeyi alıp Bilecik'e geldi ve görülecek bütün işleri gördü.

Sonra İnegöl'e geldi ve gelir gelmez yağma etti. Gaziler izin istediler, izin çıkınca hisara girip tekfurunu öldürdüler. Sonunda pek çok Müslümanın ölüp şehit olmasına sebep olan kâfirlerin erkeklerini kırıp hanımlarını esir ettiler.

Şiir

Şimdi Osman'ın hilesinin ne yaptığına bak!
Başını ortaya koydu, ayrıca pek çok baş aldı

Kâfirler ona tuzaklar kurmuşlardı,
Bu çabukça ayağını tutup tesirsiz hale getirdi.

Kâfirler gazilerin düşmesi için kuyu kazdılar.
Gazilerin gayretiyle kazdıkları kuyulara kendileri düştüler.

Karanlıklar kâfirlerin gözünü bürüdü
Gazilerin şavkı Osman'a vurdu.

BÖLÜM 13

**O Yarhisar tekfurunun kızı olan gelini
tutup kime verdiler ve ayrıca o kim idi, onu anlatır.**

Osman Gazi onu oğlu Orhan'a verdi. Onun adına Lü'lüfer (parlak inci; Nilüfer) Hatun demişler idi. Orhan Gazi de o zamanda delikanlı bir yiğit olmuştı, ayrıca göç üzerinde koyduğu bir oğlu daha var idi. Bu dört hisarı aldılar fakat bu vilayetlerde adaleti ve güveni en iyi şekilde sağladılar. Bütün köyler yerli yerince oluştu ve yerleşme tamamlandı. Halleri vakitleri kâfirlerin hükmü altında oldukları zamandan daha iyi oldu.

Ayrıca buradakilerin rahatlıklarını işitip başka illerden insanlar gelmeye başladı. Sözün kısası Osman Gazi düğün yaptı ve o kızı, oğlu Orhan Gazi'ye vermek istedi, hem öyle yaptı.

Bu Lü'lüfer Hanım, Kaplıca kapısına yakın yerde Bursa hisarı dibinde tekkesi olan hanımdır. Ayrıca Ulufer Suyu'nun köprüsünü de bu hanım yaptırdığından, o suya verilen isim köprüye de ad olmuştur. Sonra Murad Han Gazi onun oğludur. Ayrıca Süleyman Paşa da bunun oğludur. Her ikisinin babası Orhan Gazi'dir. Hanım vefat edince Orhan Gazi'yle Bursa hisarında birlikte defnettiler. En iyisini bilen Allah'tır.

Şiir

Hanımın Hak'tan bulduğu ne kutluluktur
Ki onun burcundan tan atıp gün doğdu.

O burçtan Murad Han parladı doğdu;
Süleyman Paşa da örtüsünü açıp göründü.

Bu hanım yüksekte uçan sultanlar doğurdu;
O yanan çıradan dünya aydınlanıp ışıkla doldu.

Dünyaya amber kokuları, tütsüler, miskler yayıldı.
O gül yaprağından ortaya çıkan ter damlacıklarıydı.

Cevherlerin aslı ortaya çıktığı için
Uzaktan yakından herkes akın edip toplandı.

Âşıkî hikâyelerin kıymetlisini yazdı.
Zaten ben bunun hocasını çoktan bulmuştum.
Ey sevgili dostum, Osman Bilecik'i aldı,
İçinde ne varsa hepsiyle Yarhisar'ı da aldı.

Mal ve mülk olarak ne varsa hepsini istediği gibi yaptı,
Çünkü Allah ona yardımını nasip etti.

Haraca razı olmayan kâfirlerin işleri ise
Baştan sona kadar hileler ve tuzaklarla doludur.

Bunların kan dökücü ve haksız olduğunu bilen
Osman Gazi de onlara hile etti.

Osman Gazi ne yapmışsa doğrusunu yapmıştır.
Gerekirse yine kâfirlere aynı şeyi yapmaktan çekinmez.

Bu da onun gibi.

İnegöl alınıp kâfirler kırılınca;
Gaziler sayısız mal ve nimete gark oldu.

Küfrün ülkesini bozup yıktılar;
Yerine görünen nuru getirdiler.

Şimdi Osman'ın dünyada yaptıklarına bak!
O hangi işe girişti ise güç sahibi Tanrı kolaylaştırdı.

Bu fethin tarihi hicretin altı yüz doksan dokuzunda (M.
1299/1300) vaki oldu.

BÖLÜM 14

**Osman Gazi'nin ilk önce Cuma namazını nerede kıldırıldığını
ve fethettiği her şehirde nasıl bulunduğunu anlatır.**

Karacahisarı aldığı vakit, şehrin evleri boş kaldı. Germiyan ülkesinden ve başka yerlerden pek çok adam gelip Osman Gazi'den ev istediler. Osman Gazi de boş evlerden verdi ve kısa zamanda şehrin evleri sahibini bulup şehir güzelleşti. Sonra kiliseler mescit ve cami yapıldı. Ayrıca pazar kurdurdu. Nihayet şehrin halkı birleşerek, "Cuma namazı kılalım

ve bir de hâkim isteyelim.” dediler. Orada Tursun Fakih adında halkın saydığı imamlık eden, değerli bildiği bir zat vardı. Bunlar durumu ona bildirdiler. O da gelip Osman Gazi'nin kayınpederi olan Edebalı'ya anlatırken Osman Gazi çıkageldi. Sordu ve maksatlarının ne olduğunu öğrendi. Osman Gazi, “Size ne lazımsa onu öyle yapın.” dedi. Tursun Fakih bunun üzerine, “Han'ım! Bu iş için Sultan'dan icazet ve izin gerektir.” deyince, Osman Gazi, “Bu şehri ben bizzat kendi kılıcım ile aldım, sultanın bunda bir faydası olmadı, ondan niçin izin alayım? Ona sultanlık veren Allah bana da gazayla hanlık verdi. Eğer kastedilen şu sancak ise ben, sancak götürüp kâfirlerle uğraşmadım. Sonra o, ‘ben Selçuk soyundanım’ derse, ben de Gök Alp oğluyum derim. Yok eğer ben bu ülkeye onlardan önce geldim derse, benim dedem Süleyman Şah da ondan önce gelmiştir.” dedi. Halk Osman Gazi'den bu haberi işitince kabul ettiler. O anda hakimliği ve hitabeti aziz ve değerli bir zat olan Tursun Fakih'a verdi.

Cuma hutbesi ilk önce Karacahisar'da okundu. Ama bayram hutbesi Eskişehir'de okundu ve bayram namazı da orada kılındı.

Şiir

Allah için savaştan Osman adına hutbe okundu.
O Ertuğrul oğlu Gazi Osman Han'dır.

Küfürde inat eden kâfirleri öldüren,
Müslüman askerlerinin başı Osman'dır.

Onun adaleti ve cömertliği âleme yayıldı,
O, ihsan ve bağışlarının gölgesinde nimetler dağıtan
Osman'dır.

O putları kıran ve puthaneleri yıkan,
İslam dinini kayırıp koruyan ve bayındır eden Osman
Han'dır.

Bütün tellallar; "Geliniz, buraya geliniz,
Sizlere kutluluk bahşeden Osman Han geldi." diye
bağırırlar.

Onun devletinin çadırı ezelden kurulmuştur.
Osman'ın sülalesinin ebede kadar da kalacağını iyi bil.

En evvel Osman Gazi adına okunan hutbenin tarihi hicretin altı yüz doksan dokuzunda (M. 1299/1300) gerçekleşti.

BÖLÜM 15

Bu bölüm Osman Gazi'nin koyduğu kanunun hükümlerini anlatır.

Artık hâkim ve ordu komutanı tayin edildi, pazar kuruldu. Kendi adına hutbe de okundu. Bu kez halk kanun istemeye başladı. Germiyan'dan gelen bir kişi, "Bu pazarın bacını bana satın." deyince, ona, "Şimdi Han'a git." dediler. O da doğru Osman Gazi'ye geldi sözünü söyleyip, "Han'ım! Bu pazarın bacını bana sat." dedi. Osman Gazi, "Bac nedir?" diye sorunca, o kişi, "Pazara getirilen her bir şeyden ben akçe alırım." cevabını verdi. Osman Gazi de bunun üzerine, "Hey adam! Senin bu pazara gelenlerden alacağın mı var da, bunlardan akçe istersin?" deyince, o zat, "Han'ım, bu töredir ve gelenektir; bütün memleketlerde bunu padişahların alması âdettir." dedi. Osman Gazi, "Tanrı buyruğu ve peygamber sözü müdür veya o beyler bunu kendilerinden mi ortaya koymuşlardır?" deyince o kişi, "Töredir Han'ım, çok öncelerden kalmıştır." cevabını verdi. Osman Gazi ziyadesiyle öfkelenerek, "Hey adam bu kazananın kendi mülkü olur, onun malına ortak mıyım ki bana akçe ver diyeyim. Hadi git ve sana zararımın dokunmamasını istersen bu sözü söyleme:" der. Sonra halk, "Han'ım! Bu pazara hizmet edenlere nesne gerek, para vermeleri âdettir." dedi. Bunun üzerine Osman Gazi, "Madem ki böyle diyorsunuz, kim bir yük getirip satarsa iki akçe versin, satmayan da hiçbir şey vermesin. Sonra kim benim bu kanunumu bozarsa,

Allah da onun dinini ve dünyasını bozsun.” dedi. Sonra da, “Kime bir tımar verdim, onun elinden sebepsiz yere almasınlar. Öldüğü zaman küçücük bile kalsa oğluna versinler. Yapılan hizmete karşılık harp zamanı, oğlan yetişip sefere katılınca kadar, onun yerine harbe katılalar. Kim bu kanunumu bozarsa Allah ondan razı olmasın. Eğer benim soyuma bu kanundan başka kanun koyduracak olurlarsa edenden ve ettirenden yüce Allah razı olmasın.” dedi.

Şiir

Osman kanunu bu şekilde koydu
Bundan gani olan Tanrı hoşnut olsun.

Sultan “O Hak’tır, mülk de onundur” dedi
Alıp vermek onun olduğu gibi divan da onundur.

Biz ise ara yerde bahaneyiz, ancak;
İnsanlara delil sebeple görünür.

Söyle bakalım, dünyaya gelenlerden geriye kim kaldı,
O han benim, sultanlık da bana aittir diyenlerden kim
var?

Bu deniz pek çok gemiyi batırıp içine aldı,
O uçsuz bucaksız deryanın adı unsur oldu.

Nice kervanlar yollarda yatmakta fakat onlardan bir iz
bulunmamakta;
Dünyaya gelen hükümdarlardan bir Süleyman ad
bırakmıştır.

Adını anıp söğülmekten kork, sen istersen
Günahları bağışlayan Allah sana da acır.

Dünyaya gelenler pek çok nişan koyup, iz bıraktılar.
Osman da nişanı adalet ve cömertlikle koydu gitti.

BÖLÜM 16

Bu fethettiği vilayetlerin tımarlarını kimlere verdiğini anlatır.

İnönü de denen Karacahisar sancağını oğlu Orhan'a verdi. Ve ordu komutanlığını kardeşi Gündüz'e verdi. Yarhisar'ı kendisiyle birlikte gelen iş başarıcı yarar bir yoldaş olan Hasan Alp'a verdi. İnegöl'ü şimdiki zamanda bile adı anılan ve saygın bir kimse olan Turgut Alp'a verdi. Onun İnegöl yöresinde köyleri olup hepsine birlikte Turgutulu derler. Kayın pederi Edebalı'ya Bilecik'in gelirlerini tımar olarak verdi. Sonra hanımını Bilecik'te babasıyla bıraktı, kendisi Yenişehir'e gitti. Yanında Allah için çarpışan ve savaşan yiğitlere evler yaptırdı. Orada durakladı. Oranın adını Yenişehir koydular.

Sonra oğlunun biri Alâeddin Paşa'dır. Onu yanında bıraktı. Fakat Osman Gazi, oğlu Orhan'la dört bir tarafa akınlarda bulunurdu. Hatta İznik'e bile inip Köprühisar'a pek çok defa gittiler. Burayı daha sonra yağmayla aldılar. Sonra Marmara vilayetine gittiler. Buranın kâfirleri itaat edip boyun eğdikleri için Osman Gazi tekrar her birini yerli yerinde bıraktı. Hiç birini incitmedi. Tekrar Yenişehir'e geldiler, gaziler birkaç gün atlarını dinlendirdiler. Sonra İznik iline yürüdüler. Şehrin kapısını yaptırdılar. Günlerce padişahçasına savaşlar yaptılar. Hisarın üzerine asker koydular. Ama aldığı yeri tımar erlerine tımar verdiler. Kendileri Yenişehir'e geri geldiler ve orada kaldılar.

BÖLÜM 17

Bursa tekfurı ve başka tekfurular Edrenos tekfurı, Bedenos tekfurı, Kestel tekfurı, Kite tekfurı bunların hepsinin birleştiklerini anlatır.

Şunu söylediler: "Bu Türk'ün üzerine varalım, onu aradan temizleyelim ve hiç adını, şanını şöhretini bırakmayalım ve şerrinden kurtulalım." Bu kâfirler çok büyük ordu toplayıp Osman Gazi'nin üzerine yürüdüler. Bu kâfirlerin toplanıp

kendi üzerine geldiklerini işitti. O zaman Hakk'a sığınıp hiç gevşeklik göstermeden karşılarına çıktı. "Allah için savaşa çıkıyorum." dedi. Savaşa hazır gazileri alarak kâfirlerle Koyunhisarı'nda karşılaştı. Hemen savaşa giriştiler. Savaşa savaşa Dineboz'a geldiler. Oraya gelince kâfirler arkalarını dağa verdiler. Ölenin sayısı belli değildi, bunu ancak Allah bilir. Osman Gazi'nin kardeşi Gündüz'ün oğlu Aydoğdu'yu şehit ettiler. Dineboz'da Koyunhisarı'na giden yolda, yolun üzerinde yatmaktadır. Mezarı taşla çevrilmiştir. O yerlerde at hastalansa onun mezarına götürüp mezarı üç kez dolandırılırsa Hak teâlâ şifa verir. Sonunda kâfir askeri bozulup kırıldı. Edrenos tekfurı kaçtı, Kestel tekfurı öldü, Bursa tekfurı hisara girdi, Kite tekfurı hep Osman Gazi'nin karşısında idi, o da kaçtı. Osman Gazi ardından gitti. Tekfur Ulubat'a vardı. Osman Gazi Ulubat Köprüsü'nden geçerek köprü başında konup eğleşti.

Osman Gazi, "Esirimi verin, vermezsen Gölbaşı'ndan dolanır vilayetini yakıp yıkarım." diye tekfura haber gönderdi. Ulubat tekfurı, "Şimdi anlaşma yapalım, senden ve senin soyundan hiçbir kişi bu köprüden geçmemek şartıyla, esiri sana veririz." dedi. Osman Gazi kabul etti. O zamandan bu güne kadar Osman soyundan hiçbir kişi o köprüden geçmediler. Gececek olurlarsa kayıkla geçerlerdi. Osman Gazi esirini alıp getirdi. Kite hisarına karşı yırtıp paraladılar. Hisarı da alıp içine asker yerleştirdiler, vilayetini de zapt ettiler.

Şiir

Osman ne aldıysa yıkıp yeniden yaptı,
Kimisine kahretti, kimisine kerem edip, iyilikte bulundu.
Yakıp, yıktıktan sonra yapıp güzelleştirmek onun işidir,
Bu şekilde Osman hünerli mimar olarak göründü.

BÖLÜM 18

Osman Gazi Bursa hisarı için hangi tedbirleri aldı, neler yaptı bunu anlatır.

Osman Gazi Bursa hisarının savaşıyla alınamayacağını ve bunun sabır işi olduğunu anladı. Hisarın fethi için tedbirler aldı. Kaplıca tarafına hisarın karşısına bir hisar yaptırdı. Seçkin bir yiğit olan kardeşinin oğlu Aktemür'ü, yanına seçme yoldaşlar vererek orada koydu. Bir hisar da dağ tarafına yaptırdı. Balabancuk denen yiğit bir askeri vardı. Onu da buraya yerleştirdi. Bu iki hisarı bir yılda yaptı. Fakat köylerini güvenlik ve korumayla güzelleştirdi. Bunlar kâfirlerin hisardan parmağını bile çıkartmayıp devamlı beklerlerdi.

Balaban karga uçurmaz kaleden
Bursa tekfuru kaçmadı beladan

Temir'in gece gündüz rahatı yoktur.
Kâfir sıkıntıdan bela içine düştü.

Gaziler her iki taraftan vilayeti zapt ettiler. Böyle birkaç yıl geçti ve hisara rahat vermediler. Bunlar burada hapis olunsunlar, Osman Gazi bu tarafta ne işle uğraşır bir görelim.

BÖLÜM 19

Osman Gazi Yenişehir'e gelince çevredeki kâfirler gelerek bununla uğraşmaya başladılar. Onların bütün yerlerini ele geçirdiler. Adalet, güven, insaf ve merhamet ederek güzelleştirdi. Gaziler çok çok gönül hoşluğu içinde idiler. Her birine köyler ve yerler verdi. Herkes ölçülü bir şekilde razı olup söz dinledi. Osman Gazi'nin yanındaki gaziler kuvvetlenince, devamlı savaşa gitmeyi arzulamaya başladılar.

Şiir

Ey arkadaş! Osman'ın Allah yolunda yaptığı
Savaşta kanlar saçıldı ve nice başlar kesildi.

Orada Aytoğdı şehit düştü, ayrıca
Onunla birlikte pek çok arkadaş ve sevgili de şehit oldu.

Sonra orada Daranos tekfurunu tuttular.
Bunun üzerine daha çok savaş yaptılar.

Baras tekfuru hisara kaçtı,
Kite tekfuru ise, bir kalles oldu.

Hisarı yıkıldı, malı alındı,
Tekfur da cimri ve hileci oldu.

Kim dünyada ad bırakmışsa
Ya iyi veya kötü bir ismi de almıştır.

Osman Allah için savaş, adalet ve cömertliğin yanında,
Geçmişine ve geleceğine duayla anılmayı bırakmış.

Âşıkî bu menkıbeleri yazıp bırakmayı
Orhan'ın imamının oğlundan alıp koymuştur.

BÖLÜM 20

**Mekece, Akhisar, Geyve, Leblebicihisarı ve Çadırılı'nın
ne şekilde alındığını bildirir.**

Gaziler gittikleri her bir yerden zaferlerle döndüklerini görünce, bir gün Osman Gazi'ye gelip, "Allah'a şükür kâfir mağlup İslam üstündür. Özellikle senin gibi gayretli bir hükümdarımız var. Artık bizim oturmamız hoş olmaz." dediler. Bunun üzerine Osman Gazi, "Mihal'i çağıralım, İslam'a davet edelim, Müslüman olsun. Ondan sonra nereye isterseniz Allah'ın emriyle gidelim. Eğer Müslüman olmazsa önce onun vilayetini vurup bozalım." dedi. Hemen Mihal'a adam gönderdiler. "Büyük seferimiz var, çabuk gel, biz hazır bekliyoruz." dediler. Mihal bu haberi işitince aceleyle ihtiyaçlarını görüp geldi. İyi atlar ve hoş görünüşlü kılıçlarla başka hediyeler getirdi. Hemen el öptü. Sonra, "Han'ım, beni Müslüman yapın." dedi. Derhal imanı arz ettiler. Candan ve gönülden İslam dinini kabul etti. Batıl dini bırakıp saf, katıksız Müslüman oldu. Tegeleden (bir cins kumaş) alem-

li, işlemeli elbise giydirdiler. Oğlu Orhan Gazi'yle birlikte gönderdiler, Karacahisar'da oğluyla birlikte koydular. Sonra Saltuk Alp adlı bir gazi daha var idi; onu da beraber koydular. Sonra bir oğlunu annesiyle Bilecik'te koydu. Kendisi Allah'a sığınarak yürüdü ve doğru Leblebicihisarı'na geldi. Hisarın tekfuru bağıllık göstererek karşıladı, onu yerinde bıraktı. O kâfirin bir oğlu vardı, onu alıp doğru Lefke'ye gittiler. Çadırılı ve Lefke tekfurları da karşılayarak bağıllık gösterdiler. Memleketlerini teslim ederek Osman Gazi'nin yanında seçme birer dost oldular. Ondan sonra Samsa Çavuş gelerek, "Han'ım! Bunların geri almamaları için bu ili bana ver." dedi. Osman Gazi, "Vilayetin bazısını vermem, çünkü bunları memleketlerinden çıkarmıyorum." cevabını verdi. Sonra Lefke'nin yanındaki dere ağzında Yenişehir Suyu'nun kenarında bulunan küçük bir hisarı Samsa Çavuş'a verdi. Oranın adına şimdi Çavuşköyü derler.

Sonra yürüyüp Mekece'ye vardılar. O da bağıllık gösterdi. Tekfuru da Akhisar'a birlikte geldi. Akhisar tekfuru asker toplayarak karşı geldi. Büyük savaş yaptılar. Sonunda yenilip kaçtı ve hisarına girmedi. Gaziler hisarı yağmaladı. Tekfuru kaçıp Karaçepiç hisarına girdi. O hisar Sakarya suyu kenarında dere içindeki Sarıcahisar'dır. Birkaç gün yürüdüler, dönüp Geyve'ye gittiler. Kâfir hisarı bırakıp gitmiş, Koruderesi'nde kümede (avcı kulübesi) oturmuşlar. Osman Gazi'ye bildirdiler. Bunun üzerine, "Hey, ne duruyorsunuz?" deyince yürüyüp kümeyi buldular, göz açıp kapayıncaya kadar hemen işe başladılar. Tekfurunu tutup Osman Gazi'ye getirdiler. Mal mülk ne varsa aldılar, sonra Tekfurpınarı'na geldiler, onu da aldılar. O yerlerde bir aydan fazla kaldılar. Bağıllık gösteren yerleri tımar erlerine verdiler ve halkını güvende olduğuna inandırdılar. Vilayeti büsbütün kararlı hale getirdiler. Şimdi de öyledir.

Şiir

Gök Alp nesli olan Osman'ın nasıl ortaya çıktığına bak!
O erenlerden dua aldı ve veli olarak görüldü.

Kılıcının dünyada şakırtıları duyuldu;
O seslerden kâfirlere savaş göründü.

Osman Gazi yerinden kalkıp harekete geldiği zaman
Yıldırımların gürleyip düştüğünü görürdünüz.

Bütün düşmanlar kuş gibi kaçarlardı;
Çünkü onun avcı bir doğan kuşu olduğunu bilirler

O gökyüzünü arştan ta yukarlara kadar gezip dolaşandır,
Çünkü o peygamberin miracıyla birlikte görülmektedir.

Mihal'in İslamiyeti kabulü ve bu fetihlerin tarihi, hicretin
yedi yüz dördünde (M. 1305) gerçekleşti.

BÖLÜM 21

**Osman Gazi Karacahisar'da iken Germiyan'dan
Tatar Çavdar'ın gelerek Karacahisar pazarını
vurduğunu anlatır. Şimdi zamanımızda
o sülaleden olanlar var ve bunlar Çavdarlu diye anılmaktadır.**

O ilde Osman Gazi Lefke savaşına gittiğinde Çavdarlu Tatar, Karacahisar'ın pazarını basmış. "Tatar pazarı yağmaladı..." diye Orhan Gazi'ye haber vermişler. Orhan Gazi Eskişehir'de atına nal çaktırıyormuş. Bu haber gelir gelmez atına binip sürdü. Dağlar arasında Oynaşhisarı denen ören olmaya yüz tutmuş yerde Tatar'la karşılaştı. Gözünü açtırmayıp kavradığı gibi aldığı bütün malları döktürdü. Yanındaki pek çok Tatarı da tutup Karacahisar'a getirdi ve babası gelinceye kadar bırakmadı. Çavdar Tatar'ın oğlunu da tutmuşlar idi. Osman Gazi gelince yanına getirdiler. Osman Gazi bunu görünce, "Oğul bu komşudur, zalimdir, amma Müslüman'dır. Kendisine ve beyine yemin ettirelim, sonra koyuverelim de vilayetine gitsin." dedi. Söylediği gibi yaptılar. Böylece o zamandan Yıldırım Han zamanına kadar aralarında hiçbir şekilde düşmanlık görülmedi!

BÖLÜM 22

Osman Gazi'nin oğlu Orhan'ı Akyazı ve Kocaili'ne nasıl gönderdiğini anlatıp bildirir.

Bir gün Osman Gazi, "Oğul Orhan! Gerçi bu Tatar'a yemin ettirdik, ancak bunların tatarlığı geçmez. Sen bu gazilerle Karaçepüş ve Karatiğin'e yürü. Yüce Allah'ın sana zafer ve fetih vereceğini umuyorum." dedi. Orhan Gazi de, "Han'ım! Senin buyurduğun her bir şeyi kabul ederim." dedi. Akçakoca'yı, Konur Alp'ı, Gazi Abdurrahman'ı ve Köse Mihal'i, bu dört seçkin arkadaşı Orhan Gazi'nin yanına verdi. Sonra, "Gaziler, haydi sizin din yolunda nasıl gayrete geldiğinizi göreyim." dedi. Orhan Gazi'nin yalnız başına olan ilk seferi işte budur.

Şiir

Bu Allah için çarpışan Orhan ata bindi;
Ve sıfatı da kendiyle aynı oldu.

Onun doğan burcu Peygamber tarafından göründü.
Sen aynaya gönül gözünden bak.

Orhan bu İslam nuruna burç oldu.
Ayna artık iki sığata düştü bil.

Babasından dua alıp manevi yardım kılıcını beline kuşanınca, Allah yolunda savaşmaya niyetlenip sefere çıktı. O babası Osman Gazi'nin de gittiği Karaçepüş'e yürüdü. Hisara varmaya bir konak kala, gaziler üç bölük oldu. Biri doğrudan hisar üzerine yürüdü. Bu bölükte Orhan Gazi de vardı. Bir bölük gece içinde hisarın ötesine geçti. Üçüncü bölük ise, hisarın yanındaki dereye girdi. Orhan Gazi hisara cenk için yürüdü. Birkaç gün savaş oldu, sonunda hisara karşı mağlup gibi göründüler. Kâfirler, Türklerin savaşı bırakıp dönüp kaçtığını sanıp hisardan çıktılar. Hisar önünde bir Türk bulup yakaladılar ve hisarın tekfuruna getirdiler. Tekfur, "Başka Türk var mı?" diye sorunca, Türk, "Yok, olanlar da kaçıp gittiler." cevabını verdi. Tekfur bunu du-

yunca çok sevindi ve casus gönderdi. Gelip görünce Türklerin gittiğini anladılar. Tekfur da bu durumda hisar kapısını açtı ve "Türk zor durumda imiş, gidip onları vurayım ve dereden çıkartmayayım." dedi. Atına binip sürdü. Hisarın yanında pusudaki gaziler kapıyı aldı. Yukarıdakiler de görününce tekfur, "Daha Türk var imiş." dedi. Dönüp hisar önüne geldiği zaman gazilere rastladı ve kendini ele verdi. Tutup hisara karşı getirdiler, hisarı aldılar ve malını gazilere verdiler. Sipahisini çıkarıp tekfur aldılar.

Aşağı tarafta Absuyu derler bir hisar daha var idi, oraya getirdiler. Orayı da anlaşımayla aldılar ve bu iki hisara asker koyup tahkim ettiler. Konur Alp'a Karaçepiş'i, Akçakoca'ya da Absuyu'nu verdiler. Orhan Gazi dönüp tekfur aldı, sipahileriyle birlikte Akhisar'a getirdi. İlin kâfirlerini güven ve asayiş içinde yerlerinde bıraktı.

Fakat Konur Alp zaman zaman çıkar Akyazı'ya akınlarda bulunurdu. Akçakoca da Ayan Gölü'nün suyunun aktığı Başköprü'de bulunan Birgoscuk'ta konakladı. O da orman arasındaki yerlere akın ederdi. Sözü'nün kisası Orhan Gazi bu uçları sağlamca ele aldı ve tutsak kâfirleri babası Osman Gazi'ye gönderdi. Kendisi Karatığın üzerine yürüdü. "Bu hisarı bana ver, yine seni hisarında bırakayım, ancak benim hakimiyetim altında olsun; ben İznik'i almak isterim." dedi. Bu söz kâfire çok ağır geldi ve hisarı teslim etmedi. Orhan Gazi de, "Gaziler, İslam gayretidir, artık yürümeliyiz, hisarı alıp yağma edeceğiz." dedi.

Şiir

Orhan bu kale yağmalanacak dedi
Gayretlenip saf saf olun da kale alınsın.

Artık fırsat bu fırsattır kale alınacak.
Ey gaziler saf saf olup ilerlemek size yakışır.

Derhal kale kapısını yıktılar,
Sanki Hayber Kalesi fethedildi.

Mal mülk ne varsa hepsi gazilerin oldu.
Bu kale ganimetler hazinesi imiş.

Tekfurunu kızıyla birlikte tuttular
Bu kale hükümdarın konaklama yeri oldu.

Güzel, gönül çekici nazik ve ince yapılı, zarif
Güzeller var. Bu kale gazileri nelere sahip etti.

Tekfuru tutulunca öldürüldü. Kızını da Orhan Gazi pek
çok malla babasına gönderdi.

Alınan esirleri Orhan Gazi satın aldı. Onlarla anlaşarak
hisarda bıraktı. Samsa Çavuş'u hisarda koyup Yenişehir'e
babasının yanına geldi. Sonra Karaçepiş'e ve Karatiğin'e
adam gönderdiler. O da İznik'e gönderme gibi oldu. Zaman
zaman gidip İznik'in bahçelerini harap etmeye başladılar.
Sözün kısası İznik'e rahat ve huzur vermez oldular. Bir yan-
dan Konur Alp Akyazı'ya diğer yandan Akçakoca İznik'e
akınlarda bulunurlardı. Sonra bu uçlar ziyadesiyle hareket-
lendi. Ayrıca bu gaziler fetihleri gerçekleştirmek için de-
vamlı ayakta olup geceleri uyumaz, gündüzleri de at sırtın-
dan inmezlerdi.

Şiir

Konur Alp kılıcını Bolu'ya saldı,
Ancak Akyazı'da Düzbazar'ı aldı,

Uzunca Bel'de kâfirle karşılaşp
İki gün iki gece ne güzel savaştı.

Oradan kâfiri geri çevirip kovdu.
Sonra Konur Alp, dönüp Düzbazar'a geldi.

Akçakoca Akova'ya akın yapmaya başladı,
Gazi Rahman ise halkı gece yatırmaz oldu.

Zaman zaman İstanbul'un kâfirleri ortaya çıkınca
Bunları gaziler öldürmekten çekinmezler, ey kardeş.

Bunlar bu ülkeleri Müslüman etmek ve zamanla adlarının
anılması için sınır boylarında çok savaştılar.

BÖLÜM 23

Osman Gazi'nin, oğlu Orhan'ı Bursa'ya gönderdiğini ve Bursa'nın ne şekilde fetholunduğunu bildirir.

Bursa hisarı kâfirlerinin açlıktan sıkıntı içinde olduklarını, çok bunaldıklarını, aciz kalıp hisarı vermek için bahane aradıklarını, ancak padişah'tan başka kimseye teslim etmeyeceklerini işittiler. Osman Gazi, Orhan'a, "Oğul sen evin etrafına var, o kâfirin babası Dinboz savaşında benim Bay Hocam'ın düşmesine sebep oldu." dedi. Yine Köse Mihal'le Turgut Alp'ı buna yoldaş etti. Sonra Şeyh Mahmud adında bir Allah dostu var idi. Bunu ve Edebalı'nın kardeşinin oğlu Ahi Hasan'ı da birlikte istedi. Doğru Atranoz'a vardılar.

Tekfuru Türklerin geldiğini işitince, hisarı boş bırakıp Alata Dağı'na kaçtı. Orhan Gazi de diğer gazilerle ardından gitti ve dağa vardı. Tekfur'la giden insanlar karşılaştılar. Tekfur kaçtı, kaçarken bir kayadan uçup öldü. Atranoz'un kalesini bozdular, halkına gönül alıcı şekilde davranıp emniyet ve asayişle yerlerinde bıraktılar. Orhan Gazi böyle bir davranıştan sonra Bursa'ya geldi ve Pınarbaşı'nda suyun arkasında konakladı.

Şiir

O umman denizi ve yardım edici yiğit
Orhan Gazi'nin şimdi ne yapacağına bak.

O hareket edince kâfirler kırılırdı, onun
Karşısına adı destanlara karışmış savaşta adı anılan
Rüstem bile çıkamaz.

Kaledeki insanlar onu bu şekilde görünce,
Orhan'a orası bağılık bahçelik bir yer oldu.

Savaşmadı, dövüşe de kalkışmadı, bu yüzden
Ne baş yarıldı ne de kan döküldü.

Ve o, Bursa'yı kolayca aldı
Yazdığım menakıp buna bir delil oldu.

Orhan Gazi Mihal'i Bursa tekfuruna gönderdi ve "Hisarı ver." dedi. Tekfur da, "Şimdi anlaşılm bize kimse zarar vermesin, hisarı verelim." dedi. Mihal bu haberi Orhan Gazi'ye bildirince, Orhan Gazi bu anlaşmayı kabul etti. Tekfur yeniden haber gönderip "Bana birkaç seçkin adam göndersin de hisardan çıkacak insanları Müslümanlar incitmesin." dedi. Mihal, "O insanlara emretsin de gelsinler." dedi. Tekfur, "Gördükleri işlerin karşılığını vereyim." deyince Mihal otuz bin filoriye anlaştı ve bunu Bursa tekfuru candan kabul etti.

Şiir

Bursa tekfuru para gönderdi;
Hem hisarı verdi hem de kurtuldu.

Bursa tekfuru hazinesini bırakıp gidiyor,
Bir ip kuşandı ve eşek çulu giyindi.

O, "Bana bu başım lazım, ey Türkler
Beni sevgilimden ayırdınız, yerimden yurdumdan
ettiniz" der.

Sözün kısası hisardan çıkınca kapılar kalabalıklaştı, Müslümanlar her bir taraftan şehre girmeye başladılar. Ahi Hasan yanındaki insanlarla birlikte burca tırmandı. Bursa tekfurunun yanına Gemlik'e iletmeleri için adamlar verdiler. Gemiye kadar getirdiler ve İstanbul'a gönderdiler. Beri yandan hisarın geride kalan halkını güven altına aldılar ve kimse mahrum kalmadı. Ziyadesiyle mal bulundu, hepsini gazilere verdiler, hepsi zengin oldu.

Tekfurun Saroz adında bir veziri vardı. O gitmedi, zaten hisarın verilmesine sebep de Saroz olmuştu. Onun da pek çok malı vardı. O da isteyerek çok mal getirdi. Orhan Gazi onu da gazilere dağıttı.

Bununla birlikte ölmüş pek çok kâfir buldular. Orhan Gazi bu vezire, "Bu hisarı vermeye niçin sıkıntıya girdiniz?" diye sordu. Saroz, "Sıkıntıya düşüp hisarı vermemize bir

çok sebep var. Birincisi sizin devletiniz günden güne arttı, bunu gördük. Sonra bizim uğursuz devletimiz bahtsızlaştı. Sizin bahtınızın arttığını çok iyi bildik. İkincisi baban üzerimize geldi, köylerimizi zaptetti. Size bağlanıp itaat ettiler, bizi ise hiç anmaz oldular. Niçin ansınlar, sayenizde rahata kavuştular. Bunu bildiğimizden biz de rahatlığa heves ettik. Üçüncüsü tekfurumuz çok mal topladı. Malın bir faydası olmadı, onun için mal vermeye bir şey bulamadı. Vaktiyle bu alçak nesneyi almadı. İhtiyacımız olduğu zaman satan olmadı. Bu hisar bize hapishane oldu. Dördüncüsü padişah düşkün ve aciz oldu. Padişah düşkün ve iktidarsız olunca ülke çabuk bozulur imiş. Beşincisi kötüye uyduk, Kite tekfur böyle biri idi. Altıncısı ise âlem hep değişiklik içindedir. Şimdi bu bozukluk, bu değişiklik bizde ortaya çıktı. Orhan Gazi, "Ya bu ölümler neden oldu?" diye sorunca, vezir, "Çoğu açlıktan öldüler." cevabını verdi.

Şiir

Eğer Allah'tan yardım ve bolluk gelirse,
Her bir maksadın değerli ve üstün olur.

Hangi işe el sunarsan o kolayca oluverir
Ve bütün millet senin yardımına koşar.

Osman'ın sülalesi Allah'tan ihsanlara kavuştu.
Buna kim düşmanlık ederse ayak altında kalıp güçsüz
düştü.

Bursa Tekfuru Orhan'ın elinde zavallı durumdadır.
Tekfura ayak altında kalmak yaraşır.

Ey Allah'ım! Osman sülalesinin elinden tut da,
Onların devletleri kıyamete kadar sürsün.

Padişahın ordusu hep galip gelsin ve Allah'ın
yardımıyla üstün olsun;
Çünkü bu sülale hep seven ve iyi görendir.

Bu fetih tarihi hicretin yedi yüz yirmi altısında (M. 1326)
Orhan Gazi eliyle gerçekleşti.

SORU.— Bu fetihler yapıldığı vakit Osman Gazi hayatta mı idi?

CEVAP.— En doğru kavil Osman'ın yaşadığıdır. Çünkü oğlunu sefere babası göndermişti.

SORU.— Öyle ise Osman Gazi kendisi niçin sefere katılmadı?

CEVAP.— Osman Gazi'nin ayrıca iki oğlu daha vardı. Ancak onun niyeti Orhan Gazi'nin kendi zamanında üstünlük kazanmasıydı. "Orhan Gazi benim zamanımda şevket bulsun" diyen Osman Gazi, ayrıca ayağından zahmet çekmekte idi. İşte kendisinin sefere katılmamasına sebep bunlar idi.

Şiir

Oğlunun yüce talihli olmasını isteyen
Baba, gel de oğluna yolu gösteriver.

Oğul da senden öğüt alsın, eğer nasihat almazsa sonunda
Zavallı durumuna düşüp altında kalır.

Babalarından öğüt almayanlar, insanlar arasında arka
bulup
Sözlerini geçirememiş ve dileklerine ulaşamamışlardır.

BÖLÜM 24

Osman Gazi oğlu Orhan'a vasiyetlerini anlatır.

İlk önce, "Oğul Orhan! Ben öldüğüm zaman beni Bursa'daki o Gümüşlü kubbe altına koyacaksın." dedi. Sonra, "Sana bir kimse yüce Tanrı'nın emretmediği sözleri söylerse, o sözü Allah buyurmadığı için kabul etmeyeceksin." dedi. Ardından, "Eğer sen yüce Tanrı'nın ilmini bilmezsen, bilen kişiye sor." dedi.

Şiir

Okuyup yazma bilmenin faydası nedir:
Yalnız söz söyleyen insanoğlu olmuştur.

Ey kardeşim, sen ister söz bil istersen bilme,
Asıl olan senin gönlündeki niyetindir.

Sonra da, "Ayrıca sana itaat edip hizmette bulunanları memnun et, bir de hizmet edenlere iyi muamelede bulun ve bağışlar yap, yapacağın ihsanlar onların hallerinin ve davranışlarının tuzağıdır." dedi.

BÖLÜM 25

Konur Alp'le Gazi Rahman ve Akçakoca'nın durumları ne oldu, onları anlatır.

Konur Alp, Akyazı'yı ve Konrapa ilini ve Bolu'yla Mudurnu'yu ve oradaki yerleri fethedip idaresi altına alıp düzen verdi ve kendine döndürdü. Sonra Karaçepiş'e ve Absuyu'na geldi. Gazi Rahman'ı orada bırakıp kendisi yine gitti. Bu tarafta Akçakoca da Kandıra'ya ve İrmen'e asker koyup sağlamlaştırdı. Maksudı Samandıra'ya varmaktır. Sözün kıssası bunların işleri gece gündüz kâfirlerle savaşıp gaza etmek, bazen de onları tatlılıkla yola getirmek oldu.

Bir gün ansızdan Samandıra tekfurunun oğlu öldü. Kâfirler bunun cenazesinde toplanmışlardı. Gaziler de fırsat gözlerlerdi. Fırsat bulunca kâfirler hisar önünde iken, kâfirlerin bu gafletlerinden faydalanarak onları bastılar. Bir kısmını öldürüp tekfurunu tuttular. Samandıra hisarı bu şekilde fethedildi. Tekfurunu alıp Aydos hisarına getirdiler ve "Gelin bu tekfur alıp hisarımızı bize verin." dediler. Aydos hisarının kâfirleri buna karşılık, "Gidin başını kesip etini pişiriniz ve yiyiniz." dediler. Sonunda tekfur, "Beni İstanbul'a götürün ve beni orada satın." demiş. "Bu tekfur öldürelim mi yoksa satalım mı?" diye Orhan Gazi'ye haber gönderdiler. Orhan Gazi de, "Satın, gazilere harçlık olsun." deyince İstanbul'a gönderdiler. İstanbul kâfirleri de, "Ne adam satın alırsınız, ne de adam satarız." demişler. Toplu hazır askerleri var imiş gönderdiler, kâfirleri basıp kırdılar, bir hayli ölenler oldu. Görülmemiş dere-

cede büyük savaş oldu. Çok kişi öldü. Sonunda Allah fırsat verdi, kâfiri bozdular.

Sözün kisası Samandıra tekfurunu İznikmid tekfurunu satın aldı. Akçakoca gelip Samandıra'yı hisar edindi. İstanbul ve Aydos tekfurlarıyla daima savaşlar yaptı. Gaziler hiçbir zaman Akçakoca'yla at sırtından inmediler. Çünkü İstanbul tekfurunun savaşları eksik olmazdı. Onun için Aydos hisarından Türkü sürüp uzaklaştırmak isterlerdi. Akçakoca etraftaki köyleri düzene sokmuş, asayiş kurmuş, güven vermiş ve anlaşılmıştı.

BÖLÜM 26

Aydos hisarı ne şekilde fetholundu onu anlatır.

Meğer tekfurun bir kızı var imiş. Bir gece Hazret-i Peygamber'i, selam onun üzerine olsun, o kız düşünde görmüş, ne görmüş? Kendisini bir derin çukura düşmüş görür. Bu halde iken ansızın güzel yüzlü, ahlakı güzel bir kişi gelip çukurdan çıkarır. Üzerindeki giysileri çıkarıp atar, vücudunu yıkar, sonra da ipekten elbiseler giydirir. Kız ürpererek şaşkın bir şekilde uyanıp düşünmeye başlar. Gördüğü rüyaya şaşırır, ancak düşünde gördüğü kişinin hayali kızın aklını alır. Gece gündüz gözünden ve gönlünden gitmez, hayrete düşer.

Şiir

Onun can gözü açılıp sevgiliyi görünce
Hemen, gördüğü gibi varlığını dosta verdi.

Gönül şehrinde kalan yalnız o sevgili oldu.
Düşüncesi dağıldı, aklını da yele verdi.

Ey sevgili dostlar buna şaşırmayınız
Ve bunu kınamayınız, onu gören yalnız can gözü
olmuştur.

Âşıkî aşka iki hikmet verilmiştir, birisi görünen yüzü
Diğeri ise sevgilinin hikmetle dolu tarafıdır.

Kız bu düşü görünce kendi kendine, "Benim hâlim ne oldu? Beni bu çukurdan çıkarıp başka giysiler giydiren, ayrıca bulunduğum yerden alıp giden ve beni uzaklaştıran kim? Artık benim haâlim bir başka şekle dönecek gibi." dedi. Daima bu durumu düşünüp yürürken bir gün ansızın kale önüne Türk askeri geldi, savaş yaptı. Hisardaki kâfir erleri de savaşa başladılar. Bu hal devam ederken kız, "Ben de gidip savaşa katlayım." diye kalktı ve kalenin burcuna çıktı. Bedenden uzaklara baktı, bir de ne görsün? O düşünde gördüğü sevgili kişi gelen askerin komutanı ve büyüğüdür. "İşte halin ne olduğu ortaya çıktı." dedi. O halde iken dönüp evlerine geldi. Rumca bir mektup yazdı ve düşünde gördüklerini yazdı. Sonra, "Şimdi çekip gidiniz." dedi. Hisar üzerinden bir gece tayin ederek, "Çok güvendiğiniz kişilerden adamlar gönderiniz. Falan gece gelsinler, ben size hisarı alıvereyim." diye yazdı. Mektubu katlayıp bir taşa sıkıca sardı, savaş yapar gibi oldu ve o taşı attı. Taş gelip Gazi Rahman'ın önüne düştü. Gazi Rahman, taş üzerine bir mektubun sarılmış olduğunu gördü. Hemen taşı alıp Akçakoca'ya iletti. Bir Rumca bilir, mektup okur kişi buldular. Mektuptaki haberi öğrendiler ve inandılar. Akçakoca, "Gaziler! Bu yolda başını ortaya koyacak ve ün salıp nişan koyacak kim var? Ben de onunla beraber olayım." dedi.

Gazi Rahman öne çıkarak, "İşte ben hazırım." dedi. Konur Alp, "Buna bir hal daha edelim." deyince "Nedir?" diye sordular. O da, "Yanında oturduğunuz hisarı ateşe vereyim." dedi. Kabul ettiler ve hemen gelip ateşe verdiler, sonra da bırakıp gittiler.

Bu Aydest hisarının kâfirleri çok sevindiler, ziyafetler çekmeye başladılar. Artık kızın kararlaştırıp vaat ettiği gece oldu. Bu gece Gazi Rahman bir çok seçkin gazi arkadaşlarıyla kızın dediği yere gelip hazır oldu. Kız o kararlaştırılan yerde bunları bekliyordu. Gazi Rahman'ı görünce hemen bedene ip bağladı ve ucunu aşağıya sarkıttı.

O başbuğ Gazi Rahman kolayca ipe yapıştı ve bir örümcek gibi ipi toplayarak bir göz açıp kapayıncaya kadar hisara çıkıp kızıyla buluştu. İki birden hisarın kapısına geldiler. Ga-

zi Rahman kapıcıyı paraladı, kapıyı açtılar. Kendisiyle gelen gaziler içeri alındı. Bunlar doğruca tekfurun sarayına vardılar.

Tekfur gecedен eğlenip sarhoş yatmakta idi. Onun işini bitirdiler. Sabah olunca Akçakoca da yetişti, hisarı bu şekilde fethettiler.

Şiir

İş erleri Samandıra'yı yaktı, bunların ne işler
yaptıklarını seyret.

Canlarını başlarını ortaya atıp düşmanla çarpıştılar,

Bu kan döken gaziliğe erişen neşelenenlere bak.

Bunlar dünyaya doğru gelip doğru gittiler
Ok gibi olan hep doğru duran doğruları seyret.

Ok nereye ulaşırsa orası yaralanır,
O yayı çekip oku atan öndere bak.

O oku atan ve attıran erdeki gayrettir.
O erin kavuştuğu derecelere bak.

BÖLÜM 27

Tekfur'la kızını ne yaptılar onu anlatır.

Hisar Allah'ın lütfuyla feth olununca tekfur kızıyla birlikte Orhan Gazi'ye götürmesi için Gazi Rahman'a verdiler. Gazi Rahman onları alıp Yenişehir'e geldi. Orhan Gazi'yi orada buldu ve olup bitenlerin haberini bildirdi. Tekfur da malı ve kızıyla birlikte Orhan Gazi'ye teslim etti.

Orhan Gazi kızı Gazi Rahman'a verdi, ayrıca getirdiklerinden de bir hayli mal verdi.

Şimdi günümüzde Karaca Rahman diye anılan bir yiğit vardır. O da Gazi Rahman'ın torunlarından. İstanbul'a karşı pek çok yiğitlikler göstermiş ve nice işler başarmıştır. İşte bu yüzden onun zamanının İstanbul'unda çocuklar ağlayınca anneleri, "Susun, susmazsanız Karaca Rahman gelir." diye onları korkuturlardı. Ey değerli okuyucular, Al-

lah'a yemin ederim ki yazdığım bu menkıbelerin hepsini hakkıyla en iyi şekilde biliyorum. Bunları boşu boşuna yazdığımı sanmayınız; ilmim hepsine yettiği için yazdım.

Şiir

Ömrüm seksen altı yaşına basınca
Bayezit Han Bogdan'a ulaştı.

Bayraklar açılıp büyük davullar çalınca
O padişah uzaklara uğur ve kutlulukla gittiği

İstanbul'dan çıkıp yürüdüğü zaman,
Devletin seferleri bütün âlemi tuttu.

Ben de menkıbeleri yazmak için defter çıkardım,
Rastladığım her hadiseyi açıkça anlattım.

Sekizinci padişah olan Sultan Bayezid de, o Cuma günü
Allah için sefere çıkınca yedi hutbe okundu.

Ben Âşıkî'nin söylediklerine kulak tut ve
Kalem alıp yazdığım menkıbelere değer ver.

BÖLÜM 28

Gazilerin bu yanda neler yaptığını ve Orhan Gazi'nin babasının Hak rahmetine kavuştuğunu anlatır.

Orhan Gazi'nin dedesi Edebalı, kızıdan bir ay önce Hakk'ın rahmetine kavuştu. İkisini de Bilecik'te defnettiler. Ama Osman Gazi üç ay sonra Allah'ın rahmetine ulaştı. Söğüt'te vefat etti. O zaman Orhan Gazi Bursa'da idi. Emanete koydular ve Orhan Gazi'ye haber verdiler. Aceleyle gelip babasının vasiyetini yerine getirdi. Bursa'ya götürüp Osman Gazi'nin vasiyet ettiği Gümüşlü Kubbe'nin içine koydu. Fakat Osman Gazi, kayınatası Edebalı'yı ve hanımı Malhun Hatun'u kendi eliyle defnetti.

Şiir

Onlar şimdi yeni bir yolculuğa çıktılar,
Bu çıkışta yapayalnız, başka giysi giydiler.

Bindikleri at sekiz ayaklı,
Önlerinde çavuş; “onlar gayrı

Uzak seferdeler, yakında gelmezler
Geçer nice yıl, gündüzler, geceler” diye söyler.

Bak senin de yolun, menzilin bu, acep ne zaman
Varırsın Âşıkî, ki önünden gitti onlar.

BÖLÜM 29

**Osman Gazi'nin ölümünden sonra Orhan Gazi'nin
neyle meşgul olduğunu anlatır.**

Orhan Gazi, babasının dünyadan göçüp ebedilik ülkesinde yer tuttuğunu görünce, kardeşi Alâeddin Paşa'yla buluştu ve gerekli işleri görüşüp yaptılar. O zamanlar Bursa hisarında Bey sarayına yakın yerde tekkesi olan bir Ahi Hasan var idi. İşte o vakitte bulunan Allah dostları birlikte toplandılar. Osman Gazi'nin mal mülk olarak nesi varsa miras için araştırdılar. Bakınca, miras olarak iki kardeş arasında bu fetholunan yerleri gördüler. Ancak altın akçe ve hazine falan bulunmadığına şahit oldular. Fakat sırtak tegele denen kumaşı, at zırhı, tuzlası, kaşıklığı, bir giyim ayakkabısı, koşum atları, bir sürü koyunu vardı. Bu koyunların aslı şimdiki zamanda Bursa civarında bulunan beylik koyundandır. Bundan başka birkaç at sürüsüyle Sultanönü'nde depingi denen ve eyer arkasına konulan pek çok çift bellemesi bulunuyordu. Bu sayılanlardan başka bir şeyi yoktu.

Orhan Gazi kardeşine, “Siz ne diyorsunuz?” diye sorunca kardeşi Alâeddin Paşa, “Bu ülke Hakk'ındır. Buna bu vilayetin ve halkının halini görüp gözetecek, bu işleri başara-cak ve çobanlık edecek bir hükümdar lazımdır. Padişahlık için de sebepler lazımdır. Şimdi bu yılkılar, bu koyunlar padişahın olmalı. Çünkü bunlar padişahlığın gereğidir.

Şimdi bizim miras olarak ve bölüşecek neyimiz var?" cevabını verdi. Bunun üzerine Orhan Gazi kardeşi Alâeddin Paşa'ya, "Gel şimdi sen çoban ol." deyince Alâeddin Paşa "Kardeşim, babamızın duası ve yardımını seninledir. Zaten kendi hayatında bu orduyu sana emanet edip ısmarladı. Şimdi çobanlık senin olsun." dedi. Ayrıca orada toplanan baba dostları olan sevgili kişiler de bu sözü kabul edip yerinde gördüler. Sonra Orhan Gazi dönüp, "Kardeşim! Gel sen şimdi bana paşa ol." dedi. Alâeddin Paşa kabul etmedi ve "Kite Ovası'nda Kodura derler bir köy var, onu bana ver." dedi. Orhan Gazi bu sözü kabul edip o köyü ona verdi. Sonra Alâeddin Paşa Kükürtlü'de bir tekke yaptı ve Bursa'da kaplıca kapısından içeri girilen yerde bir mescit yaptı, bir camii de hisar içinde yaptı ve yanında oturup sakin oldu. Günümüze kadar çoluk çocuğundan, neslinden yaşayanlar vardı.

Şiir

Bunlar bir olunca işler yolunda gitti
 Nice kış ve yaz safa ve gönül hoşluğuyla yaşadılar.
 İslam nizamının yerleşmesi için çok gayret ettiler.
 Düşmanlarla çarpışma yüzünden kanlar aktı, başlar kesildi.
 Çok çok yaraladılar ve yaralandılar.
 Pek çoğu da, "O kardeşlerimiz nerede?" diyorlar.
 Esir satıp almadılar ve esir alıp satmak için savaşmadılar;
 Gayeleri de bu değildi.
 Zaten dünya gelip gitme yeridir. Burada
 Ne yaparsanız yapınız sonunda yıkılacaktır.
 Gelenler aynı şekilde durmaz, suretleri bozulur,
 Doğan gün batmak için gece de yatmak için yaratılmıştır.
 Bu görünüşün gölgesine takılıp kalma,
 Çünkü seninle olan oyunu, seni yenmek içindir.
 Senin yaptığın işler, ey arkadaş!
 Ya seni cehenneme yahut da cennete götürecektir.

Sen ikisi için de uğraşma yalnız Allah'a dön,
Yaratılanlar Hakk'a tapmak için yaratılmıştır.

Orhan kardeşinden öğüt,
Arkadaş ve yoldaşlarından da dualar aldı.

Sonra bütün velilerden dualar aldı;
Orhan hepsinden dua istemektedir.

Osmanlı soyunda insanların dualarını almak için
çalışmak mirastır;
Çünkü bunlar halkın dünyaya düşkünlüğünden uzak
durmuşlardır.

Âşık Paşa da Orhan Gazi'ye dua etti.
Gök Alp neslinden olanların hepsi buna dahildir.

BÖLÜM 30

**Orhan Gazi padişah olduktan sonra
hangi işlerle uğraştı, onu bildirir.**

Kardeşine verdiği köyü kararlaştırıp sağlamlaştırdı. Bu sırada Akçakoca dünyadan göçüp ahiret âlemine gitti. Mezarı Kandırı bucağında bir dağdadır. Ondan sonra Konur Alp de onun gibi oldu. Orhan Gazi o bucağın sancağını oğlu Süleyman Paşa'ya verdi. İnönü sancağını küçük oğlu Murad Han Gazi'ye verdi. Kendisi ordusuyla İznikmid'e gitti. İznikmid'in ne şekilde alınacağını da bütün meseleleri sayıp dökerek açık şekilde Gazi Rahman'a bildirmiştir. Asker toplanınca doğru Bursa'dan Yenişehir'e çıktılar ve oradan Geyve'ye indiler ve oğlu Süleyman Paşa'yı Absuyu'nda buldular. Ayan Gölü'nün kenarı, Aydos'ta olan Gaziler de gelip Orhan Gazi'yi karşıladılar. Onun sahibi Yalakonya adında bir hanım idi ve İstanbul tekfuruyla ilişkisi vardı. Yalakovası'nın sahibi bu idi ve deredeki hisar da onun olup Kalayun adında bir kardeşi var idi. Yukarı yamaçtaki, Türklerin Koyunhisarı dedikleri hisar da onun idi. Türkler bunların hisarları üzerine gelip savaş başlayınca, Yalakonya'nın göğsüne ok isabet etti, sesi çıkmadan öldü. Orhan Gazi ge-

lip İznikmid üzerine kondu. Hisarın sahibi hanım, “Ben Türklerle savaşmam; eğer bunlar bizden öldürürlerse ölen gitti, yerinde kalanda ne fayda var; yok biz bunlardan öldürürsek, bunlarla kan düşmanı olur, kıyamete kadar savaşırız.” dedi. Bu hanımın iş bilir bir adamı var idi. Onu gönderip, “Anlaşıp hisarı size verelim, bize zararınız dokunmasın.” dedi. Orhan Gazi bu teklifi kabul etti ve “Bu hanımın neyi varsa alsın ve hisarı teslim etsin.” dedi. Hanım, “Ben geceleyin çıkarım, ancak beni Türklerden korusun.” dedi. Söylediği gibi ettiler. Sonra, “Kâfirlerden kim gitmek isterse gitsin, kalmak isteyen de kalsın.” dediler. İskeleye gelen gemilere, eşyalarını istedikleri gibi yüklediler. Orhan Gazi, “Ahdimizde sadık kalmamız ve hain olmamamız için bu kâfirlerin bir çöpünü bile almaktan sakınıyoruz.” dedi.

Nasıl ve hangi şekilde anlaşma yapılmışsa, ahdlerini şartlarına göre yerine getirdiler. Sonra Orhan Gazi hisara girdi ve Aydos'ta bulunan gazilerin de hepsi İznikmid'e gelip yerleştiler. Orhan Gazi, oğlu Süleyman Paşa'yı İznikmid'e getirdi. Kiliseleri mescit yaptı. Ayrıca bir kiliseyi de medreseye çevirdi. Daha şimdi bile medresesi vardır.

Karamürsel adında yiğit, cesur bir er vardı. O yeri ona verdiler ve vilayetini tımar olarak bölüştürdüler. Tımar erlerini, İstanbul'dan çıkan gemiyi incitip, saldırmalarını diye kenara getirdiler. Sonra Yalakova'yı da tımara verdiler. Ayrıca Akçakoca'yla birlikte olan savaş erlerini de bu vilayette topladılar, Araman pazarını Yahşulu'ya verdiler. Kandırı vilayetini Akbaş'a verdiler. Şimdi bile bunların neslinden yaşayanlar vardır. Genliboza'da tekkesi bulunan Fazlullah Kadı, Akçakoca'nın neslindendir. İşte Kocaili'nin, Bolu vilayetinin, Konrapa'nın hepsinin fethinin aslı ve hakikati budur. Fakir bunların hepsini uzun uzadıya açıklayıp anlattım.

Şiir

Bu dünyaya pek çok gelip giden oldu
“Benim” deyip asılsız iddialarda bulundu.

Unutulup ismi bile anılmaz oldu
Ancak yerini başka bir yalancı tuttu.

Sakın ha “benim” diye iddiada bulunma
Sonunda gururlananlar pişman oldular.

BÖLÜM 31

Onun ne giydiğini ve neler ortaya çıkarıp
uyguladığını anlatır.

Orhan Gazi padişah olduktan sonra babası zamanında olmayan kendi devrinde olan şeyler ortaya çıkardı.

Şiir

Âlemdaki düzenleri bu insan yaptı;
Bu düzeni koyanların niçin böyle yaptıklarını biliyor
musun?

Ya kendisi faydalanacak veya başkalarına faydası olacak,
İşte kanun ve âdet ortaya koyanlar bu niyetiyle yaptılar.

Hangi âdeti korsan, tesirini dünyada gösterir, fakat kolay
Bu olup o âdeti koyanlar nereye gittiler, bunu bir anla.

Orhan Gazi'ye kardeşi Alâeddin Paşa, “Sultanım, Allah’a hamd ve şükür olsun, seni şimdi padişah gördüm. Bir gün senin de ordun günden güne çoğalacaktır. Sen de askerinde bir nişan, alamet koy ve o şey başka askerlerde olmasın.” der. Orhan Gazi de, “Sen ne işi işlersen ben de onu kabul ederim.” dedi. “Şimdi etraftaki beylerin börkleri kızıl renktendir. Senin askerinin börkleri ak olsun.” dedi. Bilecik’te ak başlık yaptılar. Orhan Gazi giydiği gibi ona bağlı olanlar da giydiler. Sonra Orhan Gazi işe girip askerini çoğaltmak istedi. Kardeşi, “Onu kadılara danış.” diye söyledi. O zamanlar Çandarlı Kara Halil, Bilecik’te kadı olup hâkim idi. Ona hâkimlik Osman Gazi tarafından verilmişti. Orhan Gazi zamanında da İznik’te kadılık yaptı, sonra Bursa kadısı oldu. Orhan’ın oğlu Gazi Hüncar zamanında kadiasker oldu. Ayrıca vezirlik ve beylerbeyilik de yaptı. Bu durum, Allah’ın izniyle daha ayrıntılı şekilde aşağı bölümlerde anlatılacaktır.

Ayrıca o Edebalı'nın kavminden idi, ona danıştı. O, "İl-den yaya asker çıkarın." dedi. O zaman çok kimse, "Beni yaya yazdırın." diye kadıya rüşvet verdi, onlara da ak börk giydirdiler.

SORU.— Onun adına niçin "yaya" dediler?

CEVAP.— Sultan Mehmed'in oğlu Murad Han zamanında, sefere giderken, bir yaya bir köpek eniğini çalmış. Enik sahibi eniğini bulmuş. Yayaya, "Eniği sen mi doğurdun, onun için mi çaldın, bire enik yaya" diyerek sövmüş. Bir hayli dövüş çekiş de olmuş. İşte halk o sebepten dolayı "enik yaya" demektedir. Zira isim verme yönüyle "enik yaya" demeye bu sebep olmuş. Böylece o zamanda isim verme köpek yavrusunu çalması sebebiyle olmuştur.

Bir de burma tülbent de Orhan Gazi zamanında yapıldı. Divana geldiklerinde beylerin burma tülbendi olmazsa ayıplarlardı. Hatta, "Divana geldin burma tülbendin hani, nerede?" derlerdi.

Şiir

Dünya her an bir başka şekilde görünür
Hayalle oyalananlar o çeşitliliğe sevinir.

O kastedilip arananın bu olduğunu sanır,
Ya örtüsünü açar ya da iyice örtünür.

Dünyada yasaların verdiği izin, hürmet hep böyle oldu
Kimi köpek gibi ısırır, kimi korunur.

Lakin divanda burma tülbent giyerlerdi. Sefere gittikleri zaman ise börk giyerlerdi. Ayrıca börkün altına şevgüle giyerlerdi.

SORU.— Şevgüle nedir?

CEVAP.— Şevgüle, önü kısa, ardı uzun, içi deriyle kaplanmış bir takkedir.

İşte Osmanlı'da böyle şaşılabacak ve yadırganacak şeyler çok görülmüştür. Fakir, kısa kısa da olsa yazdım. O zamanlar onu gerekli görürlerdi, şimdi ise âdet bunlardır.

Eskiden dikkat çeken taraklar ve değer verilen sakallar

olurdu. Ansızın padişah birine kızsakalını kesip eşeğe bindirirlerdi. Şimdi ise insanlar eşek âdetini beğenir oldular, binip dururlar. Ve bunlar sakallarını kendi istekleriyle keser oldular. Bu sakal kırkma âdeti eski Avrupa'dan kalmıştır. Bunu Avrupa'dan cünüp ışıklar almıştır. Özellikle şimdiki zamanda hoşgörülür oldu. Hanımlar saçlarını kesmeye başladılar. Erkekler de sakallarını kesiyorlar.

BÖLÜM 32

İznik'in nasıl alınıp fethedildiğini anlatır.

Evvel Karatekin'i almışlardı. Bu durum İznik'e bir sınırlama getirmişti. Bu sebeple Karatekin hisarı içinde bulunan gaziler İznik'in kapılarını açtırmaz olduklarından halkı açlıktan sıkıntıya düşmüştü. Çünkü etrafındaki köyleri alıp, tımar erlerine vermişlerdi. Bu köylerin kâfirleri hiçbir şekilde sebepli sebez bunlardan incinmeyip huzur ve rahat içinde idiler. Rahat olduklarından ve incinmediklerinden dolayı da hisar halkına yiyecek vermezlerdi. Bazı zamanlar Müslümanlara katılıp hisara karşı savaş bile ederlerdi. İznik halkına seslenerek, "Gelin ey zavallılar, bizim rahat ve huzur içinde yaşadığımız gibi, sizler de rahat olun." derlerdi. Sonra şehrin halkı göle, balık avlamak için bile çıkamaz olmuşlardı. Hatta hisarda bulunan halktan bazı kâfirler gazilere haber gönderip, "Açlıktan çok sıkıntı çekiyoruz." derlerdi. O zamanda etrafın tamamını Türk almıştı ve buralar tımar erleri tarafından işletilirdi.

Sözün kısası, kâfirlerin durumunu Orhan Gazi'ye bildirdiler. Bir gün devletle kendisi de İznik'in üzerine geldi. Çok sıkıntıda olan kâfirler Orhan Gazi'nin geldiğini görünce içlerinden güvendikleri birini padişaha gönderdiler. "Şimdi bizimle anlaşın güven verin, bizi öldürmeyin, gidenimiz gitsin, kalanımız kalsın, biz de size hisarı teslim edelim" dediler. Orhan Gazi onların bu teklifini kabul etti. Onun için Orhan Gazi, "Hayırseverlik Allah için olan çalışmaların en üstünüdür" der idi. Sonra bu hayırseverlik sebebiyle pek çoğu İslam dinini kabul etti.

Tekfurunu İstanbul kapısından çıkardılar. Hemen kendisine bağlı halkla birlikte gitti. Sipahisinin çoğu kaldı. Şehir halkının hiçbirisi gitmedi. Orhan Gazi tekfura adamlar verdi, gemiye kadar götürdüler. İstedığı tarafa gitti. Tekfur kapıdan çıktığı gibi Orhan Gazi de Yenişehir kapısından içeri girdi. Kapının iç tarafında Abkülos denen bir bahçe var idi. Burası çok güzel, gönül açıcı bir yerdi. Orhan Gazi'yi dosdoğru oraya götürdüler. Şehrin kâfirleri de hep birden topluca karşıladılar. Sanki padişahları öldü de oğlunu tahta geçirir gibi bir hadise oldu. Ancak pek çok hanım geldi. Orhan Gazi, "Bunların beyleri nerede?" diye sorunca, "Kimi savaşta, kimisi de açlıktan öldü." dediler. Fakat içlerinde oldukça güzel, gönül çeken güzellerin sayısı çok idi. Orhan Gazi, "Bu dul hanımları, Allah'ın emriyle helallığa alın." diye gazilere emretti. Buyurduğu gibi ettiler. Şehrin büyük yüksek evleri vardı. Bu evlerden evlenen gazilere ayrıca ev verdiler. Hazır ev ve hanımlar olsun da onu kim kabul etmesin? Meğer ki gayet ebleh ola!

Şiir

Rum güzelleri salına salına gelince,
Gazilerin gönlü mum olup eridi.

Onlar bahçeye geldikleri zaman
Gaziler "bunlar melek midir?" dediler.

Yanakları gül renkli dudakları kıpkırmızı
O gümüş kollar, o şeftali çeneler...

Ey dostlar ! Melek nurlu kızlar geldi.
Onları gören canlar ve gönüller köle kesildi.

Çimenlikte servi gibi salınınca
Gönüller gölgeye takılıp ardınca giderler.

Hayalinin gölgesi canımı ve gönlümü kaptı,
Amber saçlarının kokusu aklımı aldı.

Yan bakışlı kızlar nazar ettiklerinde
Bunları gören yiğitler ve kocalar kendilerini feda ederler.

O misk kokulu sevgililer dimağları sarhoş eder,
O Rum kızları akılları avlarlar.

Rumca söyleyip nazlanırlar
Sanki bunlar ney üfleyip çeng ve saz çalarlar.

Gaziler bunları o şekilde görünce
Orhan Han, bunları asker gazilere verdi.

Ayrıca onlarla birlikte evler ve paralar da
Gazilere arkadaşlık yapmaları için verildi.

Bu fethin tarihi Orhan Gazi tarafından hicretin yedi yüz
otuz birinde (M. 1331) gerçekleştirildi.

BÖLÜM 33

**Orhan Gazi'nin İznik'te neler yaptığını
ve kimlerle görüşüp konuştuğunu anlatır.**

Sonra bir büyük kiliseyi Cuma mescidi yaptı. Bir manastırı
da medrese etti. Yenişehir kapısının çıktığı yerde bir imaret
kurdu. Yanında Hacı Hasan adında bir Allah dostu var idi.
Dedesi Edebalı'nın öğrencilerinden idi. Şeyhliğini ona verdi.
Bugüne kadar gelen torunları aynı vazifeyi sürdürüyorlar.

Yemek pişince imaretin kapısı açıldı. Orhan Gazi evvela
kendi kutlu eliyle yemeği bölüştürdü. Işığını da ilk gece ken-
di yaktı. Medreseyi de Mevlânâ Davud-ı Kayserî adıyla anı-
lan müderrise verdi. Ondan sonra Konya'da Seraceddîn-i
Urmevî'nin öğrencilerinden olan Taceddîn-i Kürd'e verdi.
Hitabetini de Karahoca'ya verdiler. İznik'i taht edinip bir
hayli müddet orada zevkle vakit geçirdi.

Şiir

Allah yolunda savaşan Orhan'ın hutbesi okundu.

O, gaza için yola çıkan Tuğrul'un oğlu Osman'ın gazi
neslidir.

Oradan ışık saçan güneş Orhan Gazi görüldüğü zaman
Bunlar, İslamiyet'in gökyüzündeki gülü oldular.

O ak b rk giymiş Allah yolunda savaşmıştır;
Yüzü ak, işleri de sağ olan Orhan Gazi'dir.

Orhan Gazi ne giyerse giysin yakışır,
O Aşık Paşa zamanının gazisidir.

BÖLÜM 34

**İznik fethinden sonra Orhan Gazi neyle uğraştı
ve tımarları kimlere verdi? Onu anlatıp bildirir.**

İznikmid'i oğlu Süleyman Paşa'ya vermişti. Onu Yenice, Göynük ve Mudurnu'ya gönderip vazifelendirmişti. Öteki oğlu Murad Han Gazi'ye de, adını Bey Sancağı koyduğu Bursa sancağını verdi.

Karacahisar'ı amcasının oğlu Gündüz'e verdi. Orhan Gazi'nin kendisi de bütün vilayetin h kimi ve nazırı oldu. Oğlu Süleyman Paşa'yı Tarakçı Yenicesi'ne gönderdi. O vilayetlerin hepsi Orhan Gazi'nin adaletini işitmişlerdi. Aldıkları her vilayette adalet gösterdiler. Alınmayan yerler de onların adaletlerini ve neler yaptıklarını işitip öğrenmişlerdi. Süleyman Paşa, Tarakçı Yenicesi'ne varınca halk, hisarı kendi istekleriyle anlaşarak güven duygusuyla verdiler. Göynük de onun gibi halk tarafından istenerek verildi. Mudurnu halkı da öyle yaptı. Süleyman Paşa o derece adalet ve cömertlikte bulunduğundan o vilayetin insanları "Ne olaydı önceden de bunlar bize h kim olalardı." diye yanıp yakılırlardı. Sonra pek çok köy Türk halkını görüp Müslüman oldu. O vilayetlerde bulunan ne kadar mülk varsa, hepsi Süleyman Paşa'nın kararlaştırdığı gibi durmaktadır.

BÖLÜM 35

**Orhan Gazi Karasi vilayetini niçin
ve hangi sebeple fethetmiştir? Onu bildirip a klar.**

O zamanda Karasioğlu İclan Bey vardı. Rahmetli oldu. Oğullarından Tursun Bey, Orhan Gazi'nin yanına gelmişti. Diğer

oğlu babasının yanında kaldı. Halk babasının yanında kalan oğlunu istemeyip Orhan Gazi'nin yanındaki oğluna haber gönderdi. Hacı İlbeyi adında Karasioğlu'nun bir veziri var idi. Ondan ve ülkenin seçkin insanlarından haberler gelmişti. Hepsini fikir birliği ederek Orhan Gazi'nin yanındaki oğluna haber gönderince Orhan Gazi, "Han'ım, geliniz vilayete gidelim; Balıkesir, Bergama ve Edremit bütün çevresiyle sizin olsun, Kızılca Tuzla ve Mahrem'i o tarafı da bana sadaka et." der. Orhan Gazi ayrıca Ulubat'ı fethedip tekfurunu içinde bırakmıştı. Şimdi doğruca Gölbaşı'ndan yürüyüp Biliyüz'ü aldı. Ardından Ablayund'u aldı, sonra da Kirmastı'ya yürüdü. O zaman onun sahibi Kalemestorya adında bir hanım idi. Bir de kardeşi vardı. Buna Mihalcı derlerdi. Orhan Gazi o vilayete geldiğinde, bu hanım kardeşiyle birlikte karşıladılar. Pek çok hediyeler getirdiler. Orhan Gazi yine onları yerlerinde bıraktı. Yalnız sözünde durmayan Ulubat tekfurunu tuttular, aman vermeden hemen işini bitirdiler.

Şiir

Ey dost! Allah insanlarla anlaşma yaptı;
Benim sözüm de öyle insanlar ile dir.

Eğer sözümü tutarsanız size cennet veririm;
Sakın ha sakın şeytanca yalanlarla yürüme.

Ey canım! Hakk'ın istediği şey; melekler, insanlar ve
Hayvanlarla sözlerinde durmaları oldu.

Bu insan da sözünde durmayı ondan almıştır;
İşte her insanla yapılan anlaşmanın yolu budur.

BÖLÜM 36

Karasi ilinde Orhan Gazi'nin neler yaptığını anlatır.

Bunlar Balıkesir'e varınca aradaki oğlan kaçıp Bergama hisarına sığındı. Üzerine gittiler. Orhan Gazi'nin yanındaki kardeşi, kardeşiyle konuşmak için hisara yakın varınca okla

vurdular. Düşüp öldü. Bu durum Orhan Gazi'ye çok ağır geldi. "Bunlar hiç beklenmeyen bir iş yaptılar" dedi. Hemen Orhan Gazi, "Bu il vilayet bilmiş olun, emniyet ve güven içinde olarak, şimdi tekrar Orhan Gazi'nin olmuştur." diye çağırıp hükmetti. Bu vilayetin halkının tamamı, bu sözü işittikleri gibi boyun eğip itaat ettiler. Vilayetin önde gelenleri ortaya çıkıp tımarlı tımarına göre yazılar aldılar.

Bu fethin tarihi hicretin yedi yüz otuz beşinde (M.1334/35) Orhan Gazi eliyle gerçekleşti. En iyisini Allah bilir.

Şiir

Karasi'nin tedbiri ortaya kondu.

Orhan defterini tuttu ve yazıldı.

Orhan şahı oynayıp yendiği için
Karasi bu feleğin atını bir tarafa bıraktı.

Dünyada çukur filin oldu ve orada fil de bağlandı,
Ecel ise atına binip kemendini attı.

Karasi'nin defteri kaldırılıp yakıldı.
Yenisini ise Orhan Gazi yazdırdı.

BÖLÜM 37

Orhan Gazi'nin bu vilayeti fethettiğini, tımarlarını kimlere verdiğini ve o hisardaki oğlanın durumunun ve sonunun ne olduğunu açıklayıp anlatır.

Yüce Allah, Karasi ilinde Orhan Gazi adına hutbe okunmasını ve para basılmasını nasip etti ve oranın da padişahı oldu. Karasioğlu da Bergama hisarından anlaşmayla çıktı. Onu Bursa'ya gönderdiler. İki yıl daha yaşadı. Sonunda yumurcak çıkarıp öldü.

Orhan Gazi büyük oğlu Süleyman Paşa'yı çağırıp getirdi. Karasi ilini ona mansıp verdi ve kendisi Bursa'ya kutlulukla geri geldi, tahta oturup hükümdarlığına devam etti.

Şiir

Âlem yine çeşit çeşit cilve gösterdi;
Artık bu durumda insanın yüzü güldü.

Kutluluğun ışıkları vurdu, kalemler
Yeni sayfalarda müjdeler yazdı.

Karasi [ili] sanki Cüneyd-i Bağdâdî
Ve İbrahim-i Ethem gibi velilerle dolup taşı.

BÖLÜM 38

**Süleyman Paşa'nın bu ilde neler yaptığını
ve hangi işlerle uğraştığını anlatıp açıklar.**

Fakat önce Bursa'da Orhan Gazi'nin neler yaptığını görmemiz gerekir. Kutlulukla Bursa'ya geldikten sonra önce imaret yaptı ve bölgedeki dervişleri denetlemeye başladı. İnegöl yöresinde Keşişdağı arasında pek çok derviş gelip buraları yurt edinmişler. Aralarından bir derviş ötekilerden ayrılıp gidip dağda ara ara geyiklerle birlikte yürürmüş. Sonra Turgut Alp ona yakınlık göstermiş, zaman zaman onunla görüşüp konuşmuş. Turgut Alp o vakitte ihtiyarlamış idi. Orhan Gazi'nin dervişleri görüp gözettiğini işitince, "Benim köylerim yanında pek çok derviş gelip oturmaktadır. İçlerinden birisi çok kutlu kişidir." diye Orhan Gazi'ye haber gönderdi. Orhan Gazi bunu işitince, "Acaba kimin müritlerindendir? Çabuk varınız ve kendinden sorup öğreniniz:" dedi. Gelip sorunca derviş, "Baba İlyas müritlerindim ve Seyid Ebulvefâ'nın tarikatindenim." dedi. Gelip Orhan Gazi'ye haber verdiler. "Gidip dervişi getiriniz." diye emretti; geldiler, dervişi davet ettiler. Gelmedi, fakat, "Sakın o hükümdar da gelmesin." diye haber gönderdi. Gelip Orhan Gazi'ye bildirdiler. Orhan Gazi tekrar, "Niçin gelmez ve benim de gelmeme razı olmaz." diyerek yeniden adam gönderdi.

O derviş, "Bu dervişler göz sahibi olup onu bunu gözetirler. Ayrıca dualarının kabul olması için tam zamanında gi-

derler." diye cevap verdi. Bundan sonra bir gün bir kavak ağacı kopardı. Omuzuna alıp dosdoğru Bursa'nın hisarına geldi. Havlu kapısının iç tarafında bu kavak ağacını dikmeye başladı. Gidip Han'a, "O derviş geldi, yanında bir de kavak ağacı getirdi, kapıda diyor." dediler. Orhan Gazi çıkınca ağacı dikmiş olduğunu gördü. Daha Han söze başlamadan ona, "Teberrükümüz oldukça dur, dervişlerin duası sana ve senden gelecek nesline makbuldür." dedi. Hemen cecik dua etti ve derhal geri geldiği yere gitti.

O kavak ağacı şimdi, saray kapısının içinde çok büyümüşdür. Gelen her padişah o ağacın kurumuş yerlerini giderirler. Ondan sonra Orhan Gazi ardınca gidip kaldığı yere vardı.

Dervişe, "Derviş, bu İnegöl yöresi senin olsun." deyince, Derviş, "Bu mülk, mal Hakk'ındır, ehline verir. Biz onun ehli değiliz." diye cevap verir. "Ehli kimlerdir?" diye sorunca Derviş, "Hak teâlâ dünya mülkünü sizin gibi hanlara emanet etti. Malı da, kullarım birbirlerinin ihtiyaclarını görsünler diye alışveriş sahiplerine verdi. Bizlere de yarın endişesi olmadan her yeni günde yeni rızık nasip etti." dedi. Bunun üzerine Orhan Gazi, "Derviş benim sözümü kabul etsen ne olur?" diye söyleyince Derviş, "Şu karşıdaki tepelikten beri görünen yerceğiz dervişlerin havlısı olsun." dedi. Orhan Gazi de bu sözü kabul etti ve dervişten dua aldı. Tekrar makamına gitti.

Şiir

Umduğum duası kabul olanların duasına kavuşmaktır;
Zaten bize Hak'tan emrolunan istekte bulunmamızdır.

Velilerden ve peygamberlerden alınan pek çok nefes,
Dua olup dünyada tesir etmiştir.

Allah, "İsteyin de kabul edip vereyim." dedi,
Benim gönlüm de o davetten bu sözü umut etti.

Orhan Gazi o dervişin üzerine kubbe yaptırdı, yanına da bir tekke ve bir cami yaptı. Şimdi orası ibadete açık olup her beş vakitte padişahlara dualar edip onları devamlı anarlar. O tekkenin adına Geyik Baba Zaviyesi derler.

Şimdi geldik bu tarafa; Süleyman Paşa'nın Karasi vilayetinde hali ne oldu, o neler yaptı ve kimlerle görüşüp konuştu? Onları anlatalım. Bir gün Süleyman Paşa Karasi vilayetinde gezerken Aydıncık'ta Temaşalık'a vardı. Şaşılacak ve garipsenecek binaların bulunduğu bu Temaşalık'ı görüp biraz düşünüp tefekkür etti, kalktı hiç kimseye söz söylemedi. Ece Bey denen yiğit ve çok cesur bir Tanrı dostu var idi. Alperen olarak anılan bu kimseyi aldı ve yoluna devam etti. O zat, "Sultanım, çok şaşılacak görüş ve düşünceniz var, buna sebep ne?" deyince Süleyman Paşa, "Evet, bir denizi görür ve geçmeyi düşünürüm. Öyle bir geçmeliyim amma kâfirler duymamalı." diye cevap verir. Ece Bey'le Gazi Fazıl, "Han'ım, buyurursan biz ikimiz geçelim." dediler. Süleyman Paşa, "Hangi yerden geçeceksiniz?" diye sorunca onlar, "Sultanım, burada öyle yakın geçilecek yerler vardır." cevabını verdiler. Sonra yürüyüp Görecük'ten aşağıda deniz kenarında hepsinin karşısında olan Viranca Hisar denen yere vardılar. Ece Bey'le Gazi Fazıl hemen bir sal yaparak geceleyin binip Çimbini hisarı civarına çıktılar. Bağlarının arasında gezerlerken ellerine bir kâfir geçti. Onu alıp sala getirdiler. Sabaha doğru beri tarafa geçip kâfiri Süleyman Paşa'ya getirdiler. Süleyman Paşa bu kâfire iyi muamelede bulunup elbiseler giydirdi ve zengin yaptı. Sonra bu kâfire, "Hiç sizin hisarınıza girecek yer var mıdır? Kâfirler duymadan ve bizi görmeden içine girelim." dedi. Bu kâfir de, "Ben sizi götürüyüm, hiç kimse görmeden hisara bırakayım." cevabını verdi. Hemen o zaman birkaç sal çattılar. Süleyman Paşa yetmiş seksen kadar seçkin gazi yiğitler alıp sala binip gece içinde öteki yakaya geçtiler. Bu kâfir bunları doğruca gece vakti Çimbini hisarının gübre döktükleri yerine getirdi. Gaziler derhal o gübrelikten içeri girdiler. O zaman hisardaki kâfirlerin pek çoğu dışarıda bağlarında ve harmanlarında bulunuyorlardı. Zaten mevsim harman vakti idi.

Sözün kısası hisarı aldılar. Fakat kâfirlerini hiç incitmediler. Aksine kâfirlerine bağışlarda bulundular. Ama içlerinden bilinen birkaç kâfiri tuttular. Bunları hisarın limanında bulunan gemilere koyup karşıdaki askere götürdüler. Sözün

kısaşı o gün iki yüzden fazla adam beri tarafa geçirildi. Ece Bey hisarın atlarına bindi. Bolayır yakınında Akça Liman denen yerde pek çok gemi var idi. Onları ateşe verip yaktı. Sonra sürdü hisara geldi. Çimbini hisarındaki gemileri korudular. Devamlı bu yakaya asker geçirdiler. Kâfirlerin çoğunu da ordunun yanına getirdiler ve buradaki kâfirleri hiç incitmediler. Gönüllerini alıp kendilerini ve hanımlarını ziyadesiyle hoş tuttular. Sonra bu kâfirlerin gemicilerini gemilere götürdüler. Onların yanında durup yeni pek çok adam getirdiler. İki binden çok adam toplandı. Sözün kısası bu Çimbini hisarının kâfirleri bu gazilerle bir olup yürüdüler. Bir gece Ayaşolonya denilen hisarı da aldılar. Böylece Müslümanların elindeki hisarın sayısı iki oldu. Alınan bu hisarın halkı da çok memnun oldu. Sonra bunları sağlamlaştırdılar ve Aydıncık'tan bir hayli insan da gemilerle geldi. Süleyman Paşa, "Bu hisarlardan sipahi olan kâfirlerin evlerini ayırıp çıkarın, bir zararlarının dokunmaması için Karası iline iletin." dedi. Söylediği gibi yaptılar. Bu hisarları bir iki ay sıkı sıkıya tahkim ettiler ve gönüllü gelenleri devamlı olarak getirip yerleştirdiler. Bir gün Gelibolu'nun kâfirleri toplanıp bunların üzerine gelmek için hazırlık yaptılar.

Bu gaziler de onları karşıladılar. Görülmedik savaşlar yapıldı. Allah'ın yardımıyla kâfirleri bozup kırdılar ve hisarın kapısını kapattırdılar. Yakup Ece'ye Gazi Fazıl'ı yoldaş verip Gelibolu'ya gönderdiler. Bunlar Gelibolu kâfirlerine gece gündüz huzur vermediler. İskeleye bile gemilerini getirtmediler. Sonra bu iki gazi ere, pek çok seçkin askerler gönderdiler. Böylece Gelibolu'yu uç edinin Bolayır'da yerleştiler.

Şiir

Gaziler kâfir ülkesine kolayca geçip
Pek çok kâfir sarayını boş hale getirdiler.

Süleyman Rumeli'ne gelince,
Gazilerin ıbrığından şerbet akmaya başladı.

Ellerine pek çok altın ve gümüş aldı
Fakirlik, düşkünlük gitti ve hepsi kendinden geçti.

Bu fetih, tarih olarak, hicretin yediyüz elli sekizinde (M. 1357) gerçekleşti.

BÖLÜM 39

Süleyman Paşa Rumeli'ne geçince nasıl önlemler aldı, neler yaptı ve neler düşündü, bunları anlatır.

Beri yanda babası Orhan Gazi'ye, "Kutluluklarla dolu padişahımın himmeti, yüce Allah'ın yardımı ve Muhammed aleyhisselamın mucizeleri Rumeli'nin fethedilmesine yol açtı. Kâfirler ziyadesiyle perişan düşmüşlerdir. Şimdi yüce şahsınıza şöyle malum ola ki, bu tarafta fetholunan hisar ve vilayetlere yerleştirmek ve buraları güzelleştirip mamur etmek için pek çok Müslümanın gönderilmesi gerekir. Onları fethedilen bu yerlere koyalım. Ayrıca seçkin gazilerden de yoldaş olarak gönderiniz." dedi.

Orhan Gazi bu habere çok sevindi. Karasi vilayetine pek çok göçer Arap evleri gelmişti. Onun emriyle hepsini Rumeli'ne göçürdüler. Bir zaman Gelibolu bölgesinde yerleştiler. Süleyman Paşa fetihlerine devam etti ve Tekirdağ'ın kenarına ulaştı. Aradaki hisarların kimisini iyilikle, kimisini de savaşıarak aldı. Olgönlek hisarını uç edindi. Sonra Hayrabolu'ya yürüdüler. Fakat bu arada günden güne Karasi vilayetinin insanları da sürekli gelmeye başladılar. Gelenleri yurt tutup Allah yolunda savaşa başladılar. Sözü'nün kısası yüce Tanrı'nın yardımıyla Müslümanlar arkalanıp güçlendiler. Her ne tarafa yürüyüp gitseler kâfirler önlerine çikamaz oldu. İslam askeri fetihten fetihe yürüdü.

Şiir

Dünyaya Süleyman geldi, artık
Kâfir şeytanlarına Süleyman'dan kurtuluş yoktur.

O kâfir ülkelerine velvele bıraktığı için
Bugün zaman artık Türkün olmuştur.

Süleyman'ın elinden kâfirlerin kurtulması için
Gelip Süleyman'ın önünde iman getirmelidir.

Yoksa bütün ömrü boyunca hapiste kalacaktır.
Zaten onun şeytanlığı böylece kendine kalmıştır.

BÖLÜM 40

Konur hisarını ne şekilde aldıklarını anlatıp açıklar.

Bu Konurhisarı'nın tekfuruna Kalakonya derlerdi. Yiğit bir melun idi. Türkler Rumeli'ne geçtikten sonra o kâfir at sırtından hiçbir zaman inmedi. Sonra beri tarafta Yakup Ece, Gelibolu'yu hisar yapıp kuşatmakta idi. O kâfir devamlı bunları rahatsız eder, zaman zaman bunlardan adam bile alırdı.

Süleyman Paşa bir gün gazileri uyardı, Rumlardan birkaç casusu var idi. Bu kâfiri araştırıp sordular ve peşini bırakmadılar. Sonunda niyetini öğrendiler. Bu kâfir Gelibolu yöresinden adam tutup kaçırmak niyetiyle hisarından çıkınca, Süleyman Paşa'ya haber verdiler. Kâfir dönüp hisarına kaçınca tutmak için etrafı çevirdiler. Ayrıca bazı yerlere pusular kurdular.

Kâfir, Türklerden bir adam tuttu ve hisarına gitmek için geri döndü. Beri taraftan Gazi Fazıl kâfirin ardına düştü. Kâfir hisara girmek için kaçarak geldi ve kendini ele verdi. Yanında pek çok arkadaşı da var idi. Gaziler bunları da kılıçtan geçirdiler. Tekfurunu alıp hisara karşı getirip gösterdiler. Tekfurun hisarı vermemek için çarpışacak hiç adamı yok imiş. Halk derhal hisarı Süleyman Paşa'ya teslim etti. Tekfuru öldürüp başını padişaha gönderdiler. Alınan ganimetleri gazilere bölüştürdüler ve hisarda Hacı İlbeyi'yi bıraktılar.

Gelibolu tekfuru beri yanda her tarafı Türklerin aldığını görünce kendi hisarını anlaşılmayla verdi. Bu anlattığımız yerlerin fethi bir yılda tamamlandı. Sonra o yerleri Yakup Ece'ye verdiler, böylece o vilayet Müslüman oldu. Gazi Fazıl'a da birlikte verdiler. Şimdi günümüzde Gazi Fazıl, Ece Ovası'nın beri ucunda yatmaktadır. Mezarının yeri bellidir, ayrıca Yakup Ece'nin de mezarı oradadır. Allah'ın geniş rahmeti onların üzerine olsun.

Şiir

Kapıların açıcısı kapıyı açtı.
Fazıl'la Ece ona kapı oldu.

Artık buralar saray ve hazine oldu
Şimdi Süleyman'ın kapıcılar koyması gerek.

BÖLÜM 41

**Gazi Evrenoz'la Hacı İlbeyi'nin neler yaptıklarını,
ayrıca Süleyman Paşa'nın faaliyetlerini anlatır.**

Konır'ı Hacı İlbeyi'ye verdiler. Gazi Evrenoz'u da ona yarar arkadaşdır diye yanına verdiler. Dimetoka'yla öteki illere akın için gönderdiler. Konır civarında gelirler idi. Beri yanda Süleyman Paşa da Hayrabolu'yla Çorlu vilayetini vurur gider ve Gelibolu'ya gelirdi. Bir gün av avlarken okla bir canavar vurdular. Bu canavar kaçtı. Süleyman Paşa ardına düştü. Ansızın atının ayağı bir deliğe geçti ve at düştü. Süleyman Paşa da şehit oldu. Bu hadisenin tarihi hicretin yedi yüz elli sekizindedir (M. 1357). Bazıları Orhan Gazi'nin de o yılda öldüğünü söylerler. Ama en doğru olanı oğlu Süleyman Paşa'nın iki ay önce vefat ettiğidir.

Şiir

Cihan geçmeye yol olan eski bir yerdir
Ömür ise sanki yel gibi geçiverir.

Burada "Ben varım!" diye inatlaşma;
Yalan sözler de bu dilden çıkar, bunu fark et.

İyice bakarsan önünde ve sonunda gözyaşı vardır
Bu ağlamalar için "Nasıl dedikodudur?" diye söyle.

Süleyman ve Davud gibi nice dünya hükümdarı
peygamber
Gelip geçti, yaptıkları unutuldu, nasıl olduğunu anlatıver.

BÖLÜM 42

Murad Han Gazi, kardeşi vefat ettikten sonra kendisi neler yaptı, onu anlatır.

Murad Han, Rumeli'ne yöneldi. Doğru Bursa'ya geldi ve Karasi vilayetiyle kendi ilinden kalabalık asker topladı. O zamanda Çandarlı Halil Bilecik kadısıydı, ayrıca İznik'e de hâkim olmuştu. Bursa kadısı da oldu. Onunla yakından tanıdık olunca, kendisine kazasker yaptı. Lalası Şahin'i yanına aldı. Pek çok asker toplayıp Gelibolu'dan geçti. Banatoz hisarına yürüdü. Kâfirler savaştan kaleyı teslim ettiler. Kâfirleri yine yerlerinde bıraktı. Oradan doğruca Çorlu hisarına vardı. Buranın kâfirleri boyun eğmedi, yağma emrini verince savaş başladı. Kâfirlerle çok savaş yapıldı. Sonunda tekfurlarının gözüne ok isabet etti, yenildiler. Gaziler de dalga dalga hisara girdiler ve pek çok ganimetler aldılar. Hisarı da yıktılar.

Sonra Misini hisarına gittiler. Tekfuru oğlanlarından birini de getirerek karşıladı. Hisarın anahtarını da getirdi. Sultan Murad Han Gazi de hisarın üzerine kondu. Tekfur da pek çok hediyeler verdi. Padişah bunların hepsini gazilere dağıttı.

Sonra Birgos'a geldiler. Kâfirler kaçıp gidince hisar boş kalmış. Gaziler hisarı ateşe verip yıktılar.

Şiir

Bu dünyada insanın aklına şaşılır,
Kimi olgun kimi rahat içinde kimisi de noksandır.

Lütuf iyilik ve öfke bunlarda karışmış vaziyettedir.
Zaten cahil için çabuk öfkelenmesi açık bir delil
olmuştur.

Kime Allah'ın lütufları yoldaş olmuşsa
Onun gönlünde iman nuru parlamıştır.

Hiç kimse için acelecilik etmek iyi değildir.
Zaten yiğitlerin işini sabır kolaylaştırır.

Ey kardeş acele etmenin, birden ayağa kalkmanın da
bir yeri var,
Ancak onun ehlini bulup şüpheden kurtul.

BÖLÜM 43

**Hacı İlbeyi'yle Gazi Evrenoz neler yaptılar
ve ne işlerle uğraştılar onu anlatır.**

Hacı İlbeyi Meriç kenarında bulunan bir küçük hisarı fethetti. Gündüz o hisarcıkta kalır, gece olunca da gazilerle atabiner sabah oluncaya kadar kâfirlere rahat vermeyip incitirlerdi. Meğer bir gece Dimotoka tekfuru Hacı İlbeyi'yi tutmak için çıkmış. Hacı İlbeyi bu durumu gazilerle öğrenmiş imiş. Tekfuru gafil avlayıp kolayca ele geçirdi. Hemen hisara gelip dibine vardılar. Tekfurunu esir gösterdiler. Sonunda öldürmemek için anlaştılar ve oğlu, kızı ve hanımıyla istediği tarafa gitmesi için serbest bıraktılar. Hisar halkı bu haberi işitince, sağlam anlaşma yaparak hisarı teslim ettiler. İşte bu yöntemle Hacı İlbeyi Dimotoka hisarını ele geçirdi. Beri yanda Gazi Evrenoz da Keşan hisarını almış, İpsala'yı da zorluyordu.

Şiir

Gazilerin bahtlarının açıldığı bu zaman ne güzeldir.
Bunlara Hakk'ın fazileti, rahmet olarak saçıldı.

Ne kadar dağ, taş geçilip beller de aşılrsa,
Bunların Hakk'a, Allah'a dosdoğru yöneldiklerini bil.

Hakk'ın gazileri hangi konağa gelirlerse gelsinler
Bunlar için dünya ve ahirette iyilikler vardır.

İster İlbeyi, ister Gazi Evran olsun bunlara yapılan dualar
Hep iyi karşılanıp kabul oldu.

BÖLÜM 44

Murad Han'ın Edirne'ye nasıl girdiğini anlatır.

Sultan Murad Han Gazi Birgos'tan Eski'ye geldi. Onun da hisarını boş buldu. Bu birkaç hisarı da aldı. Bu boş kalan hisarların kâfirleri Edirne'ye gidip orada toplanmışlar. Padişah lalası Şahin'e asker verip Edirne'ye gönderdi. Lala yürü-

yüp Edirne'ye gitti. Kâfirler Lala'nın geleceğini işitip büyük bir orduyla karşıladılar. Allah, Lala'ya fırsat verdi, yapılan savaşta kâfirler bozulup Edirne hisarına girdiler. Beri yanda hükümdara düşmanın yenilip kaçtığını gösteren başlar gönderdiler. Hacı İlbeyi'yle Gazi Evrenoz gelip padişahın önüne düştüler ve Edirne'ye getirdiler. O zamanda Meriç Nehri taşmakta idi. Edirne tekfurı geceleyin bir kayıkla kaçıp İnez'e gitti. Sabah olunca bu durumdan herkes haberdar oldu. Şehrin kapısını açarak hisarı teslim ettiler, şehir fethedildi. Âdet olduğu üzere şehri kayda geçirip gereğini yaptılar.

Bu fetih hicretin yedi yüz altmış birinde (M. 1360-61), Orhan Gazi'nin oğlu Sultan Murad Han Gazi eliyle gerçekleştirildi.

Şiir

Fetihlerde bulunan Murad Han bu fethi yaptı
Ve neslinden gelenler hakan oldu.

Allah, bu nesli, kan döküp savaşmakla
İslam'ın ortaya çıkması için imana yardımcı kıldı.

Bu hükümdarlar, Muhammed ümmeti içinde
Ölmüş ülkelere can olup onları dirilttiler.

Osmanlı sülalesini sevmek diriliğin ta kendisidir;
Bu sülaleyi sevmeyenler zarara uğramışlardır.

BÖLÜM 45

**Murad Han Gazi'nin Edirne'de
neyle meşgul olduğunu anlatır.**

Baht açıklığıyla Edirne'de tahtına oturunca lalası Şahin'i Zağra ve Filibe tarafına akına gönderdi. Evrenoz Gazi de İpsala'yı fethetti. Bunlar bulundukları yerlerde uçbeyi oldular.

Çandarlı Halil'in kadiasker olduğu zamanda bir gün Karan ülkesinden Kara Rüstem denen bilgili bir kişi gelip, "Efendi hana verilmesi gereken bu kadar malı neden yok yere harcarsınız?" dedi. Kadiasker bunun üzerine, "O nasıl bir

maldır ki boşuna harcanır?" deyince Rüstem, "Bu gazilerin alıp tutup sattıkları esirlerin beşte biri Tanrı emrine göre padişahındır" cevabını verdi. Sonra da "Niçin almıyorsunuz?" dedi. Kadıasker bu sözü işitince gidip Padişah'a arzetti. Hükümdar bunun üzerine, "Eğer Tanrı buyruğu ise öyle edin" dedi. Sonra Kara Rüstem'i çağırdılar ve "Efendimiz! Padişah Tanrı buyruğu ise öyle yapın dedi." diye söylediler. Kendisi gidip Gelibolu'da oturdu. Her esirden yirmi beş akçe aldı. İşte bu şekildeki âdet o iki bilgin kişinin tedbiri idi. Bunların biri Çandarlı Halil, biri de Karamanlı Kara Rüstem'dir.

Ayrıca beri tarafta Gazi Evrenoz'a da; "Akınından çıkan esirin beşte birini padişah için al; eğer esir beş olmazsa her bir esirden yirmi beş akçe al" diye haber gönderdiler. İşte bu düzen üzerine Evrenoz da bir hâkim tayin etti. Böylece bir hayli oğlan toplandı, sonra bunları padişaha götürdüler.

Halil Paşa bunları görünce, "Bunları Türk'e verelim, Türkçe öğrensinler, Türkçeyi bilince getirip yeniçeri yapalım." dedi. Söylediği gibi yaptılar. Müslüman oldular. Yeniçeri günden güne fazlalaşmaya başladı. Türkler bunları pek çok yıl hizmete aldı, sonra da kapıya getirdiler ve ak bürk giydirdiler. Adını, "ezel çeri" iken, "yeni çeri" koydular, böylece bu padişah zamanında yeniçeri kuruldu.

Şiir

Yeniçeriye kapıda ihtiyaç vardır.

Her bir hizmette padişahın isteğini yerine getirirler.

Hükümdarları için ganimetten alınmışlardır,

Bulunmaz burada başka bir asker.

BÖLÜM 46

Bursa'ya doğru yola çıkan Murad Han'ın orada ne yaptığını anlatır.

Lala'ya Rumeli Beylerbeyi'liğini, Evrenoz'a da uçların beyliğini verdi. İlbeyi vefat etti. Padişah oradan çıkıp Gelibolu'ya

geldi. Halil'e paşalık verdi. Halil vezir olunca adına Hayreddin dedi. Gelibolu'ya geçip Biga tarafına geldiler. Murad Han, "Yüce Tanrı bunu dahi bize vere." dedi. Kalkıp Bursa'ya geldiler ve kışı burada geçirdiler. Lala öte yandan Zagra'yla Eski'yi fethetti. Evrenoz da beri yanda Gümölcine'yi fethetti.

BÖLÜM 47

Biga'nın nasıl fethedildiğini anlatır.

Murad Han bir gün beklenmedik bir anda Sırp kâfirlerinin asker topladığını ve Edirne'ye gelmek istediklerini işitti. Padişah bu haberi işitince ordusunu toplayıp yürüdü ve Biga yanına geldi. Askerine, "Hey gaziler yüce Allah nasip ederse bu kâfirleri fethedelim. Bundan sonra öteki kâfirlere gidelim." dedi. Bu gaziler de padişahın sözünü, "Başımız ve gözümüz üstüne..." diyerek kabul ettiler. Sonra Gelibolu'ya, "Ne kadar gemi varsa, gönderin. Biz varıncaya kadar bu yakaya gelip hazır olsun." dediler. Ayrıca Aydıncık gemilerine de, "Gelsin." dediler.

Sözün kısası bir hayli yelkenli gemiler geldi. Onlara da adam koyup yürüdüler. "Karadan ve denizden yağmadır." deyip hücum ettiler. Hemen fethedildi. İçinde bulunan kâfirlerin hoyradını öldürdüler. Kadın ve çocukları esir ettiler. Gaziler ganimete boğuldu. Sonra kiliselerini mescit yaptılar ve evlerini de Müslümanlara verdiler. Bu fetih hicretin yediyüz altmış altısında (M. 1364/65) gerçekleşti. Sonra orada yerleşip mesken tutan bu insanlar çok zaman orada kalıp yaşadılar.

Bir gece ansızın kâfirler Biga'yı bastılar ve birçok kötülüklerde bulundular. Ayrıca Biga'yı yıkıp bozdular. Şimdiki Biga'yı ise onun yerine kurdular.

BÖLÜM 48

Sırpların Edirne'ye geldiklerini anlatır.

Sırp kâfirleri toplanarak yürüyüp Edirne'ye yakın geldiler.

Şahin Lala da yanındaki gazilerle onları karşıladı. Akşam karanlığında davullar çalındı, Allah'a sığınıp kâfirlerin üzerine yürüdü. Kâfirler mehter sesini işitince paniğe kapıldılar. Atları boşanıp ürktü. Gece karanlığında birbirlerini çiğneyip kırıldılar. Meriç kenarında pek çoğu suya dökülüp öldü ve pek azı kurtulabildi. Bazısının da peşine düşüp yolda kaçarken kırdılar. Şimdi o yerin adına gaziler, "Sırsındığı" derler. Kâfirlerin kırılıp bozulduğunu padişah işitince döndü, tekrar Bursa'ya geldi. Oğullarını sünnet ettirdi. Yenişehir'de bir imaret yaptı. Adına Postîn-püş denilen bir derviş var idi. Ona bir zaviye yapıverdi. Sonra Bilecik'te bir Cuma mescidi yaptı. Kendine de Bursa'da saray kapısında bir cami yaptı. Ayrıca Kaplıca'da bir imaret üzerinde bir medrese yaptı.

BÖLÜM 49

Murad Han'ın Germiyanoglu'yla ne şekilde, nasıl dünür olduklarını anlatır.

Germiyanoglu çok ihtiyarladığının farkına varınca oğlu Yakup Bey'i çağırıp yanına getirdi. Ona, "Oğul! Bu ülkenin sizin elinizde kalmasını istersen Osmanoglu'yla birlik et" dedi. Sonra, "Bu kızımın birini onun oğlu Bayezid'e veriniz." dedi. Hemen İshak Fakih'i elçi gönderdiler. Doğruca Murad Han'a geldi. İyi cins atlar hediye getirdi.

O zamanlar altın ve gümüş az idi. Denizli'de alemlı ak bezler dokunur ve elbise olarak onlardan, özenle dikip giyerlerdi. Alaşehir'de dokunan ve kızıl ivledi denen boyalı kumaştan bayrak yaparlar ve elbise dikip giyerler idi. İshak Fakih Denizli'nin o meşhur bezlerinden de hediyeler getir-di. Ayrıca, "Kızımızı oğlunuz Bayezid'e alınız. Yanında çeyiz olarak, birkaç parça şehir de verelim." dedi.

Murad Han Gazi de kabul etti. Germiyanoglu Kütahya'yı, Simav'ı, Eğrigöz'ü, Tavşanlı'yı ve bunun yanında birkaç yeri daha kızına çeyiz olarak verdi. Söz kesip karar alındı.

BÖLÜM 50

Murad Han'ın düğüne başlayıp kızı alıverdiğini ve oğlunu evlendirdiğini anlatır.

Germiyanoglu'nun kızı diye bahsettiğimiz, Yıldırım Han'a alıverdiği Sultan Hatun'dur. Düğünün tedariki eksiksiz görülüp her bir iş düzenli bir şekilde hazırlanıp başarılıydı. Sonra etraftaki beylere davetçiler gönderildi. Karamanoglu'na, Hamidoğlu'na, Menteşeoğlu'na, Saruhanoglu'na, Kastamonu'da İsfendiyar'a ve Mısır Sultanı'na davetçiler gönderilerek hepsi düğüne davet edildi. Ayrıca kendi vilayetlerinde olan sancak beylerini ve Evrenoz Gazi'yi davet ettiler. Sonra düğüne başladılar. Etrafın beylerinden elçiler saçlarıyla gelmeye başladı. İyi atlar, katar katar develer ve görülmedik çeşit çeşit şaşılacak derecede birbirinden güzel hediyeler getirdiler. Sonra her gelen kişi, âdet olduğu şekilde hediyesini ortaya koydu ve mertebesine göre oturdu. Mısır Sultanı'nın da elçisi gelip o da getirdiği hediyelerini arz etti. Mısır elçisini bütün elçilerin üst yanında yer göstererek oturttular.

Bunlar yerli yerine eksiksiz oturduktan sonra müsaade üzerine kendi sancak beyleri de geldi. Bunlar da mertebe sırasına göre hediyelerini sundular. Sonra Evrenoz Gazi'nin hediyeleri arz edildi. Önce yüz köle ve yüz cariye. Fakat on oğlanın elinde, içi filori dolu on gümüş tepsi ve diğer onun elinde içi istevart dolu on altın tepsi ve sekseninin elinde gümüş maşrapalarla içinde şerbet dolu ibrikler bulunuyordu. Sözü'nün kısası bu hizmetçilerin hiçbirinin eli boş değil idi. Gelen elçiler bu durumu görünce Evrenoz Gazi'nin getirdiği hediyelere hayran kalıp, "Bu hükümdarın sadece adamlarından biri böyle olursa..." diyerek parmak ısırıldılar.

Sonra Murad Han Gazi'nin de neler yaptığına bak. Evrenoz Gazi'nin getirdiği köle ve cariyeleri gelen elçilere paylaştırdı. Ayrıca altın gümüş avadanlıklardan da verdi. Sonra elçilerin getirdiği atların hepsini kendi adamı olan Evrenoz'a verdi. Ayrıca bir kısım filori de bağışladı. Gerisini bilginler ve fakirler arasında bölüştürdü. Kendi için hiçbir şey bırakmadı. Pek çok kimse fakir gelip zengin gitti ve padişaha dualar etti.

Şiir

Murad Han'ın ettiği bu düğünde nice
Sofralar serildi ve çok yemekler verildi.

Tam bir ay çeşit çeşit nimetler döküldü
Fakir, zengin ve muhtaçlar doydu.

Halk düğün elbisesi giydi;
Yalınlar, rindler ve düzenbazlar donatıldı.

Kazan kazan koyun etleri pişti,
Hizmetçiler bile öküz kebabı ister oldu.

Pek çok altın ve gümüş para dağıtıldı,
Cimriler ve ayak takımları hocalar gibi oldular.

Bütün insanlar razı oldular,
Hiçbir kimse üzüntülü gitmedi ve halk arasında itişip
kakışma olmadı.

Âşıkî, O gazi padişah eşi görülmedik bir düğün yaptı,
Kelle şekerler bile yük yük ortaya döküldü.

Ben de o zamandan bugüne dek dualar ettim.
Ey yoldaş bu duayı ölünceye kadar da edeceğim.

BÖLÜM 51

**Gelini getirmek için kimleri gönderdiler
ve oradan kimler geldi, onu anlatır.**

Bu taraftan erenlerden Bursa kadısı Koca Efendi, evlatlarından şimdi bile bulunan emiralem Aksunkur Ağa, Çavuşbaşısı Süle Çavuşoğlu Timur Han, çavuş ve kapıkullarından da bin seçkin atlı, hepsini birlikte gönderdiler.

Ayrıca Kadı'nın hanımı ve Bayezid Han'ın dadısı ve Aksunkur'un hanımı da var idi. Sözün kısası iki bin kadar adam yürüyüp Kütahya'ya vardılar. Sonra Germiyanoglu da düğünü Kütahya'da etmiş idi. Dünürleri izzet, ikramla konuk edip gönüllerini hoş ettiler ve en iyi şekilde ağırladılar.

İş bitince kızı Aksunkur'un hanımıyla Bayezid Han'ın da-

dısına ısmarladılar. Germiyanoglu da Paşacuk Ağa'yı, gelinin atını yedmek için birlikte gönderdi, ayrıca hanımını da yenge yaptı. Kızına çeyiz verdiği şehirlere askerler kondu ve düğün alayı yola çıkıp gelini Bursa'ya getirdiler.

Padişah Bayezid Han, Paşacuk Ağa'yı kaynatasından rica ederek yanında alıkoydu ve çaşnigirbaşı yaptı. Onun oğlu Elvan Bey de çaşnigirbaşı oldu. Elvan Bey'in oğullarından üçü de çaşnigirbaşları oldular. Bunlar sülalece Osmanlı kapısında yakın yer tuttular.

Şiir

Sevinç ve üzüntüler yurdu olan bu dünya,
Pek çok padişaha gülmüştür.

Çağlar boyu gelip gelip zevk sefa sürenlerin arzu ettikleri
Daha pek çok şeyler vardır.

Dünyadaki insanlar muratlarına istedikleri gibi
kavuşamamışlardır.

Bunların muradı daha neler olabilir?

Doğar ağlar, ölünce ağlar bu ilahi âdettir.
Sen bu zamanların böylece düzenlendiğinin farkına var.

O güldüğünü sanmaktadır, halbuki yanlış bir hayale
kapılmıştır;
Üzüntüyle son bulmayan neşe ve sevinç var mıdır?

Bu düğünün yapıldığı ve Kütahya'nın verildiği tarih hicretin yedi yüz seksen üçünde (M.1381) gerçekleşmiştir.

BÖLÜM 52

**Murad Han Gazi'nin Hamid vilayetini
nasıl fethettiğini anlatır.**

Düğüne gelen Hamidoğlu'nun elçisiyle bir anlaşma olmuştu. Buna göre Hamidoğlu Hüseyin Bey vilayetini Murad Han Gazi'ye satacak idi. Şimdi bu anlaşma gereği Murad

Han yürüyüp Kütahya'ya vardı. Hamidoğlu onun kendine geldiğini anlayınca adam gönderdi ve "Ben o anlaşmanın üzerinde ciddiyetle duruyorum." dedi. Bunun üzerine Akşehir'i, Beyşehir'i Seydişehir'i, Yalvaç'ı, Karaağaç'ı ve Isparta'yı senetle satın aldılar. Murat Han adamlarını gönderdi, satın aldığı illeri zapt etti ve içlerine kendi adamlarını yerleştirdi. Civarlarını da kendi beratıyla tımar verdi.

Bu fethin tarihi, hicretin yedi yüz seksen üçüyle dördü arasında (M.1381-1382) idi.

BÖLÜM 53

Murad Han Gazi asker topladı

ve topladığı bu orduyla ne yaptı onu anlatır.

Kalabalık ordu toplayıp Rumeli'ne yöneldi. Gelibolu'dan geçerek Malkara'ya ulaştı. Beri yandan Gazi Evrenoz'ı Lala Şahin de Rumeli ordusuyla geldiler. Evrenoz'u Lala Şahin'in yanına vererek yürüdüler ve Fire üzerine vardılar. Hemen Fire'yi aldılar. Beri yandan Murad Han gelerek Çatalca hisarının üzerine düştü. Kâfirleri teslim olup haraca razı oldular. Ondan sonra Şahin'e haber gönderdi. O da gelip padişaha kavuştu. Ardından İncegiz'in üzerinde Türklerin "Tanrı Yıktağı" dedikleri Polanya hisarına vardı. O yerin insanları kaçıp bu hisara girmişler idi. Günlerce savaştılar, ancak alamadılar. Sonunda bırakıp gittiler. Padişah, "Meğer bunu Tanrı yıka." dedi. Sonra kalkıp Devletli Kaba ağaç denen yere gelip kondular. Murad Han da, bir kaba ağaca arkasını verdi. Otururken bir kısım adamlar geldi ve birbiri ardından, "Padişahım! Allah'ın kudretiyle o kale yıkılıp yerle bir oldu." dediler. Padişah da Şahin'i gönderdi. Gidip altın ve gümüş tepsiler ve filoriler ve sayısız para, akçelerle hesapsız mal getirdi. Halkının gönlünü alarak yerinde bıraktılar. Pek çok altın ve gümüş tas da buldular. Gaziler başlarına giydiler, üsküf denilen başlık o zaman ortaya çıktı. Bir de hükümdarın arkasını dayadığı o ağaç için padişah, "Bu ağaç devletlü kaba ağaçtır" dedi. O ağaca isim verme padişahın sözü se-

bebi iledir. Bu ağaç şimdi bile duruyor, fakat artık kütük olmuştur. Yanında da bir kuyu bulunmaktadır.

Şiir

Padişahlardan kalan şey nefes ve duadır.
Padişahdan divana kadar söz geçiren de duadır.

Nefestir dua, doğar ağızdan
Tercümana haberler söyletir.

Yine ağızdan çıkan dua ve sözler
Kabul edilip insanı muradına eriştirir.

Çeşit çeşit hikmet ve manalar duadan yazılıp ortaya çıkar,
Bunların hepsi söz olarak nefesten anılanıp söylenir.

Padişahın kutlu nefesine bir bak
Kabul olup insanları muradına ulaştırdı.

Eğer zamanın padişahı olan Murad Han dua ederse
Kaleler yıkılır ve bu hal devrin diline düşer, söylenip
durur.

BÖLÜM 54

Padişahın Edirne'ye varınca ne yaptığını anlatır.

Veziri Hayreddin Paşa'ya, "Gidin! Evrenoz'la o vilayetleri fethedin." diye emretti. Evrenoz da Gümölcine'yi uç edinip oturur iken Borı'yı İskete'yi, Marula'yı bunların hepsini fet-
hetmiş, haracını da padişaha devamlı göndermişti. Ayrıca başka illere akınlarda bulunurdu. Delü Balaban'ı Sirez'in üstünde komuş, orada otururdu. Şahin de gidip Kavala'yı, Dırama'yı, Zihne'yi, Sirez'i ve başka vilayetleri teker teker anlaşılarak aldı.

O da padişahlığın kanunu ne ise yerine getirdi. Hüküm-
dara gönderilecekleri gönderdi, Allah için çarpışan yiğitle-
re verileceğini de onlara verdi. Sonra Karafirye'ye gittiler.
Orası da, bütün köyleri ve bucaklarıyla fethedildi. Alınan
vilayetleri tımar erlerine bölüştürdüler ve kâfirlerine de ha-

raç belirlediler. Sonra sevinç, başarı ve kutluluklarla padişaha geldiler.

Bu kez Sirez'i Evrenoz Gazi'ye uç verdiler.

Şiir

Hayreddin Paşa memleketler fethetti,
Her bir ülke sakinleşip rahata kavuştu.

O, bu Osman nesline güzel hizmette bulundu,
Yaptıklarını iller ve ülkeler beğendi.

Padişahın yanında kıymetli, değerli oldu,
Bunu bütün ülkelerin kabul etmesi gerekir.

O vezir olan Hayreddin'in sayesinde, kanunlar
Düzenlendi, bahşişler verildi ve bu her bir vilayet
tarafından bilindi.

Bu düzenlemeleri Hayreddin yaptı;
Bu nizam ve intizamı bütün ülkeler beğenip kabul etti.

Nizam intizam pek çok yerde kapılar açar
Şimdi her yere bir çekidüzen verildi.

Vezir Hayreddin düzeni sağladığı, ülkeyi erkân
ve esaslara bağladı.

Artık herkes Allah yolunda çalışmalıdır.

BÖLÜM 55

Şahin Lala ölünce, beylerbeyiliğin Kara Temür Paşa'ya verildiğini, onun neler yaptığını, önce ne tarafa gönderildiğini ve nereye gittiğini anlatır.

Beylerbeyi olduktan sonra, önce Saruhan iline gönderdiler. Oradaki konup göçen obaları alıp Sirez'e iletti. Sonra Arnavut ülkesine ve Manastır'a yöneldi. Çok askeri olduğundan geldiği gibi Manastır emri altına girdi ve haraç kondu. Sonra gelip Selanik tarafına, Karlu iline varıncaya kadar akın ettiler. Ve bu fetih yedi yüz seksen yedi tarihinde gerçekleşti (M.1385). Onu da anlatayım.

Şiir

Bu felek bir daha dönmek ister,
Neler olacağını hikmetlerle anlat ve bildir.
Kılıçlar vurulup kanlar dökülsün
Süngüler askerin elinde neşter olsun.
Gaziler şehit olup kâfirler kırılsın
Bir hain alçak sonunda padişah'ı şehit etsin.
Bu zamanda feleğin bahtı dönüp
Size bu yıldızın neler yaptığını bir görün.

BÖLÜM 56

**Murad Han Gazi'nin Sırp kralıyla
ne şekilde mücadele ettiğini anlatır.**

Sırp kralı önce Murad Han'a elçi gönderdi ve "Gel Kosovo'da buluşalım, sen de oğlanlarını yanında getir. Benim de bir oğlum var, ben de getireyim. Hele bir gel, buluşalım, ya savaşır veya barış yaparız. Allah ne takdir etmişse ona razı olalım." dedi. Padişaha pek çok hediyeler de gönderdi. Sonra mektubunda, "Kardeşim Han!" diye yazmıştı. Ayrıca mektubunda, "İyi ve sağlam şekilde hazırlanıp gel. Ben de seni iyi hazırlıklarla karşılarım." dedi.

Murad Han Gazi iki oğlunu da yanına almıştı. Biri Kütahya ve Hamidili sancağına sahip olan Bayezid Han, diğeri de Karasi Sancağı beyi Yakup Çelebi idi. Murad Han Gazi, "Bütün illerin beyleri seçme askerler toplayıp hazırlanıp gelsinler." diye buyurdu.

Şiir

Bayraklar açıldı, davullar çalındı
Bu beylerin birbirleriyle yarışına bir bak.
Allah için savaşa çıkıp yürüdüler;
Gaziler buluşup sözlerini yerine getirdiler.
Gaziler at üstünde namaz kıldı.
Padişah da Allah'a çok yalvardı.

Allah'a, "İslam dini senindir, sana kusursuz
İtaat da benim içindir.

Lakin ben isyan denizinde boğuldum,
Sen yardım et ve lütuflarda bulun." diye,

Böyle yalvarıp kâfirlerle karşılaştı,
Her iki tarafın askeri de saf bağladı.

Kâfirler Müslüman askerlerini görünce derhal yönlerini o tarafa çevirip yürüdüler. Sağ tarafta Bayezid Han, sol tarafta Yakup Çelebi durup, yerlerini aldılar. Gaziler de, "Allahu ekber" diye tekbir sesleriyle kâfirlere karşı yürüdüler. Şehzadeler yarışircasına düşmanla çarpıştılar. Sağ koldan Bayezid Han, sol koldan Yakup Çelebi son gayretle savaştılar. Sırp kralı Yakup Çelebi tarafına yüklendi, ancak kâfirlerden pek çok asker öldü.

Beri yanda Miloş Kübile adlı bir kâfir, mızrağını sürüyecek ve şapkası elinde olarak padişaha doğru yürüdü. Gaziler karşı çıktılar. Ancak o kâfir, "Gidin, ben el öpmeye geldim ve hem müjde getirdim." dedi. Sırp'ı oğluyla tuttular. "İşte getiriyorlar" deyince, gaziler uzak durdular. O kâfir yaklaşınca mızrağını çevirip Padişah'a vurdu. Hemen padişahın üzerine çadır kurdular. Bayezid'i sancak dibinde bıraktılar. Beri tarafta Yakup Çelebi kâfirleri bozguna uğratmıştı. Gelip Yakup Çelebi'ye, "Gel seni baban ister." dediler. Çadıra gelir gelmez onu da babası gibi ettiler. Sırp'ı oğluyla getirip onların da işini bitirdiler.

O gece asker arasında üzüntü ve kargaşa oldu. Sabah olunca Bayezid Han'ı padişah yaptılar. Gelip tahta oturdu ve Edirne tarafına yöneldi.

Bu hadise tarih olarak hicretin yedi yüz doksan birinde meydana (M. 1389) geldi.

Şiir

Âlem yine nazlanmaya başladı.

Akıllı insan bunu ibretle seyreder.

Dünyada baştan başa arzu ve istek rüzgârı esti;
Söylemeler sustu, söyleyenler de dilsiz kesildi.

Âşıkî bu ibretler yerini seyretmek için geldi.
O, sanatları ve güzellikleri görüp hayrette kalıp susar.

En büyük sanatkâr olan Allah sanatına görüntü yeri
olarak
Neyi yarattı? İşte bütün bu toplulukta insan ayna
durumunda oldu.

BÖLÜM 57

Bayezid Han tahta çıktıktan sonra neler yaptı; onu anlatır.

Bayezid Han tahta oturunca Sırp ülkesine Kıratova yöresi-ne ve bütün civarlarıyla Üsküp'e İshak Bey'in efendisi olan ve babasını aratmayan Paşa Yiğit Bey'i, Vidin'e ise Firiz Bey'i gönderdiler. Kısacası Sırp vilayetinin büyük kesimini idaresi altına alıp sonunda saadet ve gönül hoşluğuyla Edirne'ye geldiler. Gazi Murad Han'ın cenazesini ise Bur-sa'ya göndermişler idi.

Bayezid Han Rumeli'nde bulunduğu sırada Karamanoğ-lu vurgunculuk yapmıştı. Evrenoz'u tekrar Sirez'de kodu-lar. Vardığı gibi hemen Vüdeneyi aldı. Çıfroz'u da fethetti. Beri yanda Firiz Bey Vidin'den geçerek Eflak'a akınlarda bulundu. Hadsiz hesapsız ganimetle döndü. Bosna iline de Paşa Yiğit Bey bakıyordu.

Edirne'de bulunduğu sırada Bayezid Han'a pek çok esir ve sayısız meblağlar getirdiler. Sonra Padişah Bursa'ya gel-di ve hayır kurumları yapmakla meşgul oldu. Cami yaptı, karşısına medrese ve bir hastahane ile Ebu İshaki'ye zaviye yaptı. O vakit beylerbeyi olan Kara Temürtaş'ı Edirne'de bı-rakmıştı. Ona haber gönderdi, o da Bursa'ya geldi.

Şiir

Bir padişah yerli yerinde harcamak için
Sırp ülkesini ve madenlerini ele geçirdi.

Kâfirlerin hükmettiği bu ülkeler
Artık şimdi padişahın emri altındadır.

O bütün hazineleri Allah yolunda harcar
Ve o ihsan sahibi bugün Bayezid Han'dır.

Osman nesline adalet, cömertlik ve ihsan yaraşır;
Zaten hazineler sahibi olan Allah bu sülaleyi onun için
sevmiştir.

BÖLÜM 58

**Bayezid Han'ın Alaşehir'e varıp
orayı nasıl fethettiğini anlatır.**

Alaşehir vilayeti o zaman Müslüman toprakları arasında kalmış, padişahı kâfir olan bir yer idi. Bunlar Aydınoğlu'yla iyi ilişkiler kurup hayatlarını sürdürürlerdi. Bayezid Han hemen gazaya niyet edip Alaşehir'e yöneldi. Daha vilayete varmadan yolda, "Kimsenin haksız yere bir çöpünü bile almasınlar ve bir kimse bu emri kabul etmezse sorumluluğu üzerine almış olup ölüm cezasına çarptırılacaktır." diye emir çıkarıp yasak koydu.

Padişah varınca kâfirler şehrin kapılarını kapattılar ve savaşa başladılar. Bayezid Han şehrin yağınalanmasını emir edince kâfirler işitti, aman dileyip şehri anlaşımayla verdiler. Padişahlığın kanunu ne ise ona göre işlemler yapıldı.

Aydınoğlu da itaatle padişaha geldi. Ülkesinin bir kısmını kendine verdiler. Kalelerine asker yerleştirip Bayezid adına hutbe okunup para bastırıldı. Tımarların beratına da padişahın nişanı vuruldu. Aydınoğlu, Ayasuluk'ta (Selçuk) idi. Tire'ye getirdiler. Ayasuluk'u kendi kullarına verdi, ancak Aydınoğlu'na ait Vakıfların işletimi yine kendisine verildi. O da ecel gelinceye kadar buradan bir yere gitmemeye söz verdi. Sonra ülkesinin Osmanlı topraklarına katılması üzerinde anlaştılar. Ardından padişah Saruhan iline yürüdü. O da aynı şekilde ele geçirildi. Az zaman sonra o hanlar vefat edince, Saruhan vilayetini Karasi vilayetine katıp ikisini de oğlu Ertuğrul'a verdi.

Ardından Menteşe vilayetine yürüdü. Menteşeoğlu kaçıp Timur'a gitti. Onun ülkesinin sipahi ve beylerinin bazıları hanlarına karşı gelip asi olmuşlardı. Bunların hepsi Bayezid Han'a bağlılıklarını bildirdiler. Yine tımarlı tımarlarını sipahilerine göre kararlaştırıp verdi.

SORU.— Bayezid Han bu vilayetleri ele geçirirken zorla mı, yoksa iyilikle mi aldı?

CEVAP.— Hepsini adalet ve iyilikle aldı. Çünkü önceki beyler halkı zulümle incitmişlerdi. Bayezid Han her vilayete gelince, halk karşıladılar. Onun adaleti ve kutlu iyiliklerine bakarak bir kısım idareciler de gelip bağlılıklarını bildirdiler.

Bu fetih de hicretin yedi yüz doksan ikisinde (M. 1390) gerçekleşti.

Şiir

Âlemdeki taşınmalar gelip gitmeler hiçbir zaman eksilmedi,
Yalnız halkın dedikodusu da kesilmedi.

Ancak halkın dedikodusu eksilmez, özellikle
Beylerin de dövüşü kavgası çoktur.

Bunlar insanı içine alıp yutan toprağa "benimdir" derler.
Ancak bu yurt aç kurda benzer, insanın gücünü
kuvvetini alır.

Ömür ise dalgınlık ve gaflet atına binip gitti,
Varacağı yerde eceli, ölümü karşısında hazır bulur.

Ey Âşık Tanrı'dan dile de bu Osmanlı soyunu
Yüce Allah güzel karşılasın.

BÖLÜM 59

Bayezid Han'ın İstanbul'a varmasının sebebi ne idi
ve orada neler yaptı, onu anlatır.

Sultan Bayezid büyük bir orduyla Bursa'dan çıktı, Gelibolu'ya geçti ve Edirne'ye vardı. Asıl niyeti Macaristan vilayetine gazaya çıkmak idi. Ancak İstanbul'un bir casusunu tutular. Elinde de, "Türk senin üzerine geliyor." yazılı bir

mektubu haber vermesi için Macaristan'a götürüyordu. Casusu tutup padişaha getirdiler. Casus doğru söyleyerek, "Benden önce de başka casuslar göndermişlerdi." dedi. Bunun üzerine Kara Temürtaş, "Hey yüce ve kutlu padişahım! Bu İstanbul'un tekfuru çok fitneci bir kâfirdir. Ayrıca bu topraklarımız arasında bu kâfir şehrinin ne işi var? Allah fırsat verip kismet etti. Alaşehir'i fethettiniz. Bunu da fetihmeniz vacip oldu" dedi. Sultan bu sözü işitince kabul etti ve İstanbul'un üzerine gelip denizden ve karadan kuşattılar. Kara tarafından pek çok yerde mancınıklar kurdular. Daha o zaman topu bilmezlerdi. Bu topun çok çok yapımı Sultan Murad'la oğlu Sultan Mehmed Han zamanında gerçekleşti. Kısacası İstanbul'ı zorlayıp sıkıntıya soktular ve çok bunalttılar. Ancak bir gün aniden "Macaristan kâfirlerinin Tuna'yı geçtiğini ve Sofya üzerine yürüdüklerini" bildiren bir haber geldi. Padişah mancınıkları ateşe atıp yürüdü. Alacahisar yöresinde kâfiri karşıladı. Kâfirler İslam ordusunu görünce, kuvvetlerini ikiye ayırıp İslam ordusunu araya aldılar. Ancak Türk kuvvetleri de önceden ikiye ayrılmış ve padişah da pusuya girmişti.

Gaziler kâfirlerin üzerine hücum edip yürüdüler. Öteki kâfir bölüğü de savaşa karışıp gazileri ortaya aldılar. Padişah da fırsat bekliyordu. Kâfirler gelir gelmez pusudan çıkıp düşman ordusunun üzerine atıldı. Düşman askerleri pusudan çıkan Türk kuvvetlerini görünce bozulup kaçmaya başladı. Öndeki yiğit askerler kralı bastılar. Yüce Tanrı'nın yardımıyla kâfir askerini öyle kırdılar ki kırmaktan usanıp esir aldılar.

Umur Bey de dedikleri Kara Timurtaşoğlu var idi. Bu savaşı bana o anlattı. O; "Bizim kendi halkımız içindeki esir sayısı iki binden çok idi." der.

Sözün kisası Rumeli ve Anadolu halkının esirsiz hiç kimsesi kalmamış idi. Gaziler pek fazla ganimete kavuştular. İşte o zaman Macaristan'ın kralı az bir kâfir askeriyle kaçıp kurtuldu. Zaten başını zor kurtarabilmişti.

Şiir

Sultan Bayezid burada gaza etti
Kalan kâfirlerin hep ödü koptu.

Bosna vilayeti ve Sırplar haraca bağlandı,
Ayrıca Arnavut'a çok asker gitti.

Eflak beyine, "Çabuk gel ve kalem al." dedi.
Ve tekrar İstanbul'u kuşatmaya karar verdi.

Bu savaş, tarih olarak, hicretin yedi yüz doksan üçünde (M. 1391) Sultan Bayezid tarafından yapıldı.

BÖLÜM 60

Sultan Bayezid'in İstanbul'a yeniden gelmesiyle neler yaptığını anlatır.

Padişah büyük bir ordu toplayarak tekrar İstanbul üzerine geldi. Kocaeli'nden Yoras'a çıktı. Ayrıca Yahşi Bey'i gönderdi. Şile'ye gelip anlaşılarak şehri aldı. Padişah da askeriyle Yoras'tan geçti. Sonra Boğazkesen'in üst yanında bir hisar yaptı; ona Güzelce Hisarı derler. Kale tamamlanınca içine asker koyarak kuvvetli şekilde kapattı.

İstanbul tekfuruna, "Çabucak şehri boşalt, bana ver, yoksa hazır ol, üzerine geliyorum." dedi. İstanbul tekfuru bu haberi alınca hemen elçi ile, içi altın ve gümüşle dolu yüz balığı* Ali Paşa'yla öteki paşalara gönderdi. Paşa da sandık ve kese ile balıklara karşı vardı. Niçin varmasın, çünkü gelen gayet saygınlığı bulunan elçidir, ayrıca barış yapmak ve iş başarmak için gelmiştir. Zaten getirdikleri söz kesen, dil tutandır.

Bunun üzerine Ali Paşa da acele ile padişaha gitti ve buluştu. İstanbul tekfurundan çok çok yaltaklanmalarda bulundu. Sözün kısası ne ettiyse etti padişahı anlaşılmaya razı etti. Buna göre padişahın İstanbul içinde kadısı oturacak, bir mahalle mescidi olacak, yılda da sultana on iki bin filori haraç vere-

* Rüşvet olarak kuşların veya balıkların içlerine altın doldurup gönderme âdetine işaret edilmektedir.

cekti. İşte bu şartlarla sulh yapıldı. Gidip Tarakçı ve Göynük hisarı etrafındaki köylerin halkını sürüp İstanbul'a getirdi. Bir yanında o mahalleyi kurdu ve o camiye yaptı. Ayrıca kadı tayin etti. Her zaman Müslümanlar arasındaki işlere o haâkim bakardı. Fakat kâfir Müslümana egemen olamazdı.

Bayezid Han'ın Timur tehlikesi üzerine tekfur, o mahalleyi ortadan kaldırdığı gibi halkını da şehirden sürdü ve o camiyi de yıktı. Şimdiki zamanda o insanlardan daha Tekirdağ'ında Göynüklü derler bir köy vardır.

Bu fetih hicretin yedi yüz doksan üçüyle dördü arasında (M. 1391-92), Sultan Bayezid tarafından gerçekleştirildi. Yine de en iyisini Allah bilir.

Şiir

Bu felek hem döner hem de yan yan bakışlar fırlatır;
Kimini Rüstem kimini de Hamza mertebesine çıkarır.

Her an dönüp dolaşarak bin şekil ve nakış bağlar,
Hükümdarların tacını alıp ayak altına atar.

Kiminin isteklerini yükselttikçe yükseltip kabartır,
İstek ve arzu göğünde uçarur.

Kimisi o güzelliğe can ve gönül verir;
Güzellik sahibi de eziyetler yaparak nazlanır.

Kimisi gece gündüz gayret edip para pul peşinde koşar;
Kimisi de saç sakal kazıtıp başını kel ve çıplak yapar.

İnsanlara bakınca hepsinin bir babanın oğlu olduğunu
görürsün.

Böyleyken niçin uzun dövüşlere girerler, buna şaşmak
gerek.

BÖLÜM 61

Bundan sonra Sultan Bayezid'in ne işlerle uğraştığını anlatır.

Niğbolu'yla Sillisire (Silistre)'yi fethetti. Sonra Mora tarafına gitti. Karafirye'ye gelince kendi orada kaldı ve dört bir

yana akıncılar gönderdi. Yakıp bozdular ve harap ettiler. Çok çok fetihler yapıldı ve ganimetler alındı. Sonra Karafirye'de muhtaçlar için bir imaret yaptı. Oradan Edirne'ye geldi, burada da bir imaret yaptı.

Şiir

Arzu ve istekleri araştıran binlerce hayal gönülden geçer;
Bunların kimisi gerçekleşir kimisi dilde söylenir.

Kimisini dil söyleyince elle yapılır, bu da ülke halkının
Ve boyların sürülmesine yol açar.

Halkı ilinden ve aslından uzaklaştırır, o düşün
ve ziyafetler,

Neşeler, sevinçler yasa döner.

BÖLÜM 62

Bayezid Han'ın Dispot'la neler yaptığını anlatır.

Sırp gidince Bayezid Han ülkesine, "Benimdir." dedi. Vılkoğlu* da padişaha pek çok armağanlarla elçi gönderdi ve; "Taht da kutlu olsun." dedi. Ayrıca babasının ağzından bir mektup yazdı. Babasının bir güzel kızkardeşi vardı, Sırp'ın öz kızıydı ve bunu padişaha vermeyi kararlaştırmışlardı. Bayezid Han'a mektubunda, "Bundan sonra hizmetçini al götür, hizmet etsin." diye yazdı. Padişah'a gönderdiği elçi gelip haber verdi. Bunlar da cevabında, "Kızı gönderin gel-sin." dediler. Onlar da kızı gönderdiler. Gelip Bayezid Han'la buluştu ve maksat hasıl oldu.

Ondan sonra kendi âdetlerine göre ne hizmet varsa yerine getirdi. Ayrıca, "Devletli padişaktan kız kardeşim hizmetçine Semendire'yi sadaka etmeni isterim." dedi. Padişah bunun dileğini kabul ederek yanında Güvercinlik'i de verdi. Ama Nigeobrı'nı (Niğbolu) vermediler. Sonunda bu söz ve anlaşma üzerine kararlı bir şekilde duruldu.

* Babası Vulk'un adıyla anılan bu kral, Osmanlı metinlerinde Vılukoğlu, Valıkoğlu, Vılkoğlu veya Vılkoğlu biçiminde de geçer.

İşte Timur tehlikesine kadar Bayezid Han sohbet işlerini, Ali Paşa'nın da yardımıyla Sırp kızından öğrendi.

Şiir

Şarap yanında, kebab da birlikte meclis kuruldu
Kâfir kızı geldi ve kadehler dolaştırıldı.

Bu sohbette nasıl bir meclis kurulduysa,
Ali Paşa, "Han'ım, bunlara iyi bak." dedi.

Sultan Bayezid'in şarap içmesine sebep olarak,
Ali Paşa'yla kâfir kızı gösterildi.

Kâfirlerle çok muameleler yapılmasına rağmen,
Osman sülalesi bu zamana kadar içmemiştir.

Bir latife: Bu Osmanoğulları, bir sadık soydur. Bunlardan İslamiyet'e uymayan hiçbir hareket görülmemiştir. Âlimler bir şeye, "günah" demişse Osmanoğulları da ondan kaçarlardı. Orhan devrinde, Gazi Murad Han zamanındaki âlimler, Çandarlı Halil'e gelinceye kadar haramdan uzak dururlar ve asla günah işlemezlerdi. Ne zaman ki Çandarlı Halil ve Türk Rüstem geldi, bunlara efendimiz dediler, ondan sonra işlere hile karıştı. Halil'in oğlu Ali Paşa vezir olunca bilgili insanlar çoğaldı. Bu Osmanoğulları, haramlara karşı katı davranan bir soy idi. Onlar gelince fetvaya, dinî hükümlere hile karıştırdılar ve Allah korkusunu ortadan götürdüler. Hatta onların memleketinde eski parayla kimse alışveriş yapmaz, başka ülkelere de gitmezdi. Bu karar Ali Paşa zamanında bozuldu.

Ali Paşa zevkine çok düşkün bir kişiydi. Yanında hukuk ve terbiye işleriyle görevli olanlar da o çeşit insanlardı. Kadıların harama yönelip haktan ayrıldıkları, günahları açıkça görülür oldu. Bunun üzerine bir gün Sultan Bayezid, "Kadıları getirin." diye emredince harama ve haksızlığa başlamış pek çok kadı toplayıp getirdiler. Padişah bunları Yenişehir'de bir eve koydurdu ve "Gidin o evi ateşe verin, içinde ne kadar kadı varsa hep birlikte yansın." dedi. Ali Paşa bunların kurtulmasında şaşkın ve aciz kaldı.

Padişahın nedimleri arasında Maskara Arap adında biri vardı, Ali Paşa onu çağırda. Ona, “Eğer bu kadıları padişah-tan kurtaracak olursan, sana çok mal vereceğim.” dedi. Mas-kara Arap oradan kalkıp Sultan’ın huzuruna geldi ve “Padi-şahım beni İstanbul’a elçiliğe gönder.” dedi. Bunun üzerine Sultan, “Bire devletsiz Arap! Orada, İstanbul’da ne işin var?” diye sordu. Arap da, “Gideyim tekfurdan keşişler iste-yeyim.” cevabını verdi. Padişah bu söze karşı, “Bire keşişle-ri ne yapacaksın?” deyince, “Han’ım kadıları öldürelim de keşişler kadı olsun.” dedi. Padişah tekrar, “Bire it Arap! Ka-dılığı keşişlere vereceğime kendi adamlarıma veririm.” de-yince Arap, “Senin adamların okumuş değildir, halbuki bu keşişler pek çok seneler okuyup dirsek çürütmüşlerdir.” ce-vabını verdi. Sonra Bayezid Han, “Ya bire Arap, iş nereye varır?” diye sorunca Arap, “Sultanım! Onu padişahlar bilir. Onların hallerini, işlerini ve çeşitli hareketlerini.” dedi. Son-ra Bayezid Ali Paşa’yı davet edip, “Ali bu kadıların hepsi okumuş mudur?” diye sorar. Ali Paşa da, “Evet, Sultanım okumayan insan hiç kadı olabilir mi?” cevabını verir. Padi-şah bunun üzerine, “Ya! Madem ki okumuşlardır, niçin ha-rama yönelip günah işlerler; yaramazlıklar ederler?” der. Ali Paşa cevap olarak, “Sultanım! Bunların gelirleri azdır.” der. Şimdiki zamanda kadılar binde yirmi resim alırlar, o da Ali Paşa gayretiyle olmuştur. Bu sebepten onu, kadıların gelirle-ri çok olsun diye Ali Paşa başlatmıştır. Paşalarla kadıasker-leri ise artık hoş görmeleri lazım.

Şiir

Cihana hükmetmek padişahların elinde ise de,
Onun kulpu bilgili olanların dilindedir.

O kulpa binlerce hile ipini takıp
Müslümanların yolunda tuzak kurarlar.

Özellikle bir softa âlimler safına geçerse
O, padişahların ülkesinde ne hileler yapar.

Sözün kısası Osman neslinin günah işlemesine ve haramlara sapmasına ilk önce Ali Paşa sebep olmuştur. Çünkü hile ve oyun bilen pek çok Arap ve Acem bilginleri onun yanına çok gelip giderlerdi.

Bilgin yoldan çiksa ışık olur, ışık da azarsa şeytan olur.

BÖLÜM 63

Bayezid Han, Karamanoğlu'yla ne yaptı onu anlatır.

O zaman Hamidili'ni vuran Karamanoğlu tekrar geri döndü. Padişah da Bursa'ya geldi. Hamidili vilayetinin insanları şikâyetle geldiler ve "Padişahım! Karamanoğlu'nun zulmü haddi aşmıştır. Bizim halimizi perişan etti." dediler. Bayezid Han da gayrete gelip, "Yüce Tanrı'nın yardımı ve izniyle gidip onu yola getireyim." dedi. Hemen ordunun toplanmasını istedi, yürüyüp Tekeili'nden dolanarak Karaman'a çıktı. Orada ansızın Germiyanoglu Yakup Bey'le veziri, hisar beyi ve ordu komutanıyla karşılaştı. Bunları tutup İpsala Hisarı'nda sağlam bir şekilde hapsetti. Sonra doğrucu Karaman'a yürüdü. Karamanoğlu kaçıp dağa çekildi. Bayezid Han da varıp Konya'nın üzerine karargâh kurdu. Şehrin kapılarını kapattılar. O zaman harman mevsimi idi. Arpa ve buğday çeçleri Konya meydanında dağ gibi yığılmıştı. Ordudan askerler hisara gelip çağırdılar ve "Ey kale halkı! Atlarınıza yedirmek için, gelin bize arpa ve saman satın." dediler. Onlar da, bunların sözlerinin gerçek olup olmadığını anlamak için adamlar gönderdiler. Adamları geldi. Bunu padişaha da söylediler. Padişah bir iki asker gönderip, "Sakin kimseye zulmetmesinler. Arpa sahibi kendi insafına göre satsın." dedi. Arpalarını satınca hükümdar yanlarına adam vererek o kişileri hisara kadar ilettiler.

Şehir halkı bunlardaki adalet ve insafı görünce şehrin kapısını açtı. Kale fethedildi. Etraftaki şehirlere de, "Bu gelen Sultan çok adalet ve merhamet sahibidir. Müslümanların malında ve yiyeceklerinde asla gözü yoktur." diye haberler gitti. Bu haberi duyan diğer şehirlerin halkı, adamlar göndererek,

padişaha, “Geliniz, bizim şehirlerimize de bakınız.” dediler. Aksaray’ı, Niğde’yi, Kayseri’yi verdiler. Develi’nin Karahisar’ı da dahil hepsini yöre ve köyleriyle teslim ettiler.

Bu hali gören Karamanoğlu aciz bir şekilde ister istemez elçi gönderdi ve “Şimdiye kadar her ne olmuşsa benim yüzümdendir. Bu günahlarıma pişman oldum ve affetmenizi diliyorum.” dedi. Sonunda barış yapıldı. Çarşamba Suyu’ndan sınır kesilerek ötesi Karamanoğlu’na bırakıldı. Berisi de padişahın oldu. Padişah da kendi adamlarını yerleştirerek geri dönüp kutluluklarla Bursa’ya ulaştı.

Şiir

Adaletle hareket eden her Sultan Allah adamı bir velîdir.
Bütün cihanın böyle adil bir padişaha köle olması da
ayıp değildir.

Süleyman peygamber de dünyayı adaletle tuttu.
Hangi padişah adalet sahibi olursa Süleyman
Peygamber’e benzer.

Gönül ülkeleri düşmanlıktan yıkılır. Bir ülke ne kadar
şen ve bayındır olsa
Düşmanlık orayı ören yerine çevirir.

Âşıkî sakın gönlünde kin ve düşmanlığa yer verme.
Bu kıl kadar bile olsa imanını bozar.

BÖLÜM 64

**Sultan Bayezid Han’ın Kastamonu’ya
ne şekilde vardığını anlatır.**

Padişah bir gün kutluluklarla Bursa’dan çıkıp doğru Taraklı Borlu’ya vardı ve onu fethetti. Sonra yürüyüp Kastamonu’ya ulaştı. İsfendiyar Sinop’a kaçtı ve oradan Bayezid Han’a elçi gönderdi. ve “Benim padişah’tan ümidim, beni hizmete kabul etmesiydi. Yine de ihsan ve bağışta bulunup bu oturduğum yeri bana sadaka etsin.” dedi. Bayezid Han bu sözü kabul etti. Kıvrım Yol’dan aşağısını sınır kesip İs-

fendiyar'a verdiler. Geri kalan yerler de Bayezid Han'ın idaresi altına girdi. Oradan dönüp Bursa'ya geldi.

Buraların Sultan Bayezid tarafından alınışı, hicretin yedi yüz doksan yedisiyle sekizi (M. 1395-96) arasında gerçekleşti.

Şiir

Bu dönen felek nasıl bir iş işlemekte,
Bak Karaman Karataş'ta tepesi aşağı durmakta.

Bayezid bu ülkeyi aldı ve adamlarına verdi.
Artık sipahi ve yiğitlere iş kalmadı.

Silifke'yi gözyaşından sel bastı.
Ciğerler gam ve tasadan kan doldu.

Seni dönüp dolaştıran bu varlığının,
Bakınca bir nefes olduğunu görürsün.

BÖLÜM 65

Bayezid Han'ın Amasya ve Sivas'ı nasıl fethettiğini bildirir.

Amasya'yı Sultan Bayezid'e asıl sahibi verdi. O zamanda Kadı Burhaneddin Amasya'nın sahibini incitmişti. Bayezid Han'ın idaresinde iken Kadı Burhaneddin Hakk'ın rahmetine kavuştu. Oğlu küçük kaldı. Kızını da Dulkadiroğlu Nasreddin Bey'e vermişti. Burhaneddin'in oğlunu Nasreddin Bey'e gönderdiler. Bu yüzden vilayetin ileri gelenleri Sultan Bayezid'e, "Gel!" diye adamlar gönderdiler. Bayezid Han yürüyüp Sivas'a geldi. Şehrin önde gelen adamları tarafından karşılandı. Padişahlığın kanunu ne ise yerine getirildi. Bayezid Han da Sivas'ı oğlu Emir Süleyman'a verdi. Oradan yürüyüp Erzincan'a ulaştı. Erzincan Beyi Taharten itaat etti. Padişah kendisini yerinde bıraktı, ancak ailesini ve çocuklarını Bursa'ya gönderdi. Sonra Divriği'yi aldı, Malatya'ya vardı. Malatya'yı, Derevende'yi, Bihisni'yi fethetti. Sözü kısası bu vilayetlerin hepsini aldı ve sonra Bursa'ya geldi. Taharten'i geri Erzincan'a gönderdi ve ailesini Bursa'da alıkoydu.

Şiir

Beni seven eşimden ayıran bu
Eşikten dostluk ummam mümkün mü?
Yaz kış yollar gözlemekteyim. Benim bu durumda
Dünyada rahat olmam mümkün değil.
Oğul, kız ve eşim benden ayrı olunca,
Hangi hareket ve davranışından lezzet alabilirim.
Bu ayrılığımıza sebep sen oldun, bu karşılaşmadan
Nasıl doğruluk beklersin.
Ey Bayezid! Taharten'den dostluk bekleme.
Çünkü onu hayat arkadaşından ayırdın.

Şiir

Dünya bir şekilde görünmemiş, halden hale girmiştir,
Ve cihanla güreşenler onu yenememişlerdir.
Bu geniş çemenlik neler bitirmedi.
Bu da kara toprağın görünüşleridir.

Bu fetih hicretin yedi yüz doksan sekizinde (M. 1395-96)
gerçekleşmiştir.

BÖLÜM 66

**Saruhan Beglü'nün Filibe yöresine nasıl geldiğini
ve sürülüp oraya gitmesine neyin sebep olduğunu
anlatıp bildirir.**

Menemen Ovası'nda kışlayan Saruhanili'nin göçer halkı var idi. O yerde tuz yasağı bulunuyordu. Onlar yasağı kabul etmezlerdi. Bunu Bayezid Han'a bildirdiler. Padişah da oğlu Ertuğrul'a haber göndererek, "Ne kadar olursa olsun o göçer evlerin hepsini iyice tespit ederek seçme adamlarınla yola çıkar; Filibe yöresine getirsinler. Bunda ihmal gösterme ve acele et." dedi. Ertuğrul da babasının sözünü kabul edip o göçer evleri eksiksiz gönderdi. Filibe yöresine getirip yerleştirdiler.

Şimdiki zamanda Filibe'de Serhan Begli adıyla anılanlar onlardandır. İşte bu Paşa Yiğit Bey adındaki kimse onların bü-yüğü ve önderi idi. O zaman onlarla birlikte gelmişlerdi.

Şiir

Padişahların sürgün etmesi, bu sebeple başka yerleri
Bayındır hale getirip şenlendirmesi kanundur.

İnsanlar o yolculuktan zahmet çekip incinirlerse de,
Bu Tanrı'nın takdiridir, ellerinden bir şey gelmez.

Boyun eğip o yazgıyı gözetir ve itiraz etmezse
Kısmetini bulur ve rahata kavuşur.

SORU.— Bayezid Han Malatya'yı kimlerden aldı?

CEVAP.— Malatya'yı Türkmen'den aldı. Ayrıca Divriği'yi Kürt'ten; Gürün'den beri Behisni'yi (Besni) Türkmen'den aldı. Bunlar da eskiden beri hüküm sürmediler. Ertana'dan sonra o vilayet bunların ellerine girmişti, hükmettiler. Sultan Bayezid o yerleri zaptedince o beyler zorda kaldılar ve Arap'a kaçtılar. Ne zaman Timur tehlikesi ortaya çıktı, Mısır sultanı vasıtasıyla yine her biri kendi yerine geldi. İşte o zamandan beri Mısır bunlara hükmeder oldu.

SORU.— Peki Anadolu'dan Bayezid Han'dan kaçarak gidenlerin durumları nereye vardı?

CEVAP.— Bir kısmı Timur'a gittiler. Bunlar Taharten, Germiyoğlu, Düzme Aydınoğlu, Menteşeoğlu idi. Bunlar arasında bir de İsfendiyaroğlu'nun elçisi vardı. Fakat bunların her biri bir kılıkla varmışlardı. Germiyoğlu iblisi kallesinden veziriyle hapisten kaçıp ayıcı ve maymuncularla arkadaşlık ederek Timur'a geldi. Menteşeoğlu saçını sakalını kazıtıp rezil bir halde vardı. Aydınoğlu çerçilik ederek vardı. İsfendiyaroğlu elçisiyle Taharten de köle kılığında vardılar ve beraber idiler.

Bunlar Timur'a gelip durumlarını bildirdiler, "Ey ulu bahtlı kişi! Bize merhamet et, biz pek ziyade mazlumuz." diye yalvardılar. Fakat onu en çok tahrik eden Taharten'le Germiyoğlu idi. Çünkü biri hapisten kaçıp varmış, diğ-

ri de oğul, kız ve hanımdan ayrı düşüp gitmişti. Bunların yalvarmaları tesir etti ve tahrike bunlar sebep oldular.

Şiir

Sen kınayarak şikâyetle bulunmadın, tahrik edip sebep
oldun ve

Binlerce can mahvoldu.

Timur'a bozgun ve yıkıcılık temelini kurdun,
Böylece pek çok günahsız insan vatanından ayrıldı.

Diğer şiir

"Ölçüsü olmayan hesaba gelmez mal aldı" dediler.
Bunun üzüntüsü, yası bizden uzak olsaydı, ne olurdu.

Oğul, kız, kavim, kardeş ülkeden ayrıldı,
Halkımız artık çuval eskilerini giyer oldu.

Bütün varlık ve benliklerini unutup Allah'tan
Bir kurtarıcı göndermesini isterler.

"Biz ona karşı günah işlemedik. Hatta ona
bir kılımız bile karşı gelmedi.

Elimizde geçmez para bile bırakmadı,
Şimdi bize yiyeceği bile dilenciler vermektedir.

Derdimiz pek fazla, halimizi anlatmak için
Yüzümüz kalmadı" dediler.

Diğer; bu da şiir

Yine bin çeşit defter ortaya çıktı,
Hakk'ın dileği ne ise sonunda o yazıldı.

Âlemi zulüm ve sapıklık kapladı,
Köleler de bütün insanlara baş kesildi.

Mundar ve temiz ayırt edilmez şekilde birbirlerine karıştı,
Yemek için ise köpek Çağatay ortaya çıktı.

Artık savaş başladı ve halk kaçma yolunu seçti;
Öküzler, katır yerine konulup, arkalarına yük yüklendi.

Bir kişi götürmek için hazır bir şey bulamaz,
Bulduğu ise yalnız bir eski hasır parçasıdır.

Lanetli Timur kendini büyük gördüğünden beri pek çok
Altın ve gümüş bakır olarak anıldı.

Timur'un cevabı: Timur bu gelen beylere, "Ey beyler! Şimdi bu Yıldırım Han Allah yolunda çarpışan bir padişaktır. Siz ise bizim günahımız yok diyorsunuz. Padişahlar bir kimseyi sebepsiz yere, durup dururken incitmezler." der ve ayrıca, "Bir çok sebepleri de vardır. Sizden para istemiştir, biri budur. Biri, 'gelin bana hizmette bulunun.' demiştir. Biri de, 'Ben Tanrı yolunda düşmanla savaşıcağım bana asker verin.' demiştir. Şimdi sizler bu söylediklerimi yerine getirmeyen iseniz, töreye göre, sizi incitirler. Sizin bu sözünüzün yalan veya gerçek olduğunu ne bileyim. Eğer doğru söylüyorsanız, padişahlar için bu gibi haller uygun düşmez. Eğer yalancı iseniz, sizlere de bu hal layık değil, bu ise padişahlara töhmet ve suç yüklemektir. Evvel elçi göndereyim de o padişahın ne olduğunu ve halini anlayayım, görelim ne cevap verecek." dedi.

"Elçi göndereyim" dediğini Germiyanoglu işitince hemen, "Sultanım! Bu bizim halimiz iki şeyden uzak değildir. Sözümüzde ya gerçek veya yalan oluruz. Eğer gerçek ve doğru isek mürüvvet ve ihsan sana aittir. Yok yalan söylüyorsak ülkeleri ele geçirmek o zaman padişahlara âdettir, emirdir." dedi.

Sonra Germiyanoglu'nun sözüne "Elçi lazımdır" dediler. Göndermek için elçi hazırlıkları yapıldı. Bu sırada Timur, Sultan Ahmed'le Kara Yusuf'un Şam hapsinden kurtularak kaçıp Yıldırım Han'a vardıklarını işitti. Timur bu haber üzerine elçi göndermeyi, o beylerin hallerini bilmek ve Yıldırım'ın yanında kalıp kalmadıklarını öğrenmek için sonraya bıraktı. Az zaman orada kalıp gittiklerini öğrenen Timur, bunun üzerine, elçisini Yıldırım Bayezid Han'a gönderdi.

SORU.—O beyler orada iken Timur neden elçisini göndermedi?

CEVAP.— Timur, o beylerin gidip Yıldırım Han'ı kendinin

üzerine kışkırtırlar düşüncesinde idi. Durumun böyle olmadığını anlayınca derhal elçi gönderdi.

Elçi bir gün Yıldırım Han'a gelip vardı ve armağanlarını sundu. Yıldırım Han hiç iltifat etmedi. Hatta mektup ve armağanlarına bile dönüp bakmadı. Sonra kendi mühürlü cevap mektubunu yazdı, elçinin eline verip gönderdi. Elçi gince Sultan Bayezid vezirlerine, "Timur'un üzerine gideceğim, çabuk hazırlanın. Onu vilayetinden çıkartmayacağım." dedi. Paşalar, "Devletli sultanım! Buna ne hacet, ordumuza niçin zahmet çektirelim, koyalım gelsin, ülkemize girsin. Onları o şekilde kralım da memleketlerine haberlerini yine biz gönderelim." dediler. Bütün beyler bu görüş ve tedbiri beğenip uygun gördüler. Böylece Sultan Bayezid kendi düşüncesinde yalnız kaldı.

Hemen asker toplamaya başladılar. Timur çıkıp yürüdü. Bayezid Han da Vıkoğlu'na, "Gel!" dedi. Rumeli askerlerini topladı. Hazır vaziyete geldiler. Diğer yandan Timur, Sivas'a ulaştı ve savaşa başladı. Kalesini yıktı ve cebrle halkını esir aldı. Bunların durumu üzerine Mısır ordusu da Halep'e geldi. Bu haberi işiten Timur derhal Şam'a yöneldi ve Halep'e vardı. Halep civarındaki Mecnun Tabak Ovası'nda savaştılar. Türkmenlerin ihanetleri yüzünden Mısır ordusu Timur'a karşı dayanamayıp bozuldu. Mısır sultanı kaçıp Mısır'a gitti. Halep'e varan Timur, halkın şehri vermemesi üzerine savaşa girişti. Pek çok insan öldü, sonunda şehri zulümle aldı ve zulmü son hadde ulaştı.

Timur, kötüler içinde eşi olmayan bir kimse idi. Halep'ten Hama'ya ulaştı. Bu şehri de Halep'ten beter etti. Sonra Humus'a geçti. Orada bazı kabirler gördü ve bu mezarların kimlere ait olduğunu sordu. Halk, "Bunlar peygamberin, selam onun üzerine olsun, sahabelerindendirler. Biri bu ülkeyi fetheden Halit bin Velid'tir. Biri Ka'bülâhbâr, biri de Amr bin Ümeyye'dir." diye cevap verdi. ve "Gördüğün bu mezarların hepsi yüce peygamberin sahabeleridir" dediler.

Bunları işitince Humus'un halkını esir etmedi. Fakat halkına güvenlik vergisi saldı. Hadsiz hesapsız mal aldı. Oradan Balbek'e geçti ve bu şehri de yağmaladı. Sonra Şam'a

geldi. Halk şehrin kapılarını kapattı. Günlerce savaş yapıldı. Her iki taraftan da pek çok insan öldü. Sonunda Şam'ı yağma ettirdi. Yezid'in kabrini buldurup açtırdı. Kemiklerini yaktı ve kabre pislik doldurdu.

Şam'a olan zulmü daha çok Yezid'in o şehirde yatmasından idi. Sonra oradan çıkıp tekrar Karabağ'a geldi. Kışı orada geçirdi, baharla birlikte Anadolu tarafına yöneldi. Önce Erzincan'a geldi. İsfendiyar tarafından karşılandı. Timur'la birlikte Sarıkamış'a kadar geldiler. Bir gece Timur'dan izinsiz sessizce kaçtı ve tekrar Kastamonu'ya geldi. Timur da Ankara'ya yöneldi.

Bu yanda Sultan Bayezid de önceki tedbirlerini ve yaptıklarını gözden geçirdi. Kendi vilayetinden olsun, diğer illerden olsun yazılı askerlerini çıkarttı. Ayrıca Serahur da çıkardılar. İstanbul'dan bile çıkardı. Bu Anadolu illerinde serahur çıkarmayı, vezirlerinin marifetiyle Bayezid Han başlattı. Sultan Bayezid üç oğlunu yanına almıştı. Biri Aydın ili sancağı, Karasi sancağı ve Saruhan sancağının idaresi elinde olan Emir Süleyman; biri Hamidili ve Tekeili sancağıyla Mustafa; biri de Amasya'da bütün Anadolu askerleriyle birlikte gelen Sultan Mehmed idi. Bütün bu toplanan askerler, Tatar olsun diğerleri olsun, hep birlikte padişahla yürüdüler. İki tarafın ordusu da Ankara'ya vardı.

Timur perşembe günü sabah geldi ve yerini aldı. Bayezid de ikindi zamanında gelip yerleşti. Her iki ordu da birbirlerine karşı yer tuttular. Beri tarafta Timur önüne hendek kazdırdı. Cuma günü oldu, her iki tarafta da Cuma namazı kılındı. Sonra Sultan Bayezid sancaklarını çözdü, büyük davullar çalındı, saf saf alaylar bağlandı. İki ordu karşılaşınca Tatarlar hainlik yaptı ve Erzincan beyi Taharten tarafına geçti. Germiyan askeri de ihanet edip Germiyanoglu'nun yanına vardı. Sözün kısası her vilayetin askeri kendi beylerinin bulunduğu safa geçtiler ve ihanet ettiler. Zaten bu beyler Timur tarafında yer almışlardı.

Vılkoğlu maiyetindeki küffar askerleriyle görülmedik savaşlar yaptı. O da savaşta her tarafın işine geldiği şekilde hareket ettiğini görünce geri çekilip bir tarafa gitti. Sultan

Bayezid'in oğlu Mustafa, atını terk ederek aradan kayboldu. Emir Süleyman'ı paşalar alıp ara yerden çıkardılar. Böylece savaş meydanını terk etti ve bir tarafa gitti. Sultan Mehmed de Amasya askerini alıp Amasya'ya çekildi. Meydan da yalnız Bayezid Han ve ona bağlı askerler kaldı.

Solak Karaca adında Sultan Bayezid'in bir adamı var idi. O sırada padişaha, "Hey Bayezid Han! Hani o güvendiğin oğulların nerede? Ya çok güvendiğin sancak beyleriyle o sarhoş vezirlerin hani? Ne iyi yoldaşlık yaptılar." dedi. "O topladığın malı oğlanların rızkıdır diye harcamadın." Sultan Bayezid bu sözü işitince çok üzüldü. "Bak, bana minnet edip dil mi uzatırsınız?" dedi. Atına vurdu ve askerinin arasından yanındaki birkaç genç yaya o ve bir nice solaklarla birlikte dışarı çıktı. Çağatay ordusunun alaylarını birbirine kattı.

Germiyanoglu bu durumu görünce, "Hey bu savaşan Bayezid Han'ın kendisidir. Fırsat bu fırsattır, çabuk durmayın" dedi. O anda sayısız asker Bayezid'in etrafını dört yanından sardılar, tutup Timur'a getirdiler. Amma atından indirmediler. Timur da görüp çağırarak, "Sakin atından düşürmeyin." dedi. Sonra, "Benim koltuğuma girin." diye buyurdu. Çünkü o zaman çadırında idi. Koltuğuna girip, "Han'ım ata bin." dediklerinde, Timur, "Hey kaltaklar! Ben ata binip nereye gideyim? Padişahların hareket etmesi doğru değildir." dedi. Yürüyerek çadırın kapısına geldi, Bayezid Han'ı da saygıyla attan indirdiler, Timur karşı vardı, görüştüler. Ondan sonra ikisi bir halının üstüne oturdular. Timur, "Asker artık savaşmayı bıraksın, muharebe etmesinler." dedi. Ancak her bir kişi kendi için çalışır, çalıp çırpığını ve elde ettiğini kazancı sayar, haram helal demeden toplardı.

Şiir

Bu kargaşa ve günaha iki kötürüm sebep oldu,
Ayrıca şeytan da bu fitneyi güzel gösterdi.

Anadolu ve Mısır ülkesi bu fitnenin ateşine yandı,
Bu karışıklıkta neler neler oldu.

Gerçi bu işler yüce Allah'ın takdiridir,
Ancak buna sebep bu iki kötürümdür.

Bunlar nefislerinin istekleri doğrultusunda hareket
etmişlerdir.

Âşıkî sen bu niyette olma, bu isteklerin hiç birine uyma.

SORU.— Ey derviş! Sen o savaşta henüz yaratılmamıştın.
Şimdi bu hikâyeyi kimden duyup anlatırsın?

CEVAP.— Bursa'nın Koca Nayib diye anılan bir naibi vardı. O zat Sultan Bayezid'in has solaklarından imiş. O zaman Bayezid Han'ı tuttukları sırada orada imiş. Hatta Sultan Bayezid Akşehir'de öldüğü zaman da yanında bulunuyormuş. Ben bunları ondan öğrendim ve "Bayezid Han'a nasıl davranırlardı" diye sordum. O da, "Timur bir yürüyen taht yaptırmıştı. Onu kafes gibi iki at arasına yerleştirmişlerdi. Timur ne zaman giderse, Sultan Bayezid'i o tahterevanla kendinin önünden yürütürdü. Oturacakları zaman da çadırı önünde kondururdu" dedi.

Bu koca Nayib dediğim kişi sonra Amasya'ya Sultan Mehmed'in yanına vardı. Sultan Mehmed ona Amasya hisarının dizdarlığını verdi. İhtiyarlayınca Sultan Murad onu Bursa'ya getirdi ve Bursa naipliğini verdi. Ben ne atlattımsa, onun söylediklerinden anlattım. Fakat onun hikâye ettiği şeylerin pek çoğunu, söz uzar diye söylemedim.

Şiir

Timur'un ettiği işi kâfir bile etmez, onun elinden insanlar
Erkek, hanım, kız oğlan neler çektiler bir bilsen.

Müslümanları kırdı geçirdi, onun varacağı yer, gayesi de
Ne idi bilinmiyor.

Tekke, mescit, medrese, mektep yıktı, hatta
Aydın ilinde bir kış geçirdi.

Timur'un dünyada çok zulmü var,
İnsanlar onunki gibi zulüm görmediler.

Hangi ile ayak bastı ise hepsi yıkıldı,
Genç ihtiyar bütün insanların dişleri döküldü.

Sonra Timur her vilayeti yine beylerine verdi. Osman ülkesini de Tatar'a bıraktı. Bayezid Han da bunu işitti. Timur zaman zaman giderken Bayezid Han'a gelip selam verirdi. Bir gün Sultan Bayezid Timur'a, "Timur Bey! Senden bir dileğim var" der. Bunun üzerine Timur, "Dileğin ne ise söyle kabul ederim." der. Bayezid Han, "Gel kerem et, senden istediğim Tatar'ı bu ülkede bırakma, alıp birlikte git." deyince Timur, "Öyle olsun, sözünü kabul ettim. Semerkand'a vardikten sonra, seni tekrar ülkeneye göndereceğim. İşte o zaman Tatar seni memleketine getirecek." der.

Bayezid Han Semerkand'a gideceğini işitince çok üzüldü. Kendi işini kendi bitirdi. Timur kendi ülkesine doğru yola çıkınca bütün Tatarları sürdü. Kırşehir'i, Sivrihisar'ı ve Beypazarı'nı Karamanoğlu'na verdi. Kastamonu, Çankırı ve Kalecik'i tekrar İsfendiyar'a bıraktı.

Bayezid Han ölmüştü. Fakat Timur, Bayezid Han'ın oğlanlarından birinin kendine gelmesini ve Sultan Bayezid'in ülkesini de ona vermeyi umuyordu. Oğlanlarından hiçbirinin gelmediğini görünce, Karamanoğlu'na verdi ve bu ülkeden çıkıp gitti. Bu hadise tarih olarak hicretin sekiz yüz dördünde (M. 1402-3) gerçekleşti.

BÖLÜM 67

**Bayezid Han'ın ölümünden sonra
kaç oğlu kaldı ve bunlar neler yaptılar, onu anlatır.**

Bayezid Han'ın altı oğlu kalmıştı. Beşi belli, biri de görünmez oldu. Çünkü biri Timur'la yapılan savaşta ortadan kayboldu. Oğlanlarının biri Emir Süleyman, ikincisi Mehmed, üçüncü İsa, dördüncü Musa, beşinci de Kasım'dır. Lakin bu Kasım, o zaman sarayda olup daha küçüktü. Sonra o ortalıktan kaybolan Mustafa idi.

Ali Paşa, Eynebeg subaşı ve Hasan Ağa, Emir Süleyman'ı,

Rumeli'ne alıp gitmeyi kararlaştırdılar. Sultan Mehmed geri Amasya'ya döndü. İsa'yla Musa da Bursa vilayetinde ve Karasi ilinde birbirleriyle mücadele ediyorlardı. Sonunda Musa, İsa'yı ortadan kaldırdı ve gelip Bursa'da oturdu. Beri yandan Emir Süleyman da Bursa'ya geldi. Musa kaçıp Karaman'a gitti. Emir Süleyman'ın Fatma adında bir kızkardeşiyle Kasım adında bir de küçük kardeşi vardı. Onları düşmanlık olmaması için İstanbul'da rehin kodu. Sonunda Emir Süleyman tekrar Rumeli'ne geçti. Bu zaman tarih hicretin sekiz yüz beşini (M. 1402-1403) gösteriyordu.

Sultan Mehmed, Emir Süleyman'ın tahta geçtiğini Amasya'da işitince elçi gönderdi ve " Babamız gitti ise Emre'm sağ olsun. Emre'm bize ata yerinedir." dedi. Ayrıca iki değerli at da hediye gönderdi. Emir Süleyman da ona, pek çok oğlan ve cariyeler gönderdi. Sonra Karamanoğlu'na elçi gönderdi, "Kardeşim Musa'yı bırakmazsan ben sizinle iyi dostlukta bulunurum." dedi. Musa, Karamanoğlu'yla olan bu durumu anlayınca Karaman'dan kaçarak İsfendiyar'a gitti. Emir Süleyman o zaman Bursa'da oturuyordu. Musa'nın İsfendiyar'a gittiğini işitince üzerine yürüdü. Göynük civarında bir su kenarında kondu. Yaz idi, kış olunca orada kışladı ve o koldan göçmedi. Şimdi o yere Bey Kavağı derler. Çünkü Emir Süleyman o kavak ağacının dibinde sohbet etmiş ve sohbetten hiç geri kalmamıştır. O yer çok güzel ve şerefli bir makam idi. İşte orada İsfendiyar'la barıştılar. Sonra oradan kalkıp İznik'e geldiler ve tekrar sohbetle vakit geçirdiler.

İsfendiyar Ali Paşa'nın minnet şarabıyla Musa'yı Sinop'tan gemiye bindirip Eflak'a gönderdi. O zaman Eflak Beyi'nin adına Mirço derlerdi. Bu tarafta Emir Süleyman, Musa'nın Rumeli'ne geçtiğini işitince kalktı, Edirne'ye vardı ve tekrar sohbete başladı. Rumeli'nin beyleri Musa'nın Eflak'a geldiğini işitince, "Kardeşinin beylikle ilgisi yok, gece gündüz sohbet etmekten eli bir şeye ermez, çabuk gel." diye haber gönderdiler. Musa bu haberi alınca çıkıp Sillisürim'e (Sillisire) geldi. Oradan Rumeli'ne geçti. Rumeli'nin gönüllü askerleriyle tımar erlerinin hepsi Musa'ya gittiler. O da doğru Edirne'ye geldi. Emir Süleyman'a, "Ne duruyorsun, kardeşin

Musa geldi ve Rumeli ona döndü." dediler. Emir Süleyman, mahmur yatardı, zorla kaldırdılar. "Benim memleketimde onun hükmü geçmez" deyince, "İşte Musa geldi" dediler. Emir Süleyman hemen binip kaçtı, bir köye ulaştı ve orada vefat etti. Sonra o köyü bütün halkıyla birlikte, "Benim kardeşimi neden öldürdünüz?" diye Musa ateşe verdi.

Şiir

Makam mevki gururu yoldan çıkardı,
Sevinerek aldıklarını da elinden aldı.

Halka ne yaptın da yüz çevirdiler
Ve seni sevenler sevmez oldular.

Şarab, çeng, çagan ve saz gibi çalgılar
Senin sohbet arkadaşın olup baştan çıkardılar.

Kardeşi Emir Süleyman'dan sonra Musa, Rumeli'nde başa geçip oturdu, bu zamanda tarih sekiz yüz on üç (1410) idi.

BÖLÜM 68

Musa Rumeli'ni ele geçirdi. Tımar erleri ve sancak beyleri hepsi gelip kusursuz itaatlarını bildirdiler. Civardaki kâfir beyleri ise itaat etmeyip karşı geldiler. Beri tarafta Amasya'da bulunan Sultan Mehmed, Emir Süleyman'ın öldüğünü ve Musa'nın Rumeli'nde tahta geçip oturduğunu işitince derhal Bursa'ya geldi. Bursa halkı karşıladı ve geçip tahta oturdu. Emir Süleyman'ın hâkim olduğu yerlerin hepsine hükmetti. Yalnız Emir Süleyman Amasya'ya hükmetmiş değildi. Bu ise evvelden hükmetmişti orası da elinde idi.

Bu yanda Musa'nın düşüncesi ve tedbirinin ne olduğunu görelim. Kör Şahmelik'i vezir yaptı. Mihaloğlu Mehmed Bey'i Rumeli'ne beylerbeyi etti. Simavna Kadısoğlu'nu kadasker ve kullarından Azab Bey'i de emîr-i alem edindi. Her bir sancağı kendi adamlarına verdi. Emir Süleyman'ın bir oğluyla bir kızı var idi. Kaçıp İstanbul'a geldiler. Vidin

başkaldırmıştı, yürüyüp bunların her birini ele geçirmeye başladı. Gitti Perivedin'le Matara'yı da aldı. Sonra Sırp ülkesine yürüdü, Köpürlü'yle Ohçabolı'yı aldı. Durmadan akınlar eder oldu, zaman zaman da İstanbul'a akın yaptı ve kapısını kapattırdı. Sonra gelip Silivri'nin üzerine düştü. Burada savaş yaparken Kör Şahnelik kaçıp İstanbul'a girdi. Musa bundan hile sezdi ve çok vehme kapıldı. Oradan Edirne'ye gitti. Artık olup bitenlerin sonucunu beklemek ve feleğin ne şekilde görüneceğine bakmak gerekir.

Şiir

Musa'nın düşüncesi bütün âlemi ele geçirmektir,
Ey insanoğlu, takdir Allah'ın elindedir, sen tedbiri bırak.
O mülkün sahibidir, onu düzüp bozan, yapan yıkan da
odur.
Tanrı bu dünyayı yalnız bir kuluna vermemiştir.

Sultan Mehmed tahta geçtiği zaman tarih hicretin sekiz yüz on altısını (M. 1413) gösteriyordu.

BÖLÜM 69

**Bayezid oğlu Sultan Mehmed'in kardeşi Musa'yla
buluşma ve vilayetleri çekişerek alma isteğini,
devlet kimin ise Hakk'ın emriyle ülkeye onun
hâkim olması gerektiğini anlatıp bildirir.**

Sultan Mehmed veziri Bayezid Paşa'ya, "Rumeli'ne geçmek için hazırlık yapın." dedi. Bu Şahnelik vezir Musa'dan kaçıp İstanbul'a girdiği zaman Sultan Mehmed'in yanına gelmişti. Bayezid Paşa, "Sultanım! Şahnelik Bey'i çağıralım, gelsin görelim, o bu meselede neler söyler." dedi. Davet edince geldi, ona, "Rumeli'ne geçmek istiyoruz, bunun çaresi nedir?" dediler. Şahnelik vezir, "Tekfura elçi göndermeli, ondan başka yerden geçmeye çare bulunmaz." cevabını verdi ve "Çünkü Gelibolu Musa'nın elindedir." dedi. Derhal Geniboza kadısı Fazullah'ı İstanbul'a el-

çi gönderdiler. İstanbul tekfurunu onunla komşu olduğu için onu bilip eskiden beri ona güvenirdi. Fazlullah tekfura gelip haber verdi, anlaşma yaptılar. Gelip padişaha durumu bildirdi, istedikleri gibi oldu. Padişah Bursa'dan çıktı, gelip Yoras'a kondu.

O vakit padişaha dua eden biri olarak ben köyde kaldım. Orhan'ın imamı oğlu Yahşi Fakih'in evinde, Geyve'de hastalandım. Menâkıb-ı Âl-i Osman'ı kaldığım bu yerde, Yıldırım Han'a gelinceye kadar o imamın oğlundan alıp yazdım. İşte burada haberini veriyorum.

Sultan Mehmed Yoras'a konduktan sonra İstanbul tekfurunu pek çok gemi gönderdi. Sultan Mehmed'i askeriyle tamam Rumeli'ne geçirdiler. Beri yanda, Sultan Mehmed'in Rumeli'ne geçtiğini ve kendinin üzerine yürüdüğünü işiten Musa, Edirne'den kalkıp Sırp vilayetine yakın vardı. Diğer yandan Sultan Mehmed de gidip İncegiz'e kondu. Orada Evrenosoğlu Ali Bey karşı geldi. Oradan kalkıp giderken Mihaloğlu Yahşi Bey karşı geldi. Bu Mihal o zaman Musa'nın beylerbeyisiydi, oğlunu kendi göndermişti.

Sözün kısası Sultan Mehmed Edirne'ye varınca bütün beyler huzuruna geldiler. Musa'nın yanında yalnız akıncı kalmıştı. Semekon'da savaş oldu. Musa kaçtı ve atı bir yerde çamura saplandı. Kendinin Derzi Saruca adında bir kulu var idi. Bu, Musa'nın atının sinirini kesti ve tutup Sultan Mehmed'e getirdi. Akşam olunca çadırda işini bitirdiler ve yerine koydular. Sonra da o gece Bursa'ya dedesinin yanına gönderdiler. Mihal'i de tuttular ve Tokat'ta Bidevî Çardak'a gönderdiler. Simavna Kadısıoğlu'nu da oğlu ve kızıyla İznik'e yolladılar. Sultan Mehmed ayda bin akçe ulufe etti. Ayrıca Musa'nın kulu Azab Bey kaçıp Eflak'a gitti. Böylece Sultan Mehmed Rumeli'nin tamamını idaresi altına aldı ve etrafın beylerine elçiler gönderdi.

Şiir

Eskiden beri kardeşe kıymak, anayı babayı üzüntü
İçinde bırakmak törede vardır.

Çok önceleri, Adem'in oğullarından Kabil
Habil'e kıydı, hanların da böyle yapmaları âdet oldu.

İsa, Musa ve Emir Süleyman kim olursa olsun
Bu törenin sahipleri hep ahmaktır.

Son bulacak bu cihan için zahmete girmeye ve
Adını katil dedirmeye gerek var mı?

BÖLÜM 70

Sultan Mehmed'in Rumeli'nde kardeşi Musa'yla mücadele ettiği sırada, Karamanoğlu'nun Bursa'ya geldiğini anlatır.

Karamanoğlu hücum edip yürüdü ve Sivrihisar'a geldi. Oradan dört bir tarafı yıkarak bozarak yol keserek Bursa'ya geldi. Hacı İvaz Paşa Bursa'nın subaşıydı. Daha Karamanoğlu gelmeden şehrin halkını davet etti ve "Müslümanlar! Padişahımız Rumeli'nde. Karamanoğlu ise üzerimize geliyor. Hisarı korumak için silahı olan hisara girsin, silahı olmayanlar da kalede hapis durumuna düşmesin ve kendi başının çaresine baksın." dedi. Halk da onun söylediği şekilde davrandı.

Karamanoğlu Bursa'ya gelir gelmez şehri ateşe verdi ve savaşa başladı. Pek çok mücadele edildi. Sonunda hisarın dış tarafında göl olan Pınarbaşı suyunu çevirip gölü kurutmak istedi. Gölün suyunun çekilmesi için Bursa kapısıyla zindan kapısının dışından lağım vurup, hisarın yanındaki dereye akıtmak istediler. Hacı İvaz Paşa bunu duyunca çıktı ve lağımçıları öldürdü. Böylece Karamanoğlu'nun ümidi ni kesti. Savaş otuz bir gün sürdü. Fakat bazı kale halkı hisardan dışarı çıkıp pek çok adam tutup getirirler ve Karamanoğlu'na karşı hisardan aşağıya boğazlarından asakorlardı. Savaş sırasında bir gün ansızın Musa'nın ölüsü Kaplıca İmareti'ne getirildi. Karamanoğlu gidip Musa'nın ölüsünü gördü. İşte o gece derhal dövülmüş köpeğin kuyruğunu arka bacaklarının arasına kıştırıp kaçması gibi, Karamanoğlu da kaçtı. Kirmastı yolundan dolanarak ağrı ve

sızılar içinde gibi çok üzülerək Hamidili'ni geçerek kendi viranesine ulaştı.

Bu hadise hicretin sekiz yüz on dokuzunda (M. 1416) olmuştu.

Sonra Karamanoğlu'nun kadıaskeri Karamürsel, "Beyim, beri gel. Ben duacını gönder, gidip Osmanoglu'yla seni barıştırıyım." dedi. Bunun üzerine o, "Hey, bu nasıl söz. Ben barışmam, o benim üzerime gelirse ben onunla savaşıacak birisiyim." dedi. Bu sözü kabul etmedi ve kendi bildiği gibi yaptı.

Şiir

Düşman gelip gitse, hali perişan olsa,
Sen buna sevinip üzülmə.

Onun bahtının karalığı kâfidir. Sonunda Allah
Senin bahtını yüceltip uğurlu kıldı.

Zaten Karaman'ın yüzü gibi gönlü de karadır,
O deli ve ağlayıp inler vaziyette karanlıklar içinde
kalmıştır.

BÖLÜM 71

Emir Süleyman öldükten sonra oğlunu kim İstanbul'a
iletmişti. Onun oğlunun hallerini bildirir.

Sultan Mehmed, Musa'yla mücadele ederken İstanbul tek-furu, Emir Süleyman'ı kabullenmedi. Sultan Mehmed'le anlaştığı için oğlanı kabul etmedim demek istedi. Oğlan Eflak'tan çıkıp gitmek isterken Karın Ovası akıncıları yanına varıp, "Beri gel, biz seninle beraber oluruz." dediler. Oğlanı Yanbolu'ya iletiler ve Sultan Mehmed'e haber ettiler. Bu haberi alır almaz hücum edip yürüdü. Oğlanın yanındaki akıncılar, Sultan Mehmed'in geldiğini işitince kaçıp dağıldılar. Oğlanın Derzibaşı Zaganos adında bir lalası var idi. Zaganos oğlanı tutup Sultan Mehmed'e getirdi. Sultan Mehmed de oğlanın gönül gözünü açıp dünya gözünü örttü ve Bursa'ya gönderdi. Kendi de sonra Bursa'ya geldi.

Emir Süleyman'ın bir de kızı var idi. Onu Bursa'da bir sancak beyine verdi. Oğlana da Geyve yöresinde Akhisar civarında bulunan ve kâfir köyü olan Çardak köyünü tımar verdi. Sultan Mehmed Bursa'ya her gelişinde Emir Süleyman'ın oğlunu getirtip ihsanlarda bulunur, "Kardeşimin oğludur" der, gönlünü almaya çalışırdı. Kız kardeşine de bağışlarda bulunurdu.

Şiir

İster rahatın isterse sıkıntın olsun,
Eline gelen ne ise o kısmet ve nasibindir.

"Oğlum olacak ve yerimi tutacak" deme,
Eğer nasip olmazsa niyetinden başka bir şey değildir.

Zamanı gelmişken fırsatı geçirme, bu ömür bir nimettir,
Sakin onu boşuna harcama.

BÖLÜM 72

Sultan Bayezid'in oğlu Sultan Mehmed Musa'yı ortadan kaldırdıktan sonra nelerle meşgul oldu onu bildirir.

Karamanoğlu'nun bu şekilde manasız harekette bulunduğunu işiten Sultan Mehmed, doğru Bursa'ya geldi. Önce İsfendiyar'a elçi gönderdi ve "Ya sen gel veya oğlanlarından birini orduma gönder. İşte üzerine geliyorum buna da hazır ol." dedi. İsfendiyar bu haberi işitince oğlu Kasım Bey'i gelen elçiyle birlikte gönderdi. Padişah Germiyanoglu'na da elçi yollayıp, "Karamanoğlu'nun benim ülkeme saldırdığını gördün. Ona karşı sefere çıkıyorum. Bana olan dostluğunu göstermelisin. İnşallah ben onun üzerine Seyitgazi'den çıkacağım. Sen de gelecek orduma ülkenden azık göndermelisin, yoksa senin üzerine de geliyorum, hazır ol." dedi. Germiyanoglu, "Azıksa, bunu söylemeye bile gerek yok, ben kendim de hizmet için candan ve gönülden varıyorum." dedi. Gerçekten de dediği gibi yaptı. Hadsiz hesapsız azık gönderdi; padişah o memlekete gidip gelin-

ceye kadar Germiyanoglu'nun desteği eksik olmadı. Devamlı yardımda bulundu.

Şiir

Padişahlarla, iyi geçinmek ve onlara
Sevgi göstermek ve dost olmak ne iyi şeydir.

Sonra her yönüyle sözünü tutarsan, rahat eder,
Malını mülkünü güven altına alır, kötü söz duymazsın.

BÖLÜM 73

Sultan Mehmed'in büyük bir ordu toplayıp
Karaman ülkesine sefere çıktığını
ve gidip orada neler yaptığını anlatır.

Bursa'dan yürüdü ve doğru Akşehir'e vardı. Vardığı gibi Akşehir'i verdiler. Sonra Konya'ya yöneldi. Beri yandan Karamanoğlu'yla karşılaştı. Konya Ovası'nda savaştılar. Karamanoğlu Mehmed Bey'le oğlu Mustafa'yı tuttular. Sonra barıştılar. Karamanoğlu Akşehir, Seydişehir'le Oklug'u, Kırşehirini, Beyşehirini, Sivrihisarı, Cemaze hisarını, Niğde'yi, kısaca bu saydığımız yerleri verdi. Barış yaptılar. Sultan Mehmed Karamanoğlu'na hilat ve sancak verip, tavla tavla atlar, katırlar ve develer gönderdi. Fakat Karamanoğlu sözünde durmadı. At oğlanlarının otlattığı atları ellerinden aldı ve "Osmanoğlu'yla olan düşmanlığım kıyame- te kadar sürecektir." dedi. Pek fazla kötülüklerde bulundu.

Şiir

Karaman'da doğru bir dost bulmak zordur; velileri çok,
Ancak onlar da sahtekar ve yoldan çıkarıcılarla birliktedir.

Yeminler eder, söz verir, tekrar tekrar and içerler,
Çok yalan söylerler ve inkâr ederler.

Beyi olsun, kadısı olsun, şeyhi, hocası olsun
Bütün işleri menfaat ve hiledir.

Eğer kazana koyup da bizimle kaynatsan,
İliği yağına “sakın karışma” diye seslenir.

“Müminsen gel dost olalım” dersin;
Cevabı, “Ben mümine gaddarım” olur.

Özellikle Osmanlı'ndan olursan,
Bu zorbalık ve zulüm daha da artar.

Karaman'ın işi kibirlenme ve boş şeylerdir.
Bu yüzden onu Tanrı, hep kahretmiştir.

BÖLÜM 74

Bayezid Han oğlu Sultan Mehmed'in

Bursa'ya gelip ondan sonra Eflak'a gittiğini bildirir.

Etrafın askerini topladı ve Karamanoğlu dahi ordu gönderdi. İsfendiyar da oğlu Kasım'ı gönderdi. Sultan Mehmed yürüyüp Tuna kenarına gelip durdu. Yirgögi kapılarını kapattı. Bunun üzerine akıncılar çıkardı. Pek fazla ganimetlerle döndüler. Ondan sonra Eflak Bey'i haracını elçiyle gönderdi ve eksiksiz itaat etti. Hatta oğlanlarını kapıya hizmete gönderdi. Sonra dönüp Sultan Mehmed saadette Bursa'ya geldi. İsfendiyaroğlu Kasım Bey, padişaha, “Ben sultanımın kapısında hizmet ederim, gitmem.” dedi. Padişah İsfendiyar'a elçi göndererek, “Kardeşim Kasım ‘Bana velayetinden tımar ver.’ dedi. Ben de ‘Vereyim.’ dedim. Fakat ‘Sen de Tosya ve Çankırı'yı ve Kalacık'ı ver.’” dedi. İsfendiyar Bey, vaiz Mehmed adlı bir yüce kişiyi padişahın veziri Bayezid Paşa'ya gönderdi ve “Kerem edip bağışta bulununuz. Benim dirliğim Kastamonu'yla Bakır Küresi'nden ibarettir. Şimdi Çankırı'yı ve Tosya'yı bütün köyleriyle birlikte verdim. Lütfedip kabul buyursunlar. Yalnız ben, bunları Kasım'a değil padişaha veriyorum.” dedi. “Onun için o bedbahttır.” dedi. Bunu padişaha söylediler. Padişah kabul edip tekrar Kasım'a verdi. Kasım ölünceye kadar babasına varmadı, ömrünün sonuna dek Osman sülalesinin yüce eşliğinden ayrılmadı.

Şiir

Bu acımasız feleğin fitnesine bak,
Baba oğlunu bile kendine dost edinmez.

İstek ve arzu rüzgârı cefa tepesinden eser ve bir kimse
Böylece çeşitli sebeplerle ülkesini harap eder.

Bu bir iki nefes alıp verenlerin hallerini bir sor ve
Bunların nasıl doyduklarını bir öğren.

Bu ömür atına binip hiç durmadan koşturanlar,
Sonlarının ne olacağını hiç bilmezler.

Vücutları yorulup nefisleri yorulmayan bu insanın,
Sonunda ecel boşazını sıkır.

Mal mülk nerede kaldı, makam mevki nerede?
Artık tavlası bozulmuş, katarı da çoktan gitmiştir.

BÖLÜM 75

Sultan Mehmed'in Samsun'u nasıl aldığını bildirir.

Sultan Mehmed'in oğlu Murad Han Amasya'da oturur iken kâfir Samsun'u ateşe verdi. Kâfirleri şehri bırakıp gemilere binerek kaçtılar. Sultan Murad'a, "Kâfir Samsun'u yandı." diye haber verdiler. Rum beylerbeyisi Baçaroğlu Hamza Bey'i gönderdiler. Vardı Kâfir Samsun'u zapt etti. Sultan Mehmed'e "Müslüman Samsun'u almanın kolay olması için Kâfir Samsun'unu zaptedin" diye haber gönderdiler. Sultan Mehmed bu haberi alınca hücum etti. Fakat Baçaroğlu Hamza Bey hisarı terk etmedi. Müslüman Samsun'uyla her gün savaşa girdi. Beri yandan Sultan Mehmed gelip Marzuvan'a (Merzifon) çıktı. Oradan yürüyüp Samsun'a indi. Kalede İsfendiyar'ın oğlu Hızır Bey var idi. Sultan Mehmed gelince kaleyi teslim etti. Baçaroğlu Hamza Bey; İsfendiyaroğlu Hızır Bey'e, "Savaşmadan padişaha şehrinizi niçin verdiniz?" diye sorunca Hızır Bey, "Bizim şehrimizin canlılığı, revnakı bu kâfir şehriyle idi. Kâfir şehri harap olup sizin elinize geçti. Artık bizim için rahatlık

yoktur." dedi. Sonra, "Sizin bizimle olan dostluğunuz da ördekle kaz komşuluğu gibidir." dedi.

Sultan Mehmed Hızır Bey'e hil'atlar ve nimetler verdi. Sonra da, "Eğer yanımda durursan sana güzel tımar vereyim." dedi. Bunun üzerine Hızır Bey, "Kardeşim Kasım yanınızda-
dır. Ben onunla bir yerde durmam." dedi. Orada padişah ya-
nında durmayı istemedi, çekip babasının yanına gitti.

Şiir

Âlem değişiklikler göstermek için yaratıldı;
İnsan da bu değişiklikler neticesinde ebedi oldu.

Arifler dünyada yurt tutmamışlardır. Nizam intizam da
"Benim" demekle kurulmuştur.

Düzen ve tertip gaflet için gerçek sebeptir. Bu da
Senin aklının madenine yazılmıştır.

Sen bu gaflet tedbirinden hâlâ geçmiş değilsin,
Âşıkî, sen haline göre yürü ve sus.

BÖLÜM 76

**Sultan Mehmed'in Samsun'u aldıktan sonra
İskilib'e uğradığını ve orada ne yaptığını bildirir.**

İskilib'e gelince pek çok Tatar evi gördü. "Hay bu evler na-
sıl evlerdir ve kimindir?" diye sorunca, "Minnet Bey'indir."
cevabını aldı. Sözlerine devamla, "O, Tatar Samakaoğlu dü-
ğün yaptı, onun düğününe gitti." dediler. Padişah veziri
Bayezid Paşa'ya, "Timur bu yerden giderken Tatar'ı alıp
gitti demişlerdi. Halbuki şimdi bu vilayette bunların beyi
düğün yapmakta ve bunlar birbirlerine varıp gelmekte-
ler. Benim seferime katılmazlar. Bunları sürüp Rumeli'ne geçir-
mek lazım." dedi. Minnet Bey'i çağırdı. Sonra bunların ta-
mamını sürüp Filibe yöresine getirdi. Konuş hisarının ya-
nında yurt gösterdiler. Minnetoğlu Mehmed Bey Konuş'ta
bir imaret ve bir kervansaray yaptı. Vatan tutup orada kal-
dılar ve orayı benimseyip oturdular.

Şiir

Tatar'ın içecek ayrıntı bile yoktu.
Dereye ve dağa konup göçerdi.

Yanında büzme torbası ve çakmağı vardı ama,
Çakmağın çakıp ateş yakmak için kav bulamazdı.

Sürülüp gelince akın beyi oldu,
Şimdi kapıp kaçmak için kâfir kızını gözetler.

Minnetoğlu gazi olmuş diyorlar,
Gaza yolunda bulsa canını verirdi.

BÖLÜM 77

**Simavna Kadıoğlu'nun kethüdası kadıasker iken
Börklüce Mustafa'nın Karaburun'a gelip
ne yaptığını bildirir.**

Simavna Kadıoğlu İznik'e gelince Mustafa da Aydın iline vardı. Oradan Karaburun'a geçti. O ilde pek çok müraileklerde bulundu. Aydın ili vilayetinin çoğunu kendinden tarafa çevirdi. Ayrıca bir çeşit düzen koyup ayın yaptı. Sözü kısası kendisine peygamber ve veli dedirtti. Yalan ve aldatmada sınırı çok aştı. Beri yanda Simavna Kadıoğlu, Börklüce'nin bu şekilde ilerlemekte olduğunu işitince İznik'ten kaçıp İsfendiyar'a gitti. Deniz kenarına inip gemiye bindi ve Eflak'a geçti. O da Börklüce ile aynı görüşte anlaşmıştı.

Sultan Mehmed de Bayezid Paşa'yla oğlu Murad Han'ı birlikte gönderdi. Gidip Börklüce ile karşılaştılar. Savaş oldu ve her iki taraftan pek çok adam öldü. Sonunda savaş sırasında Börklüce'yi parçaladılar. O vilayetin tamamını ele geçirdiler ve zararlı insanları ortadan kaldırdılar. Vilayetini bey kullarına tımar verdiler. Sonra Bayezid Paşa tekrar Manisa'ya geldi ve Torlak Kemal'i yakalayıp bir müridiyle astı. Sultan Mehmed ise Serez'e vardı, oradan da Selanik'e geçecekti. Bu yanda ağaç denizine giren Simavna Kadıoğlu, bazı zavallı sofuları illere gönderip, "Bana gelin artık padişahlık bana verildi, taht benim emrimdedir. Şimdiden son-

ra sancak isteyen gelsin, ordu komutanlığı isteyen gelsin, tımar isteyenler gelsin, sözün kısası bir dileği olanlar gelsin." dedi. Sonra da, "Artık benim ortaya çıkmam gerek. Bu ilde halife benim, Mustafa, Aydın ilinde isyan etti. O da benim hizmetçim idi." dedi. Bu şimdiki sofular, "Biz Allah için dervişiz." derler. Bunlar derviş falan değildir. Bir gün şeyhimiz ortaya çıkar, biz de bey oluruz diye söylerler. Bunların akılları şaşmış fesada uğramıştır.

Şiir

Dünyada Allah'ı isteyen pek az insan var
Sofuların hepsi yağlı yemekler umut eder.

Namaz kılıp "Ey çok şefkatli Tanrı" diye yalvarırlar.
Sonra da bey kapısına gidip tımar umarlar.

Başına dal fes veya künbed sarık giymiştir, bunlara
Hikmetlerden bahsetsen, "eşek nerede?" derler.

Ey Allahım, bu durumdan sana sığındım.
Bu gaflet uykusundan canımı uyandır

Ona, "Sofu sen Allah'ı hazır bil" desen,
Cevap olarak "Tanrı şeyhe uyar." der.

"Sofu anla bak kâfir oldun" dersen,
Sağlam imanı olduğunu söyler o küfre uyan er.

BÖLÜM 78

Simavna Kadısoğlu'nun durumu ne oldu, onu anlatır.

Ağaç denizinde durup bir hayli ün sahibi oldu. Hizmetçi ve yardımcıları çoğaldı. Gösteriş ve tantanası arttı ve emir sahibi oldu. Sancaklar ve komutanlıklar adadı ve yanına sayısız gönüllü toplandı. Ayrıca Musa'nın yanında kadiasker iken Simavna Kadısoğlu'nun tımar alıverdiği tımar erlerinden çok adam yanına toplandılar. Amma bu kimseler bakınca bunun işinde hiç hayır görmediler. Derhal Simavna Kadısoğlu'nu tutup Serez'e Sultan Mehmed'e getirdiler.

Padişahın yanında Acem'den yeni gelmiş Mevlânâ Haydar adında bir bilgin var idi. Ona, "Bunun hali nasıldır ve bunun hakkında ne dersin?" diye sordular ve "Bu bilgili bir kişidir." dediler. Mevlânâ Haydar, "Bunun kanı helaldir ve malı haramdır." dedi. Götürüp Pazar yerinde bir dükkân önünde, halkın arasında boğazından astılar. Öldükten sonra birkaç cünüp müridi indirip bir yere gömdüler.

Şiir

Bilgili olduğunu söyleyen beylik istiyordu, bak astılar.
O çürük ok atmıştı, yayı da gevşedi.

Nefsin arzuları onu baştan çıkarmıştı,
Emelleri çok uzundu hepsi kırılıp yok oldu.

Padişahla savaşmak arzusunda idi;
Fakat daha savaşa başlamadan kırılıp basıldı.

İznik'te iki oğlunu bırakıp gitti, fakat yanında
Pek çok sofunun başı kesildi.

SORU.— İmanla mı gitti veya ne...

CEVAP.— Allah bilir. Hayatta iken ve ölümünde hangi itikat ve inanç üzerinde idi, neye inanırdı; canını bile o itikat üzerine mi verdi bilmiyoruz.

Şiir

Sofunun bozuğu dilinden Allah'ı düşürmez,
Ancak gönlünden altın, akçe ve gümüş sayar.

Pilav çok olsa gayet iyisi olsun der, o çalıp oynayanlar gibi
Hep ziyafetlerden ziyafetlere koşar.

Şimdiki zamanda yalancı ve sahte sofular çoğaldı,
Bunlar delilere uyup destan okurlar.

Kimisi "şeyhimiz padişah olacak" diye inanıp
Ona uyar ve peşinden ayrılmaz.

BÖLÜM 79

**Sultan Mehmed'in Bursa'da imaret yaptığını,
vakfetmek için ona birkaç kâfir köyü istediğini,
bulduğu köyleri nasıl bulduğunu bildirip anlatır.**

Halk Sultan Mehmed'e, "Bu deniz kenarında Müslüman memleketi arasında, İstanbul'a bağlı pek çok kâfir köyleri vardır" dedi. Sultan Mehmed bu haberi işitince üzerlerine asker gönderdi. Köylerden biri Geniboza'dan (Gebze) ötede bulunan Herek'dir (Hereke). Kâfirleri üzerlerine İslam askerinin geldiğini görünce, hisarı bırakıp İstanbul'a kaçtı. Biri de Geniboza'dır. O savaşı seçti ve bir hayli muharebe etti. Sonunda yağmalanarak alındı. Evlerini Müslümanlara verdiler. Biri de Tarıcılar (Darıca) köyüdür. O anlaşmayla itaatte bulunarak alındı. Onu da imarete vakfetti. Bir köy de Pendik'tir. Buranın kâfiri kaçıp İstanbul'a gitti. Biri de Kartal'dır. Onun kâfiri de İstanbul'a kaçtı. Sözü'n kısası işte bu deniz kenarında bulunan bazen kâfir, bazen de Müslüman tarafına dönen ve bu durumlarını Sultan Mehmed'e gelinceye kadar bu şekilde sürdüren bu köyler Yıldırım Bayezid'in oğlu Sultan Mehmed'in saltanatı altına girdi. Bunun saltanatının sona ermesi hicretin sekiz yüz yirmi dördünde oldu (M. 1421). En iyi bilen Allah'tır.

Şiir

Cihan hiç kimseye vefa göstermemiştir;
Gelip de gitmeyen bir kişi gösterebilir misin?

Hisarlarda kat kat köşkler yapanlar, bırakıp gidiyor;
Sanki bunları yapmamışlardır.

Sultan benim, hakan benim diyenlerin bu
yalan davaları gerçek olsaydı hiç biri gitmezdi.

Âşıkî gelen gider, konan göçer; ancak duası
Allah katında kıymetli olan devamlı vardır.

BÖLÜM 80

Bayezid Han oğlu Sultan Mehmed Han'ın fani dünyadan sonsuzluk sarayına yürüdüğü zaman, oğul ve kızları kaç tane idi. Padişah olduktan sonra nasıl vefat etti bunları bildirip açıklar.

Sultan Mehmed'in dört oğluyla yedi kızı kaldı. Kendisi Edirne'de vefat etti. Başını yastığa kor komaz vezirlerini topladı. "Çabuk büyük oğlum Murad'ı getirin." dedi. Derhal o saatte Çaşnigirbaşı Elvan Bey'i gönderdiler. Padişah, "Ben artık bu döşekten kalkmam ve Murad Han gelmeden ölürüm, memleket birbirine girmeden, bu işlerin çaresine bakın. Murad Han gelinceye kadar da benim ölümümü duyurmayın." dedi. Vezirleri Hacı İvaz Paşa, Bayezid Paşa ve İbrahim Paşa bir yere toplanıp, "Eğer durum böyle olursa ne yapmak gerek?" diye birbirlerine danıştılar.

Kapının hafiflemesi için Hacı İvaz Paşa, "Geliniz, kulu maslahata gönderelim, ondan sonra bir çaresine bakarız." dedi. Hemen divanı topladılar ve "Padişahımız İzmiroğlu'nun üzerine sefere çıkıyor ve kulum olanlar gitsin Anadolu beylerbeyiyle Biga'da buluşsunlar dedi. Hiç vakit kaybetmeden çıkın." dediler. Ayrıca ulufelerini verdiler. Anadolu beylerbeyine de, "Çabuk orduyu Biga'da topla." diye haber gönderdiler. Askeri eğlemeden hemen gönderdiler, gitti.

Amma her gün kapıda divan toplayıp sancak ve tımar verip almalar ve çeşitli işlerin görülmesi, doktorların girip çıkmaları ve bunların tedavi yönüyle paşalardan, padişaha ilaç etmek için, çeşit çeşit otlar istedikleri görülüyordu. Diğer yandan durmadan çaşnigirbaşı Elvan Bey'e, "Üzerine aldığın vazifeyi yerine getir." diye posta çıkarmaları dikkat çekiyordu.

Bir gün asker toplanıp paşaların üzerine gelerek, "Padişahımız nerede, ne oldu? Hiç çıkmıyor." dediler. Buna karşılıklı paşalar da, "Bu hekimler çıkmaya bırakmıyorlar." cevabını verdiler. Ağalara da tehditle, "Elbette girer, padişahımızı görürüz." dediler. Hacı İvaz Paşa, "Şimdi bugün sabredin, yarın çıkaralım, gelip görün" dedi. Acemden gelmiş Gûrdüzen adında bir hekim vardı. Yıldırım Han'ın da he-

kimi idi. Gidip bir çare düşündü. Meyyitin arkasına bir oğlan oturttu. Ustaca bir şey düzdü. Oğlan meyyitin arkasında oturup ölünün elini hareket ettirdi. Ölü kendi eliyle sakalını okşayıp sıvar durumda görüldü. Hekim gelip tülbentini yere vurarak paşalara, "Padişahı iyi olması için kendi haline bırakmazsınız ki. Bizim nice zamandır çalışıp yaptıklarımızı boşa giderirsiniz." dedi. Bu durumda paşalar ağalara, "Yüce Allah sağlık versin, Biz Tanrı'dan ümidimizi kesmiş değiliz." dediler. Ağalar da padişahın kendi eliyle sakalını tuttuğunu ve okşadığını görünce gidip kendi işlerine baktılar. Sonra paşalarla hekim, padişahın koluna girerek alıp saraya götürdüler.

Şiir

Âlem yine bin çeşit yüzle göründü,
İnsanlar artık karış murış olacaklar.

Bu diller yeni sözler söyleyecek,
Bu kalem de yeni bir defter yazacaktır.

Neşe ve sıkıntı koşulup geldiler;
Sevinç ve gönül hoşluğuna üzüntü ve keder de yoldaş olur.

Nakkaş, yaratan Allah dünyanın nakışlarını böyle işledi.
Bu, gece olsun gündüz olsun aynı şekilde nakışlandı.

Murad Han padişah olup tahta kavuşunca,
Pek çok sözler ve söyleyenler susup dilsiz kesildi.

BÖLÜM 81

Sultan Murad'ın ne şekilde gelip padişah olduğunu ve kardeşlerinin hallerini bildirir.

O anlatılan hadiselerle Sultan Mehmed'in meyyitini kırk bir gün sakladılar. Sultan Murad Han Bursa'ya gelip tahta geçip kendi adına padişahlık hutbesi okundu. Sultan Mehmed'in meyyitini de Bursa'ya getirdiler. Meyyit görününce karışıklıklar ve fitneler yayılmaya başladı. Bu taraftan İzmi-

roğlu, diğer yandan Menteşoğlu atağa kalktı. Etraftaki bütün beyler de aynı şekilde idi. Her birine yerli yerince, usulüne göre elçiler gönderip teselli ettiler. Sonra beyler durulup sakinleştiler.

Şiir

Bu saz yine Neva, Zengüle, Rehavî ve Şehnaz
Makamlarında çalmaya başladı.

Âlemin yüzünden perdeyi kaldırdı;
Bu yaşlı gelinin nasıl naz ettiğine bak.

Dünya değişme atına binince,
bütün hareketler baş gösterdi.

Ne kadar karışıklık ve şer varsa görünmek ister.
Tavuklar bile şahinim diyerek kaz arzu eder.

Sahra açıldı, saraylar ortaya çıktı;
Kapılar yıkıldı, duvar da bozuldu.

BÖLÜM 82

**Sultan Murad Bursa'da tahta geçince,
beri tarafta Rumeli'nde neler ortaya çıktı, bunu anlatır.**

Selanik'te, "Ben Bayezid Han'ın oğlu Mustafa'yım." diye ortaya çıkan bir Düzme var idi. Selanik'ten kalkıp Vardar Yenicesi'ne gelince Evrenoz oğlanlarından bir kısmı yanına gittiler. Sonra Serez'e geldi, hisarını verdiler. Edirne'ye gitti, onu da verdiler.

Sözün kısası bütün Rumeli ondan tarafa geçti. O Yenice'de iken bu yanda Anadolu'da Sultan Murad'a haber geldi. Beyler Bayezid Paşa'ya, "Rumeli'nin beylerbeyisi sensin, şimdiye kadar balını sen yedin, arısını da sen sakinleştir." dediler. Bayezid Paşa derhal Gelibolu'ya geldi. Ona, "Rumeli hep Mustafa'ya döndü, sen nereye gidiyorsun?" diye haber geldi. Sürdü Edirne'ye vardı, elini öptü, tekrar önceki mertebesi makamında yer aldı. Onun ardından İzmiroğ-

lu Cüneyd Bey geldi. Ona da vezirlik verdiler. İzmiroğlu tedbir için söyleyince Rumeli'nin yayasını müsellemler ettiler. Kimisini kimisine harçlıkçı ettiler. Şimdiki vakitte askere giden kişiye elliler akçe harçlık verirler, o zamandan kaldı. Sonra azab çağırtdı. Gelibolu'nun gemilerini sağlamlaştırdı ve gönüllü askerlerin hepsini davet edip getirtti. Sözü'nün kıssası Rumeli'nde sipahi olacak kimse bırakmadı. Edirne'den çıkıp Sazlıdere'ye kondu. Bayezid Paşa'yı orada şehit etti. Bunlar Bursa'ya varmayı düşünüyordılar.

Şiir

Fikir ederek tedbir almayı bırakıp takdirden bakarsan;
Yüce Tanrı'nın kendi ilminden sana nasıl kudret
göstereceğini görürsün.

Sen Hakk'ın ilminden okuyup anlamadın, fenadan,
ledün ilminden de,
Ne ders aldın, ne ilim öğrendin.

Senin gönlünden geçirip ümit ettiğin şey bu kapıda yoktur,
O "tak tak" diye kapıya vurman ayıptır. Kaderi
zorlamak olmaz.

İzmiroğlu git ve saz u söze uyma; sonunda,
"Kaçan Mustafa'ya bak." demesinler.

BÖLÜM 83

**Bursa'da bulunan paşalar nasıl düşündüler,
ne tedbir aldılar ve hangi işlerle meşgul olurlar, onu anlatır.**

Düzme'nin üzerlerine gelmekte olduğunu işitince paşaların sayısı beşe çıktı. İbrahim Paşa, Hacı İvaz Paşa ve ayrıca Timurtaş oğlanlarının üçü paşa oldu. Bunların birinin adı Umur, birisi Oruç, diğeri de Ali Paşa'dır. Bunlar Mihaloğlu Mehmed Bey'i Tokat hapsinden çıkarmayı ve Sultan Murad'a getirmeyi kararlaştırdılar. Hem de dedikleri gibi yaptılar ve derhal hapisten çıkardılar. Gelip bizim Elvan Çelebi Tekkesi'ne uğradı. O zaman beni aldı ve birlikte gittik.

Uluabad Köprüsü'nü Sultan Murad kesmişti. Köprü'nün başında oturlar idi. Düzme de gelip köprü'nün diğer yanına kondu. Sultan Murad'ın vezirleri her biri bir hizmette bulunmak için Hacı İvaz Paşa'yı Gölbaşı'nda bıraktılar. Mustafa ansızın bu taraftan geçebilir, geçmesin dediler. Düzme ile Sultan Murad'ın askerleri birbirlerini gözetleyip dururken Mihaloğlu Mehmed Bey Tokat hapsinden çıkıp geldi ve su kenarına erişti. Önce söze başlayarak, "Bre Türk Turhan, bre hain!" diye çağırdı. Sonra Gümlüoğlu'na seslendi ve Evrenoz oğlanlarına çağırdı. Bütün Rumelililer su kenarına geldiler. Bazısı selam bile verdi. Konuşup söz söylediler ve "Mihaloğlu Mehmed Bey daha hayatta imiş." dediler. Her şeyi en iyi bilen Allah'tır.

BÖLÜM 84

Hacı İvaz Paşa'nın Mustafa'ya ne şekilde mektup yazıp gönderdiğini anlatır.

O zaman Mehmed Bey'in Rumeli'nin beyleriyle söyleştiğini Düzme Mustafa da işitmişti. Beri tarafta Hacı İvaz Paşa bir mektup yazdı. Mektubunda, "Sultanım! Rumeli'nin gönüllüleri ve beyleri birleşip falan gece Murad Gölbaşı'ndan dolanacak, onlar da Sultanımı tutup ele verecekler, bunları bilmelisin." dedi. Bu yolda daha başka çeşitli yalanlar ve sözler yazdı. Ayrıca yalandan yeminler etti. O geceyi tayin edip mektubu kapatıp göndermiş idi.

Hacı İvaz tayin ettiği gecede, o dediği yerden kendisi geldi. Sultan Murad baht açıklığıyla tekbir getirdiler ve dümbelek ve davullar çalarak, Mustafa'nın üzerine yürüdüler. Mustafa o yalan mektuba güvenip bel bağlamıştı. Hemen güçle atına binip kaçtı. İzmiroğlu da mektuptan haberdardı. O da, "Kaçmak gerek." dedi ve kaçtı. Ama Evrenozlu ve gönüllüler kaçamadılar. Türk Turhan da kaçmadı. Hacı İvaz Paşa, Mustafa'nın ardına düşmedi. Hemen çadırına geçti. Çabucak köprüyü kurdular. Bütün asker geçti ve onun ordusuna geldiler. Hacı İvaz Paşa, tek bir kişinin bile

bir kılına dokundurmadı. Bu kaçmayan beylerle gönüllüler gelip Sultan Murad'ın elini öptüler. Fakat İbrahim Paşa, "Bunların hepsini öldürmek caizdir." derken, Hacı İvaz Paşa, "Öldürmek caiz değildir. Bunları fitne ve fesada karıştırıp aldatan İzmiroğlu'dur. Onun gibi bir bey Düzme'yi bekledi. Bunlar ne bilecekler. Onun Düzme olduğunu bilmediklerinden döndüler." dedi.

Şiir

Ey kardeş, yalanın hemen ortaya çıkacağını bil;
Doğru bakınca bozukluğu hemen görünür.

Seni cehenneme götüren yalandır;
Söylenince de hemen anlaşılır.

Düzme Mustafa'nın yalanı ortaya çıktı,
İzmiroğlu kaçınca avradı da köle durumuna düştü.

İzmiroğlu yalana tanık oldu, bu yalan anlaşılınca da dayak yemiş köpeklerin kuyruklarını arka bacaklarının arasına sıkıştırıp kaçması gibi kaçtı.

Bu olay hicretin sekiz yüz yirmi beş tarihinde (M. 1422) oldu.

BÖLÜM 85

**Mustafa kaçınca neler oldu
ve Sultan Murad bununla ilgili ne yaptı, onu anlatır.**

Beri yanda Düzme Mustafa, kaçıp Biga Suyu'na geldi ve geçmeyi başaramadı. Biga kadısına pek çok filori verince kadı, geçit yerini gösterdi. Bir beş on adamla geçti, fakat bütün ağırlıkları bırakmıştı. Üçüncü günde Gelibolu'yu geçti ve orada kaldı. Gelibolu'daki bütün gemileri karaya çekti, gemilerin beriden öteye geçmelerini yasakladığı gibi kıyıları da bekletti.

Sultan Murad da ardından yürüyüp Biga'ya geldi. Biga kadısının Düzme Mustafa'ya geçit gösterdiğini haber verdi-

ler. Bunun üzerine padişah kadıyı geçit başında astırdı. Sonra yürüyüp Lapseki'ye gelip kondu.

Şiir

Önüme iki deniz set oldu,
Biri hayret biri de sudan oldu.

Hayret denizi beni benden aldı;
Yardımcım daima Allah olmuştur.

Murat bahşedensin, muradını ver Murad'ın
Ey Tanrı'm, sensin dayanağım ve umudum

Ey Allah'ım ben yetimin elinden tut,
Ey Murad, maksadın neyse iste olacaktır.

BÖLÜM 86

Sultan Murad'ın Rumeli'ne nasıl geçtiğini anlatır.

Gelibolu'da Taharetsiz Hatip denen ve İbrahim Paşa'nın adamı olan bir tahsildar (?) var idi. Beri tarafta Sultan Murad bulunuyordu. Öte yanda Ece Ovası'nda bir kâfir gemisi bulundu. Taharetsiz Hatip o gemi için kâfirle pazarlık etti. Murad Han'ı maiyetiyle birlikte karşıya Ece Ovası'na geçirmek için on beş bin filoriye anlaştılar. Bu karar üzerine gece vakti gemiyi Kumburun'dan bir kişi yüzdürdü ve geçti. İbrahim Paşa'nın çadırını bulup geminin haberini verdi ve durumu bildirdi. Gemiden kendilerinin nerede olduklarını anlamak için bir de kayık göndermişlerdi.

Sözün kısası birbirlerini tanıdılar ve tekrar paşalarla anlaşıp kararlaştırdılar. Gece ile birlikte sabaha kadar pek çok adam geçirdiler. Paşalar ve Murad Han da o gece birlikte geçtiler.

Murad Han'ın Ece Ovası'ndan beri tarafa Rumeli'ne geçtiğini Mustafa'ya haber verdiler. Bunun üzerine hemen atına binip savaşa gider gibi bir halde Bolayır yolunu eline alıp yürüdü. Murad Han'ı Gelibolu halkı karşılayıp saygı ve bağıllık göstererek şehre getirdiler. Mustafa'nın durumunu anlattılar. Padişah durmadı ve orduyla peşine düştü. Musta-

fa Edirne'ye ulaştı. Edirne halkı Murad Han'ın bunun arkasından gelmekte olduğunu işitmişti. Mustafa'ya sahip çıkmadılar. Adamcağız Edirne'den kaçıp görünmez oldu.

Sultan Murad yanındakilerle Edirne'ye ulaştı. Mustafa'yı takip ettiler; Kızılağaç Yenicesi'nde tutup tekrar Edirne'ye getirdiler ve hisar burcundan aşağı astılar. Bütün halk seyretti.

Şiir

Yalancı Düzmelerin sonu geldi ve
Onu bir dilsiz kişi tuttu.

Sen aşağılık rezil bir kaltabansın diyerek
Boynuna buzağı ipini taktı.

Sürüyerek yaya olarak padişaha getirdi ve
Ona bey diyenlerin hepsi bunu seyretti.

"Hana söyleyecek bir sözüm var." deyince
Cellat burnunu yere sürttü.

Kale burcunda bırakıp birkaç gün asılı kaldı,
En sonra onu bir Işık dervişi gömdü.

BÖLÜM 87

Padişah'ın Edirne'de kaldığını ve etrafın beylerine elçiler gönderdiğini anlatıp bildirir.

Vilkoğlu'na elçi olarak Niş toğanını gönderdiler. O da Sultan Murad'a bir elçi gönderdi. Gazaname yazdı ve padişahlığını kutladı. Sonra elçisine, "Sultan Murad'dan iste Sofya'dan berisini bana versin. Ben de onun gelirinden fazlasıyla göndereyim." dedi. Elçi gelip bu haberleri Sultan Murad'a anlattı. Paşalar, "Kabul ettik." dediler. Vilkoğlu pek çok armağanlar göndermişti. Ayrıca, "Kızımı da vereyim." dedi. Vilkoğlu'yla anlaşma yapıldı.

Beri tarafta İstanbul tekfuruna da Geniboza kadısı Fazlulah'ı elçi gönderdiler. Çünkü o, önceden tekfurla komşu idi ve tekfurun ona itimadı vardı. Tekfur, "Mevlânâ kadı! Vilkoğlu'na bunca yerler verdiniz. Bana da Vize'den berisini

veriniz. Sizinle dostluğumuz devam etsin." dedi. Bunun üzerine kadı, "Çorlu'dan sınır kesildi, İncegiz'i de birlikte verdiler." dedi ve anlaşma yapıldı.

Şiir

Paşalar o kadar tedbir alsalar da
Sen bütün bunları takdir olarak bil.

Evrenezoğlu bulunduğu uçta bırakıldı,
Padişah ona akın et dedi, o da emredileni yaptı.

İflak ziyadesiyle inatçı olunca
Firiz Bey İflak'a yas getirdi.

İflak'ın işi devamlı döneklik ve eğrilik olmuştur.
Bu sebepten Firiz oraya pek çok akında bulundu.

BÖLÜM 88

**Sultan Murad Düzme'yi ortadan kaldırdıktan sonra
kardeşinin ne yaptığını anlatır.**

Sultan Murad'ın Mustafa adında bir küçük kardeşi var idi. Babası ona Hamidili'ni vermiş, Germiyanoglu da "oğlum" demiş ve oğul edinmişti. Sultan Murad Düzme'nin peşine düşerek Rumeli'ne geçince, Mustafa'nın önünden gittiler. Tahrik edip aklını çeldiler. Germiyanoglu asker verdi, Karamanoglu da Turgutlu'dan pek çok askerle yardımda bulundu. Mustafa hücum etti yürüdü Bursa'ya geldi.

Bursa'nın önde gelen büyükleri Mustafa'nın gelmekte olduğunu işitince çabucak Bursalılardan hayli para topladılar ve yüz top kumaş aldılar. Şehrin ahilerinden Ahi Yakup'la Ahi Kadem'i gönderdiler. Mustafa gelip kondu. Bu ahiler beyin lalası Şarabdar İlyas'a gidip, "Bu da padişahımızın oğludur. Fakat kardeşi geldi hisarı tahkim edip sağlamlaştırdı. Şimdi insafa gelin ve babasının memleketini bu yabancılara askere yıktırmayın. Bu yakışık alır bir durum değildir, ayrıca şehre de getirmeyin. Eğer şehri yakıp yıkarlar veya ansızın vururlarsa sonunu siz düşünün. Zaten Karama-

noğlu bunlarla eskiden beri iddia içindedir. İnsaf edin bunların gereği ne ise onu siz bilirsiniz, öyle yapın.” dediler.

Şarabdar İlyas bu sözü değerli gördü ve kabul etti. Zaten söz kesen de eline verilmişti. Getirilen meblağı alıp bağrına bastı ve doğru İznik’e yöneldi. O zamanda İznik bayındır şen bir şehir idi. Gidip orada İbrahim Paşa’nın sarayına yerleştiler. Etraftan gelip tımar isteyene tımar verdiler. Kendilerine göre hükmettiler. Pek çok iş gördüler. Mustafa bu şekilde meşgul iken Sultan Murad’ın paşaları gizlice sultanın lalasına haber gönderip, “Sana padişah Anadolu Beylerbeyiliğini verdi, beratını da gönderdi, gayret et biz varıncaya kadar oğlanı egle.” dediler. Şarabdar İlyas ne emrettilerse hepsini yerine getirdi.

Şiir

Beyin yanında hain olursa ayını
ve yılını hep hainlik içinde geçirir.

“Ben bunun fırsatını bulayım” der ve
kaz gibi ayaklarıyla nasibini toplar.

Elini ayağını bağlayıp oklarını
Ufatomak ve yayını da kırmak diler.

Dünyanın çelik çomağını kesip düzüp oynayanlar
Kendi için çalışanlar bu şekilde âdet koydular.

Fitneden uzak durmak, Hakk’ın emri olduğu halde
Bu insanlar kendilerini dünyanın en zengini yapmak
isterler.

İşte Şarabdar İlyas böyle bir haindir, Mustafa’nın
Bütün işlerini o boşa çıkarmıştır.

BÖLÜM 89

**Sultan Murad’ın, kardeşi Mustafa’yla nasıl buluştuğunu
ve sonunda ne yaptığını anlatır.**

Sultan Murad Han Edirne’den çıkarak dokuzuncu günde
İznik’e ulaştı. Kardeşi Mustafa o zaman hamamda idi. Köse

Mihaloğlu Mehmed Bey askerle şehri kuşattı. Kendisi de Yalı kapısına geldi. Şehir halkı savaş için kapıyı açtı. Mihaloğlu Mehmed Bey kapıdan içeri girince, kapının iç tarafında hazır bekleyen Taceddinoğlu, Mihaloğlu'na mızrakla vurdu ve atından yere yıktı. Yattığı yerde tekrar yüreğine kadar mızrağını batırdı. Mihaloğlu'nun askerleri de Taceddinoğlu'na kılıç üşürüp parçaladılar.

Bunlar savaşırken Şarabdar İlyas, Mustafa'yı kucağına alıp at üzerinde götürmeye başladı. Bu halde iken Mustafa, "Hay Lala! Beni niçin tutarsın?" diye sorunca o, "Seni kardeşine iletceğim." cevabını verdi. Mustafa da, "Beni kardeşime götürme, o bana kıyar." dedi. Şarabdar İlyas sustu ve Mustafa'yı padişaha ilettiler. Hemen gelir gelmez cellada buyurdu, cellat da derhal buyruğu yerine getirdi. Onu da Bursa'ya babası yanına gönderdiler, Bursa halkı İslamiyet'in emrettiği şekilde defnedip dualarla geri döndü ve herkes işine gitti.

Şiir

Aklı yine bir başka fikre takıldı ve
düşüncesine pek çok hikâye düştü

Aradan sevgiyi ve dostluğu çıkardı,
Yeniden bir düzen düzüp şeklini bozdu.

Eşi olsun, dostu olsun kardeşine kıymaktan çekinmez;
Hak'tan, "Bunun karşılığında neler gelir?" demez.

Günah denen şey hiç aklına gelmez
Ve çekinmeden bilgisizliğe tutunur.

"Bu âlemin nizamı için sebeptir..." der.
Ancak yaptıkları için kendinde bir suç bulmaz.

Bu işin yapanına baksan, Mevlâ'nın
Ezelden bunu yazdığını anlarsın.

Dünya ücret ve günah üzerine kurulmuştur,
Her ikisini de yapanlar bulunmuştur.

Bu dünya boş çadır gibi kurulmuştur,
Ancak o çadırlar yine çabucak toplanmıştır.

Fakat o çadırları kuran makam sahibidir,
Binlerce çadır kurulup bozulmuştur.

Gördüğün bu gökyüzü ey kardeş, iyi bak
Orada bulunanların hepsinin bir yaratıcının sanatı
olduğunu gör.

SORU.— Şarabdar İlyas'a, "Mustafa, efendinin oğlu değil miydi kim tutup onu öldürmeye verdin?" dediler.

CEVAP.— "Gerçi görünüşte ben günah işledim ancak bunun ikisi bir ülkede bulunsalar halk zarar görürdü. Ayrıca ben böyle yapmakla efendimin oğluna kötülük etmedim. Çünkü bu geçici dünyanın pisliklerine bulaşmamasına sebep oldum. Onu şehit ettiler, böylece bütün halk huzura kavuştu. Bir de bizden önce gelenler bu kanunu komuşlar" dedi.

BÖLÜM 90

Sultan Murad'ın kardeşini ortadan kaldırdıktan sonra neyle uğraştığını anlatır.

Sultan Murad kendi kendisine, "Düşmanlarımı kahrettim. Vezirlerim beş oldu. Bunların da bazılarını gidereyim." dedi. Birisini Germiyanoglu'na elçiliğe gönderdi. Bu, Kara Timurtaş oğlu Umur Bey idi. Diğer birine beylerbeyilik verdi. Bu da Umur Bey'in kardeşi Oruç Bey idi. Yine bunların kardeşi olan Ali Bey'e de Saruhan ilini verdiler. Böylece iki veziri kaldı. Bunların biri İbrahim Paşa, diğeri de Hacı İvaz Paşa'dır. Lalası Yörgüç'e de Amasya'yı verdiler. Padişah da kendi başına kalıp, "İşlerimi göreyim." diyeceği zaman, "İsfendiyar Taraklu Borlu'nun üzerine geldi." diye yardım isteyenler ortaya çıktı.

Şiir

"Gelen, güzel gelmeyen şey için ayrı bir istektir.
Artık göz yumup gitmek gerekir" dedi.

Bu başa gelen bir iştir elden ne gelir;
Hakk'ın lütfu bizim için sağlam bir diredir.

Ey İsfendiyar! Şimdi hazır ol, ben varıyorum.
Bana karşı durman için yürek sahibi olmalısın.

Babam ve dedemle çok uğraştın,
Artık şimdi beni görmen gerek.

BÖLÜM 91

Sultan Murad'ın İsfendiyar'la nasıl buluştuğunu ve onunla ne yaptığını anlatır.

Padişah bu sözleri söyledi, doğru Yenişehir'e vardı. İsfendiyaroğlu Kasım Bey de Sultan Murad'a gelmiş idi. İznik'e geldiği zaman da Kasım Bey birlikte gitti. Borlu'ya (Bolu) çıktılar. İsfendiyarlılar, beylerinin oğlu Kasım Bey'in padişahla beraber olduğunu duyunca pek çoğu kaçıp Kasım'a geldi. Sözün kisası Borlu'nun üzerinde karşılaştılar. İyi savaşlar yapıldı. İsfendiyarlardan pek çok adam tuttular. İsfendiyar ordusu bozguna uğradı. İsfendiyar'ın kendisi de dövüldü ve Sinop'a kaçtı. Sultan Murad yürüyüp Kastamonu'ya geldi ve şehri zapt etti. Bakır ocağını da işletti.

İsfendiyar, Murad'ın bahtının hep açık ve devletinin ilerlemekte olduğunu görünce küçük oğlu Murad'ı padişaha elçi gönderdi. Sonra da, "Oğul Murad Han! Baban, deden bana hep ihsanda bulunmuşlardır. Şimdi sen hatır bilir mürrüvvet sahibi bir padişahsın. Benim bu edepsizliğime bakma. Kerem ve lütfeyle, bana iyilik yap. Sana kızımı verdiğim gibi, her yıl orduna gelip hizmetler edeyim, her ne gerekse yerine getireyim." dedi. Ayrıca paşalara da kızıl filori elçi gönderdi. Bu kızıl filori ne şaşırtıcı şeydir. Adamın yüzünü kızartır. Hayalı, utangaç insanları bile yoldan çıkarır ve kendi başına bırakmaz. Paşalar da, sözün kisası utandılar. Padişahla sulh ve idare işlerini görüştüler. Sonunda padişahı razı ettiler. Nihayet dönüp tekrar Bursa'ya geldiler.

Şiir

Âlemin nakışında bak gör neler var,
Hayal, hile, bir de çok fitneler var.

Gaflet bağı her bir tarafı, acı tatlı
Çeşit çeşit meyvelerle süslemiştir.

Birisi bostanın kendine ait olduğunu söyler,
Yalancı tellallar, tatlı tatlı konuşanlar var.

Âşıkî unutma, yaz bir menakıb
İşaret olsun sözüm içinde ne kimyalar var.

BÖLÜM 92

**Sultan Murad'ın İznik'e kardeşiyle buluşmaya
geldiği zaman İflakoğlu Dırakola'nın ne yaptığı anlatılır.**

Silistre'den geçerek pek çok kötülüklerde bulundu. Amma gaziler de boş durmayıp pek çok düşman öldürdüler. Ancak kâfirlerin nifakları eksik olmadığından gelip padişaha haber verdiler. Sultan bunun üzerine, "Hele şimdi sefere gidiyorum. O melunun yaptığı işler yanında kalmayacak." dedi. "Allah'ın yardımı, peygamberin mucizeleri, evliyanın korumasıyla buna ben sebep olayım ve onların işlerini bitireyim. Hem şimdi kulum Firiz fırsat bulunca gazilerle gitsin ve vilayetini vursun, yakıp yıksın. Halkını esir etsin." dedi. Çünkü kendisi o zaman İsfendiyar üzerine gitmiş ve orada bulunmuştu. İsfendiyar'dan döndüğü zaman Dırakola iki oğlunu da yanına alarak kapıya geldi. Oğullarını devlete hizmet için bıraktı, kendisine de padişah, hilat ve burma tülbent giydirdi. Haraca razı olup tekrar ülkesine gitti. Dedikodusu da kesilmiş oldu.

Şiir

Dırakola boyun eğdi bu Padişah'a.
Kim ister ki boyanmayı kan ile.

Önceki yaptığı uygunsuz işlere pişman
Kendini suçlu bilip geldi divana.

Murad Han bağısladı onun suçunu,
Dünyayı itaat altına alır isterse bu yegâne.

BÖLÜM 93

Sultan Murad Han'ın Dırakola'yla barış yaptıktan sonra neyle meşgul olduğunu bildirir.

Murad Han ondan sonra Arnavut'a yürüdü. Önce oraya Evrenozoğlu'nu gönderdi. İki taraftan uç oldu ve gaziler savaşa devam ettiler. Padişah ise kutlulukla düğün hazırlıkları için Bursa'ya geldi. Düğün elbiseleri hazırlandı. Gelin getirmeye Çaşnırbaşı Elvan Bey'i ve kapıkullarından bir hayli insanı yanında gönderdi. Biri Şerefeddin Paşa, diğeri Reyhan Paşa olmak üzere iki hadim de var idi. Hanımlardan Hacı Halil Paşa'nın hatunu ve Sultan Mehmed'in dadısı Dadu Hatun, Meriç Böle ve Germiyanoglu Yakup Bey'in hanımı Paşa Kirecem bulunuyordu. Padişah buna Şah-Ana der idi.

Bunlar Bursa'dan çıkıp Kastamonu'ya vardılar ve konuk oldular. Fakat İsfendiyar düğününü Devrekani'de etmiş idi. Giden düğün halkını Kastamonu'da misafir ettiler. Sonra kızı, Dadu Hatun'la Paşa Kirecme'e teslim ettiler. Bunlar da kızı alıp Bursa'ya padişaha getirdiler. Padişah Bursa'da düğünle meşgul olurken Vilkoğlu, İshak Bey'in Deli Paşa lakaplı Paşa Bey adındaki oğlunu tutup kalede hapse attı. Bu haber üzerine padişah derhal o tarafa yöneldi ve onun işleriyle uğraştı.

Şiir

Sırlardan pek çok güzeller gelmeli,
Gazilerin gönlü ve gözü doymalı.

Alınır Niköprü'yle Semendire,
Bunları bırakmayız Arnavut ülkesine.

Murad Han Allah için savaşır,
Macaristan kırılır İzvornik alınır.

SORU.— Sultan Murad o iki küçük erkek kardeşini ve kızları ne yaptı?

CEVAP.— O iki kardeşi Tokat'ta hapsedmişti. Getirtti gönül gözlerini açıp dünya gözlerini kapattı. Bursa'da ulufe eyledi ve analarıyla birlikte oturdular. Bunların birinin adı

Mahmud, diğerinin adı da Yusuf idi. Kızların üçünü, İbrahim, Alâeddin ve İsa olmak üzere üç Karamanoğlu'na verdi. İkisini de İsfendiyar oğullarına İbrahim ve Kasım'a verdi. Bir kızı da Anadolu Beylerbeyisi Karaca Bey'e vermişti. Karaca Bey Varna Savaşı'nda şehit oldu. Birini de İbrahim Paşa oğluna verdi, ancak bu kız Mekke'de vefat etti. En iyisini Allah bilir.

Şiir

Bir anda bin türlü şekil gösteren âlem
Kimine sevinç, kimine üzüntü yeridir âlem.

Gece ve gündüz misali hep seninle
Dolaşıp döner durur, ne ister âlem?

Bu dünya fesatların ortaya çıktığı dünya
Tur'a da temeli böyle temel atmış âlem.

BÖLÜM 94

Aydın ilinin nasıl alındığını, Aydınoğulları'ndan olan İzmirli Cüneyd Bey'in ne olduğunu bildirir.

Anadolu'nun beylerbeyisi olan Timurtaş oğlu Oruç Bey'i, Aydın ilini hainlerden temizlemesi ve halkının rahat etmesi için Aydın iline gönderdiler. Çünkü Ayasuluk ve Tire bölgeleri Osmanlıların idaresinde idi. Fakat İzmirli yüzünden bölge halkı çoğu zaman karışıklık ve fitne içine düşmüş olup huzursuz idi. Ayrıca Aydınoğlu İsa Bey'in oğlunun oğlu tımar sahibi idi. Daima, "İzmirli gitmeyince vilayet sizin olmaz." der idi. Sonra Aydın ilini padişahın adamlarından Yahşi Bey adlı birine vermişler idi. Vakit vakit İzmirli'yle o mücadele ederdi.

Bir gün Yahşi Bey'in kardeşini İzmirli tuttu ve aman vermeden öldürdü. Beylebeyi Oruç Bey'i Yahşi'yle birlikte İzmirli'nun üzerine gönderdiler. Bunlar oraya varınca İzmirli bunlarla karşılaşarak savaşa girmede, gidip İpsili kalesine girdi. Bunlar varınca vilayet insanların bazısını

kendilerine döndürdüler, tımar verdiler, sonra çekip gittiler. Ancak yine de İzmiroğlu'nun fitne ve fesadı eksik olmazdı.

Şiir

Zamandır, çeşit çeşit devirler geçti,
Günler bazen neşe, bazen ağlamakla geçti.
Neşe ve sevinci yalan, ağlaması gerçektir.
Anca gaflet ehli hep yalanla geçirdi günlerini.
Gece gündüz hiç durmaz tartışılar,
Sıkıntı ve üzüntü atına binip kayboldular.
Benim diye sarıldıkları hep burada kaldı
Ve onların hayali senin canınla birlikte gitti.
Âşıkî! Osmanoğulları'nın menkıbelerini yaz,
Yedi ceddin senin, bu sülaleyle birlikte geçti.

BÖLÜM 95

**Sonunda İzmiroğlu'nun ne şekilde ele geçirildiğini
ve akıbetinin ne olduğunu anlatır.**

Sultan Murad bir gün paşalarına, "Şu İzmiroğlu hainliklerine durmadan devam mı edecek? Muhakkak peygamberin temiz ruhu için, onun işini bitiriniz. Yoksa ben sizin hesabınızı görürüm." dedi. Buna karşı paşalar, "Sultanım, Oruç Bey kulundur. Şimdi beylerbeyliği Hamza Bey kulunuza verin. Oruç Bey sohbet ve yiyip içmekle vakit geçirirdi ve gittiği yerlerde düşmanla uğraşmazdı." dediler. Amma Hamza Bey gayretli kimsedir. Durumu ona bildirelim. Allah'ın yardımı ve Sultanın teşvikiyle düşmanın hakkından gelir ve temizler." dediler.

Alelacele beylerbeyi Hamza Bey'e mektup gönderip mektupta, "Sen ve Yahşi Bey ve Saruhan Sancağı, Bey sancağı olan Bursa Sancağı'yla birlikte her ne şekilde olursa olsun buluşup vakit geçirmeden İzmiroğlu'nun üzerine gidin ve asla gevşeklik göstermeyin." dediler. Asker toplandı, yürüyüp İpsili hisarı civarına vardılar. İzmiroğlu da ne

kadar askeri varsa hepsini toplayıp geldi ve savaşa başladı. Şiddetli savaş oldu. İzmiroğlu'nun Kurt Hasan adındaki oğlu askerin bir tarafını bozdu ve takip etti. İzmiroğlu Cüneyd'in yanında az asker kaldığını gören Hamza Bey, Cüneyd'in üzerine yüklendi. Cüneyd zavallısı cünüp imiş, yıkanmak için kaleye kaçıp gitti. Oğlu ise dönüp geride kalanları dağıtmak isterken kolayca yakalandı. Hücum edip kalenin üzerine vardılar. Hisarı kuşatıp hayli zaman zorladılar ve sıkıntı verdiler.

Sözün kısası anlaşmayla Cüneyd Bey'i kaleden çıkardılar. Sonra, "Seni padişaha gönderelim." dediler. Gelip Hamza Bey çadırına girdi ve oğlunun da orada olduğunu gördü. Yahşı Bey yerinden kalkarak Cüneyd'in yakasından tuttu ve kendi çadırına götürdü. Cellat getirtip oğlunu Cüneyd Bey'in önünde öldürttü. Sonra da Cüneyd'in başını kestirdi. İkisinin de başlarını hisar halkına gösterdi. Bunun üzerine halk Cüneyd'le oğlunun başlarını görünce ister istemez kaleyi bunlara teslim etti.

Şiir

Cüneyd'in defterini yırttı Hamza
Hisarını aldı, ömrünü bitirdi Hamza.

Onun Kurt oğlunu bile tavuk edip,
Onu bir tilkiye boğdurdu Hamza.

Murad Han haini Düzme'yle anlaştı
Ki onun da kanını döktü Hamza.

Bu fethin tarihinin hicretin sekiz yüz yirmi sekizinde (M. 1425) hatta yirmi dokuzunda (M. 1426) olduğunu da söylerler. Çünkü bundan önce Mentешеoğlu ili de fethedildi. Her ikisi için tarih olarak, sekiz yüz yirmi dokuz (M. 1426) denilmiştir.

BÖLÜM 96

Menteşe oğlanlarının babalarından sonra ne olduklarını anlatır.

Menteşoğlu Yakup Bey ölünce geride İlyas Bey ve Mahmud Bey adında iki oğlu kaldı. Mahmud Bey, bey olmadı. İlyas Bey, bey oldu fakat öldü. Bunun da iki oğlu olup padişah kapısında kulluk ederlerdi. Bunlar babalarının öldüğünü ve bahtlarının söndüğünü işittiler. Sonunda Veyis Bey ve Ahmed Bey adındaki bu iki oğlanı Tokat'a gönderdiler ve Bidevî Çardağı bunlara tımar verdiler. Mentese ilini de Balaban Paşa'ya tımar verdiler, o da tımarına gitti.

Şiir

Veyis ve Ahmed Bey'in tımarına bak, el ayak bağlı demire
Balaban da mülke hükmeder gönlü samur kürk içinde.

Bunlar bey çocuklarıydı, "Eğer bu zindandan çıkarsak
beylik istemeyiz derlerdi, ömrümüz de olursa"

Yalancı işvelerle dünya gaflet ipini geçirdi boynumuza.
Bundan sonra zindan içinde geçecek hayatımız.

Menteşoğlanları Tokat hisarında eksiksiz iki yıl hapis kalıp kışlar ve yazlar geçirdiler. Tekrar bir yıl kış için hazırlık yaptılar. Odun aldılar, altlarına atıp yatacakları döşek için yeni kuru ot getirttiler. O otu getirene, "Bu az, bir çuval daha getirin." dediler. Ot getiren gidip bu defa bir çuval çürük ot getirdi. Beğenmeyip getiren adama geri verdiler, alıp gitti. Kapıcı, "Bu otu niçin tekrar geri alıp gidersin?" diye sorunca Veyis Bey, "Bir eski otluk getirdiler kokar." dedi. Getiren de, "Tekrar sahibine alıp gidiyorum." dedi. Gidip bir harar getirdi, otu döktü. Ahmed Bey harhara girdi. Harharın çevre yanına içinden ot bastı ve çuvalı yüklenerek ıkına sıkına öfke ile "Bunların elinden çektiğim canıma tak dedi. Bunlara bir şey beğendiremiyorum. Bir kuru döşeklik otu bile beğenmezler. Acaba Osmanlı bunları niçin öldürtmez." diye söylene söylene Ahmed Bey'i hisardan çıkardı.

Önceden kavilleşerek at hazırlamışlar imiş. Hemen harhardan çıkıp ata bindi ve yola düşüp gitti. O zaman Karaöylük yayladan dönmüş kışlaya gelmişti. Gece gündüz demeden ona kadar gitti.

Sabah olunca gelip kapıyı açtılar. Veyis Bey orada idi. Ancak Ahmed Bey'i bulamadılar ve durumu padişaha bildirdiler. Ahmed Bey'in yeri boş kaldı. Zindancı da tutsak beklemekten kurtuldu. Ahmed Bey Karaöylük'e vardı, fazla durmadan Mısır'a gitti. Mısır'da da durmadı kendi vilayetine yöneldi. Oradan da Acem'e gitti.

Şiir

Bu zavallı aciz insan dünyada nelerle karşılaştı,
Ona Allah'ın neler kısmet ettiğine bir bak.

O dünyada çeşit çeşit sıkıntılara düştü ve
Unutkanlık, ders almama onu daha da güç durumlara
düşürdü.

Ancak padişahlar daha çok sıkıntıya düşmüşlerdir,
Onlar sanki gurbette misafir gibidirler.

Adı bey olsa da kendisi iflas etmiştir.
Askerleri ve toplulukları da dağılmıştır.

Onları tutup bağlamaları ufacak bir şeye değmez,
Bir de hayatlarına son verirler.

BÖLÜM 97

Karamanoğlu Mehmed Bey'in Adalya'da hisara düşüp savaştığını anlatır.

Amma o zaman padişah Rumeli'ne geçmişti ve kâfirlerle Allah yolunda çarpışıyordu. Bu durumda iken Karamanoğlu Mehmed Bey yürüyüp Adalya'nın (Antalya) üzerine geldi ve savaşa başladı. Savaşta bir gün Allah'ın hükmüyle gökten bir kaza gelip Mehmed Bey'i topla vurdular. Parça parça oldu. Parçalarını toplayıp sandığa koydular ve Kara-

man'a hatıra olarak götürdüler. Onun İbrahim, İsa ve Alâeddin olmak üzere üç oğlu kaldı. Üçü birlikte Sultan Murad'a geldiler. Mehmed'in Bengi Ali Bey adında bir kardeşi vardı. Tahta geçmek istedi; ancak halk ikiye ayrılıp bir kısmı onu istemedi.

Sonunda Sultan Murad Han, İbrahim'e sancak verip kılıç kuşattı, iki kardeşini de yanında alıkoydu. İbrahim de babasının Hamidili'nden aldığı yerleri geri Sultan Murad'a verdi. Bunlar içinde Okluk da var idi. Hayli zaman anlaşmalarına sadık kaldılar. Hatta iki ülke tek bir memleket gibi oldu. Sultan Murad da Hamidili vilayetini Şarabdar İlyas'a mansıp olarak verdi. Daha iyisini Allah bilir.

BÖLÜM 98

Amasya vilayetinde ve Tokat'ta Kızılkoçaoğlanları Yörgüç'le ne yaptı. Aralarında hangi olaylar oldu ve olmaktadır. Bunları anlatır.

Amasya ve Tokat vilayetlerinde Kızılkoçaoğlanları denen Türkmenler vardı ve insanlar bunlardan eziyet görüyorlardı. Hatta yolcular bir şehirden başka bir şehre kalabalık halde olmayınca gidemezlerdi. Gittiklerinde de Kızılkoçaoğlanları'nın hırsızlıkları ve yol kesmeleri eksik olmazdı. Yörgüç bir gün bunlara bir hile yaptı. Padişah tarafından gönderiliyormuş gibi bir elçiyi, pek çok hediyelerle bunlara yolladı. Dört kardeşin her birine ayrı ayrı padişah ağzından mektup da yazdı. Mektupta, "Lalam gidip Yörgüç'le yoldaşlık edin ve Alparslan cengini vurun. Sonra doğruca Artukova'ya gelin, sizin tımarınız olsun." diye yazdı. Ayrıca Yörgüç'ün adamlarından biri de padişah elçisiyle birlikte geldi. Kızılkoçaoğlanları'nı Çorumlu vilayetinde buldular. Yörgüç'ün elçisi Yörgüç'ün mektubunu verdi ve padişah tarafından gönderilen elçinin de geldiğini söyledi. O da hediyelerini ortaya koyup mektubu verdi.

Bunlar çok sevindiler ve mektubu açıp okudular. Sonra yol kesici, haram yiyici ne kadar Türkmen var ise hepsi top-

landı. Kızılkoçaoğlanları'nın dört kardeşi de dahil, daha elçi yanlarında iken dört yüz kişi oldular. Bunlar Türkmen'in seçme yiğitleri ve yarar yoldaşları idi.

Bu dört kardeş kendi aralarında anlaşış "Yörgüç Paşa bunlara karşı gelecek olursa savaşsın hepsini kılıçtan geçirerek memleketi yağmalayıp geri geliriz." diye karar verdiler. Bu düşünce ile yürüdüler. Merzifon Ovası'nda konakladılar. O gece Yörgüç'ün adamlarından hiç kimse bunları karşılamak için gelmedi. Bunlar, "Yörgüç nerede, niçin gelmedi?" diye sordukları zaman, "Pek iyi değil." cevabını verdiler. Bunlar gidip Amasya'ya girecek oldular. Yörgüç'ün oğlu önlerine çıkıp üzüntülü vaziyette, "Kusurumuza bakmayın, babam pek iyi değil İnşallah iyileşince gelir. Siz de şehirde birkaç gün dinlenmiş olursunuz. Sizlerle yiyip içelim. Babam sağlığına kavuşunca belki ben de sizinle birlikte giderim. Babam iyileşmezse siz yetersiniz. Askerin tamamı Sunsa'dadır, hepsi orada toplanmış hazır beklemektedir." dedi.

Bunlara izzet ikram edip yerleştirdiler. Bu dört kardeş ayrıca yüce bir yerde misafir ettiler. Hadsiz hesapsız yiyecekler hazırlamışlardı. Yanında yüklerle şaraplar da vardı. Bunlara götürdüler. Sonra seçme Türkmen yiğitlerini de bölük bölük yerleştirdiler. Hepsi için çeşit çeşit yiyecekler ve şaraplar hazırlamışlardı, verdiler.

Bunlar yemeye içmeye başladılar. Vakit ilerleyip gece olunca, şarap başlarına vurdu, akılları örtüldü. Gaflet uykusuna daldılar ve düşünemez oldular. Basiretleri bağlandı. Evvela o dört kardeşin dördünü birden kavrayıp ele aldılar. Zaten adamlar hazırlamışlardı. Bunların dört yüzünü de tuttular. Hepsini soyup ellerini arkalarına bağlayarak topluca bir zindana getirdiler. Ateş yakıp zindanın kapısını kapatarak duman verdiler. Hepsi dumandan boğulup kırıldı. Hiç biri kurtulmadı, tamamı öldü. Sonra o dört kardeşin başlarını kestiler. Böylece o memleket bunların şerrinden kurtulup emniyetli hale geldi.

Şiir

Türkmenler şarap içtiler, akıllarını
Yitirdikleri gibi karıları da boş düştü.

Türkmen yiyip içip yatıp döküldü.
Buraya gelenlerin hepsi kazaya uğradı.

Bu Yörgüç'ün konuklarını ağırlamasıdır.
Onun sofrası yiyecekleri yılan zehiri ve şişi olmuştur.

Kızılköcalılar ülkeleri örene çevirirdi, ancak
Ömürleri yıkıldı, şimdi onlar için kaygılı kış başladı.

Artık avradı ve eri dağılıp mağaralara çekildi,
Bunlar "Bu nasıl iş?" diye birbirlerine sorarlar.

Bu beyoğlu olan dört han'ımız nerede?
Ne vakit savaş oldu da askerimiz kırılıp öldü.

Yörgüç, Türkmenleri kaldıkları yerde bağlatınca, "Bunların işini bitirin ve hayatlarına son verin." diye buyurdu. Kendisi de atına binip Türkmen obalarına doğru sürdü. Onlar Çorumlu yöresinde yerleşmişlerdi. Üzerlerine baskın yaptı, geride kalan pek çok Türkmen'i öldürdü. Bütün mallarını mülklerini yağma ettirdi. Öyle oldu ki Çorumlu'da bir koyun bir akçeye satıldı. Karıları ve çocukları kız oğlan il il dolaşıp dilenci haline düştü.

İşte o zamandan bugüne kadar Türkmenler önceki gibi yol kesemez oldular. "Yörgüç'e bunlardan günah var mı?" diye sorduklarında, "Bunların şerri haddi aşmıştı, bu şekilde kırıldılar." cevabını verdiler.

Şiir

Düşmana tedbir lazımdır, gevşek davranıp
Kusur etme, tedbiri elden bırakma.

Hak tedbiri arada bahane yaptı; ancak
Düşünerek dikkat etmek gerekir.

CEVAP.— O zamanda Dulkadıroğlu Hasan Bey var idi. Bir de Karaöylük oğlu Habil var idi. Kızılköcaoğlanları bun-

lara zaman zaman haber gönderip, "Hiç olmazsa gelip bu vilayete bir defacık harekette bulunun." derler idi. Sonra gönülleri neyi isterse bu şah yapar yerine getirirdi.

Sözün kısası bu Kızılıkocalıları böyle edince o zamandan bugüne kadar o ülke emniyet ve güven içindedir.

Şiir

Hayır ve şer işleyen bir varlıktır insanoğlu
Dünya insanla şenlendi, insanla yıkıldı.

Benim senin der hep insanoğlu
Benim dediği o zamanlar nerede?

Pek çok iş işlenmiştir bu iş yerinde,
İşi devamlı söylenir, ya işçi nerde?

BÖLÜM 99

Kocakayası'nın sahibi olan Haydar Bey'in durumunun nereye vardığını anlatır.

Osmanlık civarında Zeytun'da Kocakayası denen, Haydar Bey'in sahip olduğu bir hisar vardır. Bu hisar çok sarp bir yerde yapılmıştır. Haydar Bey bu hisara yüz yıl yetecek kadar yiyecek koydurmuş ve hisarından dışarı çıkmaz olmuştur. Kasım Bey adındaki tek oğlunu zaman zaman dört bir tarafa beylere armağanlarla göndermesine rağmen kendisi hiç hisardan ayrılmazdı. Bu hisarı ele geçirmek için çok uğraştılar fakat bir türlü alamadılar.

Bir gün Haydar Bey'in oğlu, "Baba gönderdiğin bu beyler beni bir gün tutarlarsa ne yaparsın?" dedi. Bunun üzerine babası, "Oğul! Ben seni Allah'a ısmarladım Ben ihtiyarlığım zamanında kimsenin kahrını çekemem ve ölmeyince hisarımdan çıkmam." diye cevap verdi. Amma Yörgüç bu hisarı almayı kafaya koyduğu gibi nasıl alınacağını düşünüyor. Bu hisarda, "Ben Elvan Çelebi torunlarındım." diyen Tayfur Çelebi adında bir kişi vardı. Hanımıyla birlikte kalede ikamet etmekte idi. Hisar sahibi Haydar Bey onu oğlun-

dan daha çok severdi. Yörgüç Tayfur'a pek çok şey vererek kendi tarafına çekti. Hal böyle olunca Tayfur bir gece hisarın zahire deposuna ateş koydu. Bütün kalenin yiyeceği yandı. Yörgüç bunu duyunca hemen hisarın üzerine geldi. Dışardan kaleye azık koydurmaya fırsat vermedi.

Haydar Bey içeriden, "Yörgüç ben artık ne olacağımı oldum, senin de sonunun benden beter olmasını yüce Tanrı'dan dilerim." diyerek kaleyi teslim etti. Yörgüç durumu padişaha bildirdi. Padişah da Haydar Bey'e iyi tımarlar verdi ve ölünceye kadar yedi. Yörgüç hisarın idaresini ele aldı, içine kendi adamlarını yerleştirdi. O zamandan şimdiye kadar bu hisar Osmanlıların idaresindedir.

Şiir

Uzun emel sahibi olmanın ne faydası var
Buna değer mi hazinenin ateşe verilmesi?

Sen doğrulukla Hakk'a bağlan, işini ona ısmarla
Ki uzun emel ve düşüncelerden sağlam iş yapasın.

Ne zaman ki her şeyi aklınla yaptığını sanırsın,
Ahmak derler sana eğer danışmazsan.

BÖLÜM 100

**Yörgüç Paşa'nın Alparslan cengini
hangi yönden idare ettiğini anlatır.**

Yörgüç Paşa düğün yaptı ve Alparslan oğlu'nu da davet etti. Bunu Alparslan oğlu duydu ve Yörgüç'ün bir hilesi olduğunu sezdiği için, ona çabucak haber gönderip, "Maksadınız benim bu elimdeki ormanları almaksa, şimdi gelip alınız ve tımar ediniz. Ben de yüz sürüyerek devletli padişahın eşiğine gideyim. Padişah sağ olsun, bana da fazlasıyla dirlik vereceğini umarım." dedi. Yörgüç'ün de önünde sonunda istediği buydu. Gerçekten onun üzerine gitmekti.

Sözün kısası Alparslan oğlu Yörgüç'e haber gönderip, "Sen gelme ben varıyorum." dedi. Eğlenmeden geldi. Yörgüç de

tutup onu padişaha gönderdi. Bursa'ya tutsak geldi, gelince bir evde hapse koydular. Bir hayli zaman orada kaldı. Beri tarafta Yörgüç ailesini çoluk çocuğunu da Amasya'ya getirtti. Alparslanoglu da bir gece kendisini bekleyen adamı sıkı sıkıya bağlayıp evden kaçmayı tasarlamıştı. Öyle de yaptı. İple kaleden aşağı indi. Atlar hazırlanmıştı, binip gitti. İki yıl sonra tekrar padişaha geldi. Padişah kendisine Rumeli'nde iyi tımar verdi ve çoluk çocuğunu da yanına alıp gitti.

Şiir

O düşünce ve tedbirlerin nasıl işe yaramadığını gör,
Ne takdir edilmişse o olur, sen sus ve otur.

Ne zaman senlik benlik içine düşersen
Başına bela gelir, yoksa iyisin demektir.

Âşıkî menakıbı yaz da insanlar ibret alsın,
Hangi dala kondu da uçup gitmedi kuş.

Bu hadise hicretin sekiz yüz otuz birinde (M. 1427-28) Yörgüç Paşa eliyle gerçekleşti. Yine de en iyisini Allah bilir.

BÖLÜM 101

Sultan Murad Han'ın Ergene Köprüsü'nü nasıl yaptığını bildirir.

Ergene Köprüsü'nün yeri önceleri ormanlıktı. Çamur ve bataklık ve ayrıca haydutların durağıydı. Haydutların burada adam öldürmedikleri gün de yoktu. Sultan Murad Han hazineler dolusu para harcadı. O ormanları kestirip araziye açtı. Sonra da büyük yüksek bir binayla köprüyü yaptırdı. Köprü'nün iki başını imar etti ve şehri güzelleştirdi. Cami, imaret ve hamam yaptı. Pazarlar kurdurdu. İmaretinde yemekler pişirip gelen giden konuklara ziyafet verip yedirirler idi. O vakit imaret yapıp faaliyete geçince Sultan Murad Han âlimleri ve fakirleri Edirne'de toplayıp imarete geldi. Pek çok gün ziyafetler verdi. Filoriler ve akçeler dağıttı. İlk evvel yemek piş-

tiği gün kendisi mübarek eliyle fakirlere verdi. Ve ışığını kendi yaktı. Binayı yapan mimara değerli elbiseler giydirip ih-sanlarda bulundu ve çiftlikler verdi. Edirne halkını her türlü vergiden muaf tutup selamete çıkardı.

BÖLÜM 102

Germiyanoglu Yakup Bey'in kendi ilinden gelip Sultan Murad'a olan bağlılığını ve itaatini anlatır.

Sultan Murad Gazi bir gün Edirne'de sohbet ederken Germiyanoglu'nun yanında adamlarıyla vilayetinden çıkıp sultanın hizmetine geldiği haberini verdiler. Padişah bunun zerine Bursa'ya ulak gönderip, bu haber doğru ise, şehir halkının en iyi şekilde büyük bir tazimle karşılamalarını, bunda kusur etmemelerini ve durumu kendisine bildirmelerini emretti. Germiyanoglu gelince padişahın buyurduğu şekilde bütün emirlerini yerine getirdiler. Germiyanoglu da padişahları ziyaret etti. Paralar dağıttı. Emir Sultan Seyyid Hazreti de o vakit hayatta idi. Onun da evine varıp elini öptü. Osman Gazi'yle Orhan Gazi'nin Manastır'daki mezarlarına girip ziyarette bulundu. Orada da âlimlere ve fakirlere bağışlar yaptı. En sonunda kalkıp Edirne'ye gitti. Ergene Köprüsü'n geçip mola verdi. Bu taraftan padişah da beylerini ve paşalarını istikbale gönderdi. Büyük bir saygıyla getirip Edirne'de misafir ettiler. Sabah olunca paşalar önüne düşüp padişaha getirdiler. Padişah da tazimde bulundu, hilatler giydirdi. nc gün tekrar vilayetine gönderdi. Pek çok ihsan ve bağışlarda bulundu. Memleketine gitti, bir yıl kadar yaşadı ve Hakk'ın rahmetine kavuştu. Ülkesini Sultan Murad'a emanet etti. Germiyan bu şekilde Osmanlı topraklarına Sultan Murad tarafından katıldı.

BÖLÜM 103

Yörgüç bunun gibi işlerle uğraşırken padişahın neler yaptığını bildirir.

Uçları yiğit gazilere emanet edip ısmarlayan padişah İshak Bey'e de Sırp tarafını ısmarlamıştı. İshak bey akın etmek istediği zaman Vılkoğlu'nun şeytanlığı yüzünden istendiği gibi sonuç alınamazdı. İshak Bey padişaha haber göndererek Vılkoğlu'nun tutum ve davranışlarını bildirdi. Padişah bunun üzerine Vılkoğlu'na verdiği her şeyi elinden alıp kendisi tasarruf etti. Kısacası diğer güvendiği adamlarına verdi.

Vılkoğlu padişahın kendisine de ulaşacağını bildiği için elçi gönderip "Devletli sultanım! Kızımı da cariyeliğe kabul et. Zaten Bayezid deden de bizden kız almıştı." dedi. Ayrıca büyük ve hatırı sayılır bir meblağ da gönderdi. Paşalar da araya girerek padişahı razı ettiler. Alacahisar'dan kendi vilayetine kadar olan yerleri sultana teslim etti. Ve kendi vilayetine de her yıl göndermek üzere mal belirledi. Bu anlaşmaya bağlı kaldılar.

Akını Bosna vilayetine yönelttiler. Ayrıca Vılkoğlu, Müslümanlığa zararı dokunmaması için Macaristan adına güven verdi. Sultan Murad da bu kâfirin anlaşma ve kararının doğruluğunu düşünerek "Sırp ülkesini fethettim sandı, el çektik. Çünkü bütün Sırp memleketi haraca bağlandı." dedi. Hatta bazı vilayetten giden haraççı haraç bile toplardı. Sırp vilayetinin fethi, tarih olarak, hicretin sekiz yüz otuz birinde (M. 1427-28) Murad Han Gazi tarafından gerçekleştirildi.

Şiir

Yele arkanı verip sağlam sanma,
İşte kâfirin ahdi de böyledir, dikkatli ol.

Ey kardeş akar sudan duvar yapılmaz,
Bir de gölgeden yastık olmaz, bunlara güvenme.

Ancak kâfirin iki şeyini alabilirsin; biri kızı
Diğeri de malıdır, usanma.

BÖLÜM 104

Selanik'in nasıl fethedildiğini anlatır.

Bir gün Sultan Murad Han Gazi vezirlerine, “Şu Selanik denen şehir uzak mıdır?” diye sordu. Vezirler de, “Sultanım! Serez’den öteye hünkâr yürüyüşüyle dört konaktır.” diye cevap verdiler. Padişah, “Öyle ise neden duruyorsunuz, çabuk sefer hazırlığına başlayın, derhal topları ve mancınıkları hazırlayın.” emrini verdi. Gelibolu’dan gemiler getirttiler, gazaya niyet diye ilan ettiler ve yola çıktılar.

Selanik hisarı üzerine vardılar; civardan pek çok savaşçı gazi toplanarak harbe tutuştular. Günlerce savaş yapıldı. Sonunda padişah, “Paşalar, bu kaleyi almak için tedbir alıp tedarik görün.” dedi. Evrenozoğlu Ali Bey bunun üzerine, “Devletli sultanım hisar savaşı bir hayli zordur. Sultanım bunu yağma etmek lazım, ancak o zaman alınır.” deyince Sultan Murad Han Gazi, “Haydi, hisar yağmadır. Allahu ekber” dedi.

Gaziler yağma haberini işitince her taraftan merdivenler getirip yürüdüler ve göz açtırmadılar. Hemen göz açıp kapayıncaya kadar hisara daldılar ve kaleyi fethettiler. Ganimet mallarına battılar. Kâfirlerini esir ettiler, ganimetler ele geçti. Şehrin evleri boş kaldı. Kendi isteğiyle kalanlara evler mülk olarak verildi. Sonra Vardar Yenicesi’nin halkını getirip Selanik’te iskân ettiler. Kısacası küfür ülkesi İslam nuruyla aydınlandı.

Şehir alınıp her bir şey karara bağlandıktan sonra mücahitlerin önderi Sultan Murad Han Gazi, “Hey gaziler! Kâfirleri İslam’a getirmekten ve hisarlarını yağma etmekten büyük nimet yok imiş. Ben şimdi bu gazayı çok sevdim. İnşallah bundan sonra ben sizinle beraber gazalarda bulunurum.” dedi.

Şiir

Murad Han Selanik’i aldıktan sonra Mora’yı
Ve Macaristan’ı almayı da düşündü.

Paşalara; “Çabuk haydi durmayın, bu Allah'ın bağışdır, verilerin de himmetidir” dedi.

Kâfirler dünyada hep mağlup ve ayak altında olmalı, Müslümanlar da bütün ülkeleri ele geçirmeli.

Yürümek vaktidir, çabuk gidelim, işte bak Gazilerin, erenlerin hepsi önümden gidiyor.

Bana derler “Ey Murad! Durma, gaza et, Peygamber, mucizeleriyle sana yardım ediyor”.

Bu fetih hicretin sekiz yüz otuz üçünde (M. 1429-30) Sultan Murad Han Gazi eliyle gerçekleşti.

BÖLÜM 105

Sultan Murad'ın Selanik seferinden sonra Macaristan'a sefer etme isteğini anlatır.

Sultan Murad Han Gazi, Selanik'in alınmasından sonra Macaristan'a sefer etmek istiyordu. Çünkü Macaristan'ın eşkıyaları zaman zaman Vidin civarından geçerd ve bir hayli zarar verirdi. Karamanoğlu İbrahim Bey'in Hamidili'nden geçerek Beyşehir'ne gelmesiyle şehri alıp sancak beyi Şarabdar İlyas'ı tutması haberi bu defa Murad Han Gazi'yi Karamanoğlu tarafına yöneltti. Ancak beri yandan ise Macaristan'ın Karamanoğlu'yla anlaşmaları gereği Vılkoğlu da dahil birlikte hareket ettiler ve iki taraftan yürüdüler.

Gazi Sultan Murad Han bu durum karşısında Macaristan'ın ne yapacağını ve nereye yürüyeceğini anlamak için durdu ve gitmedi. Sonunda Macarlar gelip Güvercinlik üzerine düştü ve toplar kurarak atmaya başladı. Padişah Rumeli Beylerbeyisi Sinan Bey'i Macaristan'ın üzerine gönderdi. Yarım günlük yol alıp mola verdiler. Vidin Sinan'ı, Vidin'in sancak beyi idi. O da birlikte gitmişti. Bir iki gün orada durdular. Bir gün Vidin Sinan'ı, “Hey Beyler! Biz padişaha karşı ihanet ediyoruz” dedi. Beylerbeyi bu sözü işitince öfke ile, “Bu söylediğin söz nasıl sözdür?” diye sorun-

ca Vidin Sinanı, “Düşman şurada padişahımızın hisarını döverken biz hiç tınmıyoruz ve suskun oturuyoruz, bu doğru mudur?” cevabını verir. Beylerbeyi, “Burası senin ucundur, bize bir dil tutup getirmiyorsun. Eğer getirsen biz de ona göre hazırlık yaparız.” dedi. Arkasından, “Yoksa gidip padişahın askerini yok yere düşmana kırdırırım mı?” dedi. Vidin Sinanı bunun üzerine, “Düşmanın top seslerinden atlarımızın tavlada tavlasını kırması dil değil de nedir? Artık bizim kulağımız top seslerini öğrendi.” dedikten sonra atlanıp “Hey gönüllü gaziler; gaza erenlere mahsustur, avratların işi değildir.” diyerek yürüyüverdi. Beylerbeyine, “Vidin Sinanı akıncılarla bindi düşman üzerine gitti.” dediler. Beylerbeyi bu haberi işitince derhal onu takip etti. Sabah vakti kâfirlerin üzerine çıkageldiler. Büyük davullar çalındı, tekbirler getirildi, düşman üzerine atıldılar. Kâfirler bu durumu görünce birbirini çiğneyerek kaçmaya başladılar. Kral ise bütün ağırlıklarını bırakıp başını güçlkle kurtardı. Kâfirlerin çoğu suda boğuldu. Sözü kısası gaziler muratlarına erdiler, ganimetler aldılar.

Pek çok esir alındı. Bu sebepten Macar kâfirinin en seçkinini Edirne’de üç yüz akçeye sattılar. Allah’ın yardımıyla Müslümanlar sevinç ve neşeye boğuldu. Beri yanda ise başta Karamanoğlu olmak üzere, bütün kâfirler tasa içine düştüler, hepsi şaşırıp hüznüldiler.

SORU.— Karamanoğlu neden şaşkın ve tasalıdır derler ise...

CEVAP.— Çünkü Karamanoğlu’nun Vıkoğlu’yla anlaşması vardır. Bir taraftan Macarlar, diğer yandan da Karamanoğlu yürüyecek ve Müslümanlar kısıka alınacaktı.

Şiir

İslam gayreti olmalıdır gazilerde
Ki dil söylesin onu gaziler içinde.

Hünerdir din için çalışıp savaşmak, unutmama
Dillerden düşmez, her zaman anarlar onu

Gaziler sorgusuz sualsiz cennete girdi
Cevapladılar soruları şehit oldukları demde.

İslam kılıcını salladı her dem o gaziler,
Makam-ı Mahmud'da kabul edilir onların da dilekleri.

Bu savaş, Vidin Sinan'ı eliyle ve beylerbeyi Sinan Bey birlikteliği ile, hicretin sekiz yüz otuz yedisinde (M. 1434) oldu.

BÖLÜM 106

Karamanoğlu'nun kâfiri yardımcı bilip

Müslümanların üzerine yürümesi sebebi ile

Sultan Murad Han'ın Karaman'a sefere çıktığını anlatır.

Sultan Murad, "Karamanoğlu sözün nerede kaldı, anlaşman bu mu, niçin böyle bir işe giriştin?" dedi ve yürüyüp Akşehir'e ulaştı. Şehri aldı ve Konya'ya yürüdü, bu şehri de teslim ettiler. Sözün kıyası Karaman'ın İçil'den başka bütün yerleri Osmanlıların eline geçti. Sultan Murad Varsak vilayetini baltacılarla elek elek edip Karamanoğlu'nu yakalamaya niyet etti. Bozkır'a vardılar.

Karamanoğlu Osmanlı'nın niyetinin başka olduğunu görünce hemen Mevlânâ Hamza'yı Sultan Murad'a gönderdi. Yalvarmalarla, "Yüce padişah benim küstahlığıma bakmasın, suçumu bu kez de bağışlasın. Yaptığım bu işlere pişman oldum. Ondandır af umuyorum. Hamidili'nden vazgeçtim." dedi. Padişah bu haberi işitince, "Zaten bu vilayeti ona ben vermiştim. Şimdiden sonra kardeşi İsa'ya veriyorum." dedi. İsa o zaman padişahın yanında idi. Sözün özü paşalar dilekte bulundular, suçunu affetti. Sonra Mevlânâ Şükrüllah'ı Karamanoğlu'na gönderip "Her ne surette olursa olsun, artık düşmanlığı bırakacağına ve aralarında devamlı dostluk ve barışıklık olacağına dair yemin ettirdi. Sultan Murad Han bunun üzerine, Osmanlı'nın âdetlerinin hep adalet üzerine olması sebebiyle hiçbir kimsenin bir çözüme bile dokunmadan geri döndü.

SORU.— Peki Konya'nın ve Karaman'ın zulmünü kim etti?

CEVAP.— Buna sebep nedir anlatayım da ne zaman olduğunu işit.

Sultan Murad'ın Karaman'a ilk seferi, hicretin sekiz yüz otuz dokuzunda (M. 1435-36) gerçekleşti.

BÖLÜM 107

Sultan Murad'ın Karaman seferinden döndükten sonra neyle meşgul olduğunu anlatır.

İshak Bey, Vıkoğlu'nun hainliğini bundan önce padişaha bildirmiş idi. Karamanoğlu'nun olsun, Macarların olsun Osmanlıya karşı bütün faaliyetleri Vıkoğlu'nun şeytanlığı sebebiyle idi. Sultan Murad buna bağlı olarak Sırp ülkesini büsbütün ele geçirmek için büyük bir ordu topladı. Vıkoğlu bunu duyunca hemen tekrar sayısız armağanlarla elçi gönderdi. Ayrıca, "Kızımın çeyizi yerli yerince hazırlanıp yerleştirildi. Adam göndererek cariyenizi de alın." dedi. Elçi gelip paşalarla buluştu, paşalar da durumu padişaha bildirip, "Hünkârm almak lazım." dediler. Padişah da, "Gereken ne ise yapılsın." dedi. Nihayet Üsküp'ten İshak Bey'in hanımını, adamlarından Hadım Reyhan Ağa'yı, Özbek Ağa'yı gönderdiler. Bunlar yanlarında hayli adamla Üsküp'e vardılar. Sonra doğru Semendire'ye gittiler. Birkaç günlük yer kalınca Vıkoğlu kâfir beylerinin hanımlarını karşılamaya gönderdi. Görülmedik misafirlikler oldu; dünürleri izzet ikramla ağırlayarak Semendire'ye getirdiler. Geldikten sonra da izzet ikramla ağırladılar. Kızın çeyiz hesabı yazılmıştı, defterini Özbek Ağa'ya verdiler. Vıkoğlu, "Bu çeyizi kızıma değil padişaha verdim. İsterse cariyesine, dilerse başka cariyelerine versin." demiş.

Sözün kısası Edirne'ye padişaha getirdiler. Geldikten sonra Sultan Edirne'de kendisi için düğün etmedi. Hatta, "Bir sipahi kâfirinin kızına düğün mü yapılır imiş?" dedi. Sonra da Vıkoğlu'nun dediği şekilde çeyizin durumunu padişaha bildirdiler. Padişah bu haberi duyunca, "Benim cariyelerime verecek bir şeyim yok mu ki onun kızının çeyizini diğerlerine vereyim." dedi. Hiçbir şeyini kabul etmedi ve tekrar kendine verdi. Az bir zaman yanında durdu. Ondan sonra Bursa'ya gönderdiler. İsfendiyar kızı Bursa'da idi. Padişah o zaman onu Edirne'ye getirtti.

Şiir

Görünmeyen nakışlarını insana göstermek için
Âlem yeniden çeşitli şekillerde göründü.

Bazen gündüz bazen de akşam göstererek
Onun fikri binlerce tedbiri boşa çıkardı.

Vezirler ne yapılacaksa padişaha bildirirler
O, "Aldırma boş ver, şimdi sus." der.

Eğer elime fırsat geçer bulursam düşmanın
Başını kesip konuşamaz hale getireceğim .

O beni zorlayıp üstüme de gelse
Bir yolunu bulup, ona neler yapacağım.

BÖLÜM 108

Evrenesoğlu Ali Bey'in Macaristan ülkesinin yollarını görmeye gönderilmesi halini anlatıp bildirir.

Bir gün padişah, Ali Bey'e, "Kullarımdan kim Macaristan vilayetinin yollarını iyi bilip öğrenmiştir?" der. Ali Bey bunun üzerine, "Sultanım, ben kuluna buyurursan, gidip bütün yollarını ve illerini Allah'ın izniyle görüp tekrar sultanımın ayağı tozuna geleyim." cevabını verir. Padişah, "Rumeli'den olanlar ve Anadolu da dahil hepsi birlikte geçsinler." deyince Ali Bey, "Bana akıncı kulların yeter. Sultanımın maddi manevi yardımı ise hepsinden ileridir." der. Padişah da, "Şimdi öyle yap." deyince hemen akın için çağırı yapılır. Sayısız akıncı toplanır. Hep birlikte yürüyerek Dınişkar'dan geçerek Macaristan'a girerler. Orada bir ay kadar kalıp yiyip içtiler. Ancak düşmandan bir iz ve belirti görülmez. Akınlar yapıp ziyade ganimetler alırlar. "O kadar esir aldılar ki esirler akıncılardan daha çoktu" deniyordu. Ayrıca cariyelerden başka, çok adam ve ganimetler ele geçer. Bin filori iki bin filori ganimet alınır. Esirlerin sayısı belli değildir.

Sözün kısısı Ali Bey ganimetle Edirne'ye geldi ve padişaha, "Sultanım! Macaristan tarifi imkânsız bir ildir. Mu-

hakkak buraya gitmek gerek. Sonra öyle bir ülkenin beyinin kâfir olması hiç yakışık almıyor.” dedi. Bu yeri o kadar vasfedip övünce padişah geçmeye karar verdi.

Şiir

Yiğidin alameti hep dillerde dolaşır
Erin tercümanı da ayrı bir nişandır.

Onun nişanından durumu anlaşılır
Kendinde ne görünürse anlatılan da odur.

Kalabalık veya fert, ne gelmişse hepsi açık
Veya gizli söylenmiştir. Sen bunları işit.

Her insan gücünün yettiği kadar iş yaptı,
Eli ulaştı yürüdü ve zamanını yaşadı.

O nevbet kime ulaştı da çalınadı ve o kişi
Hayatında şüpheye yer vermedi.

BÖLÜM 109

**Sultan Mehmed’in oğlu Allah yolunda çarpışanların önderi
Sultan Murad Han’ın Macaristan vilayetine yöneldiğini
ve oraya nasıl ulaştığını bildirip anlatır.**

O Vilkoğlu’na adam gönderip “Semendire’den geçeceğim, begeneceğim şekilde hazırlık yap. Bir eksiklik ve kusur olmasın.” dedi. Sonra Eflakoğlu Dırakola’ya da haber gönderdi ve “Çabukça askerini toplayıp seçkin yoldaşlarla gel, değilse ben senin üzerine varmaya üşenmem.” dedi. Dırakola’ya haber gidince, “Devletli sultanım! Ben padişahımın atını ve itini tutup hizmet etmeye hazırım.” dedi. Padişah da büyük bir ordu toplayıp sürdü ve doğru Vidin’e vardı. Rumeli’nin bütün akıncıları Vidin’den geçip Macar iline yürüdüler. Birkaç parça hisar alarak da Zibin’e kadar gittiler.

Kırk beş gün Macar ilinde gezip dolaştılar, sonra da dönüp geldiler. Eflak vilayetinden çıktılar. Dırakola padişahın önünde kılavuzluk yapıyordu. Fakat öteden beri geliş sırasında dönme vaktinde bu taraftan Macaristan’a girer-

ken Lazoğlu'nun ordusu önden gidiyor ve kılavuz oluyordu. Dırakola pek çok hediyeler getirdi. Gaziler de ganimetle döndüler ve tekrar illerine gittiler. Hiçbir kâfir bunlara karşı gelmedi.

Şiir

Bunların yaptığı gaza, Allah'tan oldu.
Galibiyet, tek ve hakiki güç sahibinden oldu.

Bu ailenin işi gaza etmek bütün cihanda
Baban da, deden de hepsi Gök Alp'ten oldu.

Sofraları nimet dolu olduğu için han dendi bunlara,
İhsan, bağış ve cömertlik bunlardan oldu.

Murad Han'ım ben, Muhammed, Bayezid Han,
Murat ve Orhan ve Osman'dan oldum

Ey Tanrım! Bu soya bağışladığın keremin,
Sonsuza dek sürmesi sayende oldu.

Bu sefer, Sultan Murad Han Gazi eliyle hicretin sekiz yüz kırkında (M. 1437) gerçekleştirildi.

BÖLÜM 110

Evrenezoğlu İsa Bey'in Arnavut'ta ne olduğunu anlatır.

Padişah bir gün, "Kocacuk Hisarı'na sefere çıkalım." dedi. İsa Beyi de önceden gönderip "Git akıncılarımı ganimete boğ." dedi. İsa Bey Arnavut'a Künc illerine girdi. Sonra da akın başlattı, hücumlar yapıldı. Kâfirler yollarını kesip bağladılar. İskender adında bir er de bunların arasında idi. Bu Arnavut beyinin oğlu olup önceden padişahın iç oğlu idi ve padişah Arnavut ilini ona tımar vermişti. Sonradan sultanı dinlemeyip başkaldırdı. İşte İsa Bey'le giden akıncıların yollarını bu İskender bağlamıştı.

Sözün kısası Müslümanlar yollarının tutulduğunu ve kâfirlerin her yerlerini aldıklarını görünce, ilk önce esirleri kılıçtan geçirdiler. Sonra da kâfirlerle savaşa başladılar. O ka-

dar çarpıştılar ki okları tükendi ve kılıçları eğrilip kütleşti. Gazilerin pek çoğu şehit oldu. Bu kadar şehit verilmekle birlikte pek çok il fetholundu.

Şiir

Şehitler rahmet şarabına kandılar
Sırat köprüsünü kuş gibi geçtiler.

Bu geçici dünyada eğlenip kalmadılar
Ebedi olan cennet saraylarına göçtüler.

Yüce Allah'ın tecellisine kavuştular,
Bu görüş sebebiyle ömürlerinden geçtiler.

Bu fetih, hicretin sekiz yüz kırk altısında (M. 1442) gerçekleşti ve bu tarihte ikinci zamanı tam güneş tutulması oldu.

BÖLÜM 111

**Mücahitlerin başbuğu Sultan Murad Han'ın
Belgrad'a gidip neler yaptığını anlatır.**

Sultan Murad Han Macar ülkesini gezip görüp sağlık selamet ve kutlulukla tahtına geldikten sonra Belgrad'ı almayı düşündü. Çünkü burası Macar ilinin kapısıydı. Bu kez bu kapıyı açmaya karar verdi. İslam ordusunu topladı ve Belgrad'ın üzerine düştü. Hisar'a cenk eder gibi oldular. Sava Nehri'ni geçip Biline'ye akın başlattılar. Çok ganimetlere kavuştular. Ganimetin çokluğundan bir çizmeye güzel bir cariyе alınabilirdi.

O seferde ben de vardım. Yüz akçeye altı yedi yaşlarında bir oğlan satın aldım. Ata hizmet edebilecek bir esiri yüz eli akçeye verirlerdi. Akıncılardan bana da yedi erkek ve cariyе düştü. Esirler askerden çoktu. Kısacası İslam'ın başlangıcından beri pek çok gaza yapıldı, bunun gibisi hiç görülmedi dediler. Gerçekten söyledikleri olmuştur. Ben de o seferde bir gün padişahın yüce huzuruna vardım. Bana esir verdi. Ben de, "Devletli sultanım! Bu esiri götürmek için at

lazım, bir de yolda bunlara harçlık gerek." dedim. Bana beş bin akçe ile iki at bağışladı. O seferde dokuz esirle Edirne'ye geldim. Ayrıca dört atım var idi. Esirleri üçer yüze ve ikişer yüze sattım.

Şiir

Gaziler Belgrad'da çok ganimet ele geçirdi,
İşte bağınız bozuldu, ne bel kaldı ne ırgat.

Senin kabadayılardan da çok gazi kırdı,
Dövün sen ey kral, şapkanı da çabuk at.

Senin güzellerin İslam'a geldi
Aşka ayna oldu onların güzelliği.

BÖLÜM 112

**Sultan Murad Han Gazi'nin Semendire'ye
ne sebepten rağbet edip değer verdiğini bildirir.**

Padişah Belgrad'dan geçtiği zaman Üsküp'e geldi. İshak Bey, "Ey Devletli sultanım! Vıkoğlu Semendire'de olduğu müddetçe bize Macarlar baş eğmez, Karaman da susmaz. Ayrıca Dırakola da münafıktır." dedi. Sultan Murad Han Gazi, "Hele bir sefere gidelim, yüce Tanrı kısmet ederse onu da görürüz." dedi. Edirne'ye geldiler ve kışı burada geçirdiler. İlkbahar gelince Dırakola'yla Vıkoğlu'na adam gönderdiler ve kapıya çağırdılar. Vıkoğlu kendi gelmeyip iki oğlunu gönderdi. Dırakola Vıkoğlu'nun böyle yaptığını görünce kendisi ve iki oğluyla devlet eşğine geldi. Gelir gelmez Dırakola'yla iki oğlunu tuttular. Dırakola'yı Gelibolu hisarında iki oğlunu da Germiyan vilayetinde Egrikös kalesinde hapsedtiler. Vıkoğlu'nun iki oğlunu ise Tokat kalesinde hapse koydular.

İshak Bey o yıl Mekke'ye gitmek için izin istedi. Padişah da yaz olunca Semendire'ye yöneldi. Vıkoğlu hisarlarını sağlamlaştırdı ve Macar vilayetine gitti. Padişah, "Sırp ilini vurunuz, kalelerini yıkıp halkını esir ediniz." diye buyur-

du. O zaman pek çok ganimet elde edildi. Dört yaşında bir oğlan Üsküp'te yirmi akçeye satıldı.

İshak Bey Mekke'den geldi. Daha Semendire alınmamıştı. Ben de İshak Bey'le Mekke'de birlikte idim. Birgün padişah İshak Bey'e kul gönderdi ve "Nike Öbrünk üzerine git ve onu kuşat." dediler. Germiyan sancağını da yanına verdiler. Germiyan sancağı Bey'i o zaman Timurtaşoğlu Umur Bey'in oğlu Osman Çelebi idi. Sonra Varna Savaşı'nda şehit oldu. Ben de o zaman Üsküp'e İshak Bey'le Mekke'den birlikte gelmiştim. Zaman zaman bu savaşlarda da bulunurdum. Bir defasında İshak Bey'in oğlu Kılıççı Togan'la eşkıyalığa bile gittim. Bir gün asker arasında bir dövüş başladı. O anda İshak Bey atına bindi. Bunu gören gaziler de bindiler. Ansızın karşımızda bir alay kâfir belirdi. Ardından da başka alaylar çıktı. Yayasını önüne almış, atlısı ardında, kapkara pus gibi üzerimize yürüdü.

Beri yandan da İslam ordusu "Allahuekber!" diye tekbir getirdi. Bir anda yayanın üzerine at sürdüler. Yaya da devamlı ok attı. Gaziler bu oklara aldırış etmeden üzerlerine hücum ettiler. Düşman atlısı durmayıp kaçtı. Yaya atların ayağı altında ezildi ve devamlı kırıldı. O derece kırım oldu ki gazilerin atları kâfir ölüleri üzerinde yürümeye başladı. İshak bey bunun üzerine, "Hey Gaziler! Kırdığınız yeter, bundan sonra esir edin." dedi.

Vallahi ben kırdığımdan başka beşini esir ettim. Üsküp'e getirdim ve hepsini dokuz yüz akçeye sattım. Sözü'n özü Semendire o yılda alındı. Bütün Sırp vilayeti ele geçti. Hisarlarına askerler yerleştirildiği gibi şehirlerine de kadılar tayin edildi. Sonra Semendire'de Cuma namazı kılındı ve bütün Sırp ülkesinin hâkimi Allah'ın verdiği üstünlükle Müslümanlar oldu.

Şiir

Osmanlılar dünyada hep küfrün karanlıklarını dağıtır.
Allah bunların her zaman böyle yapmalarını ister.

Kâfirlerin kahrını gidermeyi Tanrı bunlara nasip etti
Âlemi İslamiyet'in emirlerine göre düzenler Osmanlılar.

Yüce Tanrı rahmetine kavuşturdu bunları,
Eşiklerinde âlimler ve sultanlar kul olup bekler.

Bu fetih Sultan Murad Han Gazi tarafından hicretin sekiz yüz kırk birinde (M. 1437) gerçekleştirildi.

BÖLÜM 113

**Mücahitlerin önderi Gazi Sultan Murad Han,
Mora vilayetinin kapısı durumundaki
Germe hisarını nasıl fethetti. Bunu anlatır.**

Bir gün Sultan Murad Han Gazi, "Turahan'ı getirin." dedi. Gidip getirdiklerinde, padişah ona, "Mora'nın ağzı olan bu Germe hisarını nasıl almalı, bana haber ver." diye söyleyince, Turahan Bey, "Bu Germe hisarı sultanım bir acayip kaledir. Germe dedikleri yer de bir denizden bir denize çekilmiştir. Sonra bu deniz bir vilayeti büsbütün kuşatmıştır. Yani bu vilayet bir adaya benzer. Kısacası, Germe hisarı kara tarafından bir kapı gibi oluşmuştur. Sonra bu Germe'ye beş yerde kale yapmışlardır. Ayrıca hisar için gerekli bütün hazırlıklar da yapılmıştır." dedi. Tekrar Turahan Bey, "Sultanım! O hisara varınca üç yerden savaş vermek gerektir." deyince, padişah, "Turahan benim gönlüm Mora vilayetine yürüyüp gaza etmek ister." dedi. Turahan Bey, "Nasıl olur devletli sultanım?" deyince padişah, "Şimdi çabuk hazırlık yapın da gidelim." dedi. Sözün kısası hazırlıklar tamamlanınca Turahan Bey'i sancağıyla önceden gönderdiler. Çünkü Germe Turahan Bey'in ucu idi. Turahan vardıgı zaman padişah da peşinden gitti. Bakınca beş hisarın birbirine irtibatlı olduğunu gördüler. Hangisine hücum edilse hepsi ona yardıma geliyor.

Padişah beş hisar değil on hisarın hazırlığını yapmış idi. Bunlar hisarın üzerine varınca toplar kurup hisarlara attılar. Bu topun bile bakırını sancak sancak bölüştürerek getirmişlerdi. Bütün askerde kimde ne kadar bakır olduğunu bildiren yazı vardı. Buna göre toplar dökölüp kuruldu, atılıp savaş başladı. Kaleleri dövmeye başladılar ve kâfirleri gece

gündüz uyutmadılar. Denizi kesip hendek yapmışlar idi. Hendeği de doldurdular ve suyunu kuruttular. Kalelerini yıktılar. Yağma buyruldu. Ha deyince gaziler hisara akın ettiler. Kâfirlerini öldürüp akıncılara akın verdiler, sayısız esir alındı ve ganimetin de sınırı yoktu. O zaman iyi, güzel ve sevimli cariyeleri üçer yüz akçeye veriyorlardı. Hizmetçi olanların sayısı belli değildi. Altın gümüş tepsiler, şarap maşrapaları pek çok idi.

Sözün kısası gaziler ganimete doyduklarından kıymette üstün malları almazlar, götürüp taşımaya erinip üşenirlerdi. İşte Mora vilayetinin Sultan Murad tarafından en evvel alınışı bu şekildedir. Fakir olup bitenleri anlatıp açıkladım. Yine de en iyisini Allah bilir.

Şiir

Bu Osmanlı soyuna hidayet verilince
Ülke hazinesinin madenleri açıldı.

Mora vilayetini karanlıklar kaplamışken,
Birden güzellik ve kutluluk güneşi doğuverdi.

Bu Osmanlıların fethi hesaba gelmez
Ki Hak bunlara etmiştir işaret.

Bu fetih Sultan Murad Han Gazi tarafından, tarih olarak, hicretin sekiz yüz kırk ikisinden az zaman sonra sekiz yüz kırk üç yılı (M. 1439) başlarında gerçekleştirildi.

BÖLÜM 114

**Mezid Bey'den sonra Eflak'ta mağlup olan
Kula Şahin'in nasıl yenildiğini anlatıp bildirir.**

O zaman Kula Şahin Rumeli'nin beylerbeyisiydi. Bir gün padişaha, "Devletli sultanım! O Yanko dedikleri martaloz, Mezid kuluna pek çok iş etti. Eğer buyurursan ben hizmetçin gidip Mezid Bey'in intikamını o kâfirden alayım." dedi. Padişah da, "Git!" dedi.

Anadolu ordusunun bazısını, Rumeli ordusunu ve akıncısını da alarak Eflak ülkesine geçti. Kendini şaraba, kebaba ve yeyip içmeye verdi. Beyler, “Ne yapıyorsun? Hey beyim düşman var.” dedikleri zaman, Kula Şahin sarhoş vaziyette, “O düşman benim borkümü görse birkaç günlük yol öte kaçarsın.” cevabını verdi. Bu söz söylenir söylenmez birden bir Macar ordusu beliriverdi. Kula Şahin ağzındaki lokmasını yutmadan derhal at sırtına binip gerisin geri kaçtı. Beyler, “Ne yapıyorsun? Haydi gel düşmanı karşılayalım, ordumuz bari ayak altında kalıp perişan olmasın.” dediler. Kula Şahin cevap olarak, “Bu gece dayanın, gece yarısı ben onların hakkından geleceğim.” dedi. Akşam karanlık basınca düşman korkusu kalmadı. Borkünü düşmana bağışladı. Üstelik, “Tuna yakın mıdır?” diye sorar.

Sözün kısası İslam ordusu orada bozuldu. Beri yandan Karamanoğlu dayısının İslam ordusunu bozduğunu işitip öğrenince çok sevindi. Yürüyüp Emirdağ'ın yaylalık yerlerini yağmalayıp talan etti. Müslümanların hanım ve çocuklarına sataşp olmayacak işler yaptı. Sonra Beypazarı'na vardı. Onu ise ondan beter etti. Kısaca söylemek gerekirse, ayak bastığı yerlerde işlediği işleri kâfir etmez idi.

Şiir

Bu dem baht güneşi hangi burçtan doğdu?
Bak kâfirin baht güneşini galip etti.

Bak Karaman kâfire arka çıktı,
Yüzünü kara, kendini lanetlik etti...

O zaman kâfirliğine hükmetti İslam,
Ki İslam ülkesini yıktı ve gitti.

BÖLÜM 115

Karamanoğlu bu şekilde kötülüklerde bulununca,
Sultan Murad Han buna karşılık neler yaptı, onu bildirir.

Padişaha, Karamanoğlu'nun yeminini bozup Müslümanla-

rın hanım ve çocuklarına ilişip sataşarak İslamiyet'e uymayan fiil ve işlerde bulunduğu haberi gelince, derhal büyük bir ordu topladı. Sonra Rumeli'nin ne kadar kâfir askeri varsa kendine bağlı olanları yanına alıp Konya'ya geldi. Derhal yağma buyurdu. Karaman ülkesini öyle karıştırdılar, öyle karıştırdılar ki elek elek ettiler. Köylerini ve şehirlerini yıkıp talan ettiler. Karamanoğlu kaçıp Taş'ta inlere sığındı. O sen babası belli olmayan sayısız oğlan ve kız doğdu.

Karamanoğlu tekrar hanımıyla veziri Sürur'u ikisini birlikte Murad Han'a elçiliğe gönderdi. Karamanoğlu hanımına, "Kardeşine git ve benim suçumu bağışlat." dedi. Onlar Murad Han'a gelerek yalvarmalar yakarmalar ve yaltaklanmalarda bulundular. Yer öptüler. Sonra, "Karamanoğlu kendine yakışanı yaptı, Allah yanında yüzünü kara eyledi. Şimdi lütfedip bağışla. Sen bunun gibi etme." dediler. Bunun üzerine padişah Sürur'a, "Şimden sonra bana ondan gelip dilek dilediğin, istekte bulunduğun beyine sen inanır mısın?" diye sorunca Sürur, "Sultanım önceki hatasında ben birlikte değildim. Bu hatasını da gönlüm kabul etmez. Buna sebep Turgutoğlanları'dır. 'Bir hata yaptım, artık bundan sonra olmaz' diyor. Ben kulunu inandırdı" cevabını verdi. Padişah bunun üzerine suçunu tekrar bağışladı ve dönüp gitti.

Şimdi ey sevgili insanlar! Bu Osmanlı'nın memleket vurup zulmetmesinin sebebi Karamanoğlu İbrahim'in yüzünden oldu. Değilse ta bugüne kadar Osmanlı'dan kimsenin hakkına tecavüz etmek ve zulüm yapmak görülmedi.

Şiir

Karamanoğlu fitne ve fesada sebep oldu.

O din ve iman sahibi olsa bunlar olmazdı.

Fesattır hasetin ortaya çıkardığı şey,

Karaman'ın işi de hasettir bunu iyi bil.

BÖLÜM 116

**Vilkoğlu'nun Sırp ülkesi elinden çıktıktan sonra
Yanko'nun önünden giderek İzladi Dervendi'ne
Macar ordusunu nasıl getirdiğini anlatır.**

Semendire Vilkoğlu'nun elinden çıkınca ve memlekete Müslümanlar dolup yerleşince bütün kâfirler bundan rahatsız oldular, Vilkoğlu gidip Macar'ın eteğine yapıştı, beri yandan Karamanoğlu'nun elçisi Macarlara gelerek, "Sen o taraftan yürü, ben de beri yandan yürüyeyim. Rumeli senin, Anadolu da benim olsun, Vilkoğlu'na da kendi ülkesini verelim." dedi.

Sözün kıyası Üngürüz'ün krala bağlı askerleri dışında bütün ordusunu Yanko'yla Vilkoğlu'nun yanına verdiler. Bunlar gelip İslam ülkesine girip İzladi Dervendi'ne kadar geldiler. Sultan Murad Han Gazi, orada bunlarla buluştu. Kâfirler İzladi Dervendi'nin içinde oturdular. Vilkoğlu Rumeli beylerini filoriyle engellediği için padişahın kâfir ordusuyla çarpışmasına mani oldular. Kâfirler Dervend'de birkaç gün kaldı ve bir gece çekip gitti. O zamanda beylerbeyi Kasım Paşa idi. Onu düşmanın peşinden gönderdiler. Fakat kâfirler pusu kurmuşlar, bunları gafil avlayıp ortaya aldılar. Bolu sancağı beyi, Halil Paşa'nın kardeşini tuttular.

Sözün kıyası Vilkoğlu'na vilayetini yine verdiler. Bunda rüşvetin rolü büyük oldu ve filori imdada yetişti. Vilkoğlu'nun iki oğlu Tokat'ta hapis idi. Bunların gözlerine mil çektiler ve babasına gönderdiler. Halil Paşa'nın kardeşini de Macarlardan satın aldılar. Ondan sonra Sultan Murad Edirne'ye geldi ve Halil Paşa'ya, "Ben oğlumu sağ iken tahta geçireceğim." dedi. Ayrıca, "Ben pek çok gaza edip Allah yolunda çarpıştım. Şimdi oğlumun nasıl padişah olacağını hayatımda görmek isterim." dedi. Hemen Manisa'dan Sultan Mehmed Gazi'yi getirtilip tahta geçirdi.

Kâfirlerle çarpışmaya sebep olan Turahan Bey'i tutup Tokat'a Bidevî Çardağı'na gönderdi. Turahan Bey için, "Vilkoğlu'yla çok iyi dost olmuştur." deniliyordu. Onu tutup göndermeye sebep bunlar olmuştu. İşte bundan sonra Sul-

tan Murad kendi isteğiyle tahtını oğluna bıraktı ve Manisa'ya gitti. Halil Paşa'yı oğlunun yanında vezir bıraktı. Mevlânâ Husrev'i de kadıasker yaptı. Böylece her şey yerli yerince oldu ve tertip düzen sağlam şekilde kuruldu.

Şiir

Oğullar babaya yürek yağıdır
Oğlun iyisi tasaları dağıtır.

Oğul babasının arkadaşı olup yerini tutunca
Babanın meyve veren, gönül açan bağıdır.

Oğul dua alıp bahtı açılınca,
Babanın kutluluğu ve yüz akıdır.

Eğer oğul uymazsa babasına
Resul'le kavgalı, Hakk'a da düşmandır.

BÖLÜM 117

**Sultan Murad'ın oğlunu tahta geçirip
Manisa'ya varıp oturduktan sonra
hangi olayların meydana geldiğini anlatıp bildirir.**

Sultan Murad tahttan vazgeçip Manisa'da oturdu, oğlu da Edirne'de tahta geçti. Bunu işiten Karamanoğlu çok sevindi. Bu haber Vilkoğlu'na ulaşınca o da rahatladı. Sonra Karamanoğlu hemen Macaristan'a elçi gönderdi ve "Daha ne duruyorsunuz? İşte Osmanlı delirdi, tahtı bir oğlana verdi. Kendisi çalıp söyleyen avratlarla bağlar ve bahçeler arasında yiyip içip gezer. Ülkenin idaresinden elini çekti. Şimdi fırsat sizin ve bizimdir." dedi.

Ayrıca beri yanda Vilkoğlu'na da haber gönderip çeşitli herzeler söyledi. Yankoyu da azdırıp, "Ne duruyorsunuz? Türkleri kırmak için bundan iyi fırsat bir daha elinize girmez." dedi. Bu kral diye bahsettiğimiz Güvercinlik'e gelen kralın oğludur.

Yanko bunların önüne düştü. Belgrad'dan geçtiler, doğru Varna'ya yürüdüler. Memleketin halkı da Sultan Murad'a,

“Niçin susmuş, hareketsiz oturuyorsun? Kâfirler hücum edip yürüdü. Ülke harap olacak, bozulacak.” dediler. Bu haberi işiten Sultan Murad Han derhal Gelibolu’ya geldi ve kâfir gemilerinin boğazı tuttuğunu gördü. Kendisi için karşıya geçmenin güçlüğünü anladığından dönüp Kocaeli’nde Akçahisar’a geldi. Bu yandan Halil Paşa da padişahı karşıladı ve Akçahisar’ın karşısına kondu. Sultan Murad o yerden Rumeli’ne geçti. Bütün ordu toplandı. Padişah Allah’a sığınarak kâfirlerin üzerine hücum etti. Yollarını bağladı, Varna Dağı’nda çarpıştılar. Yanko Anadolu ordusuna karşı yürüdü. Anadolu beylerbeyisi şehit oldu. Ayrıca bazı sancak beyleri de şehitlik mertebesine ulaştı. Rumeli ordusu kenara çekilip geniş yere çıktılar. Padişah da kendi özel ordusuyla bir yere toplandı. Fakat bütün askerin bir yere toplanması için yerleri dar idi, her taraf dere tepe idi.

Kral padişahın yanında az bir kuvvetin kaldığını zannedip, “Gideyim Türk beyini tutayım.” dedi. Derhal “höl, höl” diye yürüdü. Yeniçeri ikiye yarılp yol verdi. Kral gelip ara yere sokulunca atının sinirini kestiler. Attan yıkıldı, atı da düştü. Koca Hızır başını kesip bayrak direğine geçirdi. Bunu gören gaziler hep bir ağızdan “Allahuekber!” diye tekbir getirdiler. Hücum başlatıp kâfirleri kırmaya başladılar. Kırılan kâfirin haddi hesabı yoktu. Arabalarını da aldılar. Kâfirler tekrar bir yere toplandılar. Onların da üzerilerine hücum ettiler ve kırdılar. Müslümanlar neşelenip sevindiler.

O sırada Azab Bey, Turahan Bey’i padişahı istedi ve Tokat hapsinden çıkarttı. Etrafın beylerine elçiler gönderdiler. Hatta kâfir esirlerden de hediyeler gönderdiler. Mısır Sultanı’na Azab Bey’i gönderdiler ve yanında pek çok cebeli kâfir de gönderdiler. Murad Han Gazi kâfirleri bozguna uğratıp kırdıktan sonra doğru Edirne’ye geldi ve tahta geçip oturdu, oğlunu da Manisa’ya gönderdi. Kendisi Edirne’de kaldı.

Şiir

Osmanoğulları durmadan gazalar etti
Ülkenin kâfirlerini Müslüman etti.

Kaçanı bırakmadılar düşmanlardan,
Dileyene yalnızca verdiler aman.

Âlemler içinde gazi oldu bu sülale
Bu soya imrendi Süleyman bile.

Huriler, insanlar, cinler, vahşi hayvanlar, kuşlar
Cümlesi bu soya hizmetçi oldular.

Bunlar Muhammed ümmetinin seçkinleridir,
İmanı yücelten de bu soydan gelenlerdir.

Bu fetih Sultan Mehmed'in oğlu Sultan Murad Han Gazi tarafından hicretin sekiz yüz kırk yedisinde (M. 1443) gerçekleştirildi.

BÖLÜM 118

**Sultan Murad'ın Arnavutluk'taki
Akçahisar'ı nasıl aldığını anlatır.**

Sultan Murad Han Gazi, bir gün sohbet ederken Arnavut İskenderi'nin amcasıoğlu Hamza Bey geldi ve "Devletli sultanım! Arnavut ülkesinde bir kısım halk İskender'e düşman oldu. Eğer Sultanım ben kuluna buyursa, gidip Akçahisarı alıvereyim." dedi. Padişah, bunun üzerine paşalara bu haberi bildirdi. Paşalar, "Sultanım, kendinizin bizzat gitmesi daha iyidir." dediler. Padişah, "Sefer hazırlıkları yapılsın." emrini verdi. Paşalar da eksiksiz ve mükemmel olarak sefer hazırlıklarını tamamladılar. Hiç eksik gedik kalmadı. O seferde oğlu Sultan Mehmed'i de birlikte götürdü. Yürüyüp vardılar ve Akçahisar'ı kuşattılar. İki ay kadar savaş yapıldı. Sonunda suyunun bendini buldular ve suyunu dışarı saldılar. Susuzluktan çok bunaldılar, bu sebepten hisar fethedildi. Arnavut ülkesinin büyük kısmı ele geçti.

Pek çok ganimet elde edildi. Vilayetin esirlerini tespit ettiler. Asker'e istirahat ve izin vermeyi düşünürken, Macar kâfirlerinin üstün silahlarla donatıldığı ve üzerlerine geldiği haberi Vidin tarafından ulaştı. Padişah derhal Sofya'ya

yürüdü, Rumeli askerine izin verdi. Sonra, "Anadolu'ya harçlıkları gönderin, harçlık getirin." dedi. Kendi Sofya'da kaldı. Bu fetih, tarih olarak hicretin sekiz yüz elli birinde (M. 1447) gerçekleşti.

BÖLÜM 119

Macar kâfiri Kosova'ya gelerek

Sultan Murad Han Gazi'yle nasıl savaştı;

sonra o Macarlarla gelenler hangi hanlar idi, onları anlatır.

Sultan Murad Arnavut'taki Akçahisar'ı fethedince orduya izin verecek, kendisi de Edirne'ye gelecekti. Ancak Macar kâfirinin büyük bir orduyla gelmekte ve öncülerinin Belgrad'dan geçmekte olduğu söylentileri geldi. Bunun üzerine Padişah, "Bu Vılkıoğlu'nun şeytanlığıdır." dedi. "Hele bu gelen kâfir beyleri kimlermiş, sorun öğrenin." deyince Martaloz Doğan'ı gönderdiler. Martaloz Doğan gidip gördü ve durumun hakikatini öğrenip geri padişaha geldi. "Devletli sultanım! O gelen kâfir beylerinin biri Lih Ban'dır ve biri Çih Ban'dır ve biri Lök Ban oğlu, biri de Sekületi Ban'dır. Bunlar Macar memleketinin büyük padişahlarıdır. Sonra bunların her biri krala eşdeğerde beylerdir. Onca fesadın kaynağı Yanko Hunyad'dır. Bunların önlerine düşüp getiren de odur.

Padişah bunların gerçek durumunu öğrenince yüce Tanrı'ya sığınıp tam bir tevekkülle Sofya'dan yürüdü. Tabii bütün ülkenin askerini toplamıştı. O seferde Karamanoğlu'ndan adamlar geldi. Gazaya asker gelince cebeliler gösterildi. Yani askerin zırhlı birliklerini gördü ve her birini teker teker gözden geçirdi. Karamanoğlu'ndan gelen askerleri de görmek istedi. Oradan gelen askerin başına, "Sen de adamlarını getirip göster." dediler. O da zırhlı askerini gösterdi. Kaltak eğrililer, yırtmaç kürklüler, örmeç kuşaklılar, kabalak tülbentliler, üzengisinin kayışı ipten Turgutlu'nun birer bölük at hırsızlarını toplayıp göndermiş olduğunu gördü. Sonra padişah Akçaylıoğlu'na dönüp "Benim onun yardımına ihtiyacım yoktur. Allah'ın yardımı ile, amma bir se-

bepile gönderdiği iyi olmuş. Benim ordumda bir maskara takımı eksik idi. Onun için göndermiştir." dedi. Ardından, "Hiç ümidim yok, ancak ondan şeytanlık etmemesini ve kendi halince olmasını isterim." dedi. Sonra baht açıklığıyla düşman üzerine yürüdü. Kurşunlu Kilise'ye vardığı zaman kâfirlerin doğruca Kosova'ya gittiklerini öğrendi. Ardından o da vardı. Cuma günü gün doğarken savaş başladı.

Padişah kâfir ordusunu görünce derhal atından indi. Kursesiz abdest aldı ve iki rekat hacet namazı kıldı. Yüzünü toprağa sürüp yüce Allah'a yalvardı ve istekte bulundu. "Ey her şeyin sahibi olan, güçlükleri gideren Tanrım! Senden dileğim, Muhammed ümmetini korumandır. Bir de bunlara kurtuluş ve zafer ver. Sonra benim günahlarım için bunları kâfirlerin elinde sıkıntılara düşürme." dedi. Bu yalvarış ve yakarıştan sonra derhal gazaya niyet ederek atına bindi ve kâfirlerin üzerine hücum edip yürüdü. O gün eşi görülmedik savaş oldu. Kâfirlerin pek çok sancağı alındı. O gece sabaha kadar çarpışıldı. Cumartesi günü büyük savaş yapıldı. Pek çok bey şehit oldu. Ayrıca kâfirlerin de nice banları düşüp öldü. Sonra niceleri de tutulup esir alındı. Yanko kaçtı, Lök Ban kaçtı, oğluyla birlikte Sökület Ban düştü. Lih Ban esir olmuş, fakat kendini bildirmemiş. Sonra satıla satıla kurtulmuş. Kâfirlerden geri kalanların ise kimi ölmüş, kimisi de esir edilmiş.

Ben de o savaşta bir kâfir öldürdüm. Padişah bana ve Derviş Akbıyık'a birer at verdi. Çeh Ban'ı esir etmişler, padişaha getirdiler. Padişah tercüman getirtti ve "Ben sizinle düşmanlık etmedim, siz benim memleketime saldırıp üzerime niçin geldiniz?" diye sordu. O kâfir, "Gözümüze bunun gibi esirlik gözükür imiş." cevabını verdi. Sonra, "Ancak padişaha söyleyecek birkaç sözüm var, eğer izin verirse söyleyeyim." dedi. Padişah, "Söyle!" deyince, "Evvel sözüm budur: Her yıl beş bin seçkin insanla padişahın hizmetine geleyim. Ayrıca her birinin bağlı olduğu yerlerden meblağlar hasıl olan on şehir vereyim. Haraçcın gelip haraç toplasın. Sonra ülkemin her yerinde senin kanunun yürü-sün." dedi. Padişah dönerek, "Allah'ın yardımı yanında se-

nin bu söylediğın nesnelere benim hiç ihtiyacım yoktur, ne malına, ne kalene, ne de askerine.” dedi. Ardından kâfir beyi, “Senin gibi gözü tok ve zengin bir padişahın üzerine gelene, bela yoluyla her ne yapılırsa yapılsın layıktır, hak etmiştir.” deyince, padişah kılıcını çıkarıp celladın eline verdi ve “Bu kâfirin boynunu vur.” dedi. Tekrar bu kâfir, “Devletli padişah beni sen öldür, senin elinde öleyim.” dileğinde bulundu. Bunun üzerine padişah, muradının ne olduğunu bildi. Bunun muradı, ‘beni adı büyük, şanlı şöretli bir padişah kendi eliyle öldürdü’ dedirtmek imiş. Padişah, çal diye, cellada işaret edince, cellat bir kerre çaldı ve başı top gibi yere düştü.

Bu Sultan Murad Han Gazi'nin Allah yolunda yaptığı savaşlar çoktur. Ben fakir, zamanımda olan her savaşını, hal ve hareketlerini kısa kısa anlattım. Böylece ambardan birkaç çeşit çeşni verdim. Onun savaşlarının hepsini teferruatıyla anlatsam, akıllar yok olur. Bu kadar anlattığıma sebep, onların ruhlarının hayır ve duayla anılmalarını istediğim içindir. Allah ona rahmet etsin. Bunun yanında bu Osmanlı'nın menkıbelerini okuyup dinleyenden ve onların ruhlarına dua edenden yüce Tanrı hoşnut ve razı olsun. Peygamber de Arasat Meydanı'nda elinden tutsun. Ayrıca onun her duası ve her dileğini yüce Allah kabul etsin ve bütün ihtiyaçlarını gidersin. Bunu senden istiyorum ey âlemlerin sahibi olan Allah, sen duamı kabul buyur, ey elden tutanların en hayırlısı.

Bu gazaya en büyük savaş dediler. Sonra o savaşta bütün halk savaşa katıldı. Yüce Tanrı bu gazayı Osmanlı'na nasip etti. Böylece kıyamete kadar bu sülaleye hayır ve duaya sebep olacak. Ben fakir de, “Ey Allah'ım! Senin yüceliğın hakkı için ve sevgili peygamberin Muhammed aleyhisselamdaki hürmetin için, bu eseri okuyana, dinleyene ve yazana rahmet et derim. Ey âlemlerin yaratıcısı! Sen duamı kabul et. Ayrıca bu savaşta Sultan Murad'ın oğlu Mehmed de birlikte idi. Yine de en iyisini yüce Allah bilir.

Şiir

İslam Dini'nin askeridir Osmanlı
Bütün padişahlar övüp anlatır bunları.

Bu soyun din kılıcı var elinde
Gani ve kusursuz Allah, gazayı bu soya verdi.

Bu soyun ihsanları bütün dünyayı sardı;
Bağışlarına kıyasla bir damladır deniz bile.

Âlemde erdem de bu soya verildi,
Kur'an ayeti bunlar için "mücahitler" dedi.

Âşıkî, Yahya ve Selman'dan Âşık'a git, oradan Muhlis'e,
İlyas'a;
Soyunu söyle, senin delilin onlar.

Bu savaş da tarih olarak hicretin sekiz yüz elli ikisinde (M. 1448) Kosova'da Sultan Mehmed Han Gazi'nin oğlu Sultan Murad Han tarafından gerçekleştirildi.

Şiir

Gazalar etti gitti Gazi Hünkar,
Duramadı önünde hilekârlar, düzenbazlar.

Savaş deyince, başka padişahın adı anılmaz,
Onun yüceliğine hainler ulaşamaz.

Neye el atsa ona yardım eder Allah,
Her zaman yardımcısıdır zengin ve affedici Allah.

Günahı varsa batmıştır af denizine
Günahları örten yüce Tanrı ayıp bırakmadı onda.

BÖLÜM 120

Sultan Murad Han Gazi'nin,
oğlu Sultan Mehmed'i ne şekilde evlendirdiğini
ve kimin kızını alıverdiğini anlatır.

Sultan Murad Han Gazi, Kosova Muharebesi'nden kutluluk-

la gelip Edirne'de tahtına oturunca, Halil Paşa'ya, "Kızımın çeyizini yapıp çıkardım. Şimdi de oğlum Sultan Mehmed'i evlendirmek isterim. Ancak Dulkadiroğlu Süleyman'ın kızını almalıyım. Sonra o Türkmen bizimle doğruluk etmiştir." dedi. Halil Paşa da, "Sultanım, olsun, hem layıktır." dedi.

Derhal Amasya'dan Hızır Ağa'nın hanımını gönderdiler. Sürdü Elbistan'da [Albostan] Süleyman Bey'e vardı. Süleyman Bey'in beş kızı var idi. Beşini de huzruna getirtti. Hızır Ağa'nın hanımı kızları gördü ve beğendiği kızın eline yapıştı. İki gözlerinden öptü. Sonra yürüyüp geldi ve padişaha haber verdi. Süleyman Bey'in itaatini, kızının güzelliğini ve huyunu hulkunu anlattı. Sultan Murad da kabul etti. Sonra tekrar Hızır Bey'in hanımını ve Rum'un ileri gelenlerinin hanımları ve beyleri hep birlikte kız almak için gittiler.

Süleyman Bey gelenleri kendi karşıladı. Çok hürmet etti ve dünürlere yer gösterdi. Âdet ve ananeleri ne ise, o düzen üzere törelerine göre her bir iş tamamlandı. Sonunda kızın elini Hızır Bey hanımının eline verdiler, kızını alıp doğru Edirne'ye getirdiler. Padişah kızın çeyizini görünce, "Benim töremde böyle değildir. Sonra bu azdır." dedi. Yeniden kızı, padişahlara layık çeyiz yaptı ve gelinin çeyizine ekledi. Etraftaki padişahları düğüne davet etti. Âlimler ve fakirler toplandı. Hadsiz hesapsız, sınırsız olan padişahın ihsan ve bağışları bütün insanlara yetiştirdi.

Şiir

Padişah ihsanda bulunup cömertlik göstermeli
İrem bağı olur o zaman onun meskeni.

Mal, mülk ve hazineler gereğince harcanmalı,
Kimselere sormamalı, bu nasıl şeydir diye.

Bu hasletler bütün Osmanoğulları'nda var
Sana söylediğim gibi bu soyun özelliği bunlar.

Sonra bu dünyada maksat birkaç şeydir. Oğul evlendirmek, kız çıkarmak, bir de bu dünyadan ahirete yüz akıyla gitmektir. Şimdi bu şeylerin hepsi Sultan Murad'a müyesser

oldu. Oğlunu evlendirdi, kız kardeşlerini çıkardı. Görülmedik düğünler yaptı. Onları da padişah çocuklarına, şehzadelere verdi. Sonu da hayır oldu. Oğlu da kendinden sonra, iyi heybet ve büyüklük sahibi padişah oldu. Sonunun hayırlı olmasının alameti de budur. En doğrusunu bilen Allah'tır.

Şiir

Cihan sahrasına kim baktıysa
Satrancı nasıl oynarım diye düşündü orada.

Şahın önüne sürdü önce piyadeyi;
eli oyunda, gönlü kendini bilmez etti.

Fili ve veziri bağlamayı diledi,
Atı oynadı, hareketli taşlar bağlı kalınca.

Feleğin tasına atarak zarını
Vezirle aşmaya baktı oyunun açmazını.

Satranç tahtasını hoş döşenmiş sanırsın,
Oysa bin satranç ustası geldi gitti cihana, unutma.

Bu satranç tahtasını zapt etmek istediler;
Düzenbaz felek onları şah-mat etti sonunda

Âşıkî, Osmanoğulları'nın menkıbelerini yaz
Ki her köyü bir Bağdat etti bunlar.

Ey akıllı insan, aldanma dünyanın hilesine;
Nicesine tuzak kurup yendi onun hilesi.

SULTAN MEHMED DÖNEMİ*

Gel şimdi ey insan suretine girmiş tertemiz cevher
Ki senin için var olmuştur bu ülkeler, bu toprak

Senindir kâinatın feleklerinin meydanı
Eriş meydanına sen çabucak

* Bu başlık ve altındaki şiir, konu bütünlüğü göz önüne alınca bir sonraki bölümün başında olmalıdır.

Acele et, atına bin de gel
 Karaman saçmak ister başına toprak
 Gel artık ey sevgili dost Sultan Mehmed
 Karaman'ın gözüne bir mezar sürmesi çek
 Karamanoğlu kuluçkaya yattı
 Doğurdu karga, kuzgun ve çerçöp
 Haramzadeler doğurdu da ad verdi
 Değil bunların o nesepleri gerçek
 Kimine Germiyan Aydın Teke der
 Yalandır Menteşeli dişi erkek

Sultan Mehmed Gazi'nin oğlu Sultan Murad Han Gazi'nin saltanatı otuz bir yıl oldu ve anlattığım onun hallerine, sözlerine ve fiillerine ait olan bu gazalar ve maceraların hepsini ben Âşıkî Derviş Ahmed bizzat gördüm, bildim ve kısaca bu menakıpta yazdım. Bunun sebebi, bu sultanın sözlerinin ve fiillerinin dille açıklanamaz olmasıdır.

Ondan sonra sıra oğlu Sultan Mehmed'e geldi. Hicretin sekiz yüz elli beşinde (M. 1451) ve Muharrem ayının başlarında Sultan Murad Han Allah'ın rahmetine kavuştu ve oğlu Sultan Mehmed, Muharrem ayının on altısında Perşembe günü tahta geçti.

BÖLÜM 121

Bu bölüm Sultan Murad'ın oğlu Sultan Mehmed'in tahta nasıl geçtiğini, Edirne'ye nasıl geldiğini ve daha önce nerede olduğunu bildirir.

Sultan Murad bir gün Ada'ya dolaşmaya gitmişti. Sarayına dönerken Ada köprüsünün başında bir dervişin oturduğunu gördü. Bu dervişe yaklaştığında derviş, "Hey padişah Murad Han! Tövbe et ki ölüm vaktin yaklaştı. Bu geçici yokluk sarayını terk edip ebedi olan varlık sarayına gideceksin" dedi. Sultan Murad Han bu sözü işitince yanındaki Saruca Paşa'ya "Saruca! Sen şahit ol, bütün günahlarıma tövbe ettim." dedi ve

aynı sözü diğer yanındaki İshak Paşa'ya da tekrarladı. Hünkâr İshak'a bu dervişin nereden olduğunu sordu. İshak "Sultanım! Bursa'daki Emir Seyyid'in müridlerindendir." dedi.

Hünkâr döndü, sarayından içeri girdi ve atından indi. Başım ağrıyor, diyerek yattı. Hastalandı. Vasiyyetnamesini yazmış, Halil'i nazır, oğlu Sultan Mehmed'i vasi edinmişti. Üç gün hasta yattı, dördüncü gün oğluna adam gönderdiler.

Ölüsünü on üç gün sakladılar, paşalar öldüğünü kimseye bildirmediler. Yine divanlar topladılar, tımarlar verdiler, hekimler de tedaviye devam eder gibi davrandılar, ilaçlar hazırlayıp verir göründüler. Vefatından on üç gün geçmişti ki Sultan Mehmed Edirne'ye geldi, tahta geçip oturdu. Halkın çoğu o zaman anladılar hünkârın öldüğünü. Sultan vakit geçirmeden babasının ölüsünü Bursa'ya gönderdi. İsfendiyar kızından bir küçük kardeşi vardı, onu da makamına gönderdi. Yaşlılar yaslarını tamamladılar. Ondan sonra saltanat tahtında oturup hükme ve hükümet etmeye başladı.

Bir gün haber geldi; Karamanoğlu İbrahim'in karnı yarılmış nesebi belli olmayan çocuklar doğurmuş. Bu oğlanlardan birini Germiyanoglu'nun yanına Kütahya'ya, birini Aydınoğlu iline, birini de Mentешеoglu iline göndermiş ve kendisi de Alayye'ye (Alaiye) yürümüştü. Sultan Mehmed bu haberi işitince hemen İshak Paşa'ya hilat giydirdi, Anadolu beylerbeyiliğini verdi ve onu gönderdi. Kendisi de ayrıca hareket etti, Bursa'ya vardı. Karamanoğlu'nun oğlanlarının hepsi kaçılar tekrar analarının karnına girdiler.

Sultan Mehmed Han Gazi, hızlı bir şekilde Akşehir'i vilayetiyle birlikte fethetti. Oradan ayrıldı, Konya'ya yöneldi. Karamanoğlu tekrar ağlayıp yalvarmaya başladı. "Günahlarıma tövbe! Yaptığım işlere pişman oldum" dedi ve paşalarla dudukuşlarının içine altın koyarak gönderdi. O paşalar çok mahcup kişilerdi. Şeyhler, danışmendler ve paşalar, filorileri görünce utandılar. Utandıklarından dolayı gelip padişaha, "Sultanım! Atan da deden de bu Karaman vilayetine geldiler ve bu vilayetin bütünü fethettilerdi. Ama yine bunlara merhamet ettiler de vilayetlerini geri verdiler ve döndüler. Şimdi sultanım! Karamanoğlu kızını vermeyi ve

her seferinize de katılmayı teklif ediyor. Umulur ki sultanımız dahi kendisine merhamet ede.” dediler.

Sultan Mehmed bu sözü işittiğinde kabul edip Karamanolu'na vilayetini bıraktı ve kendi vilayetine saadetle döndü.

Şiir

Yine dünyaya güneş burcu doğdu
Görünür oldu yapılan işlerde alametler
Doğuya batıya karaya ve denize dola
Güneş gibi lütuf ve ihsanı ortaya çıka
Kılıcından onun titreye dağlar
Bulutlar saklanır sislerin ardına kaçar
Arap, Acem, Bulgar ve Sind'e
Hüküm verir tez gelin divanıma diye
İtaat eder cümle cihan halkı
Bu şahın hükmü karşısında herkes aynı
İsyen eden kâfirleri kırar
Saray ve köşklerini virane kılar
Adaleti ve cömertliği iki dünyayı mamur eder
İşte şahların şahı dile geldi derler

BÖLÜM 122

Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin Karaman'dan dönüp geldikten sonra ne yaptığını ve ne şekilde bina yaptığını bildirir.

Sultan Gelibolu'dan Rumeli'ne geçmek istedi. Kendisine “Devletli sultanım! Gelibolu Boğazı'nı kâfir gemileri kapatılır.” dediler ve hünkârı Kocaeli'ne götürdüler. İstanbul'un üst yanında Boğaz'da Akçahisar'a (Anadolu Hisarı'nda) konakladılar. Kendisi de babasının geçtiği yerden Rumeli'ne geçti. Akçahisar'ın karşısında konakladı. Halil Paşa'ya “Lala! Burada bana bir hisar gereklidir.” dedi. Emretti, hisarı yaptırdı. Hisar tamamlanınca Akçaylı Mehmed Bey'i

“Tez elden İstanbul’a git ve kuşat.” diyerek gönderdi. Mehmed Bey geldi, şehrin kapısından adam yakaladı, köylerinin davarlarına el koyup götürdü.

Bu durum tekfura bildirildi. “Türk bizim gönlümüzü yaraladı, evimizi başımıza yıktı.” dediler. Tekfur “Bunlarla komşuluk yapmamız, doğanla kuzgunun komşuluğuna benzer. Bu Türklerden bir kurtuluş çaresi varsa onu ancak Halil Paşa bilir. Ona yalvarmak, küçük balıklar göndermek gereklidir.” dediler. Balığın karnını filoriyle doldurdular, Halil Paşa’ya gönderdiler. Tekfur’un Kerluka adında bir veziri vardı. O “Halil balığı yutar ama size faydası dokunmaz. Siz kendi başınızın çaresine bakın.” dedi. Balığı Halil’e getirdiler. Halil Paşa balığın karnındakileri sandığa koydu. Kâfirlerin sözlerini dinledi, kalkıp hünkârın huzuruna çıktı. Kâfirler hakkında nice sözler söyledi. Hünkâr “Hey Lala! Bahar olsun görelim, Allah ne buyursa onu yaparız” dedi. Aslında hisarın fethine çoktan beri hazırlanmaktaydılar. Hazırlıklar tamamlandığında bahar da gelmişti. Sultan “Bu yıl yazı İstanbul’da geçireceğim” dedi.

Geldiler, İstanbul hisarının üzerine kondular. Karadan ve denizden de gemilerle hisarı kuşattılar. Dört yüz parça gemi denizden geldi. Yetmiş parça gemi de Galata’nın üst yarından karadan yelkenlerini açtılar. Savaşçılar ayağa kalktılar, sancaklarını çözdüler, geldiler hisar dibinden denize girdiler. Deniz üzerine köprü yaptılar. Elli gün gece gündüz savaştılar. Elli birinci gün hünkâr yağma dedi, yağmaya izin verdi. Hücum ettiler. Salı günü hisar fetholundu. Değerli ganimetler alındı. Altın, gümüş, mücevherler ve türlü kumaşlar pazara döküldü, satmaya başladılar. Kâfirlerini esir ettiler, güzellerini gaziler bağrılarına bastılar. Çarşamba günü Halil Paşa’yı, oğlanları ve kethudalarıyla birlikte hapsedtiler. Bunların hikâyesi çoktur fakat ben kısa tuttum. Zira Halil Paşa’ya ne yaptıklarının hikâyesi bilinmektedir.

Fethin ilk cuma günü Ayasofya’da Cuma namazını kıldılar. Sultan Mehmed Gazi adına İslam hutbesi okundu. O Sultan Murad Han Gazi oğludur, o da Sultan Bayezid Han Gazi oğludur, o da Hünkâr Murad Han Gazi oğludur ve o

dahi Orhan Han Gazi oğludur, o da Osman Gazi oğludur, o da Ertuğrul Han Gazi oğludur, o da Sultan Süleyman Şah Han Gazi oğludur. Kısacası bunlar Gök Alp neslidir ki o da Oğuz Han oğludur. Ve bunların soyunu neslini ilk bölümde yazıp açıklamıştım. Ve bu fetih hicretin sekiz yüz elli yedisinde (M. 1453) Sultan Mehmed Han Gazi eliyle oldu.

BÖLÜM 123

Bu bölüm İstanbul'un alınması ve harap olması sonrası tekrar nasıl mamur olduğunu bildirir.

Sultan Mehmed Han Gazi İstanbul'u fethettiğinde subaşılığını Süleyman Bey'e verdi ve bütün vilayetlerine "İsteyen gelsin. İstanbul'da evler, bağlar ve bahçeleri mülküyle veriyorum. Dileyen gelip alsın." diye haber gönderdi. Etraftan gelenlere evler verdiler. Bu şehir yine de bu şekilde fazlaca mamur olmadı. Ondan sonra padişah her vilayetin zenginlerinden de fakirlerinden de bu şehre evler sürülmesine hükmetti. Her vilayetin kadılarına ve subaşlarına padişahın bu hükmüyle adam gönderdiler. Onlar da bu hüküm gereğince çok sayıda aileler sürüp İstanbul'a gönderdiler. Bu gelenlere İstanbul'da evler verdiler. Bu defa şehir mamur olmaya başladı. Ondan sonra bu verdikleri evler için kira (mukataa) koydular. Bu kira halka zor geldi. "Bizi güzel evlerimizden sürdünüz, getirdiniz; bu kâfirlerin evlerine kira vermek için mi getirdiniz." dediler. Hatta bazıları avratlarını ve çocuklarını bırakıp şehirden kaçtı.

Sultan Mehmed'in Kula Şahin adında, atasından, dedesinden kalma bir adamı vardı. Padişaha "Hey devletli sultanım! Atan deden bunca memleketler fethettiler, hiç birisinde mukataa koymadılar. Bu iş sultanıma layık değildir." dedi. Padişah dahi onun bu sözünü kabul etti, mukataayı kaldırdı. Yeni bir hüküm verdi ve "Verdiğimiz her evi mülküyle verdim." dedi. Bundan sonra her ev verdiklerine mülkleri olarak tasarruf etmeleri için yazılı bir kağıt da verdiler. Bu şekilde şehir mamur olmaya başladı. Mescitler,

zaviyeler ve çeşitli mülkler yapmaya başladılar. Şehrin hali tekrar iyiliğe döndü.

Babası kâfir birisi, padişahın veziri ve yakını oldu. Bu vezirin babasının dostları olan İstanbul'un eski kâfirleri onun yanına gelip "Hey, ne yapıyorsun. Bu Türkler bu şehri tekrar mamur ettiler. Senin gayretin nerede. Senin atanın dedenin yurdunu ve bizim atalarımızın ve dedelerimizin yurtlarını bu Türkler aldılar. Gözlerimizin önünde dilediklerini yapıyorlar. Şimdi sen padişahın yakınısın. Bir çare bul da bu halk, bu şehri imar etmeyi bıraksınlar ve tekrar şehir bizim elimizde kalsın." dedi. Vezir de "Daha evvel koydukla-
rı şu mukataayı padişaha söyleyelim tekrar koyduralım. Halk da mülk yapmaktan el çeksinler. Şehir tekrar harabe haline dönsün. Sonunda bizim elimizde kalsın." dedi. Ondan sonra bir gün padişaha vardı. Bir münasebetle mukataadan bahsetti. Padişahu razı etti, yeni bir iş çıkardı. Bu aldatıcı melun kâfire adı Müslüman birisini daha kattılar; o aldatıcı kâfir ne dediyse yazdılar, bu konuda hiç kimseye söz söylettirmediler.

SORU.— O vezirin kim olduğu sorulursa?

CEVAP.— İstanbul'da esir edilen kimselerden Rum Mehmed'dir. Onu daha sonra padişah it gibi boğdurdu.

SORU.— Sultan Mehmed Han Gazi İstanbul'da ne yaptırdı.

CEVAP.— Sekiz medrese, orta yerinde bir ulu cami ve caminin karşısında yüksek bir imaret ve bir tarafında darüşşifa yaptırdı. Bu her birisinin medreselerin arkasında suhteler için bir tetimmesi de vardır. Bundan başka Hazret-i Eyyub Ensari üzerinde bir imaret, bir medrese, bir cami ve Hazret-i Eyyub Ensari'nin üzerine yüksek bir türbe yaptırdı.

Şiir

Cihanı mamur eden hanların adaletidir
Eğer zulüm ederlerse kanlar dökülür

Hak bu han'ı bir sebep kıldı cihanda
Cümle insanların Hakk'a doğru gitmesine

Şeriatin nizamını han'ın elinde koydu
Bütün beyan ve kanunlar meşru olsun diye
Âşıkî menakıbını yaz Osmanoğlu'nun
Ki önde gelenler bu soya dua etsin.

Şiir

Kişinin ettiği kalmaz yanında
Bulur onu ya oğul ya kız tatlı canında
Meseldir bu sözüm denir ezelden
Yazılıdır cümle akıllıların divanlarında
Ne tasarlarsan bu halka kötülük
Bırakmaz bil Hak onu kimsenin canında

Bu sebepten halk İstanbul'un imaretinden kaçmaya başladılar.

Ne talihi var şu İstanbul'un
Ki hükmü aynı şekilde sürmez canda
Padişahın sözü birbirini tutmasa
Olur memleketi sürekli ziyanda
Özellikle bir de veziri kâfir olursa
Vezir zarar ister olur sürekli imanda

Bu şimdiki mukataanın olmasına Rum Mehmed sebep oldu.

BÖLÜM 124

Bu bölüm İnez'in [Aynos] ne suretle fetholdüğünü ve fethin sebebini bildirir.

Bir gün Fire'nin [Firecik] kadısı, vilayetinin halini bildirmek ve İnez kâfirleri yüzünden bu memleketin ne halde olduğunu söylemek için hünkâra geldi. Kadı padişahın elini öpmek için içeri girdi, el öptükten sonra padişaha şöyle söyledi, "Devletli sultanım! Bu Fire ve İpsala vilayetlerinin halle-

ri son derece üzüntü vericidir. Sebebi şudur. Enez kâfirleri Müslümanların esirlerini kullandırmazlar, Müslümanların esirleri sürekli kaçır Enez'e girerler. Sahibi ardınca gelince eğer o kişi bildik ve tanıdık ise basit bir şey verirler gönderirler. Bildik birisi değil ise döverler, Müslümanlar esiri almadan giderler ve hatta kâfirlerin kendisini dahi esir aldıkları olur. Bu Enez daha evvel İstanbul'a bağlı idi. Zira halkı İstanbul tekfurunun kavmindendir. Padişah "Hak Teala bir çare verip düzeltir!" dedi.

Kadı gidince Hünkâr, adamı Has Yunus'u çağırttı, "Bre Yunus! Tez iskeleğe var. Reislere haber ver, hemen on parça iyi gemiyi kullarım ve azab askeriyle donatın. İyi hazırlık yapın. Varın Enez'e onun limanına girin. Ancak oraya varıncaya değin bunu hiç kimseye bildirme. Ben de inşaallah karadan İpsala'ya varırım." dedi.

Yunus Bey padişahın buyurduğu emre uyarak buyruğu yerine getirdi. Hemen Allah'a sığınıp yürüdü, İnez'in limanına girdi. Padişah da bu taraftan yürüyüp askerle İpsala'ya ulaştı. Tekfur karadan ve denizden Türklerin geldiğini görünce yanındaki kâfirlere "Türk beni bile esir etmek istiyor." dedi. Hemen malını, karısını ve güzel kızını alıp hünkâra getirdi ve bütün askerlerini de birlikte, yanında getirdi. Padişah da tekfura ve askerlerine iyi dirlikler verdi. Şehrin boşalan evlerini etraftan gelen Müslümanlara verdi ve kalanlarını yerlerinde bıraktı. Nice kiliselerini mescit yaptı, çanlarını ve çanlıklarını bozdurdu. Şehrin karşısında Tanoz denilen bir hisar dahi vardı, ada idi, onu da fethetti. Limoz derlerdi bir hisarı da vardı, onu da fethetti. Kısacası bütün İnez vilayetini fethetti.

Bu fethin tarihi sekiz yüz elli yedisi (M. 1453) ile sekiz yüz elli sekizi (M. 1454) arasında vaki oldu, Sultan Mehmed Han Gazi elinden.

Şiir

İnez'de İslam meşalesi hoş yandı
Gazi Han onu gördü ileriye atıldı

Kırayım Hak düşmanını, alayım diyarını
 Kaçsınlar gazilerden serpuş gibi
 Âşıkî yaz menakıbını o han'ın
 Ki vermiştir sana hisse ve çok altın

BÖLÜM 125

**Bu bölüm Niköpri'nin ne şekilde
 ve kimin eliyle fetholdüğünü açıklar.**

Vilkoğlu adındaki despotun elindeydi. Despot ölünce İshak Bey oğlu İsa Bey padişaha haber gönderdi. Padişah da İsa Bey'e "Hak teâlâ verirse Sırbistan vilayetini İslam memleketi etmek isterim. Şimdi sen o vilayetin eskilerindensin, oraya ne şekilde varmak gerekir, onu bana bildir." dedi. İsa Bey de "Devletli sultanım! Şimdi fırsattır. Nasıl gelersen gel." dedi.

Padişah hemen İslam askerini topladı, gaza niyetiyle dedi ve yürüdü. Üsküp'ten berideki Karatonlu Dağı'nın öte yüzüne aştı. İsa Bey de oraya geldi ve padişahla buluştu. Padişah İsa Bey'i hisarı aman ile vermelerini istemesi için gönderdi. İsa Bey de vardı, hisarı dizdarından istedi. Dizdar "İsa Bey bizim dinimizde padişahına hain olmak yoktur" dedi. İsa Bey "Hey aptal! Padişahın öldü. Siz şimdi kime padişah dersiniz." deyince dizdar cevap olarak "Bosna kralının karısı, despotun kızıdır ve o kız şimdi bizim padişahımızdır." dedi. İsa Bey "Hey ahmak kâfirler! Hiç bilir misiniz, bu gelen Sultan Mehmed Han Gazi'dir. İstanbul'a neylediğini görmediniz mi bari işitmediniz mi ki öylesine konuşuyorsunuz." deyince dizdar "Hele gelsin görelim." dedi. Ondan sonra padişah devletle gelip hisarın üzerine kondu. Hemen cenge başladılar. Beşinci günde hisar feth edildi. Hisarda Vilkoğlu'nun büyük miktarda gümüşünü buldular, padişahın hazinesine kattılar. Hisara Müslümanları koydular. Kâfirlerden güvendiklerini hisarda yerlerinde bıraktılar, hisarda kalmalarına güvenmediklerine ise ne gerekiyorsa onu yaptılar.

Ondan sonra Tirebçe hisarına vardılar. Varır varmaz dış hisarı fethettiler. O hisarda dahi çok miktarda mal buldular, alıp padişahın hazinesine getirdiler. Ama o hisarın kulesi nice gün direndi, cenk etti. Sonunda bir gün onu da fethettiler, Hakk'ın yardımıyla. O hisarda dahi o kadar mal buldular ki haddini hesabını ancak Allah bilir.

Onun ilerisinde küçük bir hisar daha vardı. Ona Evrenosoğlu İsa Bey'i gönderdiler. Fakat Evrenosoğlu İsa Bey varmadan kâfirler hisarı eteşe vermişler, kaçmışlar, hisar boş kalmış.

Hünkâr, İsa Bey'i gönderdikten sonra kendisi İzbeçen'den Kosova'da Gazi Hünkâr'ın şehit olduğu yere geldi. Burada Gazi Hünkâr'ın ve gazilerin ruhları için çok ihsanlar etti ve yemekler pişirtti. Yenildi ve dualar edildi.

Şiir

Bu han ki Hakk'ın lütfunu yoldaş edindi

Bütün halk bil ki onu baş edindi

Bu han'a düşman olan âlem içinde

Bela ve yılan zehrini aş edindi

Saadet tacını Hak bu han'a verdi

Hikmetin zuhuruna onu nakkaş edindi

Âşıkî yaz menakıbını bu hanın

Ki kara ve denizi cümle mülk edindi

Ve bu fethin tarihi, Sultan Murad Han Gazi oğlu Sultan Mehmed Han Gazi elinde hicretin sekiz yüz elli sekizinde (M. 1454) vaki oldu.

BÖLÜM 126

Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin

Belgrad'a ansızın saldırmasını,

orada neyletiğini ve sonunda ne olduğunu bildirir.

Sultan Mehmed Han Gazi İslam leşkerini topladı, gaza niyetiyle diyerek Belgrad'a yürüdü. Tuna Suyu'na dahi gemi-

ler yürüttü. İstanbul'u fethettiğinde bozdurduğu bakır at, vidalı haç ve çanlardan toplar döktürdü, Belgrad'a getirtti. O topları kurdular ve attılar. Cenge başladılar. Rumeli Beylerbeyi Dayı Karaca, hünkâra "Devletli sultanım! Ben kulu-na izin ver Tuna'nın öte yakasına geçeyim, hisarın karşısın-da yer alayım." dedi.

Bu düşünceye Rumeli'nin beyleri razı olmadılar. "Eğer Belgrad fetholursa bize tarla sürmek düşer. Zira başka yerde düşmanımız kalmaz. Bu hisarı da alıp bir avuç kalan ka-firi de dağıtacak olursak halimiz sonra ne olur?" dediler ve hile düşündüler.

Sözün kısası, Belgrad'ı almak için beyler gayret gösterme-diler. Bir gün ansızın Karaca'nın geçmek istediği yerde, Tu-na'nın öte yakasında çok sayıda düşman askeri gördüler. Yanku melunu önlerine gelip kondu ve nehirden de çok sa-yıda gemiler getirdiler. Bu sefer cenk her iki taraf için de da-ha şiddetlendi.

Ansızın bir gün Karaca Bey metrisme hisara top attırırken kendisinin bulunduğu metris tahtasına kaleden top geldi, metris tahtası onun üzerine düştü, şehit oldu. Gemiler de bu tarafta su yüzünde harp ediyorlardı. Beklenmedik bir anda gemilerin de nicesi yok oldu. Hünkâr "Hey gaziler! Saldırmak gerek." dedi ve hücum ettiler. Hünkârın kendi kulları yürüdü ama Rumelililer hain olup yürümediler. Kul hisara doğru yöneldi. Kâfirler hücumun bu tarafa doğru ol-duğunu görünce hepsi kulların üzerine hücum ettiler. Kul-ları geri döndürdüler ve nicelerini de şehit ettiler. Padişah ata atladı ve "Hey gaziler! Daha ne duruyorsunuz, ne eyli-yorsunuz?" deyip yürüdü. Garip yiğitler padişahla birlikte hücum ettiler, kâfiri tekrar hisara soktular ve çok sayıda kâ-fir öldürdüler. Bu defa gerçekten büyük bir cenk oldu. Hi-sarın alınmamasına Rumeli'nin hiyaneti sebep oldu. Padi-şah oradan göçtü, devletle tekrar memleketine döndü.

Şiir

İki leşker karşılaşa da arbede olsa
Kimine kılıç erişe kimine mızrak

Kimi kaçır nereye kimi kovalar bulunmaz
Er olan karşı koyar oka vuruşa
Gaziler doğru olur din yolunda
Salalar din kılıcını doğruya batıya

Bu gazanın tarihi hicretin sekiz yüz altmış birinde (M. 1456-57) vaki oldu. Bu tarihte iki büyük kuyruklu yıldıza doğdu, birisi batıdan ve birisi doğudan.

BÖLÜM 127

**Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin oğulları
Bayezid Han'la Mustafa Çelebi'yi nasıl sünnet ettirdiğini
ve o düğünün nerede olduğunu bildirir.**

Sultan Bayezid o sırada Amasya'da, Mustafa Çelebi de Manisa'da bulunuyorlardı. Bunlar Edirne'ye geldiler. Düğüne başlandı. Etrafa düğün için davetçiler gönderildi. Bütün sancak beyleri, her şehrin uluları ve önde gelenleri geldiler. Edirne'nin havalisini doldurdular. Bir nice günlük yollar düğüne gelenlerden doldu. İzin verildi, padişahın otağı ve çadırlarını Ada'ya kurdular. Padişah da devletle Ada'ya geçti, otağına geçip oturdu.

Haber verildi, her tarafın halkı bölük bölük belirlenen vakitlerinde geldiler. İlk olarak vilayetin âlimleri davet olundu. Padişah da devletle saltanat tahtına geçip oturdu. Sağ tarafına Mevlânâ Fahreddin Fazıl, sol tarafına Mevlânâ Tusi, karşısına da Mevlânâ Şükrullah Fazıl oturdu. Emrolundu hafızlar Allah'ın kelimasını okudular. Bu oturan alimler, bu okunan ayetlerin tefsirini yaptılar. İlmi sohbetler yapıldı. Ondan sonra izin verildi, sesi güzel olan kimseler hoş ve parlak kasideler ve gazeller okudular. Padişaha layık sohbetler oldu. Tekrar izin verildi, sofralar çekildi, nimetler yenildi. Yemekten sonra yine güzel sesli kimseler kasideler ve gazeller okudular. Ondan sonra Kur'an okundu. Akabinde de şekerlemeler getirdiler. Her ilim ehlinin önüne sini koydular. Âlimlerin hizmetkârları, bu futaları şekerle doldur-

dular. Ben fakir de bir futa doldurup hizmetkârıma verdim. Ondan sonra padişah, bu azizlere ihsanlar etti, hilatler giydirdi. Bu padişahın saadet veren döneminde ve saltanatının altında nice insanlar fakir geldi zengin gitti.

Şiir

Şah oğullarını sünnet ettiğinde
Erdemli insanlar izzetle geldi gitti
Türlü nimetler lezzetle yenildi
Ruhani gıdalar akla yetti
O zaman Âşıkî çok şeker aldı
Nice kadı şeker hammalı oldu

İkinci gün fukara zümresi (dervişler) davet olundu, onlara dahi hürmetler gösterdiler. Padişahın ihsanları bunlara da gereğince ulaştı. Bunlara işaret edildi, kendi usullerince edeplerini ve saygılarını padişaha gösterdiler. Padişaha pek hoş geldi.

Üçüncü gün memleketin beyleri, devlet adamları davet olundu. Bunlarla da padişah töresince ve usulünce nice günler sohbetler ve eğlenceler oldu. Bir nice günlük yerlere değerli atlar hazırlayıp koşturdular, yarış ettirdiler. Çok sayıda ödülleri verdiler. Kısacası bu yarışan atlılardan hiçbirisini mahrum etmediler. Zira padişahlar böyle toplantıları kendisine layık olduğu gibi yapar ki kendi büyüklüğü ve şevketi görülsün. Bu padişah da azametini olduğu gibi gösterdi.

Düğün eden görünür harcamasından
Ki sevgi ulaşsa sevdiği dostundan
Görürler mutlulukta dost biri birin
Ki ne harç olacak dünya varından
Şunlar kim cimrilikle düğün yaptı
Haberdar olmadı demektir namus ve hayadan
Âşıkî bu düğünü ki han yapmıştır
Niceler geldi hem Bağdat şehrinden

Bu mübarek düğünün tarihi hicretin sekiz yüz altmış birinde (M. 1456-57) Edirne'deki Meriç S'ndaki Ada'da vaki oldu.

BÖLÜM 128

Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin

Mora vilayetine ne suretle vardığını

ve orada ne yaptığını ve nasıl fethettiğini açıklar.

Bir gün Serez'den Ballubatra'ya (Balyabatra) bir kişi gitmiş. Zorla nice Müslüman kadınlarını kullandıklarını görmüş. Bu kişi gizlice bu kadınlara "Hey biçareler! Bu din asilerinin memleketlerine nasıl düştünüz ki bu kâfirlere böyle hizmet ediyorsunuz?" demiş. Bu kadınlar ağlayarak "Yalnız bizi esir düşmüş sanma. Bizim gibi daha niceleri esir olmuştur. Bizim halimizi Allah'tan gayrı kimse bilmez." demişler ve ağlamışlar.

O kişi oradan doğru Edirne'ye gelip padişahla buluştu ve o gördüğü Müslüman kadınların halini gördüğü gibi bildirdi. Padişah bu haberi işitince İslam gayreti kendisine galip oldu. Bütün İslam askerini topladı, gaza niyetiyle diyerek Mora vilayeti üzerine yürüdü. Doğru körfeze vardı, fethetti. Üzerine vardığı her hisarı Hak teâlâ bu Sultan Mehmed Gazi'ye müyesser etti. Mora vilayeti bütünüyle fetholundu ve bütün hisarlarının malını ve esirini alıp dilediğince kullandı. Gazilerinin hepsi zengin oldu. Daha sonra oradan Üsküp'e yöneldi.

Padişah Mora'ya sefer ettiği günlerde Mahmud Paşa'yı da Laz (Sırbistan) vilayetinin kalanını fethetmeye göndermişti. Mahmud Paşa yürüdü, Güvercinlik (Golumbacz) hisarını, Sava'yı (Ressava), Gerüce'yi (Kuruca), Bırac'ı (Branikvac) ve daha nice hisarları aldı. O vilayeti bütünüyle fethetti. Sultan Murad'ın Belgrad üzerinde yaptırmış olduğu tahkimatı daha sağlamlaştırdı. Oradan Yillüyurd'a (Yellüyurd) gitti, Mehmed Paşa da Üsküp'e varmıştı; orada hünkârla buluştu. Orada orduya izin vermek, terhis etmek istediler. Mah-

mud Paşa "Devletli sultanım! Macar kâfirinin yığınağı var. Bu tarafa gelmektedir." dedi. Bu sırada Belgrad'dan Macarların büyük bir orduyla ilerlemekte olduğu bildirildi.

Bu haber gelince Anadolu askerine sancak sancak harçlıklar verildi. İslam ordusunun Polava'ya gitmesi ve bir miktar askerin de kâfirlerin hangi tarafa doğru hareket ettiğini öğrenmesi emrolundu. Padişah da harekete geçmeye hazırlanıyordu ki kâfir askerinin görüldüğü haberi geldi. Allah yardım etmişti de Tahtalı'da çok sayıda gaziler bulunuyordu. Kâfirlerin bu gazilerden haberi yoktu. Kâfirler yağmalamak için Tahtalı'ya hücum etti. Etrafa yağma için dağıldılar, birbirleriyle irtibatları koptu. O an gaziler Allah'a sığınıp tekbir getirdiler ve kâfirlerin büyük sancağı üzerine hücum ettiler. Kâfir orada İslam askerinin bulunduğunu görünce artık savaşma arzusu kalmadı. Kâfir askeri Allah'ın yardımıyla kırıldı. Allahuekber! Gaziler çok sayıda kâfir kırdı, nice büyük beylerini ve komutanlarını esir ettiler. Hünkâra önce kâfirlerin kırıldığı haberi geldi, bir iki gün sonra da kâfirlerin sancakları ve esir edilen beyleri ve komutanları getirildi. O kâfir askerinden pek azı kurtuldu. Daha sonra İslam ordusunun çoğuna izin verildi.

O zamanlar çift akçesi yirmi iki alınırdı, bu sefer uzak diyara olduğu için padişah sipahiye otuz iki verilmesini emretti. Şimdi otuz iki olarak alınması o zaman başlamıştır.

Fakir dahi o zamanlarda padişahın ihsanını umarak Üsküp'e gitmiştim. İhsanı fazlasıyla geldi. Hem o vakit Mevlânâ Gürânî Arabistan'dan dönmüştü, kendisine Bursa kadılığını o sefer esnasında verdiler.

Şiir

Mehmed Han ki Hak yardımcısı oldu
Gazilerin cümlesi nimetlere gark oldu

Bu han ki kâfire kılıcını saldı
Dünyadaki bütün kâfirler şaşkına döndü

Bu han'ın heybeti tuttu cihanı,
Bu han bütün hanlardan daha fazla iyiliklerde bulundu

Onun gücünü ve salabetini işiten sultanlar
Akılları gitti hepsi mecnun oldu

Doğu ve batı adaleti ve cömertliğiyle doldu
Menakıbı Osmanoğulları'nın mevsun oldu

Bu han'a cihanda kim ki baş eğdi
Saadet buldu, bahtı uğurlu oldu

Âşıkî Osmanoğulları'na duacı
Dua ehli cihanda makbul oldu

Bu fethin ve gazanın tarihi, Sultan Mehmed Han Gazi ve kulu Mahmud Paşa'nın eliyle hicretin sekiz yüz altmış birinci yılının (M. 1457) sonunda vaki oldu.

BÖLÜM 129

Bu bölüm Mora vilayetinin kilitleri gibi olan Mesevri, Londura ve Yıldız'un ne şekilde fetholdüğünü açıklar.

Mora'nın ağzında Sultan Murad Han'ın yıkılmış olduğu Germe hisarı (Heksamilion) vardı. Kâfir askerleri deniz tarafından çıkararak o hisarları tekrar yaptı. O vilayetlerde olan Müslümanlar o hisarların içerisinde kaldı. Sultan Mehmed Gazi'ye bu haber gelince padişah Mahmud Paşa'yı hemen Rumeli askeriyle birlikte gönderdi. Mahmud Paşa harekete geçti ve Germe'nin üzerine gitti. Padişah da nice günden sonra Mahmud Paşa'nın ardınca gitti. Mahmud Paşa Germe Hisarı'na yaklaştı. O zamanlar Mora'nın sancakbeyi Elvan Beyoğlu Sinan Bey idi. Körfez hisarında duruyordu. Mahmud Paşa'nın geldiğini işitince Müslümanlara haber verdi ve kendisi de hisardan çıkmak için hazırlığa başladı.

Germe'de olan kâfirlerin casusları vardı. Bu casuslar kâfirlere Türklerin çok büyük sayıda askerle geldiğini, sabah-tan önce varacağını haber verdiler. Kâfirler kaçmak için harekete geçti. Sinan Bey de bulunduğu hisardan çıktı. Kâfirler Türklerin kendilerini kıracağını gördüler. Gemileri de-

nizde hazır bekliyordu. Gemilere binmeye hazırlanıp binmeye başladılar. Mahmud Paşa'ya kâfirlerin kaçmak üzere olduğu haberi geldi. Mahmud Paşa en seçkinlerinden birkaç yüz gazi seçti. Hücum edip saldırdılar. Henüz kâfirlerin son kısmı gemiye binerken baskın yaptılar. Hayli kâfiri canlı olarak yakaladılar. Mahmud Paşa orada padişah gelinceye kadar bekledi. Padişahla buluşunca birlikte yürüdüler, Mesevri'yi, Londura'yı ve Yıldız hisarlarını fethettiler.

Kısacası, o seferde Mora'ya tabi altı hisar fetholundu. Bunlara Karluili ve bu fetholunan hisarların beylerine Karluoğlanları derlerdi. O da padişaha geldi ve onun ömrünü de sona erdirdiler.

Oradan geldiler, Eğriboz bölgesine uğradılar, orayı hallettiler.

Bu gazanın tarihi hicretin sekiz yüz altmış dördüdür (M. 1459-60). Bütün bu yerler Sultan Mehmed Han Gazi elinden fetholundu. Bu tarihten önce Bursa yandı, bir çok Müslümanlar, mallarıyla helak oldu.

BÖLÜM 130

Bu bölüm Semendire'nin (Semendria, Sandrew) ne şekilde fetholdüğünü açıklar.

Padişah bütün heybetiyle İzvornik'a (Swornik) yöneldiğinde Bosna kralı, Semendire'ye hâkim olmuş idi. Bosna kralı padişah kendi üzerine ansızın gelir düşüncesiyle ve kendisinden de çok çekindiğinden ona bir adam gönderdi ve Semendire'yi vermeyi teklif etti. O sırada Mahmud Paşa'nın kardeşi Semendire'de idi. Semendire'yi bütünüyle ona emanet etmişlerdi, kral içinde bulunmuyordu. Kral, Mahmud Paşa'nın kardeşine de Semendire'yi Türk padişahına verdim, diyerek haber gönderdi. Mahmud Paşa kardeşiyle haberleşiyordu. Semendire'yi vermesine razı olmuştu. Bosna kralına o kadar söz söylemişlerdi ki sonunda kral da razı olmuştu. Sözün kısası Semendire'yi vermeye razı oldular. Mahmud Paşa'nın kardeşi krala "Semendire'yi Türk'e ver-

dim, demişsin. Veririm ama bütün içindekilerle veriyorum, tamam mı?" diye haber gönderdi. Kral da, "Ver!", dedi.

Bu tarafta Mahmud Paşa'nın kardeşi, Mahmud Paşa'ya "Adamınızı gönderin, Semendire'yi teslim alsın, hisarına adam koyun, tahkim edin." dedi. Hünkâr İzvornik'a varmadan gelen adamlarına Semendire'yi teslim ettiler. Semendire'yi zaptettikten sonra çanlarını yıktılar, mescidler yaptılar, içinde İslam hutbesi okundu.

Hak teâlânın yardımıyla Sultan Mehmed Han Gazi adına Sırbistan vilayeti bütünyle fetholundu.

Şiir

Sırbistana bütünıyla İslam hükmetti
İsyankâr kâfirlerin hepsi kaçtı sazlıklara

İslamın şevketi o ilde yürüdü
Sırbistan'ın güzelleri başladı naza

Yovan'ın kızı beni seviyor der
Ki sevgisini gönüldeki sırta bağladı

Semendire'de yerleşti yeniçeri
Azablar akçe sayar oldu kaza

Han Mehmed madem ki Sırbistan'ı fethetti
Şimdi Âşıkî sen de tarihini yazsana!

Sekiz yüz altmış dört buna tarih
Sinop'a tut kulak, gelen avaza

Ve hem Amasra'ya han'ın arzusu var
Gide kış ki gemiler gelebilsin baharda

BÖLÜM 131

Bu bölüm Amasra'nın ne şekilde fetholdüğünü açıklar.

Bu Amasra, Karadeniz kıyısında, Müslüman memleketi arasında kalmış bir hisardır. Padişahı Firenktir. Bütün Anadolu'nun kaçan esiri o hisara girerdi. Ayrıca bu Amasra kâ-

firleri zaman zaman denizde korsanlık yaparlardı. Kendilerine sorulduğunda da başka memleketin gemileridir, derlerdi. Bunların durumlarını ve Müslümanlara ne gibi hareket ettiğini mücahitlerin sultanı Sultan Mehmed Han Gazî'ye duyurdular.

Padişah "Mahmud! O hisar nasıl bir yerdedir ki benim atam ve dedem almadılar." dedi.

Mahmud Paşa "Devletlü sultanım! Bu hisarın şimdiye kadar alınmamasına sebep Hak teâlânın hikmetinde bu hisarı da sizin fethedecek olmanızdır. Takdir-i ilahide böyle mukadder imiş." dedi.

Padişah "Mahmud! Hemen bunun hazırlığını yap da varalım Allah'ın takdirinde ne yazılmış ise onu görelim." dedi.

Mahmud Paşa da gemiler donattı. Seçkin askerleri toplayıp gemilere koydu, Amasra'ya gönderdi. Bu taraftan da padişah karadan yürüdü, Bolu'dan Amasra'ya indi.

Öte tarafta İsfendiyaroğlu İsmail Bey de Sinop'a indi. Padişahın Amasra'ya vardığını duyunca hünkâra iyi hediyeler gönderdi. Hünkâr Amasra'nın üzerine kondu. Gemiler de deniz tarafından gelip Amasra limanına girdiler, lenger saldılar, halatlarını bağladılar.

Amasra hisarının tekfurı gördü ki eğer satarsa cömert bir müşterisi var, satmazsa zorla alır. Yanındaki kâfirlere, arkadaşlarına "Ben bu hisarı bu gelen müşterilere minnetle vereyim. Yoksa karşılıksız alırlar, bizi de kırarlar. Karılarımızı, kızlarımızı esir ederler, bağırılarına basarlar. Oklarımızı kırıp yaylarımızı eğerler. Kendi kılıçlarımızla boyunlarımızı keserler de kılıçlarını boyunlarımıza asarlar. Bütün bu haller olmadan bu hisarı iyilikle vermek daha yerinde olur." dedi. Kâfirler tekfurun bu fikrini kabul edip beğendiler. "Öyle et. Sana muhalefet etmeyeceğiz. Sen ne dersen biz ona boyun eğeceğiz." dediler. Tekfurun kendisini padişaha gönderdiler. Tekfur çıktı, hisarın kilidini nice kâfirler ile padişaha getirdi ve böylece hisarı teslim ettiler. Padişah da belirlili kâfirleri mallarıyla birlikte İstanbul'a gönderdi, kâfirlerden hiç birisini esir almadı.

İflakan ilinin ucunda padişahın bir hisarı vardı. Onun halkını bu Amasra'ya getirtti. Büyük bir kiliseyi cami yaptırdı. Onda Sultan Mehmed Gazi adına İslam hutbesi okundu. Ayrıca bir kadı tayin etti.

Şiir

Bu İslam bucağında küfür ve zulmet
Amasra olmuştu baştan başa zillet

Bir parçası kalmıştı ancak
Han onu götüre ki gelsin ona nöbet

Bu han karanlığa girse nurlandırır
Âşıkî Hakk'a şükür et ve cana minnet

Bu fethin tarihi hicretin sekiz yüz altmış dördüyle beşi (M. 1460-61) arasında vaki oldu. Hem bu fetihler Sultan Mehmed Gazi elinden oldu.

BÖLÜM 132

Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi Sinop'u, Kastamonu'yu ve padişahıyla birlikte bütün vilayetini, Koyluhisarı ve Trabzon'u bir seferde hepsini ne şekilde fethettiğini bildirir.

Şiir

Padişahın kuvveti devletin ömrüne ömür kattığından beri
Uzattı devlet elini kanun ve nizam kılıcına

Bütün vilayeti yolu kapladı han
Gündüz güneş gibi gece de mah

Bu hana peygamberin mucizesi erişti
Çerisi evliyalardır yardımcısı Allah

Gönülünden mademki niyet kuşu uçtu
Erer maksuduna bir dayanakla ve sığınakla

Rum padişahı Sultan Mehmed, işittiği Uzun Hasan'ın hadiselerinin çözümüne meşgul oldu. Bu niyetle bir gün Mah-

mud Paşa'ya, "Benim hatırımda birkaç niyetim vardır. Umarım Hak teâlâ bu ben zayıf kuluna onu da nasip eder. Biri Kastamonu ve Sinop'un bulunduğu İsfendiyar vilayeti, biri Koyluhisar birisi de Trabzon'dur. Bunlar benim huzurumu çok kaçırr, daima bunların hayali gözümünden ve gönlümünden gitmez durur." dedi.

Mahmud Paşa "Devletli sultanım! Allah'ın yardımı, resulünün mucizeleri, evliyanın himmetiyle hemen o tarafa yönel, bunların hepsi hasıl olur." dedi.

Hünkâr "Mahmud! Vaktidir, görelim bakalım bu konuda ne yaparsın." dedi.

Padişah gemiye girdi, Bursa'ya yöneldi. Gemi Mudanya'ya vardı. Oradan atla Bursa'ya vardı ve orada oturdu. Mahmud Paşa ise bu tarafta, İstanbul'da yüz parça gemi donattı, Sinop'a gönderdi.

Gemiler gitmeden İsmail Bey'e bir mektupla adam gönderdiler. Mektupta İsmail Bey'e "Trabzon'a gemiler gönderiyoruz. Kerem ve lütfedesiniz de padişahın hatırı, dostluk ve sevginizi göstermek için onların ihtiyaçlarını karşılayasınız. Kaptana harcamak için akçe vermişizdir. Eğer yetişmeyecek olursa lütfedip, bakır ocağından padişah için belirlenen akçeden ne harcanması gerekiyorsa veresiniz. Azab askerleri edepsizlik edecek olurlarsa diğerlerine kötü örnek olmasın diye, haklarından gelesiniz. Ne şekilde cezalandırmak gerekirse öyle yapınız. Benim gönlüm sizlerden hoşnuttur." diye yazdı.

Gönderilen adam İsmail Bey'e gitti. Mahmud Paşa da Edirne'ye giderek Rumeli'nin askerini topladı; azabını, serohorunu hepsini alıp Bursa'ya getirdi. Anadolu beylerbeyisi de Anadolu askerini Sultanönü'ne (Sultan öyüğü) toplayıp getirdi. Mahmud Paşa da Bursa ovasında vilayetin bütün azabı ve askeriyle kondu.

O sırada İsmail Bey'e bir adam daha gönderdiler. "Oğlun Hasan Bey seçkin askerlerle Ankara'ya gelsin ve orada benimle buluşsun." dedi. İsmail Bey, azab askerine daha evvel ulaşan mektupta emrolunduğu gibi davranmıştı. Oğlunu da buyurulduğu gibi gönderdi. Bu taraftan da Karamanoğ-

lu İbrahim Bey bir oğlunu askerle birlikte göndermişti. Padişah Ankara'ya geldiğinde bunlar da geldiler, padişahla Ankara'da buluştular.

Şiir

Gör insanoğlu ne tedbirler, hileler eder
Yani mülk edinmek için her âlemi

Sanır kalır kendisine mülkü
Kârı çektiğidir bunca gamı

Sonunda bir arşın yer onun mülküdür
Koyup gitti saltanatla sürdüğü zamanı

İsmail Bey, oğlu Hasan Bey Ankara'ya vardığında kendisini tutup kapıcılar çadırına koydular. Bu olmadan önce İsmail Bey'in kardeşi Kızıl Ahmed, padişahın yanında bulunuyordu. Bolu sancağı onun tımarıydı. Mahmud Paşa onun aklını çelmişti, devamlı kendisine "Hünkâr sana babanın vilayetini karşılıksız verdi." derdi. Bu şekilde berat dahi yazdırıp Kızıl Ahmed'e vermişti. Hasan Bey'i hapsedince Hasan'ın sancağını Kızıl Ahmed'e verdiler ve kendisini Kastamonu'ya gönderdiler. Ahmed Bey hemen yürüyüp Kastamonu'ya vardı. O vilayetin halkı bu gelenin kendi padişahlarının oğlu Kızıl Ahmed olduğunu görünce hepsi itaat edip boyun eğdiler.

İsmail, vilayetinin Kızıl Ahmed'e döndüğünü görünce döndü Sinop'a indi. Hünkâr da Kızıl Ahmed'in ardınca Kastamonu'ya vardı, oradan Sinop'a yürüdü. İsmail Bey Sinop'un üzerine vardığında hisarın kapısını kapattı. Hünkâr hisardan hayli geri kalmıştı. Kızıl Ahmed'le Mahmud Paşa ilerlediler hisarın yanında karargâh kurdular. Mahmud Paşa atına binerek hisarın dibine geldi, İsmail Bey'i çağırttı. İsmail Bey hisar burcunun üzerine geldi. Aşağıdan Mahmud Paşa İsmail Bey'e "Hey beyim! Niçin kaçarsın? Bu vilayetin bütün halkı Kızıl Ahmed'in geldiğini duydular. Bu vilayet onu bey tanıdı. Gelen sipahilere kendi mülkü ve tımarı yine verildi. Şimdi sen bu hisarda ne zamana kadar dayanabilirsin ki pa-

dişahla çekişiyorsun? Bu şehrin limanını dahi aldılar.” dedi.

İsmail Bey Mahmud Paşa'ya “Ben padişahın beni ve oğlanlarımı öldürmesinden korkuyorum.” dedi. Mahmud Paşa “Haşa, padişahımızın böyle bir fikri yoktur.” diye cevap verdi.

Sözün kisası Mahmud Paşa, İsmail Bey'i kendisine ait ne kadar mal varsa fazlasıyla vereceklerine ve kendi ne yeri isterse orayı timar vereceklerine inandırdı. İsmail Bey de inanın ahitleşerek kabul etti. Paşa gelip hünkâra durumu bildirdi. Padişah da ordusuyla hareket edip hisarın karşısına yerleşti. İsmail Bey hisardan çıkıp hünkârın elini öpmek istediye de hünkâr “Sen benim büyük kardeşimsin. Uygun mudur ki benim elimi öpesin.” dedi.

Sözün kisası, hünkâr hisara girdi ve ne muradı varsa onu elde etti. Ondan sonra İsmail Bey Dürekani'ye gitti. Padişah da Kastamonu ve Ayafni hisarlarına ve Sinop'a kendi kullarından koydu. Bütün vilayetin askeri toplandı, Kızıl Ahmed'e kattılar.

SORU.— Hasan Bey, seferde kimin yanında yürüdü dersin,

CEVAP.— Hünkâr ona Bolu sancağını verdiğinden kendi sancağıyla sefere katıldı.

Şiir

Bir iki gün olan cihana kanma

Ziyandır sevgisi ziyana kalma

Senin adın filan söylenir ancak

O ancak bir sözdür filana kanma

Yalandır iddiası, güler yüzüne

Söyledikleri sırf yalandır, sözüne kanma

Şiir

Bildin mi dünya insanlara neyledi ne etti

Güldü yüzüne bir iki gün aldattı gitti

O hırs ve hevesten onu sahralara saldı

Gaflet tuzağını kurmuş idi hemen onu tuttu

Girdi bu cihan bağına bir gül almak için
Hançer gibi dikenini gör canına battı

Her nesneyi kim kendinin sandı cihanda
Bir hayal imiş ancak, kalanı gitti

Âşıkî hayal atına binme cihanda
Kim bindi ise gör onu sonunda ne etti

BÖLÜM 133

Bu bölüm İsmail Bey'in Dürekani'de (Devrekani) kendine ait olan şeyleri alıp hazırlığını yaptıktan sonra nereye gittiğini açıklar.

Bütün malını ve oğlanlarıyla kızlarını kendi davarlarına yükletti, veziri Şehabettin Ağa'yı ve bütün kullarını yanına alıp Bursa vilayetinde Yenişehir'e geldi. Zira Yenişehir'i ve İnégöl'ü ve Yarhisar'ı istemiş, hükûr da vermişti. İsmail Bey de Yenişehir'e gelip yerleşti.

SORU.— Bu Karamanoğlu Ankara'ya geldi demiştin, daha sonra hiç anılmadı. Kendisi nereye gitti?

CEVAP.— Hükûr geldiğinde hükûr ona hilat giydirdi, babasının yanına gönderdi. Bir daha Karaman şeytanlığı ortaya çıktı. Hükûr Koyluhisar (Koyluhisar) vilayetine gelince Karamanoğlu, İsmail Bey'e adam gönderdi. "Hey tekfur kulu! Geri dön, Yenişehir'e gitme. Osmanoglu'nun fırsatını bulduk. Bu taraftan biz hareket edelim. Osmanoglu'nu araya alıp sıkıştırarak işini bitirelim. Ben sana yardımcı olurum. O taraftan da Hasan Bey'e haber gönderelim; o da hareket etsin. Sen de tekrar kendi vilayetine git." dedi.

CEVAP.— İsmail Bey Karamanoğlu'na "Bu senin sözün Müslümanlığa sığmaz. Bu söze münafıklık derler. Bir gazi padişah gazaya gidiyor. Bizim onu yolundan alıkoymamız İslama uygun düşmez. Özellikle de kendi kalelerinde o padişahların kulları oturuyorken ve hem memleketim, kendi kardeşim Ahmed'in elinde iken." dedi.

Bunun üzerine Karamanoğlu üzüldü ve şaşkına döndü.

Şiir

Dediler ahmak ve mecnundur o kişi
Ki iki şeye heves eder

Biri geçmiş ola giden gitmiştir
Biri gerçekleşmeyeceği durmaz umar

BÖLÜM 134

**Mehmed Han Gazi, Koyluhisar'ı ne şekilde fethetti
ve hem ne olmuş idi?**

Sultan Mehmed Koyluhisar'a varmadan onun bir Hüseyin Bey derler bir beyi var idi. Onu Uzun Hasan almadan, o Hüseyin Bey bir gün av için sahraya çıkmış idi. Ansızın Uzun Hasan bunu sahrada yakalamış, hisarına götürmüş. Çaresiz Hüseyin Bey de hisarını teslim etmiş.

Hünkâr Uzun Hasan'ın Koyluhisar'ı aldığını işitince Rumeli Beylerbeyi Hamza Bey'e leşker verdi, azab askerini de gönderdi ve "Koyluhisar'ın üzerine var, hisarı fethetmek için gayretini göster." diye buyurdu. "Eğer fetholmayacak olursa vilayetteki köylerini vur, yık ve yak ki nice zamanlar mamur olmasın." dedi.

Hamza Bey bu buyruğu hünkârdan işitince leşker toplayıp hisarın üzerine vardı. Bir nice gün acayip cenkler oldu. Sonunda gördüler ki hisar fetholmayacak, halk da oturmakta, hisarı bıraktılar, vilayeti talan ettiler. Azablar bir Ermeni köyüne vardılar; bir nice Ermeni karısıyla yaşlısını buldular, yağmaladılar. Bu karılarla yaşlılara nameşru işler yaptılar. Bu azab taifesi büyük suçlar işlerlermiş. Sonunda Ermeni keşişleri varırlar, Uzun Hasan'a şikâyet ederler. "Evvelki beyimiz zamanında bunun gibi murdarlıklar olmazdı, hem padişahımız daha da zayıftı. Şimdi senin gibi azemetli padişah zamanında karılarımıza ve ihtiyarlarımıza bunun gibi kötü işler vaki oldu." dediler.

Vilayetin halkını vurduktan sora Hamza Bey kendi vilayetine döndü ve bu hadisenin üzerinden bir nice yıl geçti.

Sultan Mehmed Han Gazi, Sinop vilayetine varıp fethet-

tikten sonra Koyluhisar'ın üzerine hücum etti. Her taraftan toplar kuruldu. Birkaç top hisara isabet ettiğinde hisar halkının aklı şaştı. Hisarı teslim ettiler. Padişah emretti, hisarı zapt edip içine kendi askerlerinden koydular.

SORU.— Ey derviş! Bu azab askerleri bu gibi nameşru işleri niçin ettiler, bu Osmanoğlu'nun askerine yakışmaz, derlerse sen ne dersin?

CEVAP.— Bu Osmanoğlu'nun askeri kısım kısımdır. Yani o asker on iki sınıftır. Her biri bir kavme mahsustur. Bu azablar bir vilayete vardıklarında padişahın parasıyla oraya vardıklarından bunlara yasak yoktur. Bir yere vardıklarında padişahlarına hile ve kötülük eden kavme dilediklerince kötülük yaparlar, Osmanoğlu'nun geldiği memleket padişaha boyun eğsin diye.

Şiir

Cihanda ne olmuştur ki onu
Göz görmemiş kulak işitmemiştir
Bir insan ki iyi kötü her şeyi işler
Ne olur o ki insan gelmemiştir
Kötülük eden hayvandan da aşağı denildi
“Daha da sapkın”^{*} mı olmamıştır
Ve hem bil bu azab ne güruhtur
Nice aylar yüzünü yıkamamıştır

BÖLÜM 135

Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin Trabzon'a ne şekilde vardığını ve nasıl fethettiğini açıklar.

Padişah Koyluhisar'ı fethedince Erzincan tarafına yürüdü. Uzun Hasan, Çemişkezek Beyi Şeyh Kürt Hasan'ı anasıyla birlikte Sultan Mehmed Han'a elçi olarak gönderdi. Bulgar

* Kuran-ı Kerim'in kâfirlerden bahseden A'raf suresi 179. ayetinden alınmadır.

Dağı yakınında padişahla buluştular. Annesi güzel hediyeler getirmişti. Padişah hediyelerini kabul etti ve saygı gösterdi. Uzun Hasan'ın anası Sara Hatun'u ana edindi ve Kürt Şeyh Hasan'a baba dedi. Bu ikisini alıp Trabzon'a birlikte gitti. Bulgar Dağı'na çıktılar, Trabzon'a indiler. Padişah o dağın çoğunu yaya yürüdü.

Sözün kisası Trabzon'un üzerine indiler. Bu Uzun Hasan'ın anası beraberinde indi. Sara Hatun Sultan Mehmed'e döndü ve "Hey oğul! Bu Trabzon için bunca zahmetler niçin çekersin?" dedi. Padişah da "Ana! Benim bu çektiğim zahmetler din yolundadır ki iman ve tasdik ettiğimiz kıyamet gününde utananlardan olmayalım. Zira bizim elimizde İslam kılıcı vardır. Eğer biz bu zahmetlere katlanmazsak bize gazi demek layık olmaz." dedi.

Hisarın üzerine indiklerinde Sara Hatun Trabzon'u hünkâr-dan istedi ve "Bu benim gelinime aittir." dedi. Hünkâr da buna hiç cevap vermedi Sinop'taki gemiler gelinceye değin. Gemiler gelince karadan ve denizden harbe başladılar. Hisardan aman dilediler, ama aman verilmedi zorla fetholundu.

Trabzon alındığında padişaha layık olan şeyleri padişahın hazinesine kattılar, tekfurunu beylerini ve nice seçkin adamlarını gemilere koydular. Gaziler de vilayetin nice yerlerini yağmalamış ve ganimetler almışlardı. Bu hisardan alınan ganimetlerden Hasan Bey'in anasına dahi hayli nesneler verdi, onu saygıyla geri vilayetine gönderdiler.

Padişah daha önce fethettiği her hisarda yaptığını Trabzon'da da yaptı. İçinde mescit ve medrese yapıldı. Başka yerlerden Müslümanların evlerini sürüp getirdiler ve bu boş kalan kâfirlerin evlerini gelen müslümanlara mülküyle verdiler. Hisarı sağlamlaştırdılar.

Padişah ondan sonra gelip Sonsa'ya çıktı. Kızıl Ahmed'e Rumeli'nden tımar verdi. Kastamonu vilayetini de kendi adamlarına verdi. Kızıl Ahmed hünkârdan izin istedi. "Varayım Bolu'dan evimi toplayıp getireyim. Devletli hünkâr gelince hünkârla birlikte Rumeli'ne geçeyim." dedi. İzin verdiler, Bolu'ya geldi. Sadece bir gün ve gece kaldı. Gece Karaman yoluna düştü. Karaman'a vardı. Karamanoğlu harçlık

verdi, ama kendisiyle görüşmedi. Oradan Uzun Hasan'a gitti. Onun yanında Sultan Bayezid zamanına kadar kaldı.

SORU.— Ya bu İsmail Bey'in Rumeli'ne geçmesine sebep ne idi?

CEVAP.— Kızıl Ahmed kaçınca padişah, İsmail Bey de kaçır diye tedbir aldı. Yenişehir'den Filibe'ye getirtti. Ölünceye kadar Filibe'de huzurla yaşadı. Sonunda eceliyle sürekli yurduna (ahirete) ulaştı.

Şiir

Bir seferde üç vilayet fetheden sultan budur

Kainatta lütuf ve ihsan saçan sultan budur

Lütfun da kahrın da mazharı Hak bu hanı eyledi

Fetheden, iklimlere adalet eden sultan budur

Bil bu Osmanoğulları'nın her geleni daha üstün gelir

Bil bu devran içre üstün olan sultan budur

Bu fetihlerin ve maceraların tarihi Sultan Mehmed Han elinde hicretin sekiz yüz altmış beşinde (M. 1460-61) vaki oldu.

BÖLÜM 136

Bu bölüm, Sultan Mehmed Han Gazi Eflak'a ne suretle geçti ve orada neylediğini açıklar.

Şimdi ey aziz! Padişah İstanbul'a seferden döndüğünde Rumeli'ne bıraktıkları İshak Paşa da İstanbul'a döndü. Etraftan elçiler gelmeye başladı. Eflak Bey'inden elçi geldi. Elçisinin yanına elçi koşup gönderdiler. Eflak beyini kapıya çağırdılar. Elçi vardı, mesajını Eflak beyine verdi.

Eflak beyi, varan elçiye "Bu benim vilayetimden emin değilim. Eğer memleketimden çıkar oraya varırsam Macarları getirirler bu vilayeti ona verirler. Padişah'tan dileğim uç (sı-nır) beylerinden birini su kenarına göndermesidir. O gelen uç beyi bu vilayeti beklesin, ben de devletli sultanımın eşliğine yüz sürüyerek varayım." dedi.

Hünkâr bu söze güvenip uç beylerinden Çakırcıbaşı Hamza Bey'i hayli Müslümanla birlikte gönderdi. Çakırcıbaşı varıp Tuna kenarına yerleşti.

O zamanda Tuna donmuştu. Kış idi. Öte taraftan Eflak beyi de Tuna kenarına geldi, yerleşti. Bu taraftaki Müslümanlar kendi hallerinde ve gafil bir halde idi. Tuna da donmuştu. Eflak beyi olan o melun hile edermiş, maksadı padişahın kapısına gelmek değilmiş. Tam gece yarısı Hamza Bey'in üzerine baskın yaptı. Hamza Bey'i yakaladı, Müslümanlardan hayli insana da zarar verdi. Birkaç yerden de kâfirleri karşıya geçirerek o vilayete çok fazla zarar verdiler. Hamza Bey'in başını ve daha nice Müslümanların başını kesti, Macar kralına gönderdi ve "Ben Türklere artık düşman oldum." dedi. Bütün kâfir beyleri bu kâfiri padişaha düşman bildiler.

Şiir

Ne hile etti Voyvoda Kazıklı

Necis ve murdar, lanet azıklı

Drakulaoglu o bedbaht mundar

Kırar demez masum mu suçlu mu

BÖLÜM 137

Bu bölüm mücahitlerin sultanı,

Sultan Mehmed Han Gazi'nin Eflak'a ne şekilde geçtiğini ve o vilayeti Kazıklı'nın kardeşine vermesini açıklar.

Padişah, melun kâfirin bunun gibi hileleri olduğunu ve hile yaptığını görünce İslam askerini toplayarak gaza niyetiyle hücum etti. Tuna Suyu'nu geçip Eflak vilayetine girdi. Eflak vilayetinin halkı geldi, padişaha itaat edip boyun eğdiler. Kazıklı Voyvoda'nın nerede olduğu bilinemedi.

Padişah bir müddet Eflak vilayetinde yürüdü. Bir gece ansızın bir taraftan bir kalabalık belirdi. Padişahın gazi kulları hazırды; bu gelenlerin gece baskını yapmak isteyen Kazıklı'nın askerleri olduğu görüldü. Gaziler kâfiri orduya yaklaşması için bıraktılar. Ordunun arasına girdiğinde ga-

ziler bu askerleri öyle kırdılar ki yarısı bile kurtulamadı. Sabaha kadar gazilerin kırması devam etti. Kazıklı Voyvoda başını zor kurtardı. Sabah olunca Ali Bey'i onu takip etmek için ardınca gönderdiler. Kazıklı'yla birlikte gelen o vilayetin askerleri toplanıp gelerek padişahın ayağına düştüler ve kendilerini padişahın esiri olmaya teslim ettiler.

Bu Kazıklı'nın bir küçük kardeşi vardı, padişahın yanında hizmet ediyordu. Eflak vilayetinin beyliğini ona verdi, vilayetin diğer beylerini de ona yoldaş etti. Memleketten her ne muradı varsa aldı, devletle tahtına döndü.

Bu gazanın tarihi Sultan Mehmed Han Gazi elinden hicretin sekiz yüz altmış altısında (M. 1461-62) vaki oldu.

Şiir

Öyle bir sultan ki hükmüne âlemler girdi
Onu methedenler melekler, cinler ve insanlar

Bir kuru taş baksa mücevher olur o taş
Bütün âlem mutluluk dolar gider gamlar

Ayağını bastığı yerler cennet gibi olmuştur
Nimetlere batar yüzünü gören muhtaçlar

Âşıkî Osmanoğulları'nın bağışı âleme doldu
Bir daha yaşanır mı o han devrindeki demler

BÖLÜM 138

Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin

Eflak vilayetinden sonra hangi gazaya gittiğini açıklar.

Edirne'ye geldiğinde askere dinlenmek için izin vermeden doğrudan Gelibolu'ya vardı ve "Tez elden İstanbul'un ve Gelibolu'nun gemilerini gazilerle donatın, Midilli'ye gidiyoruz." dedi.

O ay içinde gemiler hazırlandı, Midilli üzerine gaza niyetiyle yürüdü. Bu taraftan da karadan yürünüldü. Ayazmand'a vardı, gemiler de ulaştı. Midilli hisarını kuşattılar. Toplar kuruldu. Büyük hücum ve savaşa başlandı. Kâfirler

hisardan Sultan Mehmed'i gördüklerinde akılları şaşı. Aman dilediler, kendilerine aman verildi.

Hisarın tekfurı dışarı çıktı, padişahın veziri Mahmud Paşa'ya vardı. Tekfur "İşte bir başıma devletli han'ın ayağı toprağına yüz sürmeye geldim. Oğlum, kızım, karım ve mallarım; hepsini hisarda bıraktım. Padişahın muradından başka muradım kalmadı." dedi.

Mahmud Paşa da bu gelen tekfurun sözünü gelip hünkâr arz etti. Padişah, "Hemen o tekfur bana getir." dedi.

Mahmud tekfurı getirdi. Tekfur padişahın tahtının ayağına baş koydu. Padişah da bu tekfura hilat giydirdi ve Mahmud Paşa'nın çadırı yanında bir çadır kurdurdu.

Padişah Mahmud Paşa'ya "Git, bu hisarın malını zaptet ve halkını kayda geçir. Askerini ve şehirlisini ve köylüsünü ve her kişinin elindeki parayı, altını ve kumaş gibi değerli şeylerini de kayda geçir." dedi.

Mahmud Paşa çadırına geldi, yazıcılar gönderdi. Padişahın emrini yerine getirdikten sonra geldi padişaha arz etti. Padişah da kendisine uygun gördüğü mal, esir ve diğer eşyalardan ne varsa aldı. Geri kalanlarını ise gazilere, fakirlere (dervişlere) bağışladı. Şehrin askerlerini dağıttı, şehir halkından dışarı çıkarılması gerekenleri çıkardı, güvendiklerini şehirde yerlerinde bıraktı. Şehre kadı tayin etti. Boş kalan kâfirlerin evlerini isteyerek gelen Müslümanlara mülküyle verdi. Nice kiliselerini mescit yaptı. Bir kuluna da sancak beyliğini verdi. Tekrar şehri vilayetiyle birlikte mamur etti ve devletle döndü.

Şiir

Yönelse bil bu han bu cihana
Ola her işi dünyada bir numune

Bir işaret etse diğer hanlara
El bağlayıp gelir hepsi divana

Başkaldıranların cümlesi yok oldu
Kâfirlerin hepsi erdi ziyana

Saadet nuru İslam doldu âlem
Çıkalıdan Han Mehmed ortaya

Âşıkî bu yazdığın menakıbın
Yakındır ki ere hepsi beyana
Okuyup dinleyenler ola hayran
Akıl sahipleri bu işe olur divane

Bu Eflak gazasının ve Midilli fethinin tarihi hicretin sekiz yüz altmış altısı (M. 1461-62) olup bu sefer yedi ay sürmüştür.

BÖLÜM 139

Bu bölüm Bosna vilayetinin ne şekilde fetholdüğünü ve padişahın o fetihte ne yaptığını açıklar.

Semendire fetholduktan sonra padişah Bosna kralına adam gönderdi ve "Ya haraç ver ya da üzerine varırım." dedi. Bu adam geldi ve Bosna kralına padişahın yazılı hükmünü verdi. Kral bu yazıyı okudu, ne yazıldığını görünce yanındaki kâfirlere "Bu Türkü tutun, öldürün." dedi. Elçiyi tuttular, bağladılar. Kralın yanındaki bir vezir "Ne yaptın! Bosna vilayetini harap ediyorsun, kendine de yazık ediyorsun. Hele şimdi bu Türk'ü tutun ya, bu yanlışın altından zor kalkarsın." dedi.

Sözün kıyası, bu elçiyi öldürmeye cesaret edemediler. Bir nice gün hapsedikten sonra serbest bıraktılar. Elçi geldi, gördüğü durumu söyledi. Padişah durumu öğrenince İslam gayreti kendisine galebe çaldı ve İslam askerini toplayıp gaza niyetiyle yürüdü. Bosna vilayetine girdi. Bosna kralı kaçtı. Bir sarp yerde hisar vardı, ona girip sığındı. Padişah da Yayıcsa (Yayca) adındaki hisarı kuşattı ve bekledi. Kralın bir hisara sığındığı haberi kendisine ulaşınca Mahmud Paşa'ya "Tez yürü, kralın üzerine var ve o hisarı kuşat." dedi.

Mahmud Paşa kralın bulunduğu hisara vardı ve krala "Bize bir adamını gönder, söyleyecek sözümüz var." dedi. Kralın gönderdiği adam Mahmud Paşa'ya "Ne buyuruyorsunuz?" dedi. Mahmud Paşa kraldan gelen bu adama "Senin kralın yanındaki işin ne?" diye sordu. Bu kâfir "Ben onun babasından yadigâr bir askeriyim, ailesinin de mah-

remiyim." dedi. Mahmud Paşa "Madem sen bu kralın mahremisin, onun iyiliğini düşünüyor olman gerek. Bu gelen padişahın kim olduğunu bilir misiniz?" dedi. Bu kâfir "Bu gelen Türk padişahlarından." dedi. Paşa "Hâlâ tam anlamamışsın! Bu gelen padişah İstanbul'u, Trabzon'u, Midilli'yi, Sırbistan'ı, Mora'yı ve bunca padişahların vilayetlerini alıp kendi kullarına veren padişaktır. Şimdi, aklınızı başınıza alın da nasihatimi kabul edin ki bu dünyada rahat edebilirsiniz." dedi. Gelen kâfir "Sen şimdi ne dersen ben onu yapayım" dedi. Mahmud Paşa "Benim diyeceğim şu: Kral gelsin padişahın elini öpsün ve haraç vermeyi kabul etsin. Hisarların bazılarını padişaha versin. Padişah da o hisarlara kendi kullarını koysun da devletle kendi vilayetine dönsün. Eğer benim nasihatimi kabul ederse hem kendisi hem de vilayeti hakkında iyi olur. Aksi takdirde ne olacağı bellidir." dedi.

Sözün kıyası, bu kâfiri Mahmud Paşa ikna etti. Kâfir geldi, krala paşanın sözlerini nakletti ve paşanın bu konuda ahit verdiğini söyledi. Kral da söylenilenleri kabul etti. Kral zaten daha önce padişahla ilgili bilgi toplamıştı ve kendisi kafese girmiş kuzgun gibi idi.

Sözün kıyası kral, Mahmud Paşa'nın verdiği söze inandı, kâfirler de bu anlaşmaya razı oldu. Kral hisar kâfirleriyle birlikte hisardan çıktı. Gelip Mahmud Paşa'yla buluştu. Mahmud Paşa kralı teselli etmeye çok çalıştı.

Mahmud Paşa kralın önüne düşüp onu hünkâra götürdü. Mahmud'un kralla ahitleşmesinden padişah pek hoşnut olmadı. Bu işe incindi. Zira padişahın istediği bu hisarların hepsini kendi eliyle fethetmek idi. Bazı hisarların kralda kalması karışıklığa yol açabilirdi. Ayrıca akıncılar da istila ve harp için gelmişlerdi.

Hünkâr "Mahmud! Bu vilayet madem bu kadar kolaylıkla alınır imiş, o zaman niçin akıncıları bu vilayete akına gönderdin." dedi. Padişahın Mahmud Paşa'ya kırıngınlığına ilk bu sebep oldu.

Ayrıca kralın bu vilayetine komşu vilayetlerden Kuvacili'nin kralı Kuvac'ın oğlu ve birçok ili olan Bafluili denilen

vilayetin kralının oğlu o sırada padişahın yanında bulunuyordu. Mahmud'un getirdiği kralı da diğer iki beyin oğlanlarıyla birlikte kapıcılar odasına koydular.

Padişah durumu âlimlere arz etti; bunların kanları ve malları helal midir değil midir? O seferde Mevlânâ Şeyh Ali Bestami adında aziz ve âlim bir kişi de bulunuyordu. "Ben sultan Bayezid-i Bestami neslindenim." diyen o kişiye Musannifek denirdi. O "Bunun gibi kâfirleri öldürmek gazadır." diye fetva verdi. Hem de krala ilk kılıcı o vurdu. Kralı öldürdüler, diğer iki kâfirin de işlerini kapıcılar odasında bitirdiler.

Bütün bu kâfirlerin hazinelerini padişaha getirdiler ve akıncılar da çok fazla ganimet elde etti. Öyle ki esir ve mal almamış hiçbirisi kalmadı. O vilayetteki hisarlar da ve şehirlerde buldukları hazinelerin hesabını ancak Allah bilir. Bu hisarların içine padişah kendi adamlarını koydu. İzveçay hisarında kralın küçük kardeşi bulundu.

Şiir

Mehmed Han ki Bosna vilayetini fethetti
O sırada Hersek ilini de almayı diledi

Arnavut'a İskenderiye dedi
Nice illere dahi himmet etti

Neye kim niyet etse gazi sultan
Daha varılmadan Hak onu kısmet etti

Bu han'ın talihi daim felekte
Ne burce erdi de şevket etti

Din yolunda gaza için Hak bu han'a
Mürüvvet edip de bağışlar verdi

Özellikle bu hanı gör ki âlem içre
Ne devran sürdü ve ne devre gitti

Bu fethin tarihi Sultan Mehmed Han Gazi elinden hicretin sekiz yüz altmış yedisinde (M. 1462-63) gerçekleşti.

BÖLÜM 140

Bu bölüm, öldükten sonra altı oğlu kalan Karamanoğlu'nun memleketine Uzun Hasan'ın ne şekilde geldiğini ve o memlekette ne yaptığını ve hem Sultan Mehmed Han Gazi'nin de ne yaptığını, Karamanoğulları'nın ne olduğunu bildirir.

Yine bin türlü durum gösterdi âlem
 Karmakarışık cihan hem de beni âdem
 Ocaklar sönüp evler yıkıla
 Ola Karaman memleketi gam yurdu
 Ne acayip hali var cihanın
 Bazen konuşturur insanı bazen de dilsiz eder
 Bu takdirin kudretini gör âlem içinde
 Hükmü geçerlidir, bütünyle teslim olunur ona
 Âşıkî yaz kısa bir menakıp
 Ki akıl ibret alıp dili tutula

Karamanoğlu'nun altı oğlu kaldı, ama meyli büyük oğluna idi. Onun kendi yerine bey olmasını istiyordu. Hazine-sini onun hükmettiği Silifke'de tutuyordu. Bu Karamanoğulları'nın hikâyesi uzundur. Pir Ahmed ismindeki oğlu ise Konya'da otururdu. Adı İshak olan o büyüğü İçil'de otururdu. Silifke'yi taht edindi. İki küçük oğlan kaçtı, Sultan Mehmed Han Gazi'ye sığındılar. İshak Bey ise Uzun Hasan'a sığındı, hayli malla elçi gönderdi. "Benim kardeşlerimi vilayetten çıkar. Sen buraya gelinceye kadar olan her göç için bin filori vereyim." dedi. Hasan bu sözü kabul etti. Erzincan'dan yürüdü, gelip Sivas'ı geçti. İshak Uzun Hasan'ın oraya geldiğini duyunca onu karşıladı, alıp Karaman vilayetine getirdi. Kardeşiyle karşılaştırdı. Harp ettiriler. Pir Ahmed'i vilayetten çıkardılar. Uzun Hasan kendi vilayetine döndüğünde Pir Ahmed de kaçıp Sultan Mehmed'in eteğine yapıştı. Ayrıca Uzun Hasan, Karamanoğlu vilayetinde çok kötülükler yapmıştı.

Sözün kısası, Karaman vilayetini yağmaladı, harap etti

sonra çıkıp gitti. Kızıl Ahmed'i İshak'ın yanında bırakmıştı. İshak Sultan Mehmed'e Sarı Yakupoğlu'nu elçi gönderdi ve "Kardeşimin bu tarafa gelmesine engel ol, Akşehir'i sana vereyim." dedi. Hünkâr da Selver Çavuşoğlu Çavuşbaşı Ahmed'i elçi gönderdi ve "Çarşamba sınır olsun. Berisini bize ver, biz de senin kardeşini bırakmayalım." dedi. Ahmed varıp İshak'a bunu bildirdi. İshak bu teklifi kabul etmedi. Çavuş Ahmed, İshak'ın sözünü hünkâra bildirdi. Padişah da Adalya sancağı beyi Köse Hamza Bey'i ve Karahisar sancağı beyini ve daha başka beyleri Pir Ahmed'in yanına katarak gönderdi. Pir Ahmed Saykalan hisarını [Sıklan-hisar] ve Kayseri'yi hünkâra vermişti, hünkâr buralara kendi askerlerini koydu. Kayseri vilayetinin askerini de yanlarına vermişlerdi. Ermenek'te İshak'la buluştular, harp ettiler ve İshak'ı ilden çıkardılar.

İshak bütün hazinesini alıp Uzun Hasan'a kaçtı. Bir oğluyla karısını Silifke'de bırakmıştı. Pir Ahmed de Karaman'a bey oldu. Silifke dışında İçil'i de zaptetti. Karamanoğlu İshak, Uzun Hasan'ın yanında eceliyle bir gün öldü. Bütün hazinesine Uzun Hasan sahip oldu.

Bu tarafta ise bey olan Pir Ahmed kuyruğunu sallamaya başladı. Yanında kaplıcası bulunan Yılgin Pazarcığı'nı [İlgin havalisini] padişahı istedi ve ahdini bozdu.

Şiir

Şaşılacak şey, pek çok insan sözünde durmaz

Sözlerinde durmayanlar hiç rahat olmaz

Hakk'ın ahit üzerinde hem uyarıları da var

İnanır mümin olan yine de tınmaz

Münafıktır verdiği sözü bozan

Nifak eden kişi dünyada mümin olmaz

Desen Karaman'a gel ahdimizi tutalım

Ya öldürür seni ya memlekette bırakmaz

Âşıkî ahde vefa umma Karaman'dan

Zira bunlar ahit nedir bilmez

Bu Osmanlı Karamanlı gibi değil bunu bil
Yine sen bil ki Turgutoğlu adam olmaz

BÖLÜM 141

Bu bölüm Arnavut'a yönelen Sultan Mehmed Han Gazi'nin kime gittiğini ve orada neler yaptığını açıklar.

Padişah İslam askerini topladıktan sonra Arnavut'a girip akıncılar saldı. Gaziler Arnavut vilayetine girdiğinde Arnavut'un bazı beyleri gelip itaat ettiler, bazıları ise ortadan kayboldular. Padişah orada, Arnavut'un ortasında bir hisar yaptırdı ve adını İlbasan [Elbasan] koydu. Bu hisara kâfirlerle gaza yapmaları için gaziler koydu.

Bu fethin tarihi Sultan Mehmed Han Gazi elinden hicretin sekiz yüz yetmişinde (M. 1465-66) gerçekleşti. Sultan Mehmed Han gazadan döndüğünde Rum Mehmed vezir oldu.

Şiir

Bir aceb Rum, vezir oldu yine
Şöyle kabul et hırsız girdi bu dine
Adını mümin koymuştu han onun
Fırsatını gözlerdi gönülde yine
Kini budur: Han İstanbul'u aldı
Yemez oldu bu Rum pinepişne
Bu vezir oldu, kâfirler gör ne eder
Zehir verir der ki eziyet et Müslümana

BÖLÜM 142

Bu bölüm padişahın Karamanoğlu Pir Ahmed'in ne yaptığından dolayı onun üzerine vardığını ve oraya varıp ne yaptığını açıklar.

Karamanoğlu Pir Ahmed İstanbul'a geldiğinde hiçbir şekilde muhalefet yapmayacağı konusunda padişaha söz veril-

mişti. Dulkadiroğlu Şehsüvar da bu anlaşma yapılırken bulunuyormuş [aynı anlaşmayı Dulkadiroğlu da yapmış.] Sözleşme, padişah istediği vakit bunların hizmete hazır olmaları ve nereye emrolunur ise oraya gitmeleri hakkında imiş.

Padişahın niyeti Uzun Hasan'ın üzerine varmak idi. Zira Uzun Hasan'dan Osmanoğlu hanedanına karşı uygunsuz iki hareket olmuştu. Biri şu idi: Koyluhisar eskiden beri gazilere hizmet edegelmişti. Diğeri ise şudur: Karaman aslında bunlara tabi idi. Özellikle Karaman vilayetinden sürüp çıkardığı bu gazi padişahın amcası oğlu idi. Uzun Hasan bunlara bu konuda hiç itibar etmedi; gelip bu vilayetleri yıktı, yağmaladı. Ne diliyorsa onu yaptı ve gitti. Uzun Hasan babası Ali Bey'le bu gazi padişaha bir ihtiyaçla gelip Sultan Murad Han'a hizmet etmişlerdi. Şimdi bu gibi kimselerin padişahlara böyle hareket etmeleri caiz değildir ve padişahların da bu konuda sıkı davranmaları gerekir. İşte Uzun Hasan'ın üzerine varmasına bu söylediklerim sebep olmuş idi. Uzun Hasan küçük bir yıldı. Padişahın da niyeti onu ejderha olmadan avlamak idi.

Şimdi, Karamanoğlu ve Şehsüvar bu ahitlerinde durmadılar, padişah da o tarafa yönelerek Anadolu'ya geçti. Bunların karşısına çıkmalarını bekliyordu. Bunlar gelmediler. Padişah da Karaman'a yöneldi. Karaman oğlanları kaçtılar, Lârende'ye vardılar. Padişah doğru Konya'ya yöneldi. Gevele'yi fethetti. Yürüdü, Lârende'ye vardı. Pir Ahmed orada idi. Mahmud Paşa onun üzerine vardı. Birbirleriyle harp ettiler. Sonunda Pir Ahmed durmadı, kaçtı. Karaman sipahilerinden hayli adam tuttular, padişaha getirdiler. Padişah emretti, boyunlarını vurdular. Padişah Mahmud Paşa'ya "Turgutoğlu'nun nerede olduğunu öğren ve üzerine git." dedi. Turgutlu Bulgar Dağı'na çıkmış idi. Mahmud Paşa bunların nerede olduğunun haberini aldı, hemen üzerlerine yürüdü. Bunlar Mahmud Paşa'nın geldiğini duyunca kaçtılar. Tarsus'un öte yüzüne geçtiler. Mahmud Paşa da onların peşine düşüp takip etti, yakalayabildiğini yakaladı. Yakalanmayalar Tarsus vilayetine girdiler. Padişah Lârende'den ve Konya'dan evler, aileler sürülmesine hükmetti.

Sözün kısası, zanaat erbabından nice aileleri sürdüler. Rum

vezir padişaha “Hey devletli sultanım! Mahmud’un sürdüğü aileleri inceledim, çoğu fakirdir, zenginleri sürmedi. Hem az sayıda ev sürdü.” deyince padişah da “Seni göreyim o zaman, ne kadar sürölmek üzere ev yazacaksın.” dedi.

Bu Rum vezir İstanbul’un intikamını almak arzusuyla yayıyordu, Müslümanlara eziyet etmek hevesindeydi. Bu kez fırsat bulmuştu. Sözü kısısı Lârende’den ve Konya’dan çok ev sürmekten maksadı Müslümanların evlerini yıkmak idi. Lârende’den o kadar çok aile yazdı ki Mevlânâ Hünkâr’ın oğlanlarını, Emir Ali Çelebi’yi bile yazıp sürdüler.

Sözü kısısı, bu Rum Mehmed, padişahın emrinden daha fazla ev sürdü. Sonunda Karamanoğullarıyla ara düzelir gibi oldu. Padişah Konya’ya ve Gevele’ye ve feth olunan vilayetlerin diğer hisarlarına asker koyup sağlamlaştırdı. Ondan sonra gelip Kara Hisar’a indiler. Padişah emretti, Mahmud Paşa’nın çadırını ve otağını başına yıktırdı.* Cebhanesini padişahınkine kattılar.

Bu vezir Rum Mehmed’in ilk şeytanlığı, Mahmud Paşa gibi tedbir ehli bir veziri padişahın kapısından uzaklaştırdı. Zira Müslümanlara eza etmek ve onlardan intikam almak, İstanbul’un acısını çıkarmak istiyordu. Bu seferin başlarında kazasker olan Keblioğlu’nu da Rum Mehmed azlettirdi, Mevlânâ Vildan kazasker oldu.

Şiir

Sürüldü Mahmud Paşa kapıdan

Uzaklaştı o sevgili eşikten

Varıp Hasköyü’ne yerleşti

Kurtuldu sıkıntı ve hizmetten

Bu fethin ve maceranın tarihi Sultan Mehmed Han Gazi elinden hicretin sekiz yüz yetmiş ikisinde (M. 1467-68) gerçekleşti. Bundan sonra olan maceraların durumları da çoktur.

* Sadrazamların çadırların başlarına yıkılarak azledilmelerinin bu olayla başladığı ileri sürülür.

BÖLÜM 143

Bu bölüm padişahın Eğriboz'a [Eğriboz] ne şekilde varıp onu fethettiğini ve Mahmud Paşa'yı ne yaptığını açıklar.

İlk önce Mahmud Paşa'ya Gelibolu sancağını verdi ve "Tez elden, gemileri hazırla. Uzakta yakında hiçbir gemi limanda kalmasin. Eğriboz gazasına gidiyorum. Hepsi hazırlansın. Sana haber gönderince hepsi seninle birlikte yürüsünler. İyice araştı, Eğriboz fethi için ne gerekiyorsa hazırlıklarını tamamla." dedi. Mahmud Paşa emri kabul edip ne gerekli ise onu tamamıyla kaydetti, hiçbir şeyi eksik bırakmadı ve padişaha bildirdi. Bu tarafta padişah da büyük bir ordu toplayıp karadan gaza niyetiyle yürüdü. Mahmud Paşa da gemilerle denizden yürüdü.

Sözün kısısı, Eğriboz'un üzerine düştüler. Eğriboz'un önüne bir köprü döşediler. Padişah gelip karadan, Mahmud da denizden hisarı kuşattı. Padişah köprüden geçti büyük bir orduyla karadan kuşattı. Her tarafta toplanırdı. Harbe başlama emri verildi. Nice günler toplanırdı, oklarla acaib harpler oldu.

Bir gün aniden denizde kâfir gemileri görüldü. Eğriboz'a yardım etmek için gelmişlerdi. Gemideki kâfirler baktıklarında Eğriboz'u karadan ve denizden İslam askerinin kuşattığını ve cenk ettiklerini gördüler. Bunlar şaşkın bir vaziyette iken padişah emretti: "Hey gaziler! Hisarı yağmalayın." Gaziler hisara saldırdılar Mahmud Paşa tarafı ilk önce saldırdı. Kaleyi fethettiler. Üç gün gece ve gündüz iyi yağmalar oldu. Hisarı zaptettiler ve etrafında olan hisarları da zabt ettiler.

Eğriboz vilayetinin bütünü bir sancaklık il oldu. Şehrin kiliselerini mescit ettiler. İslam memleketinden gelen hatırlı Müslümanlara, kâfirlerden boşalan evleri mülküyle birlikte verdiler. Bir kadı tayin ettiler ve bir beye de sancağını verdiler. Allah'a hamdolsun, o memleket küfür yurdu iken İslam yurdu oldu.

Şiir

Öyle bir han ki aydınlattı âlemi
Besbelli görünür bahtının açıklığı

Viraneler mamure olur gelmesiyle onun
Yüzünü gören kurtulur gamdan

Bu han'ın devleti daima yüce olacaktır
Bunun kısmetidir olacak her hayır

Bu neslindir kıyamet günü fazilet
Bu han'ın mahkumudur cümle millet

İlahi, kıyamete değin bu soy üzerine
Ere lütfun, inayetin de doğru yolu göstere

Bu fetih ve gazanın tarihi Sultanü'l-Mücahidin Sultan Mehmed Han Gazi'nin elinden hicretin sekiz yüz yetmiş dördünde (M. 1469-70) gerçekleşti.

BÖLÜM 144

Bu bölüm padişahın vilayetinin bütününe zapt etmeleri için asker ve gemi göndermesini açıklar.

Padişah, veziri Rum Mehmed'i "Var, Karamanoğlu'nu o vilayetten sürüp çıkar." diyerek gönderdi ve kendi kullarından ve Anadolu askerinden nice sancak da kattı. Rum Mehmed yürüdü, Lârende'ye vardı. Lârende'nin mescitlerini ve medreselerini yakıp yıktı, babasının evi imişçesine harap eyledi. Şehrin kadını ve gencini soydurdu, çıplak bıraktı. O zalim, elinden gelen her şeyi yaptı, Müslümanlara bunun benzeri hakaretler yaptı. Lârende'den gidip Ereğli'ye vardı. Ereğli'nin de vilayetini ve köylerini harap ettirdi.

O vilayet halkı "Bu vilayet Allah ve resulünündür. Vilayetteki vakıflar konusunda niçin hiç çekinmezsin. Bu vilayet onun resulünün vakıflarıdır. Şimdi sen bunları harap ettin, Medine şehrinin fakirlerine bu vilayetten yardım gitmez olursa yarın inandığımız ve tasdik ettiğimiz kıyamet gününde Allah'ın peygamberinin huzuruna vardığın za-

man ne cevap verirsin?" dediler. Bunun gibi söz söyleyenleri o zalim Rum öldürdü. Tanrıdan korkmadı, peygamberinden utanmadı.

Ondan sonra Varsak vilayetinde Uyuz Bey denilen kişinin iline girdi. Karaman'dan aldığı haram malı, Uyuz Bey vilayetinde taş arasında döküp gitti. Varsak geldi, "Bu komşumuz Karamanlı'nın rızkıdır. Rum Mehmed bize getirdi. Bu Rum ne keremli kişi imiş." dediler ve ağzına söve söve bu malı aldılar.*

Şiir

Fesad çok etti çarh gibi
Döküle kanlar ola çok ziyanı
Bu İslam ehli içinde dökülen kan
Nicelerin gide din ve imanları
Çok ola haraplık cihanda
Bu sözümde sakın düşme şüpheye
Yıkıldı Karaman bozuldu iller
Bürüdü âlemi zulmün dumanı

BÖLÜM 145

Bu bölüm padişahın İshak Paşa'yı Karaman'a göndermesi ve onun Karaman'da ne yaptığını açıklar.

Padişah İshak Paşa'ya emretti "Var, Karamanoğlu'nu ilden çıkar. Bu uğursuz Rum orada hayli kötülükler etmiş. Sen şimdi Karaman'ın sadece fesat çıkaranlarını ilden çıkar." dedi. İshak Paşa da yürüdü, Lârende'ye gitti. Oradan İçil'e girdi. Karamanoğlu kaçtı, Uzun Hasan'a gitti. İshak Paşa Aksaray'a geldi. Padişah'tan "Aksaray'dan evler sürüp İstanbul'a gönderesin." diye emir geldi. İshak Paşa da Aksa-

* "Rum Mehmed, Karamanlılar'a daima yardım eden Varsaklar'ın üzerine yürümüş, bir bölümünü öldürmeyi başarmıştır. Fakat Varsak beylerinden Uyuz Bey'in pususuna düşerek mağlup olmuş ve Karaman'ı soyarak elde ettiği eşyayı bütünüyle onlara bırakmak zorunda kalmıştır.

ray'dan sürgün edip kendisiyle birlikte İstanbul'a getirdi. Bugün İstanbul'daki Aksaraylı mahallesi halkı, İshak Paşa'nın bu sürüp getirdiği kimselerdir.

BÖLÜM 146

Bu bölüm Gedik Ahmed'in Aleyye'yi (Alâiyye) ne şekilde fethettiğini anlatır.

Bundan önce Rum Mehmed'i göndermişlerdi. O gidip hiçbir şey yapmamıştı. Zira Alanya beyinin kız kardeşi, Rum Mehmed'in hatunu idi. Gedik Ahmed'in yanına padişah kapısından nice bölük kullar ve Anadolu askerinden nice yoldaşlar da kattılar. Gedik Ahmed yürüdü, Alanya vilayetine vardı. O vilayetin önde gelenlerinden hayli kişiler gelip Gedik Ahmed'e itaat ettiler, önüne düştüler beraberce Alanya hisarının üzerine vardılar.

O vakitler Alanya beyi, Lütü Beyoğlu Kılıç Arslan idi. Gedik Ahmed'in geldiğini gördü. Gedik Ahmed vardı gibi hemen toplar kurdurdu. Bu hisarın halkı topları görünce Kılıç Arslan Bey'e geldiler ve "Bu gelen asker Karamanoğlu gibi değildir. Bununla cenk etmenin yararı yoktur." dediler. Kılıç Arslan Bey "Müslümanlar! Hayırlısı ne ise siz yapın." dedi. Bu şehrin halkından Ahmed Paşa'ya adam göndermesi için işaret olundu. Bu gelen adama "Ahmed Paşa'dan soracağımız vardır, soralım. Görünecek yere gelsin." dediler. Ahmed Paşa da görünecek yere geldi. Yukarıdan "Bu şehri güzellikle veya kötülükle aldın diyelim, bizim padişahımızı ne yaparsın?" dediler. "Eğer güzellikle verirsiniz beyinize kendi vilayetinden daha iyi bir vilayeti padişahımdan alırım. Eğer zorla alırsam artık ne olacağını biliyorsunuz." dedi.

Sözün kısası, Ahmed Paşa gerektiği gibi bunların hatırlarını hoş etti, ne kendilerine ne de beylerine bir zarar gelmeyeceğine, hatta yararının dokunacağına inandırdı. Kılıç Arslan Bey de bu söze razı oldu. Hisardan çıktı, Ahmed Paşa'ya geldi ve hisarı teslim etti. Gedik Ahmed de hisarı ken-

di kullanımına aldı. İçindekilere Osmanlı kanunuyla muamele ederek hisarda bıraktı.

SORU.— Ya Alanya beyi ne oldu?

CEVAP.— Ahmed Paşa Alanya'yı "aman" ile alınca beyi ni bütün hazinesi ve akrabalarıyla alıp padişaha getirdi. Kılıç Arslan Bey padişahın yüzünü görünce o an yüzünü yere koydu. Padişah "Korkma! Sana bir zararım dokunmaz. Hem sana kendi vilayetinden daha iyi tımar vereceğim." dedi. O saat Gümülcine'yi tımar verdi ve onun malından ve kumaşından hiçbir şey almadı. Karısına ve çocuğuna bile çok şeyler bağışladı.

Sonunda Gümülcine'ye vardı; orada ne yaptı onu da açıklayalım.

Bu Gümülcine, deniz kenarına yakın bir yerdir. Deniz kenarına korsan gemileri gelip yağmalama yapmasınlar diye gözcüler koyarlardı. Bu Kılıç Arslan oraya vardığından beri gözcülüğü de sürekli kendisi ederdi. Çadırı deniz kenarına kurulmuştu. Bir gün ansızın deniz tarafını gözlerken denizden bir gemi sahile yaklaştı. Bu Kılıç Arslan Bey de o gemiye hücum edip cenk eder gibi oldu. Atını tepti, kenardan denize girdi. O gemide bir kayık hazır imiş. Gelip Kılıç Arslan Bey'i aldı, gemiye ilettili. Kılıç Arslan Bey oğlunu ve karısını bıraktı, gitti. Şimdi karısının ve oğlunun durumu nasıl dersen, oğlu Allah rahmetine vardı; karısını da oğlunun yanına koydular.

Şiir

Bu dünya lezzeti bil zehirdendir
Seni yalanlarla avutandır

Eğer bin yıl yaşasan daim sağ olsan
Sonunda kemiklerini ezip ufalayandır

Kime sen iyilik ve kötülük kastedersen
O kasdın seni mezara iletendir

Onunla Hakk'a sen gideceksin
Kimin hakkı varsa onu istetendir

Bu fethin ve maceranın tarihi Sultan Mehmed Han Gazi'nin kulu Ahmed Paşa'nın elinde hicretin sekiz yüz yetmiş altısında (M. 1471-72) gerçekleşti.

BÖLÜM 147

Bu bölüm Ahmed Paşa'nın Silifke'yi ne şekilde fethettiğini ve orada vilayeti ne yaptığını açıklar.

Uzun Hasan'a kaçan Karamanoğlu İshak Bey'in kardeşi Pir Ahmed Moka [Mevkan] Kalesi'ni almıştı. İshak Bey oğlunu Silifke Kalesi'ne koydu. Kendisi Uzun Hasan'a gittiğinde İshak Bey'in oğlu Sultan Mehmed'e haber gönderdi, "Silifke'yi sultanıma vereyim. Adamını gönder." Sultan Mehmed Han da onun sözüne güvenip Ahmed'i seçkin yoldaşlarla gönderdi. Gedik Ahmed yürüdü, İçil'e girdi. Doğru Silifke'nin üzerine vardı. İshak Bey'in oğlu hisardan çıkıp hisarı teslim etti. O sıralarda Karamanoğlu Kasım Bey, Uzun Hasan'ın yanında bulunuyordu. Uzun Hasan yanına asker katıp onu gönderdi. Bu taraftan Gedik Ahmed, Silifke'yi alınca Moka Hisarı'na yöneldi. Pir Ahmed karısı ve çocuğunu Moka Hisarı'nda tutuyordu. İshak Bey'in bir küçük oğlu, Karamanoğlu Mehmed Bey ve onun güzel bir kızı da orada bulunuyordu. Gedik Ahmed hisara saldırdı ve hisarı kuvvet kullanarak aldı. Oradan Lülü'ye [Lüle'ye] gitti ve orayı da güç kullanarak aldı ve halkını kırdı.

Şiir

Ne işler yaptı gör fani cihanda
Dahası da var gizli olan görülmeyen

Sakın bu fani dünya için mağrur olma
Ki yarar sandığın olur ziyanda

Akıl ve irfan sahibi olanlar uymadı buna
Uyanların hepsi ise kalmıştır yabanda

Ne işte olursan ol unutma ölümü
Ki unutursan kaybedersin yolunu

Sarayda köşkte döşeklerde yatanlar
Gömüldü yattı çürük samanda

Bu maceranın tarihi hicretin sekiz yüz yetmiş yedisidir
(M. 1472-73).

BÖLÜM 148

Bu taraftan Kasım, Uzun Hasan'ın verdiği askerlerle birlikte geldi Erzincan'da Rum padişahına haber gönderdiler, "İzninizle Kılıç Arslan Bey'in oğlunu babasının yerine beyliğe geçirmeye Dulkadır iline gitmek istiyoruz." dediler. O sırada beylerbeyi Hamza Bey Tokat'ta idi. Gelen adam ilk önce ona geldi. Hamza Bey de onların sözüne güvenip geçmelerine izin verdi. Sivas'tan bir nice konak yeri geçtikten sonra hızla yürüdüler ve sabah vakti Tokat'ın üzerine baskın yaptılar. Ansızın ve hiç beklenmeyen bir anda Tokat'ı yağmaladılar, şehri yakıp yıktılar, kâfircesine iş yaptılar. Müslümanların kadınlarına ve gençlerine gayrimeşru işler yaptılar. Bu yüz karalığıyla bazıları Uzun Hasan'a gitti, bazılarını da Karamanoğulları alıp kendi vilayetlerine yöneldiler.

O sıralar Sultan Mehmed Han Gazi'nin bir oğlu Sultan Mustafa, Konya'da idi. Sultan Mehmed oğlu Mustafa'ya haber gönderdi ve Karahisar'da beklemesini söyledi. Kendisi heybet ve ihtişamla hareket etti, İstanbul boğazından Anadolu'ya geçti. O sıralar Mahmud Paşa, Gelibolu sancağı varidatına hâkimdi, tekrar onu devlet eşliğine, İstanbul'a getirtti ve vezir yaptı. Bunlar Karaman'dan çıkarmak için hücum ettiler. Karamanoğulları Yusuf İmirza [Yusufça Mirza] adındaki beyle birlikte asker toplayıp Akşehir'e geldiler, Hamidili'ne girmek için yürüdüler. Sultan Mustafa, Karahisar'dan onların üzerine yürüdü ve asilerle buluştu. Büyük cenkler oldu. Uzun Hasan'ın gönderdiği beyi ki aynı zamanda onun amcasının oğludur, tutup boynuna ip geçirerek it sürükler gibi sürüklediler. Yine Karamanoğlu Pir Ahmed kaçtı, gitti. Gedik Ahmed onun karısını ve oğlunu İs-

tanbul'a getirdi. Kasım Bey yine İçil'e girdi ve orada konakladı. Silifke'yi aldı. Bu taraftan, Gedik Ahmed'i Sultan Mehmed tekrar gönderdi. Silifke'yi tekrar geri aldılar. Orayı gasp edenleri kırdılar. Kaleyi tekrar Sultan Mehmed'e ait kıldı. Gedik Ahmed İstanbul'a geldi. Sultan Mehmed'in hizmetine girdi ve Sultan Mehmed'in buyruklarını, bu buyrukların gereğini yerine getirmek için gözetmeye başladı.

Bu fetih Sultan Mehmed Han Gazi'nin veziri olan Gedik Ahmed'in elinden hicretin sekiz yüz yetmiş yedisinde (M. 1472-73) gerçekleşti.

BÖLÜM 149

Bu bölüm Sultanü'l-mücahidin Sultan Mehmed Han Gazi'nin doğuya yönelmesini açıklar.

Uzun Hasan, Karamanoğlu Kasım'a asker vermiş, o asker de gelip Tokat'ı harap edip gitmişti. Sultan Mehmed Han Gazi'nin onun üzerine varması gerekir oldu. Sultan Mehmed Han Gazi, Mahmud Paşa, Ahmed Paşa ve Mustafa Paşa'yı topladı ve "Bu Uzun Hasan meselesindeki düşünce ve tedbirleriniz nedir?" diye sordu. Paşalar birbirlerinin yüzlerine bakıp sustular. Tekrar padişah "Niçin söylemiyorsunuz?" dedi. Mahmud Paşa "Devletli sultanım! Padişahımın akli hepimizin aklından daha ileridedir. Bizim padişahın huzurunda ne gibi bir bilgimiz olabilir ki!" dedi. Tekrar padişah "Hele siz de fikrinizi bir söyleyin" dedi. Mahmud Paşa "Devletli sultanım! Bu Uzun Hasan'ın ne iş yaptığını ve ne şekilde fitneler çıkardığını biliyoruz. Şimdi sultanım, onun yaptığı işe göre iş yapmak gerek. Devletli sultanım! Bu Uzun Hasan denilen kişi padişahımızın bir oğluna denk olacak kişi değildir, ancak yine de düşmandır. Bunun için iyice hazırlanmak gerekir." dedi.

Bu taraftan da Ahmed Paşa "Devletli sultanım! Hele şimdi bir kulunu gönder. Akıncılarla varsın, onun memleketinin elleri uzandığı yerlerini vursunlar, yıksınlar, yaksınlar. Sonra padişahımız onun yapacağına göre hareket eder." dedi.

Padişah buyurdu, "Mihaloğlu Ali Bey'i gönderin. Varsın o vilayeti eli uzandığı yere dek vursun, yıksın, yaksın, esir alsın." dedi. Padişahın emrini yerine getirdiler. Ali Bey'i Rumeli'nin seçkin askeriyle gönderdiler. Ali Bey de vardı Kemah ilini vurdu, Ermenilerini esir etti, büyük ganimetler elde edildi. Akıncıların hepsi ganimetler aldı. Bunun hikâyesi uzundur, ben kısa olarak anlattım.

Padişahımız büyük bir ordu topladı. İki oğlunu da seferde yanına aldı. Birisi Bayezid Han diğeri Sultan Mustafa'dır. Yüz bin miktarında İslam askeri vardı. Kâfir askeri de çoktu. İhtişam ve heybetle yürüdü Sivas'a çıktı. Orada Uzun Hasan'la karşılaşım düşüncesinde idi. Uzun Hasan Sivas'ta karşısına çıkmadı. Sultan oradan yürüyüp Akşehir'e ve Karahisar'a doğru hücum etti. Yine Uzun Hasan gözükmeydi. Padişahın veziri Mahmud Paşa, "Devletli sultanım! Önce bu Karahisar'ı alalım. Böyle yaparsak düşmanın geleceğini ve onunla haklaşacağımızı düşünüyorum." dedi.

Padişah "Mahmud! Ben hisarı ne yapayım. Ben düşmanımı bulmak için buraya geldim. Bana düşmanımı bulun!" dedi.

Padişah hücum edip Erzincan'a çıktı. Düşman yine gelmedi. Ancak padişahın önünde karakolu vardı, önde o yürürdü. Onlar ansızın bir alay düşmanla karşılaştılar. Hayli cenk ettiler. Sonunda düşman kırılıp kaçtı. Oradan yürüdüler, Tercan yöresine vardılar. Yine düşmanın hiçbir izine rastlamadılar.

Padişah Rumeli beylerbeyine "Murad! Sen Mahmud'la birlikte ilerle. Görün durum nedir?" dedi.

Hemen bu ikisi bir nice alayla birbirlerini gözleyerek yürüdüler. Fırat Suyu'nun kenarına vardılar. Mahmud Paşa "Murad Bey! Gel suyun ötesine geçmeyelim, gafil avlanmayalım. Düşmana göz göre göre yakayı kaptırmayalım." dedi. Murad Paşa bu sözü dinlemedi. "Mihaloğlu Ali Bey ilerledi, ya biz niçin duruyoruz." dedi.

Mahmud Paşa "Benim sözümü dinle kardeş! Düşman diyarında akıllı ve tedbirli olmak gerekir. Düşmanı henüz sen görmemişindir." dedi. Murad Bey bunun sözüne hiç kulak asmadı. Gözünü yumdu, Fırat Suyu'nun ötesine geçti. Mah-

mud Paşa sabredip durdu. Bir anda gördüler ki Ali Bey hücumu geçmiş geliyor. Mahmud Paşa dönmesini söyledi ama Murad suyu geçmişti artık. Mahmud onun ardınca yürümedi. Meğer düşmanın o tarafta pusuda bekleyen askeri varmış. Murad Paşa'nın askeri Mahmud Paşa'ya kaçtı. Mahmud Paşa da orduya kaçtı. Mihaloğlu Ali Bey de orduya kaçtı. Düşman Murad Paşa'yı ortaya aldı, görünmez oldu. Turhan Beyoğlu Ömer Bey, Hacı Bey, Fenarioğlu Ahmed Paşa ve hayli subaşılar esir düştü. Subaşıları tutsak edip Bayburt'a gönderdiler. Bu üç beyi de yanlarında tutup sakladılar.

Şiir

Çerinin başı ki akıllı olmaz
Ne kadar çok olsa düşmana durmaz
Akıl ve talihi yar olmayanın
Önünde dağlar olsa gözü görmez
Murad Paşa gözden kayboldu gitti
Hana bir kul dahi hiç eksik olmaz

BÖLÜM 150

Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'ye bu hadise vaki olduktan sonra askerin bir kısmının bozulması sonrası padişahın neyle meşgul olduğunu açıklar.

Oradan sabah vakti harekete geçip düşmanın belirlediği yere doğru yürüdüler. Hiçbir şekilde düşmandan haber alamadılar. Uzun Hasan bu hileyi yaptıktan sonra tekrar gözden kayboldu. Padişah Bayburt'a yöneldi. Oradan altı gün daha ileri gittiler.

Yedinci gün çarşamba günü idi. Tekrar ileriden düşman gözüktü; ama sarp, dereli tepeli bir yerde karşıdan bir nice alay asker belirdi. Bunlar Mihaloğlu Ali Bey sandılar. Zira Ali Bey askerin ilerisinde yürürdü. Dikkatle bakınca Ali Bey olmadığını, aradıkları düşman olduğunu gördüler. Padişah her zaman hazır yürürdü. Alayları güzel düzmüşlerdi. Dur-

madılar, üzerine yürüdüler, bu dereyi tepeyi kuş gibi geçtiler. Düşmanın karşısına geldiler. Padişahın şehzadeleri de kendi kollarında yürürlerdi. Sultan Mustafa koluna Uzun Hasan'ın bir oğlu Zeynel düştü. Sultan Bayezid koluna da Uzun Hasan'ın diğer oğlu Uğurlu Mehmed düştü.

Padişahın karşısında da Uzun Hasan'ın kendisi bulunuyordu. Her kolun karşısında başka bir kol vardı. Sultan Mehmed Han Gazi'ye Hak teâlâ yardım etti ve her zamanki gibi onun saadeti ve bahtı daha üstün oldu. Her koldaki askerler birbirlerine hücum ettiler. Sultan Mustafa'nın kolundaki azab askerleri Zeynel'i tuttular, başını kestiler ve onun yanındaki beylerin de çoğunu kırdılar, nicelerini tuttular, esir ettiler. Çok silahlarına da el koydular. Sultan Bayezid Han kolundakiler Uğurlu Mehmed'i ele geçiremediler. Sultanü'l-Mücahidin Sultan Mehmed Han karşısındaki Uzun Hasan ise yeniçeri askerini görünce "Bre hemen boz atı getirin ki o can kurtarandır." dedi. Hemen boz atı getirdiler. Kaçmaya hazırlandı. Hasan Bey boz ata bindi dere tepe aşıp kaçmayı arzuladı. Gazileri görünce başlarında akılları kalmadı, düşman askerinin hepsi tövbe etmeye başladı. Karamanoğlu Ahmed, Uzun Hasan'ın yanında bulunuyordu. Daha evvel kaçmayı iyi öğrenmişti. Pir Ahmed yeniçeriye görünce herkesten daha fazla kaçmaya heves etti. Uzun Hasan Tebriz'e gitmek istedi. Karamanoğlu eşlik etti, beraberce giderler mi giderler. Yeniçeriler bunların durumlarını görünce "Hey uğursuz hain Türkmenler! Ok atmadan ve kılıç sallamadan bu kaçmanın sebebi ne? Demek daha önce kırdığınız asker de sizler gibi korkak imiş" dediler. Uzun Hasan başını kurtardığına şükretti ve akrabalarına vasiyet etti ki artık Osmanoğulları'nın adlarını bile anmayalar. Oğlanları ve ailesi de bu sözü kabul edip nasihati kulaklarına küpe yaptılar.

Şiir

Hasan kim kendini iyi asker sanırdı
 Çağatay'da Acem'de mahir diye anılırdı
 Ve hem derdi: Çıtak'la bulaşayım
 Çürük itikadına inanırdı

Gelip Çıtak bir görününce
Önünce kaçıp dolanırdı

Artık adını andırmaz Hasan, Çıtağın
Çıtak anılrsa Hasan utanırdı

Çıtak Hasan'ın başına bir yumruk vurdu
Eğer kurtulursa bilin artık akıllanırdı

SORU.— Bu Uzun Hasan'ın tutulan beylerinin büyükleri kimlerdi?

CEVAP.— Biri Ömer Bey'dir ki Ciğerli beylerinin ulularındandır. Emir Timur neslinden ve Kara Eylül kızı oğlanlarından iki kardeş. Bunların dışında üç bin kadar da tutsak aldılar. Öldürülenin hesabını ise Allah'tan başka kimse bilmez. Sözü'nün kısası bu Uzun Hasan'ın başına gelen hiçbir padişahın başına gelmedi. Onun için karın ağrısına uğradı ve sonunda o sebepten öldü gitti.

SORU.— Ya bu mücahitler sultanı bunu kahrettikten sonra ne yaptı?

CEVAP.— Dönüp gitti. İnsanlık gösterip onun memleketini yıkmadı, kendi memleketine yöneldi. Kemah'ın hisarı Karahisar'dan yolu geçiyordu. Bir heybet nazarıyla onu da fethetti. Oradan yürüdü, devletle İstanbul tahtına geldi. Şehre girer girmez Mahmud'u azleyledi ve vezirlikten aldı.

Şiir

Ne devran ki ne işler yapıldı
Mehmed Han'ın düşmanları sürüldü

Şevketi erince doğuya ve batıya
İsyankârlar kalmadı hepsi sürüldü

Bu soyun geleni öncekinden üstün oldu
Bu soya Hakk'ın hükmü böyle oldu

Bunlarda adalet ve bağış, lutuf ve ihsan
Bir araya geldi kıyamete kadar sürdü

Süreklidir bu haslet bil bu soyda
Mutluluklar bu soyda sürdü gitti

SORU.— Bu Uzun Hasan'ın aslı ne idi ki Gazi Han'a isyan edip düşmanlık gösterdi?

CEVAP.— Uzun Hasan, Bayındır Han soyundandır. Kendisi Turhan Beyoğlu'nu, Baranlı'dan İmirza Cihanşah'ı ve Çağatay'dan Ebu Said'i yendi ama Sultanü'l-Mücahidin Sultan Mehmed Han Gazi'nin bir nazarına bile dayanamadı.

Bu maceranın tarihi hicretin sekiz yüz yetmiş sekiz yüz yetmiş sekizidir (M. 1473-74). Bu hadisede Sultan Mehmed Han ve oğulları Bayezid Han ve Sultan Mustafa birlikte bulundular, Uzun Hasan mağlub oldu, Sultan Mehmed galip oldu.

BÖLÜM 151

Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin, kulu Gedik Ahmed'i Kefe'nin fethine göndermesini, onun Kefe'yi ne şekilde fethettiğini ve orada daha hangi vilayetleri fethettiğini bildirir.

Sultanü'l-mücahidin Sultan Mehmed Han Gazi, Rum vilayetini tamamıyla fethedip hanları ve beyleri soyları soplarıyla söküp attıktan sonra Karadeniz sahillerini de fethetmek istedi. Hem bu denizde olan yerlerde dahi kendi adına İslam hutbesi okunmasını istedi. Sultan Mehmed Han Gazi, kulu Gedik Ahmed'e "Tez elden iyi hazırlık yap. Seni gaza-ya gönderiyorum." dedi.

Ahmed vardı, üç yüz gemi hazırladı ve atlı yaya seçkin askerler topladı. Atları taşımak için at gemileri dahi aldı. Ahmed Paşa padişahın emirlerini yerine getirince gelip padişaha durumu bildirdi. Nereye gideceğini sormadı bile. El bağladı, padişahın önünde durdu.

Padişah "Ahmed! Senin hazırlığın tamamlandı mı?" dedi. Ahmed "Devletli sultanım! Benim hazırlığım padişahımın işareti ve himmeti nazarıdır." dedi.

O sabah işaret verildi, davullar çalındı, sancaklar çözüldü, gemiler donandı. Gaziler gazaya niyet ettiler. Gemilerin lengerleri içeri alındı, palamarları çözüldü, yelkenleri açıldı. Yelkenlere rüzgâr dokununca gemiler hareket etti. Derya

yüzü İslam nuruyla doldu. Yetmiş bin kadar gazi gece gündüz gittiler ve Kefe limanına girdiler. Sahile çıkar çıkmaz metrisler ve toplar kuruldu.

Ahmed Paşa hazır bir vaziyette "Hey gazi yoldaşlar! İslam gayretiyle hareket edin ki bu Kefe İslam yurdu üzerinde etrafa hâkim durumda tehlikeli bir kaledir. Hak teâlânın yardımıyla bunu da İslam yurdu edelim." dedi. Gaziler tekbir getirip hücum ettiler. Büyük cenkler oldu. Gece ve gündüz kâfire rahat vermediler.

Kâfirler bu gelen gazilerin amacının şehri alıp yıkmak ve silah zoruyla almak olduğunu ve bunu da yapabileceklerini gördüler. Müslümanların bu kararlılığını görünce tekfurlarına giderek "Bu gelen Türk'le ne yapacaksın?" dediler. Tekfur "Ya sizin fikriniz nedir?" diye sorunca kâfirler "Biz olsak bu hisarı iyilikle veririz." dediler. Tekfur niçin böyle dediklerini sorunca kâfirler "Çünkü Türkler bu hisarı zorla alırlarsa bizleri kırar, çocuklarımızı esir ederler, mallarımızı yağmalarlar, şehrimizi harap ederler. Şimdi böyle olmaksansa kolaylıkla, güzellikle verelim ki bizleri esir etmeyeler. Hem bu Türkleri gönderen padişah, her aldığı şehri imar etmeye çalışmıştır." dediler. Tekfur "Eğer siz böyle dersiniz ben de sizinleyim, size karşı çıkmam." dedi.

Üçüncü gün aman dilediler, Ahmed Paşa da aman verdi. Beşinci gün hisarın kapısını açtılar. Padişahın sancağı hisara girdi. Burçlarda nevbet-i sultanî çalındı. Müezzinler ezan* okudular. Çanlarını kaldırdılar, putlarını kırdılar. Büyük bir kiliseyi cuma mescidi yaptılar. Cuma günü cuma namazı kılındı ve Sultan Mehmed Han Gazi adına İslam hutbesi okundu. Ahmed Paşa gazilere hilat giydirdi. Âlimler ve dervişlere bağışlarda bulundu. Ahmed Paşa, yanına gelen tekfuru tuttu, hazinesine el koydu ve padişahın hazinesine kattı. Şehrin halkını sınıflandırarak kayda geçirdi. Zenginlerini, fakirlerini, mallarını, oğlanlarını, kızlarını, askerlerini ayrı ayrı kaydettiler. Bu halktan ve mallardan pa-

* Ezan şair-i İslamdandır. Bir memleketin veya yerin İslam yurdu olduğu orada ezan okunması ile belgelenir.

dışaha layık olanları aldılar, yerinde bırakılması gerekenlere dokunmadılar. Askerlerini sürüp evlerinden çıkardılar ve onların evlerini gazilere verdiler.

Bundan sonra birkaç parça gemi gönderdiler, etrafta olan hisarları fethettiler. Azak'ı Yabugermen'i deniz kenarında olan hisarları ve Çerkes vilayetine kadar olan vilayetleri fethettiler.

Ondan sonra Menküb'ün üzerine geldiler. Topları çıkardılar, kurmaya başladılar. Menküb'ün tekfurı Kefe'yi ve vilayetini feth eden kimselerin geldiğini görünce kalktı, Ahmed Paşa'ya hisarı teslim etmeye geldi. Bu hisarda tekfurun bir hisımı bulunuyordu. Hisarı vermeye razı olmadı. Hisarın kapısını kapattı ve cenge başladı. Hayli zaman harp ettiler. Bu tekfur ne kadar "Gelin bu hisarı teslim edin" dediyse de dinlemediler ve hatta onun karısını ve çocuğunu dışarı çıkarmak istediler. Sonunda Ahmed Paşa bu hisarın cenkle ele geçmeyeceğini görünce biraz asker bırakıp oradan ayrıldı.

Bir nice günden sonra hisarın etrafına konulan asker de hisarı bırakıp ayrıldı. Hisara yakın bir yerde pusuya yattılar. Kâfirler durumdan habersizdi. Türkün kaçtığını ve gittiğini zannettiler. Hisarın içine giren halk kalabalıktı. Darlıktan gayet zahmet çekiyorlardı. Türk askerinin çekilip gittiğini görünce hisar halkı hisardan çıkmaya başladılar. Pusuda olan İslam askeri durumu gözetlemekte idi. Hemen hisara girdiler. Menküb'ü de bu şekilde fethettiler. Kefe'ye ne yapıldı ise aynısı Menküb'e de yapıldı.

Fethettikleri her vilayetin beylerini ve askerlerini çıkarıp sürdüler, İstanbul'a getirdiler. Hazinelerini padişahın hazinesine kattılar. Kızlarını, kadınlarını padişahın kullarına verdiler. Kâfirlerin ömürlerini sona erdirdiler. Padişah kendi muradını gerçekleştirdi. Menküb'e bir kadı tayin etti. Kiliselerini mescit yaptılar. Padişah adına İslam hutbesi okundu. Bütün bunlar Hakk'ın yardımıyla oldu. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Şiir

Neler fethetti bu han'ın kulu Ahmed
Getirdi mallar ve nimetler han'a Ahmed

Yüzleri ay gibi olan nice güzellerin
Nicelerini hana getirdi Ahmed

Bu işler ki Ahmed Paşa yaptı
Neyi buyurduysa yaptı Ahmed

Bu Ahmed gediklerin eridir
Nice boşlukları kapattı, sağlamlaştırdı Ahmed

Bu fetih, Sultan Mehmed kulu Ahmed Paşa elinden hicre-
tin sekiz yüz sekseninde (M. 1475-76) gerçekleşti.

BÖLÜM 152

**Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin
Karaboğdan gazasını nasıl yaptığını
ve Karaboğdan tekfuruyla ne yaptığını açıklar.**

Hak teâlânın bütün kâfir beylerinin vilayetlerini ve kendilerini verdiği padişah, Karaboğdan tekfurunu sarayına çağırttı ve haracını kendisinin getirmesini söylediler. "Eflak beyi gibi bize tabi olasın. Hem bizimle olan ilişkin nedir bilelim." dediler. Kâfir bu söze hiç itibar etmedi ve işitmezden geldi. Padişah da bir kulunu gönderdi. "Var o kâfirin vilayetine gir. İyice araştı. O kâfir seninle ne yapacak göreyim." dedi.

Gönderdiği adamı da padişahın kutlu emrini kabul edip yürüdü, o kâfirin vilayetine girdi. İhtiyatı ve tedbiri terk etmişlerdi, o diyarın yabancısıydılar ve hem de yollarını şaşırmışlardı. Bu kâfirler gelip Müslümanlardan hayli kişiyi şehit ve esir ettiler. Padişahın kulu olan paşa da gelip durumu bildirdi.

Padişah bu haberi işitince kendisini İslam gayreti bürüdü ve gönlünden nice tedbirler geçti. Vezirlerine "Tez hazırlanın, hem büyük gazalar için hazırlanın! Seferim var." dedi. Padişah emreder etmez hazırlıklar tamamlandı. Sultanü'l-mücahidin Sultan Mehmed Han Gazi, gaza niyetiyle İstanbul'dan çıkıp yürüdü. Allah'ın yardımının eksik olmadığı

orduyla Tuna sahiline vardı. İstanbul'dan gelmeleri emrolunan gemiler de Tuna sahiline varmıştı. Padişah gemilerle Tuna'yı geçti. Boğdan vilayetinin tekfurunu arayarak ilerledi. Boğdan memleketine girdi. O melun, askerini toplayıp sarp bir dağın arasına girmişti. Atlı askerlerine de (kaçmalarını ve) iyi harp etmeleri için yaya olarak harbe hazırlanmalarını emretmişti. Padişaha bunların niyetlerini ve tedbirlerini naklettiler. Padişah "Hey gaziler! İslam için gayret etme zamanıdır. Saf saf olup alaylar bağlayın." dedi. Gaziler padişahın bu emrine uyup kâfir askerinin üzerine yürüdüler. Kâfir top atmaya başladı. Gaziler de gayret-i İslâmî yüreklerinde sağlamlaştırıp yürüdüler kâfirin üzerine bas-kın çıktılar, kâfire göz açtırmadılar.

Şiir

Karıştılar birbirlerine cenk ederler
Ama kâfire dağı dar ederler

Emrolunca kılıç çekti gaziler
Kâfirleri kırdı kan döktü gaziler

Bir dolaş da gör, ne iş eder gaziler
Kâfir askerini kırdı gaziler

Gaziler, kâfirler top atınca o top arabalarına saldırdılar, arabalarını bozdular. Kuşluk vaktinde kâfir askerlerinin önüne çıktılar. İki namaz arası vaktine [güneş batıncaya] değin büyük harpler oldu. Sonunda Hak teâlânın yardımı gazilere fırsat verdi, kâfir askerini kırdılar. Kâfiri o derece kırdılar ki kestikleri başlardan minareler yaptılar. Pek çoğunu esir ettiler ve o vilayetin bütününde gazilerin ellerinin uzandığı hiçbir yeri mamur bırakmadılar, yıkıp yakıp harap ettiler. İki ay kadar gaziler Karaboğdan vilayetinde gazalar etti. Mal ve nimetlerini, altın ve paralarını aldılar, yağma ettiler. Sürü sürü at ve koyunlarını aldılar. Güzel kızlarını gaziler koyunlarına bastılar. Sonra tekrar sağlık ve selametlikle Sultan Mehmed Han'ın saadetli döneminde vilayetlerine döndüler.

Bu gazaların tarihi Sultan Mehmed Han Gazi elinden hicretin sekiz yüz seksen birinde (M. 1476-77) gerçekleşti.

BÖLÜM 153

Bu bölüm padişahın Karaboğdan'ı mağlup ettikten sonra dönüp Tuna kenarına gelmesini açıklar.

Macar kâfirinin geldiği, Tuna kenarında, Müslüman memleketinin sınırında ve Semendire yanında hisarlar yaptıkları haberi ulaştı. İslam memleketini harap etmek için büyük hazırlıklar yapmışlardı. Padişah bu haberi işitince hemen oradan o hisarların üzerine yürüdü. Mevsim kış idi ve gayet sert geçiyordu. Vardı o hisarların üzerine indi. Yolun darlığından at yoldan çıkamazdı. Karın derinliğini o kadardı ki atın üzengisinin bile üzerinde idi. Tuna suyu da sert bir şekilde buz tutmuş, donmuştu. İslam leşkeri geldi ve buz üstünde konakladı. Hisarlar da Tuna kenarında idi. Ordu durur durmaz padişah yağma emri verdi. O gün hücum oldu. Akşam vakti kâfirler aman dilediler. Aman verildi. Anlaşmayla hisarları teslim aldılar. Padişah kâfirlerin hatırı olanlarını yanında tuttu, hatırı olmayanları serbest bıraktı. Varıp memleketine gitti. Yanında kalanları Anadolu'da hisarlara yerleştirdi, onlara tımar verdi. Bunların bir kısmının hıyaneti görüldü. Bu gibi olanları sattılar. O hisarları da yaktılar, hiçbir iz bırakmadılar.

Bu fethin tarihi Sultan Mehmed Han Gazi elinden Karaboğdan fethinden iki buçuk ay sonra gerçekleşmiştir.

BÖLÜM 154

Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin İskenderiye'ye* nasıl vardığını, orada ne yaptığını ve oraya gitmesinin sebebinin ne olduğunu bildirir.

Bir gün Padişah Edirne'de oturuyordu. Konuşulurken hangi vilayetin halkının padişaha itaat etmediği konusu açıldı.

* İskenderiye veya Arnavutluk İskenderiyesi olarak da eski Osmanlı kaynaklarında geçen bu şehir, Osmanlı vilayet merkezlerinden İşkodra'dır.

“Bu İskenderiye vilayetinin halkı dikbaşlıdır. Hiç kimseye itaat etmezler.” dediler.

Padişah “O zaman onların askerleri çoktur ve kendileri de pek cesurdur?” dedi. Yanındakiler “Devletli sultanım! O İskenderiye halkının dikbaşlılığının sebebi o hisarları sebebiyledir. O hisara güvenirler ve o hisar çok sağlamdır.”

Padişah “O hisarın alınmasına bir çare yok mudur. Asker üzerine varamaz mı? Nasıl bir hisardır?” dedi.

“Devletli sultanım! Askerin üzerine saldırabileceği bir yerdir. Fakat hisar çok sağlam bir hisardır. Alınmasında çok zorluk çekilir.” dediler.

Padişah “O halde hazırlık yapın. İnşallah o hisar da fetholunur.” dedi.

Hemen padişahın bir kulunu İškodra'ya gönderdiler. Vardı, İškodra'ya hücum etti. Hayli cenkler olundu, ama fethedemedi.

Padişahın mübarek hatırından o hisarın hayali gitmezdi. Padişah Karaboğdan gazasından İstanbul'a gelince İškodra'nın hazırlığıyla meşgul oldu. Gedik Ahmed'e “Yürü, o hisara hücum et.” dedi. Gedik bu emrin yerine getirilmesini biraz ihmal etti. Padişah onu Boğazkesen Hisarı'na (Rumeli hisarı) hapsetti. Kendisi İslam askerini topladı, gazaya niyet ederek yürüdü, o hisarın önüne geldi. Toplar kuruldu. Büyük cenkler oldu. Hisarın birçok yerlerini yıktılar, hücum ettiler. Fakat Hak nasip etmedi, alamadılar. Yeniçeriden, sipahiden hayli seçkin askerlerle hisarı kuşattılar. Vilayetin bütünü alındı, sadece hisar fethedilemedi. Padişah devletle tekrar tahtına döndü.

Sonunda bırakılan o asker, hisarı bunalıttı. Hisarın içindeki kâfirler askerinin başı olan gazilere haber gönderdiler, “Anlaşarak hisarı size verelim. Şu şartla ki gidenimiz gitsin, kalanımız kalsın. Bize zararınız dokunmasın.” dediler. Gaziler de İstanbul'a padişaha haber gönderdiler ve kâfirlerin durumunu bildirdiler. Padişah da razı olup kabul etti. Hisar halkıyla sözleşilen hususlarda karara varıldı. Kâfirler hisarı verip teslim ettiler. Halkının gideni gitti, kendi isteğiyle kalanı kaldı. Nice kiliseleri mescit ettiler. Giden kâfirlerin evlerini orada kalan gazilere verdiler.

İşkodra kafir ülkesi iken elhamdülillah, Sultan Mehmed Han Gazi elinde İslam ülkesi oldu.

Şiir

Fetholdu görün İşkodra
Yakın hisarı odur karaya denize
Onu Hak verdi Gazi Şah Han'a
Umuttur ki döne Frenk beriye

Bu fethin tarihi hicretin sekiz yüz seksen üçünde (M. 1478-79) gerçekleşti. Sultan Mehmed'in bütün gazası İşkodra'da tamamlandı. Ondan sonra geldi, adalet ve ihsanla meşgul oldu. İstanbul'un yaylalarında tarihin sekiz yüz seksen beşine (M. 1480-81) değin gezindi.

BÖLÜM 155

Bu bölüm Sultanü'l-mücahidin Sultan Mehmed Han Gazi'nin bu geçici konak yerinden o ebedi saraya varması ne şekilde oldu, onu bildirir. O sefer hicretin sekiz yüz seksen altısında Safer ayının 27. gününde (M. 27 Nisan 1481) cuma günü oldu.

İstanbul'dan hareket edip Anadolu vilayetine geçmek için denizi geçti. Birkaç konak yeri yürüdü. Anadolu'da Rebi-ulevvel ayının dördüncü günü, perşembe günü Maltepe çayırında konakladı. Tam ikindi namazı vakti bu geçici yurdu terk edip ebedilik sarayına göçtü.

Şiir

Ne zaman ki uçtu mekânsızlığa
Ne velvele düşer gör bu mekâna
Battığında can güneşi cihandan
Işıkların parıltısı söndü
Umarız Hakk'ın bağışı arta
Nice mürted kâfir gele imana

BÖLÜM 156

Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi Allah rahmetine kavuştuktan sonra kaç oğlu kaldığını bildirir.

İki oğulları kaldı. Birisi Ertana* hâkimi Sultan Bayezid Han'dır. Birisi de Yunan tahtında hâkim olan Sultan Cem idi.

SORU.— Ya Sultan Mehmed Gazi'ye ne yaptılar.

CEVAP.— Vezirleri, kazaskerleri Sultan Mehmed'in cenazesini o gece İstanbul'a getirdiler. Keklik Mustafa, babasının ölümünü haber vermek için Sultan Bayezid'e gitti. Bu Karamanlı vezir de kendisinin bir kulunu Karaman'a, Sultan Cem'e gönderdi. Kısacası, bu sırada olan maceralar çoktur, ben özetledim. Keklik Mustafa, Sultan Bayezid'e haber gönderdi. "Sen sağ ol. Baban ahirete göçtü." dedi. Bu haberi işitince Sultan Bayezid tahta, yani İstanbul'a yöneldi.

Şiir

Şükür tecelli etti devlet nuru

Yine Hakk'tan erişti cümle nimet

Yine gör Müslümanlar mutlu olacaklar

Ki Hak, Han Beyezid'e yardım etti

İlahi! Onun devletinin ömrünü ziyade et

Yardımandan ona büyüklük ulaşsın

İlahi! Asilerini hakir kıl

Ki kuvvetli ola zatında heybet

İlahi! Devletin fırsatını artır

Ki Han Bayezid'dir ehl-i mürüvvet

Âşıkî yaz menakıbını bu han'ın

Du ede veliler hem de himmet

Sultan Bayezid Han, Rebiulevvel ayının yirmi birinci gü-

* Sultan Bayezid'in, şehzadeliği sırasında Ertana sülalesinin devlet kurduğu Orta Anadolu'da, Amasya'da vali olarak bulunduğu işaret edilmiş olabilir. Sultan Cem ise devrin kaynaklarında Yunan tahtı olarak adlandırılan Karaman-Konya havalisinde vali olarak bulunuyordu.

nü pazar günü idi, gelip saltanat tahtını mübarek vücuduyla şereflendirdi. Tahtı ve vilayetini mamur etti. Bu hicretin sekiz yüz seksen altısında, Rebiulevvel ayının yirmi birinci günü (M. 20 Mayıs 1481) idi.

BÖLÜM 157

Sultan Bayezid Han Gazi'nin tahta geçtiğini yazdın, ama kardeşi Cem'in ne olduğunu yazmadın?

CEVAP.— Açıklayayım, zaten bu bölüm de onu açıklar.

Sultan Cem'i Karaman'ın alçak adamları kandırdılar. Sultan Cem'i alıp Bursa'ya gelmek için yola çıktılar. Sultan Bayezid'e bu durum bildirildi. İki bin yeniçeri gönderdi. Deniz tarafından vardılar. Mudanya'dan Bursa'ya ulaştılar. Cem de onlarla aynı zamanda ulaştı. Bursa halkı Sultan Bayezid'in kendisinin de geleceğini umuyorlardı. Yeniçerilerin yalnız gelmesinden çekindiler. Zira yeniçerilerin bazıları İstanbul'da kendi adlarına yakışmayacak şeyler yapmışlardı. Ayrıca Sultan Cem de kendi padişahlarının oğlu idi. Onun için Cem'in tarafını tuttular. Ayrıca bundan önce yalancı müneccimlerin de bir yanlış kanaatleri vardı. Babasından sonra padişahlık Cem'indir, derlerdi. Bazı sözleri doğru gibi olmakla birlikte çoğunlukla böyle olmazdı.

SORU.— Ya ne idi?

CEVAP.— Şöyle idi. Cem Osmanoğulları'nın asıl, ilk tahtına padişah olmalı idi. Geldi, Bursa'da dedikleri gibi de oldu. Bursa'da padişahlık da yaptı. Bu tarafta Sultan Bayezid Han'ın talihi ve devleti galip idi. O kadim Osmanoğulları'nın tahtını Sultan Bayezid Han'ın devleti fethetti. Cem'in saltanatı ancak bu kadar sürdü. O yalancı müneccimlerin batıl kanaatleri de böylece tamam oldu. Karaman'ın alçak karakterli adamları da gayet üzgün ve mahzun oldular.

Şiir

Neyi kim takdir-i Hak yazdı
Onun kısmetidir yazılan divanı

Madem hattı sağlam, katibi üstat
Erer menziline onun kervan başı
Talih talihsizlik ki yazıla
Ortaya çıkan onun açıklaması
Dal gibi "devlet"te Cem'den daha üstündür
Bırak kaçsın Cem'i, tutmayın siz onu

BÖLÜM 158

Bu bölüm Sultan Cem'in, halası Selçuk Hatun ve Mevlânâ Şükrullah oğlu Ahmed Çelebi'yi Sultan Bayezid'e yalvarmaya göndermesini, bundan sonra neler olduğunu açıklar.

Bu tarafta Sultan Bayezid Han, Sultan Cem'in üzerine varmak için büyük bir orduyla İstanbul'dan Anadolu'ya geçti. Yolda Selçuk Hatun gelip Sultan Bayezid'le buluştu. Dileğini söyledi ve cevabını aldı. Mevlânâ Şükrullah oğlu bu cevabı Bursa'ya götürdü. Cevap Cem'i Bursa'dan çıkarttı, Yenişehir'e götürttü. Sultan Bayezid de Cem'in üzerine yürüdü. Karaman kargaları ve kuzgunları, Sultan Bayezid'in şahinlerini görünce dağıldılar, kaçtılar. Cem de Sultan Bayezid'in gücüne dayanamadı, başını alıp kaçtı. Padişahın kulları yeniçeriler erişip bütün gelen azab askerlerini kırdılar. Cem'in ordusunda bir hayli torlak ve ıssık dervişleri de vardı, onları da kırdılar ve "Siz madem dervişsiniz, bu padişahzadeler arasında ne arıyorsunuz?" dediler.

Sultan Cem, Yenişehir'den Konya'ya altı günde vardı. Anasını ve bazı cariyelerini alıp oradan doğru Mekke tarafına gitti. Sultan Bayezid de ilerledi, Karaman vilayetine girdi ve o vilayeti zâp tetti. Bunun hikâyesi çoktur, ben özetledim. Sözün kısası, Sultan Bayezid Han Gazi tekrar şan ve şerefle İstanbul'a tahtına geldi, cülûs etti. En doğrusunu ancak Allah bilir.

BÖLÜM 159

Bu bölüm Sultan Cem'in Mekke'ye vardıktan sonra ne yaptığını ve Sultan Bayezid'in de burada ne yaptığını bildirir.

Sultan Cem, haccını eda ettikten sonra Mekke'den ayrıldı ve Mısır'a gitti. Bu tarafta Gedik Ahmed Lârende'de bulunuyordu. Zira Karamanoğlu İçil'de idi, gelip karışıklık çıkarmaması için bekliyordu. Karaman fesatçıları gelecek olursa onları dağıtacaktı. Cem ise Mısır'a varmıştı. Sultan Cem, Karamanoğlu'nun yazmış olduğu sahte mektubuyla tekrar Anadolu'ya hareket etti. Sultan Bayezid onun bu hareketinden haberdar oldu. Büyük bir orduyla İstanbul'dan Anadolu'ya geçti. Sultan Cem anasını Mısır'da bıraktı. Kendisi, Adana'ya geldi. Karamanoğlu Kasım Bey Sultan Cem'i Adana'da karşıladı. Padişahın hain kulu Ankara sancağı beyi de Engürü'den kaçıp geldi. Cem'le buluştu. Cem Adana'dan Anadolu'ya yöneldi. Gedik Ahmed bunların halinden haberdar oldu ve Sultan Bayezid tarafına yöneldi. Bu konuda acayip ve garaip haller vardır. Ben özetledim, yoksa hainler açığa çıkar.

Cem, Karamanoğlu'yla yürüdü, Ankara'ya geldiler. Bu taraftan Sultan Bayezid Han da yürüdü, doğru Ankara'ya hücum etti. Sultan Bayezid Han varmadan o Cem'e varan hain ve Amasya askerinden Ankara havalisine gönderilen keşif koluyla karşılaştılar. Aman vermeyip köpek gibi tepelediler. Onunla birlikte gelen Karaman kuzgunlarının bir kısmını da kırdılar. Kurtulanları güç bela başlarını alıp kaçtı.

Bu taraftan Sultan Bayezid Han da devletle ilerledi, Ankara'ya vardı. Ankara'da birkaç gün istirahat ettiler. Cem, Karamanoğlu'yla kaçıp İçil'e girdi. Sultan Bayezid Han da Cem'in ardınca tekrar Konya'ya geldi. Asker seçip burada bıraktılar. Cem kaçarak deniz kıyısına ulaştı. Bir gemi buldu. Gemiye bindi ve denize açıldı. Nereye gittiği bilinmez. Bu konuda da garaip, acayip hikâyeler çoktur. Ben özetledim.

Sultan Bayezid oradan hareket etti, devletle tekrar İstanbul'a geldi. Tarih hicretin sekiz yüz seksen yedisi (M. 1482-1483) idi.

Şiir

Düşman ki uzaklaşa, işi bitmiştir
Adı canlı ama aslında ölüdür

Gülmez onun canı ve gönlü
Haraptır bahçesi, gönlü solmuştur

BÖLÜM 160

**Bu bölüm Sultan Bayezid Han'ın,
Cem'i vilayetinden sürüp çıkardıktan sonra
Sultan Bayezid'in neyle meşgul olduğunu açıklar.**

Bayezid devletle İstanbul'a geldi, tahtına geçti, oturdu. Devlet erkânı sıra sıra oturdular. Oğlu Sultan Korkud'u Saruhan vilayetine, bir oğlu Şahinşah'ı Yunan tahtına, Konya'ya göndermeyi düşündüler. Bunlar yerli yerine gönderildikten sonra Padişah İstanbul'dan çıktı. Gaza niyetiyle Edirne'ye vardılar. Emretti, Anadolu ve Rumeli askerini Edirne yönüne topladılar. Padişah hazreti de gaza hazırlıklarıyla meşgul oldu. Padişah bu meşguliyette iken ansızın askerlerin başıbozuk, edep bilmeyenleri arasında uygunsuz hareketler oldu. Bu sebepten gaza ertelendi. Bu iki vilayetin beylerbeyine emretti kim "Varın, Tuna Suyu kenarında babam hazretlerinin Üngürüz kâfirinin elinden alıp yıktığı kaleleri tekrar yapın, mamur edin." dedi.

Padişahın emrine itaat ettiler, o sözü kabul ettiler. Bu kalelere Anadolu beylerbeyi askeri ve mimarıyla geldi. Bir kaleye de Rumeli beylerbeyisi askeri ve mimarıyla geldi. Bu hisarların etrafındaki gaziler gazayla meşgul oldular.

Sözün kısası, bu hisarlar yapıldı, tamamlandı. Padişahın emriyle hisarların hazırlıklarını da yaptılar ve içlerine seçkin askerler koydular. Şimdi bile o hisardakiler kâfirlerle gaza ediyorlar. Ondan sonra bütün işler tamamlandı, Allah'ın yardımını esirgemediği askere izin verildi, vilayetlerine gittiler.

Şiir

Yapıldı kaleler Tuna Suyu'nda
 Ne soy soylar gazi, kâfir soyundan
 Soyunu soylar o kâfir kızlarının
 Mukadderdir gazilerde bu hudan
 Bulurlar mal, nimet, köle, cariyeye
 Çınar gibi yüce servi boyludan

BÖLÜM 161

Bu bölüm Sultanü'l-mücahidin Sultan Bayezid Han Gazi'nin, Karaboğdan vilayetine varıp orada neler fethettiğini bildirir.

Sultan Bayezid, gaza niyetiyle İstanbul'dan çıktı. Büyük bir orduyla karadan Karaboğdan vilayetine yöneldi. Deniz tara-
 fındaki çok sayıdaki gemilerine yiyecek ve top, tüfek, ok ve
 diğer savaş araç gereçlerini hazırlayıp doldurdu. Bu gemile-
 ri Boğdan'a gönderdi. Bu taraftan kendisi de karadan ilerle-
 di, Tuna Suyu'na vardı. Nehrin kenarında konakladı. Derya
 tarafından giden gemiler de gelip padişahın hizmetine yetiş-
 ti. Tuna'yı geçti. Hisara saldırı hazırlıklarını yapmışlardı. Ge-
 milerden bu malzemeyi çıkardılar. İlerlediler, Kili'nin üzeri-
 ne yürüdüler. Genel bir saldırı için padişah emretti. Toplar
 atılmaya başlandı. Padişahın kulları ve diğer askerler her ta-
 raftan hepsi hücum ettiler. Bir nice gün iyi savaşlar oldu. Hi-
 sarı sıkıştırdılar. Kâfirler aman dilediler. Padişah onlara
 aman verdi. O hisarın emanetini üstlenen kişi geldi, padişa-
 hın veziriyle buluştu. Elini öptü ve "Biz de padişaha aitiz, hi-
 sar da. Onun esirleriyiz. Padişah'tan ne ferman olur ise biz
 ona boyun eğeceğiz." dedi. Hisarı teslim etti.

Padişahın İslam sancağı hisara girdi. Hisarda nevbet-i
 sultanî çalındı. Kâfirler İslam'a davet edildiler. Kiliselerini
 mescit ettiler. Gitmek isteyen kâfirlere izin verildi, ayrılmak
 istemeyenleri incitmediler. Saltanat usulüne layık ne ise
 onu yaptılar.

Birkaç gün orada kaldı, oradan devletle Akkerman'a yö-

neldi. Eflak askeri de kendi beyleriyle hizmete gelmişlerdi. Padişah hazreti emretti. Önce yürüdüler, bir nice gün su-suzluk çektiler. İlerlediler, Akkerman'a vardılar. Onu kara-dan ve denizden kuşattılar. Fakat bu Akkerman hisarının çok fazla hazırlığı ve silahı varmış. Öyle ki hesabını Al-lah'tan başka kimse bilmez imiş. Otuz yıldır, hisarın etra-fındaki hendeği kazarlarmış. Diğer hazırlıklarını da buna göre yapmış imişler. Sözün kısası, padişah emretti, büyük savaş oldu. Sonsuz cenkler yaptılar. Sonunda hisarın hen-deği padişahın kulları tarafından toprakla dolduruldu. Hi-sarı bunalttılar. Nihayet kâfirler aman dilediler ve hisarın kapısını açtılar.

Padişahın İslam sancağı bu hisara da girdi. Nevbet-i islâmî çalındı. Padişah buyurdu; eminler şehre girdiler, hisar-dan çıkacak esirleri çıkardılar. Padişah çok sayıdaki askeri-ne bu esirlerden nicelerini ihsan etti ve nicelerini de İstan-bul'a sürgün etti. Nicelerini de Anadolu'da Eski Biga'ya gönderdi. Nice kiliselerini mescit yaptılar. O sürgün olan kâfirlerin boş kalan evlerini gazilere verdiler. Kıpçak hanı da hizmet için gelmiş idi, harpte bulunmuştu, onlara da hayli bağışlar ve ihsanlar etti.

Bu Osmanoğulları'nın neslinin sonra geleni öncekinden daha bahtlı olarak gelmiştir. Buna delil şudur: Babalarının, dedelerinin alamadığı hisarları ve vilayetleri Hak teâlâ son-ra gelen oğullarına müyesser etmiştir.

Akkerman'a bir kadı tayin etti. Orada İslam hutbesi okun-du, cuma namazı kılındı. Sultan Bayezid Han adına bu iki şehirde hutbe okundu.

Bu fethin tarihi hicretin sekiz yüz seksen dokuzunda (M. 1484) Sultan Mehmed Gazi oğlu Sultan Bayezid Han Gazi elinden gerçekleşti.

Şiir

Şahın fethi olsun daim
Ömrü uzun devleti kaim

Şah pir görsün oğullarını sürekli
Bu duadır aynı düzen daim

Sen kabul et duamı ya Allah
 Adağım olsun bir ay oruçlu olayım
 Âşıkî yaz menakıbını hanın
 Demesinler sana gafil ve nadim
 Kim okursa bu tarihi bir an
 Gönlüne girmesin onun hiç gam

Bu menakıbın tamamının tarihi hicretin sekiz yüz doksanında, Receb ayının yirmi altıncı gününde (M. 08.08.1485), Pazartesi gününde tamam oldu.

BÖLÜM 162

Bu bölüm Adana, Tarsus, Sis Misis, Külek, Valnakşan'ın (Alnakşan) kimlere ait olduğunu ve buraları kimin fethettiğini ve Mısır'ının buralara ne sebepten hükmettiğini bildirir.

Osman Gazi'nin dedesi Süleyman Şah Gazi Rum'a geldiğinde Caber Kalesi önünde ne hadise olduğunu işittiniz. Göçer evler etrafa dağıldılar. Üçok'un oğlu Yüregir, Kusun Varsak, Kara İsa, Üzeyir, Gündüz, Kuş Timur ve bu altı kişi güçleriyle geldiler Çukurova'ya ki o zikredilen şehirler bu ovadadır ve o kaleler bu vilayetin dağlarındandır. Yüregir baş oldu, bunlara geldiler. Misis'i aldılar, Adana'yı aldılar, Tarsus'u aldılar. Bu şehirlerin kâfirleri Ermeni idi. Ermenilerden bu yerleri ahitle aldılar. Yüregir öldü, yerine oğlu Ramazan kaldı. Ramazan, Kusun'a Eserlef'i kışlak olarak, Külek'te Tekürbeli'ni yayla olarak verdi. Kara İsa'ya Mille'ni, Vernakşı kışlak, Bermüdek'i yaylak olarak verdi. Kuş Timur'a Tarsus'u kışlak, Bulgar Dağı'nı yaylak verdi. Üzeyir'e Pazar'ı, İskenderun'u kışlak, Çün [Çon, Çöz] Dağı'nı yaylak verdi. Gündüz'e Misis'i kışlak, Sis Dağı'nı yaylak verdi. Ramazan kendisi Adana'yı taht edindi. Kalanlar bunlara tabi oldular. Yaylalarda yazlarını, kışlaklarında kışları geçirdiler. Nice yıllar Ata Kosun Varsak yaylada Külek Kalesi'ni kendisine tabi kıldı, içindeki kâfi-

ri çıkarttı. Kara İsa da Alnakşan'ı tabi kıldı, kâfirini çıkartmadı. Ramazan Misis'i tabi kıldı, içindeki kâfiri çıkartmadı. Ramazan ölünce oğlu İbrahim ve nice oğlu kaldı.

Sözün kıyası, bu söylediğimiz beyler ölünce çok oğulları kaldı. Her birisinin oğlu kendi yerinde baş çekti. Mısır'da Sultan Şeyhi ölünceye değin kendi başlarına beylik ettiler. Sultan ölünce Üzeyir'in bir oğlu kardeşlerinden kaçtı. Halep'e vardı. "Sultan himmet etsin, Üzeyir ilini sultana alıvere-yim." dedi. Sultan Halep naibine emretti. Çok asker topladı-lar, Davud'la vardılar, Üzeyir ilini fethettiler. Onu Davud iline verdiler. Üzeyir ili Mısırlı iline dahil oldu. Üzeyir ilini böl-düler. Subaşılığı Üzeyir oğlanlarının kalanlarına verdiler. Ondan sonra Gündüzoğlu'na il verdiler. Gündüzoğlanları'n-dan birkaçı kaçtı, Mısır'a vardı. Ayas Kalesi'ni Mısır'a verdi-ler. Mısırlı kaleye asker koydu. Ticaret limanı edindi. Ondan sonra Ramazanlı'ya memleket verdiler. Ramazanlı'dan İbra-him Bey kaçtı, Mısır'a vardı. Mısırlı ona asker verdi. Geldi, Adana'yı aldı. Oraya kardeşlerini bıraktı. Sis Kalesi'ni Mısır-lı'ya verdi. Mısırlı kaleye asker yerleştirdi. Kuş Timur oğlu Tarsus'u Mısırlı'ya verdi. Mısırlı da evvelki bey oğlanlarını birbiri ardınca azletti. Birine rüşvet mukabili beylik verdi. Bu rüşvet sebebiyle beyleri yoksul oldu, vilayetleri harap oldu. Sonunda Külek'i de askere verdiler.

BÖLÜM 163

Bu bölüm şimdiki fethetme sebebin ne olduğunu açıklar.

Mısırlı, bu Çukurova'yı zulümle harap etmişti. Sultanü'l-mücahidin Sultan Bayezid Han Karaman vilayetini birden fethedince o vilayetin zayıflarının feryadı bu gazi padişahın mübarek kulağına ulaşmıştı. Padişah da merhamet gölgesi-nin o vilayetin zayıflarına ulaşmasını diledi.

Şiir

İşık gönderir güneş cihana
Ama bir ışık da olur nişane

Parıldayan nurudur tutar cihanı
Olmuştur şimdi eserleri ortada

Bu hanın eli batıya doğuya ulaştı
Âşıkî başla yazmaya ve anlatmaya

Padişah bir kuluna o mazlumlara o zalimlerden kurtarmasını emretti. O kişi de emre uyup Niğde'den hücum edip Adana'nın üstüne vardı. O zalimlerin hepsi dağılıp kaçtılar. O mazlumlara han'ın kulunu iyi karşıladılar. Adana'dan Külek Kalesi'ne kadar Valnakşan Kalesi'nin halkıyla Milen Kalesi'nin halkı, ayrıca Tarsus'un ayanları padişahın kulunu karşıladılar ve kalelerini teslim ettiler. Padişahın sancağının gölgesi altına girdiler ve Kuş Timurlu, Kusunlu ve Kara İsa- lı padişahın kuluna itaat ettiler.

Şiir

Zalimden kurtardı mazlumu han
Dualar etti bütün iman ehli

Bu han'ın İsa nefesi gibi olan hükmünü bil
Bu memleket ölmüştü buldu hayat

Mısırlı rüşvetle yıktı iller
Bu han ihsanıyla bir zerre koymaz viran

Bayezid Han devri neye benzer
Peygamberler içre san geldi Süleyman

Zamanın cinleri hep hapsedildi
Sultanlar bu han'dan diler aman

Okunsun hutbesi Kâbe'de ya Rab
Bu kanuna göre düzülün tertip erkân

Âşıkî'nin duası han'a her an
Ola ömrü uzun çok süre devran

Bu fethin tarihi hicretin sekiz yüz doksanında, Cemaziyelû-lâ ayının (M. Mayıs 1485) başlarında Sultan Bayezid Han'ın Karagöz [Mehmed Paşa] isimli bir kulu elinden gerçekleşti.

BÖLÜM 164

Bu bölüm Rumeli beylerbeyisi Ali Bey'in Karaboğdan vilayetine gazaya gitmesine neyin sebep olduğunu, o vilayette kimin olduğunu ve ne suretle oraya varıp ne yaptığını açıklar.

Sultanü'l-mücahidin Sultan Bayezid Han Gazi, Kili ve Akkerman vilayetini fethettikten sonra o vilayetin bazı müna-fık kâfirleri gönülden itaat etmemişlerdi. Karaboğdanoğlu'na hisarın alınmasına hazırlık yapması için haber gönderdiler. Karaboğdanoğlu merdivenler yaptırdı, asker topladı ve gemilere doldurdu. Geceleyin su tarafından hisarın dibine geldiler. Hisarın içindeki kâfirler de bekliyordılar. Hisarı bekleyen gözcüleri müna-fık kâfirler öldürdüler.

Sözün kısası, hisara geceleyin merdivenleri dayadılar. Bazı gaziler durumu fark ettiler, ama kâfirler hisara çıkıncaya kadar beklediler. Kâfirler hisara çıkınca Allahu ekber, diyerek kılıçlarına sarıldılar. Sabaha değin düşmanı kırdılar. Karaboğdanoğlu başını zor kurtardı. Yanındaki kâfirlerin nicesini esir ettiler, padişahın huzuruna gönderdiler. Padişah da saltanatına layık ne ise onu yaptı.

Şiir

Hilesi kâfire gör ne edecek

Yıkılıp evleri ilden gidecek

Oğul, kız ve maldan ayrılacak

Ne getirdi başına kötü olacak

Sonunda han bir kuluna emretti, "Var o kâfirin memleketine gir ve fethet. Zira onlar geceleyin hisarı almaya gelmiş. Sen ise oraya gündüz açıkça var ve hem o kâfirlerle karşılaşmaya çalış. Allah'ın yardımıyla onunla haklaş ve hakkından gel. Eğer kâfirle karşılaşmayacak olursan o zaman vilayetlerini yık, yak ve harap eyle, adamlarını esir et." O da padişahın emrine uyup gitmeye niyet etti.

Şiir

Hemen Ali kuşandı silah
 Belinde Zülfikar bindiği Burak
 Allah'ın yardımı onunladır
 Peygamberin mucizesi ona kandil
 Veliler hazır oldular duaya
 Ali gönüllerde yer edindi
 Yürüttü himmetiyle Gazi Sultan
 Demez gideceği yere yakın veya uzak
 Gazaya gitti bu himmet eri gör
 Tımarı ya Şam olmalı ya da Irak

Ali Bey gaza niyetiyle yürüdü. Tuna Suyu'nu geçti, Eflak vilayetine girdi. Eflak beyleri ve sipahileri toplanıp itaat edip geldiler, Ali Bey'le birlikte yürüdüler.

Şaban ayının yirmi beşinci günü Boğdan vilayetine geldiler. Boğdan vilayetinin nice beyleri ve askerleri itaat edip boyun eğdiler. Ama Karaboğdanoğlu ortadan kayboldu, nereye gittiği bilinmedi. Nice günler dağlar, dereler ve sahralarda aramadık yer bırakmadılar. Karaboğdanoğlu'nun izine rastlayamadılar.

Sonunda onun askerlerinden birisini ele geçirdiler. Karaboğdanoğlu'nun nerede olduğunu sordular. Kaçıp Leh vilayetine girdiğini öğrediler. Beylerbeyi de gazilere o vilayete saldırmalarını emretti. Gaziler her tarafı talan ettiler. Çok fazla ganimetler elde ettiler. Gaziler altın, gümüş ve çeşitli kumaşlar aldılar, ayrıca çok fazla güzeller esir ettiler. Dört ayaklı davarları sürüp götürmeyi az para getirir diyerek istemediler. Beylerbeyi Boğdan'ın payitahtını yıktı ve köşleleriyle saraylarını harap eyledi. Başka şehirlerini ve köylerini de yıktı ve yaktı, gazileri ganimetlerle zengin etti. Sonra yüz akıyla padişahın hizmetine tekrar döndü.

SORU.— Bu Karaboğdanoğlu nasıl bir kâfirdir ki bu durumlar başına geldi.

Şiirle cevap:

Kralın memleketini basmıştı
Süleyman Bey onun yayını gevşetmişti

Hem Eflak'ı da korkutmuştu
Nice kere memleketini ürkütmüştü

Sultan Mehmed'le de çarpıştı
İyi vuruştu ama askeri kırıldı

Kendi başını zor kurtardı düşmanından
Bu kâfirdir nice askeri dağıtan

Bayezid Han'ın heybeti onu kaçırdı
Onu Leh beyinin ülkesine gönderdi

Âşıkî yaz bu han'ın şevketini
Kulu Ali'de olan himmetini

Bu han'ın himmeti her kulunadır
Fakat bu kul yoldaş edinmiş himmeti

Karaman'da odur Varsağı kıran
Vidin'de Macar'a kılıç vuran

Üçüncü mertebede devletin talihi açıldı
Ziyade oldu Hakk'ın nimeti

Nice yüz bin kulu var devlet sahibi
Fakat Ali'nin üstündür eli

Bu gazanın tarihi hicretin sekiz yüz doksanında Sultan
Bayezid Han kulu Ali Bey'in elinden gerçekleşti.

BÖLÜM 165

Sultan Bayezid Han Gazi'nin Hasleti ve Eserleri

Amasya'da bir büyük medrese ve bir imaret yaptı. Osman-
cık'ta Kızılca Irmak (Kızılırmak) Suyu'nun üzerine bir bü-
yük köprü yaptı. Tokat'ta bir imaret, Edirne'de bir büyük
medrese ve yine büyük imaretle bir hastane ve Tunca Su-

yu'nun üzerine bir büyük köprü yaptı. Hem o vilayet adaleti ve bağışlarıyla doldu. O Rum vezirinin bozduğu gelenekleri Osmanlı kanunu (nizamı ve töresi) üzerine tekrar fazlasıyla iade etti. Gelen fakir zengin gider oldu. O nesli belli olmayan vezirin bozduğu vakıfları ve mülkleri tekrar sahiplerine verdi. Bu saltanat ve şevketin gölgesinin saadeti insanların yaşadığı her mekânı doldurdu. Etraftan devletin merkezine diğer padişahların elçileri gelmeye başladı. Macar padişahından iki elçi geldi. Ayrıca Leh vilayeti padişahından, Eflak, Frenk padişahlarından, Tatar hanından, Çerkes beylerinden, Mısır sultanından, Hindistan padişahından elçiler geldi. Bunların hepsi padişahın huzuruna aynı vakitte geldiler. Sultan Bayezid Han'ın bağışlarını alıp vatanlarına döndüler.

Şiir

Cihana Hak halife etti han'ı
 Cihanın bütün padişahları önünde el bağlamış
 Hilafet tahtı üzre gazilerin han'ı
 Aydınlatmakta iman mülkünü
 Mehmed Han oğlu Bayezid Han
 Giderdi dünyadan şek ve şüpheyi
 Arap, Acem, Hint ve Bulgar
 Boyun eğenidir bu zamanın halkları
 Söylenildi türlü diller âlem içre
 Fakat Âşıkî'dir menakıp tercümanı

BÖLÜM 166

Bu bölüm Osmanogullari'nin yüce eşiğinde bulunan vezirlerin adlarını ve eserlerini açıklar.

İlk vezir Hayreddin Paşa, Orhan zamanında Bilecik kadısıydı. Akyaya'yı Orhan Gazi ona yazdırdı. O zamanlarda yaya olmak için, bizi yaya yazın diyerek iyi atlar hediye ediliirdi. Sonunda İznik kadısı oldu. Gazi Hünkâr'ın kardeşi

Süleyman Paşa Allah'ın rahmetine varınca Gazi Hünkâr Rumeli'ne geçmeye niyet etti; o zaman Hayreddin'i kazasker edindi. Rumeli'ne onunla birlikte geçti. Şimdiki yeniçeriyi de Hayreddin ortaya çıkarmıştır. Kazaskerlikten vezirliğe geçti. Kendisine Hayrettin Paşa denilmiştir. Zira padişahı sürekli hayra yönlendirirdi. Fakire, zengine, ilim ehline Osmanlı'nın kapısında hürmet gösterilmesi onunla başladı. Sonunda İznik'te bir cami ve imaret yaptı ve Allah rahmetine kavuştu.

Kendisinin üç oğlu kaldı. Biri Ali Paşa, biri İbrahim Paşa ve birisi de İlyas Paşa'dır.

Ali Paşa, Bayezid Hünkâr'a kazaskerlik ve vezirlik yaptı. Eserleri: Şimdi kadıların ücret almalarını o başlatmıştır. Tafsilini yukarıda vermiştim. Bursa'da bir imaret yaptı. Allah'ın rahmetine vardı. Ali Paşa hem Emir Süleyman'a da vezir olmuştu. Kardeşi İbrahim Paşa, Sultan Mehmed Amasya'da iken kazasker olmuştu. Bursa'ya gelince vezir oldu. Hem o da kardeşi ve babasının izinde yürüdü. Ondan sonra Sultan Murad'a da dahi vezir oldu. İznik'te bir imaret yaptı. Allah'ın rahmetine vardı.

Onun oğlu Halil Paşa, Sultan Murad'a ve Sultan Murad Han oğlu Sultan Mehmed Han Gazi'ye de vezir oldu. Sonunda İznik'te bir imaret yaptı ve Bursa'da Emir Seyyid'e bir misafirhane yaptı. Sonunda mazlum olarak şehit oldu. Allah'ın rahmetine vardı. Kendisinin iki oğlu kazasker olmuştur ki birisi Süleyman Çelebi diğeri İbrahim Çelebi'dir.

Hasan Çelebi'nin eserleri: Bursa'da bir kervansaray yaptı ve gelirin yarısını Medine-i Resul'e vakfetti.

Bayezid Paşa'nın eserleri: Amasya'da bir imaret, Bursa'da bir medrese yaptı. Allah rahmetine vardı.

Hacı Halil Paşa'nın eserleri: Tamac'ta bir zaviye, Gümüş'te bir medrese yaptı. Allah'ın rahmetine vardı.

Karaca Paşa'nın eserleri: Yenişehir civarında bir zaviye yaptı.

Hacı İvaz Paşa'nın eserleri: Osmanlı'nın kapısında ki paşalar, sinilerle şölen çekmeyi ondan gördüler. Hem başka memleketlerdeki hüner ehlini o Anadolu'ya getirmiştir. Kazova'da bir medrese ve bir zaviye ile Bursa'da bir

mescit ve bir medrese yaptı. Vakıflarından Kâbe'deki fakirlere pay ayırttı. Her yıl bu belirlenen miktarı gönderirler.

Mehmed Ağa'nın eserleri: Osmancık'ta bir imaret yaptı.

Fazlullah Paşa'nın eserleri: Edirne'de seyyidlere mahsus bir imaret yaptı.

Sarıca Paşa'nın eserleri: Gelibolu'da bir imaret yaptı.

İshak Paşa'nın eserleri: Eynegöl'de (İnegöl) bir imaret ve bir medrese yaptı. İstanbul'da bir mescit ve Selânik'te bir Cuma mescidi yaptı.

Kula Şahin'in eserleri: Filibe'de bir imaret ve bir medrese yaptı.

Tuturmezikoğlu Kasım Paşa: Edirne'de sofilere has bir bina ve Karahisar'da bir Cuma mescidi yaptı.

Zağanos Paşa'nın eserleri: Balıkesir'de bir imaret ve bir medrese yaptı.

Kemal Paşa'nın eserleri: İstanbul'da ölünce üstüne bir türbe yaptılar.

Veliyüddinoğlu Ahmed Paşa'nın eserleri: Güzellerin gözlerini, kaşlarını, zülüflerini ve benlerini sürekli methetti ve bu hal üzere öldü.

Mustafa Paşa'nın eserleri: Ermeni Pazarı'nda bir imaret yaptı. Sonunda bir iftirayla şehit oldu.

Gedik Ahmed Paşa'nın eserleri: Karahisar'da bir imaret ve bir medrese yaptı. Sonunda padişah için umduğu şey kendi başına geldi.

Mahmud Paşa'nın eserleri: İstanbul'da bir imaret ve yanında bir medrese ile Sofya'da bir Cuma mescidi yaptı. Vakıflarının cümlesinden Medine-i Resul'ün fakirlerine, âlimlerine, peygamber mescidinin kapıcılarına ve kandil yakanlarına yılda bin filori belirledi. Her yıl gönderirler ve bu meblağ ulaşır. Ayrıca Medine-i Resul'de, Resulullah'ın ruhu için her gün bir hatim okunur.

Mesih Paşa'nın eserleri: Gelibolu'da bir Cuma mescidi yaptı.

Fayik Paşa'nın eserleri: Henüz eser bırakmak niyetindedir.

Nişancı İbrahim Paşa'nın eserleri: Edirne'de bir medrese yaptı.

Rum Mehmed'in eserleri: Osmanoğulları'nın kapısında o vezir oluncaya değin süregelen adetlerin bazısını o kestirdi. Üsküdar'da bir imaret yaptı. Sonunda başka vezirler için umduğu şey kendi başına geldi.

Hâkim Yakup'un eserleri: Osmanlı memleketinin bütününde işitilmedik ve görülmedik bidatleri o ortaya çıkardı. Onun zamanına değin padişahların özel işlerini fesat çıkarıcı olduklarını söyleyerek Yahudilere vermezlerdi. Hâkim Yakup vezir olunca ne kadar aç y Yahudi varsa padişahın işlerine karıştılar. Latife: Hâkim Yakup bir gün Cuma mescidine varmış, İstanbul Yahudileri çok üzölmüşler.

Sinan Paşa'nın eserleri: Vezirlikten azl edilince yine ilme yöneldi.

Manisa Çelebisi'nin eserleri: İstanbul'da mescit yaptı. Sa-ruhan ilinde bir kasabaya su götürdü.

Nişancı Paşa'nın eserleri: Nesli belli değildir. Allah'ın kullarının malına, kanına ve ırzına el uzatmıştı. Nerede uygunsuz işler varsa onun icadıdır. Osmanlı memleketinde İslam hukukuna uygun vakıfları ve mülklerin hepsinin şartlarını bozdu. Gelirlerini padişahın hazinesine getirdi. Sorana da "Bunlar mensuhtur (hükümü kalkmıştır.)" dedi. Bazısını da tımar olarak verdi. Ben kendisine "Şer'-i Muhammedî ile olan vakıflar ve mülkler nasıl mensuh olur (hükümü ortadan kalkar) Hazret-i Muhammed, peygamberlerin sonuncusudur. Ondan sonra bir peygamber daha gelmemiştir ki onun şeriatını mensuh etsin." dedim. Bana cevaben "Sana ait olan neyini aldılar ki böyle konuşuyorsun." dedi.

Kasım Paşa'nın eserleri: Hatunu Alanya beyi kızının malıyla İstanbul'da bir Cuma mescidi yaptı. Öldüğü vakit başsız defnettiler.

Cezerî Kasım Paşa'nın eserleri: İstanbul'da bir mescit ve muallimhane yaptı. Edirne'de bir Cuma mescidi, Bursa'da bir medrese ve Kefe ile Çerkes vilayetindeki Taman'da da birer Cuma mescidi yaptı.

Davud Paşa'nın eserleri: İstanbul'da bir imaret ve bir cami yaptı, içinde Cuma namazı kılındı. Ayrıca bir tatlı, güzel su da getirdi.

Hızır Ağaoğlu Mehmed Paşa'nın eserleri: Amasya'da bir imaret yaptı.

Fenarioğlu Ahmed Paşa'nın eserleri: O da henüz eser bırakmak niyetindedir.

Bu zamana değin bunlar vaki oldu.

Şiir

Hani bunlar ki suret bağlamış ortaya çıkmışlardı
Bunlardan nice gülenler ağlamışlardı

Bunlar mülk kendilerinin oldu sanırlardı
Yalan hayale gönül bağlamışlardı

Bunlar gitti dünyada ancak hayalleri kaldı
Bu hayaller nice canlar dağlamıştı

Âşıkî bu menakıbı ki yazdın
Niceler buna tarih bağlamıştı

BÖLÜM 167

SORU.— Ey derviş! Bu Osmanoğlu'nun büyük medreseler ve imaretler yapmalarından muratları memleketi mi yoksa ahiretlerini mi mamur etmektir?

CEVAP.— Ahiretlerini mamur etmektir. Hem vezirlerin imaretlerinden de anlanan odur ki bunların da niyetleri padişahlarının niyetlerine tabidir.

Eğer bu yaptıkları imaretlerde bu niyetlerinin eseri bazen görünür bazen görünmez, sebebi nedir, dersen...

CEVAP.— Bunların hayır veya şerrine âlimlerle dervişler sebep olur. Zira vezirler âlimlerle dervişlere tabidirler.

Şimdi, bu Osmanoğlu kerametleri zahir olan insanlardır. Bu padişahlardan zahir olan her şey bunların vezirlerinde de zuhur eder. Bu padişahların yanında olan bu vezirler bunların mahremleridir ve bu vezirlerin de kendilerine mahrem birer kethüdası vardır. Bu kethudalar âlimler, dervişler, sıradan insanlar ve cahillerin sohbetlerinde bulunur ve her ne işitirlerse gelirler vezirlere naklederler.

Bu kethüdaların bazısı yanlış doğru sanırlar, gelirler pa-

şalara haber verirler. Yanlışın doğru olduğu üzerinde ısrar ederler. Bu sebepten de âlemde nizam bozulur. Yine bu sebepten Osmanogulları'nın imaretlerinde kavga ve çekişme eksik olmaz. Aslında bu imaretleri yapanın muradı, ahiret hayrını, yani iyilik ve güzelliğini elde etmektir. Bu niyetle bir emin kişiye imaretin işlerine bakma vazifesini verir. O da kalkar kendi gönlünce iş işler, gelen misafirin bazısına yemek verir, bazısına vermez, bazısını da bu imaretlere almazlar. Buna sebep de senin işin gücün vardır veya bu şehirde başka bir imarete kalıyormuşsun derler. Kısacası, bu imaretlerin hizmetkârları bunların kalmasına izin vermezler. Böyle olunca da hayır sahiplerinin hayrına engel olmuş olurlar. Kısacası, bu hale vezirler muttali olunca padişahın emriyle hayır sahibinin hayrının devamı için bir müfettiş gönderirler. O da gelip misafirin yemeklerini keser, ocağın külünü satar, imaretin ekmeğini küçültür, hizmet edenlerin nafakasını keser ve halktan alması gerekenden fazlasını alır. Bu şekilde gelirleri artırır, gelir padişahın hazinesine koyar. Halbuki padişahlar bu hayratları ahiret için etmişlerdir.

Şiir

Garazsız söyleyen Hak kelimini

Kişiler var almaz onun selamını

Adı cahil olur yahut günahkâr

Sözün hepsini hak söylediği için

Müzevir olsa dinler sözünü

Ederler ya kadı ya da imam

Ümittir ki Han Bayezid zamanında

Bula bu âlem şeriat nizamını

Âşıkî açıkla hayır erbabını

Ki vereler misafirin yemeğini

BÖLÜM 168

Şimdi ey azizler! Bu Osmaogulları'nın kılıcı İslam kılıcıdır.

Bunlar gibi padişahların vezirlerinde de gayretullah gereklidir ki padişahların hayırları kat kat olsun. Bu vezirlerin yanlarına gelen âlimler veya dervişler dünya kalamını ederler. Ahiret kalamı ettiklerinde de yine maksatları dünyalıktır. Şimdi bu paşalar da bizim bu halimizi görünce "Bizlerle bunların farkı nedir?" derler. Ey dervişler! Bu söylediğim sözlerle aslında kendi durumumdan haber veriyorum.

Şiir

Paşaların derdi kumaş veya filori
 Gözetirler ne zaman alacaklar öbürünü
 Eğer güzel bir cariye gelse veya oğlan
 Hemen onun gizli huy ve yaşantısı ortaya çıkar
 Kapı görevlileri gelenin elini gözetir
 Bulaşır ellerine dünya kiri
 Âşıkî armağanı bil duadır
 Ulaşır cümle dünyaya nuru

BÖLÜM 169

Osmanlı padişahlarının hasletleri

Osman Gazi Han'ın hasleti her ayda bir kere yemek pişirtip fakirlere yedirmek ve giysiler giydirmek, ayrıca dul kadınlara sadaka vermektir.

Orhan Gazi'nin babası, ayda bir yemekler pişirttiği fakirlerin gelmesi ve her gün yemekler yemesi için imaretler yaptı. O imaretlerde kalanların yemeksiz bırakılmamasını sağladı. Fazlaca sevdiği dervişlere zaviyeler yaptırdı. Nitekim Geyikli Baba üzerine bir Cuma mescidi ve zaviye yaptırdı.

Oğlu Hünkâr Gazi'nin hasleti; o da babası gibi imaretler yaptı ve fazlaca sevdiği dervişler için zaviyeler yaptırdı. Cuma günleri bulunduğu şehirlerde Cuma namazından sonra fakirlere sadaka olarak akçeler dağıttı.

Oğlu Bayezid Han'ın hasleti; o da babası ve dedesinin

yaptığı imaretlerden fazla imaret yaptı. Her Cuma günü bulunduğuşehirde sadaka dağıtırdı.

Oğlu Sultan Mehmed Han Gazi de imaretler yaptı ve Mekke'yle Medine'ye sadakalar gönderdi.

Sultan Murad'ın hasleti; o da imaretler yaptı ve her yıl Kuds-i Şerif, Halilürrahman, Medine-i Resul ve Kâbe'ye (Mekkelilere) sadaka olarak dağıtılması için üç bin beş yüz filori gönderirdi. Her yıl kendisinin âdeti bulunduğuşehirde bin filori seyyidlere kendi mübarek eliyle paylaştırmasıydı. Yine babası ve dedesinin sadaka dağıttığı her şehirde bu da fazlasıyla dağıtırdı. Ankara taraflarında Balık Hisarı denilen bir nice köyü Mekke için vakfetti ki buralardan hayli miktarda meblağlar toplanır.

Şimdi, bu Osmanoğulları'nın hasleti iyidir ve hep iyi olagelmıştır.

Hikâye: Sultan Murad-ı Gazi'ye vezir olan Fazlullah Paşa'ya padişah, her yıl Mekke'ye gönderilen sadakanın yine gönderileceğı vakit gelince "Fazlullah! O filorileri yine Halilürrahman'a, Kuds-i Şerif'e, Kâbe'ye ve Medine'ye gönder. Mevlânâ Yiğen hacca gitmeye niyet etmiş. O parayı al-sın her sene gelecek hacıları beklemekte olan Resulullah'ın şehri Medine fakirlerine dağıtsın." dedi.

Hazinede filori bulunmadı, Halil Paşa'dan ödünç aldılar. Padişah "Halil! Sakın rüşvet parası verme." dedi. Halil Paşa "Devletli sultanım! Atamdan miras kalan filoridir." dedi. Fazlullah padişahın zaman zaman helal mala ihtiyacı olduğunu gördüğünden "Devletli sultanım! Padişahlara hazine gereklidir. Eğer sultanım buyurursa hazine toplayayım." dedi. Padişah "Nasıl toplayacaksın?" diye sorunca Fazlullah "Bu vilayetin halkında çok mal vardır. Padişahların zaman zaman bir şekilde alması caizdir." Sultan Murad Gazi "Fazlullah! Nasıl bu sözü söylersin. Bizim vilayetimizde üç helal lokma vardır ki onlar başka vilayetlerde yoktur. Birisi madenler, birisi kâfirden alınan haraç vergisi, birisi de gazalardan elde edilen maldır. Hem bizim askerimiz gaziler ordusudur. Bunlara helal lokma gereklidir. Askerine ha-

ram lokma yediren padişahın askeri harami olur. Haraminin harpte direnci olmaz, ne olacağı da malumdur." dedi. Kısacası Fazlullah'ın azline bu sözü sebep oldu.

Şiir

Ne han ki uzata zulüm elini memlekete
Ölünce varmaya rahmete
Şunlar ki dünyayı put edindi
Gönül bağlamıştır bir çöplü kıla
Şu kim benzer oturmuş viran bir evde
Habersizdir üstüne duvar yıkılacak
Âşıkî ver öğüdü kendine
Unutma bütün eklemlerin parçalanacak

BÖLÜM 170

Bu bölüm bu padişahların topladıkları malların sonunda ne olduğunu açıklar.

Merhum Yıldırım Hünkâr mal topladı, memleketin işleri kaldı. Akçeler toplayıp hazineye koyardı. Memlekette ke-satlık oldu. Sonunda o malı bedbaht Timur yedi. Memleket ise ayak altında kaldı.

Bağdat padişahı Sultan Ahmed hazine topladı. Topladıkları malları sandıklara koydurdu, gece vakti Dicle'ye bıraktırdı. Irmağın dibine indirdi. Bu işi yapanları da kimseye dememeleri için öldürdü. Sonunda o mal suda kaldı. Kendisi de soyu sopyuyla öldü gitti.

Şiir

İster ki dünyasını suya koya
Nice susuzları suda helak ede
Mal sevgisi onu dinden çıkardı
Yüzü kara günah yükünü götüre

Biri de Horasan padişahı Mirza Şah idi. Çok mal topladı ve o da sonunda bunlar gibi telef oldu.

Rum padişahlarından Karamanoğlu İbrahim Bey de mal topladı. Sonunda ne olduğunu işittiniz.

Şimdi ey dervişler! Mal odur ki hayra sarf oluna. Padişahların dostu odur ki karnı tok ola ve doğru ola. Sağlam ordu ona derler ki tok ola ve kalabalık ola, açlık derdi olmaya.

Şiir

Ne güzel mal ki hayır işine harcaşın
Ondan her işine veresin

Ne şekilde onu topladın sen
Çıkarırdın eşiğe bakan gözü bile

Âşıkî mal deme senden kalana
Ya ceza ya hesap gele başına

Ariflerden birisine “Padişaha hazine gerekli midir?” diye sordular. Arif cevap verdi: “Bir asıl hazine vardır ki o gereklidir.” “O ne hazinesidir?” diye yine sorduklarında “Halkın hayır duaları padişahlara hazinedir.” cevabını verdi.

Hangi han ki dünyadan adaletle gitti
O ahirette bile tahta gitti

Fanilik mülkünde adaletli sultan oldu
Bakilik mülküne sevgili ve tertemiz halde gitti

SORU.— Ey derviş! Bu menakıplarını özetlediğin Osmanoğulları'nın zamanında âlim-i rabbaniler (manevi halleri yüksek âlimler) ve dervişlerle salih insanlar yok mudur ki onları hiç anmadın?

CEVAP.— Vardır. Ertuğrul zamanında Baba İlyas Divane vardı. Anadolu'ya Ertuğrul'la birlikte gelmişlerdi. Koçum Seydi vardı. Kendisi Baba İlyas'ın halifesiydi. Bunlar kerametleri açık olan ve duaları makbul dervişlerdi. Oğlu Osman Gazi zamanında âlimlerden Tursun Fakih vardı. Dervişlerden Baba Muhlis ve Osman Gazi'nin kayınbabası Edebali vardı. Bunlar da duaları makbul dervişlerdi. Oğlu Orhan Gazi zamanında âlimlerden Davud-ı Kayserî, Taced-

din-i Kürdî ve dervişlerden Âşık Paşam Hazreti vardı. Ge-yikli Baba, Yunus Emre, Şeyh Tapduk Emre, Ahi Evren, Ka-raca Ahmed Sultan da Gazi Hünkâr zamanında bulundu-lar. Bunlar da kerametleri açıkça ortada olan ve duaları ka-bul edilen dervişlerdir.

Oğlu Gazi Hünkâr zamanında bu azizlerin bazısı hayatta idi. Âlimlerden Koca Efendi ortaya çıktı ki onun oğlunun oğlu Acem memleketinde Kadızade-i Rumî denilmekle meşhur ol-muştu. Dervişlerden Abdal Murad, Musa Baba ve Pir Ahmet Cesterî... Bunların hepsi kerameti açıkça ortada olan kişilerdi.

Yıldırım Bayezid zamanında âlimlerden Mevlânâ Şem-seddin-i Fenarî ve Mevlânâ Kutbeddin-i İznîkî, Şeyh Yar Ali Horasanî ve Şeyh Cezerî Sirozî ve dervişlerden Şeyh Hamid ve Şeyh Fahreddin Mudurnî... Bunlar da kerametle-ri açıkça ortada olan dervişlerdi.

Oğlu Sultan Mehmed Han Gazi zamanında bu dervişlerin bazısı hayatta idi. Âlimlerden Mevlânâ Hayreddin-i Herevî, Mevlânâ Fahreddin, Seyyid Mehmed-i Buharî ve Rum'dan Şeyh Hacı Bayram vaki oldu. Bunlar da duaları kabul olan dervişlerdi.

Oğlu Sultan Murad-ı Gazi zamanında bu dervişlerin ba-zısı hayatta idi. Âlimlerden Mevlânâ Şerefeddin-i Kırımî, Mevlânâ Hayreddin-i Kırımî Anadolu'ya geldi. Ayrıca Mevlânâ Ahmed-i Güranî Mısır'dan ders-i âm(lık) yapıp geldi ve Anadolu'da pek saygın bir müftü oldu. Dervişler-den Akşemseddin ve Şeyh Abdurrahim-i Rûmî ve Akbıyık vaki oldu.

Oğlu Sultan Mehmed-i Gazi devrinde bu dervişlerin ba-zısı hayatta idi. Âlimlerden Mevlânâ Hüsrev vardı. Mevlânâ Yigan devrin müftüsü oldu. Dervişlerden Şeyh Abdül-latif-i Makdisî ve Zeynî neslinden ve Şeyh Hâfî'nin tarikat silsilesinden Gümüšoğlu geldi. Halvetîlerden duası mak-bul olan Mevlânâ Alaeddin geldi. Mevlânâ Mehmed Zîrek, Hızır Bey Çelebi ve Hocazade ve bunların emsali dervişler pek çoktur. Bunların hepsi duası makbul olan kişilerdi.

Şiir

Ne devran oldu Han Mehmed'in devranı
Ki ruh ve can verdi Mehmed Anadolu'ya

Onun devletinin zamanında
Ziyade oldu Muhammed'in dini

Bu Osmanlı'nın başta gelenidir
Durumu, yedinci padişaktır Mehmed

Sekizinci olarak çağrıldı Bayezid Han
Yedi yer mamur etti an, Mehmed

SORU.— Ey derviş! Bu Anadolu memleketinin dervişleri-
âlimlerinden bahsettin ama Hacı Bektaş Sultan'ı niye anma-
dın?

CEVAP.— Bu andığım dervişler Osmanlı vilayetinde
olanlardır. Bu Hacı Bektaş hiçbir padişahla birlikte bulun-
madı. Bundan dolayı ondan bahsetmedim. Hacı Bektaş Ho-
rasan'dan gelmişti. Menteş adında bir kardeşi vardı. Bera-
berce kalkıp geldiler. Doğru Sivas'a, oradan da Baba İlyas'a
geldiler. Kırşehir'e vardılar ve oradan da Kayseri'ye gel-
diler. Kardeşi Menteş, Kayseri'den yine Sivas'a vardı. Eceli-
nin orada geleceği yazılı imiş, onu şehit ettiler.

Bunların hikâyeleri çoktur, ama hepsi de bilgim dahilini-
dedir. Hacı Bektaş Kayseri'den Karayol'a (Karaöyük) geldi.
Mezarı şimdi oradadır.

Rum'a gelen dört grup insan vardır. Biri Gazian-ı Rum
(Anadolu Gazileri), biri Ahian-ı Rum (Anadolu Ahileri), bi-
ri Abdalân-ı Rum (Anadolu Abdalları) ve birisi de Baciyân-
ı Rum'dur (Anadolu Bacıları). Hacı Bektaş Sultan bunların
içinde Baciyân-ı Rum'u tercih etti ki o da Hatun Ana'dır.
Onu kız edindi, keşiflerini ve kerametlerini ona gösterdi ve
ona teslim etti. Kendisi Allah'ın rahmetine vardı.

SORU.— Bu Hacı Bektaş'ın bunca müridi ve muhibbi var-
dır, bunların biatleri ve silsileleri nereden gelir.

CEVAP.— Hacı Bektaş, sırrını, keşif ve kerametlerini, her
nesi var ise Hatun Ana'ya emanet etti. Kendisi meczup bir
derviş idi; şeyhlik ve müridlikten uzaktı.

Abdal Musa derler bir derviş vardı. Hatun Ana'nın muhibbi idi. O zamanlarda şeyhlik ve müridlik fazla yoktu, tarikat silsilesi de bulunmuyordu. Hatun Ana onun (Hacı Bektaş'ın ?) üzerine bir mezar yaptı. Geldi Abdal Musa bir nice gün burada kaldı. Orhan devri geldiğinde gazalara katıldı.

SORU.— Bu Bektaşiler yeniçerilerin başındaki tac Hacı Bektaş'ın tacıdır, derler.

CEVAP.— Yalandır. Bu börk Bilecik'te Orhan zamanında zahir oldu. Yukarıdaki bölümde açıkladım. Ancak Bektaşilerin giymesini sebep Abdal Musa'dır. Orhan zamanında gazaya geldi ve bu yeniçerilerin arasında onlarla birlikte sefere katıldı. Bir yeniçeriden eski bir börk istedi. Yeniçeri de başındaki külahını çıkardı, bunun başına giydirdi. Abdal Musa memleketine geldiğinde o börk başındaydı. "Bu başındaki de nedir?" diye sordular. O "Buna elef (elif börk) derler." dedi. Allah'a yemin olsun ki bunların başındaki taclarının aslı budur.

SORU.— Bu Resul Çelebi'nin oğlu Hacı Bektaşoğlu Mahmud Çelebi'nin müritlerinden ilim sahibi kimse var mıdır?

CEVAP.— Vardır! Afyonkeşlik, halkalar takmak, toplak, tıplak [?] ve şeytanî âdetler çoktur. Bu halk onun şeytani, Rahmanî mi olduğunu bilmezler. Her kim Hacı Bektaş, Osmanoğulları'ndan birisi ile görüştü derse, bilin ki yalandır.

Şiir

Ömrün bin yıl olsa da aldanma sakın
Bu cihan fitne dolu felek de gaddar

Nasıl aldanır akıllı olan bu fani dünyaya
Ömür tomarı dürüldü tamam oldu defter

Ecel yeli eser çok şefkatlidir
Hayallerini kırıp ümit bırakmaz

Ne zor bir dönemde bulunuyorsun Âşıkî sen
Geçer sonbahar asker gaziye basar

Bu maceranın [?] tarihi hicretin sekiz yüz altmış birinde (M. 1456-57) Sultan Mehmed Han Gazi devrinde gerçekleşti.

BÖLÜM 171

Bu bölüm bu maceralardan sonra ne olduğunu anlatır.

Sultan Mehmed Gazi, Trabzon gazası niyetiyle Anadolu'ya geçti. Neye niyet ettiyse Hak teâlâ onu ona müyesser eyledi. Her memlekette okunan hutbe ve basılan sikke kendi adına oldu. Devletle tekrar tahtına döndü. Her tarafın padişahlarından tahta geçişini kutlamak için elçiler geldi, ama Mısır sultanından elçi gelmedi. Âdet, muhabbet terk edildi.

Aralarındaki düşmanlığa bir sebep de budur. İlk sevgi gösteren sultan oldu. O Karaman'a gelen beylerbeyi sultan oldu. Bu Çerkes taifesi bunu kabullenemediler. Bu sebepten elçi gönderilmedi. Padişah da buna bir parça üzüldü. Hoşkadem, Mısır'a sultan olunca padişah da ona tahta geçişini tebrik için elçi göndermedi. Halbuki âdet gönderilmesiydi. İki taraftan da âdet terk olundu ve muhabbet kesilmeye başladı. Mısır Sultanı Hoşkadem her tarafa düşmanlık yapmaya başladı. Dulkadiroğlu, Mekki'ye fedai gönderdi. Fedai geldi, Elbistan'ın cuma mescidinde kalmaya başladı. Gündüz oruç tutar, geceleyin de gece namazı kılardı. Sonunda bir fırsatını buldu, Mekki Aslan Bey'i cuma mescidinde öldürdü.

Bu Mısır sultanı Hoşkadem'in yanında Mekki Aslan'ın Budak Bey adında bir kardeşi bulunuyordu. Onu Mekki Aslan'ın yerine gönderdi. Bu Dulkadır beylerine hoş gelmedi. Mekki Aslan'ın Şahsüvar Bey adında bir kardeşi daha vardı. O da padişahın yanında bulunuyordu. Dulkadır beyleri Şahsüvar'a haber gönderdiler. "Gel, memleketi sana verelim. Mısır'dan gelen Budak'ın bey olmasını istemiyoruz." dediler. Şahsüvar da padişah'tan izin aldı, vardı. Budak'ı vilayetten sürüp çıkardı. Onun yerine kendisi geçti. Budak da vardı,

* Bundan sonraki kısımlar kronolojik sıra gözetmemektedir. Ayrıca gerek içeriği gerekse üslubu da daha sonra eklenmiş intibaini verdiğiinden Ek başlığı altında değerlendirilmiştir.

Şam'a geçti. Mısır sultanı "Rum padişahı benimle düşman oldu." dedi. Aralarındaki düşmanlığın bir sebebi de budur.

Şiir

Karşılaştı birbirleriyle iki sultan
Gör şimdi ne yapacak takdiri Allah'ın
Bahaneler olur ama mesele görünmez
Asıl bahane kişiye nefis ve şeytan
Bahane iki göründü cihanda
Birisi cehennem yoludur birisi cennet

Bu maceraların tarihi hicretin sekiz yüz altmış ikisinde (M. 1457-58) Sultan Mehmed Gazi zamanında gerçekleşti.

Bundan sonra nice yıl gizlice ve üstü örtülü bir şekilde ilişki kuruldu. Birbirlerine elçi göndermediler. Şahsüvar Mısır'a düşman oldu. Mısır padişahı Şahsüvar'ın üzerine defalarca asker gönderdi. Fakat her varan Mısır askeri kırıldı.

Mısırlı Şahsüvar'la harp ettiği dönemde padişahın katından bir âlim ve fazıl kişi Mekke'ye gitti. Yoldaki su kuyularını harap bir vaziyette gördü. Bu sebepten dolayı hacılar çok zahmet çekiyorlardı. Mekke'den döndüğünde padişaha o kuyuların harap olduğunu bildirdi. Padişah "O kuyuları imar etmek için vakıflar koyalım. Orada yaşayan Araplara kuyuları suyla doldurmaları için bu vakıflardan para versinler." dedi. Bu gayret üzerine padişah nice önemli kişileri o kuyuları mamur etmeleri için hazırlattı ve o kuyulara harcanması için fazlasıyla filori verdi. Mısır beylerine de bir mektup yazdı ve "Saltanat naipleri ve Mısır hâkimleri! Bu gönderdiğim kimselere kuyuların imarı için yardım ediniz." dedi. Fakat ne bu beylere hediye ne de durumu bildirmek için Mısır sultanına elçi göndermişti. Karamanoğlu padişahın bu işinden haberdar olunca kendisi Mısır'a bir yalan söyleyen bir elçi gönderdi. "Osmanoğlu su kuyuları bahanesiyle Mekke sultanına yüklerle filori gönderdi. Osmanoğlu sana düşman oldu." dedi. Mısırlı da bu yalan sözlere inandı. O kuyuları yapmaya gelen kişileri tahkir ettiler,

kendilerine hitaben yazılmış resmi yazıları bile kabul etmediler. Kuyuların yapılmasına izin vermediler. “Osmanoğullarının bir düşündüğü hile vardır ki gelip bizim memleketimizde bu imar işini yapıyor. Biz o işi yapmaktan aciz miyiz ki o gelip bize yardım etsin.” dediler. O kişileri hakaretle Mısır’dan sürdüler. Aralarındaki düşmanlığa bir sebep de bu oldu. Duruma padişah üzüldü.

Bu maceranın tarihi Sultan Mehmed zamanında hicretin sekiz yüz altmış üçünde (M. 1458-59) gerçekleşti.

BÖLÜM 172

Bu bölüm Mısır sultanının Şâhsüvar üzerine tekrar asker göndermesini anlatır

Ordular karşılaştığında Şam naibi Mısır sultanına isyan etti, Şahsüvar’ın tarafına geçti. Mısır askeri geri çekildi ve yenildi. Mısırlı bu hali görünce “Şam naibinin Şahsüvar tarafına geçmesi de Şahsüvar’ın Mısır’a galip olması da Osmanoğlu’ndandır” dediler. Hemen harekete geçtiler. Önce o su kuyularının yapılmasını engelleyen kişileri öldürdüler. Sonra da padişaha özür dileyen bir mektup yazarak “Sizi hayırlardan alıkoyanları öldürdük. Bizim sizinle muhabbetimiz ezelî ve ebedidir.” dediler.

Bir elçiyle bu özür mektubuyla birlikte iyi hediyeler de gönderdiler. Elçi Sultan Mehmed’e geldiğinde padişah onların özürlerini kabul etti. Kendisi de nice yıl geçmiş olsa da tahta geçişini kutlamak için Mısırlıya önemli bir kişiyi elçi gönderdi. Fakat Mısır sultanına yazdıkları mektubu eskisi gibi yazmadılar.

SORU.— Daha önce nasıl yazmak âdetti?

CEVAP.— “Sultan-ı Haremeyn (Mekke ve Medine sultanı) babam” diye yazılırdı. Şimdi “Hâdim-i Haremeyn (Mekke ve Medine hizmetkârı), kardeşim Mısır sultanı” diye yazdılar.

Kısacası, elçi Mısır’a vardı. Fakat Mısır beyleri daha önceki gibi elçiyi karşılamaya çıkmadılar. Sadece çavuş geldi, elçiyi konak yerine getirdi. Kapıya geldiklerinde elçiyi attan

indirdiler. Elçi kapıdan girdiğinde avluda bütün Mısır beylerinin at üzerinde durduğunu gördü. Elçi bunlara itibar etmedi. Selam vermeden ve çarığını çıkarmadan geçti oturdu. Bu Mısır beyleri bunun üzerine bir söz söylemeden çekip gittiler. Çavuş bu beylere niçin selam vermediğini ve çarığını niçin çıkarmadığını elçiye sorunca elçi "Yayanın atlıya selam vermesi sünnet değildir.* Hem çarığımı çıkarmayışımın sebebi de sizin beni gelenek üzere ağırlamadığınızdan dolayı muhtemeldir belki kaldırırsınız, diye çıkarmadım." dedi. O gece yattı. Sabah elçiye sultanını huzuruna götürdüler. Elçi âdet üzere diz çöktü, mektubunu sundu. Elçiye çavuşlar yer öp, dediler. Elçi "Ben yer öpmeye gelmedim. Sadece padişahımdan sultana selam getirdim." dedi. Elçiye küçümse-diler, hakaretle söz söylediler. Elçi de gelince bütün olup biteni padişaha haber verdi. Padişah bu harekete üzüldü. Aralarındaki düşmanlığa bir sebep de bu oldu.

Bu macera hicretin sekiz yüz altmış dördünde (M. 1459-60) gerçekleşti.

BÖLÜM 173

**Bu bölüm Mısır'dan elçinin
ne şekilde geldiğini ve gittiğini açıklar.**

Rum padişahının elçisi döndükten sonra Mısır padişahı da iyi hediyelerle bir elçi gönderdi. Elçi hediyelerini ve mektubunu sundu. Kapıcıbaşı mektubu aldı, okumadılar. Padişah elçiye "Benim seni ayakta karşılamam dedenin hürmetinedir, Hoşkadem için değil! Mısır tahtı gibi bir şehre kanun gelenek bilmeyen kimselerin hükmetmesi yazık değil mi?" dedi. Elçiye gereken saygıyı gösterdiler, fazlasıyla mallar ve kendi padişahlığına layık hediyeler verdiler. Elçi Mısır'a geldiğinde ne gördü ve işitti ise haber verdi. Mısır beyleri padişaha fedai gönderip öldürtmek üzerinde anlaştılar. Pa-

* Elçi Hz. Muhammed'in "Atlı yayaya selam verir." hadisine işaret etmektedir.

padişah durumun farkına vardı. Fedailer geldiğinde tuttular, padişaha getirdiler. Padişah bunlara sordu ve maksatlarının ne olduğunu öğrendi. Onları cezalandırmadı ve Mısır'a geri gönderdi. Fakat kalbindeki düşmanlık arttı. Bu şekilde nice vakit durum devam etti. Sonunda Çerkez beyleri o beylerine zehir verdiler ve öldürdüler.

Bu hadise hicretin sekiz yüz altmış beşinde (M. 1460-61) gerçekleşti.

BÖLÜM 174

Bu bölüm Kayıtbay'ın Mısır'a sultan olmasını açıklar.

Padişah da tahta geçişini kutlamak için elçi göndermedi. Mısır sultanı Şahsüvar'ın üzerine asker gönderdi. Şahsüvar Mısır leşkerini yendi, binlercesini tuttu, öldürdü. Sonunda Şahsüvar'a sığınmış olan Mısır naibi "Beni gönder. Seni Mısır sultanıyla barıştırayım." dedi. Kendisini bıraktılar. Aslında bunun hikâyesi uzundur.

Şahsüvar'ın galip gelmesi padişahın kuvvetiyle idi. Sonunda Mısırlı, Şahsüvar'ın karşısında aciz kaldı. Nice kaleleri ve şehirlerini Şahsüvar harap etti. Mısır sultanı, padişaha elçi gönderdi. Şahsüvar'ın bütün memleketi senin olsun. Ama ona yardım etme." dedi. Padişah da kabul etti. Mısır sultanı Şahsüvar'ın yanındaki Türkmen beylerine de keselerle filoriler gönderdi ve "Rum padişahı da bizimle bir oldu. Şahsüvar'a artık yardım etmez." dedi. Türkmen beyleri Şahsüvar'a ihanet ettiler. Mısır sultanı asker gönderdi. Şahsüvar'ın yanındaki Türkmen beyleri kendisini terk ettiler, Mısır askerine katıldılar. Şahsüvar kaçtı, Zamanlı hisarına sığındı. Mısır leşkeri hisarı kuşattı. Şahsüvar'ı bir hile ile hisardan çıkardılar. Boynuna zincir taktılar, üç kardeşiyle birlikte Mısır'a gönderdiler. Babüzzüveyl'e üstünde çengele asarak öldürdüler. Memleketini de Budak Bey'e verdiler.

Padişah haber gönderdi ve "Hani verdiğin söz! Şahsüvar'ın memleketini bana vermen gerekiyordu." dedi. Cevap

verdiler. “Ne demişsek dedik. Bu şekilde düşmana hile ettik.” Padişah buna da üzüldü. Aralarındaki düşmanlığa bir sebep de bu oldu.

Şiir

Yine bir türlü şekil aldı âlem
Lakin neler tasarlar bilmez âdem
Görünüşüne aldanır kendini kuvvetli bilir
Gerçekte kötünden de kötü bir durumdadır

Bu macera Sultan Mehmed Han Gazi zamanında hicretin sekiz yüz altmış dokuzunda (M. 1464-65) gerçekleşti.

BÖLÜM 175

Bu bölüm Şahsüvar öldükten sonra ne olduğunu açıklar.

Şahsüvar öldükten sonra Budak Bey tekrar bey oldu. Onun Alaeddevle isimli bir kardeşi, padişahın yanında bulunuyordu. Bu da Türkmen beyliğine heves etti. Padişah'tan izin ve yardım istedi. Padişah da oğlunun kapıcıbaşıyla daha başka nice asker verdi. Bunlar vardılar, Budak'la karşılaştılar. Alâeddevle'nin yanındaki Türkmen beyleri ihanet ettiler, Türkmen beyine kaçtılar. Alâeddevle mağlup oldu. Askerin bir kısmı dağıldı. Padişahın göndermiş olduğu kapıcıbaşıyla askerleri(ni kendisine sığındıkları) Sis'in naibi tuttu, öldürdü ve başlarını Mısır'a gönderdi. Mısır sultanı de Çerkezlere emretti, o başları meydana götürüp top ederek çevgân oyunu* oynadılar. Padişah durumu işitince “Benim kullarımın Türkmenlerden kaçıp onlara sığınması ne şaşkıncı!” dedi. Aralarındaki düşmanlığa bir sebep de buydu ve münafıkça dostlukla münafıkça düşmanlığı elden bırakmadılar.

* Ucu eğri uzunca bir sopa ve topla at sırtında oynanan bir oyun.

Şiir

Cihanda dostluk düşmanlık olur
Fakat sonunda hep pişmanlık olur
İlginç bir yerdir insan hem güler hem ağlar
Bazen sağlık bazen hastalık olur
Bu dünyanın kuruluşu böyle oldu
Başı sonunu beklemez sürgün olur
Âşıkî yaz menakıp et temaşa
Deme eğri veya doğru olur

Bu macera Sultan Mehmed-i Gazi devrinde hicretin sekiz yüz seksen üçünde (M. 1478-79) gerçekleşti.

BÖLÜM 176

Bu bölüm bundan sonra ne olduğunu açıklar.

Padişah bu işe bağlanıp kalmadı; nice yıldan sonra tahta geçişini kutlamak için Kayıtbay'a iyi hediyelerle çavuşbaşını elçi gönderdi. Elçi Mısır'a vardığında yine âdet ve gelenek gereği hürmet etmediler. Elçi durumdan şikâyetçi olarak geldi, padişaha durum bildirdi. Padişah buna üzüldü. Daha sonra Mısır sultanı da bu elçinin ardınca muhtesibini elçi olarak gönderdi. Bu muhtesibin elçi olarak gelmesi padişahın hoşuna gitmedi. Zira muhtesip çarşı pazarın büyüğüdür. Kendisi gibi ulu padişahlara muhtesip göndermek karışındaki kişiyi hafife almak demektir. Sultan Mehmed Gazi bu harekete de üzüldü. Bu yine düşmanlığa bir sebep oldu.

Şiir

Kişilik bilmeye insan olmak gerektir
Ve hem onun Allah'a yönelmesi gerektir
Ne bilsin mücevheri pula satanlar
Ki Çerkestir ona alıcı olmak gerektir
Âşıkî hanlara oldu duacı
Gönül mamur etmek için han olmak gerektir

Bu elçinin gelişi hicretin sekiz yüz seksen dördünde (M. 1479-80) gerçekleşti.

Sultanü'l-mücahidin Mehmed Han Gazi Allah'ın rahmetine vardı. Oğlu Bayezid Han sekiz yüz seksen altı (M. 1481-82) tarihinde padişah oldu.

BÖLÜM 177

Sultan Bayezid Han Gazi Dönemi

Sultan Mehmed, Allah'ın rahmetine vardı. İki oğlu kaldı. Biri Sultan Bayezid ve biri Cem Sultan. Sultan Bayezid tahta geçti, padişah oldu. Cem Sultan kaçtı, Mısır'a gitti. Mısır sultanı ona itibar göstermedi. Mekke'ye gitti. Mısırlı Kâbe'de kalmasına izin vermedi. Cem de başını alıp kâfir memleketine gitti. Sultan Bayezid "Bu Mısırlı ne tuhaf! Babamla dostluk etmediler. Benimle de düşmanlığa başladılar. Üstelik kardeşim onların yüzünden kâfire esir olacak." dedi.

Mısırlı, Alâeddevle'nin üzerine defalarca asker gönderdi. Her seferinde Mısır leşkerini Alâeddevle kırdı. Sonunda Mısır'dan büyük bir ordu çıkardı. Hükmettiği yerlerin hepsinden asker topladı, nice bin öşrü Arap'a verdi, hepsini Alâeddevle'nin üzerine gönderdi. Alâeddevle de padişahın eteğine yapıştı. "Devletli sultanım! Ben kuluna himmet eyle. Bana bir sancak asker ver. Ben sana Arap memleketini fethedeyim, senin olsun. Benim istediğim sadece onların şerrinden emin olmaktır." dedi. Sultan Bayezid bu Alâeddevle'nin sözüne güvendi. Bir sancak asker verdi. Horman hisarının civarında konakladılar. Arap askeri karşlarına geldi. Sabah-tan akşama değin büyük bir harp oldu. Halep beyinin başını kestiler. Ulu hacibini, Rumkale beyini, Bere beyini, Antep beyini ve daha nice beylerini tutsak ettiler. Sultan Bayezid'e gönderdiler. Arapların ok atan baş parmaklarını kestiler, bıraktılar. Mısır'dan gelen sultanın asıl askerleri ise çarpışmadılar, Malatya yoluna doğru gittiler. Alâeddevle bu sancak beyine "Ne duruyorsun! Bu Mısır sultanını askerleri bizim avımızdır." dedi. Ardına düştüler. Mısır askerleri derbende

pusu kurmuşlardı. Alâeddevle pusuyu duydu, ama haber vermeden kaçtı. Bu sancak beyi gafil bir anında yakalandı, harp etmeye başladılar. Sancak beyi mağlup oldu. Ordularını ise Alâeddevle'nin Tükmenleri yağmaladı.

Şiir

Düşmana karşı çıkmak için er olmak gerekir
Hem adını sakınan komutan gerekir

Dininin şerefini iyice korumalı
Lütuf ve yardıma mazhar olması gerekir

İslam kandili o gazi han'a
O Türkmen ne yaptı, bilmek gerekir

Bu macera Sultan Bayezid devrinde hicretin sekiz yüz seksen yedisinde (M. 1482-83) gerçekleşti.

BÖLÜM 178

Bu maceradan sonra ne oldu?

Rum tarafından Karaman Beylerbeyi yürüdü. Külek hisarını, Analakşan hisarını, Mozalan hisarını, Barsbeyte hisarını, Adana, Tarsus ve dört hisarı daha ki bunlar kâfir elinde olup Müslümanların hisarlara girmesine izin vermezlerdi, bütün bu hisarları fethettiler. Bu hisarlara bir Müslüman uğrasa ondan haraç alırlardı. Söz söylemek isteyen döverler, dine söverlerdi. Kiliselerinde çanlar çalar, hiçbir Müslümana haraç vermezlerdi.

Karagöz Bey o hisarları fethettiğini padişaha bildirdi. Padişah emretti, kâfirleri hisarlardan çıkardılar, kiliseleri mescit yaptılar, kâfirlerin evlerine Müslümanları oturttular. Karagöz Bey o hisarları sağlamlaştırdı, sonra padişahın hizmetine geldi.

Bunun tarihi hicretin sekiz yüz seksen yedisidir (M. 1482-83).

BÖLÜM 179

Bu bölüm bunlardan sonra ne olduğunu açıklar.

Mısır sultanına “Rum padişahının değersiz bir kulu geldi, bu kadar yeri zapt etti.” dediler. Mısır sultanı asker gönderdi. Asker Halep’e geldi. Padişaha Mısır sultanının asker topladığını, Halep’e vardığını ve o almış oldukları hisarları geri almak istediğini söylediler. O sıralar padişah’tan Mısır’a elçi gelmişti. Elçiyle gönderilen mektupta “O kulumun fethettiği hisarı almak benim muradım değildi. Ancak Karaman vilayetini Hak teâlâ bana müyesser etti. Fakat Varsak vilayeti isyankârlık, Turgutoğlu haramilik ediyor; yolları kesip Karaman’a rahatlık vermiyorlar.” deniliyordu.

Mısır sultanı bu söze güvenmedi. Turgutoğlu ve Varsak beylerine çok fazla mal gönderdi ve “Karaman’ı rahatsız etmeye devam edin. Size yardım için asker de vereyim” dedi. Bu taraftan padişah da “Gidin, o kulumun fethettiği hisarları bekleyin.” diyerek bir sancak asker gönderdi. O beyler Adana’ya geldiler. Kimse karşısına çıkmadı. Yürüdüler, oradan Mis’e vardılar. Cihan Suyu’nun kenarında Gündüzoğlu Mehmed Bey, Üzeyiroğlu Mekki Bey, Ramazanoğlu Ömer Bey ve daha nice Varsak beyleriyle karşılaştılar ve büyük harpler yaptılar. Gündüzoğlu’nun başını kestiler. Ramazanoğlu’nu tutsak edip padişaha gönderdiler. Döndüler, Adana’ya gelerek dinlenmeye çekildiler.

Bu durum Halep’te olan askere malum oldu. Bunlar da Mısır sultanına haber gönderdiler. “Biz Rum padişahının askerine karşı duramayız. Bize yardım gönder.” dediler. Mısır sultanı da büyük bir ordu topladı. Bunun için hazineler döktü. Bu ordu Halep’teki askeriyle buluştu. Padişah da Anadolu beylerbeyine haber gönderdi ve “Çok sayıda sancak asker toplayın. Varın, Adana’da olan kullarıma yardım edin.” dedi. Beylerbeyi de asker topladı. Ereğli’ye vardı, orada konakladı. Yeme içme ve sohbetle meşgul oldular. Sekiz aydır Halep’te olan Mısırlının askeri padişahın askerinin rahat bir halde eğlenceyle meşgul olduğunu öğrenince yürüdüler, Bakraz Dağı’nı aştılar. Cihan Suyu’nun

kenarına geldiler. Suya köprü yaptılar. Ayas hisarında toplar döktüler, yiyeceklerini hazırladılar, toplarını çektiler. Adana köprüsünün başına geldiler. Adana'da olan askere düşmanın geldiği haberi ulaştı. Musa Bey'le Mustafa Bey'in başlarını kestiler. Ferhad'ın haberi olunca atına bindi. Atta duramadı, düştü. Onun da başını kestiler. Ele geçen askeri kırdılar. Bazısını iplere dizdiler, Halep'e ve Mısır'a gönderdiler. Adana hisarının önüne geldiler. Askerlerinin etrafına hendek kazdılar, kuşattılar. Hisara toplar kurdular ve cenge başladılar.

Şiir

Şunlar ki düşmandan gafil oldu
Verir başlarını muratsız, aldanır oldu
Atına düşman biner evi yıkılır
Düşmanlar mutlu dostlar memnun oldu
Âşıkî Allah'ın işi şaşırtıcıdır
Aslında hepsi malum oldu

Bunun tarihi hicretin sekiz yüz doksanı, Safer ayının başlarıdır (M. Şubat 1485).

BÖLÜM 180

Bu bölüm padişaha hisar bekleyen askerlerinin gaflet anlarında kırıldığı haberinin gelişini açıklar

Padişah "Askerin kırılması veya kırmasında şaşılacak bir şey yoktur." dedi. Anadolu beylerbeyisi Hersekoğlu Ahmed Paşa'ya "Tez elden varın, o hisarda bekleyen kullarıma yardım edin." diyerek emretti. Bunlar da yürüdüler, Adana'ya geldiler. Askerin çoğu yaya idi, azıkları ve hazırlıkları yok idi. Aç açık bir halde düşmana karşı durdular. Hisar halkı hisardan çıktı, düşmanın toplarını bozdular.

Şiir

Âşıkî söyle menakıp burada kalsın
 Yazayım bu hanlı da andığımdan
 Mehmed Han oğlu Bayezid Han
 Diyeyim gazalarını bildiğimden
 İlahi Osmanoğlu nesli hak
 Kalalar kıyamete değin hükm-i mutlak
 Her kim bu duaya amin derse
 Ede her korkudan Hak onu emin

BÖLÜM 181

SORU.— Ey derviş! Bu Osmanoğulları'nın tarihlerini ve menakıplarını yazdın, ama ömürlerini ve saltanat müddetlerini bilir misin?

CEVAP.— Elbette bilirim. Tarihlerin aslında gördümdü.

Osman Gazi'nin ömrü altmış dokuz yıl oldu. Otuz beş yaşında Karacahisar'ı fethetti. Yirmi altı yıl Osman Gazi dediler. Vefatına sebep; ayağındaki zahmet bahane oldu. Allah'ın rahmetine vardı.

Bunun oğlu Orhan Gazi'nin ömrü seksen iki yıl oldu. Babasının vefatında kırk beş yaşında idi. Babasının vefatından sonra otuz sekiz yıl adına hutbe okundu. Üç yıl da babasının yanında almak vermek, yani hüküm ve hükümet onundu. Onun da vefatına sebep ayağındaki zahmet idi. Allah'ın rahmetine vardı.

Bunun oğlu Murad Han Gazi'nin ömrü altmış sekiz yıl oldu. Babasının vefatında otuz yedi yaşında idi. Bunun da otuz bir yıl adına hutbe okundu. Sırp kralıyla yapılan harpte şehit olarak vefat etti. Allah'ın rahmetine vardı.

Bunun oğlu kendisine Yıldırım Han da denilen Bayezid Han'dır. Bunun ömrü de altmış yıl oldu. Babasının vefatında kırk dört yaşında idi. Bunun da on altı yıl adına hutbe okundu. Vefatına sebep Timur'la yapılan savaş oldu.

Bunun oğlu Mehmed Gazi'nin ömrü kırk sekiz yıldır. Ba-

başının vefatında on sekiz yaşında idi. Bunun da yirmi bir yıl adına hutbe okundu; bir müddet Amasya vilayetinde sonra cümle memlekette hükmettiği sürece okunan hutbesi tam yirmi bir yıl sürdü. Bunun da vefatına sebep Edirne'de ishal olmasıdır. Doktorlar çare bulamadılar. Allah'ın rahmetine vardı.

Bunun oğlu Murad Han Gazi'nin ömrü kırk dokuz yıl oldu. Babasının vefatında on sekiz yaşında idi. Otuz bir yıl adına hutbe okundu. Bunun da vefatına sebep bir gün çıktığı gezintiden dönerken başının ağrmasıydı. Birkaç gün başı zahmet etti kendisine. Sonra Allah'ın rahmetine vardı.

Bunun oğlu Sultan Mehmed Han Gazi'nin ömrü 51 yıldır. Babasının vefatında 17 yaşında idi. Kendi adına 30 yıl hutbe okundu. Vefatına sebep ayağındaki zahmetti. Doktorlar tedavisinde aciz kaldılar. Sonunda doktorlar toplandılar, görüş birliğiyle ayağından kan aldılar. Zahmet daha da arttı. Acısını hafifletmek için şerbet verdiler. Allah'ın rahmetine vardı.

Şiir

Tabipler şerbeti verdi han'a

O han içti şerbeti kana kana

Ciğerini doğradı şerbet o han'ın

İçince inletti yana yana

Dedi niçin kıydı bana hekimler

Boyadılar ciğerimi kana

Fayda vermedi tabibin şerbeti

Tedavileri bütünüle uğradı ziyana

Doktorlar han'a çok kusurlar etti

Budur doğru söz düşme şüpheyeye

Dua et Âşıkî bu han hakkında

Ki rahmet nuruna canı boyana

İlahi nesli kalsın kıyamete değin

Özellikle de benzeri olmayan Han Bayezid'e

İlahi cümle oğlunu yaşlı görsün
 Oğlunun oğlanları da gelsin divanına
 Diyenler bu dua hakkında amin
 Cihan afetlerinden olsun emin

BÖLÜM 182

**Bu bölüm Sultan Bayezid Han'ın kardeşi
 Sultan Cem sonunda ne oldu onu anlatır.**

Mısır'a gitti. Mısır'dan Mekke'ye gitti. Mekke'den tekrar Mısır'a geldi. Mısır'dan kâfir memleketine gitti. Frenk beylerine vardı. Frenk'te bulunuyorken kardeşi Sultan Bayezid, Frenk beylerine para gönderdi. Kâfir beylerinin reisi Papa ile kâfirler toplanıp Sultan Cem'i İslam memleketine göndermeyi istediler. Şöyle düşündüler. İki durum söz konusu olabilir. Babasının memleketine ya sahip olur veya olamaz. Eğer olacak olursa tekrar bizim üzerimize asker toplayıp gelir. Eğer olmazsa bizim itibarımızı zedeler. Bunca kâfir beyleri toplandı, yine de kırıldı, derler. Sonunda onu öldürmek istediler. Başını zehirli usturayla tıraş ettiler. Baş ve bütün gövdesi şişti, ilaç fayda vermedi. Allah'ın rahmetine vardı. Öldükten sonra kâfirler tabutu kurşunlayıp tabut içinde kadit ettiler. Şehit olduğunu Sultan Bayezid'e bildirdiler. Sultan yas tuttu. Bütün âlimler ve salih insanlar bu yasa iştirak ettiler. Âlimlere, dervişlere ve seyyidlere çok fazla akçeler dağıttı. Ruhu için dualar ettiler. Ondan sonra Sultan Bayezid, Sultan Cem'in tabutunu getirtmek istedi. Kâfirler vermek istemeyip "Bizim diyarımızda da Osman neslinden bir kimsenin bulunmasını istiyoruz." dediler. Sonunda Sultan Bayezid gayret edip adamlar gönderip tabutu getirtti. Tabut gelirken seyyidler, âlimler ve fazıl insanlar karşıladılar. Tazim ve hürmetle getirip Bursa'da kardeşi Sultan Bayezid türbesine koydular.

Bu vakıa hicretin dokuz yüz dördünde (M. 1533-34) gerçekleşti.

BÖLÜM 183

Bu bölüm Sultan Bayezid'in hasletlerini ve onun zamanındaki âlimleri ve dervişleri açıklar.

İlk olarak âlimlerden Hocazade vardır. Mevlânâ Alâeddin Azebi ve Seyyidzade Seyyid Hamideddin, Mevlânâ Kesteli, Hatibzade, Mağnisazade ve Hüsamzade; bunlar hep fazıl kişilerdi. Dervişlerden Şeyh Mustafazade-i Karamanî ve Şeyh İlâhi Simavî vardı. Bunların benzeri pek çok dervişler de vardı.

Sultan Bayezid, Edirne'de bir imaret yaptı. Her yıl üç bin beş yüz filori Mekke'ye, Kuds-i Şerif'e, Halilürrahman'a, Medine-i Resul'e ve Mekke'ye gönderirdi. Kendi mübarek eliyle seyyidlere bin filori dağıtmak âdeti vardı. Geldiği şehirde babası, anası gibi fakirlere akçe dağıtırdı. Allah rahmet etsin.

[2] HÂZÂ MENÂKIB U TEVÂRÎH-İ ÂL-İ OSMÂN

Bismillahirrahmanirrahîm

El-Hamdü li'llâhi'llezî en'ame 'aleyne ve hedânâ li'l-İslâmî ve ce'alenâ min ümmeti habîbihi Muhammed 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm.

İy 'azîz fakîr ki Dervîş Ahmed 'Âşıkî'yam ibni Şeyh Yahyâ ve ibni Şeyh Selmân ve ibni sultânü'l-me'âlî 'Âşık Paşa'yam ve ibni mürşidü'l-âfâk Muhlis Paşa ve ibni kutbu'd-devrân Baba İlyâs halîfe-i seyyid-i Ebu'l-Vefâ nevvarallahu kubûrahum.

Fakîr dahı gûşe-i ferâgatda teslîm-i rızâ küncinde fenâ ve sabır hırkasın geyüp oturmuş-ıdum Kostantiniyye'de ve du'â sofrası-y-ılan mütena'im olmuş-ıdum. Nâgâh bir cemâ'at 'azîzlerden 'Âl-i 'Osmân'ın tevârîhinden ve menâkıbından zikr itdiler. Fakîrden dahı sū'âl itdiler. Fakîr dahı cevâb virdüm. Orhan Gâzi'nün imâmı İshâk Fakîh oğlu Yahşî Fakî'dan kim ol tâ Sultân Bâyezîd Han'a gelince bu menâkıbı ol Yahşî Fakî'dan yazılmış buldum kim ol Yahşî Fakî Orhan Gâzi'nün imâmı oğludur ve fakîr dahı ba'zı [hâllar]ından ve kâllerinden ve menâkıblarından ihtisâr idüp kalem diline virdüm. Kalem dahı safha-yı sahrâda beyâz kalbe söyledi. Fakîr dahı kim işitdüm, cân kulagını ol nagmeye tutdum. Gönlüm dahı hayretde kaldı. Hemân-dem eyitdüm kim

Nazm

Allahu 'Alîm ü Hayy u Kâdir
Sânî'ü sanâyi' hâzır u nâzır

İy yoklıktan iden bu varı izhâr
Birliğine hem itdüren ikrâr

İnsânı iden fakîr ü sultân
Hükmine viren delîl ü bürhân

İy 'aybı görüp setr iden Hak
Gaffâr-ı zünûb Hâkim-i mutlak
Göñül gözine cemâli göster
Bir kulam u ben za'îf ü kemter
'Ömrüm ki bu dem irişdi hadde
Heştâd u şeş bu yıl u sedde
Gördüm bu cihân gazâsını çok
Gelmez hisâba aîlmazı yok
Devrümde olanı defter itdüm
Oguz'dan olan Gök Alp'a gitdüm
Yazdum menâkıb-ı Âl-i 'Osmân
Guzât-ı kâmil ü han u sultân [3]
Didüm ki diyem neseb ü neslin
Kim aîlâyasın bu hanlar aslın
Neden oldu anı beyân ideyüm
Bu gâzileri ki 'ayân ideyüm
Hem saltanatını vü şevketini
Diñle ki diyem ü heybetini
Kandan yörüyüp ne ile vardı
Vardugı ili ya neçe aldı
Ne itdi ol ile ol han u şâhlar
Kim oldu cihânda pâdişâhlar
Ma'lûm ideyin biñde birin
Añla ki ne dir bu 'ışk pîrin
Kim neseb ü neslüm bu âl-ıla togdı
Hem toganumuz bu âli gördi
Zâhir ü bâtın du'âcılaruz
Hizmet işiginde nâcîlerüz
Nesl ü nesebüme Âl-i 'Osmân
'Âşıkî diyüp iderler ihsân
'Âşıklaruz kadîm du'âcı
Bil du'â olur güneh ilâcı

Evvel bu âle du'â idelüm
 Andan menâkıbı zikr idelüm
 Hem du'âm ola kabûl-i mutlak
 Zâhir olına çü şems-i işrâk
 Feth-i kelâm-ı bâb-ı evvel
 Esmâ-yı neseb olına i'lâl

BÂB [1]

Esâmî-i Nesl-i Âl-i 'Osmân

'Osmân Gâzi ibn Ertoñrıl Gâzi ibn Süleymân Şâh Gâzi ibn Kayaalp ibn Kızıl Boga ibn Bayıntur ibn Aykolug ibn Togar ibn Kaynıtur ibn Sunkur ibn Bakıyı ibn Sugar ibn Toktemür ibn Basuk ibn Gök Alp ibn Oguz ibn Karahan ibn Aykutluk ibn Tozak ibn Karahan ibn Baysub ibn Kamarı ibn Kızıl Boga ibn Baybus ibn Togar ibn Sevinç ibn Çarboga ibn Kurtılmış ibn Karaca ibn Amudı ibn Karalı Oğlan ibn Süleymân Şah ibn Karahul ibn Korluga ibn Yantemür ibn Turtmuş ibn Çin ibn Maçin ibn Yafes ibn Nûh Nebî aleyhisselâm.[4]

BÂB [2]

'Osmân Gâzi'nün neseb ü nesli ne vilâyetden geldiler, gelmelerine sebab ne oldu ve pâdişâhlığa sebab ne oldu ve bu Rûm vilâyetine ne sebab-ilen geldiler anı beyân ider.

'Osmân Gâzi kim dedesi Süleymân Şah Gâzi'dür, en evvel bu Rûm vilâyetine ol gelmişdür. Gelmege sebab budur kim Âl-i 'Abbâs zamânından tâ Süleymân Şâh zamânına degin nesl-i celî ['Arab] gâlib-idi nesl-i Yafis üzerine. Rûm dahı maglûb-ıdı ve 'Acem dahı maglûb-ıdı nesl-i Yafes oldukları sebabden. 'Acem pâdişâhları gayretlendiler kim bize 'Arab gâlib oldu didiler. Yafes neslinden göçer evi kendülere sened idindiler. Ol sebabden 'Arab'a gâlib oldılar. 'Arab kim maglûb oldu, vilâyet-i kâfir temerrüd itdiler ve hem bu göçer ev-

lû halkdan 'Acem ihtirâz itdiler. Tedbîr itdiler. Süleymân Şâh Gâzi'yi ilerü çekdiler kim ol göçer evüñ ulularından idi. Elli biñ mikdârı Türkmân ve Tatar evin koşdılar; "Varuñ Rûm'a gazâ idüñ." didiler. Süleymân Şâh dahı kabûl itdi. Geldi Erzurum'dan dahı Erzincan'a indi ve Erzincan'dan Rûm vilâyetine girdiler. Bir niçe yıl yörüdiler. Etrâfları feth itdiler.

Süleymân Şâh Gâzi haylı bahâdurliklar itdi. Bu Rûm'ıñ taglarından ve derelerinden incindiler. Göçer evlerüñ tavarı dereden ve depeden incinür oldu. Gine Türkistân'a 'azm itdiler. Geldükleri yola gitmediler. Vilâyet-i Haleb'e çıkdılar, Ca'ber Kal'ası'nuñ öñine vardılar ve ol arada Furat ırmağı önlerine geldi. Geçmek istediler. Süleymân Şâh Gâzi'ye eyitdiler: "Hanum! Biz bu suyu niçe geçelüm.?" didiler. Süleymân Şâh dahı atın suya depdi. Öñi yar-ımuş; at sürçdi, Süleymân Şâh suya düşdi. Ecel mukadder-imiş, Allah'ıñ rahmetine kavuşdı. Sudan çıkardılar Ca'ber Kal'ası'nuñ önünde defn itdiler. Şimdiki hinde aña "Mezâr-ı Türk" dirler. Ve hem ol kal'aya dahı gine o nesilden Düğer dirler bir tâyife vardır ol kal'aya şimdi dahı anlar hükm iderler. Eyle olsa bu göçer halk etrâfa tagıldılar. Ba'zısı beriyyeye gitdiler. Şimdiki hâlde anlara Şam Türkmânı dirler. Ba'zısı gine Rûm'a döndiler; kimi Tatar ve kimi Türkmân'dur. Şimdiki hinde bu Rûm'da olan Tatar ve Türkmân o tâyifedendür. Ve ba'zısı Süleymân Şâh'ıñ üç oğluna uydılar kim biri Sunkur Tigin'dür ve biri dahı Küntogdı'dur ve biri Ertoñrıl Gâzi'dür ve bu üç kardaş geldükleri yola döndiler. Furat'ıñ başından Pasin ovasına ve Sürmelü Çukurı'na vardılar. Ertoñrul ol arada kaldı. Kardaşları ile gitmedi ve dört yüz mikdârı göçer ev-ile kaldı. Ol iki kardaşları gine asıl vatanlarına gitdiler. Ertoñrul ol aralıkda bir niçe müddet turdı, yaylasını yayladı ve kışlasını kışladı. Bir niçe zamândan soñra Sultân 'Alâ'addîn dahı vilâyet-i Rûm'a teveccüh itdi. Kısmet olduğu kadar feth olındı. Pâdişâh oldu. Bunuñ tafsili çokdur, fakîr ihtisâr itdüm; anuñ-ıçun kim Âl-i 'Osmân menâkıbını beyân idem.

Ertoñrul Gâzi işitdi kim Âl-i Selçuk neslinden Sultân 'Alâ'addîn 'Acem'den Rûm'a gelüp pâdişâh oldu. Ertoñrul

eydür: “Bize dahı vâcib oldu kim erüñ kadrı bilinür vilâyete varavuz ve hem biz dahı gazâ idevüz.” didi. Ertoñrul Gâzi-nüñ üç oğlu var-ıdı. [5] Biri ‘Osmân biri Gündüz ve biri Saru Yatı. Aña, Savcı dahı dirlerdi. Bunlar dahı Rûm’a teveccüh itdiler, geldiler, hısn-ı [?] Musûl vilâyetine irdiler. Ertoñrul Gâzi’nüñ Rûm’a gelmesine bir nice rivâyet vardır. Esahh bu fakîr zikr itdügümdür.

Ve bir oğlu Saru Yatı’yı Sultân ‘Alâ’addîn’e göndürdi kim didi kim: “Bize dahı yurt gösterüñ, varalum gazâ idelüm.” didi. Atasınuñ habarın Sultân ‘Alâ’addîn’e getürdi. Sultân dahı gâyetde ferahnâk oldu, bunlaruñ gelmesine. Ve ol hinde Karacahisâr teküri ve Bilecük teküri sultâna mutî’ olup harâc virürlerdi. Ol iki hisâruñ aralıgı vilâyeti kim Söğüt’dür, bunlara yurt gösterdiler kışlayıçun. Ve Domanıç tagını ve İrmeni Bili’nüñ tagını bunlara yayla virdiler. Saru Yatı atasına vardı bu habarı virdi. Ertoñrul dahı kabûl itdi. Yörüdi Engürü’ye geldiler, yurtlarında sâkin oldılar. Ertoñrul Gâzi zamânında ceng ü cidâl olmadı. Yaylalaruñ yayladılar, kışlalaruñ kışladılar. Ve ol zamânda Sâhibüñ [Şabın] Karahisâr’uñ vilâyetinde Germiyân Babası Alışar vardı ve hem Çavudur [Çavdar] dirler-idi, bir Tatar dahı var-ıdı. Bu Karahisâr vilâyeti ile Bilecük vilâyetini gâh gâh gelürler ururlar, uşandururlar-ıdı. Bu Ertoñrul Gâzi gelmesiyle ol kâfirlerüñ vilâyeti emîn olmuş-ıdı Tatarlardan. Bir gün Ertoñrul Gâzi, Allah rahmetine vardı. Söğüt’de ‘Osmân Gâzi[yi] atasınuñ yirine givirdiler. Hemân ki ‘Osmân Gâzi atası yirine kim turdı yakın konşı kâfirler-ile gâyet müdârâya başladı ve Germiyânlu-y-ılan ‘adâvete başladı. Anuñ-ıçun kim bu geldükleri vilâyetüñ kâfirleri Germiyânlu’dan incinürlerdi. Ve ‘Osmân Gâzi dahı ırak yirlerden av itmege başladı; gâh gice-y-ile ve gündüz varmag-ıla. Kendünüñ yanına hayli adamlar dirildiler.

Nazm

Kuşandı dîn kılıcın bile ‘Osmân
Ki ikrâr itdüre her dile ‘Osmân

İde İslâm'ı izhâr 'âlem içre
 İde rûşen cihânda nûrî 'Osmân
 Çü küfr ü zulmeti Rûm'ı alupdur
 Diler kim 'âlemi nûr ide 'Osmân
 Açıldı fursat-ı İslâm kapısı
 O kilde kim miftâh oldu 'Osmân
 Muhammed ümmetinüñ serveridür
 Olupdur mu'cize mazharı 'Osmân

BÂB [3]

Anı beyân ider kim 'Osmân Gâzi etrâfa gicede gündüzde
 gâh gâh yörümeğe başladı.

Aya Nikola dirlerdi bir kâfir var-ıdı. Ya'ni Eynegöl'de 'Osmân yaylaya ve kışlaya gitdikleri vaktin bunların [6] göçin uşandururdu. 'Osmân Gâzi Bilecük tekürine bundan şikâyet itdi ve Bilecük tekürine eyitdi: "Sizden dilegümüz budur kim bizüm yükcügezlerümüzü yaylaya gitedüğümüzde size emânet koyalım." Ol dahı kabûl itdi ve her vaktin 'Osmân Gâzi kim yaylaya gitedükde kamu esbâblarını öküzlere yükledürlerdi, bir niçe hatun kişiyle göndürürlerdi, varurlar kal'ada korlardı. Kaçan kim yayladan gelseler peynir, halı, kilim ve kuzular armagan iledürlerdi, emânetlerin girü alurlardı giderlerdi. Ve bu kâfirler bunlara gâyet i'timâd idüp tururlardı ve illâ Eynegöl kâfirleri 'Osmân Gâzi'den ihtirâz iderlerdi ve bunlar dahı anlardan ihtirâz iderlerdi.

Meger bir gün İrmeni Bili'nden 'Osmân Gâzi yitmiş kişiyilen geldi kim Eynegöl'i giceleyin ura. Bu kâfirlerin câsûsı var-ımuş, kâfirlere bildürdi. Kâfirler dahı pusı kodılar. Aratun dirler-idi 'Osmân Gâzi'nün bir martalozu var-ıdı. Geldi habar bildürdi kim "Bil dükendüğü yirde pusı kodılar." Gâziler dahı Hakk'a sığındılar. Togrı pusıya yörüdiler. Cem'îsi piyâde-y-idi. Kâfirler çoğ-ıdı. 'Azîm ceng oldu. 'Osmân'ın karındaşı Saru Yatu'nun oğlu şehîd oldu kim ol Bay Hoca'dur. İrmeni Bili'nün dükendüğü yirde Hamza Beg kö-

yinüñ nevâhisindedür ve hem ziyâretinüñ yanında bir harâbca kervânsaray dahi vardır. Oradan döndiler girü geldi, 'Osmân Gâzi yaylaya gitdi.

Nazm

Budur gazâ-yı evvel 'Osmân aña
Diyem ikincisin işid ü taña

Gelür yurdına ider çok niyâzı
Ki gayret şevkını cânuma bagla

Dir iy ma'bûd ki İslâm kuvvetin vir
Özine dir ki miskîn 'Osmân agla

BÂB [4]

Anı beyân ider ki 'Osmân Gâzi niçe düş gördi
ve kime habar virdi ve ta'bîri ne oldı, anı beyân ider.

'Osmân Gâzi niyâz itdi ve bir lahza agladı. Uyku gâlib oldı, yatdı, râhat oldı. Görür kim kendülerinüñ aralarında bir 'azîz şeyh var-ıdı. Hayli kerâmeti zâhir olmışdı ve cemî'i halkuñ mu'tekadı idi. Dervîş-idi. Ve illâ dervîşlik bâtınıday-ıdı. Dünyâsı, ni'meti, tavarı çoğ-ıdı. Sâhib-çırak u 'alem idi. Dâyim müsâfirhânesi âyendeden ve revendeden hâlî ol-mazdı. Ve 'Osmân Gâzi dahi gâh gâh gelürdi, bu 'azîze ko-nuk olurdu. 'Osmân Gâzi kim uyudu, düşinde görür kim bu 'azîzüñ koynundan bir ay togar, gelür 'Osmân Gâzi'nüñ koynına girür. Bu ay kim 'Osmân Gâzi'nüñ koynına girdü-gi demde göbeginden bir ağaç biter, kölgesi 'âlemi tutar. Kölgesinüñ altında taglar var ve hem taguñ dibinden sular çıkar. Ve bu çıkan sulardan kim içer ve kim bağçalar suva-rur ve kim çeşmeler akıdur. Andan uyhudan uyandı, sürdi geldi, şeyhe habar virdi. Şeyh eydür: "Ogul 'Osmân Gâzi, saña muştılık olsun kim Hak ta'âlâ saña ve neslüñe padi-şahlık [7] virdi, mübârek olsun." didi. "Ve benüm kızum Malhun senüñ halâluñ oldı." dir ve hemân-dem nikâh idüp kızını 'Osmân Gâzi'ye virdi.

Nazm

Dir oglum nusret ü fırsat senüñdür
Hidâyet menzili ni'met senüñdür

Saňa virildi baht düşmesün taht
Ezelî tâ ebed devlet senüñdür

Senüñ neslünde 'âlem râhat ola
Du'âlar neslüne erden senüñdür

Yana çıraklaruñuz 'âlem içre
Döşene sofralar da'vet senüñdür

İki cihânda hayırla añılmak
Nesâb u nesl-ile bürhân senüñdür

Çü Hak'dan irdi saňa baht u devlet
Cihân içre olan devrân senüñdür

Süleymân-ı zamânuñ menba'ısın
Ki ins ü cinne hem fermân senüñdür

Şeyh Edebalı kim 'Osmân Gâzi'nüñ düşini ta'bîr itdi ve pâdişâhlığı kendüye ve neseb ü nesline muştıladı; yanında Şeyh'üñ bir mürîdi var-ıdı, adına Dervîş Tururoğlu [Durdı-oglu] dirler-idi. O dervîş eydür: "İy 'Osmân Gâzi! Hak ta'âlâ saňa pâdişâhlık virdi bize dahı şükrâne gerek." didi. 'Osmân Gâzi eydür: "Her ne vakt kim pâdişâh olam saňa bir şehir vireyüm." didi. Dervîş eydür: "Bize şu köycügez yiter, şehirden vazgeldük." dir. 'Osmân Gâzi kabûl itdi. Dervîş eydür: "Bize mektûb vir imdi." 'Osmân Gâzi eydür: "Ben mektûbu yazabilür miyin ki benden mektûb istersin." didi. 'Osmân Gâzi eydür: "Uşda bir kılıcum var atamdan ve dedemden kalmışdur, anı saňa vireyüm. Ve bir maşraba dahı var, anı dahı saňa vireyüm. Bile senüñ elüñde olsunlar ve bu nişânı saklasunlar. Ve eger Hak ta'âlâ beni bu hizmete kabûl idecek olursa, benüm neseb ü neslüm dahı bu 'alâmeti göreler kabûl ideler." Şimdiki hinde o kılıç o dervîşüñ nesli elindedür. 'Osmân Gâzi pâdişâhuñ neslinden o kılıcı kim gördiler dervîşlere ihsânlar itdiler ve o kılıcuñ eski kınını tekrâr yeñilediler.

Edebalı yüz yigirmi biş yaşadı ve iki 'avrat aldı. Biri yigitliğinde ve biri pîrliginde. Ve evvelki hatununuñ kızını Osmân'a virdi ve pîrliginde aldığı hatun Taceddîn-i Kürdî kız-y-ıdı. Hareddîn paçanak oldu. Bu menâkıbı Edebalı oğlu Mahmûd Paşa'dan işitdüm. Sultân Murâd'un babası Sultân Muhammed zamânında ve hem ol Mahmûd Paşa yüz yaşından ziyâde yaşamış-ıdı.

BÂB [5]

Anı beyân ider kim 'Osmân Gâzi'nün kayınatası
düşî ta'bîr itdükdən soñra ne zâhir oldu ve neye meşgûl oldu,
anı bildürür.

Hemân-dem bu ta'bîri kim işitdi def'î himmet kılıcını göñlî-nün biline muhkem bağladı. Bir gice sürdi Eynegöl'e vardı. Yanında "Kulaça" dirlerdi bir hisârcuk var-ıdı; anı [8] yagmaladı, oda urdı. Hem ol gice kâfirlerini kırdı. Sabâh kim olıcak vilâyetün kâfirleri cem' oldılar, Karacahisâr tekürine habar göndürdiler kim: "Ya ne turursın kim seni ve neslünü esîr iderler ve hem bu vilâyeti bizüm elümüzden alurlar, harâb iderler. Kendüler hûd yir su dutar Türk degüller kim biz dahı anuñ-ıla mu'âmele ide-y-idük." didiler. "İmdi bunları bu vilâyetden çıkarmasavuz veyahud bunları kırmasavuz ahır peşimânlık fâyide virmez." didiler. Anuñ dahı bir karındaşı var-ıdı, adına Kalanoz dirler-ıdı. Ana 'azîm leşker koşdı, Eynegöl kâfirleri-y-ile cem' oldılar. 'Osmân Gâzi dahı gâzileri cem' itdi. İkizce'ye geldi. Tomalıç Bili'n aşduklarını yirde oğraşdılar. Gâyetde 'azîm ceng oldu. 'Osmân Gâzi'nün karındaşı Saru Yatı'yı anda şehîd itdiler. Ol yirde bir çam ağacı vardur şimdiki hinde, aña Kandillü Çam dirler. Vakıt vakıt anda bir şu'le görürler. Ve ol Kalanoz didükleri kâfir dahı düşdi. 'Osmân Gâzi'ye habar virdiler kim: "Ol kâfir düşdi." didiler. 'Osmân Gâzi eydür: "Evvel anuñ karnını yaruñ dahı it gibi eşün, gömün." dir. Her ne kim didiye anı itdiler. Bu sebebden ol yirün adı "İteşeni" kaldı. Saru Yatı'yı dahı götürdiler, Sögüt'de atasınuñ yanında defn itdiler.

Nazm

Gazâ kim itdiler Allahu ekber
Didiler her nefes Allahu ekber

Salındı seyf-i İslâm kâfir üzre
Urıldı nevbet-i Allahu ekber

Kılıçlar kölgesinde cennet-i Hak
Resûl'den bu habar Allahu ekber

Bozıldı çañ çañlıklar kilîse
Makâm oldı dîne Allahu ekber

Ve bu gazânuñ târîhi hicretüñ altı yüz seksen bişinde vâ-
kır' olındı.

BÂB [6]

Anı bildürür kim Sultân 'Alâ'addîn işitdi kim
bu kâfirler müsülmânlar-ıla ne iş itdi.

İmdi Sultân Alâ'addîn tahkik habar bildi kim 'Osmân Gâ-
zi'nüñ üzerine kâfirler galaba leşker ile varmışlar ve karın-
daşı Saru Yatı'yı şehîd itmişler. Her kangı kâfirün leşkери
vardıysa bildürdiler. Sultân dahı eyitmiş kim: "Ma'lûm ol-
dı kim Karacahisâr teküri bizüm-ile yagı olmuş." didi. "Ve
hem o Germiyânoglu garîbleri sevmezdi, ekseri o kâfirlerün
hareketi anuñ ihmâлиндendür ben hîd bilürin." didi. Emr it-
di, "Tîz leşker cem' olınsun." dir, kim "Ol kâfirler bunuñ gi-
bi hareket iderler. Veyâ gayret-i İslâm bizde yok mıdır?"
Leşker-i azîm cem' olındı. Hücûm itdiler, Karacahisâr'ıñ
üzerine düşdiler. İşitdi 'Osmân [9] Gâzi dahı geldi. O da bir
tarafdan cenge meşgûl oldu. Bir iki gün ceng olunca feryâd-
çılar geldiler kim sultâna eyitdiler: "Bayıncar Tatar geldi,
Eregli'yi aldı yıkdı ve halkını kırdı ve şehrini oda urdı." di-
diler. Sultân Alâ'addîn dahı 'Osmân Gâzi'yi okıdı, getürdi.
Hisâr-ıçun getürdükleri yarakları cem'isini virdi kim ey-
dür: "Ogul 'Osmân Gâzi, sende sa'âdet nişânları çokdur.
Saña ve neslüñe 'âlemde mukâbil olıcı yokdur, benüm

du'âm Allah'uñ inâyeti ve evliyânuñ himmeti ve Muham-med'üñ mu'cizâtı senüñ-ile biledür" didi. Ve kendüsi dö-nüp vilâyetine gitdi. Hemân sultân kim gitdi 'Osmân Gâzi dahı birkaç gün sabr itdi. Âhir hisârı yagma itdi, feth olındı. Tekürini dahı tutdı, gâzileri ganî itdi. Şehrüñ evlerini gâzi-lere ve gayrıya virdi. Anı İslâm şehri itdi.

Nazım

Şular kim ni'meti Hak'dan alupdur
O ni'met ehline ni'met tolupdur
Yi yidür ni'meti iy merd-i kâmil
Ne itseñ bil senüñlen ol kalupdur
Cihâna her gelen kısmet-ilendür
Yiten ü hem biten kim er olupdur

Bu fethüñ târihi hicretüñ altı yüz seksen yidisinde vâkı' olındı.

BÂB [7]

**Sultân Alâ'addîn vilâyetine varup
Tatar-ıla ne'yledügin bildürür.**

Sultân Alâ'addîn dahı gör ne'yledi. Hemân ol aradan Ereg-li'ye teveccüh itdi. Tatar dahı bildi kim sultân kendünüñ üzerine gelür, karşıladı. Biga öyüğünde bulışdılar. İki gün gice gündüz cenk olındı. Âhirü'l-emir Tatar leşkeri şikest oldı. Tatarı şöyle kırdılar kim bî-hadd ü bî-kıyâs; ammâ ek-serinde tutup hayalarını kesdiler, derisin birbirine dikdiler, keçelere kapladılar, hayvanlara atdılar; ad-ıçun. Şimdiki hinde dahı ol yazınuñ adına "Taşak Yazısı" dirler.

Nazım

Cihânda her kişi kim ad komışdur
Ya acı ya şîrîn kim dad komışdur
Nişândur söylenür dilde vü ilde
Sûreti bozulur bünyâd komışdur

Gider kendüsi ad kalur cihânda
Adına söylenür falan komışdur
İnanuñ bu söze vallâh ki direm
Kara-durur yüzi kim yalan komışdur

Bu Karacahisâr'uñ fethi târîhi hicretüñ altı yüz seksen yi-disinde vâki olındı 'Osmân Gâzi elinden. [10]

BÂB [8]

'Osmân Gâzi hisârı aldugından soñra Sultân Alâ'addîn'e ne göndürdi ve sultândan aña ne geldi anı beyân ider.

'Osmân Gâzi kim hisârı alıcak tekürini tutdı, hayli tuhfe ve teberrükler-ilen karındaşı oğlu Aktemür ile sultâna göndür-di. Aktemür dahı bunları alup sultân 'Alâ'addîn'e götürdi. Sultân'ın dahı ferahlığı ziyâde oldı. Aktemür'e mübâlaga 'atâlar itdi. 'Osmân Gâzi'ye dahı sancak esbâbıyla eyü atlar ve gazâ yarakları bile virdi. Aktemür dahı kim sancagı ge-türdi, ikindü vaktı-y-ıdı, hemân nevbet uruldu. 'Osmân Gâ-zi ayagın turdı nevbet urılınca. Tâ şimdiye degin Âl-i 'Os-mân seferde nevbet ursalar ayagın tururlar.

SÜ'ÂL. — Gayrı pâdişâhlarda bu âdet yokdur, ya bu Âl-i 'Osmân'da nedendür?

CEVÂB. — İki ma'nî-yi hâs vardur. Biri budur kim bunlar gâzilerdür, nevbet kim urulur, i'lâm-ı gazâdur, "Gazâyâ hâ-zır oluñ" demek olur. Bunlar dahı "Allah rızâsı-y-ıçun gazâ-ya hâzıruz" diyü ayagın tururlar. Ve biri dahı bunlar sâhib-çırak ve sâhib-sofra ve sâhib-'alemdür ve sâhib-simâtlardur kim 'âlem halkına ni'metler yidüreler. Nitekim Halîlü'r-Rahmândaki bu 'âdetdür. İkindü vaktında nevbet ururlar kim halk gelüp ta'âm yiyeler. İmdi bu Âl-i 'Osmân her ne kim iderler, be-kânûn-ı edeb iderler.

Nazm

İşitdük kânûn-ı 'Osmân kim var
Budur 'adli vü bezli şen iden yâr

Bularuñ kölgesinde uçdı hü mâ
 Şikârdur bunlara her murg-ı sunkar
 Cihân halkına farz oldı ideler
 Du'âlar cümle halkuñ bil kim iy yâr
 Gerekdür kuvvet ü hem 'akl u tedbîr
 Muvâfık olma bil 'ilm ü takdîr
 Gerekdür yâr u hemdem-i münâsib
 Gerek yigit ola vü ger ola pîr

BÂB [9]

Anuñ beyânındadır kim 'Osmân Gâzi tedbîr itdi kim
 yâr u yoldaş kimi idine ve anuñ nevâhisinde kimler vardır,
 anlaruñ-ıla niçe zindegânî ide.

Karındaşı Gündüz'i okıdı. Eydür: "Sen ne dirsın kim biz bu vilâyetleri nice feth idevüz ve ne sûret-ilen yöriyevüz kim leşker cem' olına." didi. Karındaşı eydür: "Nevâhimüzde olan vilâyetleri uralum bozalum." dir. 'Osmân Gâzi eydür: "Bu re'yde fesâd vardır; anuñ-ıçun kim bu nevâhilerümüzi yıkup bozarsavuz, bu şehrimüz kim Karahisâr'dur [Karahisâr], ma'mûr olmaz. Evvel re'y ü tedbîr budur kim konşılarumuz-ıla müdârâ döstlikların idevüz." Nitekim Bilecük teküri-y-ilen dâyimâ dostlık [11] iderlerdi. Yaylaya gitseler emânetlerini dahı Bilecük hisârında korlardı. Kaçan gelseler tulumla peynirler, karın-ıla kaymak katıkları, eyü halılar ve kilimler göndürürlerdi. Ammâ er kişi-y-ile göndürmezlerdi, hatun kişiler-ile göndürürlerdi. Anlar dahı 'Osmân Gâzi'ye gâyetde i'timâd iderlerdi.

Hırmenkaya begi Köse Mihâl var-ıdı, anuñ-ıla dahı gâyetde döstliklar iderlerdi. Ve hiç vech-ile bunlaruñ arasında bir gün hâl u kâl vâkı' olmadı. Ammâ Germiyanoglı-y-ıla gâh gâh 'Osmân halkı ceng iderlerdi. Ve bu kâfirler dahı gâyetde ferah olurlardı kim: "Germiyanoglı-y-ılan 'Osmân'uñ 'adâveti vardır." dirlerdi. Bundan soñra 'Osmân Gâzi dahı Eskişehir'de Hamâm yöresinde bâzâr turgurdi.

Etrâfuñ kâfirleri dahı gelürler maslahatların görürlerdi. Gâh gâh Germiyân halkı dahı gelürlerdi. Bir gün Bilecük'den bâzârcı kâfirler gelmişler ve hem Germiyân'dan dahı gelmişler. Bu Bilecük'de kâfirler eyü bardak düzerler. Bâzâra yük-ilen satmaga getürmüşler. Germiyânlu'nuñ birisi bir bardağın almış, nesne virmemiş. Bu kâfirler gelüp 'Osmân Gâzi'ye şikâyet itmiş. 'Osmân Gâzi dahı ol bardağı alan kişiyi getürmüş, belki döğmiş, dahı kâfiruñ hakkını alıvirmiş. Be-gâyet yasak itmiş, "Hergiz Bilecük kâfirlerini incitmeyeler." Bunlara 'adl gösterdi. Tâ şol hadde vardı kim Bilecük kâfirlerinüñ 'avratları dahı Eskişehir'üñ bâzârında gelürler, bâzâr idüp maksûdlarını görüp giderlerdi emn ü emân-ıla. Bu Bilecük'üñ kâfirleri dahı 'Osmân Gâzi'ye gâyetde i'timâd itmişlerdi kim "Bu Türk bizüm-ile eyü togrılık ider." dirlerdi.

Nazm

Hîle it düşmene tâ kim vire el
 Ki fırsat bulasın zînhâr başın al
 Yidür ni'met içür şekker şarâbın
 Ko key ola aña bulasın mecâl
 Velî gâfil yörime itmesin al
 Ki peşmân fâyde virmez olsa melâl

BÂB [10]

**Hırmenkaya kâfirleri 'Osmân Gâzi-y-ilen
 ne vech-ile âşinâ oldılar ve ne'ylediler, anı bildürür.**

'Osmân Gâzi kim sancagı begi olup at bindi, Köse Mihâl dâyim anuñ-ıla bile olurdu. Ekser bu gâzileruñ hizmetkârları Hırmenkaya kâfirleri-y-idi. Bir gün 'Osmân Gâzi Mihâl'e eydür: "Tarakçı Yiñicesi'ne segirdim idelüm dirüz, sen ne dirsın?" Mihâl eydür: "Hanum! İmdi Sorkun üzerinden Sarukaya'dan, Biştaş'dan geçelüm kim Sakaryı [Sakarya] suyunı geçebilevüz ve hem dahı gâziler bize ol taraftan

gelürler." didi. "Ve Mudurnı vilâyetini dahı urmaga kolaydur." didi. " Ve hem ol vilâyet ma'mûrdur. Samsa Çavuş dahı ol vilâyete yakın olur ve aña dahı i'lâm idelüm." didi kim "Bir fursat olduğu yerde bize bildüre." Ve hem anuñ bi- gi [12] itdiler. Vardılar, Biştaş'ın tekyesine kondılar. Şeyhi- ne sordılar: "Su geçüd virür mi?" Şeyh eydür: "Gâzilere ge- çüddür, Allah fazlı-y-ıla." Atları yemin kesüp bindiler, su kenârına vardılar. Samsa Çavuş'ı sunuñ kenârında buldı- lar. Hâzır ve müheyâ oldu. Bu gâzileri togrı Sorkun üzeri- ne ilette ve ol vilâyetüñ kâfirleri Samsa Çavuş-ıla âşinâ ol- muşlardı. Hemîn ki anı gördiler ve bu 'askeri gördiler mu- tî' ve münkâd oldılar. Erleri ve 'avratları karşı geldiler. Aralarında bir mute'ayyince kâfir var-ıdı. Anı okıdılar, gel- di 'Osmân Gâzi'ye 'ahd ü peymân itdiler kim Samsa Çavuş ne dirse anı kabûl ideler.

SÜ'ÂL.— "Samsa Çavuş ne kişidür?"

CEVÂB.— "Bir kişidür kim anuñ da hayli cemâ'atı var ve hem yoldaşlığa yarar bir karındaşı dahı var, adına Sülemiş dirler. Ve ol vakt kim Ertoñrul [Erdunrıl] Gâzi Söğüd'e gel- di. Bunlar dahı anuñ-ıla bile gelmişlerdi. Ol aralıkda tur- madılar. Eynegöl kâfirleri incindüğü sebebden vardılar, Mudurnı [Muturnı] vilâyetinde karâr itdiler. Anuñ kâfirle- riyle müdârâ idüp oturlardı. Ve ol sebebden 'Osmân Gâ- zi ol vilâyeti bunlara ısmarladı ve ol aradan 'Osmân Gâzi segirdim itdi. Göynük vilâyetine vardılar, Tarakçı Yeñicesi vilâyetin dahı urdılar. Geldiler Gül-Falanoz'a [Göl-Fla- noz'a] çıkdılar. Yine Hırmenkaya'dan Karacahisâr'a çıkdı- lar. Mihâl önlerince kılagoz-ıdı. Ammâ esir almadılar, mâl ganîmet çok aldılar. Anuñ-ıçun esir almadılar, halkı ken- dülere tâbi' itmek-içün.

Nazm

Sebeb-i 'Osmân'dan toydı vü guzât
Kimi altun gümüş aldı kimi at
Kimi begendüğü kızlardan aldı
Gâzilerün-idi ol demde fursat

Gâziler cem' oldu 'Osmân'a niyyet
Ki dâyim artar oldu fazl u ni'met

Sa'âdet güneşi togdı ezelden
Nazar idüñ gâziler oldu mir'ât

Çün kim 'Osmân Gâzi bunçılâyın gazâlar itmege başladı, etrâfuñ kâfirleri ihtirâz ider oldılar. 'Osmân Gâzi Bilecük kâfirlerine gâyetde hürmet ider. Sordılar kim: "Bu Bilecük kâfirlerinüñ nice hurmeti var senüñ yanunda?" dirler. Eyitdi kim: "Konşularumuzdur. Biz bu vilâyete garîb geldük, bunlar bizi hôş tutdılar. İmdi bize dahı vâcibdür kim bunlara hurmet idevüz." didi.

Nazm

Vâcibdür döstlük itmek konşı-y-ılan
Sakın kim konşını olmaya yılan

Kime kim döstlük itseñ it hazer sen [13]
Hazersüzdür başı yollarda kalan

Hâssa kim kâfir olsa döst idinmez
Dilinde dîni bâtlı kavli yalan

BÂB [11]

Anı beyân ider kim Köse Mihâl düğün ider.

Kızını Gül Falanozoglı'nuñ begine virür.

Mübâlaga ağır yarak gördi kim adlu düğün eyleye. Düğün esbâbı tamâm oldu. Etrâfuñ kâfirlerine ve tekürlerine okuyıcılar göndürdi. Ve hem 'Osmân'ı dahı okudı ve hem tekürlere dahı habar göndürdi kim: "Gelüñ, bu Türk ile âşinâ oluñ kim bunuñ şerrinden emîn olasız." didi. Va'de olındığı gün geldiler. Düğüne mübâlaga saçular getürdiler. 'Osmân Gâzi cemi'isinden soñra geldi. Eyü halılar ve kilimler ve sürü-y-ile koyunlar getürdi. Ve illâ 'Osmân Gâzi'nüñ saçusını gâyetde begendiler. El-hâsıl üç gün düğün oldu. Ve bu tekürler 'Osmân Gâzi'nüñ keremine hayrân kaldılar. Ve

illâ fırsat bulımazlar kim karvayalar. Bilecük tekürine ‘Osmân Gâzi mahabbetler gösterdi. Ve evvelden bunuñ-ıla gâ-yibâne âşinâlıkları var-ıdı. Ve illâ müvâcehe birbirin görme-mişlerdi. Zîrâ ‘Osmân Gâzi yaylaya gitseler cemî’ emânetle-rini Bilecük hisârında korlardı ve ol sebebdan âşinâ olmuş-lardı. Bilecük teküri dahı düğün itmege niyyet idi.

Nazm

Mihâl kim düğün itdi gör ne itdi

Gâziler şevketine bünyâd itdi

Düğüne nice tekürler ki geldi

Kamusı ‘Osmân-ıçun tedbîr itdi

Kimi didi ki tîz bunı dutalum

Bilecük teküri bir tedbîr itdi

Kim ya’nî düğün idüp karvayalar

Muhâlif tedbîri kendüyi tutdı

BÂB [12]

**Bilecük tekürinüñ düğün itdüğün bildürür kim
ol dahı Yarhisâr tekürinüñ kızın alsa gerek.**

Ol dahı Mihâl’i okıdı. Tanışık itdiler. Cemî’ düğünün esbâbın tamâm itdiler. Ol bu etrâfuñ tekürlerine okıcılar göndürdi. Ammâ ‘Osmân Gâzi’ye dahı okuyıcı varmadın, Bilecük tekü-rine süri-y-ile koyunlar göndürdi ve eyitdi kim: “Karında-şum bunı düğüne hidmet idenlere yidürsin.” didi. “İnşâallah ben dahı vardugum vaktın saçumı iledem” didi. “V’eger ka-rındaşuma lâyıık saçum yog-ısa baña lâyııkın iledem.” [14] di-di. El-hâsıl-ı kelâm bunlar okımadın göndürdügüdür. Anuñ-ıçun kim Mihâl düğününde va’deler itmişlerdi. Tekür dahı Mihâl’ı ‘Osmân Gâzi’ye okuyıcılığa gönderdi ve hayli altun gümiş avadanlığın bile göndürdi. Ve Mihâl dahı gelicek ‘Os-mân Gâzi’ye bu tekürlerün ittifâkların ve murâdları ne-y-idüğün bildürdi. “Gâfıl deprenme.” didi ve düğüne okudı.

‘Osmân Gâzi dahı Mihâl’e okuyıcılık hayli nesne virdi.

'Osmân Gâzi dahı eydür: "Mihâl Beg karındaşum teküre benden selâm idesin. Üşde şimdi biz dahı yaylaya göçsevüz gerek. Ve hem kayınanam ve hatunum dahı karındaşumuñ anası-y-ıla bilişmek isterler. İmdi karındaşum hûd bilür kim Germiyânoglu bizüm-ile ne hâldadır? Kerem itsünler dâyi-mâ zahmetümüz çekegelmişlerdür. Bu yıllığa dahı çeksünler. Anamuñ ve benüm havâyiclerümüzi gine hisâra göndürelüm." didi. Mihâl 'Osmân Gâzi'nün bu habarın gelüp teküre habar virdi. Tekür dahı gâyet sevindi, cân-ıla sözini kabûl itdi. Mihâl'i gine göndürdi. Bir güne va'de olındı kim 'Osmân Gâzi dahı anda vara ve hem didi kim; "Bizüm hatunlarımız sahrâya öğrenmişlerdür. Bilecük tar yirdür, dügünü anda itmesünler." didi. Bu sözi dahı tekür kabûl itdi. Dügünü Çakırbıñarı'nda eyledi. Ve hem va'de-i sahîhde 'Osmân Gâzi dahı öküzlerini yükletdürdi. Hemîşe ile den hatunlara virdi. [Ve keçeler arasına bir niçe adamlar bile sardılar.] Sürdiler ahşam karañusunda hisâra girdiler. Bir iki katar öküz kim hisâra girdi. Keçe yüklerinden adamlar yalın kılıc-ıla dökildi. Def'î kapucuları paraladılar. Hisârda hûd adam az kalmışdı, ekseri düğüne gitmişlerdi. Hisâr feth olındı.

Geldük bu tarafda 'Osmân Gâzi dahı görelüm ne'yer. Ve bir niçe gâzileri baş bezleriyle 'avrat tonına koydı. Teküre habar göndürdi. Eydür: "Bunları ayruca bir yirde kondur-sunlar ki hatunlarımız andağı tekürleri görüp utanmasunlar." Tekür bu söze gâyetde ferah oldı. Eydür: "Türkün eri 'avratı âsânlığ-ıla eyü elüme girdi." dir. Ayru yir hâzır itdürdi. 'Osmân Gâzi dahı öküzleri getürenler-ile şöyle kavlı itmişdi: Anlar hisâra girdügi sâ'atda 'Osmân dahı teküre geley-idi ve hem ol dahı ahşamın geldi. Ya'ni hatunlarını dahı âşikâra getürmezler. Tekür dahı karşıladı, ta'zîm-ilen kondurdu. Dahı tekür odasına varmadın hemân-dem 'Osmân bindi Mihâl dahı bile bindi. Tekür'e "Hay Türk kaçdı." didiler. Tekür dahı serhoşca-y-ıdı. Bindi, ol dahı Türkün ardına düşdi. 'Osmân Gâzi geldi Kaldurayık [Kaldırık] dirler bir dere var, Bilecük'e yakın yirde. Anda gelicek turdı. Tekür dahı ol araya kim irdi, bogazı ele virdi. 'Osmân Gâzi tekürün başını kesdirdi, döndi 'ale's-sabâh Yarhisâr'a indi.

Tekürini tutdı, gelini dahı tutdılar. Dügüne gelen halkuñ ekserini esîr itdiler. Tizcek Turkut Alp'ı Eynegöl'e [İnegöl] saldılar kim: "Ayanikola kim Eynegöl teküridür işidüp kaçmasun." didiler. Turkut Alp dahı irdi. Eynegöl'i çevürdi. 'Osmân Gâzi dahı her ne kim aldılar Bilecük'e getürdiler, mesâlih ne-y-ise gördiler. [15] Andan Eynegöl'e geldiler. Hemân ki geldiği gibi yagma itdi. [didi ?] Gâziler izin isteditler, "hay" diyince hisâra girdiler, tekürini pâre pâre itdiler. İrkeğini kırdılar, dişisini esîr itdiler. Anuñ-ıçun ki çok Müsülmânlar kırılup şehîd olmaga bu kâfirler sebep olmuş-ıdı.

Nazım

Gör imdi hîle-i 'Osmân ne itdi
Baş oynadı vü hem çok başlar ütdi
Kâfirler oña duzaklar düzerdi
Bu çâpük ayagın karvadı tutdı
Kâfirler kazdı kuyı Gâzi düşeler [2b]
Kâfirler düşdi gâziler dürişdi
Karañu kâfirüñ gözin büridi
Gâziler nûrı 'Osmân'a buluşdı

BÂB [13]

Ol gelini kim tutdılar Yarhisâr tekürinüñ kızı-y-ıdı
anı kime virdiler ve hem ol kimdür? Bu bâb anı bildürür.

'Osmân Gâzi anı oğlu Orhan'a virdi kim anuñ adına Lülüfer Hatun dimişler-idi. Orhan Gâzi dahı ol zamânda yigit olmuş-ıdı ve bir oğlu dahı var-ıdı kim anı göç üzerinde koyup tururdu ve bu dört pâre hisârları kim aldılar ammâ vilâyetlerinde 'adl ü dâd itdiler ve cemî'i köyleri yirlü yirlerine gelüp mütemekkin oldılar. Vaktları kâfir zamânından dahı eyü oldı [3a] belki. Gayrı vilâyetlerden dahı adamlar gelmeğe başladı bundağıların râhatlıkların işidüp. El-hâsıl-ı kelâm 'Osmân Gâzi düğün eyleyüp ol kızı kendü oğlu Orhan Gâzi'ye virmek istedi, hem eyle itdi.

Bu Lülüfer Hatun ol hatundur kim Kapluca Kapusına yakın yirde Bursa hisârı dibinde tekyesi vardır ve hem Ülüfer suyunuñ köprüsini ol hatun yapdurmışdur ve ol suya vech-i tesmiye ol köpri olup-durur ve hem Murâd Han-ı Gâzi anuñ oğlıdur. Ve hem Süleymân Paşa dahı anuñ oğlıdur. Bu ikisi-nuñ atası Orhan Gâzi'dür. Hatun kim vefat idicek Orhan Gâzi'ylen Bursa hisârında bile defn itdiler, vallahu a'lem.

Nazım [3b]

Zihî devlet ki Hatun buldı Hak'dan
 Ki burcından belürdi gün şafakdan
 O burcdan kim tulû' itdi Murâd Han
 Süleymân Paşa çıkdı hem nikâbdan
 Selâtîn 'ankâlar Hatun togurdi
 Cihân rûşen nûr oldu ol çirakdan [16]
 Cihâna toldı 'anber müşk ü bûlar
 'Araklar kim belürdi gül varakdan
 Cevâhir ma'dini çün zâhir oldu
 Tâlibler cem' olur yakın ırakdan
 'Âşıkî yazdı ma'din-i menâkıb
 Bunuñ üstâdını buldurmdı çokdan [4a]
 Aldı 'Osmân Bilecük'i hey yâr
 Yarhisâr'ı içinde her ne ki var
 Milk ü mâlın tasarruf itdi kamu
 Nasîb itdi 'inâyet-i Gaffâr
 Şular kim haraca mutî' degüldür
 İşleri pür hîle vü mekkâr
 Gâzi 'Osmân ki itdi hîle buña
 Bilür-idi ki bular-ıdı gaddâr
 Gâzi 'Osmân ne itdiyse hak itdi
 Yine ider kâfirlere tekrâr

Velehu eydan

Alındı Eynegöl kırıldı kâfir

Gâziler mâl u ni'met aldı vâfir [4b]

Harâb itdiler ol küfrüñ diyârın

Getürdiler yirine nûr-ı zâhir

Gör imdi 'âleme kim geldi 'Osmân

Neyi kim tutdı âsân itdi Kâdir

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ altı yüz toksan tokuzında vâ-ki' oldı.

BÂB [14]

Anı beyân ider kim 'Osmân Gâzi evvel Cum'a namazını nirde bünyâd itdi ve her feth itdüğü şehirde ne sûret-ile oldı.

Kaçan kim Karacahisâr'ı aldı, şehrüñ evleri boş kaldı ve Germiyân vilâyetinden hayli adamlar geldiler. 'Osmân Gâzi'den evler dilediler. 'Osmân Gâzi dahı gelenlere boş evlerden virdi ve [5a] sehel *zamânda* şehrüñ evleri memlû olup şehir ma'mûr oldı. Ve kiliselerin mescid itdiler ve pazar dahı bünyâd itdi. Ve bu şehir halkı ittifâk itdiler kim "Cum'a namazın kılalum ve hem bir kâdı dahı dileyelüm." didiler.

Anda Tursun Fakıh dirlerdi bir 'azîz kişi var-ıdı ve ol halka imâmlık iderdi. Bular hâlların aña söylediler. Ol dahı geldi [17] 'Osmân Gâzi'nüñ kayınatası Edebalı'ya söyledi. Bu sözi söyleyiyorurken 'Osmân Gâzi çıkageldi. Sordı, bularuñ murâdlarını bildi. 'Osmân Gâzi eydür: "Her ne kim size gerek-lüdüñ anı eyle idüñ." dir. Tursun Fakı eydür: "Hanum! Bu işe sultândan icâzet ve izin gerekdür." dir. 'Osmân Gâzi eydür: "Bu şehri ben hûd kendü [5b] kılıcum-ıla aldum. Sultânüñ bunda ne dahlı var kim andan izin alam." didi. "Aña sultân-lık viren Tañrı baña dahı gazâ-y-ıla hanlık virdi." didi. "Ve eger minneti şol sancag-ısa ben hûd dahı sancak götürüp küf-fâr-ıla oğraşmadum." dir. "Ve eger ol ben Âl-i Selçuk neslin-denven dirse, ben hûd Gök Alp oğlıyın; dirin. Ve eger bu vi-

lâyete ben anlardan öñdin geldüm dirse, benüm dedem Sü-
leymân Şâh dedem hûd andan evvel gelüp turur." didi. 'Os-
mân Gâzi'den bu habarları işidicek bu halk râzı oldılar. He-
mân-dem kâdılgı ve hitâbeti Tursun Fakı 'azîze virdi. Evvel
Cum'a hutbesi Karacahisâr'da okundu, ammâ bayram hutbe-
si Eskişehir'de okundu ve bayram namâzı da anda kılındı.

Nazm [6a]

Okundu hutbe kim Gâzi 'Osmân
Ertoñrul oğlu Gâzi han 'Osmân
Temerrüd ehli kâfirler kırandur
O mü'min leşkerine han 'Osmân
Ki 'adli bezli hep tutdı cihânı
'Atâsı sâyesi ni'metlü 'Osmân
Harâb iden putı puthâneleri
'Îmâret dîn-i İslâm itdi 'Osmân
Münâdîler nidâ ider salâdur
Sa'âdet bahş ider dir geldi 'Osmân
Kuruldı devleti çetri ezelden
Ebed bâkî kalur bil nesl-i 'Osmân

Evvel târîh-i hutbe-i 'Osmân hicretüñ altı yüz *seksen* [6b]
sekizinde vâkı olındı.

BÂB [15]

Bu bâb 'Osmân Gâzi'nün kânûnı ahkâmın bildürür.

Çün kim kâdı ve sübaşı nasb olundu ve Pazar dahı turdı ve
hutbe dahı kendü adına okundu, bu kez bu halk kânûn ister-
ler. Germiyân'dan bir kişi geldi. Eydür: "Bu pazaruñ bacını
baña satuñ." dir. Bu kavm eyitdiler: "İmdi hana var." didi-
ler. Ol kişi sürdi 'Osmân Gâzi'ye geldi, sözüni söyledi, eyit-
di: "Hanum! Bu bâzâruñ bacını baña sat." didi. 'Osmân Gâ-
zi eydür: [18] "Bac' nedür?" Ol kişi eydür: "Bâzâra her ne

kim gelse ben andan akça alurın." dir. Osmân Gâzi eydür: "Bire kişi senün bu bâzârda gelenlerde alımuñ mı var kim bunlardan akça istersin?" Ol kişi eydür: " Hanum! Bu töredür, [7a] ve 'âdetdür. Cemî' vilâyetlerde vardur kim pâdişâhlar aldılar." didi. 'Osmân Gâzi eydür: "Tañrı buyruğı ve peygâmbir kavlı mıdur veya ol begler kendülerinden mi itdiler?" didi. Bu kişi eydür: "Töredür hanum evvelden kalmışdır." didi. 'Osmân Gâzi gâyetde gazaba geldi. Eydür: "Bire kişi kim kazana, kendünün mülki olur. Ben mâl anuñ mâlında ne kodum ki baña akça vir diyem? Bire kişi! Yöri git! Baña bu sözi söyleme kim saña ziyânım deger." didi. Ve bu halk eyitdiler kim "Hanum! Bu bâzârı bekleyenlere nesne gerek; 'âdetdür, bir nesnecük vireler." didiler. 'Osmân Gâzi: "Çün kim imdi siz eyle dirsiz, her kişi kim bir yük getüre sata iki akça virsün." didi. "Ve her kim ki [7b] satmasa hiç nesne virmesün." didi. "Ve her kişi kim bu kânûnı boza Allah anuñ dînin ve dünyâsın bozsun." didi. "Ve dahı her kime kim bir timâr virdüm anuñ elinden sebsüz almayalar." didi. "Ve hem öldüğü vaktın oğlına vireler, eger kiçüçük dahı kalursa vireler. Hıdmetkârları sefer vaktında onuñ uçun sefere varalar tâ ol oğlan sefere yara-yınça. Ve her kim bu kânûnı dahı bozarsa Allah andan râzı olmasun. Ve eger benüm neslûme bu kânûndan gayrı bir kânûn dahı koduracak olurlarsa idenden ve itdürenden Allahı ta'âla râzı olmasun." didi.

Nazm

Bu resme kodı kânûnı 'Osmân
 Ki şâkir ola andan Ganî Sübhân [8a]
 Didi sultân ki Hak'dur milk anuñdur
 Anuñdur virmek ü almag u dîvân
 Arada biz bahâne olduk ancak
 Bahâneden göründi halka bürhân
 Cihâna di gelen kim bâkî kaldı
 Kanı ol kim didi hanam ya sultân

Niçe gemileri gark itdi deryâ
 Adı 'unsur nihâyetsüz bu 'ummân
 Belürmez iz kârubânlar yitüpdür
 Hemân bir ad kodı gitdi Süleymân
 Sakın kim aduñ añup sögmesünler
 Dilerseñ rahmet ide saña Gufrân
 Cihânda çok nişân kodı gelenler [8b]
 Nişânı 'adlı bedli kodı 'Osmân [19]

BÂB [16]

Anı beyân ider kim bu feth itdügi vilâyetlerüñ tîmârların
 kimlere virdi.

Karacahisâr sancagı kim aña İnöni dirler, oğlu Orhan'a virdi ve sübaşılığını karındaşı Gündüz'e virdi. Yarhisâr'ı Hasan Alp'a virdi. Bu dahı bir yarar yoldaş-ıdı, kendü-y-ile bile gelmiş-idi. Eynegöl'i Turkut Alp'a virdi. Şimdiki hinde dahı adı añılır ol 'azîzüñ. Eynegöl yöresinde köyleri var kim aña Turkutli dirler. Ve kayınatası Edebalı'ya Bilecük'üñ hâsılın tîmâr virdi. Ve hem hatunını atası-y-ıla Bilecük'de bile kodı, kendü Yiñişehr'e vardı. Yanında olan gâzilere evler yapdurdı. Anda turaklandı. Anuñ adını Yiñişehir kodılar. [9a] Ve bir oğlu kim Alâ'addîn Paşa'dur. Anı yanında kodı, ammâ 'Osmân Gâzi oğlu Orhan-ıla dört yaña segirdim iderlerdi. Hattâ İznik'e dahı inerlerdi ve Köprihisâr'a dahı bir niçe kerre vardıldardı. Anı soñragı def'ada yagma-y-ıla feth itdiler. Andan soñra Marmara vilâyetine vardılar. Kâfirleri itâ'at-ıla gelüp mutî' oldılar. 'Osmân Gâzi dahı girü yirlü yirinde kodı. Hîç birin incitmedi. Girü Yiñişehir'e geldiler, birkaç gün gâziler atların diñlendürdiler. Andan soñra İznik vilâyetine segirdim itdiler. Şehrüñ kapusın yapdurdılar. Bir niçe gün eyü sultânî cenkler itdiler. Hisâruñ üzerine er kodılar. Ammâ vilâyeti tapdı, vilâyetini tîmâr erlerine tîmâr virdiler. Kendüler girü Yiñişehr'e [9b] geldiler. Anda karâr itdiler.

BÂB [17]

Anı beyân ider kim Bursa teküri ve bir niçe tekürler;
Edrenos [Adranos] Teküri, Bedenos [Bidnos, Bednos] teküri,
Kestel teküri, Kite teküri, bular cemî'isi ittifâk idüp
bir oldılar.

Eyitdiler kim: "Bu Türk'ün üzerine varalum tâ anı ol aradan götürelüm, hiç adın sanın komayalum. Götürelüm kim anuñ şerrinden emîn olavuz." didiler. Bu kâfirler 'azîm leşker cem' itdiler, yöridiler 'Osmân Gâzi'nüñ üzerine. Bu tarafda 'Osmân Gâzi dahı işitdi kim küffâr cem' olup kendü'nüñ üzerine geldügin. Hemân-dem Hak ta'âlâya sığınup bîtekellûf karşı yöridi. "Niyet-i gazâ." didi. Hâzır olan gâzilerden Koyunhisârı'nda küffâr-ıla buluşdılar, hemân cenge bünyâd itdiler. Ceng [10a] ide Dinboz'a geldiler. Anda gelecek küffâr taga arka virdi turdı. Be-gâyet azîm kırkun oldı. VASFİN Allah bile. 'Osmân Gâzi'nüñ dahı karındaşı oğlu Gündüz'ün oğlu Aytogdı'yı şehîd itdiler. Dinboz'da Koyunhisârı'na gider yolda, yoluñ üzerinde yatur. Mezârına taş çevürüp tururlar. Ol vilâyetde at yankulansa anuñ mezârına iledürler, üç kez tolandururlar. Hak ta'âlâ şifâ virür.

Andan soñra kâfir sındı, Edrenos teküri kaçdı, Kestel teküri düşdi, Bursa teküri hisâra girdi, Kite teküri 'Osmân Gâzi'nüñ mukâbelesinde-y-idi, ol dahı kaçdı. 'Osmân Gâzi dahı ardın sürdi. Tekür varup Ulubat'a düşdi. Osmân Gâzi vardı, Ulubat [10b] köprisinden geçdi, kondı köpri başında. Habar göndürdi kim tekürine: "Zebûnumı virüñ ve il-lâ virmeyecek olursañ Gölbaşı'ndan tolanurın vilâyetüñi harâb iderin." dir. Ulubat teküri eydür: "İmdi 'ahd idelüm, senden ve senüñ neslünden hiç birisi bu köpriden geçmeye-yeler, zebûnuñı saña virelüm." didi. 'Osmân Gâzi kabûl itdi. Ol zamândan tâ bugüne degin Âl-i 'Osmân Ulubat köprisinden geçmediler. Ammâ sudan kayığ-ılan geçerlerdi. 'Osmân Gâzi zebûnını alup getürdi. Kite hisârına karşı paraladılar. [20] Hisârı dahı aldılar içine er kodılar, vilâyetini dahı zabt itdiler.

Nazm

Şunu kim aldı yapıdı yıkdı 'Osmân
Kime kahr u kime lutf bakdı 'Osmân [11a]
Harâb idüp 'imâret itmek işi
Bu resme dürlü mi'mâr kopdı 'Osmân

BÂB [18]

Anı beyân ider kim Bursa hisârınuñ üzerine
'Osmân Gâzi ne vech-ile havâle yapıdı.

'Osmân Gâzi gördi kim bu hisâr ceng ile alınmaz, buña sabr gerek. Vardı bu hisâra havâle yapmaga tedbîr itdi. Kapluca tarafına hisâra karşı bir hisâr yapıdı. Karındaşı oğlu Aktemür'i anda kodı. Ol be-gâyet bahâdur er-idi ve bile haylı yarar yoldaşlardan dahı bile kodı. Ve bir hisâr dahı tag tarafına yapıdı. Balabancuk dirlerdi, bir bahâdur kulu vardı, bu hisâra dahı anı kodı. Bu iki hisârı bir yılda yapıdı. Ammâ köylerini emn ü [11b] emân-ılan ma'mûr itdi. Ve illâ hisârdan kâfirlere barmagın çıkartmaz olup tururlardı.

Nazm

Balaban karga uçurmaz kaladan
Baras teküri kaçmadı belâdan
Temür hõd gice gündüz râhat itmez
Belâya ogradı kâfir 'anâdan

Bu iki taraftan gâziler vilâyeti zabt itdiler. Bir niçe yıl hisâra râhatlık virmediler. Bunlar bu arada mahbûs tursunlar bu tarafda görelüm 'Osmân Gâzi dahı neye meşgûldur.

BÂB [19]

'Osmân Gâzi kim Yiñişehr'e geldi etrâfuñ kâfirleri kim geldiler bunuñ-ıla oğraşdılar. Anlaruñ cemî'isinüñ vilâyetlerini zabt itdiler, 'adl u insâf-ıla ma'mûr itdi. Gâziler key ferahnâk

oldılar. Her birisine köyler ve yirler virdi. Her kişi mikdarlu mikdarınca ri'âyet itdi. 'Osmân Gâzi'nün yanındaki gâziler kuvvetlendiler, dâyimâ gazâ itmek ister oldılar.

Nazm

Gazâ kim 'Osmân itdi iy karındaş [21]
 Saçıldı kanlar u kesildi çok baş
 Ol Aytogdı kim anda şehîd oldu
 Bile öldi niçe hem iş ü yoldaş
 Daranos [Dıranos] tekürin tutdılar anda
 Anuñ üzre dahı çok oldu savaş
 Baras tekür hisâra kaçdı girdi
 Ve hem Kite teküri oldu kallâş
 Bozıldı hisârı alındı mâlî
 Tekür dahı oldu cimri kallâş
 Cihânda her kişi kim ad komışdur
 Yanında acı şîrîn dad komışdur
 Kodı 'Osmân gazâyı 'adl u bezli
 Neseb ü nesline du'â komışdur
 'Âşıkî bu menâkıb yazmagına
 İmâmı Orhan oğlından komışdur

BÂB [20]

Anı beyân ider kim Mekece ve Akhisâr ve Geyve
 ve Lelebüci hisârı ve Çadurlu bunlar
 ne vech-ile alınduğın bildürür.

Gâziler gördiler; her tarafa kim yöridiler, mansur ve muzaf-fer oldılar, bir gün geldiler 'Osmân Gâzi'ye eyitdiler: "Hanumuz! Elhamdülillah kim kâfir maglûbdur ve ehl-i İslâm gâlibdür. Hassa kim bir senüñ gibi hanumuz var, gayretlü. Bize şimdiden soñra oturmak câyiz degüldür." didiler. 'Osmân Gâzi eyitdi: "Mihal'ı okıyalum, İslâm'a da'vet idelüm, anı Müsülmân idelüm. Andan soñra her nereye kim dirse-

ñüz Allah emri-y-ile varalum.” didi. Ve eger Müsülmân olmaz-ısa evvel anuñ vilâyetini uralum, bozalum.” didi. Hemân-dem Mihâl’a adam göndürdiler: “Ulu seferümüz vardır, tiz gelmek ardınca ol kim biz hâzır olup tururuz.” dildiler. Mihâl kim bu habarı işitdi ‘ale’t-ta’cıl maslahatın görüp geldi. Eyü atlar ve latîf kılıçlar ve gayrihi peşkeşler çekdi. Hemân kim el öpdü. Eydür: “Hanum! Beni şimden girü Müsülmân idüñ.” didi. Hemân-dem îmân ‘arz itdiler. Cân u dil-ile İslâm’ı kabûl itdi. Ve ol bâtil dîni terk idüp hâlis ve muhlis Müsülmân oldu. Ve ‘alemlü tegele hil’at geyürdiler. Oğlu Orhan Gâzi’ye koşdılar. Karacahisâr’da oğlu-y-ıla bile kodılar ve hem bir Gâzi dahı var-ıdı, adına Saltuk Alp dirler-idi. Anı dahı bile kodılar. Ve bir oğlını anası-y-ıla Bilecük’de kodı. Kendü Hakk’a sığındı, yöridi, togru Leblebüci Hisârı’na vardı. Teküri itâ’at-ıla karşı geldi, gine yirinde kodı. Ve o kâfirüñ bir oğlu var-ıdı. Oğlını bile aldı. Togru Lefke’ye vardılar. Çadurlu teküri, Lefke teküri mutî’ olup karşı geldiler ve memleketlerin teslim itdiler. Kendüler [22] ‘Osmân Gâzi’nüñ yanında yarar nökerler oldılar. Andan soñra Samsa Çavuş geldi. Eydür: “Hanum! Baña vir bu vilâyeti kim bunlar girü yağı olmasunlar” ‘Osmân Gâzi eydür: “Vilâyetüñ ba’zısını virmezsin.” dir. Zirâ bunları vilâyetinden çıkarmazın.” Ve Lefke’nüñ yanında dere agzında Yeñişehir suyunuñ kenârında bir hisârcuk vardı, anı Samsa Çavuş’a virdi. Şimdi dahı oranuñ adına Çavuşköyi dirler. Andan sürüp Mekece’ye vardılar. Ol dahı itâ’at-ılan geldiler. Teküri dahı Akhisâr’a bile geldi. Akhisâr teküri leşker cem’ itmiş karşı geldi. Gâyetde ceng-i ‘azîm itdiler. Âhir sınıp kaçdı, hisârına girmede. Gâziler hisârı yagma itdiler. Teküri kaçdı Karaçepiş hisârına girdi. Ol hisâr Sakarı [Sakarya ?] kenârında dere içinde Sarpçahisâr’dur. Birkaç gün yöridiler, döndiler, Geyve’ye vardılar. Kâfiri hisârı boş komış gitmiş. Kuru Deresi dirler, anda biçene olmuş oturmuş. ‘Osmân Gâzi’ye bildürdiler. Eydür ki: “Hey ne turursız.” didi ve yöridiler, biçeneyi buldılar tarfatü’l-‘ayn içinde hemân koyıldılar. Aralarında tekürin tutdılar. ‘Osmân Gâzi’ye götürdiler. Mâl u ganîmetlerin aldılar. Andan Tekürpîñarı’na

geldiler, anı dahı aldılar. Bir aydan artucak ol vilâyetde turdılar. Mutî' olan yirleri tîmâr erine virdiler ve halkını emn ü emân-ıla inandurdılar. Vilâyeti tamâm mukarrer itdiler. Tâ şimdiye degin mukarrerdür.

Nazm

Gök Alp'uñ nesli 'Osmân gör ne kopdı
Du'â aldı veliden vâlî kopdı

Âvâzı çıkdı kılıcuñ cihânda
Sadâsından kâfirde gavgâ kopdı

Kaçan kim depreneydi Gâzi 'Osmân
Sanasın yıldırım gürlledi kopdı

Kamu düşmân kuş oluban kaçarlar
Bilürler avlayıcı sunkur kopdı

Hevâyı seyr ider 'arşdan yokaru
Muhammed mi'râcından bile kopdı

Ve bu feth-i gazânuñ târihi hicretüñ yidiyüz dördinde vâ-ki' oldı ki İslâm Mihal didiler.

BÂB [21]

Anı beyân ider kim Orhan Gâzi Karacahisâr'da-y-iken
Germiyân'dan Tatar Çavdar gelüp
Karacahisâr'uñ bâzârına segirtdügin bildürür.

Ve hem şimdiki hinde anlardan dahı vardır. Anlara Çavdarlu dirler. Ol vilâyetde 'Osmân Gâzi kim Lefke gazâsına gitdüginde bu Çavdar Tatar Karacahisâr'uñ bâzârına segirtmiş, Orhan Gâzi'ye dahı habar itmişler, "Tatar bâzârı urdı." diyü. Orhan Gâzi dahı Eskişehir'de at na'lladı-yorurmuş. Hemân ki bu habarı işidicek bindi ve sürdi. Oynaşhisârı dirler bir virânca [23] hisâr vardır taglar arasında. Tatar-ıla ol arada bulışdı, gözin açdurmayup Tatar'ı karvadı, aldugını döktürdi. Hayli Tatarlar dahı bile tutdılar. Karacahisâr'a getürdi, atası gelince sakladı. 'Osmân Gâzi kim gel-

di Çavdar Tatar'ın oğlunu bile tutmuşlardı, getürdiler. 'Osmân Gâzi göricek eydür: "Ogul! Konşudur bu zâlim ve hem Müsülmândur. Kendüye and virelüm ve hem begine dahı bile, bunu koyıvirelüm varsun vilâyetine gitsün." didi. Ve hem anuñ gibi itdiler. Ol zamândan tâ Yıldırım zamânına degin ara yirde hiçbir vech-ile 'adâvet olunmadı.

BÂB [22]

Anı beyân ider kim 'Osmân Gâzi oğlu Orhan'ı
Akyazı'ya ve Kocaili'ne ne sûret-ilen göndürdi.
Anı bildürür.

Bir gün 'Osmân Gâzi eydür: "Ogul Orhan! Bu Tatar'a gerçi and virdük ve illâ bunlaruñ tatarlığı gitmez. Gel sen var bu gâziler-ile Karaçepüş'e ve Karatikin'e. Hak ta'âlâ saña fetih vire diyü umarın." didi. Orhan Gâzi eydür: "Hanum! Her ne kim sen buyursañ ben anı kabûl iderin." didi. Akça Koca'yı, Koñur Alp'ı, Gâzi Abdurrahman'ı ve Köse Mihal'ı, bu dört 'azîzi, buña yarar yoldaşdur diyü, bile koşdı. Ve eyitdi: "Gâziler! Ha görem sizi ki dîn yolında niçe deprenürsüz." didi. Orhan Gâzi'nüñ ibtidâ yaluñuz seferi bu-durur.

Nazm

Bu Gâzi Orhan Han bindi ata
Sıfâtı mazhar oldı 'ayn-ı zâta
Tecellî burcî Ahmed'den görindi
Göñül gözinde gözle mir'âta
Bu nûr-ı İslâm'a burc oldı Orhan
Âyine düşdi vü bil iki sıfâta

Çünkü atasından du'â ve himmet kılıcını biline muhkem kuşandı, sefer-i niyyet-i gazâ itdi. Ol togrı Karaçepüş'e yöridi kim aña 'Osmân Gâzi dahı varmış-ıdı. Bir konak yir kaldı kim hisâra varalar; ol arada gâzileri üç bölük itdiler. Bir bölügi varup hisâr üzerine düşdi kim Orhan kendü bile-yidi. Ve bir bölügi dahı gice-y-ile hisâruñ ötesine geçdi. Ve

bir bölüğü dahı hisâruñ yanında bir dereye girdiler. Orhan Gâzi bu hisâra ceng ider gibi oldu.

Birkaç gün kim ceng itdiler. Hisâra zebunlık gösterdi. Gördiler ceng iderken hemân dönüben kaçdılar. Kâfir hisârdan çıkdılar, Türküñ kaçduğun görüben. Hisâr öninde bir Türk buluban tutdılar, hisâruñ tekürine getürdiler. Sordı kim: "Dahı Türk var mıdur?" Türk eydür: "Yokdur, hemân varı kaçup gitdi." Tekür bu sözi işidicek be-gâyet ferahnâk [24] oldu, câsûs göndürdi. Geldiler gördiler hiç Türk kalmamış gitmiş. Tekür bu habarı bilicek hisâr kapusın açdı. Eyitdi: "Varayum Türküñ ardını basayum Türk zebûnmuş, dereden çıkartmayın." didi. Bindi vü sürdi. Hisâr yanındaki pusu kapuyı aldı. Yokarıdaki duran Türk dahı gözükdi. Tekür eyitdi: "Dahı Türk var-ımuş." didi. Döndi hisâr önindeki duran Türke dahı kendüyi urdı. Bogazı ele virdi. Tutdılar hisâra karşı getürdiler. Hisârı aldılar, malın gâzilere virdiler, sipâhisin çıkardılar, teküri aldılar. Aşaga yanında Absuyı dirler bir hisâr dahı var-ıdı, aña getürdiler. Anı dahı 'ahd-ilen aldılar ve bu iki hisâra er koyup muhkem berkitdiler. Ve Koñur Alp'a Karaçepüş'i virdiler, ve Akça Koca'ya Absuyı'nı virdiler. Orhan Gâzi döndi, teküri aldı bile gitdi. Sipâhilerin dahı bile Akhisâr'a getürdi. Vilâyeti kâfirlerini emn ü emân-ıla yirinde kodı. Amma Koñur Alp dahı gâh gâh çıkar Akyazı'ya segirdürdi. Akça Koca'yı dahı Ayan göli'nün suyu akduğı Bişköpri'de bir burguşuk var-ıdı; ol arada turaklandı. Ve ol arada orman arasında olan ile segirdürdi.

El-hâsıl-ı kelâm Orhan Gâzi kim bu ucu berkitdi ve bu tutsak kâfirleri atası 'Osmân Gâzi'ye göndürdi. Yörüdi kendü Karatikin üzerine düşdi. Hisâruñ begine habar göndürdi kim: "Bu hisâruñı baña vir, gine seni hisâruñda koyayın, hemîn ad benüm olsun." didi. "Benüm garazum İznik'dür." didi. Kâfire bu söz hayli güç geldi, virmedi. Orhan Gâzi dahı eydür: "Gâziler İslâm gayretidür yörimek gerek kim bu hisârı yagma idevüz." didi. "Hakkuñ emri-y-ile"

Nazım

Didi Orhan ki yagmadur bu kal'a
 Dürişüñ kim ide bu kal'a kal'a
 Çü kal'a kıl 'ala fursat bizümdür
 Revâdur gâziler dürişe kal'a
 Hemân-dem yıkdılar kal'a kapusın
 Bozıldı sanki Hayber adlu kal'a
 Cemî'i mâlını gâziler aldı
 Ganîmet kenzi-y-imış bil bu kal'a
 Tekürin tutdılar kızını bile
 Melek menziline beñzedi kal'a
 Esîr ü hûb u nâzûk nâzenînler
 Gâzileri neye irürdi kal'a

Teküri ki tutdılar paraladılar ve kızını hayli mâl-ıla Orhan Gâzi atasına göndürdi. [25] Ve bu alınan esîrleri Orhan Gâzi satun aldı. Gine hisârda kodı, 'ahd ü peymânlık berkitdi. Samsa Çavuş'ı hisâruñ içinde kodı, gine Orhan Gâzi Yeñi-şehir'e atasına geldi. Ve ol Karaçepüş'e dahı adam göndürdiler. Ve Karatikin'e dahı adam göndürdiler. Ol dahı İznik'e havâle gibi oldu. Gâh gâh varurlardı, İznik'ün bağçalarının harâb iderlerdi.

El-hâsıl-ı kelâm İznik'e râhatlık virmez oldılar. Ve bir taraftan Koñur Alp Akyazı'ya meşguldı ve bir taraftan Akça Koca İznikmîd tarafına meşgûl-ıdı. Ve bu uçlar be-gâyet işlenür oldu. Ve bu gâziler şöyle dürişürler kim fethleri mukarrer olına. Giceler uyku uyumazlar, gündüz at arkasından inmezlerdi; kâyim tururlardı.

Nazım

Koñur Alp kılıcı Bolı'ya saldı
 Velî Akyazı'da Düzbâzâr'ı aldı
 Uzunca Bil'de kâfire bulandı
 İki gün iki gice hoş dürişdi

Oradan kâfiri döndürdi kogdı
 Koñur Alp döndi Düzbâzâr'a geldi
 Akova'ya segirdür oldı Koca
 Gâzi Rahmân yaturmaz halkı gice
 Çıkar İstanbul'ı kâfiri dem dem
 Kırar bunları gâziler iy hoca

Bu uçlarda bular dürişdiler kim bu iklîmleri Müsülmânlık ideler; zamân-ıla kendülerüñ adı añıla.

BÂB [23]

'Osmân Gâzi oğlu Orhan'ı Bursa'ya göndürür kim
 ve Bursa ne sûret-ile feth olunur, anı bildürür.

Ve şöyle işitdiler kim Bursa hisârınuñ kâfirleri açlıktan gâyetde buñalup tururlar. Bir bahâne isterler kim hisârı vireler. 'Âciz kalmışlardur ve illâ gayretlenürler, pâdişâhdan gayrı kimseneye virmezler. 'Osmân Gâzi eydür Orhan'a: "Ogul! Sen evüñ etrafına var kim ol kâfirüñ atası Dinboz gazâsında benüm Bay Hocam'ıñ düşmesine sebep ol oldı." didi. Gine Köse Miha'lı ve Turkut Alp'ı buña yoldaş koşdı. Ve dahı bir azîz var-ıdı. Aña Şeyh Mahmûd dirlerdi. Anı ve hem Edeba'lı'nuñ karındaşı oğlu Ahı Hasan'ı bile diledi. Togrı Atranoz'a çıkdılar. Teküri işitdi kim Türk gelürmiş, kaçdı Alata [Elete ?] tagına çıkdı. Hisârı boş kodı. Orhan Gâzi yayan olup gâzilerle ardın bile sürdi, taga ardınca vardı. Anuñ-ıla bile kaçan il karşı geldiler, tapdılar. Teküri kaçdı. Kaçup giderken [26] bir kayadan uçdı, para para oldı. Atranoz'ıñ kal'asını bozdılar, halkına istimâlet virüp emn ü emân-ıla yirlü yirine kodılar. Orhan Gâzi kim bu temennâyı itdi, göçdi togrı Bursa'ya geldi. Biñarbaşı'nda suyuñ ardına kondı.

Nazım

Gör imdi ne'yleyiser Gâzi Orhan
 O himmet alpı vü o bahr-ı 'ummân

Hareket itse kâfir mahv olurdu
 Turamaz karşuya Rüstem-i Destân
 Çü kal'ayı ki Bursa anı gördi
 Bu Orhan'a ol oldu bâg u bostân
 Ne ceng itdi ne cidâl itdi anda
 Yarılmadı baş u dökülmedi kan
 Asân aldı vü Bursa'yı ol Gâzi
 Menâkıbı ki yazdum oldu bürhân

Derhâl Orhan Gâzi Mihal'ı göndürdi. Baras teküre "Hisârı vir." dedi. Baras tekür eyitdi: "İmdi 'ahd idelüm kimse-nün bize zararı irişmeye." dedi. "Hisârı virelüm." dedi. Mihal gelüp bu habarı Orhan Gâzi'ye bildürdi. "Bu 'ahdi Orhan dahı kabûl itdi. Tekür gine habar göndürdi. Baña birkaç yarar adam göndürsin, bu hisârdan çıkan kâfiri Türk incitmesün." dedi. Mihal eydür: "Ol adamlara buyursun kim geleler." dedi. Tekür eydür: " Ne kim maslahat görür-señ ben vireyüm." dedi. Mihal otuz biñ fîloriye sulh itdi. Baras tekür cân-ıla kabûl itdi.

Nazm

Nakıd göndürdi tekür-i Baras
 Kim vire hisârı hem ola halâs
 Hazineyi kodı Baras kim gider
 Kuşandı bir ip ü hem geydi palas
 Kodı gitdi tekür hisârı eydür
 Yirümde idüñüz iy Türkler celes

El-hâsıl-ı kelâm, hemîn ki tekür hisârdan çıkdı, kapular galaba oldu ve her taraftan Müsülmânlar girmeye başladılar. [12a]

Ahı Hasan burca tırmaşdı ve bir niçeler dahı bile tırmandı. Baras teküre adamlar koşmuşlardı kim Gemleyüg'e [Gemlik'e] iltelerdi. İletdiler andan İstanbul'a göndürdiler. Bu tarafda hisârûñ dahı bâki kalan halkını emn ü emân itdi-

ler, kimsenüñ bir çöpini aldurmadılar. Baras tekürüñ hazînesini Orhan Gâzi, gâzilere bahş itdürüp üleşdürdi, kimse mahrûm kalmadı. Hayli mübâlaga mâl bulındı, cemî'isini virdi. Gâziler gâyetde ganî oldılar. Tekürün bir vezîri var-ıdı. Saroz dirler-idi, [27] ol gitmedi. Ve hem bu hisâr virilmege sebep ol Saroz olmuş-ıdı, anuñ dahı mübâlaga çok mâli var-ıdı. Ol dahı kendü ihtiyârı-y-ıla hayli mübâlaga mâl getürdi. Orhan Gâzi anı dahı gâzilere îsâr eyledi. [12b] Ve illâ hayli kırılmış kâfirler buldılar. Orhan Gâzi bu vezîre sordı kim: "Bu hisârı virmege neden buñalduñuz." didi. Saroz eydür: "Bir niçe sebep vardur buñalmamuza ve hisârı virdügümüze." didi. "Biri budur kim sizüñ devletüñüz yevmenfe-yevmen ziyâde oldu, gördük ve bizüm şom devletümüz dutup mün'akis oldu. Tahkîk bildük, sizüñ devletüñüz artdı. Ve bir dahı bu kim babañ üzerümüze havâle yapdı gitdi. Anuñ devleti köylerümüzi dahı zabt itdi. Size muti' ve münkâd oldılar ve bizi hîç añmazlar." didi. "Niçe añsunlar, râhat oldılar. Sizüñ arkañuzda biz dahı anı tamâm bildük, biz dahı ol râhatlığa heves itdük. Ve bir dahı bu kim tekürümüz [13a] mâl yıgdı, mâl fâyide virmedi. Anuñ-ıçun kim mâl virmege nesne bulamadı. Vaktıyla alacak nesneyi almadı, ihtiyâcumuz oldugı vaktın satıcı bulunmadı. Bu hisâr bize habs oldu. Ve bir dahı bu kim pâdişâh zebûn ola vilâyet tîz harâb olurmuş. Ve bir dahı bu kim yaramaza uyduk kim Kite teküri-y-ıdı. Ve bir dahı bu kim 'âlemüñ tebeddülâtı eksük olmaz. İmdi bu tebeddülât bizde vâki' oldu." Orhan sordı kim: "Ya bu kırkun neden olmuşdur." didi. Cevâb virdi kim: "Ekseri açlıktan kırılmışdur." didi.

Nazım

Veger Hak'dan ola fazl u 'inâyet
Olur her maksûduñ makbûl gâyet

Neye sunsañ saña âsân gelür ol [13b]
Senüñ yardumcuñ olur cümle millet

'Înâyet buldı Hak'dan Âl-i 'Osmân
Zebûndur, kim ide, buña 'adâvet

Baras tekür zebûn Orhan elinde
Yaraşur teküre kim çeke zillet

Elin al Âl-i 'Osmân'ıñ İlâhî
Ki devletleri kala tâ kıyâmet

Muzaffer mansûr olsun leşker-i han
Ki bu âldür olan ehl-i meveddet

Bu fethüñ târîhi hicretüñ yidi yüz yigirmi altısında vâki' olundu Orhan Gâzi elinden.

SÜ'ÂL.— "Bu fetihler kim olundu 'Osmân Gâzi hayâtda mıdır?"

CEVÂB.— Esahh kavl budur kim 'Osmân hayâtda-y-ıdı. Zîrâ ki [14a] oğlını bu seferlere atası göndermiş-idi.

SÜ'ÂL.— "Ya 'Osmân Gâzi kendü neçün bile varmadı?"

CEVÂB.— Anuñ-ıçun kim Orhan Gâzi'nüñ dahı iki oğlu vardı ve bunu kasd iderdi kim "Orhan Gâzi benüm zamânımda şevket bulsun." dir-idi. Ve hem ekser 'Osmân'ıñ ayagında zahmet vâki' olmuş-ıdı, varmamaga sebep ol-ıdı. [28]

Nazm

Şular kim oğlu mukbil olmak ister
Gel imdi ata oğla yolu göster

Ogul dahı ala senden nasîhat
Ger alsa nasîhat olmaya kemter

Şular kim almadı pendî atadan
Olan oldur bu halk içinde ebter

BÂB [24]

'Osmân Gâzi oğlu Orhan'a [14b] vasiyyet itdüğün beyân ider.

Evvel didi kim: "Ogul Orhan! Ben öldüğüm vaktin beni Bursa'da şol Gümüşlü Kubbe altında koyasın." didi. Ve dahı didi kim: "Saña bir kimesne Tañrı ta'âlâ buyurmadığı sözler söylese sen ol sözi kim Tañrı buyurmamışdur anı ka-

bûl itmeyesin.” didi. “Veger sen bilmezseñ Tañrı ta’âlâ ‘il-min bilen kişiye sor bil.” didi.

Nazım

‘İbâret bilmegüñ faydası n’oldı
Hemîn bil söz düzer âdemî oldı

Gerek söz bil gerek bilme karındaş
Asıl gönüldeki niyyetüñ oldı

Ve bir dahı “Saña mutî’ olup hidmet idenleri hôş dut.” Ve bir dahı “Nökerlerüñe dâyim in’âm ve ihsân it kim [15a] senüñ ihsânüñ anlaruñ hâlinuñ duzagıdır.” didi.

BÂB [25]

**Bu tarafda Koñur Alp ve Gâzi Rahmân
ve Akça Koca hâlları n’oldı anları beyân ider.**

Koñur Alp Akyazı’ya ve Koñrapa ilini ve Bolı’yı ve Muturnı’yı ve ol vilâyetleri tamâm müsahhar ve mukarrer itdi ve kendüye döndürdi ve girü Karaçepiş’e ve Absuyı’na geldi ve Gâzi Rahmân’ı anda koyup kendüsi gine gitdi. Bu tarafda Akça Koca dahı Kandırı’ya ve İrmen’e erler kodı berkitdi. Maksudı Samandıra’ya varmak oldı.

El-hâsıl-ı kelâm bunlar kim gice ve gündüz küffâr-ıla işleri gâh cenk ü gazâ-y-ıdı ve gâh müdârâ itmek oldı. Nâgâh bir gün Samandıra tekürinüñ oğlu öldi. Bunuñ meyyiti üzerine küffâr cem’ olmuşlar. Gâziler dahı fırsat [15b] gözlerlerdi. Fursat buldılar, küffâr hisâr öninde-y-iken gâfilin kâfirleri basmak düşdiler. Kırdılar ve tekürini tutdılar. Samandıra hisârı bu vech-ile feth olındı. Teküri alup Aydos hisârına ilettiler. “Gelüñ bu teküri aluñ, hisârüñuzı bize virüñ.” diler. Bu hisâr kâfirleri eyitdiler: “Varuñ başını kesüñ dahı etini bişürüñ yîñ.” didiler. Âhir bu tekür eyitmiş: “Beni İstanbol’a iledüñ anda [29] satuñ” dimiş. Orhan Gâzi’ye habar göndürdiler kim bu teküri öldürelüm mi yohsa satalum mı?

Orhan Gâzi eyitmiş: “Satuñ gâzilere harçlık olsun.” didi. İstanbul’a habar göndürdiler. Anlar dahı eyitmişler: “Ne adam satun aluruz ve ne adam sataruz.” dimişler. Cem’ olmuş hâzır leşkerleri var-ımuş göndürdiler, gelüp gâziler-ilen bulışdılar. [16a] ‘Acâyib ulu ceng itdiler, çok kırkun oldu. Âhir Hak ta’âlâ fırsat virdi, kâfiri sıdılar.

El-hâsıl-ı kelâm Samandıra tekürini İznikmid teküri satun aldı. Akça Koca gelüp Samandıra’yı hisâr idindi. İstanbul teküri-y-ile ve Aydos teküri-y-ile dâyimâ cenkler iderdi. Ve her vakt gâziler Akça Koca-y-ıla at arkasından inmezler-idi. Zîrâ kim İstanbul tekürinüñ cengi eksük degüldi. Anuñ-ıçun bu Aydos hisârından Türki sürmek isterler-idi. Akça Koca etrâfuñ köylerini mukarrer itmiş-idi emn ü emân-ılan ve ‘ahd-ılan.

BÂB [26]

Aydos hisârı ne vech-ilen feth olundu, anı beyân ider.

Meger tekürinüñ bir kızı var-ıdı. Nâgâh bir gice Hazret-i Resûl’i aleyhisselâmı ol kız vâkı’asında [16b] görmiş. Ne görmüş? Görür kim kendüyi bir deriñ çukura düşmüş. Bu hâlda-y-iken nâgâh bir hûb sûretlü ve latîf sîretlü kişi gelür bu kızı çukurdan çıkarur. Bunuñ geydüğü libâsların dahı egninden çıkarur, yabana atar. Bunuñ endâmını yur, dahı harîr geycekler getirüp geydürür. Bundan soñra kız belinleyü uyanur, fikr ider. Bu gördüğü düşe ‘acâyibe kalur ve illâ bu gördüğü düşindeki kişinüñ hayâli kızıñ ‘aklını alır. Gice ve gündüz hayâli gözinden ve göñlinden gitmez, tahayyürde kalur.

Nazm

Anuñ kim cân gözi ol döstü gördi
Hemîn-dem gördi varın dôsta virdi
Göñül şehrinde ol döst kaldı ancak
Fikir tagıldı ‘aklın yile virdi [17a]

Ta'accüb itmeñ anı iy 'azîzler
 Anı kim görmedi cân gözi gördi
 Âşıkî 'ışka ma'nî iki vardur
 Biri zâhir biri dôt ma'nî oldu

Çünkü kız bu düşü gördi, kendüye eydür: "Benüm hâlüm ne oldu kim beni bu çukurdan çıkardı. Gayrı geyecek geydürdi ve hem turdugum yirden ırdı. Ma'lûm oldu kim benüm hâlüm bir nev'a dahı dönse gerekdür." didi. Dâ-yim bu hâli fikr idüp yörürken bir gün nâgâh Türk geldi bu hisâra ceng itdi. Hisâr erleri kâfirler dahı cenge başladılar. Bunlar bu hâlda-y-iken bu kız eydür: "Ben dahı varayum ceng ideyüm." diyü turdı, geldi vardı bârûya çıkdı. Bedenden taşraya bakdı, nâgâh gördi kim ol düşinde [17ba] gördüğü 'azîz kişi bu leşkerüñ serveri ve ulusudur. [30] Kız eydür: "Hay ma'lûm oldu hâl ne-y-imiş. Fî'l-hâl dönüp evlerine geldi. Rumca bir mektûb yazdı, düşüñ mâcerâsın dahı bile yazdı ve dahı eyitdi kim "Göçüñ varuñ gidüñ hisâr üzerinden." Bir gice ta'yın itdi ve didi kim: "Gâyet i'timâd itdügüñüz kişilerden gönderüñ, fulân gice gelsünler ben hisârı size alıvireyüm." didi. Bu mektûbı dürüp bir taş a berkitdi ceng ider gibi oldu, ol taş dahı atdı. İttifâk taş gelüp Gâzi Rahmân'ıñ öñine düşdi. Gâzi Rahmân gördi bir taş üzerine mektûb berkitmişler. Hemân taşı mektûb-ıla alup Akça Koca'ya ilette. Bir Rumca mektûb okur kişi buldılar. Mektûbdagı habarı bildiler. Akça Koca eyitdi: "Gâziler bu yolda kimdür kim [18a] baş oynaya ve bir ad ide, bir nişân koya, ben dahı anuñ-ıla bile olam." didi. İlerü geldi. Gâzi Rahmân eydür: "Ben hôte uş hâzıram." didi. Koñur Alp eydür: "Buña bir hâl dahı idelüm." Sordılar kim: "Nedür ol?" Eyitdi: "Yanında oturduğumuz hisârı oda uralum." didi. Kabûl ittiler, hemân sâ'at gelüp oda urdılar. Andan soñra göçüp gitdiler. Bu Aydos hisârınuñ kâfirleri be-gâyet şâdkâm oldılar. Tena''umlar itmege başladılar. Bu tarafda kızuñ dahı va'de itdüğü gice oldu. Hemân ol gice Gâzi Rahmân bir niçe yarar gâziler-ile kızuñ didüğü yire hâzır oldılar. Kız

hûd o va'de itdükleri yirde bunlara intizâr-ıdı. Çünkim kız Gâzi Rahmân'ı gördi tizcek bedene ip bağladı, ipün ucın aşaga sarkıtdı. **[18b]** Ol server Gâzi Rahmân bî-tekellüf fi'l-hâl ipe yapışdı. Şol 'ankebût misâl ipi divşürüp tarfatü'l-'ayn içinde hisâra çıkdı, kız-ıla buluşdı. İki hisâruñ kapusına irişdiler. Kapucıyı Gâzi Rahmân paraladı. Hemân dem kapuyı açdılar, bile kendü-y-ile gelen gâzileri içerü aldılar, togrı tekürüñ sarayına vardılar. Tekür dahı giceden ferah olup sohbet itmiş-idi. Serhîş yatur-ıdı. Ol pelîdüñ bogazın ele aldılar. Sabâh olınça Akça Koca dahı irişdi. Hisârı zabt itdiler bu vech-ile.

Nazın

Samandıra'yı yakdı iş erleri gör
 Ne işler itdürür bu iş eri gör
 Döküp kanlar u başlar oynadılar **[19a]**
 Bu gâziler olan serverleri gör
 Cihâna togrı geldi togrı gitdi
 Şol ok gibi turan togrıları gör
 Nireye ok varursa mecrûh ider
 Ol okı atan u server yayı gör
 Atan atduran gayret-i erdür
 Ol erde olan mazharları gör

BÂB [27]

Anı beyân ider kim teküri kız-ıla ne'ylediler?

Çün kim Allah fazlı-y-ıla hisâr kim feth olındı, teküri kız-ıla Gâzi Rahmân'a virdiler, buları alup Orhan Gâzi'ye ilede. **[31]** Çün kim Gâzi Rahmân anları alup geldi Yînişehr'e, Orhan'ı anda buldı **[19b]** habar ne-y-ise i'lâm itdi. Teküri malı-y-ıla ve kızı-y-ıla Orhan'a teslim itdi. Orhan Gâzi dahı kızı Gâzi Rahmân'a virdi. Bile getürdügi mâldan dahı hayli nesne virdi.

Ve bu zamânda bir Karaca Rahmân dahı söylenür. Ol da-

hı ol Gâzi Rahmân'ıñ neslindendir. Ol İstanbul'a dahı çok işler idüp tururdu. Şol kadar olup tururdu kim anuñ zamânında oğlançuklar aglasalar İstanbul'da anaları korkudup eydürlerdi kim: "Aglamañ kim uşda Karaca Rahmân geliyorur." dirler-idi.

Hey 'azîzler, vallahi bu menâkıbı kim fakîr yazdum cemî'isine 'ilmüm irişüp turur, andan yazdum. Siz sanmañuz kim güzâfın yazdum.

Nazım

Bu 'ömür seksen altı olduğında
 Bâyezîd Han Bogdan'a agdugında
 Çözüp sancakları kösler çalındı [20a]
 Gönülüp devletilen gitdüğinde
 Hücûm-ı devleti tutdı cihânı
 Turup İstanbul'dan çıkdugında
 Menâkıb yazmaga defter çıkardum
 Beyân itdüm nişânın buldugumda
 Yidi hutbe sekiz han Bâyezîd'de
 O cum'a gün gazâyâ gitdüğinde
 Kalem tutdum menâkıbı ki yazdum
 Kulak tut sen Âşıkî didüğünde

BÂB [28]

Anı beyân ider kim gâziler bu tarafda neye meşgûl oldılar.

Ve hem Orhan Gâzi'nüñ atası Allah rahmetine vâsıl oldu ve dahı dedesi Edebalı kızından bir ay öñdin [20b] Allah rahmetine vâsıl oldu, ikisin dahı Bilecük hisârında kodılar. Amma 'Osmân Gâzi üç aydan soñra Allah rahmetine vâsıl oldu. Söğüt'de vefât itdi. Emânete kodılar, zîrâ ol hinde Orhan Gâzi Bursa'da-y-ıdı. Habar bildürdiler, hamân-dem gelüp yitişdi ve atasınuñ vasiyyetin yirine getürdi. Bursa'ya götü-rüp 'Osmân Gâzi vasiyyet itdüğü Gümüşlü Kubbe'nüñ için-

de kodı. Ammâ kayınatasını ve hatunı Malhun'ı 'Osmân kendü eliyle defn eyledi.

Nazım

Gönüldi bir sefere dahı anlar
Mücerred yaluñuz kim geye tonlar

Atı var bindügi sekiz ayaklu
Öñince çavuşı dir gayrı onlar [21a]

Uzak sefer-turur yakında gelmez
Geçer niçe yıl u gündüz ü dünler

Yoluñdur menzilüñ gör kanda irer
Âşıkî kim önünçe gitdi anlar

BÂB [29]

Anı beyân ider kim 'Osmân Gâzi Allah rahmetine kavuşduğundan soñra Orhan Gâzi neye meşgûl oldu.

Orhan Gâzi gördi kim atasını bu fenâ sarâyını terk idüp ol bekâ sarayına rihlet itdi. Karındaşı Alâ'addîn Paşa-y-ıla bir araya geldiler, emr-i hâl ne-y-ise gördiler. Ol zamânda bir Ahı Hasan var-ıdı kim anuñ tekyesi de var, Bursa hisârında Beg sarâyına yakın yirde. Ve dahı ol zamânda olan 'azîzler bilece cem' [21b] oldılar. 'Osmân'uñ mâlı var mı yok mı teftiş itdiler kim mîrâs olına. Gördiler kim bu iki karındaş arasında hemîn bu feth olınan vilâyet görünür. Ancak altun ve akça ve hazîne yok. Hemân 'Osmân Gâzi'nüñ bir sırtak tegelesi var ve bir yançugı ve tuzlağı ve kaşuklığı ve bir sokman edügi ve bir niçe eyü atları ve birkaç sürü-y-ile koyunları var.

Şimdiki hinde Bursa nevâhisinde yöriyen beglik koyun kim var yörür asıl ol koyundandur ve birkaç ögrek yundları dahı var-ıdı. Sultanöñi'nde. Bir niçe çift eyer depüngisi dahı bulındı. Bu mezkûrâtdan gayrı nesne bulunmadı. Orhan Gâzi karındaşına eydür: "Siz ne dirsiz?" Karındaşı Alâ'addîn Paşa [22a] eydür: "Bu vilâyet Hakk'uñdur, buña bir çobanlık itmege pâdişâh gerek. [32] Bu vilâyetüñ ve

re'âyânun hâlini göre ve gözede. Ve bu işi başara ve pâdi-şâhlık itmege esbâb dahı gerek. İmdi esbâb oldur kim bu yundlar pâdişâhuñ ola ve bu koyunlar dahı bile ola. Zîrâ şular esbâbdur. İmdi bizüm mîrâs idecek nemüz var kim kısmet idevüz." didi. Orhan Gâzi karındaşı Alâ'addîn Paşa'ya eydür: "Gel imdi ol çoban sen ol." didi. Döndi Alâ'addîn Paşa eydür: "Karındaş! Atamuzuñ du'âsı ve himmeti senün-iledür. Anuñ-ıçun kim kendü hâl-i hayâtında bu 'askeri saña koşmış-ıdı. İmdi bu çopanlık dahı senündür." didi ve hem bu cem' olan 'azîzler dahı bu sözi kabûl idüp müvecceh [22b] gördiler. Döndi Orhan Gâzi dahı eydür: "Karındaş! İmdi sen baña paşa ol." didi. Bu sözi Alâ'addîn Paşa kabûl itmedi. Eyitdi: "Kite ovasında Kodura [Fodura] dirler bir köy vardur, anı baña vir." didi. Orhan bu sözi kabûl idüp ol köyi aña virdi. Ve Alâ'addîn Paşa dahı Kükürtlü'de bir tekye yaptı. Ve kapluca kapusın içerü girdük yirde Bursa'da bir mescid yaptı ve bir mescid dahı hisâr içinde yaptı. Yanında sâkin oldı, tâ bu zamâna degin evlâdından var-ıdı.

Nazm

Bular birlige bitdi oñdı işler
Safâlar sürdiler çok yaz u kışlar
Dürişdiler nizâm-ı İslâm-ıçun [23a]
Akıtdılar kan u kesildi başlar
Niçe zahm urdılar uruldılar hem
Niçeler dir ki kanı kardaşlar
Esir satuban u hem almadılar
Olinmadı esîr-ıçün savaşlar

Velehu eydan

Cihân hõd gelmeg ü gitmek-ıçündür
Ne yapsañ 'âkıbet yıkmag-ıçundur
Karâr itmez gelüp sûret olanlar
Togan gün hem gice batmag-ıçundur

Bu sûret kölgesine kalma zînhâr
Senüñle oyunu utmag-ıçundur
'Amel kim sen idersin iy karındaş
Ya tamu ola ya uçmag-ıçundur [23b]
İkisinden fârig ol Hakk'a dön kim
Yaradılmış Hak'a tapmag-ıçundur

Velehu eydan [33]

Nasîhat aldı Orhan kardaşından
Du'âlar aldı iş ü yoldaşından
Dahı aldı du'â cümle velîden
Du'âlar ister Orhan cümlesinden
Mîrâsdur du'â almak Âl-i 'Osmân
Fâriglardur bu halkuñ dünyesinden
Âşık Paşa du'â Orhan'a itdi
Bile Gök Alp nesli cümlesinden

BÂB [30]

**Anı beyân ider kim Orhan pâdişâh olduğundan sonra
neye meşgûl [24a] oldu.**

Karındaşına virdügi köyi mukarrer itdi. Bu esnâda Akça Koca dünyadan sefer idüp ol bâkî sarâyâ nakl itdi. Kandırı nevâhisinde bir tagda mezârı andadur. Ve andan soñra Koñur Alp dahı anuñ gibi oldı. Orhan Gâzi o bucaguñ sancagını oğlu Süleymân Paşa'ya virdi. İnöñi sancagını oğlu Murâd Han-ı Gâzi'ye virdi kim ol kiçi oğlu-y-ıdı. Orhan Gâzi kendüsi 'asker-i mansûrını alup İznikmid'e vardı. Anuñ-ıçun kim Gâzi Rahmân geldüğünde bu cemî'i kazıyyeleri aña bildürmiş-idi kim İznikmid'i ne suret-ile alalar-ıdı?

Kaçan kim leşker cem' oldı togrı Bursa'dan Yiñişehr'e çıkup andan Geyve'ye indilerdi. [24b] Oğlu Süleymân Paşa'yı Absuyı'nda buldılar, Ayan gölinüñ kenârı. Aydos'da olan gâziler dahı gelüp Orhan'ı karşıladılar. Anuñ sâhibi bir ha-

tun-ıdı. İstanbul tekürine ta'allukı var-ıdı ve adına Yalakonya dirler-ıdı. Yalakova'sınuñ sâhibi-y-ıdı. Deredeki hisâr dahı anuñ-ıdı ve hem bir karındaşı var-ıdı, Kalayun dirler-ıdı. Yokaru sırtdağı hisâr anuñ-ıdı. Şimdiki hinde Türk aña Koyunhisârı dir.

Bunlaruñ hisârınuñ üzerine Türk kim vardı, ceng iderken Yalakoya'nuñ gögsine ok tokundu, sesmedi, öldi.

Orhan Gâzi geldi İznikmid'ün üzerine kondı. Hisârınuñ sâhibi hatun eydür: "Ben bu Türk-ile ceng itmezin." dir. "Anuñ-ıçun kim eger bunlar bizden öldürürse, ölen gitdi zâ-yı' oldu. Yirinde [25a] kalanda fâyide ne ve ger biz bunlardan öldürürsevüz bunlaruñ-ıla kan düşmanı oluruz, kıyâmete degin ceng itmek gerekdür." didi. Bu hatunuñ bir yarar adamı var-ıdı. Anı göndürdi kim 'ahd idelüm bize ziyânuñuz tokunmaya, hisârı size virelüm." didi. Orhan Gâzi dahı bu sözi kabûl eyledi, ol 'avrat her nesi var-ısa ala, dahı hisârı teslîm ide. Hatun girü habar göndürdi kim: "Ben gice çıkarrın ve illa beni Türklerden bekletsün." didi ve hem anuñ gibi itdiler ve "Her kâfirün ki ihtiyârı var gitmege ya turmaga, ihtiyârı kendü elinde olsun." didiler. İskeleye gemiler getürdiler, esbâbların murâdlarınca toldurdılar. [34] Orhan Gâzi eydür: "Sakınuñ bu kâfirlerün bir çöpi gitmesün kim biz 'ahdümüzde hâyin olmazuz." didi. [25b] Ne kim 'ahd olundu 'ahdi yirine getürdiler. Andan soñra Orhan Gâzi dahı hisâra girdi ve o gâziler kim Aydos'da olurlardı cem'îisi İznikmid'e geldiler, sâkin oldılar. Orhan Gâzi oğlu Süleymân Paşa'yı İznikmid'e getürdi. Kelîseleri mescidler itdi ve bir kelîseyi dahı medrese itdi. El-ân şimdi dahı medreresi vardır.

Karamürsel dirler-ıdı bir bahâdur er var-ıdı ol kenârı aña virdiler ve vilâyetini tîmâr üleşdürdiler, Tîmâr erlerini kenâra getürdiler kim İstanbul'dan gemi çıkup vilâyeti incidüp ta'addî itmesünler diyü ve Yalakova'yı dahı tîmâra virdiler ve bu Akça Koca-y-ıla olan gâzileri bu vilâyete cem' itdiler. Araman [Ermen] bazarını Yahşılı'ya virdiler. Kandırı vilâyetini Akbaş'a virdiler. İmdi bunlaruñ [26a] neslinden şimdi dahı vardır. Fazlullah Kâdı kim Geñiboza'da [Gegibüze] tekyesi vardır, ol Akça Koca'nuñ neslin-

dendür ve Kocaili'nün ve Koñrapa'nuñ ve Bolu vilâyeti-nün bu cemî'isinün fethinün aslı ve hakîkatı budur kim fakîr şerh itdüm.

Nazm

Niçeler bu cihâna geldi gitdi
Benüm didi yalan da'vîler itdi
Unuduldi adı añılmaz oldı
Yirini bir dahı yalançı tutdı
Sakın benüm diyüben da'vî itme
Ki magrûr 'âkıbet peşîman gitdi

BÂB [31]

Anı beyân ider kim o ne geydi ve ne ihdâs itdi.

Orhan Gâzi pâdişâh oldukdan soñra kim o atası zamânında olmamış-ıdı. [26b] Orhan Gâzi zamânında olundı.

Nazm

Bu âdem düzdi 'âlemde düzenler
Bilür misin niçün düzdi düzenler
Ya kendü güvene ya gayra ola
Bu niyyetlen düzen düzgün düzenler
Ne düzseñ eseri kala cihânda
Velî âsârı budur kanı düzenler

Orhan Gâzi'ye karındaşı 'Alâ'addin Paşa eydür kim: "Hanum! Bihamdillahi ve'l-minne kim seni pâdişâh gördüm. İmdi senün dahı bir gün leşkerün yevmen-fe-yevmen ziyâde olsa gerekdür. Sen de 'askeründe bir nişân ko kim gayrı askerde ol nesne olmasun." didi. Orhan Gâzi eydür: "Karındaş, her ne kim sen idersin ben anı [27a] kabûl iderin." didi. "İmdi etrâfdağı beglerün börkleri [35] kıızıldur. Senün kullarunuñ börkleri ag olsun." didi. Bilecük'de ak börk бүkdiler. Orhan Gâzi geydi ve kendünün tevâbî'i bile geydiler. Soñ-

ra Orhan Gâzi başladı leşkeri çoğaltmak diledi kim ol vilâyetden ola. Kardaşı eydür: "Anı kâdılara tanış." didi. Ol zamânda Çandarlu Karaca Halil Bilecük'de kâdı-y-ıdı ve kâdılığı aña 'Osmân Gâzi virmiş-idi. Ve Orhan Gâzi zamânında dahı İznik'e kâdı oldu ve dahı İznik'den soñra Bursa'ya kâdı oldu. Orhan oğlu Gâzi Hünkâr zamânında kâdı'asker oldu ve hem vezîr oldu ve beglerbegi dahı oldu ve bâki tafsîlâtları aşaga bâblarda gelse [27b] gerek inşa'allahu ta'âlâ.

Ve hem Edebalı'nuñ dahı kavmi-y-idi, aña danışdı. Ol eydür: "İlden çıkaruñ." didi. Ol vakt adamlaruñ çoğı kâdıya rişvet virdi kim: "Beni yayaya yazduruñ." diyü ve hem anlara dahı ak börk geyürdiler.

SÜ'ÂL.— Ya anuñ adına yaya neçün didiler?

CEVÂB.— Sultân Muhammed oğlu Sultân Murâd Han zamânında sefere giderken bir yaya bir it enügin ogurlamış. Enük issi enüginini bulmuş, yayaya eyitmiş: "Enügi sen mi toğurduñ kim ogurlarsın. Bire enük yaya!" diyüben sögmüş. Hayli bâri gavgâ dahı olmuş. Zirâ vech-i tesmiye enük yaya dimege ol sebebden olmuş hemân vech-i tesmiye enük ogurladığı olmuş-ıdı.

Ve dahı burma dülbend Orhan Gâzi [28a] zamânında tasnîf olındı. Dîvâna gelicek begleruñ burma dülbendi olmasa ta'yib iderlerdi, eydürlerdi kim: "Dîvâna geldüñ kanı burma dülbendüñ." dirlerdi.

Nazm

Cihân her lahza bir nev'a görünür

Hayâl ehli o nev'aya sevinür

Sanur budur kim ol maksûd olanlar

Ya açar setrini yâhûd bürinür

Cihânda hill ü hürmet böyle geçdi

Kimi it gibi talar kim korunur

Ammâ dîvânda burma dülbend geyürlerdi. Kaçan kim sefere gitseler börk geyürler-idi ve börk altına dahı şevgüle geyürlerdi.

SÛ'ÂL.— Şevgüle nedür?

CEVÂB.— Şevgüle bir takyedür kim öni kısa ardı uzun içine deri [28b] kaplarlar-ıdı.

Ve bu Âl-i 'Osmân'da garâyibler çokdur. Fakîr ihtisâr idüp tururın. Anuñ-ıçun kim ol zamânda iktidâ anı iderdi ve bu zamânda 'âdet bunı getürdi. Bu zamân-ı evvelde üstâdâne taraklar ve hurmetlü sakallar olurdu. Nâgâh pâdişâh hışm idicek sakalın kesüp merkebe bindürürler-idi. Şimdiki zamânda kendülerüñ 'âdeti eşek oldu, binüp yürürler. Sakalların hûd kendü ihtiyârlarıylan keserler ve bu sakal kırmagun 'âdeti kadîm Firenkden kalmış-turur ve Firenk'den cünüb ışıklar almış-durur. Husûsâ kim şimdiki hinde mübâh oldu. 'Avratlar saçların keser oldılar ve erler dahı sakalların keserler.

BÂB [32]

Bu bâb anı beyân ider kim [29a] İznik ne sûret-ilen alındı ve ne vech-ilen feth olındı

Ve evvel Karatikin'i almışlardı. Bu İznik'e ol havâle gibiydi. Anuñ-ıçun bu Karatikin hisârı içinde olan gâziler [36] dâyi-mâ İznik'ün kapuların açdurmaz olmuşlar-ıdı. Ve be-gâyet açlıktan buñalmışlar-ıdı, zîrâ dâyiresinde olan vilâyetüñ köylerini zabt idüp tîmâr erlerine virmişler-idi ve hîç bi-vechin mine'l-vücûh bu köylerüñ kâfirleri bunlardan incinmezler-idi, râhat olmuşlar-ıdı. İncinmedükleri ecilden hisâr halkına zevâde virmezlerdi. Vakt olurdu kim Müsülmânlarla gelüp bile hisâra cenk dahı iderler-idi. Çağırup İznik halkına eydürlerdi kim: "Gelün iy dermândeler siz dahı râhat olun kim biz râhat olduk." dirler-idi. Ve şehrüñ halkı hatta şol kadar [29b] olmuş-ıdı kim göle balık avlamaga çıkmaz olmuşlar-ıdı ve içeri hisârdagı halkdan ba'zı kâfirler gâzilere habar göndürdiler ve dirlerdi kim: "Açlıktan gâyetde buñaldık." dirler-idi. Ol zamânda hûd etrâfı cemî' Türk almış-ıdı, tîmâr erleri elinde tasarruf olunurdu.

Elhâsıl-ı kelâm Orhan Gâzi'ye kâfirlerüñ hâllerini bildür-

diler. Bir gün devlet-ile kendüsi dahı İznik'ün üzerine geldi. Kâfirler Orhan Gâzi'nün geldüğün göricek gâyet bunalmışlar-ıdı. Bir i'timâd itdükleri kâfiri Orhan Gâzi'ye göndürdiler kim: "İmdi bizüm-ile 'ahd ü emân idüñ kim bizi kırmayasız; gidenümüz gide ve turanumuz tura, biz dahı hisârı size teslîm idelüm." didiler. Orhan Gâzi dahı bunlaruñ 'ahdlerini kabûl itdi. Anuñ-ıçun [30a] "Mürüvvet efdal gazâdur." dir-idi. Ve hem bu mürüvvet niçesine sebep olup İslâm dinine girürler. Ve tekürini İstanbul kapusından çıkardılar. Hemân tekürüñ kendü halkı gitdi bile ve sipâhîsinüñ ekseri gitmedi. Şehir halkı hûd hiç biri gitmedi. Orhan Gâzi teküre adamlar koşdı, gemiye dek iletdiler. Murâdı kankı tarafda-y-ısa gitdi. Tekür kapudan çıkdığı gibi Orhan Gâzi bu tarafda Yîñişehir kapusından içerü girdi. Kapunuñ iç yanında bir bağça var-ıdı, Ebkülos [İkülos] dirler-idi, be-gâyet hûb mahbûb makâm-ıdı. Orhan Gâzi'yi togrı ol bağçaya iletdiler. Bu şehrüñ kâfirleri dahı cumhûr-ıla karşılayup geldiler. Ke'ennehu pâdişâhları öldi, oğlını tah-ta [30a] geçürür gibi vâki' oldı ve illâ çok hatunlar geldiler. Orhan Gâzi sordı kim: "Bunlaruñ erleri kanı?" Eyitdiler kim: "Kırıldı, kimi cenkde ve kimisi açlıktan." Ve illâ içlerinde be-gâyet hûb dil-ârâ mahbûbeleri var-ıdı ve hem çoğ-ıdı. Orhan Gâzi gâzilere emr itdi kim: "Bu tul avratları halâlîğa Tañrı buyruğıyla aluñ." didi. Ve hem buyurduğu gibi itdiler. Şehrüñ dahı 'âlî evleri var-ıdı, evlenen gâzilere bile virdiler. Hâzır müheyyâ 'avrat ve hem evler ola, kim ola kim anı kabûl itmeye? Meger kim gâyet ebleh ola.

Nazm

Hırâmân geldiler mahbûbe Rûmlar
Gâziler göñli yandı sanki mumlar

Kaçan kim bâğça içre geldi bunlar [31a]
Gâziler didi melekdür ola bunlar

Yañağı gülgûn la'lîn dudaklar
O sîmîn sâk ol bîh zenahlar

Melek envârlu kızlar geldi cânlar
 Ki gördi kulu oldu gönül ü cânlar
 Çemen üzre çü servi seyr iderler [37]
 Gönüller kölgeye düşüp giderler
 Hayâli kölgesi cân gönüm aldı
 Mu'anber zülfi bûyî 'aklüm aldı
 Nazarlar atar u gamzelü kızlar
 Fidâ olur gören yigid ü pîrler
 Dimâglar mest ider o müşk-bûlar
 'Akıllar sayd ider o rûmî hûblar [31b]
 Urumca söyler bize nâzlar eyler
 Sanasın ney çalar çeng ü saz eyler
 Bu resme gâziler bunları gördi
 Han Orhan bunları guzzâta virdi
 Bile evler mükellef nakd u cinsler
 Virildi gâzilere oldu ünsler

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ yidi yüz otuz birinde vâkî' olundı, Orhan Gâzi elinden.

BÂB [33]

**Anı beyân ider kim Orhan Gâzi İznik'de ne'yledi
 ve kimüñ ile musâhabet itdi.**

Andan soñra bir ulu kelîseyi cum'a mescidi itdi ve bir manasdırı medrese itdi. Yiñişehir kapusını çıkdı yirde bir 'imâret yaptı. Yanında Hacı [32a] Hasan dirler-idi bir 'azîz var-ıdı. Kendüsi Edebalı'nuñ mürîdi-y-idi. Şeyhlığını aña virdi ve nesli ve nesebi tâ bugüne degin anlaruñ elindedür. 'Îmâretüñ kim kapusu açıldı, ta'âm kim bişdi Orhan Gâzi ol ta'âmı kendü mübârek eli-y-ilen üleşdürdi ve çıragın dahı evvel gice kendü yakdı ve medreseyi dahı Mevlânâ Dâvud-ı Kayserî dirler-idi, aña virdi ve andan soñra Tâced-

dîn-i Kürd'e virdi ve Konya'da Sirâc'üddîn-i Urmevî'nün şâkirdi-y-idi ve hitâbetini Karahoca'ya virdiler ve İznik'i taht idindi. Bir niçe zamân anda zevka meşgûl oldu.

Nazm

Okundu hutbe-i Orhan-ı Gâzi
O 'Osmân bin Toñrul nesli gâzi [32b]

Şerî'at gögine gül bunlar oldu
Çü togdı şems-i tâb Orhan-ı Gâzi

Gazâ-y-ıçun ki ak börk ol geyüpdür
Yüzi ağ işi sag Orhan-ı Gâzi [38]

Ne geyse yaraşur Orhan-ı Gâzi
Âşık Paşa zamanındaydı gâzi

BÂB [34]

Anı beyân ider kim İznik feth olınduğundan soñra
Orhan Gâzi neye meşgûl oldu ve tîmârları kimlere virdi,
anı bildürür.

İznikmid'i oğlu Süleymân Paşa'ya kim virmiş-idi; anı Yiñice'ye ve Göynük ve Mudurnı'ya havâle itmiş-idi. Ve bir oğlını dahı kim Murâd Han-ı Gâzi'dür, Bursa sancagını aña virdi. Adını Beg sancagı kodı. [33a] Ve Karahisâr'ı [Karacahisâr'ı] 'ammusı oğlu Gündüz'e virdi. Orhan Gâzi kendüsi cemî'i vilâyetine nâzır oldu. Oğlu Süleymân Paşa'yı Tarakçı Yiñicesi'ne göndürdi. Ve ol vilâyetler cemî'i Orhan Gâzi'nün 'adlını işitmişler-idi. Ve hem her vilâyeti kim aldılar aña 'adl ü dâd itdiler. Alınmayan vilâyetler dahı anlaruñ ne'yledüklerini bilüp işitmişler-idi. Süleymân Paşa kim Tarakçı Yiñicesi'ne vardı, hisârı ihtiyârlarıyla virdiler, 'ahdılan ve emân-ılan. Ve Göynük'i dahı hemçünân ve Mudurnı'yı dahı hemçünân virdiler. Bu Süleymân Paşa dahı ol kadar 'adl ü dâd itdi kim cemî'i ol vilâyetüñ halkı eydürlerdi kim: "N'olaydı evvelde de bunlar bize hâkim olalardı." dirler-idi. Ve niçe köyler bu Türk halkını [33b] gördiler, Mü-

sülmân oldılar ve ol vilâyetde ne kadar kim milkler vardır, cemî'i Süleymân Paşa virdügi karâr üzre turur.

BÂB [35]

**Orhan Gâzi Karasi vilâyetini feth itmege
ne sebep oldu anı beyân ider.**

Ol zamânda Karasioglu 'İclân Beg [Aclan Beg] var-ıdı. Ol zamanda Allah rahmetine vâsıl oldu. Bir oğlu anuñ Orhan yanına gelmiş-idi. Adına Tursun Beg dirler-idi. Ve bir oğlu dahı atası yanında-y-ıdı. Bu atası yanındagı oğlanı vilâyet halkı anı istemediler. Bu Orhan Gâzi yanında olan oğluna habar göndürdiler. Hacı İlbegi dirler-idi, Karasioglu'nuñ bir vezîri var-ıdı. Andan vilâyetüñ a'yânlarından habarlar bile gelmiş-idi. İttifâkları-y-ıla bundagı Orhan [34a] yanında olan oğlana bu habar gelicek Orhan Gâzi'ye eydür: "Hanum! Gelüñ varalum vilâyete gidelüm. Balıkesri ve Birgama ve Edremid cemî'i nevâhisiyle sizüñ olsun. Kızılca Tuzla ve Mahram'ı ol tarafı baña sadaka it." dir. Orhan Gâzi dahı Ulubat'ı feth idüp gine tekürini içinde komuşlar-ıdı. İmdi togrı Gölbaş'ndan yörüdi, Bilüyüz'i [Yelyüz'i] aldı ve dahı Ablayund'ı aldı. Andan Kirmastı'ya yörüdi.

Anuñ sâhibi ol zamânda bir 'avrat-ıdı. Urumca adına Kalamestorya [Klasemtorya] dirler-idi ve bir karındaşı dahı var-ıdı. Mihalcı dirler-idi. Orhan Gâzi kim ol vilâyete yöriyicek bu 'avrat karındaşı-y-ılan karşıu geldiler. Mübâlaga pışkeşler getürdiler. Orhan Gâzi gine [34b] yirlü yirinde mukarrer itdi. Ve Ulubat tekürin tutdılar kim ol kâfir 'ahdine turmamışdı. Ulubat tekürin aman vormeyüp hemân işin bitürdiler.

Nazım

'Azîz Hak 'ahd idüpdür âdem-ilen
Sözüm dahı benüm hem âdemî-len [39]

Didi cennet virem size sözüm tut
Sakın yörime İblis yalan-ılan

Hak'uhn va'desi 'ahd oldu i cânum
Melek ü hayvân u hem âdemî-len

Bu âdem 'ahdı bil kim andan almış
Budur ahdün yolu her âdemî-len

BÂB [36]

Anı beyân ider kim vilâyet-i Karasî'de Orhan Gâzi ne'yledi.

Çünkü bunlar Balıkesri'ye vardılar, andağı oğlan kaçdı
Birgama hisârına girdi. [35a] Üzerine vardılar. Orhan Gâzi
yanındağı olan karındaşı vardı kim hisârda olan karında-
şıyla söyleşe. Hisâra yakın varıcak gâfilin ok-ılan urdılar.
Sesmedi düşdi, öldi. Bu iş Orhan Gâzi'ye gâyetde güç geldi,
didi kim: " Bunlar bî-tekellûf bunuñ gibi iş itdiler." Hemân
Orhan Gâzi dahı çağırdı kim: "Bu il vilâyet bilmiş oluñ emn
ü aman-ılan şimdi girü Orhan Gâzi'nüñdür." diyü hük-
m olındı. Bu sözi işitdükleri gibi bu vilâyetün halkı cemî'i mu-
tî' ve münkâd oldılar. Vilâyetün kadîmîleri geldiler, tîmâr-
lu tîmârına mukarrer nâmeler aldılar. Ve bu fethün târîhi
hicretün yidi yüz otuz bişinde vâkı' olundı Orhan Gâzi elin-
den; vallahu a'lem.

Nazm [35b]

Sürüldi tedbîri Karasi gitdi
Yazıldı defteri Orhan'ı tutdı

Bu çarhuñ ferzini atdı Karasi
Çün Orhan şâhı sürdi mât itdi

Cihânda kende pîle kaldı tolaşdı
Ecel atın binüp kemendin atdı

Dürüldi Karasi defteri yandı
Yiñi defter ki Gâzi kâtib itdi

BÂB [37]

**Anı beyân ider kim Orhan Gâzi bu vilâyeti feth itdi,
tîmârlarını kimlere virdi
ve ol hisârdagı oğlanuñ hâli ve ahvâli n'oldı.**

Ve çün kim Hak ta'âlâ vilâyet-i Karasi'de hutbeyi ve sikke-yi Orhan Gâzi'ye kim müyesser [36a] eyledi ve pâdişâh oldu, Karasioglu dahı Bergama hisârından 'ahd-ile çıkdı. Bursa'ya göndürdiler. İki yıl anda 'ömür sürdi, âhirü'l-emr bir gün yumurçak çıkardı, Allah emrine vardı. Ulu oğlu Süleymân Paşa'yı okudı, getürdi. Karasi ilini aña mansıb virdi, kendü-si girü devlet-ile [40] Bursa'ya geldi; tahta geçüp karâr itdi.

Nazım

Gine bir yiñi cilve kıldı 'âlem
Ki hüsni zîbâ ola bunda âdem
Tecellî eyledi nûr-ı sa'âdet
Beşâret yazdı safha üzre aklem
Velîler toldı vilâyet-i Karasi
Sanasın kim Cüneyd yâ İbni Edhem [36b]

BÂB [38]

**Anı beyân ider kim Süleymân Paşa bu vilâyetde ne'yledi
ve neye meşgûl oldu.**

Ammâ bu tarafda evvel görelüm Orhan Gâzi Bursa'da neye meşgûl-ıdı? Devlet-ilen kim Bursa'ya geldüğinden soñra evvel 'imâret yaptı ve vilâyetüñ dervîşlerini teftîş itmege başladı. Eynegöl yöresinde, Keşîş Tagı arasında bir niçe dervîşler gelüp anda makâm tutmuşlar. Aralarında bir dervîş var-ı mış. Bu dervîşlerden ayrılıp varur gâh gâh tagda geyiccekler-ile yörürmiş. Ve ol Turkut Alp aña mahabbet itmiş, gâh gâh anuñ-ıla musâhabet idermiş. Turkut Alp dahı ol zamânda pîr olmuş-ıdı.

Orhan Gâzi'nüñ dervîşlere teftîş itdüğün işidicek [37a] Or-

han Gâzi'ye habar göndürdi kim: "Benüm köylerüm yanında bir niçe dervîş gelüp mukîm olmuşlardır. Aralarında birisi hayli mübârek kişidir." didi. Orhan Gâzi işidicek eydür: "Acab kimün mürîdlerindendir, tîz varuñ kendüden soruñ" didi. Gelüp sordılar. Dervîş eydür: "Baba İlyâs mürîdiyin ve Seyyid Ebu'l-Vefâ tarîkındanın." didi. Gelüp Orhan'a habar virdiler. Emr itdi kim: "Varuñ dervîşi getiruñ." didi. Geldiler dervîşi da'vet itdiler, gelmedi. Ammâ habar ısmarladı kim: "Sakınuñ kim ol han dahı gelmesün." didi. Geldiler Orhan Gâzi'ye habar virdiler. Orhan Gâzi tekrâr gine adam göndürdi: "Neçün gelmez ve beni dahı niçün komaz anda varmaga." [37b] Ol dervîş cevâb virdi kim: "Bu dervîşler göz ehilleri olurlar, gözedürler dahı vaktında varurlar kim tâ du'âları makbûl olına."

Bundan soñra bir gün bir kavak agacını kopardı, omuzına götürüp toğrı Bursa'nuñ hisârına geldi. Havlı kapusunuñ iç yanında bu kavak agacını dikmege başladı. Girdiler hana habar virdiler: "Ol dervîş geldi bir kavak agacını bile getürdi, kapuda dikeyorur." didiler. Orhan çıkdı gördi kim agacı dikmiş. Dahı han söylemedin hana eydür: "Teberrükümüz oldukça dur, dervîşleruñ du'âsı saña ve neslüne makbûldur." didi. Hemân-dem du'â itdi, turmadı döndi girü mekânına gitdi. Ol kavak agacı şimdiki hinde [38a] saray kapusunuñ içinde gâyetde böyümişdür. Her gelen pâdişâhlar ol agacunu kurusını giderürler. Ve andan soñra Orhan Gâzi dahı ol dervîşuñ ardınca mekânına vardı. Dervîşe eydür: "Dervîş! Bu Eynegöl nevâhisi senün olsun." didi. Dervîş eydür: "Bu mülk ü mâl [41] Hakk'undur, ehline virür. Biz anuñ ehli degülüz." dir. Sordılar: "Ya ehli kimlerdür?" Dervîş eytidi: "Hak ta'âlâ dünyâ mülkini sizün gibi hanlara ısmarladı ve malı dahı mu'âmele ehline ısmarladı kim kullarum birbiriyle mesâlihînin göreler ve bizlere gün yiñi ve nasîb olan rızk dahı yiñi." didi.

Orhan Gâzi eydür: "Dervîş n'ola benüm sözümi kabûl itseñ." Dervîş eydür: "Şol karşuda turan depecükden berü turan [38b] yircügez dervîşleruñ havlusı olsun." didi. Orhan Gâzi dahı bu sözi kabûl itdi, du'â aldı dervîşden. Girü mekânına gitdi.

Nazm

Ümîdüm du'âdur ehl-i du'âdan
 Du'âdur bize emr olan Hudâ'dan
 Mü'essirdür niçe nefes cihânda
 Du'âdur evliyâdan enbiyâdan
 Didi Hak kim dileñ makbûl ideyin
 Bu kavlı umdı cânım ol nidâdan

Orhan Gâzi ol dervîşüñ üzerine kubbe yapdurdı ve yanında tekye yapıvirdi ve bir câmi' dahı yapdı. Şimdiki vaktde üzerinde ihyâ olup biş vaktde pâdişâhlara du'âlar [39a] iderler ve dâyim añarlar. Ve zâviyesinüñ adına Giyük Baba Zâviyesi dirler.

Geldük bu tarafda Süleymân Paşa'nuñ dahı Karasi vilâyetinde hâli ve ahvâli n'oldı ve ne'yledi ve kimlerüñ-ile musâhabet itdi anı beyân idelüm.

Meger bir gün Süleymân Paşa dahı Karasi vilâyetini seyr iderken Aydıncuk'da Temâşâlıg'a vardı. Gördi bu Temâşâlıg'ı kim bir 'acâyib garâyib binâlar temâşâ idüp birez tefekküre vardı. Turdı ve hiç kimesneye kelâm eylemedi. Ece Beg dirleridi bir begâyet dilîr bir 'azîz var-ıdı. Hayli dilîrlerden añılurdu aldı vü yörüdi. Eydür: "Hanum! Ne 'acab, key fikr ü firâsetüñüz vardır ola mı?" didi. Süleymân Paşa eydür: "Na'am, bir deryâyı geçmege fikr ü firâset iderin, şöyle geçsem ki [39b] ammâ kâfirler tuymasa." dir. Ece Beg ve Gâzi Fâzıl eydürler: "Biz ikimüz geçelüm, buyurursañ hanum!" didiler. Süleymân Paşa eydür: "Ne yirden geçersiz?" Anlar eyitdiler: "Hanum bunda yirler vardır kim geçmege yakınlığı vardır."

Andan sürdiler ol yire vardılar kim adına Virança Hisâr dirler. Görecük [Görecek] aşaga yanında deryâ kenârında, cemî'inüñ makâbelesinde. Derhâl Ece Beg ile Gâzi Fâzıl bir sal bağladılar, bindiler. Gece-y-ile Çimbini [Cimbini] Hisârı'nuñ nevâhisine çıkdılar. Bağlarının arasında gezerlerken bir kâfir ellerine girdi ve anı getürüp sala koydılar. 'Ale's-sabâh bu tarafa geçdiler. Kâfiri Süleymân Paşa'ya getürdiler. Süleymân Paşa bu kâfiri hil'atlayup ganî eyledi. Andan

bu kâfire eyitdi: “Hîç sizûn [40a] hisâruñuza girmege yir var mıdır kim küffâr tuymadın içine girevüz, bizi kimesne görmege.” didi. Bu kâfir eydür: “Ben sizi şöyle iledeyüm kimse görmedin hisâra koyayum.” didi.

Hemân-dem birkaç sallâr dahı bağladılar. Süleymân Paşa bir yitmiş seksen mikdârı yarar güzîde erler aldı, sala binüp giceyle öte yakaya geçdiler. Bu kâfir bunları giceyle togru Çimbini Hisârı’nuñ bir terslik dökecek yiri var-ıdı, anda getürdi. Gâziler hemân ol terslikden hisâra girdiler. Bu hisâr-dagı kâfirlerûñ ekseri taşra bağlarında ve hırmenlerindeydi. Ol hinde hırmen vaktları-y-ıdı.

El-hâsıl-ı kelâm hisârı aldılar, ammâ kâfirlerini aslâ incitmediler. Belki kâfirlerine ihsânlar itdiler, ammâ içinden birkaç [40b] bellüce kâfirlerin tutdılar. Bu hisâruñ limonında gemiler var-ıdı, ol gemilere koydılar. Karşuda turan leşkere iletdiler. El-hâsıl-ı kelâm ol gün iki yüzden ziyâde adam berü yakaya geçürdiler. Ece Beg hisâruñ atlarından bindi Bolayır yanında Akçalimon dirlerdi anda hayli gemiler var-ıdı. Ol gemileri oda urup yakdı. Andan sürdi girü hisârına geldi. Bu Cimbünük hisârında olan gemileri hıfz itdiler. Turmadın leşkери bu tarafa geçürdiler; ekserini leşkerûñ yanlarına getürdiler ve bunda olan kâfirleri hîç incitmediler. İstimâlet virüp emn ü emân *buldılar*. Hatunlarını ve kendülerini be-gâyet hoş tutdılar. Ve bu kâfirlerûñ gemiçilerini gemiye koydılar. Kendüler üzerlerine turup hayli barı adam dahı [41a] geçürdiler. İki biñden ziyâde adam cem’ olındı.

El-hâsıl-ı kelâm bu Çimbini Hisârı kâfirleri bu gâziler-ilen müttefik oldılar, yörüdiler. Bir gice Ayaşolonya [Ayaşılonya] dirler-idi bir hisâr vardı, anı dahı aldılar. Ehl-i İslâm elinde hisâr dahı iki oldı ve bunun halkını dahı istimâletlediler. Ve bu iki hisârı muhkem berkitdiler ve hayli adamlar dahı Aydıncık’dan gemi-y-ile geldiler. Süleymân Paşa eydür: “Bu hisârlardan sipâhî olan kâfirlerûñ evlerin çıkaruñ, Karasi iline iledüñ kim bunlardan âhir bir mazarrat irişmege.” Ve hem eyle itdiler, bir iki ay bu hisârları muhkem berkitdiler ve her yirden turmadın hâtırı olanı getürdiler.

Bir gün Gelibolı’nuñ kâfirleri cem’ oldılar, tedbîr itdiler

bunların üzerine gelmege. [41b] Bu gâziler dahı anları karşuladılar, mübâлага muhkem oğraş oldu. Hakk'ın 'avn u 'inâyeti-y-ile kâfirleri sıyup kırdılar. Kapusın yapdurdılar hisârın. Ya'kûb Ece'ye Gâzi Fâzıl'ı yoldaş koşdılar. Bunları Gelibolu'ya havâle itdiler. Gice gündüz bunlar Gelibolu kâfirlerine huzûr virmez oldılar. İskelesine dahı gemiler getürtmez oldılar kim Gelibolu'nun ucında bu iki gâziye hayli yarar gâzi yoldaşlar bile koşdılar kim Gelibolu'yı uç idinüp Bolayır'da sâkin olmuşlar-ıdı.

Nazm

Gâziler geçdi kâfir milkine hûş
Niçe kâfir sarâyın itdiler boş
Çün Rûm iline kim geçdi Süleymân
Gâziler ıbrıkı hep oldu mevcûş [42a]
Gümüş altun çoğ oldu ellerinde
Melâmet gitdi oldu cümle bî-hûş

Bu fethûn târihi hicretûn yidi yüz elli sekizinde vâkı' oldu. [43]

BÂB [39]

Anı beyân ider kim Süleymân Paşa Rûmiline geçicek ne tedbîr itdi ve neye meşgûl oldu ve ne re'y fikr itdi.

Bu tarafda atası Orhan Gâzi'ye habar göndürdi kim: "Devletlü hanumuñ himmetinde ve Hak ta'âlânun inâyetinde ve Muhammed mu'cizâtında Rumili feth olunmaklığına sebeb olındı. Küffârın gâyet zebûnluğı vardır. İmdi şöyle ma'lûm olına kim hazretûnûze bu tarafda feth olunan hisârlara komag-ıçun ve vilâyetlerine ma'mûr olmaga ehl-i İslâm'dan hayli adam gerek. [42b] Bu feth olunan hisârlara koyavuz ve dahı yarar gâzi yoldaşlardan dahı göndüresiz." didi. Orhan Gâzi bu habarı işidicek gâyet ferah oldu. Bu Karasi vilâyetine hayli göçer 'Arab evleri gelmişler-idi. Hemân-dem buyurdı;

anları sürüp Rumilî'ne geçürdiler. Bir zamân Gelibolî nevâhi-sinde sâkin oldılar. Süleymân Paşa dahı yöriyüp Tekürta-gı'nuñ kenârma vardı. Bulduğı hisârlaruñ kimin mudârâ-y-ılan ve kimin yagma-y-ılan aldı. Odgöñlek [Od Gönelek] hisârını uç idindi. Andan Hayrabolî vilâyetine yöridiler. Ammâ yevmen-fe-yevmen bu tarafda Karasi vilâyetinüñ halkı dahı gelür oldılar ve gelenleri yurt tutup gazâyâ meşgûl oldılar.

El-hâsıl-ı kelâm ehl-i İslâm [43a] hayli arkalandı ve kuvvet tutdı Hak ta'âlâ inâyetinde. Her kangı tarafa yöriyüp ikdâm itseler küffâr önlerine turmaz oldu, 'asker-i İslâm mansûr oldu.

Nazm

Süleymân geldi dünyâyâ Süleymân

Ki kâfir divlerine virmez amân

Bırakdı velvele küffâr iline

Ki Türk'ün oldu bugün devr-i zamân

Şu dîv kurtıla Süleymân elinden

Gelüp Süleymân'a getüre îmân

V'egerni cümle 'ömri habsde kaldı

Hemân dîvligidür kendüye kalan

BÂB [40]

Anı beyân ider kim Koñurhisârı'nı ne sûret-ile aldılar.

Bu Koñurhisârı'nuñ [43b] tekürine Kalakonya dirler-idi. Hayli bahâdur mel'ûn-ıdı. Türk kim Rumilî'ne geçdi, ol kâfir hiç at arkasından inmedi ve bu tarafda kim Ya'kûb Ece Gelibolî'yı hisâr idüp egirdürler-idi, ol kâfir bulara dâyim igvâ virürdi. Gâh gâh bunlardan adam dahı alur-ıdı. Bir gün Süleymân Paşa gâzileri mütenebbih itdi ve birkaç yarar martalozlar var-ıdı. Bu kâfiri cüst-ü-cü itdiler. Girü kim hisârından çıkdı. Niyyeti bu kim girü vara, Gelibolî yöresinden adam karvaya. Süleymân Paşa'ya habar oldu. Kâfirün hisârınıñ etrâfını bağladılar. Kâfir dönüp hisârına kaçıcak avlayalar. Ve bir niçe yirlerde dahı pusular kodılar. Vardı

bu [44a] kâfir Türkten bir adam tutdı, girü döndi kim hisârına [44] gide. Bu taraftan Gâzi Fâzıl bu kâfirün ardına düşdi. Kâfir kaçarak geldi kim hisârına gire, bogazı ele virdi. Hayli kâfirler dahı bilesince var-ıdı. Anları kılıçdan geçürdiler. Tekürini tutup hisâra karşı getürdiler, gösterdiler. Tekürün hod hisârda hiç ta'allukâtı yog-ımuş kim hisârı vir-meyeydi. Hemân hisâr halkı hisârı Süleymân Paşa'ya virdiler. Hemân amân vormeyüp tekürinün başını kesdiler. Ve şol nesne kim pâdişâha yarar-ıdı. Anı pâdişâh tarafına aldılar ve ol kim gâzilere lâıyk-ıdı gâzilere üleşdürdiler. Ve hisârda Hacı İlbeği kodılar.

Ve bu tarafta Gelibolı teküri gördi kim her tarafını Türk aldı. Kendü dahı 'ahd-ılan [44b] virdi. Bu mezkûrâtun fethi tamâm bir yılda oldu.

Andan soñra Ya'kûb Ece'ye ol vilâyeti mansıb virdiler. Ve ol vilâyet Müsülmânlık oldu. Gâzi Fâzıl'a dahı bile virdiler. Şimdiki hinde Gâzi Fâzıl Ece Ovası'nuñ beri ucında yatur. Mezârı ma'lûm yirdedür ve hem Ya'kûb Ece'nün dahı me-zârı andadur, Rahmetullahi aleyhi rahmeten vâsi'aten.

Nazım

Kapu kim açdı Müfettihü'l-ebvâb

Fâzıl u hem Ece oldu aña bâb

Ki Rum oldu sarây u hem hazîne

Gerekdür kim Süleymân koya bevâb

BÂB [41]

Anı beyân ider kim Gâzi Evrenez Hacı İlbeg ile ne'ylediler ve hem Süleymân Paşa [45a] dahı ne'yledi.

Hacı İlbeği'ye kim Kogrı'yı [Konur'ı] virdiler. Gâzi Evrenez'i aña yarar yoldaşdur, diyü koşdılar. Vilâyet-i Dimetoka'yı ve gayrı vilâyetleri çalup çarpmaga kodılar. Kogrı nevâhisine gelürler-idi. Bu tarafta Süleymân Paşa dahı Hayrabolı vilâyetini ve Çorlı vilâyetini kapar kazar-ıdı. Girü Gelibolı'ya gelür-idi. Bir gün av iderken ok-ıla bir canavar öl-

dürdiler. Bu canavar kaşdı, Süleymân Paşa ardına düşdi. Nâgâh atının ayağı bir delüğe geçdi. At düşdi, Süleymân Paşa Allah emrine vardı. Ve bu ef'âlûñ târihi hicretüñ yidi yüz elli sekizinde vâki' oldı. Ve ba'zılar dirler kim: "Orhan Gâzi ['nin ölümü] dahı ol yılda vâki' oldı." dirler. Ammâ [45b] esahh kavı budur kim oğlu Süleymân Paşa iki ay öñdin vefât itdi.

Nazm

Cihân bir köhne yir geçmege yoldur
 'Ömür de tîz geçer sanki o yıldır

Benem diyü bu yirde da'vî itme
 Yalan söz söyleyen aña bu dildür

Öñi aglar soñı aglar nazar kıl
 Bu aglamaga di ne kâl u kıldür

Süleymân u Dâvud geçdi kamular
 Unıduldı işi ne-y-ile bildür [45]

BÂB [42]

Anı beyân ider kim Murâd Han-ı Gâzi'nün karındaşı
 Allah rahmetine varduğundan soñra ol neye meşğûl oldı.

Murâd Han [46a] yörüdi Rumili'ne 'azım itdi. Togrı Bursa'ya geldi. 'Azîm leşker cem' itdi, vilâyet-i Karasî'den ve kendü vilâyetinden. Ol hinde Çandırılı Halîl Bilecük kâdı-sı-y-ıdı ve İznîk'a dahı kâdı olmuş-ıdı. Ve Bursa kâdı-sı dahı olmuş-ıdı ve kendü-y-ile hem dahı gâyet âşinâ olmuş-ıdı. Anı Kâdı-'asker idindi. Lalası Şahin'i bilesine aldı. Mübâ-laga 'asker cem' idüp Gelibolı'dan geçdi, Banatoz [Bantoz] hisârına yörüdi. Küffârı aslâ ceng itmedi. Hisârı teslîm itdiler. Kâfirlerini girü yirinde kodı. Andan togrı Çorlu hisârına vardı. Anuñ kâfirleri mutî' olmadılar. Hemân "yagma" didi, kâfirleri hayli ceng itdiler. Âhirü'l-emr tekürle-rinüñ gözine ok tokundı, zebûn oldılar. Gâziler dahı def'î [46b] hisâra koyıldılar. Mübâlaga toyumluklar oldı. Hisârı dahı yıkdılar.

Andan Misini hisârına vardılar. Teküri karşı geldi, bir oğlını bile getürdi. Hisârınuñ kilidin dahı bile getürdi. Sul-tân Murâd Han-ı Gâzi dahı hisârıuñ üzerine vardı kondı. Teküri dahı mübâlaga pîşkeşler çekdi. Han dahı cemî'isini gâzilere virdi. Andan soñra Bırgaz'a [Burgus] vardılar. Kâfir-leri kaçup gitmiş, hisâr boş kalmış. Hisârı gâziler dahı oda yakdılar, harâb eylediler.

Nazm

'Acabdur bu cihânda 'akl-ı insân
Kimi kâmil ü râhat kimi noksân
Bularda lutf u hiddetdür karışmış [47a]
Câhile hiddeti tîz oldı bürhân
Şuña kim fazl-ı Hak yoldaş olupdur
Tecellî eyledi gönlinde î mân
Yaramaz tîzlik itmek her kişiye
Ki alpuñ sabrı olur aña âsân
Yiri var sabr u tîzligüñ karındaş
Anuñ ehlini bul kim gide gümân

BÂB [43]

Anı beyân ider ki Hacı İlbegi-y-ile Gâzi Evrenez ne'ylediler ve neye meşgûl oldılar.

Hacı İlbegi Meriç kenârında bir kiçicük bırguzcuk var-ıdı, anı feth itdi. Gündüz ol hisârcuga girürdi, kaçan kim gice olsa gâziler-ile at arkasına gelürler-idi. Tâ sabâh [47b] olunca, etrâfuñ kâfirlerine râhatlık vormeyüp incidürler-idi. Meger bir gice Dimetoka teküri çıkmış kim bu Hacı İlbegi'yi karva-ya. Hacı İlbegi hîd buni gâziler-ilen casuslamış-ımuş. Tekü-ri gâfil itdi, nâzüklük-ilen bogazın ele aldı. Hemân hisâra yö-ridi. Ve hem hisâra yakın gelmişler-idi. Hisârıuñ dibine var-dılar, tekürlerini tutgun gösterdiler ve 'ahd itdiler kim buni öldürmeyeler. Oğlı, [46] kızı ve 'avratı-y-ıla koyıvireler. Her kangı tarafa dilerse vara gide. Bu habarı işitdiler, hisâr hal-

kı hemân girü muhkem 'ahd-ıla virdiler hisârı. Bu tarîk-ıla Hacı İlbegi Dimetoka hisârını feth itdi. Ve bu tarafda Gâzi Evrenez [Evrenüz] dahı Kışan [48a] hisârını almış-ıdı. Ve İp-sala'yı döğüp-yorurdu.

Nazın

Zî hôş dem devlet-i guzzât açıldı
 Bulara fazl-ı Hak rahmet saçıldı
 Yönelidükleri yön bil Hakk'a togrı
 Veger çok tag u taş biller geçildi
 Cihet-i dünyâ 'ukbî cümle ma'mûr
 Ne menzile ki Hak guzzât geçürdi
 Veger İlbeg veger Evrân-ı Gâzi
 Du'â bunlara bil makbûl geçildi

BÂB [44]

Anı beyân ider kim Murâd Han-ı Gâzi
 Bırgoz'dan Eski'ye geldi.

Anuñ dahı hisârını boş buldı ve bu bir iki üç pâre hisârı kim feth itdi. Bu boş kalan hisârlaruñ kâfirleri Edrene'ye [48b] gelüp cem' olmuşlar. Han dahı lalası Şahin'e 'asker virdi Edrene'ye göndürdi. Hemîn oradan lala yörüdi, Edrene'ye gitdi. Küffâr dahı bu taraftan işidüp lalanuñ gelecegin, 'azîm leşker-ilen karşuladılar. Ceng olundu, Hak ta'âlâ lalaya fırsat virdi, küffârı münhezim eyledi. Kaçup kâfirler Edrene hisârına koyuldu. Bu tarafda hana dahı başlar göndürdiler ve küffârı münhezim oldugın bildürdiler. Hacı İlbegi ve Gâzi Evrenez hanuñ gelüp öñine düşdiler, Edrene'ye getürdiler. Ol hinde Meriç be-gâyet taşup tururdu. Edrene teküri gice-y-ile bir kayığa girdi kaçdı, İnez'e [Enüz] gitdi. Çünkim sabâh oldu hâl [49a] ne-y-ise tuyuldu. Şehrüñ kapusın açdılar, hisârı teslîm itdiler, şehir feth olundu. 'Âdetce şehrüñ tasarrufın itdiler.

Ve bu fethüñ târihi hicretüñ yidi yüz altmış birinde vâkı'

olundu. Sultân Murad Han-ı Gâzi elinden kim ol Orhan Gâzi Han oğludur.

Nazm

Bu fethi kim fütûh itdi Murâd Han
 Kopan nesli ki kopdı oldu hakan
 Bu nesli Hak mu'în itdi î mânâ
 Ki İslâm zâhir oldu dökile kan
 Muhammed ümmetinde bil bu hanlar
 Vîrân iklîmlere bunlar ola cân
 Bu âlüñ sevgüsi hayât-ı cândur
 Bu âlı sevmeyendür ehl-i ziyân [49b], [47]

BÂB [45]

Anı beyân ider kim Murâd Han-ı Gâzi Edrene'de neye meşgûl oldu.

Çünkü devlet-ile han Edrene tahtına oturdu, lalası Şahin'e Zagra tarafına ve Filibe tarafına akın virdi. Evrenez Gâzi dahı vardı, İpsala'yı feth itdi. Bunlar yirlü yirinde uç begleri oldılar. Bir gün Kara Rüstem dirler-imiş bir dânişmend geldi, vilâyet-i Karaman'dan. Çandırılı Halîl kim kâdı'-asker-idi. Aña geldi kim ol Rüstem eydür: "Efendi bunca hanlık mâlı niçün zâyî' idersiz." didi. Kâdı'-asker eydür: "Ol niçe mâldur kim zâyî' olunur." didi. Rüstem eydür: "İşbu esîrler kim bu gâziler tutar alurlar satarlar. Tañrı buyrugında budur kim bunlaruñ [50a] bişde biri hanuñdur." didi. "Niçün alınmaya?" didi. Bu habarı bundan işidicek vardı bu sözi kâdı'-asker hana 'arz eyledi. Han dahı eydür: "Eger Tañrı buyrugında varısa idüñ." didi. Kara Rüstem'i okudılar. Eytidiler: "Mevlânâ! Han buyurdı kim Tañrı buyrugısa eyle idüñ didi." didiler. Vardı kendüsi Gelibolı'da oturdu. Her esîrden yigirmi biş akça aldı. Ve bu ihdâs ol iki dânişmendüñ tedbîri-y-idi. Biri Çandırılı Halîl ve biri Karamanlı Kara Rüstem'dür. Ve bu tarafdâ Gâzi Evrenez'e dahı ısmarladılar. "Akınuñdan çıkan

esîrûññ bişde birin al.” didiler. “Han-ıçun anuñ kim esiri biş olmayacak olursa her esîrden yigirmi biş akçasın al” didiler. Ve bu tertîb [50b] üzerine Evrenez dahı bir kâdı nasb itdi ve hayli oğlanlar cem’ olundu, hana getürdiler. Halîl Paşa eydür: “Bunları Türke virelüm Türkçe öğrensünler, soñra Türkçe bilicek getürelüm yîñiçeri olsun.” didi ve hem anuñ bigi eylediler. Yevmen-fe-yevmen bu vech-ile yîñiçeri ziyâde olmaga başladı. Bu vech-ile tamâm Müsülmân oldu. Bunları Türkler bir niçe yıllar kullandugından soñra andan kapuya getürdiler. Ak bürk geyürdiler. Adını ezel çeri iken yîñiçeri kodılar. Bunun zamânında vâkı’ olındı.

Nazın

Gereklüdür yîñiçeri kapuda
Ki hanı gözleyeler her tapuda
Bular mâl oğlıdur hanlarına bil
Irakdur gayrı çeri bil ha bu da [51a]

BÂB [46]

Anı beyân ider kim Murâd Han-ı Gâzi Bursa’ya teveccüh itdi ve anda varup ne’yledi?

Lala’ya Rumilî’nün beglerbegiligin virdi ve Evrenez’e dahı bu uçlaruñ begligin virdi. İlbegi Allah emrine vardı. Han andan yörüdi Gelibolı’ya geldi, Halîl’e paşalık virdi. Halîl ki vezîr oldı; adına Hayreddîn didi. Gelibolı’yı geçdiler, Biga tarafına geldiler. Murâd Han-ı Gâzi eyitdi: “Allahu ta’âlâ bunu dahı bize vire.” didi. Turdılar, Bursa’ya geldiler, bir kış Bursa’da karâr itdiler. Lala dahı bu tarafda Zagra ilini ve Eski’yi feth itdi. Evrenez dahı bu tarafda Gümülcine’yi feth itdi. [46]

BÂB [47]

Anı beyân ider kim Biga ne sûret-ilen feth olındı. [51b]

Nâgâh bir gün Murâd Han-ı Gâzi işitdi kim bu tarafda Sırf kâfirleri leşker cem’ itmişler, Edrene’ye gelmek isterler-

imiş. Han dahı işidicek bu habarı ‘asker cem’ idüp yörirdi. Biga yanına geldi. Gâzilere eydür: “Hay gâziler! Bu kâfirle-ri feth idelüm, eger Allahu ta’âlâ virürse.” didi. “Bundan soñra andagı kâfirlere varavuz.” didi. Bu gâziler dahı hanuñ sözini “Bi’r-re’si ve’l-ayn” didiler. Ve hem Gelibolı’ya ha-bar göndürdiler: “Ne kadar hâzır gemi var-ısa göndürüñ. Bu yakaya gelsün hâzır olsun.” didiler. “Biz varınca” Ve hem Aydıncık gemilerine dahı gelsün,” didiler.

Elhâsıl-ı kelâm hayli bârî gemiler geldi. Bu gemilere dahı adam koydular yörیدiler. [52a] “Kurudan ve deñizden yag-madur.” didiler. Hücûm itdiler. Def’î feth olundu. İçinde olan kâfirüñ horyâdını kırdılar, dişilerin ve oglancukların esîr itdiler. Gâziler ganîmete gark oldılar ve ba’de kilisele-rin mescidler itdiler ve evlerin dahı Müsülmânlar mesken-ler idindiler.

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ yidi yüz ve altmış altısında vâkı’ olundu.

Ve bu kavm kim anda mesken tutup karâr itmişler-idi. Hayli zamân turup zindegâniler içinde oldılar. Nâgâh bir gice kâfirler girü Biga’yı ogurladılar. Kâfirler hayli bedbaht-lıklar itdiler ve Biga’yı yıkup bozdılar. Geldiler, şimdiki Bi-ga’yı anuñ yirine kurdılar.

BÂB [48]

Edrene’ye Sırf [52b] geldügin beyân ider.

Sırf kâfirleri cem’ oldılar. Sürdiler, Edrene’ye yakın geldiler. Şâhin Lala dahı hâzır olan gâziler-ile karşuladı. Ahşam kara-ñusunda tavlunbâz kaktı, Hak ta’âlâ’ya sığınup küffârüñ üze-rine yörüdi. Hemîn kim küffâr tavlunbaz ünin işidicek, kâfir-ler biribirine tokundu. Atları boşanup ürkdı. Kâfir hemân gi-ce karañusunda biribirin kırdı. Meric kenârında-y-ıdı, ekseri suya dökilüp kırıldı. Andan sehel kâfir kurtuldu. Ve ba’zısın ardına düşüp yolda gâziler kırdılar. Gâziler şimdi ol yirüñ adına Sırf Sındugı dirler. Kâfirler helâk olundu [53a] gitdi.

Han dahı işitdi kim küffâr münhezim oldı. Döndi han gi-

rü devlet-ile Bursa'ya geldi ogulların sünnet itdi. Yînişehir'de bir 'imâret yaptı ve bir dervîş var-ıdı. Adına Postîn-pûş dirler-idi, aña bir zâviye yapıvirdi. Ve Bilecük'de bir Cum'a mescidi yaptı ve kendüye Bursa hisârında sarâyı kapusunda bir câmi' yaptı ve Kapluca'da bir 'imâret üzerinde bir medrese yaptı.

BÂB [49]

**Murâd Han-ı Gâzi Germiyânoglu-y-ılan
düñür ne sûretle oldılar, anı beyân ider.**

Bu Germiyânoglu kendüyi gördi kim gâyetde pîr oldı. Oglı Ya'kûb Beg'i okıdı, yanına getürdi. Eyitdi: "Ogul, dilerseñ kim bu vilâyet sizûñ elüñüzde kala, Osmânlu-y-ıla [53b] birlik idüñ." didi. Ve "Bu kızumuñ birini anuñ oglı Bâyezîd'e virüñ." didi. Hemân İshâk Fakı'yı ilçi göndürdiler. Sürdi Murâd Han-ı Gâzi'ye geldi. Eyü atlar pîşkeş getürdi. Ol zamânda altun gümüş az-ıdı. Toñuzlu'da 'alemlü ak bizler olurdu. Hil'at yirine anı geydürürler-idi. Sırtak tegele dikerler-idi. Alaşehir'üñ kızıl ivledisin sincef iderler-idi. Hil'at anı geydürürler-idi. [49] İshâk Fakı kim geldi Toñuzlu'nuñ ol bizlerinden dahı bile pîşkeş getürmiş-idi. Ve hem eyitdi: "Kızumuz aluñ ogluñ Bâyezîd Han'a. Ve kızumuz-ıla bile birkaç pâre hisâr bile virelüm cihâzına tuta." Murâd Han-ı Gâzi anı kabûl itdi. Biri Kütâhiyye'yi ve Simav'ı ve Egri-göz'i ve Tavşanlı'yı, bu birkaç pâre hisârları kızına [54a] Germiyânoglu cihâz virdi. Kavl ü karâr olundu.

BÂB [50]

**Murâd Han-ı Gâzi oğlını everüp düğün bünyâdın
ve kızı alıvirdüğün beyân ider.**

Ol Germiyânoglu'nuñ kızı didüğümüz Sultân Hatun'dur kim oglı Yıldırım Han'a alıvirür. Çünkim düğün'üñ esbâbı bî-kusûr müheyyâ ve müretteb oldı, andan soñra etrâfuñ

beglerine okuyıcılar göndürdiler. Karamanoglı'na ve Hamîdoglı'na ve Menteşeoglı'na ve Saruhanoglı'na ve Kastamonı'da İsfendiyâr'a ve Mısır sultânına bunların cemî'isine okuyıcı göndürüp okıdılar. Ve dahı kendü vilâyetlerinde olan sancak beglerinden okudılar ve Evrenez Gâzi'yi dahı okudılar. Bundan soñra düğüne bünyâd itdiler ve etrâfuñ beglerinden [54b] dahı ilçiler-ile saçulıklar dahı gelmege başladı. Eyü atlar ve katarlar-ıla develer ve envâ' dürlü 'acâyibler ve garâyibler getürdiler ve her gelen kişi getürdüğünü 'âdet üzerine pîşkeşlerin çekdiler ve mertebesine göre oturdılar. Ve Mısır sultânınınuñ dahı ilçisi geldi. Ol dahı getürdüğü tuhfelerini çekdi. Anuñ ilçisine cemî'i ilçileruñ üsti yanına ilçiyi Mısır'ı da 'vet itdiler, oturdu. Bunların tamâm olup oturduktan soñra 'icâzet oldu. Kendü sancagı begleri dahı geldiler. Mertebelü mertebelerince pîşkeşlerin 'arz itdiler. Andan soñra Evrenez Gâzi'nüñ dahı pîşkeşleri ilerü geldi. Evvel yüz kul ve yüz kız oğlan câriye. Ammâ onar oğlanuñ elinde on gümüş tepsi, [55a] içi tolu filori ve onunuñ dahı elinde on altun tepsi, içi tolu istevret [?] ve sekseni elinde gümüş maşrabalar ve mevcüş ıbrıklar.

El-hâsıl-ı kelâm bu kulların hîç birinüñ elleri boş degül idi. Ve bu etrâfdan gelen ilçiler bunu göricek bu Evrenez Gâzi'nüñ getürdüğü pîşkeşlere hayrân u mütehayyir kaldılar kim bu hanuñ bir kulu bunuñ gibi ni'metler-ile geldi. Ve dahı Murâd Han-ı Gâzi dahı gör kim ne kılsa gerekdür. Bu Evrenez getürdüğü kulları ve câriyeleri bu etraftan gelen ilçilere üleşdürdi. Ve bu altun gümüş avadanlıklarından bile virdi. Ve bu etrâfuñ ilçileri getürdüğü yahşı atları cemî'isin kendünüñ kulu Evrenez'e virdi. Ve getürdüğü filorinüñ dahı ba'zısın Evrenez'e virdi. Bâkîsini [55b] 'ulemâya ve fukarâya üleşdürdi ve kendüye hîç nesne alıkomadı ve niçe müflis geldiler ganî olup gitdiler. Hana du'âlar itdiler.

Nazm

Bu düğün kim Murâd Han itdi kardaş
Yayıldı sofralar döküldi çok aş

Bir ay yinildi tamâm dürlü ni'met
Fakîr ü ganî vü hem yidi evbâş [50]

'Alemlü hil'atin çok geydiler halk
Tonandı hep yalınçak rind ü kallâş

Kazan kaynadı çok koyun bişürdi
Öküz kebâbın ister oldu ferrâş

'Atâlar eyledi altun u akça
Hocalar gibi oldu cimri kulmâş [56a]

Rızâ buldı kamu bu halk-ı 'âlem
Melûl gitmedi halk olmadı savaş

Dügün kim eyledi o Gâzi Hünkâr
Yük-idi Âşıkî bil sükkeri baş

Du'â itdüm o demden bu güne dek
Ölinçe iderem du'âyı yoldaş

BÂB [51]

**Anı beyân ider kim gelin götürmege kimleri göndürdiler
ve andan dahı kimler geldi.**

Bu taraftan erenlerden Bursa kādısı Koca Efendi ve kapu-kullarından emîr-'âlem Aksunkur Aga kim anuñ evlâdından dahı şimdi vardır. Çavuşbaşı Süle Çavuş oğlu Temür Han Çavuş ve kapukullarından dahı biñ yarar sipâhî bile göndürdiler. [56b] Ve hatunlardan kādının hatunı ve Bâyezîd Han'uñ dadusı ve Aksunkur'uñ hatunı bile.

El-hâsıl-ı kelâm bir iki biñ mikdârı adam gitdi. Sürdiler Kütâhiyye'ye vardılar. Ve hem Germiyânoglı dahı düğünü Kütâhiyye'de itmiş-idi. 'İzzet-ile düñürleri kondurdılar. Bunlara hürmet-ile eyü ağırlıklar itdiler ve ol konalga getirenler bunlar dahı anlaruñ göñüllerin hoş ri'âyet itdiler. İş tamâm oldu. Kızı Aksunkur'uñ hatunı-y-ıla Bâyezîd Han'uñ dadusına ısmarladılar. Germiyânoglı dahı çaşnîgîrbaşı Paşacuk Aga'yı gelinüñ atın yitmege bile göndürdi ve hatunını yinge eyledi ve ol va'de idüp kızına virdügi hisârlara

bunlar dahı erler kodılar. Gelini alup Bursa'ya getürdiler. [57a] Paşacuk Aga'yı Bâyezîd Hünkâr kayınatasından dilek itdi alıkodı. Kendü çâşnigîrbaşu idindi. Anuñ oğlu Elvân Beg dahı çâşnigîr-başu oldı. Ve Elvân Beg'üñ oğlanlarınıñ üçü dahı çâşnigîrbaşları oldılar. Neseb ü nesl-ile 'Osmân kapu-sında mukarreb oldılar.

Nazım

Cihân şâdiye gama yurd olupdur
Niçe hakanlara cihân gülüpdür [51]

Gelüp devrân sürenler 'âlem içre
Hemân arzûları hayâl kalupdur

Cihân halkı tamâm murâd mı buldı
Nedür ol kim murâdı olmayupdur

Togar aglar ölür aglar töredür [57b]
Bu devrân böylece bil düzilüpdür

Gülerem sanur ol yañlış habardur
Ne gülmek var melâle ırmeyüpdür

Bu düğünüñ ve Kütâhiyye'nüñ virildüğü târîhi, hicretüñ yidi yüz seksen üçinde vâkı' olundu.

BÂB [52]

Anı beyân ider kim vilâyet-i Hamîd'i
Murâd Han-ı Gâzi ne sûret-ilen feth itdi

Ve ol düğünde kim Hamîdoglı'nuñ ilçisi kim gelmiş-idi anuñ-ıla bir va'de olunmış-ıdı kim Hamîdoglı Hüseyin Beg vilâyetini Murâd Han-ı Gâzi'ye sata-y-ıdı. İmdi ol ahdüñ üzerine Murâd Han-ı Gâzi yörirdi, Kütâhiyye'ye çıkdı. Hamîdoglı dahı bildi kim kendüye gelür, adam göndürdi eyitdi kim: "Ben ol 'ahduñ [58a] üzerine tururın." Akşehr'i ve Begşehr'i'ni ve Seydişehr'i'ni ve Yalvac'ı ve Karaagac'ı ve Is-partı'yı şer'î mektûb-ıla satu bâzâr itdiler. Aldı, Murâd Han dahı adamların göndürdi. Satun aldugı vilâyeti zabt itdi ve

hisârlarına kendü kulların kodı ve nevâhisin dahı kendü berâtı-y-ılan tîmâr virdi.

Ve bu fethüñ târihi hicretüñ yidi yüz seksen üçi-y-len dördi arasında vâkı' olundu.

BÂB [53]

Anı beyân ider kim Murâd Han-ı Gâzi leşker cem' itdi,
o leşker-ile ne'yledi.

Murâd Han-ı Gâzi asker-i 'azîm cem' idüp Rumili'ne 'azm itdi. Çünkim leşkeri alup Gelibolı'dan geçdi togrı Mıgalkara'ya [Mugalkara, Megalgarı] vardı. Bu tarafda Gâzi Evrenes'le Lala Şâhin dahı Rumili'nüñ leşkeriyle geldiler. Evrenes'i Şâhin'e koşdılar, yöridiler Fire [58b] üzerine vardılar. Def'î Fire'yi feth itdiler. Bu tarafda Murâd Han-ı Gâzi dahı geldi, Çatalca Hisârı'nuñ üzerine düşdi. Kâfirleri itâ'at itdiler ve harâca mutî' oldılar. Andan soñra Şâhin'e habarlandırdı. Geldi hünkâra kavuşdı. Andan soñra İncügüz'üñ üzerinde Polanya [Pulunya] dirler bir hisâr vardır, Türk aña Tañrı Yıkduğı dirler. Murâd Han-ı Gâzi anuñ üzerine vardı. Ol vilâyetüñ halkı kaçup aña girmişler-idi. Bir niçe gün hayli bâri ceng itdiler, alınmadı. Âhir göçüp gitdiler. Han eyitdi: "Meger bunu Tañrı yıka." didi. Andan vardılar Devletlü Kabaagaç didükleri yire kondılar. Murâd Han dahı bir kaba ağaca arkasın [59a] virdi, oturdı. Bir lahzadan soñra adamlar geldi [52] biribiri ardınca kim: "Hanum! Hak ta'âlâ kudretiyle ol hisâr yıkıldı, zîr-ü-zeber oldu." Han dahı Şâhin'i göndürdi. Vardı, mübâlaga mâl getürdi; altun ve gümüş tepsiler ve filoriler ve nakd akçalar bile getürdi. Ve halkını girü istimâlet-ile yirinde kodılar. Hayli altun gümüş tas dahı buldılar. Gâziler başlarına geydiler. Üsküf ol zamânda bünyâd oldu ve hem ol ağaç kim han arkasın virmiş-idi. Han eyitdi: "Bu ağaç Devletlü Kabaagaç'dur." didi. Ol ağaca vech-i tesmiye hanuñ sözi olup-turur. Ve ol ağaç şimdi dahı turur, ammâ kütük olmışdur. Yanında bir kuyu dahı var-durur.

Nazm [59b]

Nefesdür pâdişâhlardan nişâne
Nefesdür hükm iden handan dîvâna
Nefesdür kim tulû' eder ağızdan
Habarlar söyledür hem tercümâna
Nefesdür kim du'â togar ağızdan
Kabûl olur murâd virür revâne
Nefesden yazılır dürlü ma'ânî
Nefesden añlanur gelür beyâna
Mübârek nefesi hanuñ ne oldı
Kabûl olur murâd virür revâne
Bozar kal'aları söyler zamâne
Nefes itse Murâd Han-ı zamâne

BÂB [54]

Anı beyân ider kim pâdişâh kim Edrene'ye varıcak ne'yledi.

Vezîri Hayreddîn Paşa'ya emr itdi: "Varuñ Evrenez-ile ol vilâyetleri feth idüñ" didi. Evrenez dahı Gümülcine'yi uç idinüp otururdu. Burı'yı [Büre], İskete'yi, Marula'yı [Marulya] bunları [60a] feth itmiş-idi. Haracını hana dâyim göndürürdi ve gayısına segirdürlerdi. Ve Delü Balaban'ı Sirez'üñ [Serüz] üzerinde komışlardı, hisâr idüp otururdu. Şâhin ki vardı Kavala'yı, Dırâma'yı, Zihne'yi, Sirez'i ve bu vilâyetleri ferden ferdâ 'ahd-ilen aldılar ve ol kim kânûn-ı pâdişâhlıkdur, ne-y-ise itdiler ve hana göndürmelüsini göndürdiler, gâzilere virmelüsini virdiler. Andan soñra Karafirye'ye vardılar. Ol dahı cemî'i nevâhisiyle feth olundu ve vilâyetlerini tîmâr erlerine üleşdürdiler. Ve dahı kâfirlerine harâc ta'yîn itdiler. Andan devlet-ile girü hana geldiler. Evrenez Gâzi'ye bu kez Sirez'i uç virdiler.

Nazm

Paşâdur Hayreddîn feth itdi iklîm
Dölendi râhat oldı bil her iklîm [60b], [53]

Bu Âl-i 'Osmân'a hôş hizmet itdi
Begendi hizmetini il ü iklîm

Paşa oldı kabûl çün han yanında
Ki lâzımdur kabûl ide her iklîm

Bilindi Hayreddîn kim ol vezîrdür
Düzildi tertîb ü bahşîş her iklîm

Bu tertîb tasnîfin Hayreddîn itdi
Kabûl itdi anı bil cümle iklîm

Niçe yirlerde rişvet kapu açar
Bu şimdi tertîbe bağladı iklîm

Vezîrde tertîb ü erkân gerekdür
Ki hayr-ı dîne kuşana her iklîm

BÂB [55]

Anı beyân ider kim Şâhin [61a] Lala ölicecek
beglerbegiligin kime virdiler. Kara Temür Paşa'ya virdiler.
Ol dahı neye meşgûl oldı ve ibtidâ ne tarafa göndürdiler
ve nireye vardı anı bildürür.

Çün beglerbegilik virildükden soñra evvel Saruhan ili'ne
göndürdiler. Anda göçer il var-ıdı, anları sürdi, Sirez'e ilet-
di. Andan soñra vilâyet-i Arnavud'a ve Manasdır'a yönel-
di. Ammâ hayli 'askeri var-ıdı. Vardugı gibi Manasdır mu-
tî' oldı, harâc vaz' itdiler. Andan geldiler, Selanik tarafın ur-
dılar, tâ Karluili'ne varınca.

Ve bu fethüñ târihi yidi yüz seksen yidisinde vâkı' olun-
dı. Anı dahı beyân ideyüm.

Nazm

Bu çarh bir dahı devrân itmek ister
N'idiser ma'ni-y-ilen bize göster [61b]

Kılıçlar çalına kanlar dökile
Süñüler ola leşker içre nişter

Gâziler şehîd ola kâfir kırıla
 Hanı şehîd ide bir hâyin ebter
 Döne bu 'âlümüñ tâlî'i bu dem
 Neler ide göresiz size ahter

BÂB [56]

Anı beyân ider kim Murâd Han-ı Gâzi Laz kırılı-y-ıla
 ne sûret-ilen ograşdı.

Evvel Laz kendü hana ilçî göndürdi: "Gel Kösova'da buluşalum ve illâ sen dahı oğlanlaruñı bile getir." didi ve "Benüm bir oglum var ben dahı bile getürürin." didi. "Hele gel buluşalum, [54] ya ceng idevüz ya sulh idevüz ve illâ Hakk'ıñ takdîrinde her ne-y-ise hış görelüm." didi. Ve illâ [62a] hana mübâлага armaganlar göndürmiş-idi. Ve mektûbında: "Karındaşum han" diyü yazmış-ıdı. Ve dahı mektûbında dimiş-idi kim: "Eyü muhkem yarag-ıla gelesin." dimiş-idi. "Ben dahı seni eyü yarag-ıla karşıların." didi. Murâd Han-ı Gâzi iki oğlını bile almış-ıdı. Biri Bâyezîd Han-ıdı kim, anuñ elinde Kütâhiyye-y-idi ve Hamîdili sancagı-y-ıdı, anuñ-ıdı. Ve biri dahı Ya'kûb Çelebi idi. Elinde Karasi sancagı-y-ıdı. Murâd Han-ı Gâzi emr itdi kim: "Cemî'i vilâyetinüñ begleri eyü leşkerler cem' ideler, hâzır olalar kim geleler."

Nazm

Çözüldi sancak çalındı kösler
 Bu begler birbirin gör niçe gözler
 Yörüdiler gazâya niyyet idüp [62b]
 Bulışmada vü oldu şimdi sözler
 Gâziler kıldı at üzre namâzı
 O han itdi Hak-ıla çok niyâzı
 Didi Hakkâ dîn-i İslâm senüñdür
 İtâ'at hazrete toğrı benümdür

Veger ben bahr-ı 'isyân-ıla garkam
 'Înâyet lutfı hem ihsân senüñdür

Niyâz itdi vü küffâra buluşdı
 İki 'asker biri birle turuşdı

Küffâr kim İslâm leşkerin gördiler hemân-dem kendüle-
 rin togrultdılar yörüdiler. Sag tarafda Bâyezîd Han tururdu
 ve sol tarafda Ya'kûb Çelebi turdu. Gâziler dahı tekbîr idüp
 küffâra karşı yörüdiler. [54]

Beyne's-selâteyn olunca muhkem ceng olındı. Sag koldan
 Bâyezîd ve sol koldan Ya'kûb Çelebi eyü cenkler itdiler. Laz
 dahı Ya'kûb Çelebi tarafında vâkı' oldı. Ve ol tarafuñ kâfir
 leşkeri sındı ve bu taraftan hana karşı Mileş Kübile [Miloş
 Küpile, Miloş Kobile] dirlerdi bir kâfir varıdı. Sünisin ardı-
 na süriyü ve şapkası elinde hana karşı yörüdi. Gâziler arku-
 rı vardılar. Ol kâfir eydür: "Gidüñ, ben el öpmege geldüm
 ve hem beşârete dahı geldüm." Laz'ı oğlu-y-ıla tutdılar: "Uş-
 da getiriyorurlar." didi. Gâziler fârig oldılar. Hemân kim
 hana yakın gelicek ol la'în gönderini çevürdi, hanı sançdı.
 Tizcek hanuñ üzerine çadır kurdılar. Bâyezîd'i sancag di-
 binde kodılar.

Bu tarafda hûd Ya'kûb Çelebi küffârı sımış-ıdı. Gelüp
 Ya'kûb Çelebi'ye eyitdiler: "Gel seni babañ ister." didiler.
 Hemân kim çadıra geldügi gibi anı babası gibi itdiler. Laz'ı
 oğlu-y-ılan getürdiler anları dahı hâllü hâlna yitürdiler. Ol
 gice leşker arasında be-gāyet ıztırâb oldı. Sabâh kim oldı bu
 halk [55] Bâyezîd Han'ı pâdişâhlığa kabûl itdiler. Gelüp tah-
 tına cülûs itdi. Göçüp taraf-ı Edrene'ye teveccüh itdiler.

Ve bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ yidi yüz toksan birinde
 vâkı' oldı.

Nazın

Yine bir şekl-i şîve tutdı âlem
 Teferrüc ider anı 'âkıl âdem
 Hevâlar yili esdi 'âlem üzre
 Niçe nutk u nâtıklar oldı ebkem

Temâşâgâha geldi Âşıkî gör [63a]
İder sun'ı temâşâ olur ebkem

Ya Sâni' sun'ına mazhar ne itdi
Bu cem'iyete mazhar oldu âdem

BÂB [57]

**Anı beyân ider kim Bâyezîd Han
tahta cülûs itdükden sonra ne'yledi.**

Çün cülûs itdi Bâyezîd Han emr-ile Laz vilâyetine Kıratova ma'dinini nevâhisiyle ve cemî'i ma'dinleri bile Üsküb'e Paşa Yigit Beg'i göndürdiler kim ol İshâk Beg'ün efendisidir. Ve hem atası gibidir. Anı göndürdiler. Ve Vidin'e Firiz Beg'i göndürdiler. El-hâsıl-ı kelâm Laz vilâyetinüñ ekserin tasarruf itdiler. Âhir devlet-ile Edrene'ye geldiler.

Gâzi Murâd Han'un hûd meyyitin Bursa'ya göndürmüşler idi. Bâyezîd Han Rumili'nde-y-iken Karamanoglu harâmlık itmiş idi. Evrenez'i girü Sirez'de kodılar, varduğı gibi Vüdene'yi [Vodana] [63b] aldı ve Çifroz'ı [Çetroz] da aldı. Ve bu tarafda Firiz Beg Vidin'den geçdi, İflak'a segirdim itdi. Hayli mübâlaga toyum geldi ve vilâyet-i Bosna'ya dahı Paşa Yigit Beg meşgûl oldu. Bâyezîd Han'a Edrene'de otururken hayli esîrler ve mübâlaga meblaglar getürdiler. Andan soñra Bâyezîd Han dahı Bursa'ya geldi. Binâ-yı hayrâta meşgûl oldu. Câmi' yaptı, mukâbelesinde medrese ve bir bîmârhâne ve zâviye-yi Ebu İshâkiyye yaptı. Ammâ Kara Temürtaş'ı Edrene'de komışlardı. Zirâ ol vakt beglerbegi-y idi. Aña habar göndürdiler, ol dahı Bursa'ya geldi.

Nazım

Laz'ıñ ma'dinlerin zabt itdi insân
Ki harc ide anı bir han-ı sultân

Kâfir kim hükm iderdi ma'din üzre
Anuñ hâkimi oldu şimdi bir han

O kenzi Hak yolına harc ider kim
 Bâyezîd Han'dur ol erbâb-ı ihsân
 Yaraşur Âl-i 'Osmân 'adl ü bezle
 Bu âli böyle sevdi Ganî Sübhân [56]

BÂB [58]

**Bâyezîd Han Alaşehir'e varup
 ne sûret-ilen feth itdügün beyân ider.**

Bu Alaşehir hisârı vilâyeti ol vakt İslâm arasında kalmış-ıdı ve pâdişâhı kâfir idi. Aydınoglı'ylan mudârâ-y-ıla zindigâ-nî iderler-ıdı. Hemân Bâyezîd Han: "Niyyet-i gazâ" didi. Alaşehir'e yörıdi. Henüz dahı vilâyetine varmadın yolda çağırdup yasak itdi: "Kimsenün zulm-ıla bir çöpini almayalar ve her kim bu yasagı [64b] kabûl itmeye mazlemesi kendü boynına; siyâsete mustahık olur." didiler.

Hemân kim han vardı kâfirler şehrinün kapuların yapıdılar. Cenge bünyâd itdiler. Han dahı şehri "yagma" buyurdi. Küffâr işidüp amân diledi. 'Ahd-ilen feth olundı. Kânûn-ı pâdişâhlık ne-y-ise itdiler. Aydınoglı dahı itâ'at-ılan geldi. Vilâyetinün ba'zını kendüye virdiler. Hisârlarına kullar kodılar. Hutbe ve sikke Bâyezîd Han'ıñ adına oldu. Tîmârlaruñ dahı berâtını Bâyezîd Han adına nişân uruldu. Aydınoglı Ayasulug'da-y-ıdı. Tire'ye getürdiler. Ayasulug'ı kendü kulına virdi. Ammâ Aydınoglı'nun vakıflarınun tasarrufını kendü elinde kodılar. Ol dahı râzı oldu kim ecel gelince [65a] vilâyetden çıkmaya 'ahd ü peymân bunun üzerine muhkem olundı. Ve andan Bâyezîd Han Saruhanili'ne yörüdi. Ol dahı bu sûret-ilen feth olundı. Sehel zamân geçdi ol pâdişâhlar Allah rahmetine vardılar. Saruhan Vilâyeti'ni Karasi vilâyetine zamm itdi. İkisın dahı oğlu Ertoñrul'a virdi. Andan soñra Menteşe vilâyetine yörüdi. Menteşeoğlu kaçdı, Temür'e gitdi. Anuñ vilâyetinün sipâhîsinün beglerinün ba'zısı hâyin olmuş-ıdı. Cemî'isi Bâyezîd Han'a döndiler. Gine tîmârlu tîmârlarını sipahîlerine mukarrer itdi.

SÜ' ÂL.— Bâyezîd Han kim bu vilâyetleri feth itdi, kahr-ıla mı veya 'adl-ıla mı itdi?

CEVÂB.— Cemî'isini 'adl-ıla itdi, [65b] zîrâ evvelki begleri zulm-ıla incitmiş-idi. Bâyezîd Han hem vilâyete varıcak halkı karşı geldiler. Anuñ 'adlı berekâtında ve ba'zı begleri dahı gelüp mutî' ve münkâd olmuşlar-ıdı.

Ve bu fethüñ târihi dahı hicretüñ yidi yüz toksan ikisinde vâkı' oldı.

Nazm

Ne vakt eksildi 'âlem intikâli
Meger olmaya halkuñ kıl ü kâli
Bu halkuñ kıl u kâli eksük olmaz
Husûsâ beglerüñ çokdur cidâli
Bular âdem yeyen yurda benüm dir
Bu yurd aç kurt gibi virmez mecâli
'Ömür gaflet atına bindi gitdi
Konagında hâzır bulur eceli [66a]
'Âşıkî dile Hak'dan kim virile
Bu Âl-i 'Osmân'a ol Hak cemâli [57]

BÂB [59]

Anı beyân ider kim Bâyezîd Han evvel İstanbul'a varmasına sebeb ne oldı ve hem anda ne'yledi.

Bursa'dan 'azîm leşker-ilen yörüdi, Gelibolı'ya geldi. Geç-di, andan Edrene'ye vardı. Niyyet itdi kim Üngürüz vilâyetine gazâ ide. Bu taraftan İstanbul'uñ bir câsûsın tutdılar, elinde mektûb dahı var-ıdı. Üngürüz'e vara habar ide ki: "Türk senüñ üzerüñe varıyorur." diye. Câsûsı kim tutdılar, hana getürdiler. Câsûs dahı togrı habar virdi kim: "Benden öñdin dahı adam göndürmişler idi." didi. Begler-begi Kara Temürtaş eydür: "Hey devletlü sultânım! [66b] Vâcib budur kim evvel İstanbul'a düşesin. Bu İstanbul'uñ

teküri gâyet müfsid kâfirdür ve hem bu vilâyetünüñ ara-sında bu kâfir şehri ne'yler. Allah oñarup müyesser iderse Alaşehir'i feth itdün, bunu dahı feth itmeñ gerek." didi. Han dahı bu sözi işidicek kabûl itdi.

Gelüp İstanbul'ıñ üzerine düşdiler. Deñizden ve kurıdan kuşatdılar ve kuru tarafından bir niçe yirden mancılık-lar kurdılar. Ve ol zamânda top igen bilmezler-idi. Ve bu topuñ kesreti Sultân Murâd oğlu Sultân Muhammed Han-ı Gâzi zamanında olundu.

El-hâsıl İstanbul'ıñ hisârını buñaltmışlar-ıdı. Bir gün nâ-gâh habar geldi kim: "Üngürüz Tuna'yı geçdi." didiler. "Togru Sofya'ya yörیدی." didiler. [67a] Hünkâr dahı mancı-nıkları oda urdı, yörیدی. Alacahisâr nevâhisinde buluşdı. Küffâr İslâm leşkerini kim gördi, leşkerini iki bölük itdiler. Leşker-i İslâm'ı anda araya alalar. Bunlardan öñdin leşker-i İslâm dahı iki bölük olmuş-ıdı. Han dahı pusuda durmuş-ıdı. Gâziler hücûm itdi, küffârıñ üzerine yörیدiler. Ol bir bölük kâfir bu yöriyiş iden gâzileri ortaya aldılar, hemân geldük-leri gibi. Busuda han dahı hâzır-ıdı. Küffâr leşkerinüñ üze-rine yörیدی. Küffâr dahı gördi kim İslâm leşkeri busuda da-hı var-ımuş, ürkdi, kaçmaga yüz tutdı. Öñindeki gâziler kı-ralı basdılar. Hak ta'âlânuñ fazl u 'inâyeti-y-ile ol küffâr leş-kerini şöyle kırdılar kim kırmakdan osanup esir itdiler. [67b]

Kara Temürtaşoğlu var-ıdı, aña Umur Beg dirler-idi. Bu gazâyı fakîre ol habar virdi. "Bizüm kendü halkumuz için-de esir iki biñden ziyâde-y-idi." dir. El-hâsıl-ı kelâm Rumi-li'nüñ ve Anadolu halkınıñ hiç esirsüz kimsesi kalmamış-ıdı. Gâziler gâyetde toym olmuşlar-ıdı, ve ol vakt Üngü-rüz'üñ kiralı bir sehel kâfir-ile kaçup kurtuldı. Başın dahı güc-ile kurtarıbilmiş-idi.

Nazım

Gazâyı Bâyezîd Han bunda itdi
Kalan kâfirlerüñ hep ödi sıtdı

Vilâyet-i Bosna Laz hem virdi harâc
Ve Arnavud'a bil çok gâzi gitdi

Didi İflak'a tîz gel çâkerüm ol [68a]
Gine İstanbul'a bir niyyet itdi

Bu gazânuñ târihi hicretüñ yidi yüz toksan üçinde vâki' oldu, Bâyezîd Han elinden. [58]

BÂB [60]

Anı beyân ider kim Bâyezîd Han
İstanbul'a tekrâr gelicek ne'yledi.

Çünkü 'azîm leşker cem' itdi, girü İstanbul'ıñ üzerine geldi. Kocaili'nden Yoras'a [Yoros] çıkdı. Dahı Yahşî Beg'i göndürdi. Şili hisârına vardı. 'Ahd ü emân-ıla anı aldı. Han kendüsi lâvü leşker-ilen Yoras'dan geçdi. Andan Bogazkesen'üñ üsti yanında bir hisâr yaptı. Aña Gözelce Hisâr dirler. Hisâr kim tamâm oldu, içine er koydı, muhkem berkitdi. Andan soñra İstanbul tekürine habar göndürdi kim: "Tîzcek hisârıñı [68b] boşat, baña vir. Ve illâ hâzır bâş ki uş üzerüñde oturun." didi. İstanbul tekürü bu habarı işidicek tîzcek yüz balık ilçî göndürdi. Bağır bagarsuğı yirine altun gümüş toldurmuşlar-ıdı. 'Ali Paşa ve gayrı paşalara bile gelmiş-idi. Paşa dahı sandug-ıla kise-y-ile balıklara karşı vardı. Zîrâ nice varmasun gâyet hürmetlü ilçîdür gelen ve hem sulh u maslahata gelmişdür. Söz kesen ve dil tutandur getürdükleri. Tîzcek 'Ali Paşa dahı hünkâra varup buluşdı, gâyet temelluklar itdi. İstanbul tekürinden el-hâsıl-ı kelâm ne dirse didi, hünkârı râzı eyledi kim İstanbul içinde hünkârıñ kâdısı otura ve bir mahalle mescidi ola ve yılda on iki biñ [69a] filori hünkâra vire. Ve bu tarîk üzerine sulh olundu. Vardılar Tarakçı Hisârı ve Göyünük [Göynük] hisârı halkını sürüp İstanbul'a getürdi. Bir tarafında ol mahalleyi itdi ve ol mescidi yaptı ve kâdı nasb itdi. Dâyim me-sâlih-i Müsülmânları ol kâdı görürdi. Ammâ kâfir Müsülmâna hükm idemezdi.

Bâyezîd Han'a kim Temür vartası vâkı' olıcak tekür ol mahalleyi sürdi İstanbul'dan ve ol mescidi yıkdı. Şimdiki

demde ol halkdan dahı Tekürtagı'nda bir köy vardur. Aña Göynüklü dirler.

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ yidi yüz toksan üçü-y-ile dördi arasında vâkı olundı, Sultân Bâyezîd Han elinden. Va'llâhu a'lem.

Nazm [69b]

Bu çarh kim çekginür pür gamze eyler
 Kimin Rüstem kimini Hamza eyler
 Tolanur her sâ'at biñ nahş baglar
 Başından tâcın alur gamze eyler
 Kiminüñ ihtiyârın komaz elden
 Hevâlar sahrasında pervâz eyler
 Kimi cân u gönül virür cemâle
 Sâhib-cemâl cefâ-y-ıla nâz eyler
 Kimi dün gün dürişür mankır ister
 Yüler saçın sakal başın taz eyler
 Kamu bir ata oğludur bu âdem
 Ya ne'yçün gavgâların dirâz eyler [59]

BÂB [61]

Anı beyân ider kim bundan soñra [70a]

Bâyezîd Han neye meşgûl oldu.

Yörüdi Nigebolı'yı ve Sillisire'yi [Silistire, Silistre] feth itdi. Andan döndi Mora tarafına gitdi. Karafirye'ye gelicek kendü oturdı ve dört tarafa akıncılar salıvirdi. Yıktdılar ve bozup harâb itdiler. Mübâлага fetihler ve toyumluklar olundı. Soñra Karafirye'de bir 'imâret yapdı ve andan Edrene'ye geldi. Anda da bir 'imâret yapdı.

Nazm

Gönülde biñ hayâl kim arzu soylar
 Kimi sûret bulur hem dili söyler

Kimi elden gelür dil söyleyincek
Sebeb olur sürilür il ü boylar
Çıkarur halkı ilinden soyından
Melûl olur yasa döner o toylar [70b]

BÂB [62]

Anı beyân ider kim Bâyezîd Han dispot-ıla ne'yledi.

Laz kim gidicek vilâyetine Bâyezîd Han benümdür, didi ve Vılakoglı dahı Bâyezîd Han'a ilçî göndürdi, mübâlaga ar-mağânlar-ıla. Ve hem: "Taht dahı mübârek olsun." didi. Ve hem atası agzından bir mektûb yazdı. Atasının bir mahbû-be kızkarındaşı var-ıdı. Lazuñ kendü kızı-y-ıdı, Bâyezîd Han'a virmege 'ahd itmişler-ıdı. Bâyezîd Han'a mektûbda eyitdi: "Şimden girü karavaşuñı al, varsun hizmet itsün." didi. Bâyezîd Han'a ilçî göndürdi, gelüp habarı getürdi. Bunlar dahı cevâblandurdi kim: "Göndürüñ gelsün." didi-ler. Anlar dahı kızı göndürdiler. Geldi Bâyezîd Han'a buluş-dı. Maksûd ne-y-ise hâsıl [71a] oldu. Andan soñra kendü 'âdetlerinçe hizmet ne-y-ise itdi. Eyitdi: "Devletlü handan dilerem kim kızkarındaşum halâyıkuña Semendire'yi sada-ka it." didi. Han dahı bunuñ dilegin kabûl itdi. Gögerçin-lik'i bile virdi ammâ Nigeobrı'nı [Nigebolı] virmediler. Bu kavl ü karâr üzerine mukarrer olundu; tâ Temür vartasına degin. Bâyezîd Han sohbet esbâbını Laz kızından öğrendi, 'Ali Paşa mu'âveneti-y-ile.

Nazm

Şarâb u hem kebâb meclis kuruldı
Kâfir kızı gelüp kadeh sürüldi
'Ali Paşa didi han anı gözle
Ki ne meclis bu sohbetde olundu
Şarâb içmegine Han Bâyezîd'ün
'Ali Paşa kâfir kızı bulundu [71b], [60]

Buña dek Âl-i 'Osmân içmediler
N'ola 'Osmân kâfirler çok olundu

Bir latîfe: Bu Âl-i 'Osmânîler bir sâdık soydur. Hîç bunlardan nâ-meşrû' hareket olmamış-ıdı. 'Ulemâ bir nesneyi kim günâhdur diye, bu Âl-i 'Osmân andan kaçarlardı. Orhan zamanında Gâzi Murâd Han zamânında 'ulemâ var-ıdı ve illâ müfsidler degüллер-ıdı; tâ Çandırlı Halîl'e gelince. Kaçan kim Çandırlı Halil geldi, Türk Rüstem geldi, mevlânâ didiler. Andan soñra hemân anlar hîleye karışdurdılar. Halîl'ün oğlu 'Ali Paşa kim vezîr oldu. Dânişmend dahı anuñ zamânında çok oldu. Bu Âl-i 'Osmân bir sulb kavm-ıdı, anlar kim geldiler fetvâyı hîle itdiler ve takvâyı [72a] götürdiler. İşbu vilâyetde kim eski akçaya kimse satu ve bâzâr itmeye ve hem gayrı vilâyete dahı gitmeye; bu nesne 'Ali Paşa zamânında oldu.

Bu 'Ali Paşa bir zevvâk kişi-y-ıdı, ekser mürebbîleri de zevvâk oldılar ve kâdılaruñ fesâdları zâhir oldu. Bir gün Bâyezîd Han eyitdi: "Kâdıları getirüñ." didi. Hayli fesâda mübâşir kâdılar tutup götürdiler. Yîñişehir'de Bâyezîd Han bir eve koydurdu. Bâyezîd Han eyitdi: "Varuñ ol eve od uruñ, içinde kâdılar bile yansun." didi. 'Ali Paşa hayrân u 'âciz kaldı bunlaruñ kurtulmasında. Meger Han'uñ bir nedîmi var-ıdı. Adına Mashara 'Arab dirler-ıdı. 'Ali Paşa anı kıgırdı, aña eydür: "Eger şol kâdıları handan kurtaracak [72b] olursañ saña çok mal vireyüm." didi. Andan Mashara 'Arab sürdi, han huzûrına geldi. Eydür: "Hanum, beni İstanbul'a ilçilige göndür." dir. Han eydür: "Bire devletsüz, anda İstanbul'da ne'ylersin?" dir. Arab eydür: "Varayum tekürden keşişler dileyelüm." dir. Han eydür: "Bire keşişleri ne'ylersin?" dir. Arab dahı eydür: "Hanum, kâdıları kiralum keşişler kâdı olsun." dir. Han eydür: "Bire it 'Arab! Kâdılığı keşişlere virince kendü kullaruma virsemne!" dir. 'Arab eydür: "Senüñ kullaruñ okumuş degüллерdür, bu keşişler hîd okuyup niçe yıllar zahmet çekmişlerdür." Bâyezîd Han eydür: "Ya bire 'Arab iş niçe olur?" 'Arab eyitdi: [73a] "Hanum! Anı pâdişâhlar bilür ve anlaruñ hallarunu ve kâllarunu ve ef'âllarunu." didi. Andan Bâyezîd Han 'Ali Paşa'yı kıgurtdu, han eydür: "

‘Ali, bu kâdılar hep okumuşlar mıdır?’ ‘Ali Paşa eydür: “Ya sultânım, okumayan kişi kâdı mı olur?” Han eydür: “Ya çün okumuşlardır, niçün yaramazlıklar iderler.” dir. ‘Ali Paşa eydür: “Sultânım! Bunların düşelüğü azdur.” Şimdiki zamânda kim kâdılar resm alurlar binde yigirmi akça, ol nesne ‘Ali Paşa himmetidür, anuñ-ıçun anı bünyâd itdi kim kâdırlara düşelük çoğ ola. Paşalarla kâdı-‘askeri hış göreler.

Nazm

Cihân hükmi v’eger hanlar elinde
Velî kulpı dânişmendler dilinde [73b]

Takar kulpuna biñ hîle ipini
Kurar tuzak Müsülmânlar yolında

Hâssa kim sûfî dânişmend ola
Neler düzer bu hanların ilinde

El-hâsıl-ı kelâm, Âl-i ‘Osmân’uñ günâh itmesine evvel sebeb ‘Ali Paşa olmuştur. Zîrâ anuñ yanına hîle ider ve hîle bilür ‘Arab [Bazı nüshalarda: ‘Acem] dânişmendleri [61] çok gelür giderdi. Dânişmend kim azsa ıñk olur, ıñk kim azsa şeytân olur.

BÂB [63]

Anı beyân ider kim Bâyezîd Han Karamanoglı’y-ıla ne’yledi.

Ol vakt kim Hamîdili’ni urmuş-ıdı, tekrâr girü geldi. Han ki Bursa’ya geldi Hamîd [74a] ili vilâyetinüñ halkı şikâyet gel-diler kim eyitdiler: “Hanım! Karamanoglı bizüm hâlümüzü gâyetde za’îf idüp-durur. Bize gâyet zulmı var-durur.” didiler. Bâyezîd Han dahı gayrete gelüp eyitdi kim: “Hak ta’âlâ ‘avn u ‘inâyeti olursa varayım inşâallah anı insâfa getüreyim.” didi. Hemân-dem emr itdi, leşker-i mansûr cem’ itdi; yörüdi, Tekeili’nden Karaman’a çıkdı. Anda nâgâh Hakk’uñ emri-y-ile Germiyânoglı Ya’kûb Beg’i ve vezîri Hisâr Beg’i ve sübaşını bunları tutdı. Muhkem bend-ile İpsala hisârında mahbûs itdi. Andan kendü togrı Karaman’a yörüdi. Kara-

manoglu kaçup taş a girdi. Bâyezîd Han dahı vardı, Konya'nuñ üzerine kondı. Şehrüñ [74b] kapularını yapıdılar. Ol hinde hırmen vaktı-y-ıdı. Konya'nuñ meydânında arpa ve bugday çaçları çıkup yığılup tururdu. Leşker halkı hisâra varup çağırdılar ve eyitdiler: "Hey hisâr halkı gelüñ bize arpa ve saman satuñ, atlarumuza yidürelüm." didiler. Anlar dahı bir niçe adamlar gönderdiler. "Gör bunlaruñ sözleri gerçek midür?" diyü. Adamları geldiler. Bu sözi hana didiler. Han bir iki kul göndürdi eyitdi: "Sakınuñ kimseye zulm itmesünler, arpa issi kendü insâfınca satsun." didi. Arpaların kim satdılar, han adam koşdı ol kişileri hisâra iletdiler. Şehrüñ halkı bunlardan bu 'ahdi göricek hemân şehrüñ kapusın açdılar, hisâr feth olundu. Etrafdagı şehirlere dahı habar vardı kim: "Bu gelen pâdişâh be-gâyet 'âdildür ve Müsülmânlaruñ rızkına ve mâlına tama'ı yokdur." Bu 'âdil habarın kalanı hisârlaruñ halkı işidicek ol şehirlüden adamlar geldi. Hana: "Gelüñ şehirlere [75a] tîmâr idüñ." didiler. Aksaray'ı ve Nigde'yi ve Kayseri'yi virdiler ve Develü'nüñ Karahisâr'ı virdiler ve bunlaruñ cemî'in nevâhisiyle bile teslim itdiler.

Bu ahvâli göricek Karamanoglu çâr-u-nâçâr ilç i gönderdi. Eyitdi kim: "Her ne kim şimd iye degin oldu-y-ısa benüm bu günâhuma kalmayup 'afv idesiz." didi. Âhirü'l-emr sulh olundu. Çihârşenbih [Çarşanba] Suyı'ndan had olındı. Ötesi Karamanoglu'nuñ ola ve berisi hünkâr u oldu. Hünkâr dahı kendü kulların kodı, döndi devlet ile. Andan hünkâr Bursa'ya geldi, oturdu.

Nazım

Velîdür her ne han kim 'âdil olsa

Degül 'ayıb cihân aña kul olsa [75b]

Süleymân 'adl idüp tutdı cihânı

Süleymân mislidür han 'âdil olsa [62]

Göñül şehri 'adâvetden yıkılır

'Adâvet hem bozar il ma'mûr olsa

'Âşıkî koma göñlünde 'adâvet

Bozar îmânuñı ger bir kıl olsa

BÂB [64]

Anı beyân ider kim Sultân Bâyezîd Han
Kastamonı'ya ne sûret-ile vardugın beyân ider.

Bir gün Bursa'dan devlet-ile çıktı, togru Taraklu Borlı'ya vardı. Anı vardukda feth itdi. Andan yörüdi Kastamonı'ya vardı. İsfendiyâr Sınab'a kaçdı girdi. *Andan* Bâyezîd Han'a ilçî gönderdi. Eyitdi kim: "Benüm handan ümidüm bu idi kim [76a] beni bir hidmete kabûl ideydi. Ve illâ kerem ü lutf idüp bu oturdugum yircügezi baña sadaka it-sün." didi. Bâyezîd Han dahı bu sözi kabûl itdi. Kıvrum Yol'dan aşagasın sınır itdiler, İsfendiyâr'a virdiler. Bâki vilâyetini Bâyezîd Han tasarruf itdi. Andan dönüp Bâyezîd Han Bursa'ya geldi.

Bu fethüñ târîhi hicretüñ yedi yüz toksan yedisiyle sekiziniñ arasında vâkı' olundı Bâyezîd Han elinden.

Nazm

Ne fi'l ider bu dem bu çarh-ı gerdân
Karaman *kara* taşda sergerdân
Bâyezîd aldı ilin virdi kula
Âvâre oldı sipâhî vü merdân [76b]
Silifke siyle vardı göz yaşından
Cigerler kana gark mahv oldı gamdan
Ne vardur bunda varlık bir nefesdür
Bu varlıguñ ki seni itdi giryân

BÂB [65]

Anı beyân ider kim Bâyezîd Han
Amasiyye'yi ve Sivas'ı ne sûret ile feth itdi.

Bu Amasiyye'yi Bâyezîd Han'a kendü sâhibi virdi. Ve ol hinde kim Kādı Burhâneddîn Amasiyye'nüñ sâhibini incitmiş-idi. Bâyezîd Han'ın tasarrufında iken Kādı Burhâned-

dîn Allah rahmetine vâsıl oldu. Anuñ oğlu küçicek kaldı ve bir kızını Dulkâdıroğlu Nasreddîn Beg'e göndürdiler. [77a] Anuñ-ıçun kim vilâyetüñ a'yânları Bâyezîd Han'a adam göndürdilerdi, gel diyü. Bâyezîd Han dahı sürdi Sivaz'a geldi. Vilâyetüñ a'yânları karşıu geldiler. Kânûn-ı pâdişâhlık ne ise olunup yerine geldi. Bâyezîd Han dahı Sivaz'ı oğlu Emir Süleymân'a virdi. Andan yörüdi Erzincan'a vardı. Begi Taharten itâ'at-ılan karşıu geldi, kendüyi girü [63] han dahı yerinde mukarrer kıldı. 'Avratını, oğlunu ve kızını Bursa'ya göndürdi. Andan yörüdi, Divrigi aldı. Malatiyye'ye vardı, Malatiyye'yi ve Derevende'yi [Derende] ve Bihisni'yi, bunları dahı feth itdi. El-hâsıl-ı kelâm ol vilâyeti cümle feth itdi. Andan döndi, turmadı Bursa'ya geldi ve Taharten'i girü Erzincan'a gönderdi ve horandasını alıkodı.

Nazm

Neden dostluk umarsın bu işikden
 Ayrasın beni sevdük işimden [77b]
 Benüm râhatum olmaya cihânda
 Ki yollar gözleyem yaz u kışumdan
 Ogul kız 'avratum benden cüdâdur
 Ya lezzet mi bulam ben cünbüşümden
 Sebeb sen olasın bu furkatuma
 Ne togrulık umarsın bu tuşumdan
 Bâyezîd dostlık umma Tahartin'den
 Ki eydür sen ayırduñ yoldaşumdan

Diger nazm

Cihân bir nev'a sûret tutmamışdur
 Cihânlan oynayanlar utmamışdur
 Ne zâhir itmedi bu suffa-i yeng
 Kim anı kara toprak itmemişdür

Bu fethüñ târihi hicretüñ yedi yüz toksan sekizinde [78a] vâkı' olmuşdur.

BÂB [66]

Anı beyân ider kim Saruhan Beglü Filibe yöresine ne vech-ile düşdi ve anlar sürilüp anda varmasına sebep ne oldu, anı bildürür.

Bu Saruhan ilinüñ göçer halkı var-ıdı. Menemen ovasında kışlarlar-ıdı ve ol iklimde tuz yasagı var-ıdı. Anlar ol yasagı tutmazlar-ıdı. Bunu Bâyezîd Han'a bildürdiler. Han dahı oğlı Ertoñurul'a habar gönderdi kim: "Ol göçer evleri ne kadar var-ısa oñat zabt idüp yarar kullarına ısmarlayasın. Dahı Filibe yöresine getüreler, göndüresin. 'Ale't-ta'cîl tutasın, bir dürlü dahı itmeyesin." didi. Ertoñurul dahı atasınuñ emrini kabûl idüp buyurdugından ziyâde zabt itmiş-idi. Bir eksüksüz ol göçer evleri gönderdi, Filibe yöresine getirüp kondurdılar. Şimdiki [78b] demde anda Filibe'de Sarhan Beglü kim dirler, anlardandır. Ve bu Paşa Yigit Beg didükleri anlaruñ ulusıydı. Ol zamânda anlaruñla bile gelmişler-idi. [64]

Nazım

Kânûndur pâdişâhlar sürgün ide
Ki ya'nî bir dahı il ma'mûr ide

V'eger halk incinür evvel seferde
Bu Tañrı takdîridür dahı n'ide

Gözetsüñ takdîri hôş mutîf olsa
Olur râhat ki ol nasîbüm ide

SÛ'ÂL.— Bâyezîd Han kim Malatiyye'yi aldı kimlerden aldı?

CEVÂB.— Malatiyye'yi Türkmân'dan aldı ve Divrigi Kürt'den aldı, Gürün'den berü ve Behisni'yi Türkmân'dan aldı. Bunlar dahı kadîm pâdişâhlar degül-idi. Ertana'dan soñra bunlaruñ ol vilâyet ellerine [79a] girmiş-idi hükm itdiler. Kaçan kim Bâyezîd Han ol vilâyetleri alıcak ol begler vardı, 'Araba kaçdı, kısıldı. Kaçan Bâyezîd Han Temür vartasına vâkı' olıcak Mısır sultânı sebep-ilen girü yirlü yirine vardılar ve ol vaktdan berü Mısırlu bunlara hükm ider oldılar.

SÜ'ÂL.— Ya ol Rûm vilâyetinden Bâyezîd Han'dan kaçıp gidenlerüñ hâlları n'oldı ve ahvâlları neye irdi?

CEVÂB.— Ba'zıları Temür'e vardılar. Taharten ve Germi-yânoglu ve Düzme Aydınoglu ve Mentешеoglu ve İsfendi-yâr'uñ ilçisi bile Temür'e vardılar. Ammâ bunlaruñ her biri-si bir nev'-ile varmış-ıdı. Germiyânoglu İblisi hisârından habsden vezîri-len kaçdı. Ayucılar, *maymuncılara* uydı, Temür'e vardı. Mentешеoglu saçın sakalın yoldurup [79b] ışıh olup vardı. Aydınoglu çerçilik ide vardı. Ve İsfendiyâr'uñ ilçisiylen Taharten nöker olup bile vardı. Bunlar Temür'e kim vardılar, hâlların 'arz itdiler ve hem Temür'e yalvardılar ve eyitdiler: "İy sâhib-kırân! Bize merhamet it kim gâyet maz-lûmlaruz." didiler. Ammâ ekser muharrik iden Taharten'ile Germiyânoglu-y-ıdı. Zîrâ biri habsden çıkup varmış-ıdı ve biri ogul ve kız ve 'avratdan ayrılup varmış-ıdı. İmdi bunla-ruñ sözleri müfid oldı ve tahrîke bunlar sebep oldı.

Nazm

Şikâyet ta'n idüben itmedüñ sen
Sebeb olduñ helâk oldı niçe ten
Bozulmak bünyâd itdüñ Temür'e
Niçe günehsüzler terk itdi evtan

Diger nazm

Didiler mâl alupdur yok kıyâsı [80a]
N'ola kim ehlümüzüñ gide yası
Ogul kız kavm u kardaş ilden ayru
Bulımaz halkumuz giye palâsı
Unıtdılar kamu varlıklarını
Dilerler Tañrı'dan bir baş halâsı [65]
Didiler biz günâh itmedük aña
Degüldür bir kılımuz aña 'âsî
Komadı bir kara pul elümüzde
Gedâyîler virür bize yiyesi

Didiler derdümüz üküş vefâ yok
Yüzümüz kalmadı hâlî diyesi

Diger, bu da nazm

Gine biñ dürlü defter zâhir oldu
Anuñ takdîri ne yazdı, âhir oldu [80b]

Döşendi 'âleme zulm u dalâlet
Muti'ler cümle halka zâhir oldu

Karışdı murdâr u mismil seçilmez
Yimege it Çagatay hâzır oldu

Tokundı taş taş bu halk kaçarlar
Öküzler yüklemeye katur oldu

Aluk bulmaz götüre bir kişi kim
Veger bulsa bir eski hâsır oldu

Temür mel'ûn tekebbürlük idelden
Niçe altun gümüñ ad bakır oldu

SÜ'ÂL.— [!]

CEVÂB.— Temür bu gelen beglere eydür: "Hay begler! İmdi bu Yıldurum Han hûd bir gâzi handur. Siz dîrsiz kim bizüm günâhumuz yokdur. İmdi hanlar hûd sebebsüz kimseyi incitmezler." dir ve hem [81a] sebepleri dahı bir niçe nev'adur. Biri budur kim sizden yarmak diledi ola ve biri dahı "Gelüñ baña tapu kılüñ." dir ola. Ve biri dahı bu ki "Ben gazâya varanda baña çeri virüñ." dir ola. "İmdi sizler didüklerüm birin kılmasañuz töre budur kim sizleri incideler. İmdi ne bile kim bu sizüñ sözünüñ yalan veya gerçek bolgay. Ve eger gerçek olursañuz hanlara bunuñ gibi hâllar lâıyk degüldür ve eger siz yalan olasıñ sizlere dahı lâıyk olmaya kim hanlara töhmet itgeysiz. Hele bârî evvel ilçi göndüreyüm göreyüm, ol han dahı nedür dir ne cevâb göndürür." didi.

Bu taraftan Germiyanoglı ilçi göndüreyüm didügin işidicek fi'l-hâl eydür: "Hanum bu bizüm [81b] hâlümüz iki neseneden hâlî degüldür: Ya gerçek olavuz sözümüzde veya yalan olavuz. Eger gerçek olursavuz mürüvvet, ihsân senüñ-

dür. Ve eger yalan olursavuz pâdişâhlara hûd feth-i vilâyetler âdetdür." didi. Pes "Germiyânoglu'nun sözine ilçi gerekdür." didiler. İlçi yaragı olındı kim göndüre-y-idi.

Temür işitti kim Sultân Ahmed ve Kara Yûsuf Şâm'ın habsinden halâs bulup kaçmışlar, Yıldırım Han'a varmışlar. Temür dahı bu habarı işidicek ilçiyi göndürmedi, te'hîr itdi. Tâ şuña degin kim bu beglerün hâllarını bile kim ol Yıldırım Han'ın yanında tururlar mı turmazlar mı? Anlar dahı sehel vakt turdılar. Eglenmediler, andan gitdiler. Andan soñra dahı Temür ilçisini göndürdiler. Yıldırım Bâyezîd Han'a [82a] vardı.

SÜ'ÂL.— Ya ol begler anda-y-iken Temür ilçisin niçün göndürmedi?

CEVÂB.— Temür eyle sanurdı kim ol begler varalar Yıldırım Han'ı [66] kendünün üzerine getüreler-idi. Gördi kim kendünün tasavvurı degül-imış, hemân sâ'at ilçi göndürdi.

Bir gün ilçi Yıldırım Han'a gelüp mektûbını virdi ve armagânların çekdi. Han dahı mektûbına ve armagânlarına aslâ iltifât itmedi ve kendü bir darblu cevâbnâme yazdı. Temür'ün ilçisi eline virdi, göndürdi. İlçi gidicek Bâyezîd Han vezîrlere eydür: "Tizcek yarag idün kim Temür'ün üzerine giderin ve anı vilâyetinden çıkartmazın." didi. Paşalar eydür: "Devletlü sultânım ne hâcet kim leşkerümüze zahmet çekdürevüz. Koyalum gelsün [82b] vilâyete girsün. Şöyle kiralum anları kim kendülerün vilâyetlerine habarlarını girü biz göndürelüm." Begler bu re'y-i tedbîr-i müvecceheyi görüp begendiler. Revâ gördiler ve Bâyezîd Han'ı kendü re'yine komadılar. Hemân-dem leşkerler cem'ine meşgûl oldılar. Temür andan kopup yörüdi. Bâyezîd Han dahı Vılkoglu'na [Vılıkoglu, Vulukoglu]: "Gel!" didi ve kendünün Rûmili leşkerini cem' itdi. Hâzır ve müheyyâ oldılar. Bu taraftan Temür dahı sürdi, Sivaz'a geldi. Cenge başladı. Lağım-ıla bârûlarını yıkdı, hisârı aldı. Cebr-ile halkını esîr itdi.

Bunlara kim bu hâl vâkı' oldu, Mısır leşkeri dahı Haleb'e geldi. Temür bu habarı işidicek hemân Temür Şâm'a tevecüh itdi. Yörüdi Temür Haleb'e vardı. Haleb yanında Mecnûn Tabak yazısında [83a] oğraşdılar. Leşker-i Mısır Temür'e

mukâbil olmadı, inünhezim oldu, Türkmân hıyânâtlığı sebebinden. Andan soñra sultân dahı kaçup Mısır'a gitdi. Temür Haleb'e vardı. Halk hisârı virmedi, ceng oldu. Mübâlaga adamlar kırıldı. Âhirü'l-emir zulm-ıla aldı. Zulmı kemâlinda itdi. Temür a'zamü'l-eşirrâ-y-ıdı. Andan Hama'ya vardı, anı dahı Haleb'den biter eyledi. Andan Hamus'a vardı, anda mezârlar gördi. Sordı kim: "Bu ne mezârlardur?" eyitdiler: "Resûlüñ sallallahu 'aleyhi vesellem ashâblarındandır. Biri Hâlid bin Velid'dür ve bu vilâyeti feth idendür ve biri Ka'bulahbâr'dur ve biri dahı 'Amr bin Ümeyye'dür. Bu mezârlar kim görürsin cemî'i Hazret-i Resûl'ün ashâblarındandır." [83b] Bunları işidicek Hamus'ın halkını esîr itmedi ve illâ halkına mâl-ı emân saldı. Bî-hisâb mâl aldı. Andan Ba'lbek'e vardı, anı dahı yagma itdi. Andan sürdi Şâm'a vardı. Hisârını yapıdılar. Bir niçe günler mübâlaga cenkler olundu. Tarafeynden çok adamlar kırıldı. Âhirü'l-emir şehrini yagma itdürdi. Ve dahı Yezîd'ün kabrini buldurdı, süñükle-
rin çıkardup yakdurdı ve kabrine necis toldurdı. Ekser Şâm'a kahrı Yezîd ol şehre yakın yatduğundan ötürü-y-idi.

Andan sürdi girü Karabag'a geldi. Kışı anda kışladı. Hemân kim yaz olıcak Rum tarafına müteveccih oldu. Evvel Erzincan'a geldi. İsfendiyâr karşı vardı; bile [84a] geldi, Temür ile Sarıkamış'a degin. Bir gice sivişdi, Temür'den destûr almadın girü Kastamonı'ya geldi. Andan Temür dahı Engüri'ye togruldu.

Bu tarafda [67] Bâyezîd Han dahı evvelki tedbîrlerinin üzerine tururlardı. Kendü vilâyetinden gayrı vilâyetlerden yazılı leşkerini çıkara ve hem serahor dahı sürdiler, çıkardılar. Tâ İstanbul'dan dahı bile çıkardı. Bu Rûm vilâyetinde serahor Bâyezîd Han ihdâs itdi, vezîrleri mübâşereti-y-len. Ve hem Bâyezîd Han üç oğlunu bile almış-ıdı. Biri Emir Süleymân, Aydın ili sancagı ve Karasi sancagı ve Saruhan sancagı bile. Ve biri Mustafâ'dur. Hamidili sancagı ve Tekeili sancagı bile. Ve biri [84b] dahı Sultân Muhammed-idi. Ama-siyye'de cemî'iRûm leşkeri bile. Bu leşkerleri mecmû'ı cem' itdiler Tatarı ve gayrı leşkeri kendü-y-ile bile yörüdiler.

Anlar ve bunlar dahı Engüri'ye vardılar. Temür-i bedbaht

pençsenbe gün sabâh geldi kondı. Ve Bâyezîd Han ikindin kondı, biribirine karşı kondılar. Bu tarafda Temür öñine handek kesdürdi. İrtesi Cum'a gün oldı, oturdılar. Cum'a namâzı kılındı iki tarafda. Andan soñra Sultân Bâyezîd sancakların çözdı, kösleri çalındı, sâf-ber-sâf alaylar bağlandı. Hemîn ki mukâbil oldılar. Tatar hâyin oldı, begleri Tahar-ten yanına vardı. Ve Germiyân leşkeri hâyin oldı, Germiyânoglu yanına vardı. El-hâsıl-ı kelâm her [85a] vilâyetüñ leşkeri kendü beglerine döndiler, hâyin oldılar kim her birinüñ begleri anda Temür yanına varmışlar-ıdı. Vilkoglu küffâr çerisiyle 'acâyib cengler itdiler. Ol dahı ceng iderek gördi kim her taraf kolaylu kolayına gitdiler, Vilkoglu dahı çekildi bir tarafa gitdi. Ve Bâyezîd Han'ıñ oğlu Mustafâ dahı atından ayrıldı belürsüz oldı ve Emir Süleymân'ı dahı paşalar alup ara yirden çıkdılar, bir tarafa gitdiler. Sultân Muhammed dahı Amasiyye leşkerini alup togrı Amasiyye tarafına çekildi. Hemân Bâyezîd Han kendü kapusı kulı-yılan kaldı.

Solak Karaca dirler-idi Bâyezîd Han'ıñ bir kulı var-ıdı. Ol eydür: "Hey Bâyezîd Han! Kanı ol güvendüğüñ ogullaruñ? [85b] Ya kanı ol güvendüğüñ sancaguñ begleri veyahud kanı ol serhoş vezîrlerüñ? Ne gökçek yoldaşlıklar itdiler!" dıdı. "Ol cem' itdüğüñ mâlı harc itmedüñ, oglancuklarum rız-kıdur didüñ." Çünkim bu sözi Bâyezîd Han işidicek katı acıdı: "Bak, baña minnet idüp nükte de mi idersiz?" dıdı. Atını depdi kuluñ arasından taşra çıkdı. Bilesince birkaç ya-ya oğlanı ve bir niçe solaklar vardılar. Çagatay'ıñ alayların biribirine urdılar. Germiyânoglu bunu gördi. Çağırup eyitdi: "Hey bu ceng iden Bâyezîd Han kendüsidür." dıdı. Ne turursız fursatdur fi'l-hâl mübâlaga adamlar irdiler. Atınuñ dört yanından sarmaşdılar. [86a] Tutdılar Temür'e getürdiler. Ammâ atından indürmediler.

Temür dahı gördi çağırdı, eydür: "Hey, atından düşür-meñ." dıdı. "Benüm koltuguma girüñ." dir. Zîrâ ol vakt çadırda-y-ıdı. Koltugına girdiler: "Hanum ata bin." didiler. Temür eydür: "Hay kaltaklar ben at binüp nireye varayum. Pâdişâhlar hareket itmek câyiz degüldür." dir. Yörüyi çadır

kapusına geldi, Bâyezîd Han'ı dahı ta'zîm-ilen atdan indürdiler. Temür karşı vardı, görüşdiler. Andan soñra ikisi bir halınuñ üzerinde oturdılar. [68] Temür çağırttı kim: "Leşker imdi girü konsun, ceng itmesünler." didi. Ve illâ her kişi kendünüñ kazancına segirdürdi. Haram halâl dimezler-idi, divşürürler-idi.

Nazm [86b]

İki kötrüm sebep oldı fesâda
 Ve hem İblîs safâ virür fesâda
 Hased odına yandı Rûm u Şâm gör
 Ne işler işledür oldı şurada
 Vegerçi bu o Sâni' masnû'idur
 Sebeb bu iki kötrümdür burada
 Bularuñ uydugı nefs-i hevâdur
 Âşıkî sen var uyma bu garaza

SÜ'ÂL.— İy dervîş sen hûd ol cengde cismünde bile degüldüñ ya bu kıssayı kimden nakl idersin?

CEVÂB.— Bursa'nuñ bir nâyibi var-ıdı. Adını Koca Nâyib dirler-idi. Ol kişi Bâyezîd Han'uñ hâs solaklarından-ımuş. Ol vakt kim ol hanı [87a] tutdılar, anda bile-y-ımiş. Bâyezîd Han kim Akşehir'de Allah rahmetine vâsıl olıcak anda dahı bile-y-ımiş. Bunları fakîr andan teftiş idüp sordum: "Bâyezîd Hanı niçe saklarlardı diyü." *Ol eydür:* "Temür bir taht-ı revân düzdürmiş-idi. Kafes gibi iki at arasında berkitmişlerdi. Her vakt kim Temür göçerdi, Bâyezîd Han'ı ol taht-ı revân-ıla kendünüñ önince yörüdürdi ve konsalar kendü çadırı öninde kondururdı." didi. Ol Koca Nâyib didüğüm ki dirin Amasiyye'ye Sultân Muhammed'e vardı. Sultân Muhammed dahı aña Amasiyye hisârınuñ dizdarlığın virmiş-idi. Kaçan ki pîr olıcak Sultân Murâd anı Bursa'ya götürtdi. Bursa nâyibliğın virdi. Fakîr ki andan nakl itdüm ve anuñ hikâyetinüñ ekserin dimedüm. [87b] Anuñ-ıçun kim söz tavîl olur.

Nazım

Kâfir itmez Temür itdüğü işi
 Ki neler çekdi irkek-ile dişi
 Şerî'at ehlini turmaz kırardı
 Bilinmez ne-y-idi tutduğu tuşu
 Hânekâh mescid ü medrese yıkdı
 Geçürdi Aydın ilinde o kışı
 Temür'ün zulmü çokdur 'âlem içre
 Ne ola görmedi zulmünü kişi
 Ayagı basduğu iller yıkıldı
 Yigidün kocanın kalmadı dişi [69]

Ve andan sonra Temür her vilâyeti beglü begine virdi. Vilâyet-i 'Osmân'ı Tatar'a virdi. Bâyezîd Han [88a] bunu işitdi, ammâ Temür gâh gâh göç üzerinde giderken Bâyezîd Han'a gelür selâm virürdi. Bir gün Bâyezîd Han dahı Temür'e eydür: "Temür Beg senden bir dilegüm vardır." dir. Temür eydür: "Söyle nedür dilegün kabûl iderin." dir. Bâyezîd Han eydür: "Gel kerem it, dilek iderin, Tatar'ı bu vilâyetde koma, al bile git." dir. Temür eydür: "Eyle olsun kabûl itdüm sözüñi." dir. "Kaçan kim Semerkand'a varam girü bu vilâyetüne seni göndürsem gerek. İmdi ol vakt Tatar seni vilâyetüne getüre." dir. Çünkim Bâyezîd Han Semerkand'a gidicegin işidicek acıdı, kendü mesâlihünü gördi. Kaçan kim Temür göçdi, kendü vilâyetine teveccüh itdi, Tataruñ cem'îisini sürdi ve Kırşehir'i ni ve Sivrihisâr'ı ve Beg [88b] Bâzârı'nı Karamanoğlu'na virdi ve dahı Kastamonı, Kangırı'yı ve Kal'acug'ı girü İsfendiyâr'a virdi.

Bâyezîd Han ölmüş-idi, ammâ Temür umardı kim Bâyezîd Han'ın oğlanlarından birisi kendüye gele-y-idi kim Bâyezîd Han'ın elini aña mukarrer ide-y-idi. Gördi kim anuñ oğlanlarından birisi gelmedi. Zîrâ anuñ-ıçun kim Karamanoğlu'na virmiş-idi. Ve hem Karaman vilâyetinden çıkdı gitdi.

Ve bu mâcerânun târihi hicretün sekiz yüz dördinde vâkı' olundu.

BÂB [67]

Anı beyân ider kim Bâyezîd Han kim Allah rahmetine vardı, kaç oğlu kaldı ve hem ol kalan oğlanlar ne'ylediler.

Bâyezîd Han'ın altı oğlu kalmışdı. Beşi ma'lûm [89a] ve biri nâ-ma'lûm-ıdı. Zîrâ biri Temür cenginde nâbedîd olmuşdı. Oğlanlarınıñ biri Emir Süleymân, ikinci Muhammed, üçüncü 'Îsâ, dördüncü Mûsâ, bişinci Kâsım. Amma bu Kâsım ol hinde kiçicük-ıdı. Sarayda olur-ıdı. Ve ol nâbedîd olanuñ adı Mustafâ-y-ıdı. Emîr Süleymân'ı 'Ali Paşa ve Eynebeg Sübaş ve Hasan Aga Rûmili'ne alup gitmege tedbîr itdiler. Ve Sultân Muhammed girü Amasiyye'ye gitdi. 'Îsâ ve Mûsâ, Bursa vilâyetinde ve Karasi ilinde biribirin kovupyorurlardı. Âhir Mûsî 'Îsâ'yı giderdi. Kendü gelüp Bursa'da oturdı. Bu tarafdıan Emîr Süleymân da Bursa'ya togruldı geldi. Mûsî kaçup Karaman'a gitdi. Emîr Süleymân'ın bir kızkarındaşı kim [89b] adı Fâtıma Hatun'dur ve kiçi karındaşı kim Kâsım'dur, anları İstanbul'da rehin kodı kim barışa, hiç yağılık itmeye. Âhirü'l-emir Emir Süleymân girü Rûmili'ne geçdi. Bunuñ târîhi hicretün sekiz yüz bişinde vâkı' olundu.

Ve Emir Süleymân'ın tahta geçdüğini Amasiyye'de Sultân Muhammed işidicek ilçî göndürdi. Didi kim: "Emre'm sag olsun atamız gitdi-y-ise. Emre'm bize ata yirinedür." didi. İki at pîşkeş göndürdi. Emir Süleymân aña bir niçe oğlan ve câriyeler göndürdi. Ve andan soñra dahı Karamanoglı'na ilçî göndürdi. "Karındaşum Mûsî'yi koyıvirme kim ben sizüñ-ile gâyetde döstluk ideyin." didi. Mûsî bildi kim Karamanoglı barışdı, Karaman'dan kaçup İsfendiyâr'a vardı. Emîr Süleymân [90a] ol hinde Bursa'da otururdu. İşitdi kim Mûsî İsfendiyâr'a vardı üzerine teveccüh itdi. Yörüdi, Göynük yanında bir su kenârında kondı. Yaz-ıdı, kış ol-ıdı. Anda kışladı ve ol menzilden göçmedi. Ol makâmıñ adına Beg Kavağı dirler. Anuñ-ıçun kim Emîr Süleymân ol kavak ağacı dibinde dâyim sohbet iderdi. Hiç sohbetden hâlî olmaz-ıdı. Gâyet hûb, müşerref makâm-ıdı ve ol aradan İsfendiyâr-ılan dahı barışdılar. Andan göçüp İznik'e geldiler. İznik'de girü sohbe meşgûl oldı, 'Ali Paşa'nun minnet

şarabı-y-ılan. İsfendiyâr dahı Mûsî'yi Sinab'dan gemiye koyup İflag'a göndürdi. Ol vakt İflag'ın beginün adına Mirço [Mircü] dirler-idi. Bu tarafda [90b] Emir Süleymân işitdi kim Mûsî Rûmili'ne geçdi, sürdi Emir Süleymân dahı Edrene'ye vardı, [70] girü sohbe meşgûl oldı. Bu Rûmili'nün begleri dahı işidüp bildi kim Mûsî İflag'a geldi, habar göndürdiler: "Tîz gel kim karındaşunun beglikden safâsı yokdur. Gice ve gündüz sohbet itmekden eli degmez." Çünkim Mûsî bu habarı işidicek sürdi Sillisürim'e geldi. Andan Rûmili'ne. Rûmili'nün dahı tovcaları ve tîmâr erleri cemî'i Mûsî'ye vardılar. Ol dahı togrı Edrene'ye sürdi geldi. Emir Süleymân'a habar geldi kim: "Ne turursın, karındaşın Mûsî irişdi." didiler. Ve: "Rumili aña döndi." didiler. Emir Süleymân mahmûr yatarı, güc-ile kaldurdılar. Eydür kim: "Benüm memleketümde anuñ ne hükmi vardur." dir. [91a] Bu habarı söyleyince "Hay uş Mûsî irişdi." didiler. Emir Süleymân tizcek binüp kaçdı, bir köye irişdi, ol köyde Allah rahmetine vâsıl oldı. Soñra ol köylüi mecmû'ı köy-ile bile Mûsî oda urdı kim: "Siz benüm karındaşımı niçün öldürdünüz?" didi.

Nazın

Gurûrî mansıbuñ yoldan çıkardı

Sevinüp alduguñ elden çıkardı

Ne itdün halka kim yüzün çevürdi

Sevenler cümle gönüldeñ çıkardı

Şarâb u çeng ü çagana vü hem saz

Musâhibün olar başdan çıkardı

Çünkim Mûsî Rûmili'nde tahta geçdi oturdı, bunuñ târihi sekiz yüz on üçinde-y-idi, karındaşı [91b] Emir Süleymân'dan soñra.

BÂB [68]

Rumili tamâm Mûsî'nün elinde olup zabt idi ve tîmâr erleri ve sancak begleri tamâm bî-kusûr gelüp itâ'at itdiler. Nevâhideki kâfir begleri girü 'âsî oldılar ve bu tarafda Amasiyye'de Sultân Muhammed işitdi kim Emir Süleymân Allah rahmetine vardı ve Mûsî Rûmili'nde tahta geçüp oturmuş. Sultân Muhammed dahı sürdi Bursa'ya geldi. Bursa kavmı dahı istikbâl idüp tahta geçdi, oturdu. Cemî'i Emir Süleymân hükm itdüğü yire bu dahı hükm itdi. Emir Süleymân Amasiyye'ye hükm itmedi. Bu hûd evvelden hükm itmiş idi ol dahı elinde.

Geldük bu tarafda Mûsî'nün re'y ü tedbîri nedür görelüm. Kör Şahmelik'i vezîr idindi. Mihaloglı Muhammed Beg'i Rûmili'ne beglerbegi itdi ve Simavna kâdısı oğlını kâdiasker idindi. Ve kendünün kulu 'Azab Big'i emîr-i [92a] 'âlem idindi. Her bir sancagı kendünün kullarına virdi. Emir Süleymân'ın dahı bir oğlu ve bir kızı var-ıdı, kaçup İstanbul'a girdiler. Vidin 'âsî olmuş-ıdı. Yörüdi, bunların her birin zabt itmeğe başladı. Vardı Perivedin'i [Pirevidin] aldı ve yanında Matara'yı [Matarı]dahı aldı. Andan Laz vilâyetine yörüdi. Köpürlü'yi aldı ve hem Ohcabolu'yı [Ogcabolu] aldı. Turmadın akınlar ider oldu. Gâh gâh İstanbul'a dahı se-girdür oldu, kapusın yapdurdı. Andan gelüp Silivri'ye düşdi. Bunuñ-ılan ceng ideyorurken bu Kör [71] Şahmelik nâ-züklüg-ilen kaçdı. İstanbul'a girdi. Mûsî bundan hîle tuyup hayli vehme vardı. Andan göçüp Edrene'ye vardı. İntizar oldu kim bu çarh ne sûret göstere.

Nazm [92b]

Mûsî'nün fikri budur kim tuta cümle 'âlemi
Taktîri Hak'dur iden tedbîri ko sen âdemî

Mâlikü'l-mülkdür o mülkin düziben ü hem bozan
Bir kulına virmedi Hak işbu cümle 'âlemi

Sultân Muhammed [*Mûsî'nün* ?] tahta geçmesinün târîhi hicretün sekiz yüz on altısında vâkı' olundu.

BÂB [69]

Anuñ beyânındadır kim Sultân Muhammed bin Bâyezîd Han diler kim karındaşı Mûsî-y-ılan bulışa.

Bu vilâyetleri çekişeler. Devlet her kankısınıñ ise Hak ta'âlâ emri-y-ile bu memlekete ol hâkim ola.

Sultân Muhammed vezîri Bâyezîd Paşa'ya eydür: "Rumîli'ne geçmege tedârük idüñ." didi. Bu Şahmelik vezîr Mûsî'den kaçup İstanbul'a girdüğü vaktın soñra Sultân Muhammed katına gelmiş-idi. Bâyezîd [93a] Paşa eydür: "Sultânım, Şahmelik Beg'i okıyalum, gelsün görelüm. Ol dahı bu bâbda ne dir." didi. Okudılar geldi, aña eyitdiler: "Rumîli'ne geçmek isterüz, tedbîr nedür?" didiler. Şahmelik vezir eydür: "Teküre ilçi göndürmek gerek kim andan gayrı yir-den geçmege çâre yokdur." didi. "Zîrâ kim Gelibolı şimdî Mûsî'nün elindedür." didi. Hemân-dem Geñiboza [Gegibüz] kâdısı Fazlullah'ı İstanbul'a ilçi göndürdiler. Anuñ-ıçun kim İstanbul teküri evvelden aña i'timâd idüptururdu. Zîrâ konşı-y-ıdı, bilürdi. Çünkim Fazlullah teküre geldi habar ne-y-ise olundu. 'Ahd ü peymân itdiler. Geldi hünkâra maksûd habarın virdi. İş murâdca oldı. Hünkâr devlet-ilen Bursa'dan göçdi, yörüdi geldi Yoras'a [Yoros] kondı. Ol vakt du'âcı fakîr köyde kaldum. Orhan'ıñ [93b] imâmı oğlu Yahşı Fakih evinde hasta oldum Geyve'de; anda kaldum. Menâkıb-ı Âl-i Osmân'ı tâ Yıldırım Han'a gelince ol imâm oğlından nakl itdüm kim habar virürin.

Ammâ Sultân Muhammed Yoras'a kondukdan soñra İstanbul teküri de çok gemiler göndürdi. Sultân Muhammed'i 'askeri-y-ile tamâm Rûmilî'ne geçürdiler. Bu tarafda Mûsî dahı işitdi kim Sultân Muhammed Rûmilî'ne geçdüğün kendünün üzerine yörüdüğün. Edrene'den kalkdı Laz vilâyetine yakın vardı. Bu tarafda Sultân Muhammed dahı varup İncügez'e kondı. Evrenesoglu 'Ali Beg anda karşı geldi. Andan kalkdılar yörüdiler. Giderken yolda Mihaloglu Yahşı karşı geldi. Bu Mihal hûd ol vakt Mûsî'nün beglerbegisi-y-idi. Oğlını kendü [94a] göndürmüş-idi.

El-hâsıl-ı kelâm Sultân Muhammed Edrene'ye varınca ce-

mî'î begler yanına geldiler. Mûsî'nün yanında hemân akıncı kaldı. Ancak Semekov'da [Samakov, Samaku] oğraş oldu. Mûsî sinup kaçdı. Bir yirde atı çamura çökdi. Kendünün bir kulu var-ıdı, Derzi Saruca dirler-idi. Mûsî'nün atının siñirin çaldı, Mûsî'yi tutdı. Sultân Muhammed'e getürdi. Ahşamın çadırda maslahat ne-y-ise [72] gördiler, yirine kodılar. Ol gece Bursa'ya dedesi yanına göndürdiler. Mihal'ı dahı tutdılar, Tokat'da Bidevî Çardag'a göndürdiler. Sınavuna kâdısı oğlını dahı oğlu-y-ıla kızı-y-ıla İznik'e göndürdiler. Sultân Muhammed ayda biñ akça 'ulûfe itdi ve Mûsî'nün kulu 'Azab Beg kaçdı İflak'a gitdi. Rûmili tamâm Sultân Muhammed'e feth oldu [94b] ve etrâfuñ beglerine ilçiler göndürdiler.

Nazm

Kadîmden töredür kardaşa kıymak
Ata vü anayı gussalu komak

Kâbil kim Hâbil'e kıydı ezelden
'Âdet oldu ki hanlar buña uymak

Îsâ vü yâ Mûsâ Emîr Süleymân
İşidüñ bu töre ehlidür ahmak

Fenâ olur cihân-ıçun ne zahmet
Cihânda adını kanluya dakmak

BÂB [70]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed
Rumili'nde karındaşı Mûsî-y-ılan meşgûl-iken
bu tarafda Karamanoglı Bursa'ya geldügin bildürür.

Çünkü Karamanoglı hüçüm idüp yörirdi Sivri [95a] hisâr'a geldi. Anuñ-ıçun kim kendü elinde-y-idi dört yanın yıka boza haramılıklar ide Bursa'ya geldi. Hacı İvaz Paşa dahı Bursa'nun sübaşısıydı. Karamanoglı dahı gelmedin şehrüñ halkın okudu, getürdi. Eyitdi: "Müsülmanlar! Pâdişâhumuz Rûmili'nde. Karamanoglı geliyorur üzerümüze. Hisâr yaragı olan kişi hisâra girsün." didi. "Ve anuñ kim yaragı, hisâr

yaragı yokdur, hisârda mahbus olmasun, kendü başı yaragın görsin.” didi. Ve hem bu halk dahı anuñ gibi itdiler.

Çünkü Karamanoglı Bursa’ya geldi hemân şehri oda urdı, hisâra ceng itmege başladı. Mübâlaga cenkler olundu. Âhir diledi kim Bıñarbaşı suyından kim hisârûñ taşra yanında [95b] göl olmuştur. Diledi kim ol gölün suyunı kurıdalar ve Bursa kapusunun Zindan Kapusunun taşrasından lakım urdı kim gölün suyunı çekeler dahı hisâr yanındaki dereye akıdalar. Bunı Hacı İvaz Paşa tıydı, çıkıdı; lakımcıları kırdı. Karamanoglu’nun ol ümidini kesdi. Otuz bir gün ceng olundu. Ammâ gâh gâh hisâr halkı dahı hisârdan çıkardı. Hayli adamlar alurlardı, getirürler dahı Karamanoglu’na karşı hisârdan aşağı bogazından aşağı asakorlardı. Bunlar bu cengde-y-iken nâgâh bir gün kapluca ‘imâretine Mûsî’nun ölüsi geldi. Karamanoglu varup Mûsî’nun ölüsini gördi. Hemân ol gice [73] kuyruk göte kısıp kaçdı. Kırmastı yolından [96a] tolandı kara ağrı katı renc yidi. Hamîdîli’nden geçdi, kendü harâbasına vardı.

Ve bu mâcerânun târîhi hicretün sekiz yüz on tokuzunda vâkı’ olundu. Andan sonra Karamanoglu’nun kâdı-askeri Karamürsel eyitdi: “Gel berü begüm, ben du’âcuñı göndür, varayum Osmânoglu’yla seni barışdurayum.” didi. Ol eydür: “Hay ne sözdür! Barışmazvan! Ol benüm üzerüme gelürse ben anuñ-ıla haklaşur kişiyin.” didi. Bu sözi kabûl itmedi, kendü bilisine yöridi.

Nazım

‘Adû kim gelse gitse olsa magbûn
Olâ hâli, olma şâdî olma mahzûn

Anuñ bahtı karalığı yiter pes
Senün tâli’ünü Hak itdi meymûn [96b]

Yüzi gönli Karaman’uñ karadur
Karañulukda kaldı zâr u mecnûn

BÂB [71]

Anı beyân ider kim Emîr Süleymân Allah rahmetine vardı
oglinı kim İstanbul'a iledüptururdu.

Anuñ oğlu ahvâlın bildürür.

Sultân Muhammed kim koşup Mûsî-y-ilen yörürken İstanbul'ı tekûri Emir Süleymân'ı kabûl itmezlendi. Ya'nı kim Sultân Muhammed ile 'ahd ü peymânı var-ıdı. Anuñ-ıçun oğlanı kabûl itmedüm demek ister. Oğlan dahı İflak'dan çıkup gitmek istedi. Karın Ovası'nuñ akıncıları oğlanuñ yanına varmak istediler ve yanına dahı vardılar. Eyitdiler kim: "Gel berü biz senüñ-ile bile oluruz." didiler. Oğlanı Yanbolı'ya ilettiler. Sultân [97a] Muhammed'e habar itdiler. Bu habarı işidicek hüçüm idüp yörirdi. Bu oğlan yanında olan akıncılar Sultân Muhammed geldügin işidicek kaçup tagıldılar. Oğlanuñ bir lalası var-ıdı Derzibaşı Zaganoz dirleridi. Ol Zaganoz oğlanı tutup Sultân Muhammed'e getürdi. Sultân Muhammed dahı oğlanuñ gönli gözini açdı, bu dünya gözünü örtdi. Bursa'ya göndürdi. Kendü dahı ardınca Bursa'ya vardı. Emîr Süleymân'ın bir kızı dahı var-ıdı. Bursa'da anı bir sancak begine virdi ve oğlana dahı timâr virdi. Geyve yöresinde Akhisâr dirlerdi. Anuñ nevâhisinde Çardak köyi dirlerdi bir kâfir köyin virmişler-idi. Her vakt kim Sultân [97b] Muhammed Bursa'ya gelse Emir Süleymân'ın oğlunu getürürdi, çok nesne 'atâlar iderdi. Karındaşum oğlıdur dir-idi. Dâyim hoşca görüp gönülcüğün ele alur-ıdı. Ve kızkarındaşına dahı hayli 'atâlar ider-idi. [74]

Nazm

Elüñe her ne girse kısmetüñdür
Veger râhat vegerni mihnetüñdür

Dime kim ola oğlum tuta yirüm
Nasîb olmasa ancak niyyetüñdür

Demüñde fursatunı sen geçürme
Yile virme bu 'ömri ni'metüñdür

BÂB [72]

**Anı beyân ider kim Sultân Muhammed bin Bâyezîd Han
karındaşı Mûsî'yi kim giderdi
[98a] andan soñra neye meşgûl oldu.**

Çünkü Karamanoglu bunuñ gibi mühmel hareket itdüğünü işidicek Sultân Muhammed sürdi Bursa'ya geldi. Evvel İsfendiyâr'a ilçî göndürdi. Eyitdi: "Ya sen gel veya oğlanlaruñdan birini 'asker-i mansûruma göndür. Ve illâ hâzır ol kim uşda üzerüñe varurın." didi. İsfendiyâr bu habarı işidicek hemîn oğlu Kâsım Beg'i gelen ilçîyle bile göndürdi ve Sultân Muhammed bu tarafda Germiyânoglu'na da ilçî göndürdi. Eyitdi: "Karamanoglu ki benüm vilâyetüme bedbahtlık itdüğünü gördüñ. Ben anuñ üzerine yörürin, sen dahı benüm-ile dostluğuñı göstermek gereksin. Ben anuñ üzerine inşaallah Seydigâzî'den togrı çıksam gerek. [98b] Sen dahı 'asker-i mansûruma vilâyetüñden azık göndüresin. Ve illâ hâzır ol kim saña da varurın." didi. Germiyânoglu eyitdi: "Azığ-ıçun ne minnet, hizmete ben dahı yüz sürüyü bile varayın." didi. Hem eyle itdi ve mübâlaga azıklar göndürdi. Ta hünkâr ol memlekete varup gelince Germiyânoglu'nuñ sürgünü eksük olmadı; turmadın dâyim vardı.

Nazm

Eyüdüür dostluk itmek hanlar-ılan
Müdârâ yâ mahabbet anlar-ılan
Ve bâri her cihetden söz kabûl it
Kulaguñ dinç ola hem varuñ-ılan

BÂB [73]

**Çünkü Sultân Muhammed mübâlaga leşker cem' itdi,
andan togrı vilâyet-i Karaman'a teveccüh [99a] itdi.
Anda varup ne'yledi. Anı beyân ider.**

Bursa'dan çıkdı, sürdi Akşehr'e vardı. Vardugı gibi Ahşehr'i virdiler. Andan Konya'ya teveccüh itdi. Bu tarafdan

Karamanoglu gelüp karşıladı. Konya ovasında oğraş itdiler. Karamanoglu Muhammed Beg'i tutdılar ve büyük [75] oğlu Mustafa'yı tutdılar. Andan sulh itdiler. Akşehir'i ve Seydişehir'ni ve Oklug'ı ve Kırşehir'ni ve Begşehir'ni ve Sivrihisâr'ı ve Cemaze Hisârı'nı [Çamardı Hisârı'nı] ve Nigde'yi bu zikr olunan hisârları virdi. Tamâm sulh itdiler. Sultân Muhammed Karamanoglu'nı hil'atladı ve sancak virdi. Tavla-y-ılan atlar ve katırlar ve develer virdi, göndürdi. Hemîn ki ırdınıñ öte ucına çıkacak at [99b] oğlanlarınuñ otarıturdugı atların ellerinden aldı ve eyitdi: " 'Osmanoglu-y-ılan 'adâvetüm tâ kıyâmete degin bâkîdur." dedi. Ziyâde bezbahtlıklar dahı itdi.

Nazm

Karaman'da bulunmaz togru bir yâr
Velîler çok bile kolmâş u ayyâr
İder kavl ü karâr u 'ahd ü peymân
İçer andlar yalan çok ider inkâr
Begi vü kâdîsı şeyh ü müderris
Hîledür işleri hep câru mekkâr
Kazana koysa kaynatsañ bizümle
İligi yaga dir karışma zînhâr
Diyessin mü'min-iseñ dôt olalum
Cevâbıdur benem mü'mîne gaddâr [100a]
Hâsa kim Âl-i 'Osmân'dan olasın
Dahı ziyâde olur sıfatı cebbâr
Tekebbür ü fuzûldur bil Karaman
Anuñçun kahr idüpdür anı Kakhâr

BÂB [74]

**Anı beyân ider kim Sultân Muhammed-i Gâzi
İbni Bâyezîd Han Bursa'ya gelüp
ve andan soñra İflag'a 'azm itdüğünü bildürür.**

Etrâfuñ leşkerlerini cem' itdi. Ve Karamanoglı dahı leşker göndürdi, İsfendiyâr dahı oğlu Kâsım'ı göndürdi. Çünkü sultân Muhammed devlet-ilen yörیدی, Tuna kenârına geldi, kendüsi anda turdı. Yirgögi'yi yaptı. Ammâ akıncılar koyı-virdi. Mübâlaga toym geldiler. Andan soñra İflag'ıñ begi ilçiyilen haracın göndürdi. İtâ'at-ı küllî [100b] itdi ve dahı oğlanların kapuya hizmete göndürdi. Andan döndi devlet-ilen Sultân Muhammed Bursa'ya geldi.

İsfendiyâroğlu Kâsım Beg hünkâra eydür: "Ben gitmezin." dir. "Sultânım kapusunda hizmet iderin." dir. Andan hünkâr dahı İsfendiyâr'a ilçiy göndürdi. "Karındaşum! Kâsım eydür, baña vilâyetüñden tîmâr sadaka it, dir. Ben dahı vi-reyüm." didi. "Ammâ sen dahı Tosya'yı ve Kankırı'yı ve Kal'acugı vir." didi. İsfendiyâr Beg dahı hünkârıñ vezîri Bâyezîd Paşa'ya, Vâ'iz Muhammed dirler-idi bir azîz vardı, anı paşaya göndürdi kim: "Kerem lutf idesiz, hünkâr hazretinden dilek idesiz kim benüm dirliğüm bu Kastamonu-y-ıla Bakır [76]. Küresi'nden-durur. İmdi Kenkırı'yı ve Kal'acugı ve Tosya'yı nevâhisi-y-ilen [101a] bile virdüm, lutf idüp kabûl itsünler ve ben bunları hünkâr hazretine virürin, Kâsım'a virmezin." didi. "Anuñ-ıçun kim ol bedbaht-dur." didi. Hünkâra bunları 'arz itdiler. Hünkâr kabûl idüp girü Kâsım'a sadaka itdi. Kâsım ta ölinceye degin atasına varmadı, ta ölinceye degin Âl-i 'Osmân'ıñ 'atebe-i âliyele-rinde oldu, ayruk getmedi.

Nazım

Nedür bu fitneyi gör çarh-ı gaddâr
İdinmez ata oğlın kendüye yâr

Hevâ yili cefâ burcından eser
Yıkar milkini esbâb-ıla deyyâr

Bu bir iki nefes virüp alanlar
 Sor âhir hâlini ol niçe tuyar [101b]
 Şunu bilmez ki soñı n'olisardur
 Binüp 'ömr atına turmaz ha çapar
 Atı yorulur u kendü yorulmaz
 Bogazını alur bir iki Tatar
 Kanı milk ü kanı mansıb kanı câh
 Bozuldı tavlası vü gitdi katar

BÂB [75]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed bin Bâyezîd Han
 Samsun'ı ne sûret-ile aldı.

Sultân Muhammed'ün oğlu Murâd Han Amasiyye'de olurken Kâfir Samsun'ı oda yakdı. Kâfirleri şehri bıraktılar gemiye girüp kaçdılar. Sultân Murâd'a habar oldu. "Kâfir Samsun'ı yakdı" didiler. Rûm beglerbegisini, Baçaroglu Hamza Beg'i gönderdiler. Vardı, Kâfir Samsun'ı zabt itdi. Sultân Muhammed'e habar [102a] göndürdiler. "Kâfir Samsun'ı alup zabt idüñ, Müsülmân Samsun'ı almaga kolay oldu." Bu habarı Sultân Muhammed işidicek dahı hücum idüp yörüdi. Ammâ Baçaroglu Hamza Beg hisârdan getmedi. Müsülmân Samsun-y-ıla her gün cenge başladı. Bu taraftan Sultân Muhammed dahı gelüp Marzuvan'a [Merzifon] çıkdı. Andan yörüdi Samsun'a indi. Hisâr içinde İsfendiyâr'ün oğlu Hızır Beg-idi. Sultân Muhammed varıcak Hızır Beg kal'ayı teslim itdi. Baçaroglu Hamza Beg sordı İsfendiyâroğlu Hızır Beg'e: "Cenk itmeden hünkâra niçün virdüñüz şehriñüzü?" didi. Hızır Beg eyitdi: "Bizüm şehrimüzün zindegânesi bu kâfir şehriyle-y-idi. Çünkü kâfir şehir harâb oldu ve sizün elüñüze girdi, şimdi girü bize bunda rahatlık yokdur." [102b] didi. "Sizün-ile bizüm dostlugumuz ördeg-ile kaz konşulığına beñzer." Sultân Muhammed Hızır Beg'e hil'atlar ve ni'metler virdi. "Ve eger yanumda durursañ saña yahşı tîmâr vireyüm." [77] didi. Ol Hızır Beg

eyitdi: “Karındaşum Kâsım yanuñdadur, ben anuñ-ılan bir yirde turmazın.” didi. Anda hünkâr yanında turmaga ihtiyâr itmedi, vardı atasına getdi.

Nazm

Tebeddül olmag-ıçun oldı ‘âlem
 Tebeddül soñı bâkî oldı âdem
 Cihânda ‘ârifân yurt tutmamışdur
 Benüm dimeg-ile kuruldı nizâm
 Nizâm ki gaflete ma’den-i hâsdur
 Olupdur ma’den-i akluña erkâm [103a]
 Bu gaflet tedbîrinden geçmedüñ sen
 ‘Âşıkî hâlûñ-ile yörü epsem

BÂB [76]

Sultân Muhammed kim Samsun’ı aldı, Bursa’ya giderken İskilib’e ogradı. Anda ne gördi ve ne’yledi, anı beyân ider.

İskilib’e gelicek anda mübâlaga Tatar evlerin gördi. Sordı kim: “Hay bu evler ne evlerdür ve kimüñdür?” didi. Eyitdiler: “Minnet Beg’üñdür.” didiler. Ve eyitdiler: “Tatar Samakavoglı [Samakaroglı] düğün eyledi, anuñ düğünine vardı.” didiler. Sultân Muhammed döndi, Bâyezîd Paşa’ya eydür: “Temür bu vilâyetden Tatarı alup gitdi didilerdi, ya bu vilâyetde bunlaruñ begleri düğün eyler, birbirine varurlar gelürler-imiş. Benüm seferümde bile bulunmazlar. Bunları [103b] sürüp Rûmilî’ne geçürmek gerek.” didi. Minnet Beg’i okutdı, andan soñra bunlaruñ cem’isin sürüp Filibe yöresine geçürdiler. Konuş hisârınuñ yanına yurd gösterdiler. Minnetoglı Muhammed Beg Konuş’da bir ‘imâret yaptı ve bir kârbânsaray yaptı, yirlenüp anda kaldılar. Ol arayı makâm idindiler, oturdılar.

Nazm

Tatar bulmaz-ıdı ayran içeydi
 Dere vü taga hem konup geçeydi

Yanında büzme yançığı vü çakmak
 Bulırmaz kav ki çakmagın çakaydı
 Sürüldi geldi akın begi oldı
 Kâfir kızın gözedür kim kapaydı
 Didiler Minnetoglı Gâzi olmuş [104a]
 Gazâ yolında bulsa cân ataydı

BÂB [77]

Anı beyân ider kim Simavna kâdısı oğlunuñ kethüdâsı
 kâdî-'asker-iken Börklüce [78] Mustafâ Karaburun'a varup
 ne'yledügin bildürür.

Simavna kâdısı oğlu kim İznik'e geldi, Mustafâ dahı Aydın iline vardı. Andan Karaburun'a vardı. Ol vilâyetde hayli murâyılıklar itdi. Aydın ili vilâyetinüñ ekserin kendüye döndürdi ve hem bir nev'a tertîb ü âyin eyledi. El-hâsıl-ı kelâm şol hadde vardı kim kendüyi bile teşbih-i nebî vü velî didürdi. Riyâda şol mertebeye vardı. Bu tarafda Simavna kâdısı oğlu bunu işidicek, kim Börklüce bunun gibi terakkîdedür, bu dahı bir gün İznik'den kaçdı; sürdi İsfendiyâr'a vardı. Andan deñiz kenârına [104b] inüp gemiye bindi. İflak'a geçdi ve bunda gelüp ağaç deñizine girdi. Ve illâ Börklüce-y-ile ittifâkı bileydi.

Sultân Muhammed dahı Bâyezîd Paşa'yı ve oğlu Murâd Han'ı bile göndürdi. Karaburun'da vardılar, Börklüce-y-ile buluşdılar. Mübâlaga ceng olundu. Tarafeynden hayli adamlar kırıldı. Âhirü'l-emir ceng arasında Börklüce'yi paraladılar. Ol vilâyeti bi-temâmihi zabt itdiler. Giderecek adamların dahı giderdiler. Vilâyetini beg kullarına timârlar virdiler. Andan Bâyezîd Paşa girü Ma'nisa'ya geldi Torlak Ho Kemâl'i anda buldılar. Anı dahı bir mürîdi-y-ile bile asakodılar.

Bu tarafda Sultân Muhammed dahı sürdi Sirez'e vardı ki Selânik'e düşe. Ve bu tarafda Simavna kâdısı oğlu kim [105a] ağaç deñizine girmiş-idi, birkaç bedbaht sofıları göndürdi vilâyetlere kim: "Gelüñ baña şimden girü pâdişâhlık be-

nümdür, baña virildi.” didi. “Taht baña musahhardur. Şim-den girü sancak isteyen gelsün, sübaşılık isteyen gelsün ve tîmâr isteyenler gelsün.” didi. “Ve her maksûdı olanlar gelsün.” dir. “Şimdi girü ben hurûc itsem gerek. Bu vilâyetde halîfe benem.”. Ve Mustafâ, Aydın ilinde hurûc itdi. “Ol dahı benüm hizmetkârumdur.” didi. Bu şimdiki sofılar dahı: “Biz dervişlerüz, Hak-ıçun.” dirler. Bular derviş degüllerdür. “Bir gün şeyhümüz hurûc ider, biz dahı vardur kim begler oluruz.” diyüp eydürler, dimâgları fesâda varmışdur.

Nazm [105b]

Hak’a tâlib cihânda az kişi var
Sofılar kamusı hûd lût umar
Kılur namâz Vedûd dir yalvarur çok
Varur beg kapusına tîmâr umar
Başında dal u ya künbed geyüpdür
Ma’ânî şöyleseñ dir kanı himâr
Îlâhî saña sığındum bu hâldan
Bu gaflet uyhusından cânım uyar
Diyessin sûfi Tañrı’yı hâzır bil
Cevâbı dir ki Tañrı şeyhe uyar
Diyessin sûfi kâfir olduñ aña
Yakîn îmân kor o küfre uyan er [79]

BÂB [78]

Simavna Kâdısı oğlu ve ahvâlî [106a] neye yitişdi,
anı beyân ider.

Ağaç deñizinde tururak hadem ve haşem hayli şevket hâsıl eyledi. Anuñ-ıçun kim sancaklar ve sübaşılıklar adadı ve haylı tovicılar dahı yanına cem’ oldı ve tîmâr erleri dahı kim Mûsî yanında kâdı-’asker-iken Simavuna kâdısıoğlu tîmâr alıvirdüğü adamlar yanına cem’ oldılar. Ammâ bu varan halklar bakaturdılar kim bunuñ işinde hîç hayır yok.

Heman-dem Simavna Kādısıoglı'nı tutdılar. Sirez'de Sultân Muhammed'e getürdiler. Sultân Muhammed yanında olurdu, Mevlânâ Haydar dirler-idi 'Acem'den yiñile gelmiş bir dânişmend var-ıdı. Aña sordılar kim: "Bunuñ ahvâlî niçedür ve bunuñ hakkında ne dirsın?" didiler. "Bu dânişmend kişidür." [106b] didiler. Mevlânâ Haydar eydür: "Bunuñ kanı helâldur ve mâlî harâmdur." didi. İletdiler, bâzâr içinde beyne'n-nâs bir dükkân öninde bogazından berdâr itdiler. Öldükden soñra birkaç cünüb mürîdleri indürdiler, varup bir yirde mezâr itdiler.

Nazm

Dânişmend beglik ister gör asıldı
 Çürük ok atdı hem yayı yasıldı
 Hevâ-yı nefs anı başdan çıkardı
 Uzun sanuları kırdı kısıldı
 Dilerdi ceng ideydi pâdişâhlan
 Dahı ograşmadın sındı basıldı
 İki oğlın kodı İznik'de gitdi
 Yanında çok sûfî başı kesildi [107a]

SÜ'ÂL.— İmân-ıla mı gitdi veya ne?

CEVÂB.— Allah bilür; ancak hayâtında ve mevtinde bilmezüz kim i'tikâdı nenüñ üzerine-y-idi ve bilmezüz kim cânın dahı ol i'tikâd üzerine mi virdi.

Nazm

Çürük sôfî dili Allah'ı söyler
 Gönülde altun u akçayı soylar
 Gâyet eyüsi dir olsa pilav çok
 Çalıcılar bigi ol toyı soylar
 Yalançı sôfîler çok kopdı şimdi
 Uyup delülere soyını soylar
 Kimi dir şeyhümüz sultân olısar
 İnanur aña uyar zankı soylar

BÂB [79]**Anı beyân ider kim Sultân [107b] Muhammed****Bursa'da 'imâret yaptı, aña birkaç pâre****kâfir köylerin istedi kim vakf ide.****Bulduğı köyleri ne sûret-ilen buldı, anı bildürür.**

Halk eyitdi Sultân Muhammed'e: "Bu deñiz kenârında hayli kâfir köyleri vardır. Müsülmân vilâyeti içinde olurlar ve illâ İstanbul'ıñ dirilürler." Bu habarı Sultân Muhammed işidicek üzerine 'asker göndürdi. Köyüñ birisi Geñiboza'dan öte Herek'dür [Hereke]. Kâfiri gördi kim üzerlerine 'asker-i İslâm geliyorur, hisârı bıraktı, İstanbul'a kaçdı. Ve biri dahı Eski Geñiboza'dur. Ol hayli ceng itdi. Anı yagma itdiler, aldılar. Andan soñra evlerini Müsülmânlara virdiler. Biri dahı [108a] Tarucılar'dur. Ol 'ahd-ilen itâ'at itdi. Anı dahı 'imârete vakf itdi. Ve biri dahı Pendik'dür. Kâfiri kaçup İstanbul'a gitdi. Ve biri dahı Kartal'dur. Anuñ dahı kâfiri kaçup İstanbul'a gitdi. El-hâsıl-ı kelâm bu deñiz kenârında olan hisârcuklar kim vardır, şimdiye dek gâh kâfire dönerdi ve gâh Müsülmânlara dönerdi; tâ Murâd Han oğlu Muhammed'e gelinceye degin.

Ve Sultân Muhammed kim Bâyezîd Han oğludur bunuñ saltanatınuñ tamâm olması hicretüñ sekiz yüz yigirmi dördinde vâkı'olundu, vallahu a'lem.

Nazm

Cihân kimseye vefâ itmemişdür

Di kimdür kim gele ya gitmemişdür [108b]

Hisârda köşki mutabbak yapanlar

Kodı köşki gider san yapmamışdur

Benem sultân benem hakan diyenler

Yalan da'vî-y-ilen mi gitmemişdür

Gelen geçer konan göçer 'Âşıkî

Du'âsı makbûl olan geçmemişdür

BÂB [80]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han
kim Bâyezîd Han oğlıdur, 'âlem-i fenâdan bekâ sarayına
intikâl itdüğü vaktin ogulları ve kızları kaç kaldı
ve pâdişâh kim oldu ve kendünün vefâtı dahı
ne sûret-ilen oldu, anları bildürür.

Sultân Muhammed'ün dört oğlu ve yidi kızı kaldı. Kendünün vefâtı Edrene'de [109a] oldu. Hemûn ki baş yasduga kodı, vezîrlerini cem' itdi, eyitdi: "Tizcek ulu oğlum Murâd'ı getürürün." didi. Hemân ol sâ'at çâşnîgîrbaşı Elvân Big'i göndürdiler. Eyitdi: "Ben hîd bu döşekden kalkmazın ve Murâd Han gelmedin ölürin, memleket birbirine tokınmadın tedârük idün. Benüm vefâtumı tuyurmayasız, tâ Murâd Han gelince." didi. Vezîri Hacı 'İvaz Paşa ve Bâyezîd Paşa ve İbrahîm Paşa bir yire cem' oldılar eyitdiler: "Eger hâl bir dürlü olursa niçe itmek gerekdür." didiler. Hacı 'İvaz Paşa eydür: "Gelün kuli maslahata göndürelüm, kapu birez yiynilsün. Andan soñra tedârük ne-y-ise idevüz." [109b] didiler. Derhâl dîvân itdiler ve eyitdiler kim "Pâdişâhumuz İzmiroglınuñ üzerine gider. Pâdişâh eydür: 'Kulum olanlar varsun Anadolu beglerbegisi birle Biga'da bulışsunlar' didi, 'ale't-ta'cıl çıkuñ." didiler. Ve hem 'ulûfelerin virdiler ve Anadolu beglerbegisine de habar göndürdiler. "Tizcek leşkeri Biga'ya cem' idesin." didiler. Hemân kuli turkırmadılar, göndürdiler, [81] gitdi. Ammâ kapuda her gün dîvân iderler, sancak ve tîmâr virürler alurlar ve masâlihlar görürler ve illâ hakîmler dahı girürler çıkarlar ve paşalara hakîmler devâ-y-ıçun her birisi bir dürlü otlar isterler kim hünkâra ya'nî 'ilâc iderler. Ammâ bu tarafa turmadın ulak [110a] göndürürler kim çâşnîgîrbaşı Elvân Beg'e vardugun maslahatı tut didilerdi.

Bir gün silihdârlar galebe itdiler paşaların üzerine: "Pâdişâhumuz kanı? N'oldı, çıkmaz?" didiler. Paşalar eyitdiler: "Bu hakîmler komazlar çıkmaga." didiler. Agalar dahı eyitdiler: "Elbette girürüz pâdişâhumuzu görürüz." didiler. Hacı 'İvaz Paşa eydür: "İmdi bugün sabr idün irt'e çıkaralum, gelün görün." didi. Gûrdüzen dirler-idi 'Acem'den gelmiş

bir hakîm var-ıdı. Yıldurum Han'ın hekimi-y-idi. Vardı bir tasnîf itdi, meyyitün arkasına bir oğlan oturtdı. Hakîm bir san'at-ıla nesne düzdi ol oğlan meyyitün elin hareket itdü-rür. Meyyit kendü eli-ylen kendünün sakalın [110b] sıgar. Hakîm paşalara gelüp dülbendin yire urdı, eydür: "Komaz-sız kim pâdişâh hış ola. Bizüm buncadan berü çalışdugu-muzı zâyî' idersiz." didi ve paşalar dahı eydürler ağalara. Eydür: "Hele ümîdümüz vardır Allah'dan kim Hak ta'âlâ sağlık vire." didi. Ağalar dahı gördiler, pâdişâh kendü eli-ylen sakalın sıgadugın gördiler, varup kendü hâllarına git-diler. Girü paşalar ve hakîmler pâdişâhuñ koltugına girdi-ler, sarâya iletdiler.

Nazm

Gine biñ dürlü sûret dutdı 'âlem
 Karış murış olısardur bu âdem
 Yeñi sözler diyiserdür bu diller [111a]
 Yiñi defter yazısardur bu kalem
 Düizildi geldi vü şâdî melâmet
 Ki her ferah yanında yoldaşı gam
 Cihân nakşını nakkâş böyle yazdı
 Nitekim dün ü gündüz olmadı kem
 İrince ol Murâd Han murâda
 Niçe nutk u nâtıklar oldu ebkem

BÂB [81]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd ne sûret-ilen gelüp
 pâdişâh oldu ve karındaşları dahı n'oldı? Anları bildürür.

Sultân Muhammed'ün meyyitini kırk bir gün sakladılar ve ol zıkr olınan mâcerâlarla. Çünkim Sultân Murâd Han geldi Bursa'ya, [111b] tahta oturdı ve hutbe-i pâdişâhî kendü adına okundu ve Sultân Muhammed'ün meyyitini Bursa'ya getürdiler. Hemîn ki meyyit zâhir oldu, 'âlemde şûr u şer fit-neler dahı yayılmaga başladı. Bu taraftan İzmiroglı [82]

deprendi ve ol taraftan Menteşeoğlu deprendi ve etrâfuñ begleri deprenmeğe başladı. Yir yirin her birine ilçiler gön-
derdiler, teselli itdiler ve begler dahı sâkin oldılar.

Nazm

Yine nagmâyı âgâz itdi bu saz
Nevâ vü zengüle rehâvî şehnâz
Giderdi perdeyi 'âlem yüzinden
Bu köhne nev 'arûs gör ne ider nâz [112a]
Cihân kim inkılâb atına bindi
Hareket kamusı oldu servâz
'Ayân olmak diler bil şûr u şerler
Tavuklar şahinem dir ister o kaz
Açıldı sahrâ var oldu sarâylar
Yıkıldı kapular bozuldı dîvâr

BÂB [82]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd kim Bursa'da tahta geçdi,
bu tarafda Rûmili'nde ne zâhir oldu.

Selânik'de bir Düzme var-ıdı kim: "Ben Bâyezîd Han oğlu Mustafâ'yam." dirdi. Selânik'den çıkup Vardar Yiñicesi'ne yörüdi. Evrenez oğlanlarınıñ ba'zısı anuñ yanına vardılar. *Andan* Sirez'e vardı, hisârın virdiler, Edrene'ye vardı, anı dahı virdiler. [112b] Mâ-hasal-ı kelâm cemî' Rûmili aña döndiler. Ol Yiñice'deyken bu tarafda Anatoli'da Sultân Murâd'a habar geldi. Begler Bâyezîd Paşa'ya eyitdiler: "Rumili'nün beglerbegisi sensin. Şimdiye degin balını sen yidiñ, arusun dahı sen söyündür." didiler. Hemân Bâyezîd Paşa dahı yörirdi, Gelibolı'ya geldi. Anda habar geldi kim: "Nireye gidersin Rûmili hep aña döndi." didiler. Bu dahı sürdi, Edrene'ye vardı, elin öpdi, girü evvelki mertebesi makâmında turdı, mukarrer oldu. Bunuñ ardınca İzmirli Cüneyd Beg geldi. Aña dahı vezîrlik virdiler. İz-

miroglı tedbîri-y-ile Rûmili'nüñ yayasını müsellemler itdiler. Ba'zısını ba'zına harçlıkçı itdiler. Şimdiki zamânda çeriye giden kişiye ellışer akça [113a] harçlık virürler, andan kaldı. Ve hem 'azab çağırtdı. Gelibolı'nuñ gemilerini berkitdi ve ne kadar kim tuvucalar var-ısa cem'îisini kığırtdı, getürdi. El-hâsıl-ı kelâm Rûmili'nde sipâhî adınlu kimse komadı, göz yumdı, Edrene'den çıkdı. Sazludere'ye kondı. Bâyezîd Paşa'yı anda şehid itdi. Bunlaruñ fikri bu-y-ıdı kim Bursa'ya varalar. [83]

Nazm

Fikirlü tedbîrüñ ko takdîrde bak
 Ki kudret göstere 'ilminden ol Hak
 Okıyup ańlamaduñ 'ilm-i Hak'dan
 Fenâdan ańladuñ mı ders ü sebak
 Sen umduguñ bu kapuda bulunmaz
 'Abesdür kapu kakduguñ o tak tak
 Var İzmiroglı söz sazına uyma [113b]
 Dimeyeler kaçan Mustafâ'ya bak

BÂB [83]

Anı beyân ider kim Bursa'da olan paşalar dahı
 ne mesâlih görürler ve ne re'y ü tedbîr iderler.

İşitdiler kim uşda Düzme üzerlerine geliyorur, paşalar dahı biş oldı. İbrahim Paşa, Hacı 'İvaz Paşa ve dahı Temürtaş oğlanlarınıñ üçü dahı paşa oldı. Birinüñ adı Umur ve biri Oruç ve biri 'Ali. Bunlar şöyle ittifâk itdiler kim Mihaloglı Muhammed Beg'i Tokat habsinden çıkaralar, Sultân Murâd'a getüreler ve hem anuñ gibi itdiler. Hemân habsden kim çıkardılar. Geldi bizüm Elvan Çelebüm Tekyesi'ne ogradı. Ol vakt fakîri aldı bile gitdi. Ulubat köprisini Sultân Murâd kesmiş-idi, köprinüñ başında otururlar-ıdı. [114a] Düzme dahı geldi, köprinün öte başına kondı. Sultân Murâd'ın ve zirleri her biri birer mesâlih boyunlarına aldılar. Hacı 'İvaz

Paşa'yı Gölbaşı'nda kodılar. "Mustafâ nâgâh ol taraftan geçmesün." didiler. Düzme-y-ilen Sultân Murâd leşkari birbirin gözleyüp tururlarken Mihaloglu Muhammed Beg Tokat habsinden çıkup geldi, su kenârına irişdi. Evvel sözi bu aldı kim: "Bire Türk Turhan, bire hâyin!" diyü çağırdı. Andan soñra Kömlüoglu'na çağırdı ve Evrenzoglanları'na çağırdı. Cemî'i Rûmilinlü su kenârına geldiler. Ba'zısı selâm dahı virdiler ve hem söz ve kelâm itdiler kim eyitdiler: "Mihaloglu Muhammed Beg dahı diriymiş." didiler.

BÂB [84]

Anı beyân ider kim Hacı 'İvaz Paşa

[114b] Mustafâ'ya ne sûret-ilen mektûb yazup göndürdi.

Ol vakt Muhammed Beg Rûmili'nün begleri-y-ilen söyleşdügin Düzme Mustafâ dahı kendüsi iştmiş-idi. Bu tarafta Hacı 'İvaz Paşa bir mektûb yazdı. Mektûb içinde Düzme Mustafâ'ya şöyle didi kim: "Sultânüm bilmiş ola kim Rûmili'nün tuvucaları ve begleri ittifâk itdiler kim fulân gice Murâd Gölbaşı'ndan tolana. Anlar dahı sultânümü tutup ele vireler. Bu vech-ilen bir nice dürlü dahı dürûg-âmez keleciler dahı yazdı ve yalandan yemînler itdi. Mektûbı dürüp göndürmiş-idi. [84] Ve hem ol giceyi ta'yîn itmiş-idi kim Hacı 'İvaz kendüsi ol didügi yirden vardı. Sultân Murâd devlet-ile [115a] didi, tekbîr getürdiler ve nekkâraları çaldılar. Dahı Mustafâ'nuñ üzerine yöridiler.

Mustafâ hõ mektûb-ı tezvîre i'timâd itmiş-idi. Hemân atına güc-ile bindi kaçdı. İzmir dahı mektûba muttalî' olmuş-ıdı. Ol dahı eydür: "Kaçmak gerek." didi ve kaçdı. Ammâ Evrenzölü ve Tuvucalar kaçmadılar ve Türk Turhan dahı kaçmadı. Hacı 'İvaz Paşa Mustafâ'nuñ ardınca varmadı. Hemân çadırına kondı, tizcek köprüyi düzdiler. Cemî' asker geçüp anuñ ordusına kondılar. Hacı 'İvaz Paşa bir aha-đuñ bir kılın kesdürmedi. Bu kaçmayan begler ve tuvucılar Sultân Murâd'uñ gelüp elin öpdiler. Ammâ İbrahîm Paşa eydür: "Cemî'isin bunlaruñ kırmak câyizdür." dir-idi. Hacı

‘İvaz eydürdi [115b] “Kırmak câyiz degüldür.” dir-idi. Anuñ-ıçun kim bunları İzmiroglı fesâda virdi. Zîrâ anuñ gi-bi bir beg kişi Düzme’yi bekledi; bunlar hûd ne bilürlerdi. Anuñ düzme-y-idügin bilmedüklerinden döndiler.

Nazm

Karındaş bil yalan dibi yakıncak
 Fesâdı görünür togrı bakıncak
 Yalandur sini ile den cahîme
 Bilinür ol yalan dilden çıkıncak
 Bilindi Düzme Mustafâ yalanı
 Açıldı ‘avratı İzmir kaçıncak
 Yalana tanuk oldı İzmiroglı
 Bilindi kuyrugın kısüp kaçıncak

Ve bu mâcerânuñ târihi hicretüñ sekiz yüz yigirmi [116a] bişinde vâkı’ olundu.

BÂB [85]

Anı beyân ider kim Mustafâ kim kaçdı n’oldı
 ve Sultân Murâd Han-ı Gâzi dahı ne’yledi? Anı beyân ider.

Bu tarafda Düzme Mustafâ kaçarak Biga suyına geldi. Geç-mesini başaramadı, geldi, Biga kâdısına çok filori virdi. Kâdı dahı geçüd gösterdi. Bir biş on adam-ıla geçdi, ammâ cemî’i agrağı bırakmış-ıdı. Andan üçünci gün olunca Gelibolı’yı geç-di, oturdı, vardı. Anda Gelibolı’da ne kadar gemiler var-ısa karaya çekdüirdi. Yasak itdi kim bir gemi beriden öteye geç-meye ve kenârları dahı bekletdi. Bu taraftan Sultân Murâd dahı ardınca göçüp yörüdi, Biga’ya geldi. Sultân Murâd’a ha-bar virdiler kim kâdı geçüd gösterivirdügin Mustafâ’ya. Sul-tân Murâd dahı kâdıyı [116b] geçüd başına bogazından asako-dılar. Andan soñra sürdi Lapsekü’ye indi, kondı.

Nazm

Öñümde iki deryâ sed olupdur
Biri hayret birisi âb olupdur

Bu hayret yavlak aldı bini benden
Meded-gîrüm hemîn Allah olupdur [85]

Murâd-bahşsın murâdın vir Murâd'ua
Ümîdüm yâ İlâh saña kalupdur

Elin tut ben yetîmüñ yâ İlâhî
Dile maksûduñı Murâd olupdur

BÂB [86]

**Anı beyân ider kim Sultân Murâd Rûmili'ne
ne sûret-ilen geçdi.**

Bu Gelibolı'da bir 'ameldâr var-ıdı, Tahâretsüz Hatîb dirler-ıdı., [117a] ol İbrahim Paşa'nuñ mürebbâsı-y-ıdı. Bu tarafda Sultân Murâd kim tururdu, ammâ Ece Ovası'nda bir kâfir gemisi bulındı. Bu 'ameldâr ol gemiyi kâfir-ilen mu'âmele ider gibi oldu. On biş *biñ* filoriye kavl itdi kim Murâd Han'ı kapusu halkı-y-ılan Ece Ovası'na geçüre. Tamâm kavl ü karârı berkitdiler. Kumburun'dan 'ameldâr bir kişi yüzdürdi, gece-y-ile geçdi. İbrâhîm Paşa'nuñ çadırını buldı, geminüñ habarını virdi ve her ne kim habar ne-y-ise bildürdi. Ve gemiden dahı bir kayık göndürmişler kim kendülerüñ kandalıkların dahı bildüreler diyü. El-hâsıl-ı kelâm birbirini bildiler. Tekrâr girü paşalar-ılan kavl u karâr itdiler. Giceylen sabâha degin hayli bârî adam geçürdiler. Ol gice paşalar ve Murâd Han dahı bile geçdi. [117b]

Mustafâ'ya habâr irişdi kim: "Murâd Han Ece Ovası'ndan berü Rûmili'ne geçdi." didiler. Hemân işitdükleyin Mustafâ at arkasına geldi ceng ider gibi oldu, Bolayır yolını eline aldı yöriyivirdi. Bu tarafda Murâd Han'ı Gelibolı halkı karşuladı, ta'zîm-ile şehre getürdiler. Mustafâ'nuñ ahvâlnı dahı Sultân Murâd'a bildürdiler. Murâd Han dahı turmadı leşker-ilen ardına düşdi. Mustafâ Edrene'ye vardı. Edrene

halkı işitdiler kim Murâd Han bunuñ ‘akabınca geliyorur, Mustafâ’ya mukayyed olmadılar, herîf dahı tüydi, Edrene’den çıkup kaçdı. Sultân Murâd Han dahı ma’an irişdi. Mustafâ’yı kovdılar; Kızılagaç Yeñicesi’nde ardından irüp [118a] tutdılar. Girü Edrene’ye getürdiler, hisâr burcından aşaga asakodılar. Halk min-külliiye temâşâ itdiler.

Nazm

Yalançı düzmelerüñ işi bitdi
 Dili dönmez anı bir kişi tutdı
 Didi bir hôr hakîr u kaltabansın
 Buzagu ipini boynına takdı
 Sürüp yayan getürdi han öñine
 Anı begdür diyenler cümle bakdı
 Didi bir sözüm var hana diyeyin
 Hemân-dem cellâd agız yire kakdı
 Kodılar bir niçe gün kim asıldı
 Soñucı bir ıñık delüğe dıkdı [86]

BÂB [87]

Anı beyân ider kim pâdişâh kim [118b] Edrene’de oturdı.
 Etrâfuñ kâfir beglerine ilçiler göndürdiler, anı bildürür.

Vilkoglı’na ilçilige Niş Togan’ın göndürdiler. Ol dahı Sultân Murâd’a bir ilçî göndürdi, gazâ-nâme ve hem taht kutlulayı. Ve dahı didi kim kendü ilçisine: “Sultân Murâd’dan dile, Sofya’dan berüsin baña virsün ve ben dahı anuñ hâsılından ziyâde nesneler göndüreyim.” didi. İlçî gelüp Sultân Murâd’a bu habarları nakl idüp bildürdi. Paşalar eyitdiler: “Kabûl itdük.” didiler. Vilkoglı mübâlaga armaganlar göndürmiş-idi ve hem: “Kızum dahı vireyüm.” didi. Vilkoglı-yılan ‘ahd ü karâr olundu.

Bu tarafda İstanbul tekürine dahı Geñiboza kâdısı Fazlulah’ı ilçî göndürdiler. Zîrâ ol evvelden tekür-ile konşıydı.

Tekürüñ aña i'timâdı var-ıdı. Tekür eydür: "Mevlânâ Kâdı! [119a] Vilkoglı'na bunca yirler virdüñüz, baña dahı Vize'den berüsin virüñ." didi. "Sizüñ-ile döstlik idelüm." didi. Kâdı eydür: "Çorlu'dan hadd u sınır olundu, İncügez'i dahı bile virdiler." didi, 'ahd olundu.

Nazm

Paşalar bunçılâyın tedbîr itdi
Velî ne kim olur bil takdîr itdi

Konuldı Evrenozoglı ucında
Buyurdı han aña kim akın itdi

Dahı İflak temerrüd itse katı
Firîz Beg dahı İflak'a yas itdi

Hemîşe İflak işi egrilikdür
Firîz anuñ-ıçun çok akın itdi

BÂB [88]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd [119b] Düzme'yi
bir tarafa itdükden soñra bu tarafda karındaşı ne'yledi.

Bu Sultân Murâd'ın bir kiçicük karındaşı var-ıdı. Anuñ adı dahı Mustafâ-y-ıdı. Atası aña Hamîdili'ni virmiş-idi. Ve hem Germiyânoglı aña ogul dimişdi ve hem ogul idinmişdi. Sultân Murâd kim Düzme'yi kova Rûmili'ne geçicek bu tarafda Mustafâ'yı dahı kaldurdılar, tahrîk itdiler. Dimagını fesâda virdiler. Germiyânoglı dahı leşker koşdı. Ve Karamanoglı dahı Turkutlu'dan hayli erler koşdı. Mustafâ dahı hücum idüp yörیدی, Bursa'ya geldi.

Bursa'nun 'azîzleri işitdiler kim Mustafâ geliyorur, tizcek şehirlüden hayli akça cem' itdiler ve yüz para kumaş dahı bile aldılar, şehriñ ahılarından [120a] [87] Ahı Ya'kûb ve Ahı Kadem'i göndürdiler. Mustafâ dahı gelüp fidyeye kondı. Bu ahılar begün lalasına, kim Şarâbdâr İlyâs'dur, aña vardılar, eyitdiler kim: "Bu dahı pâdişâhumuz oğlıdur ve illâ karındaşı geldi hisârı berkitdi. İmdi kerem idüñ atasınuñ

memleketini bu yâd leşkere yıkdurmañ, revâ degüldür.” didiler. “Ve hem şehre dahı getürmeñ” didi. “Şâyet ola kim şehri harâb ideler veyâhûd şehri nâgâh uralar zîrâ bilürsiz kim Karaman bunlaruñ-ıla evvelden müdde’îdür.” didiler. Ahılar eyitdiler: “Kerem lutf idüñ bunlaruñ ne-y-ise dahısın siz bilürsiz, eyle idüñ.” didiler. Şarâbdâr İlyâs bu sözi gâyet müvecceh görüp kabûl itdi. Zîrâ söz kesen dahı anuñ eline yitdi. Meblagı alup bagrına basdı.

Andan göçüp togrı İznik’e [120b] yöridi. O zamânda İznik ma’mûr-ıdı. Vardılar anda İznik’de İbrahîm Paşa’nuñ sarayına kondılar. Etrâfdan gelüp tîmâr isteyene tîmâr virdiler. Hükûm ü hükûmât itdiler. Hayli bari mesâlihlar gördiler. Bu hâl-ıla bunda Mustafâ meşgûl-iken bu taraftan kazıyeyi işidüp Sultân Murâd’uñ paşaları sultânıñ lalasına mahfî habar göndürdiler. Didiler kim: “Saña hünkâr Anadolu beglerbegiğın virdi.” Ve berâtın dahı bile göndürdiler ve eyitdiler kim: “Cehd eyle oğlanı egleyigör, tâ biz anda varınca.” didiler. Ve hem Şarâbdâr İlyâs nice emr itdilerse ol dahı eyle itdi.

Nazm

Begüñ kim ola yanındagı hâyin
Hıyânetle geçüre yılın ayın

Diye kim fursatın bulam bunuñ ben [121a]
Ki yüzün düşüre karvaya pâyin

Diler kim tutıban elin ayagın
Uşada okların u sıya yayın

Cihânuñ kende pîlin oynayanlar
Bunuñ bigi kodı erkân u âyin

Ferâgat emr-i Hak erkân u dînden
Diler kendüyi ide dünyâ bayın

Şarâbdâr İlyâs ol hâyinlık itdi
Giderdi Mustafâ’nuñ hûy u hâyın

BÂB [89]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd karındaşı Mustafâ'ya ne sûret-ile buluşdı ve âhir anı ne'yledi.

Bu tarafda Sultân Murâd Han-ı Gâzi kim Edrene'den çıktı, tokuzuncı günde İznik'e yitişdi. Karındaşı [121b] Mustafâ o hinde hamâmda-y-ıdı. Köse Mihaloglı Muhammed Beg leşker-ile hisârı kuşatdı. Kendüsi yalı kapusına sürdi *geldi*. Şehir halkı [88] dahı kapuyı açdılar. Ya'ni kim ceng ideler. Mihaloglı Muhammed Beg kapudan içerü girince Taceddînoğlu kapu-nuñ iç yanında hâzır-ıdı. Mihaloglı'nı gönder-ile sançdı, atından yıkdı. Bir dahı yatduğı yirde tekrâr sançdı tâ yüreginde. Mihaloglı'nuñ kulları dahı Taceddînoğlu'na kılıç üşürdiler, pare pare itdiler.

Bunlar bunda cenkde-y-iken Şarâbdâr İlyâs Mustafâ'yı hemân kucagina aldı, at üzerinde-y-iken Mustafâ eydür: "Hay lala! Beni niçün tutarsın." didi. Ol eydür: "Seni karındaşıña iledürin." dir. Mustafâ eydür: "Beni karındaşıma [122a] iltme kim karındaşum baña kıyar." didi. Şarâbdâr İlyâs sâkit oldı, Mustafâ'yı hünkâra karşı ilet-di. Hemân gördüğü gibi karındaşı dahı cellâda buyur-di. Cellâd dahı aman vir-meyüp buyruğı yirine yitür-di. Bursa'ya anı dahı atası yanına göndür-di-ler. Bursa halkı dahı kânûn-ı şer'-ilen defn itdiler. Du'âlar idüp döndiler, mesâlihlerine gitdiler.

Nazm

Yine bir dahı nakş bağladı 'aklı
Getürdi fikrine hem niçe naklı

Aradan götürür mihr ü mahabbet
Düze bir dahı düzen boza şekli

Kıyar işi vü dostı kardaşına
Dimez Hak'dan ne ola baña bezli [122b]

Günâh didükleri gelmez ögene
İdinür hış temessük hâl-i cehli

Nizâm-ı 'âleme dir bu sebebdür
 Kabâhat görmez özine o fi'li
 Nazar itseñ bu fi'lüñ fâ'iline
 Ezelden şöyle yazmış bunu Mevlî
 Cihân müzd ü günâh-ılan yapıldı
 İksinüñ dahı ehli tapıldı
 Kuruldu bu cihân hayme-i hâlî
 Yine tizcek o haymeler dürüldi
 Velî hayme kuran kâyimmakâmdur
 Hezârân hayme kuruldu bozuldu
 Bu eyvân kim görürsin iy karındaş [123a]
 Kamu bir sâni'üñ sun'ı göründi

SÜ'ÂL.— Şarâbdâr İlyâs'a eyitdiler kim: "Mustafâ efendiñ oğlı degil midi kim tutup anı öldürmege virdüñ?"

CEVÂB.— Eydür: "Gerçi sûretâ ben günâhkâr [89] oldum ve illâ bu ikisi bir vilâyetde olsalar zarar-ı 'âm olmak lâzım gelürdi. Ve bir dahı budur kim böyle itdügümden ben efendüm oğlına yaramaz varmadum. Zîrâ bu fenâ dünyânuñ murdârına bulaşmadın sebep oldum, anı şehîd itdiler. Ve hem cemî' re'âyâ râhat oldılar. Ve bir dahı bizden öñdin gelenler dahı bu kânûnı komışlar."

BÂB [90]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd karındaşın
 bir yaña itdükdên soñra neye meşgûl oldu.

Sultân Murâd kendüye eydür: "Adûlarımı kahr itdüm, ve-zîrlerüm biş olmuşlardır. Bunlaruñ dahı bir niçesin [123b] gi-deyerin." didi. Birisin Germiyânoglı'na ilçilige göndürdi kim ol Kara Temürtaş oğlı Umur Beg'dür. Birine dahı beglerbegilik virdi kim anuñ karındaşı Oruç Beg-idi. Bir karındaşına dahı Saruhanılı'ni virdiler, adı 'Ali Beg idi. Hemân ikisi kaldı. Biri İbrahîm Paşa ve biri Hacı İvaz Paşa ve lalası Yörgüç'e

Amasiyye'yi virdiler. Pâdişâh dahı oturup: "Kendü mesâlihü göreyüm." diyince habar geldi kim "İsfendiyâr Taraklu Borlu'nuñ üzerine geldi." diyü feryâdcılar geldiler.

Nazm

Didi kim göz yumup gitmek gerekdür
Gelen hôş gelmeyene hem dilekdür

Çün işdür başa düşdi ne'yleyelüm
Hak'ıñ lutfı bize muhkem direkdür [124a]

Tur imdi İsfendiyâr ben varayum
Mukâbil olmaga erde yürekdür

Babam u dedem-ilen çok çalışduñ
Hele şimdi beni görmeñ gerekdür

BÂB [91]

**Sultân Murâd İsfendiyâr-ıla nice bulışdı
ve anuñ-ıla ne'yledi, anı beyân ider.**

Sultân çünkim bu sözleri didi ve sürdi Yeñişehr'e vardı. İsfendiyârı Kāsım Beg dahı Sultân Murâd'a gelmiş-idi. İznik'e geldiği vaktin Kāsım Beg dahı bile gitdi. Bolı'ya çıkdılar. İsfendiyârlu işitdiler kim begleri oğlu Kāsım Beg biledür, hayli adamlar kaçup Kāsım'a geldiler.

El-hâsıl-ı kelâm Borlu'nuñ üzerinde bulışdılar. Eyü cenkler mübâlaga olundu. İsfendiyârludan [124b] hayli adamlar tutdılar. Leşker-i İsfendiyâr münhezim oldu. İsfendiyâr dahı kendüsi çomak darbın yidi, kaçdı Sinab'a düşdi. Sultân Murâd dahı sürdi Kastamonı'ya vardı, vilâyetini zabt itdi. Bakır Küresi'n dahı işletdi. İsfendiyâr gördi kim Murâd'ıñ devleti [90] dâyimâ terakkide, kiçi oğlu Murâd'ı Murâd Han'a ilçi göndürdi. Eyitdi: "Oğul Murâd Han, atañ dedeñ baña ihsânlar idegelmişlerdür. İmdi sen hod mürüvvet issi Murâd Han'sın. Benüm bu küstâhlığuma kalma, kerem ve lutf eyle, baña mürüvvet it sen dahı. Ve hem kızum dahı vireyüm ve her yıl 'asker-i mansûruña varayum, hizmet şerâ-

yitin yerine getüreyin.” didi. Ve hem paşalara dahı kızıl filori [125a] ilçı göndürdi.

Ve ol kızıl filori ‘acab nesnedür. Adamuñ yüzün kızardur ve udlu kişilerdür, kişiye kendü hâlına komaz. Paşalar dahı el-hâsıl utandılar. Hünkâr-ıla sulh u salahıyyete meşgûl oldılar. Hünkârı râzı itdiler. Andan döndiler girü Bursa’ya geldiler.

Nazm

Nazar it nakş-ı ‘âlemde neler var
Hayâl ü mekr ü hem çok fitneler var

Çü gaflet bâğı ziynet eyleyüpdür
Şîrîn ü telh ü dürlü meyveler var

Biri da’vî ider bostân benümdür
Yalancı dellâl u pür şîveler var

Unutma ‘Âşıkî yaz bir menâkıb
İşâretdür sözümde kimyâlar var [125b]

BÂB [92]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd İznîk’e karındaşıyla buluşmaga geldükde İflakoglı Dırakola ne’yledi?

Ol vakt Sillisre’den geçüp hayli bedbahtlıklar eyledi. Ammâ gâziler dahı eksük komadılar. Mübâлага kırdılar-ıdı. Ve illâ bu kâfirlerüñ münâfıklığınıñ nifâkı eksük olmazdı. Gelüp hünkâra habar virdiler. Hünkâr eyitdi: “Hele şimdi sefere gideyürürün. Ol mel’ûn her ne iş iderse yanına kalmaya.” didi. Allah’uñ ‘inâyetinde ve Mustafâ’nuñ mu’cizâtında ve evliyânüñ himmetinde ben sebep olam, anlaruñ mesâlihün görem.” didi. Ve “Hem şimdi kulum Firiz gâziler-ilen fırsat bulduğınça geçsün vilâyetini ursun.” didi. “Yıkup yak-sun ilini ve halkını esîr eylesün.” didi. Ol hinde zîrâ kendü [126a] İsfendiyâr üzerine varmış-ıdı ve anda bulunmuş-ıdı. Vakit kim İsfendiyâr’dan dönüp geldiği gibi bu tarafda Dırakola sürdi kapuya geldi ve iki oğlını bile getürdi. Devlet işiginde ogullarını hizmet itmege kodı. Kendüsi hünkârdan

hil'at ve burma dülbend geydi, harâca mutî' oldu. Girü vilâ-yetine gitdi, kıl u kâlı kalmadı.

Nazm

Dırakola mutî' oldu bu hana
Dilemez kim boyana kendü kana [91]
Ezel itdügi bedbahtlığa peşîmân
Özin mücrim bilüp geldi dîvâna
Suçın 'afv itdi anuñ bil Murâd Han
Mutî' ider cihânı bu yigâne [126b]

BÂB [93]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd Han-ı Gâzi

Dırakola'y-ıla müsâlaha itdüğinden soñra neye meşgûl oldu?

Hemân andan soñra Murâd Han Arnavud'a yörüdi. Evvel Evrenozoglu'nı aña havâle itdi. İki taraftan uç oldu. Gâziler gazâyâ meşgûl oldılar. Kendü devlet-ile düğün yaragına Bursa'ya geldi. Düğün esbâbı müheyyâ olundu. Gelin getür-mege erenlerden çâşnîgîrbaşı Elvân Beg'i ve kapukullarından hayli bâri bile kullar koşdı ve iki hâdim bile koşdı. Biri Şerefeddîn Paşa ve biri Reyhân Paşa. Ve hatunlardan Hacı Halîl Paşa hatunu ve Sultân Muhammed dadısı Dadu Hatun ve Meric Böle [Merih Bula] ve Paşa Kirecem. Bu, Germiyânoglu Ya'kûb [127a] Beg'ün hatunu-y-ıdı. Aña hünkâr, Şah Ana dir idi. Bunlar kim Bursa'dan çıkup sürdiler, Kastamonı'ya vardılar, kondılar. Ammâ İsfendiyâr düğünü Dürekâni'de itmiş idi. Varan düñür halkını Kastamonı'da ağırladılar. Andan soñra kızı teslîm itdiler, Dâdû Hatun-ıla Paşa Kireceye. Bunlar dahı kızı alup döndiler. Bursa'ya hünkâra getürdiler. Hünkâr dahı Bursa'da düğüne meşgûl iken Vilkoglu, İshâk Beg'ün bir oğlunu –aña Paşa Beg dirler idi ve hem lakabı Delü Paşa-y-ıdı– anı Vilkoglu tutdı bir hisârda mahbûs itdi. Bu habar hünkâra geldi, hemân hünkâr dahı ol tarafa teveccüh itdi. Anuñ masâlihına meşgûl oldu.

Nazm [127b]

Gerekdür Laz mahbûbı geLe çok
 Ola gâzilerün gönlü gözi tok
 Niköpri vü Semendire iline
 Vilâyet Arnavûd'a terkümüz yok
 Gâzi Murâd Han ide gazâlar
 Kırıla Üngürüz tutıla İzvornuk

SÜ'ÂL.— Sultân Murâd ol iki kiçicük er karındaşını ve kızları ne'yledi?

CEVÂB.— Ol iki karındaşı Tokat'da habs itmiş idi. Getürt-di, gönlü gözlerini açdı. Bursa'da 'ulûfe eyledi, oturdılar, anaları bile-y-idi. Birinün adı Mahmûd ve birinün adı Yûsuf. Kızlarun üçini üç Karamanogulları'na virdi. Birin İbrahim'e ve birin Ala'addîn'e ve birini 'İsâ'ya ve ikisin dahı İsfendiyâr [128a] ogullarına, birin İbrâhîm'e ve birin Kâsım'a ve birin dahı [92] Anadolu beglerbegisi Karaca Beg'e virmişdi kim ol Varna oğraşında şehîd olmuş-ıdı. Birin dahı İbrahim Paşa oğ-lına virdi kim ol kızı Mekke'de vefât itdi, vallahu a'lem.

Nazm

Kime şâdî kime gam yurdu 'âlem
 Ki bir dem biñ şîve gösterdi 'âlem
 Misâl-i gice gündüz kim senüñlen
 Tolaşup devr ider n'isterdi 'âlem
 Bu dünyâ 'âlem-i kevn i fesâd bil
 Bu tavra böyle bünyâd oldu 'âlem

BÂB [94]

Anı beyân ider kim Aydın ili ne sûret-ile alındı
 ve İzmirli Cüneyd Beg ol dahı [128b] nesl-i Aydın'dur.
 Anlarun n'oldugını bildürür.

Temürtaş oğlu Oruç Beg ol Anadolu'nun beglerbegisi-y-idi. Anı Aydın iline göndürdiler kim Aydın ilini hâyınlardan

arıtlaya ve ol vilâyetüñ halkı râhat olalar; zîrâ kim Ayasulug ve Tire navâhisi-y-ilen Âl-i 'Osmân'ın tasarrufında olunmuş-ıdı. Ve illâ ki İzmiroglı sebebi-y-ilen ekseri ol halkıñ alacalığı eksük degül idi ve hem Aydınoglı 'Îsâ Beg'ün oğlu var-ıdı. Kapuda tîmâr yir-idi ve anuñ dâyimâ sözi buy-ıdı kim: "İzmiroglı gitmeyince vilâyet sizün olmaz." dir-idi. Ve hem Aydın ili ol zamânda hünkârın bir kulu var-ıdı Yahşı Beg dirler-idi, aña virmişler-idi. Ahyânen İzmiroglı-y-ıla ol gâh gâh oğraşurdu. Bir gün Yahşı Beg'ün [129a] karındaşım İzmiroglı tutdı. Aman virmeyüp öldürdi. Beglerbegi Oruç Beg'i Yahşı'ya bile koşup İzmiroglı'nun üzerine göndürdiler. Bunlar kim anda vardı, İzmiroglı bunların-ıla karşı gelüp oğraşmadı. Vardı kal'ası İpsila'ya girdi. Bunlar dahı varup vilâyetüñ ba'zısını kendülere döndürdiler. Tîmâr erlerine virdiler, andan dönüp gitdiler. Ve illâ İzmiroglı'nun dâyim fesâdı eksük olmazdı.

Nazm

Zamândur dürlü devrân-ıla geçdi
 Gehî şâdî gehî giryânla geçdi
 Şâdîsidür yalan giryânı girçek
 Bu gaflet ehli hep yalanla geçdi [93]
 Gice gündüz ha turmaz tartışurlar
 Melâlet ata binüp yile geçdi. [129b]
 Benüm didükleri hay bunda kaldı
 Hayâli cânun-ıla bile geçdi
 Âşıkî yaz menâkıb Âl-i 'Osmân
 Yidi ceddün bu âl-ılan bile geçdi

BÂB [95]

Anı beyân ider kim âhirü'l-emir İzmiroglı'nı
 ne sûret-ilen ele getürdiler ve hem n'oldı?

Sultân Murâd bir gün paşalarına eydür: "Şol İzmiroglı niçe bir hâyınlık itse tursa gerekdür." Eydür kim: "Muham-

med'ûñ pâk rûhı-y-ıçun anuñ mesâlihını görüñ yohsa ben sizüñ maslahatuñuzı görürin." dir. Paşalar eydür: "Sultânnum Oruç Beg kuluñ ölüpturur. Şimdi beglerbegiligi Hamza Beg kuluña virüñ ve ol Oruç Beg dâyim sohbete ve tena"uma meşgûl-ıdı ve her yire ki [130a] varsa düşman gidermege meşgûl olmaz-ıdı." didiler. Ammâ bu Hamza Beg kuluñ gayretlü kimsedür, anı aña i'lâm idelüm. Allah inâyetinde ve sultân devletinde düşmânı gidere." didiler. Tizcek beglerbegi Hamza Beg'e mektûb-ıla habar göndürdiler kim: "Sen ve hem Yahşı Beg ve Saruhan Sancagı, Bursa Sancagı biledür kim ol Beg Sancagı'dur; İzmirli'niñ üzerine varuñ. Beher hâl buluşuñ, zinhâr kâhillik itmeñ. Tizcek varmak ardınca oluñ." didiler.

Leşker cem' olundu, yörüdiler. İblisi [İpsili] hisârınuñ nevâhisine vardılar. İzmirli dahı leşkerin cem'i divşürüp geldi. Bunlaruñ-ılan buluşdı. Eyü ceng olundu. İzmirli'niñ oğlu kim [130b] o, Kurt Hasan'dur, leşkerüñ bir tarafını hemân götürdi. Kovdı ardınca gitdi. İzmirli Cüneyd yanında leşker az kaldı. Hamza Beg hücum idüp Cüneyd'üñ üzerine sürdi. Cüneyd dermânde cünüb-imiş, yunmaga hisârına kaçdı gitdi. Oğlu dahı döndi kim bākıca kalmışları tagıda âsanlıg-ıla. Fî'l-hâl bogazı ele virdi. Sürdiler hisâr üzerine vardılar. Hayli zamân hisârı egirttiler. El-hâsıl-ı kelâm 'ahd-ilen Cüneyd Beg'i hisârdan çıkardılar ve eyitdiler kim: "Seni hünkâra göndürelüm." didiler. Geldi Hamza Beg çadırına girdi. Gördi oğlu dahı anda otururdu. Hemân Yahşı Beg yirinden turugeldi. Cüneyd'üñ karvayup yakasına yapışdı. Kendü çadırına ilette. Cellâd getürtdi, oğlını [131a] Cüneyd Beg'e karşı bogazlatdı ve andan soñra Cüneyd'üñ dahı başını kesdürdi. İkisiniñ dahı hisâra karşı başlarını gösterdi. Hisâr halkı dahı Cüneyd ile oğlunuñ başların göricek çâr-u-nâçâr olup hisârı bunlara teslîm itdiler. [94]

Nazım

Cüneyd'üñ defterini yırttı Hamza
Hisârın aldı 'ömrin yıkdı Hamza

Anuñ Kurd oğlını bil tavuk itdi
Anı bir dilküye bogdurdı Hamza
Murâd Han hâyını düzmeye vardı
Anuñdur kanını kim dökdi Hamza

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz yigirmi sekizinde ya, yigirmi tokuzunda dahı dirler. Zîrâ anuñ-ıçun [131b] kim Menteşeoglı ili bundan öñdin feth olındı. İkisın bile anuñ-ıçun yigirmi tokuzunda dinildi.

BÂB [96]

**Anı beyân ider kim Menteşeoglanları
atalarından soñra n'oldılar.**

Menteşeoglı Ya'kûb Beg bir gün âhirete nakl itdi. İki oğlu kaldı. Biri İlyâs Beg ve biri Mahmûd Beg. Ammâ bu Mahmûd Beg beg olmadı. İlyâs Beg beg oldu. Ol dahı Allah rahmetine vardı. Anuñ dahı iki oğlu kaldı. Hünkâr kapusunda kulluk iderler-idi. Bunlar işitdiler kim ataları ölmüş, defterleri dürülmiş, bundağı iki oğlını Tokad'a göndürdiler. Bidevî Çardagı tîmâr virdiler. Birisi Veys Beg ve biri Ahmed Beg idi. Ve Menteşe vilâyetini Balaban Paşa'ya tîmâr virdiler. Vardı tîmârına gitdi.

Nazm [132a]

Veys Ahmed Beg tîmârın gör el ayak baglu demürde
Balaban mülke hükm ider göñül var kürk-i sammurda
Bular begzâdeler diler halâs olmak bu zindândan
Dahı añmaz-ıduk mansıb alursa gün bu 'ömürde
Yalançı şîvelü 'âlem bize gaflet ipin dakdı
'Âkıbet zindân içinde hâlümüz oldu bu sırda

Bu Menteşeogulları Tokat hisârında iki yıl tamâm mahbûs oldılar. Kış kışladılar ve yaz yazladılar. Girü bir kış dahı geldi, tedârük itdiler. Kış yaragın görmege odun aldılar

ve altlarına dökmege girü kuru otluk getürtdiler kim altlarına döşek idineler. Ol otluk getürene eyitdiler kim: “Bu azdur, bir çuval dahı getürüñ.” didiler. Vardı ol ot getüren bu kez bir çuval çürük otluk getürdi. [132b] Begenmediler, getüren kişiye girü virdiler. Alup gitdi. Kapucı sordı kim bu oti girü niçün alur gidersin. Veys Beg eydür: “Bu eski otlukdur. Kokar, girü issine alup giderin.” dir. Vardı bir harar dahı getürdi. Otlığı dökdi. Ahmed Beg kendüsi çuvala girdi. Çevre yanına çuvaluñ otluk dıkdı. Çuvalı arkasına urdı. Sokranı kakıyu eydür: “Canuma geçdi bunlaruñ elinden” diyürek kapuya geldi ve “Bunlara bazarlıkların begendürimezin bir kuru otlugı dahı begenmezler. ‘Aceb Osmânoglı bunları saklayup n’ider, öldürtsene ki.” diyü söyleyü söyleyü Ahmed Beg’i hisârdan çıkardı. Evvelden hûd ittifâk-ıla atlar hazırlayup tururlardı. Hemân-dem çuvaldan çıkup at arkasına geldi, yola revân olup gitdi. [133a]

Ol zamân Karaöylük yaylasından dönmiş idi, kışlaya gelmiş idi. Leylü ve’n- nehâr turmadı, aña degin gitdiler. Bu tarafda sabâh oldu. Gelüp kapuyı açdılar. Habse bakdılar, Veys Beg’i buldılar, Ahmed Beg’i bulmadılar. Habarın bilüp hünkâra habar göndürdiler. Veys Beg’üñ yiri boş kaldı. Zindancı dahı dutsak beklemekden kurtuldu. Ahmed Beg dahı Karaöylük’e vardı. Anda turmadı, Mısır’a vardı. Anda Mısır’da da turmadı, vilâyetine ‘azm itdi. Andan soñra dahı ‘Acem’e çıkdı gitdi.

Nazm

Neler gördi cihânda miskîn insân
Neyi kim kısmet itmiş aña Sübhân

Çekegeldi cihândan dürlü mihnet
Belâyı müşkil itdi aña nisyân [133b]

Velîkin pâdişâhlar mihneti çok
Çekerler sanki bu gurbetde mihmân

Adı beg kendüsi müflis olupdur
‘Abesdür gördüğü ‘askeri dîvân

Şuña degmez tutalar bağlayalar
İderler ‘ömrinüñ varını noksân

BÂB [97]

Anı beyân ider kim Karamanoglu Mehmed Beg Adalya'da hisâra düşüp ceng itdügün bildürür.

Ammâ ol vakt hünkâr Rûmili'ne geçmiş idi. Gazâyâ meşgûl idi. Bu tarafda Karamanoglu Muhammed Beg sürdi, Adalya'nuñ üzerine düşdi. Ceng itmege başladı. Ceng iderken bir gün kazâ-yı âsumânî be-hükm-i Rabbanî Muhammed Beg'i top-ılan urdılar. Pâre pâre [134a] oldu. Pârelerini divşürüp sanduka koydılar Karaman'a teberrük iletdiler. Anuñ üç oğlu kaldı. İbrâhim ve 'Îsâ ve Alâ'addîn. Bunlaruñ üçü dahı sürdiler Sultân Murâd'a geldiler. Muhammed'üñ bir karındaşı var-ıdı Bengi 'Ali Beg dirler-idi. Diledi kim tahta geçe-y-idi. Bu halk iki taraf oldu ba'zısı anı kabûl itmediler. Âhirü'l-emir Sultân Murâd Han İbrâhîm'e sancak virüp kılıç kuşatdı. Bu iki karındaşını yanında alıkodı. İbrâhîm dahı babası Hamîdili'nden ne aldı-y-ısa Sultân Murâd'a girü virdi ve Oklîg'ı dahı bile virdi. 'Ahd ü peymân üzerine [96] hayli zamân turdılar. Ke-ennahu bu iki iklîm birlik olur gibi oldu. Hamidili'nüñ vilâyetini Sultân Murâd dahı Şarâbdâr [134b] İlyâs'a ol vilâyeti mansıb virdi, vallahu a'lem.

BÂB [98]

Anı beyân ider kim vilâyet-i Amasiyye'de ve Tokat'da

Kızılkocaoglanları Yörgüc-ilen ne'yledi

ve aralarında ne vâkı'aları geçdi ve ne sûretle geçüpturur.

Bu Amasiyye ve Tokat vilâyetinüñ dâyim ol Kızılkocaoglanları Türkmeninden râhatlıkları yog-ıdı. Bir şehirden bir şehre yolcular gidemezlerdi galaba olmayınca. Ve hem gitdikleri vaktin dahı anlaruñ harâmzâdalıkları eksük olmaz-ıdı. Bir gün Yörgüç bunlara bir hîle itdi. Hünkâr agzından bir ilçî düzdi. Mübâlaga armağânlar-ıla dört karındaşına bile mektûb inşâ itdi ve eyitdi kim: "Lalam Yörgüç-ilen varuñ yoldaşlık idüñ. Alparslan cengini uruñ. Andan togru [135a] Artukova'ya gelüñ, sizüñ tîmârûnuz olsun." didi. Ve hem

Yörgüç'ün bir kulu dahı hünkârın ilçisi-y-ile bile geldiler. Kızılkocaoglanlarını Çorumlu vilâyetinde buldılar. Yörgüç'ün ilçisi Yörgüç mektubın virdi ve hünkârdan gelen ilçinün habarın virdi. 'Akabınca hünkâr ilçisi dahı geldi. Ol dahı armagânların çekdi ve mektûbın virdi. Bunlar dahı şâd oldılar, sevindiler. Anlar dahı mektûbı açup okıdılar ve ne kadar kim Türkmân harâm-zâdası var-ısa cem' oldılar. Kızılkocaoglanları'nun dört karındaşı dahı bir yire bile vardılar. İlçi yanlarında-y-iken dört yüz kişi cem' oldılar. Ammâ Türkmenün gâyet bahâdur ve yarar yoldaşları-y-ıdı. [135b]

İç ara bu dört karındaş ittifâk itdiler kim Yörgüç Paşa bunlara karşı gelecek olursa kılıç koyalar, bunları kırılar ve andan sonra memleketi dahı uralar, girü dönüp yürüyivereler. Bu ittifâk-ıla yöridiler. Gelüp Merzuvan Ovası'nda kondılar. Ol gice anda yatdılar. Yörgüç bunlara gelmedi karşılayı. Bunlar sordılar kim: "Yörgüç kanı, niçün gelmedi?" Eyitdiler: "Gâyetde hış degüldür." didiler. Bunlar vardılar, Ama siyye'ye girmelü oldılar. Yörgüç'ün oğlu karşı geldi. Melûl-sûret: "Ma'zûr tutasız." didi. "Babam hoşırak degüldür. İnşâallah hış olunca siz dahı şehirde birkaç gün diñlenün, sizün ile yiyelüm içelüm. Babam hoş olunca belki sizün ile ben bile gidem, siz yitersiz; eger babam hış olmazsa da. Ve leşkerün [136a] varı Sunsa'dadur, cem' olup hâzırdur, andadur." didi.

Bunları ta'zîm-ile iledüp kondurdılar. Bu dört karındaşı ayrıca bir âlî makâma kondurdılar. Ni'metleri bî-nihâye hâzır itmişler-idi ve yükler-ile süciler bile hâzır olmuşlarıdı. Bunlara ilettiler. Andan sonra gayrı yârânların dahı bölük bölük perâkende kondurdılar. Cemî'isine ni'metler ve şarâblar hazırlanmış-ıdı, virdiler. Bunlar dahı yimege içmege meşgûl oldılar. Çünkim gice oldu süci başlarına çıkup 'akılları zâyil oldu, hâb-ı gaflet bunları aldı, basîretleri bağlandı, uyhuya meşgûl oldılar; evvel ol dört karındaşı bir yirden karvadılar ve hem adamlar hazırlayup tururlarıdı. Bunların dört yüzün [136b] [97] dahı tutdılar. Cemî'isin soyup elleri ardlarına bağlu cemî'isini bir bir zindâna getürdiler. Tütün itdiler. Zindanın kapusın berkitdiler, tütünden bogulup cümlesi kırıldılar. Birisi kurtılmadı, öldi ve helâk

oldı. Ol dört karındaşuñ dahı başını kesdiler. Ol diyâr bunlaruñ şerrinden emîn oldılar.

Nazm

Şarâb içdi bu Türkmân serhoş oldu
Evinde 'avratı olan boş oldu

Yidi içdi döküldi yatdı Türkmân
Kazâya ogradı her ki tuş oldu

Didiler Yörgüç'üñ konuklığıdur
Anuñ ni'meti kahr u mâr şiş oldu

Kızılkocalular iller yıkardı
Yıkıldı 'ömri kaygulu kış oldu [137a]

Tagıldı illere 'avrat u eri
Sorar birbirine kim ne iş oldu

Kanı bu dört beg oğlu hanlarımız
Kırıldı çerimüz nuht savaş oldu

Yörgüç kim Türkmânları kondukları yirde bağlatduğı vaktın "Bunlaruñ işini bitürüñ ve 'ömürlerini mahv idüñ." diyü buyurdı vü kendüsi bindi Türkmânlaruñ evlerine revân oldu. Anlar Çorumlu yöresine konmuşlar-ıdı. Üzerlerine basarak düşdi ve andan anda kalmış hayli Türkmân dahı kırdı ve cemî'i tavarlarını rûzlarını yagma itdürdi. Şol hadde vardı kim Çorumlu'da bir koyun bir akçaya satıldı. 'Avratları ve oğlanları hîzân oldılar, vilâyetlere düşüp gedâyalar oldılar. [137b] Ve ol zamândan tâ bu güne degin evvelki gibi Türkmân harâm-zâdalık idemez oldılar. Yörgüç'e "Bunlardan günâh var mıdur?" diyü sordılar kim: "Ne kadar şerri var-ıdı ola bunlaruñ, böyle kırdılar.?" didiler.

Nazm

Gerekdür düşmene kim ola tedbîr
İdegör tedbîri sen itme taksîr

Ki tedbîr Hak sebep kodı arada
Velî dikkat gerekdür oña tefkîr

CEVÂB*.— Ol zamânda Dulkadıroğlu Hasan Beg var-ıdı ve bir dahı Karaöylük [Karayülük] oğlu Hâbil var-ıdı. Ve Kızılkocaoglanları anlara gâh gâh habar göndürürdi: “Gelün bu vilâyete bir kez hareket idün.” dirler idi. Ve hâtırları [98] ne dilerlerse işlerler-idi. [138a] El-hâsıl-ı kelâm kim bu Kızılkocalu’yı böyle idicek ol zamândan tâ bugüne dek ol vilâyet emn ü emân içindedür.

Nazım

Bu âdem hayra şerre mazhar oldu
Cihân ma’mûr vîrân âdemlen oldu

Benüm senün diyen ol âdemîler
Benüm didüğü bu anlar ne oldu

Ve bu kârhânede çok iş olupdur
İşi hûd söylenür işçi ne olur

BÂB [99]

**Anı beyân ider kim Haydar Beg
ol Kocakayası’nuñ sâhibi-y-idi, anuñ ahvâlî n’oldı?**

Bu Osmañcuk nevâhisinde Zeytûn’da bir hisâr vardur ki aña Kocakayası dirler. Ol hisâr Haydar Beg’ün elinde-y-idi. Gâyetde sarp hisârdur. [138b] Ol Haydar Beg ol hisâra yüz yıllık kadar azık kayd itmiş-idi. Hiç hisârından taşra çıkmaz-ıdı. Bir oğlu var-ıdı, adına Kâsım Beg dirler-idi. Gâh gâh anı dört yaña beglere armağânlar-ıla göndürürdi. Ammâ kendüsi hisârdan taşra çıkmaz-ıdı. Çok sa’y iderler-idi anı ele getürmege, ele getürmediler. Bir gün oğlu eydür: “Baba! Bu beglere ki beni göndürürsin ve beni tutarlarsa sen nic’idersin?” Babası eydür: “Ogul ben seni Allah’a ısmarladum. Ben bu hisârumdan ölmeyince çıkmazın, pîrligüm vaktında kimseye hizmet idemezsin.” dir-idi.

Ammâ Yörgüç bu hisârı almaga haylı meşgûl-ıdı ve bu hi-

* Metinde “sûâl” bulunmamaktadır. Diğer neşirlerde de yoktur.

sârda bir kîşi olurdu Tayfur Çelebi dirler-idi. Ve ol dâyim dir idi ki: “Ben Elvân Çelebi oğlanlarındanın.” dirdi. Ol [139a] hisârda bir ‘avrat alup anda mukîm olmuş-ıdı. Ve bu hisâr-ruñ sâhibi Haydar Beg aña mahabbet itmiş-idi. Belki oğlın-dan dahı yigrek severdi. Yörgüç bu Tayfur’a çok nesne vir-mekle kendüye döndürmüş-idi. Ve bir gice Tayfur hisâr-ruñ zahire olduğu hazîneye od bıraktı. Cemî’i hisâr-ruñ azığı yandı. Yörgüç bunu tuydı, hemân-dem sürdi hisâr-ruñ üzeri-ne vardı. Hisâra taşradan azık koydurmaga mecâl komadı. İçerüden Haydar Beg eydür: “Yörgüç, ben n’olacagum ol-dum, Hak ta’âlâdan dilerin ki senüñ dahı soñuñ benden bi-ter olsun.” didi. Kendü ihtiyârı-y-ıla hisârı viridi. Bu habarı Yörgüç hünkâra bildürdi. Hünkâr dahı Haydar Beg’e yahşı tîmârlar viridi, tâ ölince yidi. Ve Yörgüç dahı hisârı [139b] ta-sarruf itdi. İçine kul kodı, tâ şimdiye degin hisâr ‘Osmân neslinüñ taht-ı yedlerindedür.

Nazm

Ne assı eyleyiser sanu sanmak
 Şuña degmez hazîneñ oda yanmak [99]
 İşüñ sen sıdk-ıla vir Hakk’a kim ol
 Kim ola muhkem meyli o sunmak
 Kaçan kim sen idesin ‘akluñ-ılan
 Danışmasañ diyeler saña ahmak

BÂB [100]

Anı beyân ider kim Alparslan cengini
 ol zamân Yörgüç Paşa ne vech-ile tasarruf itdi.

Bir gün Yörgüç Paşa düğün eyledi, Alparslanoglı’nı düğü-ne okudu. Bunu Arslanoglı tuydı kim Yörgüç’üñ hîlesi var-dur, kendüye tîzcek habar göndürdi. [140a] Yörgüç’e didi kim: “Maksûduñuz bu mıdur kim benüm bu elümdeki or-manları almak istersiz. İmdi gelüñ tîmâr idüñ. Ben dahı yüz süriyü devletlü hünkâr-ruñ işigine varayın. Hünkâr sag ol-

sun, ümîddür kim baña ziyâdesi-y-ile dirlik ide.” didi. Ve hem Yörgüç’ün dahı hevesi bu-y-ıdı kim âhirü’l-emr anuñ üzerine dahı varaydı.

Mâ-hasal-ı kelâm Alparslanoglı Yörgüç’e habar göndürdi: “Sen gelme ben varurın.” didi ve hem eglenmedi geldi. Yörgüç dahı tutdı hünkâra göndürdi. Bursa’ya dutsak geldi. Bursa hisârında bir evde mahbûs itdiler. Bir niçe zamân anda oldı. Bu tarafda evi horandasını dahı Yörgüç Amasiye’ye götürtdi, bekletdi. Alparslanoglı dahı bir gice kendüyi [140b] bekleyen kişiyi berk bağladı. Evvelden kaçmak tedârükin itmışidi. İp-ile kendü hisârdan aşaga indi. Atları hâzır itmışlerdi, bindi ve gitdi. İki yıldan soñra girü kendüsi hünkâra geldi. Hünkâr dahı aña Rûmili’nde eyü tîmâr virdi ve horandasın dahı yanına getürdiler, alup tîmârına gitdi.

Nazm

O re’yi tedbîri gör ne olur tuş
Ne takdîr iş ider sen ol hâmûş
Kaçan kim sen ü benlik ola hâlûñ
Belâ gelür ü başuñna sensin hôş
‘Âşıkî yaz menâkıb ‘ibret olsun
Kaçan kondı budaga uçmadı kuş

Bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz otuz birinde vakı’ oldı, Yörgüç Paşa elinden, vallahu a’lem bi’s-savâb. [141a]

BÂB [101]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd Han-ı Gâzi
Ergine köprisini yapıcak ne sûret-ilen yapdı. Anı bildürür.

Bu Ergine köprüsinüñ yiri evvel ormanlık idi. Çamur ve çökek-idi ve harâmîler turagı-y-ıdı. Hîç vakt olmayayadı kim anda harâmîler adam öldürmeye-y-idi. Sultân Murâd Han-ı Gâzi hazîne-y-ile meblaglar harc itdi. Ol ormanları kırdurdı, pâk itdürdi. [100] *Ol arada bir ‘âlî binâ-y-ıla köpri yapdurdı.*

Ve köprünün iki başını ma'mûr itdi ve şehri yaptı. Câmi' ve 'imâret eyledi. Hamâm ve bâzârlar yapdurdı ve 'imâretinde gelen giden müsâfirlere ziyâfetler iderler ve ni'metler bişürüp yidürürler. Ol vaktın kim 'imâret yörüdi, Sultân Murâd kendüsi Edrene'den 'ulemâyı ve fukarâyı aldı; ol 'imârete vardı. Bir niçe gün [141b] ziyâfetler itdi, filoriler ve akçalar üleşdürdi. Evvel ta'âm bişdügi gün kendüsi mübarek eli-yilen fukarâyâ virdi ve çırâgın kendü yakdı ve yapan mi'mârına hil'at geyürdi ve 'atâlar itdi ve çiftlikler virdi. Ol şehrüñ halkını cemî' 'avârizdan mu'âf ve müsellemler itdi.

BÂB [102]

Germiyânoglu Ya'kûb Beg kendü vilâyetinden gelüp Sultân Murâd'a itâ'at itdügin beyân ider.

Sultân Murâd Gâzi Edrene'de bir gün oturup sohbet iderken habar geldi kim "Germiyânoglu birez adam-ılan vilâyetinden çıkdı sultânun hizmetine gelür." didiler. Hünkâr Bursa'ya ulak göndürdi ve: "Eger Germiyânoglu'nuñ geldügi tahkîk-ısa şehir halkı karşı çıksunlar [142a] ve eyü ta'zîm idesiz." didi. "Ve baña dahı girü habar bildüresiz." didi. Ve hem Germiyânoglu dahı geldi. Pâdişâh ne buyurdu-y-ısa emri yirine getürdiler. Germiyânoglu dahı pâdişâhların ziyâretlerine varup ziyâret itdi. Hayli meblaglar üleşdürdi. Emîr Seyyid hazreti ol vakt hayatda-y-ıdı. Anuñ dahı *evine* vardı elin öpdü. Ve Manastır'da Orhan Gâzi'nün ve 'Osmân Gâzi'nün mezârlarına girdi, anları dahı ziyâret itdi. Anlarda dahı 'ulemâyâ ve fukarâyâ 'atâlar itdi. Âhirü'l-emr sürdi Edrene'ye vardı. Ol Ergine köprisinden geçüp kondı. Bu taraftan hünkâr dahı beglerin ve paşaların istikbâle göndürdi. Âhir ta'zîm-ile getürdiler. Edrene'de kondurdılar. Sabâh [142b] gelüp paşalar önüne düşdiler. Hünkâr hazretine ilettiler. Hünkâr dahı pâdişâhlığına göre hış ta'zîmler itdiler. Hil'atlar geyürdi. Üçinci gün girü vilâyetine göndürdi. Mübâлага 'atâlar ve ihsânlar eyledi. Ol dahı vardı, vilâyetinde bir yıl mikdârı diri oldu. Allah rahmetine vâsıl oldu ve mem-

leketini Sultân Murâd'a vasiyyet itdi. Germiyân bu vech-ilen feth olundu Sultân Murâd'a.

BÂB [103]

Anı beyân ider kim Yörgüç bu tarafda bunun gibi işler itdi ve bu tarafda hünkâr neye meşgûl oldu, anı bildür.

Sultân Murâd Gâzi kim uçları birer bahâdur erlere ısmarla-
dı, İshâk Beg'e dahı Laz Uc'ını ısmarlamış-ıdı. Her [143a]
kaçan kim İshâk Beg akın itmek istese Vilkoglı şeytânlık
iderdi kim akın inen toyum çıkmaz-ıdı. Hünkâra İshâk Beg
habar göndürdi, Vilkoglı'nuñ itdüğü kazıyyeyi bildürdi.
Hünkâr dahı her ne ki Vilkoglı'na virmiş-ıdı, girü [101] elin-
den alup hünkâr tasarruf itdi. Ya'nî kendü kullarına virdi.
Vilkoglı dahı habardâr oldu kim hünkâr kendüye ulaşsa ge-
rekdür. Fi'l-hâl ilçı göndürdi ve eyitdi kim: "Devletlü sul-
tânüm! Kızumı dahı câriyalığa kabûl it kim Bâyezîd dedeñ
dahı bizden kız almış-ıdı." didi. Dahı ve hem mübâlaga
meblag-ı 'azîm göndürmüş-ıdı. Paşalar dahı hünkârı râzı
eylediler. Alacahisâr'dan tâ kendü vilâyetine ulaşınca
dek hünkâra girü teslim itdi ve kendü vilâyetine dahı mâl
[143b] ta'yîn itdi kim her yıl göndüre ve bu 'ahd üzerine tur-
dılar. Akını Bosna vilâyetine togrutdılar ve dahı Vilkoglı
Üngürüz'i dahı boynına aldı kim bu Müsülmânlığa zararı
tokunmaya. Sultân Murâd Gâzi dahı tasavvur itdi kim:
"Bu kâfirüñ kavl ü karârı dürüstdür. Vilâyet-i Laz'ı feth it-
düm." sandı fârig oldu. "Zîrâ kim cemî' Laz vilâyeti harâca
mutî' oldılar." didi. Ve ba'zı vilâyetden *varur* haraççı haraç
dahı divşürürdi. Ve bu fethüñ târihi dahı hicretüñ sekiz
yüz otuz birinde vâkı'olundu, Murâd Han-ı Gâzi elinden
kim ol vilâyet-i Laz'dur.

Nazm

Sakın kim kâfirüñ 'ahdine inanma
Yile arkañı virüp muhkem sanma

Akar su dîvâr olmaz iy karındaş
Ya kölge yasduk olmaz sen tayanma
Velî kâfirün iki nesnesin al
Biri kızın biri mâlın osanma

BÂB [104]

Anı beyân ider kim Selânik ne sûret-ilen feth olundu.

Bir gün Sultân Murâd Han-ı Gâzi vezîrlilerine eydür: “Şol Selânik diyen şehir uzak mıdır, *ya yakın mıdır?*” dedi; sordu. Vezîrleri eyitdi: “Sultânım Sirez’den öte hünkâr göçine dört göçdür.” didiler. Hünkâr eydür: “Ya neçün turursız, tizcek sefer yaragın görüñ.” Hemân toplar ve mancılıklar yaragın gördiler ve Gelibolı’dan gemiler dahı getürtdiler ve “niyyet-i gazâ” diyü çağırtdılar, yöridiler. Selânik’e togrı varup üzerine [143b] düşdiler. Etrâfdan da hayli bari gâziler cem’ oldılar. Cenge başladılar. Bir niçe gün eyü cenk olundu. Âhirü’l-emir hünkâr eydür: “Hay paşalar! Bu hisârı almasına tedbîr ve tedârük idüñ.” dedi. Evrenozoglu ‘Ali Beg dedi: “Devletlü sultânım! Bu hisâr cengi hayli müşkildür. Sultânım bunu yagma itmek gerek kim bu alına.” dedi. Sultân Murâd Han-ı Gâzi eydür: “Bire hisâr yagmadur gâziler!” dedi. Allahu ekber, çünkim yagma habarın gâziler işidicek her taraftan [102] nerdübânlar getürdiler, yöridiler, göz açdurmadılar. Def’î tarfetü’l-’ayn içinde hisâra koyuldılar feth oldı. Mâl-ı ganîmete gark oldılar. Kâfirlerini esîr itdiler. Acâyib toylukluklar oldı. Şehrüñ [144a] evleri hâlî kaldı. İhtiyârı olup kalana evlerini milklige virdiler. Ve Vardar Yıfıncısı’nüñ halkını sürüp anda getürdiler. *Selânik içinde sâkin itdiler.*

El-hâsıl-ı kelâm dârü’l-küfri dârü’l-İslâm itdiler. Şehir kim alındı tamâm mukarrer oldukdan soñra sultânü’l-mücâhidîn Sultân Murâd Han-ı Gâzi eydür: “Hey gâziler! Bundan ulu ni’met olmaz-ımuş ki gâziler hisâr yagma iderler. Ehl-i şirki cebr ile İslâm’a getüreler. İmdi gâyetde ben bu gazâyı sevdüm. İnşaallah sizüñ ile ben şimdi girü bu gazâyı iderem.” dedi.

Nazm

Murâd Han kim Selânik aldı n'itdi
Mora'ya Üngürüz'e niyyet etdi.

Paşalara buyurdi turmañuz tîz
Hak'uñ fazlı velîler himmet itdi [144b]

Kâfirler maglûb u makhûr cihânda
Bil İslâm ehli cümle milki tutdı

Yörimek vaktıdur tîz yöriyelüm
Gâzi erenler uş önümce gitdi

Baňa dirler Murâd turma gazâ it
Muhammed mu'ciziyle yardım itdi

Ve bu fethüñ târihi hicretüñ sekiz yüz otuz üçünde vâ-
k'olundu Sultân Murâd Han-ı Gâzi elinde.

BÂB [105]

**Anı beyân ider kim Sultân Murâd Han-ı Gâzi
kim Selânik gazâsından soñra diledi kim Üngürüz'e sefer ide.**

Anuñ-ıçun kim bu Üngürüz'üñ harâmisi gâh gâh Vidin ne-
vâhisinden geçerci. Hayli bedbahtlıkler iderci. Nâgâh bu
tarafdan Karamanoglı İbrahim Beg'üñ habarı [145a] geldi
kim Hamîdili'nde Begşehri'ne düşdi" didiler. Ve hem şehri
dahı aldı ve sancagı begi Şarâbdâr İlyâs Beg'i dahı tutdı." di-
diler. Sultân Murâd Han-ı Gâzi dahı diledi kim Karaman'a
teveccüh ide. Bu tarafdan Üngürüz dahı yörüdi. Karaman-
ıla Vilkoglı'nuñ ve Üngürüz'üñ hûd ittifâkları var-ımuş.
Anun-ıçuñ kim iki tarafdan yörüdiler. Sultân Murâd Han-ı
Gâzi dahı gördi kim hâl böyledür, turdı gitmedi. Tâ kim gö-
re Üngürüz ne'ylar ve neye gelür. Üngürüz dahı geldi Gö-
gerçinlik'üñ üzerine düşdi, toplar kurdı, atmaga başladı.

Hünkâr dahı Rûmili beglerbegisi Sinân Beg'i Üngürüz'e
karşu göndürdi. Vardılar öylelik yol mikdârı [103] yirde
kondılar. Vidin Sinânı [Vidinli Sinan] [145b] dirler idi, Vi-

din'ün sancagı begi-y-idi, ol dahı bile varmış-ıdı. Bir iki gün anda oturdılar. Bir gün bu Vidin Sinânı eydür: "Hay begler! Biz hünkâra hâyinlerüz." dir. Beglerbegi bu sözi işidicek kıkıdı. Eydür: "Bu söz ne sözdür kim söylersin." didi. Vidin Sinânı eydür: "Ya biz togrı mıyuz, düşmân şurada pâdişâhumuzuñ hisârı üzerine düşüp dögeturur. Biz tınmazuz, epsem otururuz." dir. Beglerbegi eydür: "Bura senüñ ucuñdur, bize bir dil tutup getürmezsin kim biz dahı aña göre tedârük idevüz." didi. "Ya varalum bî-tekellûf hünkâruñ leşkerini yok yire düşmana kırduralum." didi. Vidin Sinânı eydür: "Dil degül midür uş düşmanuñ topı âvâzından atlarumuz tavılada tavılasın kırar." didi. Bizüm hõd kulagumuz [146a] top âvâzını öğrendi." dir.

Hemân bu kelâmdan soñra Vidin Sinânı at arkasına geldi. Çağırdı. Eydür: "Hay gönüllü gâziler! Gazâ erenlerüñdür. 'Avratlaruñ degüldür." didi, yörüyivirdi. 'Adûdan yaña Beglerbegine habar virdiler kim "Vidin Sinânı akıncılar-ılan bindi, düşmân üzerine gitdi." didiler. Beglerbegi bu habarı işidicek hemân ardınca geçdi. 'Ale's-sabâh küffâruñ üzerine çıkageldiler. Hemûn kim bir kezden tavlunbâz urup tekbîr getürdiler. Düşmân üzerine yörüyiş itdiler. Küffâr bu hâli göricek biribirin basarak kaçmaga yüz tutdı. Kırıl dahı cemî'i agrugını döküp başın güc-ile kurtardı. Ve küffâruñ ekseri suya boguldı.

El-hâsıl-ı kelâm gâziler gâyetde toyum [146b] oldılar. Ol kadar esirler tutdılar kim hatta Edrene'de Üngürüz kâfirinüñ gâyet eyüsini üçer yüz akçaya virdiler. Hak ta'âlâ fazlı-y-ıla ehl-i İslâm şâd u hurrem oldılar. Bu tarafda Karamanoglı ve cemî' küffârlar melûl ve mahzûn ve magbûn oldılar.

SÜ' ÂL.— Karamanoglı ne-y-içün mahzûndur ve magbûndur, diseler.

CEVÂB.— Anuñ-ıçun kim Karamanoglı'yla Vilkoglı'nuñ ittifâkı var-ıdı kim Üngürüz bu tarafdı yörüye ve Karamanoglı dahı ol tarafdı yöriydi.

Nazm

Gerekdür gayret İslâm gâzilerde
Ki söyleye dil anı gâzilerde

Hünerdür gayret-i dîn sakla anı
Añalar dâyim anı dillerde [147a]

Gâziler sorusuz cennete girdi
Soru virdi şehîd olduğu demde

Gâziler seyf-i İslâm saldı her dem
Makâm-ı Mahmûd togrı yazılarda

Ve bu mâcerâ-yı gazânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz otuz yidisinde vâkı' olundu Vidin Sinânı elinden ve beglerbegi Sinân Beg bile-y-idi; [104] vallahu a'lem.

BÂB [106]

Karamanoglu, kâfiri mu'în idindi. Ehl-i İslâmuñ üzerine yörüdüğün bu tarafda Sultân Murad Han-ı Gâzi dahı Karaman'a ne sûret-ilen vardı, anı beyân ider.

Sultân Murâd eydür: "Karamanoglu 'ahdüñ kanı kim bunuñ gibi iş itdüñ." didi ve yörüdi. Akşehr'e [147b] çıkdı. Anı aldı, Konya'ya vardı, anı dahı virdiler. El-hâsıl-ı kelâm Karaman'ıñ İçil'den gayrısını cemî' hep tâbî' oldılar. Geldiler ve Sultân Murâd şöyle kasd itdi kim baltacılar süre vilâyet-i Varsagı elek elek idüp Karamanoglu'nı ele getüreler. Vardılar Bozkır'a çıkdılar. Karamanoglu gördi kim bu Osmânlu'nuñ kasdları özgedür. Tîzcek Mevlânâ Hamza'yı göndürdiler Sultân Murâd'a. Ve eyitdi kim: "Tazarru'lar hünkâr hazreti girü benüm bu küstâhlığuma kalmasun benüm suçunu bu kez dahı 'afv itsün." didi ve hem: "İtdüğüm işe peşîmânam. Hünkârdan ümîddür kim 'afv umaram." didi. "Ve hem Hamîdili'nden dahı el çekdüm." didi. Çünkim hünkâr bu habarı işidicek eydür: "Bu vilâyeti hûd [148a] aña ben virdüm idi. Şimdiden soñra karındaşı 'İsâ'ya virürin." dir. 'İsâ ol vakt hünkâr yanında olurdu.

El-hâsıl-ı kelâm paşalar dilek itdiler. Suçunu 'afv itdi. Hünkâr dahı Mevlânâ Şükrüllah'ı göndürdi. Vardı Karamanoglu'na yemîn itdürdi kim: "Şimdiden girü bi-vechin

mine'l-vücûh şimden girü dahı yağılık itmeye, barışıklık ola, aralarında 'adâvet olmaya. Sultân Murâd Han dahı Karaman vilâyetinden bir ahad çöpi zulm-ıla aldurmadı ve almadı. Bu Âl-i Osmân'ın 'âdetleri 'adl ü dâd üzerinedür.

SÜ'ÂL.— Ya Konya'nuñ ve Larend'e'nün zulmını kim itdi?

CEVÂB.— Sebeb ne'ydügin habar vireyüm işid ve hem ne zamânda [148b] olmuşdur. Sultân Murâd'ın Karaman'a evvel seferinün târîhi hicretün sekiz yüz otuz tokuzında vâkı' oldu.

BÂB [107]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd kim

Karaman seferinden geldi, neye meşgûl oldu.

Bundan evvel İshâk Beg Vilkoglı'nun hiyânetini hünkâra bildürmiş-idi kim Karamanoglı'nun hareketi ve Üngürüz'ün hareketi cemî'i Vilkoglı'nun şeytâneti olmuş-ıdı. Hünkâr dahı bunun bu harâmzâdalığın tamâm bilmiş-idi. Ol sebebden Sultân Murâd Han 'azîm leşker cem' itdi; Laz vilâyetini cümleten zabt ide. Vilkoglı bunu tuydı, def'î tekrâr girü ilçî göndürdi, mübâlaga armağanlar dahı bile göndürdi ve hem didi kim: "Kızumun [149a] cihâzı tamâm müretteb oldu. Adam göndürün câriyeñüzi aluñ." didi. İlçî geldi paşalar-ıla bulışdı. Paşalar hünkâra bildürdiler. Paşalar eyitdiler: "Sultân almak gerek." Hünkâr eyitdi: "Tedârüki ne-y-ise idüñ." didi. Andan soñra Üsküb'den İshâk [105] Beg'ün hatunını göndürdiler ve kapudan Hadım Reyhân Aga'yı göndürdiler ve Özbek Aga'yı göndürdiler. Bunlar hayli adam-ıla Üsküb'e vardılar. Andan togru Semendire'ye gitdiler. Birkaç günlük yir kalıcak Vilkoglı kâfir beglerinün hatunlarını karşı göndürdi. 'Acâyib konukluklar itdiler düñürlere. Be-gâyet eyü ta'zîm-ile Semendire'ye götürdiler. Ve hem geldükden soñra 'acâyib ağırlıklar itdiler. Kızun cihâzı hisâbını yazmışlar, defterini [149b] Özbek Aga'ya virdiler. Vilkoglı eyitmiş kim: "Bu cihâzı kızuma virmedüm, hünkâr hazretine virdüm. Dilerse bu câriyesine virsün ve dilerse gayrı câriyesine virsün." dimiş.

El-hâsıl-ı kelâm kızı alup *Edrene'ye* hünkâra getürdiler. Geldükden soñra hünkâr Edrene'de düğün itmedi. "Bir si-pâhî kâfirün kızına dahı ne düğün gerek." didi. Ve dahı ci-hâzuñ kaziyyesin bildürdiler hünkâra kim Vılkoglı dimiş-idi. Hünkâr bu habarı işidicek eydür: "Benüm câriyelerüme virecek nesnem yok mıdur kim anuñ kızınıñ cihâzını gayrı câriyelerüme virem." didi. Hıç bir nesnesin kabûl itmedi. Girü cihâzını kendüye virdi. Bir sehel zamân yanında turdı. Andan soñra [150a] Bursa'ya göndürdiler ve İsfendiyâr kızı Bursa'da-y-ıdı. Hünkâr ol zamân anı Edrene'ye getürtdi.

Nazm

Yine bir dürlü sûret tutdı 'âlem
 Ki bâtın nakşını göstere âdem
 Hezârân tedbîri bağladı fikri
 Kimin gündüz ide kimini ahşam
 Vezîrler tedbîri hana ider 'arz
 Velî han dir ki tınma şimdi epsem
 Ki fursat el vire düşmânı bulam
 Kesem başını dilin idem ebkem
 İdem aña elüme gire fursat
 N'ola itsün baña ol dürlü ibrâm

BÂB [108]

Anı beyân ider kim [150b] Evrenezoglı 'Ali Beg'üñ Üngürüz vilâyetinüñ yolların görmege göndürüldüğün bildürür.

Bir gün Hünkâr 'Ali Beg'e eydür: "Kullarumdan kim ola kim Üngürüz vilâyetinüñ yollarını eyüce bilür ola?" dir. 'Ali Beg eydür: "Sultânüm! Ben kuluña buyurursañ geçeyüm cemî'i yollarını ve dahı illerini göreyüm. İnşâallah devletlü sultânumuñ girü ayagı tozına geleyüm." didi. Hünkâr eydür: "Rumililü ve Anatolı [leşkeri] bile geçsün." didi. 'Ali Beg eydür: "Hemân baña akıncı kullaruñ [106] yiter. Sultân-

numuñ himmeti cemî'isinden artugırakdur." dir. Hünkâr eydür: "Eyle it imdi." dir. Hemân ol zamân akın çağırtıldılar. Mübâлага akıncı cem' olundu, yörüdiler. Dımuşkar'dan ge-
çüp Üngürüz vilâyetine girdiler. Bir ay mikdârı [151a] agna-
dılar, yidiler, içdiler. Hîç düşmândan eser belürmedi ve gâ-
yetde toyumluklar olundu. Şol kadar esîr almışlar-ıdı kim,
"Esîr akıncıdan çok artukdur." dirler-idi. Ve karataraş [ka-
ratıraş] dahı şöyle oldu kim adamlar oldu kim eline biñ filori
ve iki bin filori toyum olmuş, adamlar iñen çoğ-ıdı.

El-hâsıl-ı kelâm 'Ali Beg şöyle toyum geldi kim Edrene'ye
hünkâra vardı. Eyitdi: "Devletlü sultânım! Üngürüz'e geç-
mek gerek kim Üngürüz bir vilâyetdür kim sultânuma lâ-
yık. Hayf degül midür kim anuñ gibi vilâyetüñ begi kâfir
ola." Şol kadar vasf itdi kim hünkâr geçmege ragbet oldu.

Nazm

Hemîşe söylenür erüñ nişânı
Nişân olur erüñ hem tercümânı [151b]
Nişânından anuñ hâli 'ayândur
Ne olsa 'ayna oldur hem beyânı
Cihâna cüz' yâ kül her kim gelüpdür
İşid söylendi mahfî vü 'ayânı
Bilüñ kim her kişi mikdârın itdi
Yitişdi sürdi bu devr-i zamânı
Kime degdi o nevbet çalmadı ol
Geçürmedi zamânından gümânı

BÂB [109]

Anı beyân ider kim sultânü'l-mücâhidîn
Sultân Murâd Han-ı Gâzi kim ol Sultân Muhammed Han
oglıdur, Üngürüz vilâyetine 'azm itdüğün
ve anda ne sûret-ile varduğın bildürür.

Evvel Vilkoglı'na adam göndürdi. Eyitdi kim: "Üngürüz'e
Semendire'den geçiserin. [152a] Oñad yarak göresin, kusûr ol-

maya." Ve andan soñra İflakoglu Dırakola'ya habar göndürdi: "Tizcek leşkerüñi cem' idesin; eyü yarar yoldaşlar-ıla gelsin. Yohsa ben senüñ üzerüñe varmaga üşenmezsin." didi. Dırakola'ya bu habar varıcak eydür: "Devletlü han! Ben hâzıram sultânımuñ atın ve itin yitmege." didi. Andan hünkâr hazreti dahı 'azîm 'asker cem' idüp sürdi. Togru Vidin'e vardı. Cemî' Rûmili'nüñ akıncısı bile Vidin'den geçdiler, yörüdiler Üngürüz iline. Bir niçe pâre hisârlar aldılar. *Tâ Zibin'e dek vardılar.* Kırk beş gün vilâyet-i Üngürüz'de gezüp agnadılar ve andan soñra dönüp geldiler, vilâyet-i İflak'dan çıkdılar. Dırakola, hünkâr öñince kulaguz olmuş-ıdı, *bile çıkdı*, ötedin [152b]berü gelişe. Ammâ bu taraftan Üngürüz'e girmede Lazoglu'nuñ leşkeri öñce kulaguz-ıdı. Dırakola [107] mübâlaga pîşkeşler çekdiler. Gâziler dahı ganîmet-ilen geldiler. Girü vilâyetlerine çıkdılar. Hîç bir kâfir bunlara karşu gelmedi.

Nazım

Gazâ kim bunlar itdi hakdan oldı
'Înâyet Hâkim-i mutlakdan oldı

Bu âlûndür gazavât bil cihânda
Ata u hem dedeñ Gök Alp'dan oldı

Bulara han didiler hönı boldur
'Atâ vü hem kerem bunlardan oldı

Murâd Hanam Muhammed Bâyezîd Han
Murâd u Orhan u 'Osmân'dan oldı [153a]

İlâhî fazl u ihsânıñ bu âle
Mü'ebbed it 'atâsı senden oldı

Bu gazânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz kırkında vâkı' oldı,
Sultân Murâd Han elinden.

BÂB [110]

Anı beyân ider kim Evrenesoglu 'İsâ Beg Arnavud'da n'oldı.

Hünkâr bir gün eydür: "Kocacuk Hisârı'na sefer idelüm."

didi. 'Îsâ Beg'i önce göndürdi. Didi kim: "Var akıncılarımı toyurd." didi. 'Îsâ Beg vardı Arnavud'a künc illerine girdi. Andan sonra akın koyıvirdi. Segirdüm oldu. Anda hûd küf-fâr hâzır-ımuş yolların hemân bağladılar. İskender adlu bir er var-ıdı. Ol Arnavud Begi'nün oğlu-y-ıdı. Asılda hünkâr-ı [153b] iç oğlanıydı. Hünkâr ol vilâyeti aña tîmâr virmiş-idi. Soñra hünkâra 'âsî olmuş-ıdı. Ve ol 'Îsâ Beg-ile varan akıncıların yolını ol İskender bağlamış-ıdı.

El-hâsıl-ı kelâm bu Müsülmânlar gördiler kim yollar bağlanmış ve küffâr yolların alup tururlar. Ol gâziler dahı evvel esîre kılıç koydılar, kırdılar. Andan sonra dönüp küffâr-ıla şol kadar gazâ itdiler kim oklar dükenüp kılıçlar çöngeldi. Gâzilerin ekseri şehîd oldılar. Ve illâ hayli vilâyetler dahı feth olundu, ve egerçi gâzilerden dahı şehîd oldılar-ısa da.

Nazm

Şarâb-ı rahmet içdi bil şehîdler
Sırâtı kuş gibi geçdi şehîdler [154a]

Fenâ mülkinde karâr itmediler
Bekâ sarâyına göçdi şehîdler [108]

Tecellî-yi o zât bunların oldu
Anuñçun 'ömrini biçdi şehîdler

Ve bu fethün târîhi hicretün sekiz yüz kırk altısında vâkı' olundu. Ve bu târîhde 'asır vaktında gün tamâm tutuldu.

BÂB [111]

Anı beyân ider kim sultânü'l-mücâhidîn

Sultân Murâd Han-ı Gâzi kim Biligrad'a varup ne'yledi.

Sultân kim Üngürüz vilâyetini seyr idüp devlet-ile tahtına geldükden sonra 'azm-i Biligrad itdi. Zîrâ *Belgrad*; *bildi* kim Üngürüz vilâyetinün kapusıdur. Bu kez kasd itdi kim ol kapuyı açsın. Leşker-i İslâm'ı cem' itdi. [154b] Andan yörüdi gelüp Biligrad'ın üzerine düşdi. Hisâra ceng ider gibi oldılar. Sava'yı

geçdiler, Biline'ye akın saldılar. Gâziler şöyle toyum geldiler kim bir çizmeye bir nefis câriye virürler-idi. Fakîr dahı ol seferde bile-y-idüm, yüz akçaya altı yidi yaşar bir oğlan satun aldum. Ata hizmet idebilür esîri yüz elli akçaya virürlerdi. Akıncılardan fakîre dahı yidi kul ve câriye hâsıl oldu ve dahı şol kaddardı kim leşker göçse esîrûñ galebesi leşkerden ziyâde-y-idi.

El-hâsıl-ı kelâm şöyle vasf olundu kim, "İslâm bünyâdı zâhir olaldan berü kim gâziler gazâ iderler, buncılayın gazâ dahı hîç vâkı' olmadı." didiler. Ve hem [155a] dahı didükleri beyânı vâkı'-idi. Fakîr dahı ol seferde bir gün hünkâr hazretine vardum. Fakîre esir buyurdu. Ben eyitdüm kim: "Devletlü sultânüm! Bu esîri götürmege at gerek." didüm. "Ve yolda bunlara harçlık gerekdür." didüm. Baña beş biñ akça ve iki at 'atâ itdi. Tokuz baş esîr ilen ol sefer Edrene'ye geldüm ve hem dört atum var-ıdı. Esîrleri üçer yüze ve ikişer yüze satdum.

Nazm

Gâziler toyum oldu var Biligrat
Bozuldı bâğuñuz ne bil ne ırgad
Senüñ horyâdlaruñ hep gâzi kırdı
Dögün sen iy kiral şapkañı tîz at
Senüñ mahbûblaruñ İslâm'a geldi [155b]
Olaruñ hüsni oldu 'ışka mir'ât

BÂB [112]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd Han-ı Gâzi
Semendire'ye ne vech-ile ragbet ider.

Kaçan kim Biligrad'dan geçdi, togrı Üsküb'e geldi. İshâk Beg eydür: "Hey Devletlü sultânüm! Mâdamki Vılkoglı Semendire'de ola, ne Karaman epsem olur ve ne Üngürüz bize mu'tı' olur." didi. Ve hem Dirakola dahı münâfıkdur." didi. Murâd Han-ı Gâzi eydür: "Hele bu sefere varalum Hak ta'âlâ nasîb iderse anı [109] dahı görevüz." didi. Edrene'ye geldiler, ol kış kışladılar.

Hemân kim yaz oldu Dırakola'ya ve Vilkoglı'na adam göndürdiler, kapuya kığırdılar. Vilkoglı [156a] kendü gelmedi, iki oğlunu göndürdi ve Dırakola gördi kim Vilkoglı bunun gibi itdi, Dırakola kendü iki oğlı-yıla bile devlet işigine geldi. Hemân geldüğü gibi Dırakola'yı tutdılar ve iki oğlunu bile tutdılar. Dırakola'yı Gelibolı hisârında habse kodılar ve iki oğlunu Germiyân vilâyetinde Egrikös [Egrigöz] Hisârı'nda habs itdiler. Vilkoglı'nun iki oğlunu Tokat kal'asında habs itdiler.

İshâk Beg ol yıl Mekke'ye destûr diledi. Hünkâr dahı yaz olıcak vardı Semendire'ye düşdi. Vilkoglı hisârların berkitdi. Kendü Üngürüz vilâyetine gitdi. Hünkâr buyurdı kim: "Laz ilini uruñ, kal'alarını yıkuñ, halkını esîr idüñ." didi. Ol vakt şöyle toyumluklar oldu kim dört yaşında [156b] oğlanı Üsküb'de yigirmi akçaya satdılar. İshâk Beg Mekke'den geldi. Henüz Semendire dahı alınmamış-ıdı. Fakîr İshâk Beg-ile Mekke'den bile geldüm. Bir gün hünkârdan İshâk Beg'e kul geldi kim "Nike Öbrünk [Nige Obran] üzerine var; anı hisâr it." didiler. Germiyân sancagını aña yoldaş koşdılar. Ve Germiyân sancagı begi ol zamânda Temürtaşoglı Umur Begoglı Osmân Çelebi'ydi ki ol Varna gazâsında şehîd oldu. Fakîr dahı ol zamânda Üsküb'e İshâk Beg-ile *Mekke'den bile* gelmişdüm. Gâh gâh bu mâcerâlarda bile bulunurdum. Ve bir def'a dahı İshâk Beg'ün oğlu Paşa Beg-ile ve Kılıççısı Togan-ıla harâmîliğe bile varmış-ıdum.

Bir gün 'asker içinde bir gavgâ belürdi. İshâk Beg ol sâ'at at arkasına [157a] geldi. Cemî'i gâziler dahı bile bindiler. Nâgâh gördük karşudan bir alay küffâr çıka ve anuñ ardından bir niçe alay dahı çıkageldi. Yayasın önüne tutmuş ve atlusı ardına turdı. Kapkara pus olup üzerümüze yörüdi. Bu taraftan dahı ehl-i İslâm leşkeri dahı tekbîr getürdiler, bir kezden. Hemân yayanuñ üzerine at saldılar. Yayaya turmadın ok serpdiler. Gâziler anlaruñ okların eslemedi. Hücûm itdiler. Üzerlerine sürdiler. Atlusı ardında turmadı, dahı kaçdılar. Yayayı at ayagı altında pâyımâl itdiler, kırdılar. Şöyle kirkun oldu kim gâzileruñ atları kâfirleruñ ölüsü üzerinde yörürler-idi. İshâk Beg çağırtdı kim "Hey gâziler! Yiter kırduñuz, esîr idüñ, imden girü." didi. [157b]

Vallahi fakîr kırdugumdan gayrı bişin esîr itdüm, Üs-küb'e getürdüm. Bişini tokuz yüz akçaya virdüm. El-hâsıl-ı kelâm ol yılda Semendire dahı feth olundu. Cemî'i Laz vilâyeti bile *feth olındı* ve hisârlarına kullar kodılar ve şehirlerinde kâdılar nasb itdiler ve Semendire'de Cum'a namâzı kılındı ve cemî'i Laz vilâyetinüñ hâkimi ehl-i İslâm oldı, Hak ta'âlâ fazlı-y-ıla.

Nazm [110]

Zulmet-i küfri *cihânda hep bozar* 'Osmânîler
Hak ta'âlâ bunları dâyim bu ihsânda diler
Kahrı kâfirden gidermek Hak buña itdi nasîb
Hem nizâm-ı şer'i gör kim ne düzer 'Osmânîler
Hak ta'âlâ bunları rahmete mazhar eyledi
İşiginde kul olupdur 'âlim ü sultânlar [158a]

Bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz kırk birinde vâkı' olundu, Sultân Murâd Han-ı Gâzi elinden.

BÂB [113]

Anı beyân ider kim Mora vilâyetinüñ kapısı Germe Hisârı'n sultânü'l-mücâhidîn Sultân Murâd Han-ı Gâzi anı ne sûret-ile feth ider.

Bir gün Sultân Murâd Han-ı Gâzi eydür: "Turahan'ı [Durahan, Durhan] getürüñ." dir. Vardılar getürdiler. Sultân Murâd aña eydür: "Bu Germe Hisâr'ı kim Mora'nuñ agzıdır anı ne sûret-ile almak gerek, baña habar vir." didi. Turahan Beg eydür: "Bu Germe Hisârı sultânım bir garîb hisârdur. Bu Germe didükleri bir deñizden bir deñize çekilmişdür ve bu deñiz dahı bir vilâyeti tamâm çevre tolanmışdur. Ke-ennahu bu vilâyet bir ada gibidür. Şöyle vâkı' olmuşdur. [158b] Ve bu Germe Hisârı aña kurudan kapu gibi vâkı' olmuşdur. Ve bu Germe'ye biş yirde hisâr yapmışlardır. Ve hem her hisârüñ mübâlaga yarakların dahı görmiş-

lerdür. Döndi girü Turahan Beg eydür: “Sultânüm! Ol hisâra varıcak üç yirden savaş virmek gerekdür her birisine.” Hünkâr eydür: “Turahan! Benüm hâtırum şöyle diler kim ol Mora vilâyetine ‘azın idüp gazâ idem.” didi. Turahan Beg eydür: “N’ola devletlü sultânüm.” dir. Hünkâr eydür: “İmdi tiz yarak görüñ gidelüm.” didi.

El-hâsıl-ı kelâm, yarak gördiler ve Turahan Beg’i sancagı ile önlece göndürdiler. Zîrâ kim Germe Turahan Beg’ün ucı-y-ıdı. Hemîn ki Turahan vardı, hünkâr dahı ardınca bile [159a] vardı. Gördiler kim biş hisâr birbirine havâledür. Her kankısına kim yoriş olına bunlar birbirine yardım ider. Hünkâr hazreti hûd biş hisâr degül on hisâruñ yaragını görmüş-idi.

İmdi bunlar hisâruñ üzerine vardılar. Toplar kurdılar, hisârlara atdılar ve illâ bu topuñ bakırın götürdiler. Sancak sancak evvelden üleşdürölmiş-idi. Cemî’ leşkerde bakır kayd olmuş-ıdı. Toplar dökölüp hâzır oldu ve atmaga kuruldı.

Cenge başladılar ve hisârları dögdiler. Gice gündüz kâfirleri uyutmadılar. Deñizi kesüp hendek itmiş-idi, hendeği toldurdılar, suyunı kurutdılar, hisârlarını yıkdılar. “Yagma” buyruldı. Ha diyince gâziler hisâra koyuldılar. Kâfirini kırdılar ve akıncılara akın virdiler. [159b] Bî-nihâyet esîr getürdiler. Şol kadar toymuluklar [111] oldu. Anda dahı kim eyü mahbûbe câriyeleri üçer yüz akçaya virürler-idi. Karataraşa hûd hisâba gelmezdi. Altun gümüş tepsiler ve mevcûş maşrabalar inen çoğ-ıdı. El-hâsıl-ı kelâm gâziler şöyle toyum oldılar kim oranı bir çuhayı almazlar-ıdı, götürmeden üşenürler-idi. Bu Mora vilâyetinüñ evvel fethi Sultân Murâd Han elinden budur kim fakîr şerh itdüm, vallahu a’lem.

Nazm

Açıldı ma’din-i genc-i vilâyet
 Ki Âl-i ‘Osmân’a oldu hidâyet
 Vilâyet-i Mora zulmetde-y-iken
 Sa’âdet günü doğdı hûş beşâret [160a]
 Bu Âl-i ‘Osmân’uñ fethi hisâbsuz
 Ki Hak bulara itmişdür işâret

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz kırk ikisinden sehel geçmiş-idi kim vâkı' oldu, Sultân Murâd Han-ı Gâzi elinden.

BÂB [114]

Anı beyân ider kim Kula Şâhin kim Mezîd Beg'den soñra münhezim oldu. İflak'da ol ne sûret-ile oldu. Anı bildürür.

Bu Kula Şâhin ol vakt Rûmili'nüñ beglerbegisi-y-idi. Bir gün hünkâra eydür: "Devletlü sultânum!" dir. "Ol Yanko diyen martaloz, Mezîd kuluña hayli iş itdi. Eger buyurur-sañ ben kuluñ varayın Mezîd Beg'üñ intikâmın ol kâfirden alayın." didi. Hünkâr dahı "Var!" didi. Anadolu leşkeri-nüñ ba'zısını Rûmili [160b] leşkerini ve akıncısını bile aldı yörüdi, İflak Vilâyeti'ne geçdi. Şarâba ve kebâba tena'uma meşgûl oldu. Begler eyitdiler: "Ne'ytersin hey begüm! Düşman vardır." didiler. Kula Şâhin serhoşla eydür: Ol düşman benüm borkümi görürse birkaç günlük yol añaru kaçar." didi.

Bu kelâm olunurken nâgâh Üngürüz leşkeri belürdi. Kula Şâhin agzındaki lokmasının henûz yimedin derhâl at arkasına geldi kıcına dönüp hemân kaçdı. Begler eyitdiler: "Ne'ytersin hay gel düşmâna karşı varalum, ordumuz bâri ayak altında kalmasun." didiler. Kula Şâhin eydür: "Bu gi-ce katlanuñ, dün yarısında ben anlaruñ hakından gelem." didi. Ahşam karañusu olıcak düşman kayısı kalmadı. [161a] Borkün düşmana bağışladı. Sorar ki: "Tuna yakın mıdır?"

El-hâsıl-ı kelâm leşker-i İslâm anda münhezim oldu ve bu taraftan Karamanoğlu işitdi kim tayısı ehl-i İslâm leşkerin sımış, be-gâyet ferahnâk oldu. Yörüdi, Emirtağı'nuñ yaylaya gelen ilini urdı. Müsülmânlaruñ 'avratını ve oğlanlarına fesâdlar itdürdi. Andan sürdi Begbazarı'na vardı. Anı dahı andan biter eyledi. [112] El-hâsıl-ı kelâm ayagı basduğı yirlerde işledüğü işleri kâfir dahı ol vech-ile itmez-idi.

Nazm

Bu dem tâli' ne burcdan tulû' itdi
Ki kâfir tâli'ini gâlib itdi

Mu'în oldı Karaman kâfire gör
Yüzi kara özini magbûn itdi [161b]

O demde küfrine hükm itdi İslâm
Ki İslâm ilini yıkdı vü gitdi

BÂB [115]

**Karamanoglı kim bunuñ gibi hadesler itdi,
Sultân Murâd Han-ı Gâzi dahı aña ne'yledi. Anı beyân ider.**

Hünkâra habar geldi kim Karamanoglı 'ahdını girü sıdı, Müsülmânlaruñ 'avratın ve oğlanın zâlımlara nâ-meşrû' işler itdürdi. Bu habaruñ hakikatını bilicek hünkâr dahı hemân 'asker-i 'azîm cem' itdi ve hem Rûmili'nüñ ne kadar kâfir leşkeri var-ısa kendüye tâbi' anları bile alup sürdi, Konya'ya çıkdı. Hemân yagma buyurdi. Şöyle urdılar vilâyet-i Karaman'ı kim elek elek itdiler. Köylerini ve şehirlerini harâb itdiler. Karamanoglı kaçup [162a] Taş'a girdi ve ol yıl niçe er oğlan ve kızlar togdı mechûlû'n-neseb. Girü Karamanoglı'nun hatunı ve vezîri Sürûr'ı ikisini Murâd Han'a göndürdi. Karamanoglı ilçilige geldi. Karamanoglı hatunına eyitdi: "Var karındaşuñdan benüm suçurnı dile, girü." didi. Anlar dahı Murâd Han'a gelüp çoğ tazarru'lar ve meskenetler itdiler ve didiler kim: "Karamanoglı kendüye lâıyın işledi. Hak ta'âla hazretinde yüzini kara eyledi. İmdi kerem ve lutf eyle mürüvvet ehlisen bunuñ gibi itme." didi. Andan hünkâr Sürûr'a eyitdi: "Şimden girü sen ol begüñe inanur mısın kim baña andan geldüñ, dilek idersin." didi. Sürûr eydür: "Sultânüm evvelki hatâsında ben bile degüldüm ve hem bu hatâsında [162b] rızâm yog-ıdı. Bu iş Turkutoglanları'ndan oldı." didi. Hele sözi budur kim eydür: "Bir hatâdur itdüm, artuk böyle itmezem." dir. "Ben kuluñı inandurdı." dir. Hünkâr dahı girü suçını 'afv itdi, döndi gitdi.

İmdi 'azîzler bu Osmânlu'nun zulm itmesinin sebebi Karamanoglu İbrahim'ün sebebinden olmuş-ıdı, yohsa tâ bugüne degin Osmânlu'dan kimsenin hakkına zulm itmek gelmemiş-idi.

Nazm

Fesâda kim sebeb olsa Karaman
O bilmez ne olur dîn ü ya î mân [113]

Fesâd olur hasedden mahlûk içre
Haseddür bil Karaman işi hemân

BÂB [116]

Vilkoglu'nun Laz vilâyeti elinden girdükden soñra
Yanko'nun önüne düşüp [163a] İzladı Dervendi'ne
ne sûret-ile Üngürüz leşkerini getürdügin beyân ider.

Kaçan kim Semendire Vilkoglu'nun elinden çıkıcak, anuñ içine ehl-i İslâm tolıcak cemî'i küffâr karın agrısına ogradılar. Vilkoglu vardı, Üngürüz etegine yapışdı ve hem bu taraftan Karamanoglu'nun ilçisi vardı Üngürüz'e eyitdi: "Sen añarudan yörü ben berüden yöriyeyüm. Rûmili senün olsun ve Anadolu benüm olsun ve dahı Vilkoglu'na dahı vilâyetin alıvirelüm." didi. El-hâsıl-ı kelâm Üngürüz'ün kıraldan gayrısı cemî'i leşkeri Yanko-y-ılan Vilkoglu'na koşdılar. Bunlar gelüp İslâm vilâyetine girdiler. Tâ İzladı Dervendi'ne degin geldiler. Sultân Murâd Han-ı Gâzi dahı ol arada [163b] karşılayup buluşdı. *Ammâ kâfir* İzladı Dervendi'nün içinde oturdı. Vilkoglu Rûmili beglerini filori-y-ile konukladı. Hünkârı kâfir-ile oğraşmaga komadılar. Küffâr birkaç gün oturdı. Küffâr hemân bir gice göçüp gitdi. Ol vakt beglerbegi Kâsım Paşa-y-ıdı. Anı küffârın ardınca göndürdiler. Kâfirün hûd bususu var-ımuş. Bunları gâfilla ortaya aldılar. Halîl Paşa'nun karındaşını anda tutdılar. Ol Bolı sancağı begi-y-idi. El-hâsıl-ı kelâm Vilkoglu'na gine vilâyetin virmege filori himmet eyledi, virdiler. Vilkoglu'nun iki oğlu kim Tokat habsinde-y-idi. Anların gözlerine demür sürme

çekdiler, atasına göndürdiler. Halîl Paşa'nuñ karındaşını dahı [164a] Üngürüz'den satun aldılar.

Andan soñra Sultân Murâd Han-ı Gâzi dahı Edrene'ye geldi. Halîl Paşa'ya eydür: "Ben oglumı gözüm öñinde tahta geçürürin." dir. Ben hayli gazâ seferlerin itdüm. İmdi benüm oglum dahı benüm hayatumda göreyin ne sûret-ilen pâdişâh olur." didi. Hemân oğlını Ma'nisa'dan getürtdi kim ol Sultân Muhammed-i Gâzi'dür, tahta geçürdi.

Turahan Beg'i tutdı, Tokad'a Bidevî Çardagı'na göndürdi. Anuñ-ıçun kim ekser küffâr oğraşmaga Turahan sebep olmış-ıdı. Ve hem didiler kim: "Turahan Vilkoglı-y-ıla gâyetde dostlardur." dimişler-idi. Anı tutmaga sebep bunlar olmış-ıdı. Ve andan Sultân Murâd kendüsi ihtiyâr-y-ıla tahtını oğlına virdi. [164b]Kendü Ma'nisa'ya vardı. Halîl Paşa'yı oğlunuñ yanında vezîr-i a'zam kodı. Mevlânâ Hüsrev'i kâdı-asker itdi oğlına ve girü kalan tertîb yirlü yirinde.

Nazım

Ogullar ataya yürek yagıdur
Oguluñ eyüsi gussa tagıdur [114]
Ogul kim atanuñ hemsâzı ola
Safâlu bâğı bostân u bâğıdur
Ogul kim mukbil olup du'â alsa
Atanuñ devleti yüzi ağıdur
Her ogul kim ol uymaz atasına
Resûl'e müdde'î Hakk'a yagıdur

BÂB [117]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd Han oğlını tahta geçürüp kendü Ma'nisa'ya varup [165a] oturduğundan soñra neler zâhir oldı, anı bildürür.

Sultân Murâd kim ferâgat-ıla vardı Ma'nisa'da oturdı. Oğlı Edrene'de tahta geçdi. Karamanoglı işitdi, gâyetde ferah oldı. Vilkoglı'na bu habar varıcak işidüp ol mel'ûn dahı ferah

oldı. Andan soñra Karamanoglı tîz Üngürüz'e ilçi göndür-di kim: "Ne turursız, uşda 'Osmânoglı delü oldı, tahtını bir oglana virdi. Kendü çalıcı 'avratlar-ıla bağlar ve bahçalar bucagında yiyüp içüp yörür. Vilâyetden elin çekdi. İmdi fırsat senüñdür ve bizümdür." Ve bu tarafda Vilkoglı'na daha habar göndürdi. Ne beñzer aña kim herzeler söyledi. Kendüye Yanko'yı kiralı azdurdı. Eytidı kim: "Ne turursız, Türke bundan yig fırsat elüñüze girmez." didi. Bu kiral [165b] ol kiraluñ oğlıdur kim Gögerçinlik'e gelmiş-idi.

Yanko bunlaruñ öñine düşdi Biligrad'dan geçdiler, togrı Varna'ya yörüdiler. Sultân Murâd Han-ı Gâzi'ye dahı memleket halkı eyitdiler: "Ne-y-içün epsem turursın, küffâr hücûm idüp yörüdi, vilâyeti harâb idüp bozayorur." didiler. Andan bu habarı işidicek Sultân Murâd Han-ı Gâzi sür-di Gelibolı'ya geldi. Küffâr gemileri gördi kim Gelibolı bo-gazını bağlamış. Gördi Rûmili'ne geçmesi müte'azzir. An-dan döndi Kocaili'nde Akçahisâr'a geldi. Bu taraftan Halîl Paşa dahı hünkârı karşılayı geldi. Akçahisâr'uñ mukâbele-sine kondı, oturdı.

Hünkâr ol aradan Rûmili'ne geçdi. Leşkerüñ varı cem' olundu. Andan Hak ta'âlâya sığındı[166a] Küffârüñ üzerine hücûm idüp yörüdi. Kâfire karşı vardı. Yollarını bağladı. Varna tagında oğraşdılar. Yanko Anadolu leşkerine karşı yö-rüdi. Anadolu beglerbegisi şehîd oldı ve dahı niçe sancak begleri dahı şehîd oldılar. Rûmili leşkeri kenâra urdı. Giñ yi-re çıkdılar. Hünkâr dahı kendü kapısı-y-ıla bir yire cem' ol-dı. Ammâ mecmû' leşker cem' olmaga yirleri tar-ıdı. Dere depe-y-idi. Kiral gördi hünkâr yanında adam cem'iiyeti az gözükdi. Kiral eyitdi: "Varayum Türk begini tutayum." di-di. Hemân "höl höl! diyü yörüdi. Yeñiçeri iki [115] yarıldılar yol virdiler. Kiral geldi aralıga girdi. Atın siñirlediler, atdan yıkıldı, atı bile düşdi. Koca Hızır başın kesdi [166b] göndere dikdiler. Gâziler bunu göricek bir kezden tekbîr getürdiler, hücûm idüp küffârı kırmaga başladılar. Mübâlaga kâfirler kırdılar. Arabalarını aldılar bir yire küffâr girü cem' oldı. Anuñ dahı üzerine vardılar. Anları dahı kırdılar.

Ehl-i İslâm şâd u hurrem oldılar. Azab Beg Turahan Beg'i

ol hinde hünkârdan dilek itdi. Tokat hisârınuñ habsinden çıkartdı, hünkâr âzâd itdi. Etrâfuñ beglerine ilçiler göndürdiler. Tutsak kâfirlerden bile armağan göndürdiler ve Mısır sultânına Azab Beg'i göndürdiler ve hayli cebelü kâfirler bile göndürdiler. Murâd Han-ı Gâzi hemîn küffârı sıdı, togru Edrene'ye geldi. Gine tahtına geçdi oturıvardı. [167a] Oglunu girü Ma'nisa'ya göndürdi, kendü Edrene'de mütemekkin oldı.

Nazm

Gazâlar kim idüpdür Âl-i 'Osmân
Vilâyet kâfirin itdi Müsülmân

Kaçanı komadılar yağılarda
Dileyene dahı virdiler amân

Bu âl kim 'âlem içre gâzi oldı
Bu âlüñ müştakı oldı Süleymân

Hûrî vü ins ü cinnî vahş u tayrı
Bu âle oldılar cümlesi fermân

Muhammed ümmetinüñ hâslarıdur
Bu âldür kim ider i'lân-ı îmân

Ve bu fethüñ târihi hicretüñ sekiz yüz kırk yidisinde vâkı' olundu Sultân Muhammed oğlu [167b] Sultân Murâd Han-ı Gâzi elinden.

BÂB [118]

Arnavud'dağı Akçahisâr'ı Sultân Murâd Han-ı Gâzi ne sûret-ilen aldı, anı beyân ider.

Sultân Murâd Han-ı Gâzi bir gün oturup sohbet iderken Arnavud İskenderi'nüñ 'ammusioglu Hamza Beg geldi. Eydür: "Devletlü sultânüm! Arnavud vilâyetinüñ ba'zısı İskender'e yağı oldı. Eger sultânüm ben kulına buyurursa varayum Akçahisâr'ı sultânuma alivireyüm." didi. Hünkâr dahı paşalara bunuñ habarın didi. Paşalar eyitdiler: "Sultâ-

num! Kendüñüz varmak dahı yigdür.” didiler. Hemân hünkâr: “Sefer yaragın görüñ.” didi. Paşalar dahı sefer yaragın kâmil ve mükemmel gördiler, bî-kusûr, hîç eksük kalmadı. Ol seferde oğlu Sultân [168a] Muhammed’i bile alup gitdi. Vardılar Akçahisâr’uñ üzerine düşdiler. İki ay mikdârı eyü ceng [116] olundu. Âhirü’l-emir suynuñ hazînesin buldılar. Suyın yabana saldılar. Susuzlıktan be-gâyet buñaldılar, ol sebebden hisâr feth olundu. Vilâyet-i Arnavud’uñ ekseri bile feth oldı. Ve eyü toyumluklar oldı. Vilâyetüñ-esîrlerin çıkardılar. Andan soñra niyyet itdiler kim çeriye destûr vireler. Bu tarafda Vidin’den habar geldi ki: “Üngürüz kâfiri galaba yarag-ıla geleyorum.” didiler. Hünkâr dahı hemân togru Sofya’ya yörüdi. Rûmili çerisine destûr virdi ve “Anatolı’ya harçlıkçı göndürüñ, harçlık getürdüñ.” didi. Sofya’da kendü oturdu.

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz elli birinde [168b] vâkı’ oldı.

BÂB [119]

Üngürüz kâfiri Kösova’ya gelüp Sultân Murâd Han-ı Gâzi-y-ile niçe oğraşdı ve hem ol Üngürüz ile bile gelenler niçe banlar-ıdı, anları beyân ider.

Sultân Murâd kim Arnavud’da Akçahisâr kim feth itdi, leşkere destûr vire, andan soñra kim Edrene’ye geleyidi. Habar geldi kim: “Üngürüz kâfiri ‘azîm leşker cem’ idüp uş geleyorum. Ve Biligrad’dan öñi geçeyorum.” didiler.

Şöyle kim; “Nefir-i ‘âm” didiler. Hünkâreydür: “Bu da Vılkoglı’nuñ şeytânetidür.” dir. “Hele bu gelen kâfir beglerini soruñ görüñ kimlerdür? dir. Martaloz Togan’ı göndürdiler, vardı gördi ve hakikatların bilüp girü hünkâra geldi. Eydür: “Devletlü sultânım! Ol gelen banlaruñ biri Lih bandur ve bir Çih bandur [169a] ve biri dahı Lökbanoglı ve biri Sekületi [Söğület] bandur. Bunlar Üngürüz vilâyetlerinin ulu pâdişâhlarıdır ve her biri kırala mânend banlardır. Ve illâ menba’-ı fesâd Yanko Hunyad’dur. Bunlaruñ öñlerine düşüp getüren

oldur. Çünkü hünkâr anlaruñ hakîkatini bildi, hemân tevekkül-i küllî Hak ta'âlâya sığınup togrı Sofya'dan yörüdi. Ammâ cemî'-i vilâyetüñ 'askerin cem' itmiş-idi.

Ol seferde Karamanoğlu'ndan adamlar geldi. Gazâya tamâm leşker gelicek cebe 'arz olundu. Ya'nî leşkerinüñ cebelüsün gördi ve bir bir gözden geçürdi. Diledi kim Karamanoğlu'ndan geleni dahı göre. Andan gelen leşkerüñ begine eyitdiler: "Sen dahı getir adamlaruñı göster." didiler. Ol dahı cebelüsini 'arz itdi. Kaltak eyerlüler, [169b] yırtmaç kürklüler, örmeç kuşatlular, kabalak dülbendlüler, özengüsi kayışı ipden Turkutlu'nuñ birer bölük at oğrılarını divşürüp göndürmiş.

Akçaylı oğluna dönüp hünkâr eydür: "Benüm anuñ yardımına ihtiyâcum yokdur, Hak ta'âlâ 'inâyetinde. Ammâ min-vechin göndürdüğü eyü varmış. Benüm çerime bir mashara eksük-idi, anuñ-ıçun göndürmişdür." didi. "Ve andan hiç umum yokdur, velî andan şunu isterin kim şeytânlık itmesün, hemân kendü hâlinde olsun." didi. Andan soñra devlet-ile düşmân üzerine yöridi. Kurşunlu Kilise'ye vardı. Anda küffârdan habar bildi kim küffâr togrı Kösova'ya çıkdı. Ardınca göçdi, Cum'a günü gün togduğı gibi kâfir ile buluşdı. [170a]

Hünkâr kim kâfir leşkerini göricek derhâl atından indi. Arı abdest alup iki rek'at namaz kıldı ve yüzün topraga sürdi. Hak ta'âlâya niyâz itdi ve eyitdi: "İy Bârî Hudâ! Yâ İlâhî! Senden dilerem kim bu ümmet-i Muhammed'i sen sakla ve bunlara sen nusret vir. Ve benüm günâhumçun bunları küffâr elinde sen zebûn itdürme." didi. Kaçan kim niyâzdan fâriğ olıcak hemân-dem "Niyet-i gazâ" diyüben bindi, küffâruñ üzerine hücum idüp yörüdi. Ol gün 'acâyib eyü ceng olundu. Küffâruñ niçe sancagı alındı. Ol gice girü irteye degin ceng olundu. Cum'aertesi girü ceng-i 'azîm olundu. Niçe begler şehîd oldılar ve küffâruñ dahı niçe banları düşdi öldi ve niçeleri dahı [170b] tutuldı, esîr oldı. Yanko kaçdı ve Lök ban kaçdı. Oğlı-yılan Sökület ban düşdi. Lih ban esîr olmuş, ammâ kendüni bildürmemiş. Soñra satılı satılı kurtılmış. Bâki küffâr, kimi kırıldılar ve kimi esir oldılar.

Fakîr dahı anda bir kâfir depeledüm. Hünkâr fakîre bir eyü at virdi ve dervîş Akbıyık'a dahı virdi. Ammâ Çih banı esîr itmîşler. Hünkâra getürdiler. Hünkâr diregümen getürtdi. Sordı kim: "Ben hûd sizûn-ile düşmanlık itmedüm, siz benüm vilâyetüme ve üzerüme neden geldünüz?" didi. Ol kâfir eydür: "Gözümüze bunuñ gibi esirlik gözükür-imîş." didi. "Ve illâ pâdişâha birkaç sözüm var söyleyeyüm." didi. "Eger destûr virürse." dir. Hünkâr eydür: "Söyle" dir. [171a] "Evvel sözüm budur kim her yıl biş biñ yarar nöker-ilen hünkârûñ kullugına geleyüm." didi. "Ve dahı on pâre hisâr vireyüm. Her birinün vilâyetinden çok meblaglar hâsıl olsun." didi. "Ve gayrı vilâyetüme dahı haraccuñ gelsün harâc divşürsin." didi. "Ve cemî' memleketümde senün kânûnuñ yörisün." didi.

Döndi hünkâr eydür: "Allah 'inâyetinde senün bu söyledüğüñ nesnelere benüm hîç ihtiyâcum yok-durur." dir. "Ne maluña ve ne hûd kal'aña ve ne leşkerüñe." didi. Ve bu kâfir eydür: "Senün gibi ganî padişâhuñ üzerine gelene her ne kim itseler belâ yolından lâıkdur." didi. Hünkâr kendü kılıcını çıkardı cellâduñ eline virdi: "Bu kâfirün boynını ur." didi. Girü bu kâfir eydür: "Devletlü pâdişâh! N'ola ben senün [171b] elünde ölsem." dir. Hünkâr sordı, bunuñ murâdı ne'y-idüğün bildi. Bunuñ murâdı ol-ımuş, "Beni bir ulu adlu pâdişâh kendü eliyle öldürdi." didürmek-imîş. Hünkâr cellâda işâret itdi, "çal" diyü. Bir kerre cellâd çaldı, galtân yire düşdi.

Bu Sultân Murâd Han-ı Gâzi'nün gazâları çok olmuştur ve her gazâsını *ve fi'lini* zamanında kim olmuştur, fakîr ihtisâr itdüm. Ke-ennahu anbârdan bir kaç çaşni virdüm. Anuñ cümle-i gazâsı beyânında 'akıllar zâyıl olur. Maksûd bu kadar dahı itdügüme sebep anlaruñ rûhına hayr-ıla du'â olsun diyü zıkr itdüm. Allah aña rahmet itsün kim bu Âl-i 'Osmân'ın menâkıbını okıyana ve dinleyene ve anlaruñ rûhlarına du'â eyleyene Hak ta'âlâ [172a] hazreti ol kişiden râzı ve hoşnûd olsun ve Hazret-i Resûl 'arsa-i 'arasâtta şeffî'i olsun. Ve dahı anuñ her du'âsı ve hâceti Hak ta'âlâ hazretinde kabûl u makbûl olsun. Âmin yâ Rabbe'l-âlemîn ve yâ hayre'n-nâsırîn.

Ve bu gazâyâ gazâ-yı ekber didiler ve hem dahı ol gazâ-da nefîr-i 'âmın oldıdı. Hak ta'âlâ bu gazâyı Âl-i 'Osmân'a müyesser itdi kim tâ kıyâmete degin bu âle hayır du'âlar sebeb olına.

Bu fakîr eydürem kim: Yâ İlâhî 'izzetüñ hakkı ve habîbüñ [118] Muhammed'deki hürmetüñ hakkı, bu menâkıbı okıyana ve diñleyene ve yazana rahmet it." dirin. Yâ İlâhe'l-'âlemîn! Du'âmı sen kabûl it. Âmîn Yâ rabbe'l-'âlemîn. Ve bu gazâda Sultân Murâd oğlu Muhammed de bile-y-idi, vallahu a'lem.

Nazm [172b]

Siyâc-ı dîn-i İslâm Âl-i 'Osmân
Bularuñ meddâhıdur cümle sultân

Bu âlüñ dîn kılıcı var elinde
Gazâ bu âle virdi Ganî Sübhân

Bu âlüñ ihsânı tutdı cihânı
'Atâsı bahrında katredür 'ummân

Bu âlüñdür fazîlet 'âlem içre
Mücâhidün didi âyât-ı Kur'ân

Âşıkî Yahyâ Selmân 'Âşık'a var
Ki Muhlis İlyâs u hem vire bürhân

Ve bu gazânuñ fetih târîhi hicretüñ sekiz yüz elli ikisinde vâkı' olundu, Kösova'da Sultân Murâd Han elinde kim o Sultân Muhammed Han-ı Gâzi oğlıdur.

Nazm

Gazâlar itdi gitdi Gâzi Hünkâr
Mukâbil olmadı zincâr [?] u mekkâr

Gazâvatda bil ol sâhib-kırândur
Zafer bulmaz anuñ kadrine gaddâr

Ne tutdı Hak aña nusret viripdür
Mu'înîdür anuñ bil Ganî Gaffâr

Günâhı magfiretde gark olupdur
Komadı 'aybın anuñ Ganî Settâr

BÂB [120]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd Han-ı Gâzi oğlu
Sultân Muhammed Han'ı
ne sûret-ilen everdi *ve kimüñ kızın alıvirdi.*

Sultân Murâd Han-ı Gâzi kim Kösova gazâsından devlet-ile geldi, Edrene'ye geçdi, tahtına oturdı; Halîl Paşa'ya eydür: [173b] "Kızumı cihâzladum, çıkardum. İmdi dilerem kim og-lum Sultân Muhammed'i dahı everem ve illâ dilerin kim Dulkâdıroğlu Süleymân'ın kızın alam." didi. "Ve hem ol Türkmân bizüm-ile hayli togruluk ider." didi. Halîl Paşa da eydür: "Sultânım n'ola hem lâyıkdur." didi. Hemân-dem Amasiyye'den Hızır Aga'nun hatunun göndürdiler. Sürdi Elbüstân'da [Albustân] Süleymân Beg'e vardı.

Ol Süleymân Beg'ün dahı biş kızı var-ıdı. [119] Bişini dahı özine getürdi. Hızır Aga hatunı kızları göricek begendüğü kızı-ñ eline yapışdı, iki gözlerinden öpdü. Andan sürdi geldi hünkâra habar virdi. Süleymân Beg'ün itâ'atını ve kızınun hüsnini ve hulkinı didi. Sultân Murâd dahı kabûl itdi. Ve ba'de tekrâr Hızır Beg'ün hatunını ve Rûmuñ [174a] 'ayânla-rının hatunını göndürdiler. Ve Rûmuñ 'ayân beglerinden bile vardılar kız almaga. Süleymân Beg kendü karşu geldi. 'Azîm hürmet-ile düñürleri kondurdi. Erkân u kavâ'idleri ne-y-ise tertîblerince törelerini itdi. Âhirü'l-emir kızın eli-ni Hızır Beg hatununun eline virdiler. Alup kızı togrı Edrene'ye getürdiler. Hünkâr gelininün cihâzını gördü eydür: "Benüm töremde *bu* degüldür, hem azdur." didi. Hünkâr kendüsi kıza bir cihâz itdi kim pâdişâhlara lâyıkdur. Gelinün cihâzına zamm itdi ve düğün itdi. Etrâfuñ pâdişâhların dü-güne okıdı. 'Ulemâ ve fukarâ cem' olundu. Pâdişâhdan 'atâ-lar bî-hadd ü bî-kıyâs, cemî-i halka 'âmmeten yitişdi.

Nazm

Pâdişâhdan gerek 'atâ vü kerem
Meskeni dahı ola bâg-ı İrem [174b]

Harc ola milk ü mâl hazîneler
Sormaya kimseneye n'oldı direm

Bu hisâl cümle Âl-i 'Osmân'da
Mahsûsdur bu âle saña direm

Ve bu 'âlemde de maksûd olunan birkaç nesnedür: Ogul evermek ve kız çıkarmak ve dünyâdan âhirete yüz suyla gitmekdür. İmdi bu nesne Sultân Murâd'a müyesser oldı. Ogul everdi ve kız karındaşların dahı çıkardı. 'Âlî düğünler itdi. Anları dahı pâdişâhzâdelere viridi. Âhirü'l-emir 'âkıbeti dahı hayr oldı ve oğlu dahı kendüden soñra eyü 'azamet-lü pâdişâh oldı. 'Âkıbet hayırlığınıñ 'alâmeti dahı budur; vallahu a'lem bi's-savâb.

Nazm [175a]

Cihân nat'ına her kim nazar itdi
Hayâl oynamagina fikir itdi

Şehûñ öñine evvel sürdi baydak
Eli oyında gönlin hayrân itdi

Diledi bağlaya fîlbend ü ferzin
Zi-ruhlar bağlu kaldı tarh at itdi

Gözetdi mansıbalar ferzîn-ile
Felek tasına kim mühresin atdı

Bu nat'ı kim görürsin hoş döşenmiş [120]
Hezârân şatranc-bâz geldi gitdi

Dilediler bu nat'ı zabt ideler
Cühûd-hânede anı şâh mât itdi

'Âşıkî yaz menâkıb-ı Âl-i 'Osmân
Ki bunlar her köyi bir Bagdad itdi

Gel iy 'âkil cihân alına kalma
Ki alı niçelere alın itdi

DEVİR-İ SULTÂN MUHAMMED

Gel imdi ey musavver gevher-i pâk
Ki senüñ-çün olupdur hıtta-i hâk

Senüñdür meydân-ı eflâk-i âlem
İriş meydânuna sen cüstü çâlâk

Sebük-bâr olıban atuña bin gel
Karaman saçmak ister başına hâk

Gel ahîr sen i yâr Sultân Muhammed [15b]
Karaman gözine bir kuhl-i gûr çek

Karamanoglı yumurda basupdı
Togurdı karga kuzgun hâr u hâşâk

Harâm-zâlar togurdı ad virdi
Degül bunlar o neseblerde gerçek

Kimine Germiyân Aydın Teke dir
Yalandur Menteşelü dişi irkek

Sultân Murâd Han-ı Gâzi kim ol Sultân Muhammed Han-ı Gâzi oğlıdur, anuñ devr-i saltanatı otuz bir yıl oldı. Ve bu gazâlar ve bu mâcerâlar cemî'i anuñ hâlinüñ, kâlinüñ, ef'âlinüñ; bu ben Âşıkî Derviş Ahmed her birini gördüm ve bildüm ve ihtisar itdüm bu menâkıbda yazdum. Ve ol sebebeden ihtisâr itdüm kim bunuñ ef'âlinüñ, [176a] akvâlinüñ dililen şerh-i hâlları beyân olunmaz. Andan soñra nevbet oğlu Sultân Muhammed'e degdi. Buña târih hicretüñ sekiz yüz elli bişinde ve Muharrem ayınuñ gurresinde Sultân Murâd Han Allah rahmetine vardı; ve oğlu Sultân Muhammed tah-ta geçdi ve hem ol dahı Muharremüñ on altıncı güninde ve günlerde pençşenbeh gün. [121]

BÂB [121]

Beyân ider kim Sultân Muhammed

kim ol Sultân Murâd Han-ı Gâzi oğludur;

Edrene'de tahta ne sûret-ile geçdi ve nice geldi

ve öñdin kanda olurdu, anları bildürür.

Sultân Murâd Han bir gün Ada'ya seyrâna varmış-ıdı, seyrândan döndi. Sarâyına gelürken gördi Ada köprisinüñ başında bir dervîş turur. [176b] Bu dervîşe yakın gelicek Sultân Murâd Han, dervîş eydür: "Hey Murâd Han pâdişâh! Tevbe it kim va'deñ yakın kalmışdur. Fenâ sarâyını terk idüp ol bekâ sarâyına gidisersin." Sultân Murâd Han hemân kim dervîşden bu habarı işidicek hünkâruñ Saruca Paşa yanında-y-ıdı, eydür: "Saruca sen tanug ol, ben cemî' günâhuma tevbe itdüm." dir. Bir yanında dahı İshâk Paşa-y-ıdı, döndi aña dahı eydür: "Sen tanug ol. Ben cemî' günâhlaruma tevbe itdüm." dir. Hünkâr İshâk'a eydür: "Şol dervîşi bilür misin kandandur." İshâk eydür: "Sultânüm! Bursa'da Emîr Seyyid'üñ mürîdlerindendir." didi.

Hünkâr kim geldi sarâyından içeri girdi, atından indi, hemân "Başum agrır." didi ve yatdı. Hasta oldı. [177b] Ammâ vasiyyet-nâmesin yazmış-ıdı. Halîl'i nâzır itmişdi. Oğlı Sultân Muhammed'i vâsî idinmiş-ıdı. Üç gün yatdı, dördinci gün oğluna adam göndürdiler.

On üç gün meyyitini sakladılar. Paşalar meyyitini kimseye bildürmediler. Dîvânlar itdiler, tîmârlar virdiler ve dahı hekîmler mu'âlece sûretin itdiler ve şerbetler düzüp girüp virdiler. Vefâtına on üç gün olıcak oğlı Sultân Muhammed Edrene'ye geldi devlet-ile tahta geçüp oturdu. Ekser halk andan bildiler hünkâruñ Allah emrine vâsıl olduğın. Hemân-dem atasınıñ meyyitini Bursa'ya göndürdi. Ve bir kiçicük karındaşı var-ıdı, İsfendiyâr kızından; anı dahı makâmına göndürdi. Andan soñra yaslularuñ yasın çıkardı. Andan soñra [178a] kendü dahı serîr-i saltanatda oturup nizâm-ı hükme ve hükûmete başladı.

Nâgâh bir gün habar geldi kim Karamanoglı İbrâhîm'üñ karnı yarıldı, harâm-zâde oğlanlar togurdu. Germiyanoglı

didüğine bir oğlını koşdı; Kütâhiyye'ye göndürdi. Ve birin dahı Aydınoglı iline göndürdi. Ve biri dahı Menteşeoglı'dur didi, anı dahı ol vilâyete göndürdi. Kendü 'Aleyye'ye yö-rüdi. Sultân Muhammed kim bu habarı işidicek def'î İshâk Paşa'yı hil'atladı, Anatoli beglerbegligin virdi. İshâk Paşa'yı göndürdi. Ve Sultân Muhammed dahı devlet atına binüp sürdi, Bursa'ya vardı. Karamanoglı togurduğı harâm-zâde oğlanlar cemî'isi kaçdılar, anaları karnına [178b] girdiler.

Sultân Muhammed Han-ı Gâzi girdi, *yöridi*, Akşehir'e çık-dı. Akşehir'i feth itdi, vilâyeti bile feth oldı. Hünkâr andan göçdi, Konya'ya teveccüh itdi. Karamanoglı İbrahîm girü agrayup yalvarmaga başladı. "Günâhlaruma tevbe." didi. "Ve itdüğüm işlerüme peşîmân oldum." didi ve paşalara dahı tutu filorisin göndürdi. Ve ol paşalar gâyet udlu kişilerdür. Şeyhler, dânişmendler ve paşalar anuñ yüzün göricek utanurlar. Utandukları sebebeden paşalar hünkâra gelüp eyitdiler: "Sultânüm! Atañ ve dedeñ bu Karaman vilâyetine geldiler, bu vilâyeti cemî' feth itdiler ve kendüleri tutdılar girü bulara merhamet itdiler, vilâyetlerini bunlara girü virdiler. Kendüler [179a] vilâyetlerine kendüler gitdiler. İmdi sultânüm Karamanoglı eydür ki [122] "Kızum vireyüm ve her yıl seferine bile varayum." diyüp eydür. İmdi ümîddür kim sultânüm dahı merhamet ide." didiler.

Bu kelâmı Sultân Muhammed paşalarından işidicek kabûl idüp girü Karamanoglı'na vilâyetini mukarrer itdi. Döndi kendü vilâyetine teveccüh idüp devlet-ile gitdi.

Nazm

Gine bir kurs-ı gün togdı cihana
Musavver oldı ef'âlde nişâna
Tola garba vü şarka berre bahra
Ola güneş gibi lütfi 'ayâna
Kılıcından anuñ ditreye taglar
Bulutlar kaçça gireler tumana [179b]
'Arab 'Acem Bulgar Sind'e
Vire hükmi ki tîz gelüñ dîvâna

Mutî' ola cihan mahlûkı düpdüz
Bu şâhuñ hükmine kamu yigâne

Temerrüd ehli kâfiri kıra ol
İde sarâyların köşkin vîrâne

Dü kevnî 'adl ü bedlî ma'mûr ide
Diyeler şâhinşâh geldi beyâna

BÂB [122]

Anı beyân ider ki Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
kim Karaman'dan dönüp geldüğinden sonra ne'yledi,
ne sûret-ilen binâ itdi, anı bildürür.

Diledi kim Gelibolı'dan Rûmili'ne geçse, eyitdiler: "Devletlü sultânım! Gelibolı bogazını küffâr gemileri [180a] bağladı." didiler. Hünkârı ol aralık Kocaili'ne getürdiler. İstanbul'ın üstü yanında bogazda Akçahisâr'a kondılar. Atası geçdüğü yirden Rûmili'ne geçdi. Akçahisâr'ın karşısına kondı. Halîl Paşa'ya eydür: "Lâlâ! Bunda bana bir hisâr gerekdür." Ol arada hemân buyurup hisârı yapdurdı. Temâm oldu. Akçaylu Muhammed Beg'i göndürdi kim: "Tîz İstanbul'ın var, kapusın yapdur." diyü buyurdu. Muhammed Beg geldi, şehrûn kapusından adam karvadı, köylerinin tavarlarını sürdi.

Teküre habar oldu kim: "Türk bizüm gönlümüzü yırttı, evümüzü başumuza yıkdı." didiler. Tekür eydür: "Bunların konşulugı bizümle toğan-ıla karga konşılığına beñzer [180b] oldu." dir. Tekür eydür: "Eger bu Türkten bize kurtılmaga çâre olursa dostumuz Halîl Paşa'dan [123] olur. Girü aña yalvarmak gerekdür." didiler. "İmdi girü Halîl Paşa'ya balıkcılar göndürmek gerekdür." didiler. Balığın karnın filorile toldurdılar. Halîl Paşa'ya göndürdiler. Tekürün bir vezîri vardı; Kirluka dirlerdi. Ol eydür: "Hey! Halîl balığı yudar size dermânı tokınmaz" dir. "Aña sizün çâreñüz kayısı kalmaz." didi. "Siz kendü başuñuz yaragın görüñ." didi. Balığı Halîl'e getürdiler. Halîl Paşa balığın karnını sanduga koydu. Kâfirlerin sözünü kabûl idüp turdu, hünkâra geldi. Ol kâfir-

ler hakkında niçe sözler söyledi. Hünkâr eydür: “ Hey lâlâ! Yaz olsun görelüm **[181a]** kim Allah ne buyurursa anı işleyevüz.” didi. Hisâruñ fethi yaragına çokdan meşgûl olup turlardı. Yarak kim temâm olundu; yaz dahı oldu. Sultân Muhammed eydür: “Bu yıl İstanbul’ı yayların.” dir.

Geldiler İstanbul hisârınuñ üzerine kondılar. Kurudan ve gemiler-ilen deñizden tolayı kuşatdılar. Dört yüz pâre gemi deñizden vardı ve yetmiş pâre gemi Kalata’nuñ üsti yanından kurudan yilkenin açdılar. Savaşçılar ayagın turdılar. Sancakların çözdiler, geldiler hisâr dibinden deñize girdiler. Deñiz üzerine köpri yapdılar. Elli gün gice ve gündüz ceng itdiler. Hemân elli birinci gün hünkâr “Yagma!” didi. Hemân yürüyüş itdiler. Sişenbeh gün hisâr feth **[181b]** olındı. Eyü toyumluklar oldu. Altun gümüş ve cevherler ve envâ’ kumaşlar bâzâra gelüp döküldi; satmaga başladılar. Kâfirlerini esîr itdiler ve mahbûbelerin bağrılarına basdılar. Cehârşenbeh gün Halîl Paşa-yıla oğlanlarını ve kethudâlarını bile hisârı beklemege kodılar. Bunlaruñ hikâyeti çokdur ve illâ fakîr ihtisâr itdüm, anuñçün kim bunuñ kıssası ma’lûmdur kim Halîl Paşa’yı ne’ylediler.

Fethüñ evvel cum’a günü Ayasofya’da cum’a namâzın kıldılar. Hutbe-i İslâm okundı Sultân Muhammed-i Gâzi adına kim ol Sultân Murâd Han-ı Gâzi oğlıdur ve ol dahı Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi oğlıdur ve ol dahı Murâd **[182a]** Hünkâr-ı Gâzi Han oğlıdur ve ol dahı Orhan Gâzi Han oğlıdur ve ol dahı Osmân Gâzi oğlıdur ve ol dahı Ertoñrul Gâzi Han oğlıdur ve ol dahı Sultân Süleymân Şâh-ı Gâzi Han oğlıdur. El-hâsıl-ı kelâm bunlar Gök Alp neslidür kim ol Oguz Han oğlıdur. Ve bunlaruñ neseb ü neslini hûd evvel bâbda yazup beyân itmüşdüm.

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz elli yidisinde vâkî’ olundu kim ol Sultân Muhammed Han-ı Gâzi’dür.

BÂB [123]

Anı beyân ider kim bu İstanbul ki alındı şehir harâb olundu;
girü ne sûret-ilen ma'mûr olundu, anı bildürür.

Sultân Muhammed Han-ı Gâzi kim İstanbul'ı feth itdi sübaşılığını kulı Süleymân Beg'e virdi [182b] ve cemî' vilâyetlerine kullar göndürdi [124] kim: "Hâtırı olan gelsün, İstanbul'da evler, bâğlar ve bâğçeler milklige virdüm, gelüp tutsun." dedi. Ve etrâfdan her kim ki geldi-y-ise evlerden virdiler. Bu şehir bu vech-ile hayli ma'mûr olmadı. Andan sonra pâdişâh hükm itdi kim her vilâyetden agniyâlardan ve fukarâlardan evler süreler. Her vilâyetün kâdılarına ve sübaşlarına hükm-ile kullar göndürdiler, anlar dahı hükm mücebince mübâlaga evler sürüp İstanbul'a getürdiler. Ve bu gelen halka dahı evlerden virdiler. Bu kez bu şehir ma'mûr olmaga sûret tutdı. Ve andan sonra bu halâyıka virdükleri evlere mukâta'a vaz' itdiler. Bu nesne bu halka güc geldi. Eyitdiler kim: "Bizi latîf emlaklerimizden sürdünüz getürdünüz; bu küffârlarun [183a] evlerine kiri virmek-içün mi getürdünüz." didiler. Ve ba'zı dahı 'avratın ve oğlanın bıragup kaçdı gitdi.

Kula Şâhin dirlerdi, Sultân Muhammed'ün atasından dedesinden kalmış bir kulı var-ıdı. Pâdişâha eydür: "Hey devletlü sultânüm! Atân dedeñ bunca memleketler feth itdiler, hiç birinden mukâta'a vaz' itmediler. Sultânuma lâıyk degüldür." didi. Pâdişâh dahı anuñ bu sözün kabûl itdi, mukâta'ı bağışladı. Yine yîni hüküm buyurdı: "Her ev ki virürsiz milklige virdüm." didi. Andan sonra her virilen evlere mektûb virdiler, milkiyyete tasarruf itdiler. Bu vech-ile olıcak şehir dahı ma'mûr olmaga başladı ve 'imâret yüz tutdı. Mesâcid yapmaga başladılar ve kimi zâviyeler ve kimi milkler [183b] yaptılar ve bu şehrin hâli girü eylüge muttasıf oldı.

Pâdişâha bir vezîr geldi kim ol bir kâfirün oğlıydı, pâdişâha gâyetde mukarreb oldı. Ve bu İstanbul'ın eski kâfirleri bu vezîrün atası dostlarıdı, yanına girdiler kim: "Hey ne'yilersin." didiler. "Bu Türkler girü bu şehri ma'mûr itdiler." didiler. "Bu senün gayretün kan! Atañ dedeñ yurdunu ve bizüm atalarumuz dedelerümüz yurdlarını ve yurdlaru-

muızı bu Türkler aldılar, gözlerümüze karşı tasarruf iderler. İmdi sen hûd pâdişâhuñ mukarrebisin.” didiler. “Cehd eyle kim bu halka bir re’y ü tedbîr-ile kim bu halk bu şehriñ ‘imâretinden el çekeler ve girü evvelki gibi bu şehir bizüm elümüzde kala.” didiler. Vezîr dahı eydür: [184a] “Buña şol mukâta’a evvelde komışlardı, anı pâdişâha diyüp girü ko-duralum.” didi kim “Bu halk dahı milkler yapmaktan el çekeler. Bu şehir o sebeble girü harâba vara. Âhir girü bizüm tâ’ifemiz elinde kala.” didi. Andan soñra bir gün sürdi pâ-dişâha vardı. Bir münâsebet-ile mukâta’ayı girü aındı. Pâdi-şâhı râzı eyledi, ihdâs itdi. Bu mugvî mel’ûn kâfirlerüñ biri-siyle bir adı Müsülmân dahı koşdılar ve ol mugvî kâfir ne didi-y-ise yazdılar, hiç bir vech-ile kimseyi söyletmediler.

SÜ’ÂL.— Eger sorarlarsa bu vezîr kim?

CEVÂB.— İstanbul esîri Rûm Muhammed’dür kim soñra anı pâdişâh it gibi bogdurdı.

SÜ’ÂL.— Sultân Muhammed Han-ı Gâzi İstanbul’da ne yapdurdı?

CEVÂB.— [184b] Sekiz medrese, orta yirinde bir ulu câmi’ ve câmi’ mukâbelisinde bir ‘âlî ‘imâret ve bir tarafında dârü’ş-şi-fâ ve bu medreseler ardında her birinüñ bir tetimmesi dahı vardur; sûhteyân-içün. Ve bundan gayrı Hazret-i Eyyûb Ensârî üzerinde bir ‘imâret ve bir medrese ve bir câmi’, üzerine Hazret-i Eyûb Ensârî’nüñ bir ‘âlî türbe yapdurdı. [125]

Nazm

Cihanı ma’mûr iden ‘adl-i hanlar
Ve’ger zulm itse hem dökile kanlar

Sebeb kodı bu hanı Hak cihana
Ki Hakk’a togrı gide cümle cânlar

Şerî’atüñ nizâmı han elinde
Kodı Hak kim ola şer’î beyânlar [185a]

Dîn ü dünyâñı ma’mûr olmaga bil
Sebebdür şer’i tuta cümle hanlar

Âşıkî yaz menâkıb Âl-i Osmân
Ki bu âle du’â ide ‘ayânlar

Ve-lehu

Ne kim ider kişi kalmaz yanında
Bulur ya ogul ya kız tatlu cânında
Meseldür bu sözüm dinür ezelden
Yazılır cümle 'âkil dîvânında
Ne sanursın bu halka sen yavuzluk
Komaz bil Hak anı kimse cânında

Bu sebebdan bu halk İstanbul'un 'imâretinden kaçmaga başladılar.

Ne tâlî' tutdı İstanbul cihanda [185b]
Ki hükmi ber-karâr olmaz bu cânda
Televvün olsa pâdişâh sözinde
Olur memleketi dâyim ziyânda
Husûsâ kim kâfir ola vezîri
Zarar ister olur dâyim îmânda

Bu şimdiki mukâta'a olmasına Rûm Muhammed sebep oldu.

BÂB [124]

Anı beyân ider kim İnez
ne sûret-ilen fetholındı ve sebep ne oldu.

Bir gün Fire'nün [Firecik] kâdısı hünkâra gelmişdi kim vilâyetinün hâlini bildüre; İnez kâfirlerinden bu vilâyet ne hâlde-dür. Ol kâdî pâdişâha el öpmege girdi. El öpdükden sonra pâdişâha eydür: "Devletlü sultânüm! Bu Fire vilâyetinün ve İpsala vilâyetinün hâlları be-gâyet mükedderdür; bu sebebdan kim İnez kâfirleri Müsülmânıguñ esîrini kullandurmaz. Müsülmânların esîri dâyim kaçarlar, İnez'e girür. İssi ardınca varıcak eger dâyim görüp bildükleri adam olursa bir sehel nesne virürler ve illâ dögerler, giderler ve kendüyi dahı vakt olur esîr iderler. [186a] Ve bu İnez höz evvelden İstanbul'a ta'allukdur. Zîrâ İstanbul tekürinün kavmidür."

Pâdişâh dahı eydür: “Mevlânâ! Hak te’âlâ oñara.” dir.

Hemîn ki kâdı gitdi, hünkâr kulu Hâs Yûnus’ı okutdı, getürdi. Eydür: “Bre Yûnus! [126] Tîz iskeleye var. Re’îslere habar eyle, ‘ale’t-ta’cîl on pâre yarar kadirge tonaduñ. Kulumlan ve hem hâzır olan ‘azab-ıla ve eyü yarak görüñ dahı varuñ İnez’e, anuñ limonına girüñ, ve illâ ol araya varmayınca bu habarı kimseye bildürme.” didi. “Uş ben dahı kurudan inşâAllah varurın İpsala’ya inerin.” didi.

Yûnus Beg pâdişâh buyurduğı emre imtisâl idüp buyruğı yirine getürdi. Hemân Allah’a sığınup yörüdi, İnez’üñ limonuna girdi. Pâdişâh dahı bu [186b] taraftan yöriyüp ‘asker-ile İpsala’ya vardı. Tekür dahı gördi kim kurudan ve deryâdan Türk geldi, yanındagı kâfirlere eydür: “Beni dahı Türk esîr itmek diler.” didi. Fi’l-hâl mâlını ve ‘avratını ve bir mahbûbe kızını dahı aldı toğrı hünkâra getürdi ve cem’î sipâhîlerini bile alup geldi. Pâdişâh dahı teküre ve sipâhîlerine eyü dirlikler itdi. Şehrüñ hâlî kalan evlerini etrâfdan gelen Müsülmânlara virdi ve girü kâfirlerinüñ oturanlarını mukarrer itdi. Ve nice kiliseleri mescidler itdi ve çañlarını ve çañlıklarını bozdurdi. Ve şehrün karşusunda bir hisâr dahı var-ıdı; Tanoz dirlerdi, ada-y-ıdı. Anı dahı feth itdi. Limoz dirlerdi, bir dahı var-ıdı. Anı dahı feth [187a] itdi. Ve cem’î İnez vilâyetini zabt itdi.

Ve bu fethüñ târîhi sekiz yüz elli yidisiyle sekizi arasında vâki’ oldı Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde.

Nazm

İnez’de yandı çırak-ı İslâm hış

Gâzi Han gördi anı kıldı hurûş

Kıram Hak düşmenin alam diyârın

Kaçalar gâzilerden hemçü ser-pûş

Âşıkî yaz menâkıbını hanuñ

Ki virmişdür saña çok zer ve mevçüş

BÂB [125]**Anı beyân ider kim Niköpri****ne sûret-ilen feth olundu ve hem kimüñ elinde-y-idi.**

Vilkoglu [187b] despot elinde-y-idi. Despot ölicek İshâk Beg oğlu İshâ Beg habar göndürdi. Pâdişâh dahı İshâ Beg'e eydür: "Laz vilâyetini girü ehl-i İslâm itmek dilerin kim eger Hak te'âlâ virürse. İmdi sen ol vilâyetüñ kadîmisin. Aña ne sûret-ilen varmak gerekdür; anı baña bildür." didi. İshâ Beg dahı cevâp göndürdi kim: "Devletlü sultânüm! Fursatüñdür, her ne vech-ile gelürseñüz gelüñ." didi.

Hemân-dem pâdişâh İslâm leşkerin cem' itdi; niyyet-i gazâ, didi ve yörüdi. Üsküp'den berü Kara Tonlu tagından vardı, öte yüze aşdı. İshâ Beg dahı anda gelüp hünkâr-ıla buluşdı. Andan pâdişâh İshâ Beg'e göndürdi kim: "Var bu hisârı emn ü emân-ıla dile görelüm ne dirler." İshâ Beg dahı vardı [188a] hisârı dizdârından diledi. Dizdâr eydür: "İshâ Beg bizüm dînimüzde pâdişâhına hâyin olmak yokdur." dir. İshâ Beg eydür: "Hey ebleh! Pâdişâhuñ hûd öldi." didi. "Ya siz şimdi kime pâdişâh dirsiz?" didi. Cevâb-ı dizdâr eydür: "Bosna kralınuñ 'avratı despotuñ kızıdır ve ol kız bizüm pâdişâhumuzdur." didi. İshâ Beg eydür: "Hey bre ahmak kâfirler! Hiç bilür misiz, bu gelen Sultân Muhammed Han-ı Gâzî'dür. İstanbul'ı görmedüñüzse bari işitmedüñüz mi kim ne'yledi? Neyi gerekse söylersiz." didi. Dizdâr eydür: "Hele gelsün görelüm." didi. Andan soñra devlet-ilen pâdişâh dahı gelüp hisârüñ üzerine kondı. Hemân cenge başladılar. [188b] Bişinci günde hisâr feth olundu. Vilkoglu'nuñ mübâlaga gümüñin buldılar hisârda. Pâdişâhuñ hazînesine getürdiler. Hisâra Müsülmânlar kodılar ve bu hisârüñ kâfirlerinüñ i'timâd itdüklerin de yirinde kodılar ve i'timâd itmediklerin hisârda mesâlih ne vech-ile olursa gördiler, kayd itdiler.

Andan Tirebçe hisârına vardılar. Hemân-dem vardukları gibi taş hisârı feth olundu. Anda dahı mübâlaga mâl buldılar. Alup pâdişâhuñ hazînesine getürdiler. Ammâ ol hisârüñ kulesi bir nice gün ceng itdi. Âhir bir gün anı dahı feth

itdiler, Hakk'ı'nı 'avnilen. Ol kadar mâl buldılar ol hisârda dahı haddin ve hisâbın Allah bilür ancak.

Ve andan öte bir hisârcuk dahı [189a] vardı. Aña Evrenezoglî İsmâ Beg'i göndürdiler. Ol aradan Evrenezoglî İsmâ Beg varmadın kâfirler hisârı oda yakmışlar, kendüleri kaçup gitmişler, hisâr boş kalmış.

Hünkâr kim İsmâ Beg'i göndürdi, kendü İzbeçen'den Kösova'da Gâzi Hünkâr şehîd olduğu yurda geldi. Ol bunda çok 'atâlar itdi ve nî'metler bişürtdi, anuñ rûhi-çün ve gâziler rûhiyçün yinildi ve du'âlar olundu.

Nazm

Bu han kim fazl-ı Hak yoldaş idindi

Kamu halk bil anı kim baş idindi

Bu hana düşmân olan 'âlem içre

Belâ vü zehr-ü mârı aş idindi [189b]

Bu hanuñ nesline kim du'â itmez

Başına bil külâhın taş idindi

Se'âdet tâcın urdı Hak bu hana

Zuhûr-ı hikmete nakkâş idindi

Âşıkî yaz menâkıbını bu hanun

Ki berr ü bahri cümle bahş idindi

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz elli sekizinde vâki' olundu; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde kim ol Sultân Murâd Han-ı Gâzi oğludur.

BÂB [128] [126]

Beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi

Biligrad'a düşdi ve anda n'eyledi

ve âhir n'oldı, anı bildürür.

Sultân Muhammed Han-ı Gâzi leşker-i İslâmı cem' [190a] itdi; "Nıyyet-i gazâ" diyü Biligrad'a yörüdi ve Tuna suyına dahı gemiler yörütdi. İstanbul'dan bozdurduğu bakır atı ve-

dalı [vidalı ?] haçı ve dahı çañlarını kim bozmışdı, topar dökdüirdi, Biligrad'a iletdi. Ol toparı kurdılar ve atdılar, cen-ge başladılar. Tayı Karaca Rûmili beglerbegisi-di, hünkâra eydür: "Devletlü sultânüm! Ben kuluña destûr vir, Tuna'yı öte geçeyüm." dir. "Hisâruñ karşusunda oturayum." dir.

Bu tedbîre Rûmili'nün cemî' begleri râzı olmadılar; anuñ-çün kim eger Biligrad feth olunacak olursa bize çift sürmek lâzım gelür." didiler. "Zîra gayrı yirde düşmânumuz kal-maz." didiler. "Ve bu hisârı alup bir avuç kâfiri tagıdacak [190b] olursavuz hâlümüz n'olur" didiler, hîleler itdiler.

El-hâsıl-ı kelâm Biligrad'ı almaga beglerün himmeti, *safâ-ları* olunmadı. Nâgâh bir gün gördiler kim Karaca geçmek istediği yire mübâlaga küffâr leşkeri çekdi, Yanko mel'ûn önlerince gelüp kondı ve su yüzinden mübâlaga gemiler dahı getürdiler. Bu kez ceng dahı ziyâde olınmaga başladı tarafeyinden.

Nâgâh bir gün Karaca Beg meterisinde hisâra top atdurıyo-rurken kendülerün meterisi tahtasına hisârdan bir pırankı gelüp tokındı. Meteris tahtası düşdi, Karaca Beg'e tokındı, şehîd oldu.

Gemiler de bu tarafda su yüzinden ceng iderlerdi. Nâgâh gemilerün dahı bir niçesi helâk oldu. Hünkâr eydür: "Hey gâziler! Yörimek gerek!" diyü yöriyiş itdiler. Hünkârün kendü [191a] kulları yörirdi. Rûmililü hâyin olup yörimediler. Kul hisâra kuyuldu. Kâfirler gördi kim yöriyiş bu taraf-dandır, cemî' küffâr kuluñ üzerine yörirdiler. Kulları girü kıçına döndürdiler ve niçelerini şehîd itdiler. Pâdişâh dahı at arkasına geldi. Eydür: "Hey gâziler! Dahı ne turalum ve ne'yilersiz." diyüben hemân küffâr üzerine yörirdi. Garîb yi-gitler pâdişâh-ıla bile depdiler, küffârün ardını girü hisâra koydılar ve mübâlaga kâfirler kırdılar. Ve ol def'ada gâyet 'azîm ceng olundu. Ve hisâruñ alınmamasına Rûmili'nün hi-yâneti zâhir oldu. Pâdişâh ol aradan göçdi, devlet-ilen girü vilâyetine teveccüh itdi.

Nazm [191b]

İki leşker dürişüp olsa 'arbe
 Kimine kılıç irer kimine harbe
 Kimi kaçır anı kovar bulunmaz
 Er olan karşı varur oka darba
 Gâziler togrı olur dîn yolında
 Salalar dîn kılıcın şarka garba

Ve bu gazânûn târîhi hicretüñ sekiz yüz almış birinde vâ-ki' olundu. Ve bu târîhde iki 'azîm kuyruklu yıldızlar togdı; birisi garbda ve birisi şarkda vâki' oldu.

BÂB [129] [127]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
 kim ogullarını ne sûret-ilen sünnet itdi;
 biri Bâyezîd Han'dur ve biri Mustafâ [192a] Çelebi'dür,
 ve hem ol düğün kanda olundu.

Sultân Bâyezîd Amasiyye'de olurdu; anı dahı getürdi. Ve Mustafâ Çelebi Ma'nisa'da olurdu; anı dahı getürdi. Bunlaruñ cemî'isi Edrene'ye geldiler. Düğüne bünyâd uruldu. Et-râfa okuyıcılar gönderildi ve cemî'i sancak begleri geldiler ve her şehrüñ uluları ve a'yânları geldiler, Edrene'nüñ nevâhisine toldılar ve bir nice günlük yollar leşker oldu düğüne gelenlerden. Destûr oldu, pâdişâhuñ otakların ve haymelerin Ada'ya kurdılar. Pâdişâh dahı devlet-ilen Ada'ya geçdi, otagında oturdu.

Habar oldu, her tarafuñ halkı tâyife tâyife vaktulu [vakıtlı] vaktı-y-ıla geldiler. Evvel 'ulemâ-i vilâyet da'vet olundu. Pâdişâh dahı devlet-ile serîr-i [192b] –Sultân Muhammed [?]-saltanata geçüp oturdu. Sağ tarafına Mevlânâ Fahreddîn Fâzıl oturdu ve sol tarafına Mevlânâ Tûsî Fâzıl oturdu ve pâdişâhuñ mukâbelesinde Mevlânâ Şükrullah-ı Fâzıl oturdu. Emr olındı; huffâz Kelâm-ı Mecîd-i Rabbânî okudılar. Bu oturan 'ulemâ bu okunan âyetlerüñ tefsîrlerin itdiler. İlmî

sohbetler olundu. Andan sonra destûr olundu hoş-hanlara; latîf ve garrâ medihler ve gazeller okundu. Pâdişâha lââyık sohbetler olundu. Ve andan sonra destûr oldu; somâtlar çekildi, ni'metler iftâr olundu. Ta'âmdan sonra gine hoş-hanlar okudılar. Andan sonra Kurân okundu. [193a] Ve 'akabince şeker âletlerin getürdiler, her ehl-i 'ilmün önüne sini kodılar. Bu 'ulemânun hizmetkârları fotalar toldurdılar. Fakîr dahı bir fota toldurup hizmetkâruma virdüm. Andan sonra pâdişâh bu 'azîzlere ihsânlar ve hil'atler buyurdu. Niçeler fakîr geldi ganî gitdi bu pâdişâhuñ eyyâm-ı devletinde ve nizâm-ı saltanatında.

Nazm

Bu dem kim şâh ogulları sünnet itdi
Fâzıllar 'izzet-ile geldi gitdi
Yinildi dürlü ni'met lezzet-ile
Gıdâ-yı rûhanîler 'akla gitdi
O demde Âşıkî çok şeker aldı [193b]
Niçe kâdi şeker hammâlı oldu

Ve ikincisi gün fukarâ tâ'îfesi da'vet olundu, anlara dahı ta'zîmler oldu. [130] Pâdişâhuñ 'atâları hâllü hâlince bunlara dahı yitişdi ve bunlara dahı işâret olundu; kânûn-ı fukarâ üzerine edeblerin gösterdiler pâdişâha. Bunlar dahı be-gâyet hoş geldi.

Ve üçüncü gün ümerâ-yı vilâyet da'vet olundu. Ve hem bunlara dahı kânûn-ı pâdişâhâne niçe günler sohbetler ve 'işret olundu. Bir niçe günlük yirler yarar atlar yarag idüp segirdiler, mübâлага ögdüller virdiler. El-hâsıl-ı kelâm bu segirden atlardan hiç biri mahrûm komadılar.

Anuñcün kim her pâdişâh bir cem'iyet kim ider kendüye lââyığına göstermek-içün ider *kim* kendü 'azameti şevketini [194a] göreler. Ve bu pâdişâh dahı 'azametini temâm gösterdi.

Dügün iden görünür mikdârından
Ki mahabbet ire sevdük yârinden

Görürler şâdide dost biri birin
 Ki ne harç olısar dünyâ varından
 Şular kim hisset-ile düğün itdi
 Habardâr olmadı nâmûs 'ârından
 'Âşıkî bu düğün kim han idüpdür
 Niçeler geldi hem Bagdad şarından

Ve bu mübârek düğünün târihi hicretün sekiz yüz altmış birinde vâki' olundu; Edrene'de, Meriç suyunun arasında, Ada'da.

BÂB [128]

Beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi

Mora vilâyetine [194b] ne sûret-ile vardı

ve hem anda n'eyledi ve nice feth olundu.

Meger bir *gün* Sirez'den bir kişi Ballubatra'ya [Balyabadra-Patros] varmış; görse kim bir niçe Müsülmânlar 'avratını ol kâfirler kullanurlar ve illâ be-gâyet zecr iderler. Mahfîce bu kişi sorar bu 'avratlara kim: "Hey bîçâreler! Bu dîn 'âsîlerinin vilâyetine ne sûret-ile düşdüñüz kim bu kâfirlere böyle hidmet idersiz." demiş. Bu 'avratlar aglaşuban eyitmişler: "Hey kişi hemân bizi sanma. Nice bizüm gibi bîçâreler dahı esîr olmuşdur." demişler. "Ve bizüm hâlümüzi Allah bilir. Andan gayrı kimsene bilmez." demişler *ve dahı aglamışlar*.

Ol aradan ol kişi togrı Edrene'ye gelüp pâdişâha buluşdı. Ve ol gördüğü Müsülmân 'avratlarının hâllarını bildürdi. Ve o gâh gördüğü gibi aslı-y-ıla [195a] habar virdi. Pâdişâh bu habarı işidicek gayret-i İslâm galebe itdi. Cemî'i 'asker-i İslâmı cem' itdi. "Niyyet-i gazâ", diyüp Mora vilâyetine yörüdi. Togrı körfeze vardı, feth itdi. Ve her hisâruñ kim üzerine vardı Hak te'âlâ anı bu Sultân Muhammed-i Gâzi'ye müyes-ser itdi. Ve ol vilâyet-i Mora temâm feth olundu ve cemî'i hisârlarının [131] mâlını ve esîrini aldı, tasarruf itdi ve gâzilerinin cemî'isini ganî itdi. Âhir andan Üsküb'e teveccüh itdi.

Amma pâdişâh kim Mora'ya teveccüh itdügi eyyâmlarda Mahmûd Paşa'yı dahı Laz vilâyetinüñ bâkisin feth itmege göndürmiş-idi. Mahmûd Paşa dahı yörüdi, Gügercinlik hisârını ve Sava'yi [Ressava] [195b] ve Görüce'yi [Kuruca] ve *Biran'ı* [Branikvac] ve bir nice hisârları dahı bile aldı. Ol vilâyeti temâm feth itdi. Ve Biligrat'ın üzerindeki havâle'yi kim Sultân Murâd yapdurmış-ıdı, anı Mahmûd Paşa meremmet idüp muhkem itdi. Ve andan yörüdi, Yillüyurd'a vardı. *Andan yörüdi. Mahmûd Paşa dahi Üsküb'e vardı.* Anda hünkâr-ıla buluşdı. Anda dilediler kim 'asker-i mansûra destûr vireler. Mahmûd Paşa eyitdi kim: "Devletlü sultânüm! Üngürüz kâfirinüñ cem'iiyeti vardır, dirler. Bu tarafa togruldu gelür." dirler. Bunlar bu tedârükde-y-iken habar geldi kim: " Biligrat'dan Üngürüz mübâlaga leşker-ile geçeyorur." didiler.

Bu habarı işidicek Anadolu 'askerine sancak sancak *ziyâde* harçlıklar [196a] virdi. Emr olundu kim leşker-i İslâm dahı Polava'ya çıkalar ve hem ba'zı leşker varup göreler kim küffâr kankı tarafa deprenür. Pâdişâh dahı hâzır ve müheyyâ oldu kim göçe-y-idi. Habar geldi pâdişâha kim: "Uşda küffâr leşkeri geldi." didiler; ve illâ Hakkuñ 'inâyetinde Tahtalı'da hayli gâziler hâzır bulundılar. Küffâr bu gâzilerden gâfildi. Tahtalı'ya kâfir segirdim itdi kim şehrini yagma ideler. Küffâr leşkeri etrâfa yagmaya tagıldı ve perâkende oldu. Hemândem gâziler dahı Allah'a sığınup tekbîr getürdiler. Bu kâfirlerüñ ulu sancagı üzerine hücum itdiler. Kâfir leşkeri gördiler kim bunda ehl-i İslâm leşkeri var-ımış, savaşmak [196b] kayısı kalmadı. Küffâr leşkeri sındı Hak Teâlâ 'inâyetinde, Allahü ekber! Dahı gâziler mübâlaga kâfirler kırdılar, bir niçe ulu banlar dahı tutdılar. hünkâra ulak geldi kim küffâr sındı ve 'akabince bir iki günden soñra küffârın sancakların ve anda tutılan banları getürdiler. Ve ol küffâr leşkerinden sehel kâfir kurtuldu. Ekseri *leşker-i* İslâma destûr virdiler.

Ve hem ol zamânda re'âyadan çift akçasın yigirmi iki alu-nırdı, ol seferde uzak olmanın emr itdi pâdişâh sipâhîye, otuz ikişer aluñ, didi. Bu şimdiki otuz ikişer alınan akça ol zamânda bünyâz olundu.

Fakîr dahı ol zamânda kim Üsküb'e [197a] varmış-ıdum

pâdişâhuñ ihsânın uma; ihsân dahı yitişdi ma'a ziyâdetin.
Ve hem ol vakit Mevlânâ Gürânî 'Arabistân'dan tekrâr gel-
miş-idi, Bursa kâdılığı aña ol seferde virdiler.

Nazm

Muhammed Han ki Hak mu'în oldı
Gâziler cümlesi mün'im oldı

Bu han kim kâfire saldı kılıcın [132]
Kamu kâfir cihanda magbûn oldı

Bu hanuñ heybeti tutdı cihanı
Bu han kamu handan key muhsin oldı

Salâbetin işiden hep selâtın
Tagıldı 'aklı bunlar mecnûn oldı

Çü toldı şarka garba 'adli bedli [197b]
Menâkıb Âl-i 'Osmân mevzûn oldı

Bu hana kim mutî' oldı cihanda
Se'âdet buldı tâlî' meymûn oldı

Âşıkî Âl-i 'Osmâna du'âcı
Du'â ehli cihanda makbûl oldı

Ve bu fethüñ ve gazânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış
birinüñ âhirinde vâkî' olundu; Sultân Muhammed Han-ı
Gâzi elinde ve kulı Mahmûd Paşa elinde.

BÂB [129]

Anı beyân ider kim Mesevri ve Londura ve Yılduz;
bular ne sûret-ile feth olundu
kim bunlar Mora vilâyetinüñ kilîdleridür.

Ve Mora agzında kim Germe hisârı var-ıdı, anı Sultân Mu-
râd Han yıkmış-ıdı. Ol hisârlar üzerine deñiz tarafından
[198a] kâfir leşkeri geldi, ol hisârını girü yaptı. Ol alınan vi-
lâyetde olan Müsülmânlar ol hisârlaruñ içeri vilâyetinde
kaldılar. Sultân Muhammed-i Gâzi'ye habar geldi kim:

"Küffâr Germe hisârlarını deryâ tarafından gemilerle gelüp yaptı. Müsülmânlar iç yüzde kaldılar, didi. Hemân pâdişâh dahı Mahmûd Paşa'yı tîzcek göndürdi Rûmili leşkeri-y-ilen. Mahmûd Paşa dahı togruldu Germe'nün üzerine gitdi. Pâdişâh dahı bir nice eyyâmdan soñra Mahmûd'uñ ardınca göçüp gitdi. Mahmûd yöridi, Germe hisârına yakın vardı. Ol zamânda Mora'nuñ sancagı begi Elvân Begoglu Sinân Beg-idi. Körfez hisârına girüp otururdu. İşitdi kim Mahmûd Paşa geliyorur-ımuş Müsülmânlara [198b] dahı habar itdi, kendü dahı hisârdan harekete başladı.

Ve bu Germe'de olan kâfirlerüñ casusları var-ıdı. Gelüp casus kâfirlere habar virdiler kim uş Türk mübâлага leşkerile geliyorur. Bu sabâh öñi bunda yitişür, didi. Küffâr kaçmak hareketine başladı. Sinân Beg dahı hisârdan çıktı. Kâfirler bildiler kim Türk kendülerin kırsa gerekdür. Gördiler hâl böyledür. Gemileri deñiz kenârında hâzırdı, gemilere koyuldılar ve kimi koyulmak yaragında. Bu tarafda Mahmûd Paşa'ya dahı habar yitişdi kim: "Küffâr kaçdı gemilerin kolaylayuyorurlar." didiler. Mahmûd Paşa birkaç yüz yarar gâziler seçdi, gâyet üründisin. Yortum idüp segirdim itdiler. [199a], [132] Henüz küffârüñ ardı gemiye giri yörürken basak düşdiler. Hayli kâfirler alı kodılar ve diri tutdılar. Mahmûd Paşa ol arada turdu ta pâdişâh gelince. Çünkim pâdişâh birle bulışıcak ol aradan yörüdiler, Mesevriye'yi ve Londura'yı ve Yılduz hisârını feth itdiler.

El-hâsıl-ı kelâm, ol seferde altı pâre hisâr feth olundu ve bu hisârlar Mora'ya tâbi'-idi ve illâ anlara Karluili dirler-idi. Ve hem bu feth olunan hisârlaruñ beglerine Karluoglanları dirler-idi. Ve ol dahı pâdişâha gelmiş-idi. Anuñ dahı 'ömrini temâm itdiler.

Andan geldiler Ağıboz [Eğriboz] nevâhisine ugradılar. Aña dahı bir rakam çekdiler.

Ve bu gazânuñ târihi hicretüñ sekiz yüz altmış dördinde vâkî' [199b] olundu. Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinden feth olundu. Ve bu târîhden öñdince Bursa oda yandı; çok Müsülmânlar helâk oldılar mâllarılan.

BÂB [130]

**Anı beyân ider kim Semendire [Semendria, Sandrew]
ne sûret-ile feth olundu.**

Çünkü pâdişâh devlet-ilen İzvornıg'a [Swornik] teveccüh itdi, Bosna kralı ol demde Semendire'ye hâkim olmuş-ıdı. Kır-
ral-ı Bosna şöyle tasavvur itdi kim pâdişâh kendü üzerine
gelür diyü; gâyetde ihtirâzından nâgâh üzerüme gelmesün,
diyü adam göndürdi kim: "Semendire'yi pâdişâha virdüm."
didi. Ve hem ol zamânda Mahmûd Paşa'nuñ karındaşı Se-
mendire'nün içinde olurdu. Semendire'yi cemî'i aña ismarla-
mışlar-ıdı ve kiral içinde olmaz-ıdı. Mahmûd Paşa karında-
şına adam göndürdi [200a] kim Semendire'yi Türk pâdişâhı-
na virdüm, didi. Bu tarafda Mahmûd Paşa hûd karındaşıla
dâyim birbirile adam gönderüp habarlaşurlardı. Semendi-
re'yi virmesine râzı olmuş-ıdı. Âhir Bosna kiralına ol kadar
sözler dimişlerdi kim kiral dahı işidüp râzı olmuş-ıdı.

El-hâsıl-ı kelâm, Semendire'yi virmege râzı oldılar. Mah-
mûd Paşa'nuñ karındaşı kırالا habar göndürdi kim "Se-
mendire'yi Türk'e virdüm, dimişsin. Virürin ammâ mec-
mû'ı esbâbın bile virürin." didi. Kiral dahı "Vir!" didi.

Bu tarafda hemân Mahmûd Paşa[nuñ] karındaşı, habar
göndürdi karındaşı Mahmûd Paşa'ya kim: "Adamuñuz
gönderüñ gelsün. Semendire'yi zabt idüñ ve hisârına adam
koñ, berkidüñ." didi. Hünkâr İzvornug'a [İzvornik, Swor-
nik] varmadın [200b] Semendire hisârına varan adamlarına
Semendire'yi teslim itdiler. Çünkü Semendire'yi zabt it-
dükden soñra çañlarını yıkdılar ve keliselerini mescidler it-
diler, içinde hutbe-i İslâm okundu Sultân Muhammed-i Gâ-
zi Han adına. Vilâyet-i Lâz temâm feth olundu, Hak te'âlâ-
nuñ 'avn ü 'inâyetile.

Nazım

Temâmet İslâm hükm itdi Lâza

Temerrüd kâfiri hep kaçdı saza

Yöridi şevket-i İslâm o ilde

Lâzuñ mahbûbları başladı nâza

Devoyko yovanoc moya lü bim dir [134]
Ki lü bim bağladı göñülde râza

Semendire'de kondı yîñiçeri
'Azablar akça sayar oldu kaza

Çü Lazı zabt itdi Han Muhammed
Sen imdi 'Âşıkî târîhi yaz a

Sekiz yüz altmış dört buña târîh
Sınâba tut kulak gelen âvâza

Ve hem Amasrıya han himmeti var
Gide kış kim gemiler ire yaza

BÂB [131]

Anı beyân ider kim Amasrı ne sûret-ilen feth olundu.

Bu Amasrı Karadeñiz kenârında ehl-i İslâm arasında bir hisârdur ve pâdişâhı Firenkdür ve bu cemî'i Anatolî'nuñ kim esîri kaçsa ol hisârda girürlerdi. Ve hem bu Amasrı kâfirleri dahı gâh gâh deñiz yüzinden [201b] çıkup harâmîlik iderler-idi. Ve kâfirlere kim sorsalar eydürler-idi kim: "Gayrı vilâyetüñ gemisidür." dirlerdi. Ve bunlaruñ hâli ve kâli sultânü'l-mücâhidîn Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'nüñ kulagina yitişdürdiler kim bu kâfirler Müsülmânlara bunuñ gibi hareket iderler-imiş. Pâdişâh eydür: "Mahmûd! Ol hisâr ne yirdedür kim anı benüm atam, dedelerüm almadılar." dir.

Mahmûd Paşa eydür: "Devletlü sultânüm! Bunuñ alınmaduğına sebep bu ola kim Hak te'âlânüñ hikmetinde, bu hisârı dahı sultânüm feth ide. Takdîr-i ilâhîde böyle mukadder olmuş ola." dir.

Pâdişâh eydür: "Mahmûd tîzcek tedârükin it kim varalum, Allah takdîrinde her ne kim müyesser oldu-y-ise anı dahı kim [202a] görelüm." dir.

Mahmûd Paşa dahı gemiler tonatdı, yarar yoldaşları cem'idüp gemilere koydı, Amasrı'ya göndürdi. Bu taraftan pâdişâh dahı kurudan yörüdi, Bolu'dan vardı, Amasrı'ya indi.

Öte tarafda İsfendi-yaroglı İsmâ'îl Beg dahı Sınab'a indi, gitdi. Âhir işitdi kim pâdişâh Amasrı'ya varmış İsmâ'îl Beg dahı hünkâra eyü pişkeşler göndürdi ve hünkâr dahı Amasrı'nun üzerinde otururdu. Gemiler dahı deryâ tarafından gelüp Amasrı'nun limonına girdiler, lenger saldılar ve balamar çıkardılar, bağladılar.

Amasrı hisârının tekûri gördi kim müşterî be-gâyet ke-rimdür eger satsa; [202b] satmasa da cebrî alır. Tekür ya-nındağî kâfirler eydür, yoldaşlara eydür: "Ben bu hisârı bu gelen müşterilere virürin minnet-ile, yoh-ısa müft alur-lar ve bizi dahı kırarlar." didi. "'Avratlarımızı, kızlarımızı dahı esîr iderler." didi. "Ve bağırlarına basarlar." didi. "Ve oklarımızı uvadurlar ve yaylarımızı yasarlar." didi. "Ve kendü kılıçlarımızla kendü boyunlarımızı keserler." didi. "Ve kılıçlarını bizüm boyunlarımıza asarlar." didi. "Bu hâller bizlere olmadın bu hisârı eylük-ilen virmek yegrekdür." didi. Kabûl idüp kâfirler râyı begendiler, "Eyle it." didiler. "Bizüm saña muhâlefetümüz yokdur. Sen ne dirseñ biz aña mutî' ve münkâduz." didiler. Tekürini kendüsi pâdişâha göndürdiler. [203a], [135] Hisârın kilîdini bile getürdi ve bir niçe mu'ayyen kâfirler dahı bile çıkdılar, hisârı teslîm itdiler. Pâdişâh dahı bu mu'ayyen kâfirleri İstanbul'a göndürdi ve mâllarını bile virdi ve bu kâfirlerden hiç birisin esîr itmedi.

İfligan [İflakan-Eflakan] ilinün ucında pâdişâhuñ bir hisârı var-ıdı. Anuñ halkını bunda Amasrı'ya getürdi. Bir 'âlî kelise'yi câmî' itdi. Hutbe-i İslâm anda dahı okundu Sultân Muhammed Gâzi adına ve hem bir kâdı nasb itdi.

Nazm

Bu İslâm bucagında küfr i zulmet
Amasrı olmuş-ıdı dâr-ı zillet

Velî bir burka'ı kalmışdı ancak [203b]
Getüre han anı kim dege nevbet

Bu han zulmete varsa nûr ider bil
'Âşıkî Hakka şükr it câna minnet

Ve bu fethüñ târihi hicretüñ sekiz yüz altmış dört *ile* bişi arasında vâki' olundu ve hem bu fetihler Sultân Muhammed Gâzi elinde olundu.

BÂB [132]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi Sinab'ı ve Kastamonu'yı ve cemî'i vilâyetini pâdişâhı-y-ıla ve Koylu Hisâr'ı ve Tarabuzon'ı bir seferde mecmû'ını ne sûret-ile feth itdi bunları, anı bildürür.

Nazm

Olaldan 'ömr-i devlet kuvvet-i şâh
Uzattı devlet eli kabza-i râh [204a]

Cemî'i ili yolu kapladı han
Güneş gibi o gündüz gice çü mâh

Bu han mu'ciz-i Ahmed'e irişdi
Çerisi evliyâlar mu'în Allah

Göñülden çünki niyyet itdi pervâz
İrer maksûdına bâ-püş t ü penâh

Uzun Hasan'dan ol işitdügün hadesleri pâdişâh-ı Rûm ki Sultân Muhammed'dür, olaruñ def'ine meşgûl oldu. Bu niyyet-içün bir gün Mahmûd'a eydür: "Bu benüm hâtırumda birkaç niyyetlerüm vardır. Anı umaram kim Hak te'âlâ bu ben za'ife anı dahı nasîb ide." didi. "Biri bu kim şol İsfendiyar vilâyetini kim Kastamonu [204b] ve Sinab'dur ve biri dahı Koylu Hisâr'dur ve biri dahı Tarabuzon; bunlar benüm be-gâyet huzûrum giderür ve dâyimâ bunlaruñ hayâli gözümden ve göñlümde müntekîş olup turur." didi.

Mahmûd Paşa eydür: "Devletlü sultânüm! Allah'ıñ 'inâyetinde ve Resûl'üñ mu'cizâtında ve evliyânüñ himmetinde hemîn sultânüm ol tarafa teveccüh itsün. Bunlaruñ cemî'isi hâsıl olur." didi. [136]

Hünkâr eydür: "Mahmûd! Demidür, göreyüm kim ne'ylersin bu bâbda." didi.

Hemân-dem pâdişâh gemiye girdi, Bursa'ya müteveccih oldu. Gemi Mudanya'ya vardı. Anda ata binüp devlet-ile sürdi Bursa'ya vardı. Anda oturdu. Mahmûd Paşa bunda İstanbol'da yüz pâre gemi tonatdı [205a] Sinab'a göndürdi.

Dahı gemiler gitmedin İsmâ'îl Beg'e kul göndürdiler kim bir mektûb-ıla şöyle dirler kim mektûb içinde İsmâ'îl Beg'e kim: "Tarabuzon'a gemiler gönderürüz. Kerem lutf idesiz anı, pâdişâh hâtırı-çün ve dostluk ve mahabbet izhâr itmek-içün anlaruñ maslahatlarını göriviresiz. Ve hem kapudana harc akçasın virüp tururuz. Eger kifâyet itmeyicek olursa, kerem lutf idesiz, pâdişâh Bakır Küresi'nden ta'yîn olınan akçaya andan harç ne-y-ise idesiz. Ve dahı 'azablar edeb-süzlük idecek olursa anlaruñ hakkından gelesiz kim kalanı anı görüp edepsüzlük itmeyeler. Her ne vech-ile olursa [205b] siyâset idesiz. Benüm hâtırum sizlere hôşdur." diyü kuluñ eline bir mektûb virüp göndürdiler.

Kul İsmâ'îl Beg'e gitdi. Mahmûd Paşa Edrene'ye vardı. Rûmili'nüñ 'askerini cem' itdi ve 'azabını, serehorını mecmû' alup Bursa'ya getürdi. Ve Anatolî Beglerbegisi de Anatolî 'askerini Sultânöñi'ne [Sultân öyüğü] cem' itdi, hâzır ve müheyyâ oldu. Mahmûd Paşa dahı Bursa ovasına kondı. Ve cemî' vilâyetlerüñ 'azabı ve 'askerile.

Ol aradan tekrâr İsmâ'îl Beg'e bir kul dahı göndürdiler kim: "Ogluñ Hasan Beg'i yarar yoldaşlar-ıla Engüri'ye gönderesin gele, anda benümle buluşa." didi. Ve hem İsmâ'îl Beg'e dahı her ne kim ol evvelden [206a] varan mektûb-ıla emr olunmuş-ıdı; 'azab leşkerine anı dahı itmişdi. Ve oğlın dahı ol buyurdukları gibi göndürdi. Ve bu taraftan Karamanoglı İbrâhîm Beg bir oğlına dahı leşker koşdı, göndürdi. Pâdişâh Engüri'ye varınca bunlar dahı gelüp Engüri'de buluşdılar.

Nazm

Gör ne tedbîr hîle ider âdemî
Ya'nî kim milk idine her 'âlemi

Sanur kalur kendüye mülki hemîn
Assı oldur kim çeker bunca gamı

'Âkıbet bir arşun yir mülkidür
Kodı gitdi saltanat-ılan demi

İsmâ'îl Beg oğlu Hasan Beg kim Engüri'ye geldi, [206b] hemân tutup kapucılar çadırına kodılar. Ve bu fi'li itmedin İsmâ'îl Beg'ün karındaşı Kızıl Ahmed, pâdişâh katında olurdu, Bolı sancagı anuñ tîmârı-y-ıdı, Mahmûd Paşa anuñ 'aklın ogurlamış-ıdı, aña dâyim eydürdi: "Hünkâr saña atañ vilâyetini sadaka itdi." dirdi. Bu vech-ile berât dahı yazdurup Kızıl Ahmed'e virüp tururdu. Hemân ol vakit kim Hasan Beg'i tuttılar, Hasan'ın sancagını Kızıl Ahmed'e virdiler. Togrı ol aradan Kastomonu'ya göndürdiler. Ahmed Beg yortup Kastomonu'ya vardı. Ol vilâyetün halkı dahı bildiler kim bu gelen Kızıl Ahmed'dür, kendü pâdişâhlarınuñ oğludur; Kastamonu'nuñ halkı cemî' mutî' [137] ve münkâd oldılar.

İsmâ'îl dahı gördi kim vilâyet Kızıl Ahmed'e [207a] döndi, sürdi Sinab'a indi. Hünkâr dahı Kızıl Ahmed'ün ardınca Kastamonu'ya vardı. Andan Sinab'a yörüdi, Sinab'ın üzerine inüp kondı. Hisâruñ kapusın yapdurdı. Ammâ hünkâr hisârdan hayli girü konmuş-ıdı. Kızıl Ahmed ve Mahmûd Paşa sürdiler hisâruñ üzerine kondılar. Mahmûd Paşa bindi, hisâr dibine yakın vardı. İsmâ'îl Beg'i kığırttı, baru üzerine geldi. Mahmûd Paşa aşağıdan eydür İsmâ'îl Beg'e: "Hey begüm! Niçün kaçarsın kim bu vilâyetün halkı cemî'i işitdiler kim gelen Kızıl Ahmed'dür, bu vilâyet anı beglediler ve her sipâhî kim geldi *girü milkinde ve tîmârında mukarrer oldı*. İmdi sen bu bir hisâr-ıla ne kadar turasın kim pâdişâh-ıla münâza'a [207b] idesin." dir. "Ve bu şehriñ limonını dahı elüñden aldılar."

İsmâ'îl Beg dahı Mahmûd Paşa'ya eydür: "Ben pâdişâhdan korkarın kim beni ve benüm oğlancuklarımı helâk ide, dirin." didi.

Mahmûd Paşa eydür: "Hâşâ kim pâdişâhumuzuñ bunuñ gibi fikri ola." didi.

El-hâsıl-ı kelâm, Mahmûd Paşa İsmâ'îl Beg'i inandurdu ve hem kendünün hâslarından ne kadar mâl hâsıl olursa dahı ziyâde tîmârlar vireler ve kendü ne yiri dilerse ol arada tîmâr vireler. İsmâ'îl Beg dahı inanup 'ahd u peymân-ıla ka-

bûl itdi. Paşa gelüp hünkâra habar ne-y-ise bildürdi. Pâdişâh dahı göçüp geldi, hisâra karşı kondı. İsmâ'îl Beg hisâr-dan çıkdı, hünkâra *geldi*, elin öpmek istedi. [208a] Hünkâr eydür: "Sen benüm ulu karındaşumsın. Revâ mıdur kim elüm öpesin." didi, öpmege komadı.

El-hâsıl-ı kelâm, hünkâr hisâra girdi ve her ne kim murâdidur anı tahsîl itdi. Andan soñra İsmâ'îl Beg dahı Dürekâni'ye vardı. Ve cemî' ta'allukâtını getürdi ve oğlu Hasan Beg'i hünkâr-ıla göndürdi. Pâdişâh dahı Kastomonı hisârına ve Ayafni hisârına ve Sinab'a dahı hünkâr kendü kullarından kodı. Ve cemî' vilâyetüñ 'askeri cem' olundı, Kızıl Ahmed'e koşdılar.

SÜ'ÂL.— Hasan Beg seferde kimüñ-ile yöridi dirseñ,

CEVÂB.— Hünkâr aña Bolı sancagını viridi, kendü sancağla yöreüdi.

Nazım

Bir iki gün olan cihana kalma
Ziyândur sevgüsü ziyâna kalma [208b]
Senüñ aduñ fülân söylenür ancak
Hemîn bir sözdür ol fülâna kalma
Yalandur da'vâsı güler yüzüne
Şîvesi pür yalandur sözine kalma

Velehu eydan

Bildüñ mi cihân kimselere ne'yledi nitdi
Güldi yüzine bir iki gün aldadı yitdi [138]
Uçurdı anı sahrâya o hırs u hevesden
Gaflet tuzagın kurmuş-ıdı tiz anı tutdı
Girdi bu cihân bâğına kim bir gülin ala
Hançer gibi dikenî gör cânına batdı
Her nesneyi kim kendünün o sandı cihânda
Kim sanu-ımuş ancak anuñ gayrısı gitdi
'Âşıkî hayâl atına sen binme cihanda
Kim bindi-y-ise gör anı kim âhırı n'itdi [209a]

BÂB [133]

Anı beyân ider kim İsmâ'îl Beg Dürekani'de
esbâbını cem' itdükden soñra ne yire vardı.

Ve cemî'i mâlını ve oğlanlarını ve kızlarını kendü tavarları-na yükletdi, vezîri Şehâbeddin Aga'yı bile aldı ve cemî'i kullarını bile alup Bursa vilâyetinde Yiñişehr'e geldi. Zîrâ hünkârdan Yiñişehr'i ve Eynegöli ve Yarhisâr'ı dilemiş-idi, hünkâr dahı virmiş-idi. İsmâ'îl Beg dahı Yiñişehr'e gelüp mütemekkin olmuş-ıdı.

SÛ'ÂL.— Bu Karamanoglı Engüri'ye geldi dimişdüñ. Hiç añılmadı, dirseñ ya kancaru gitdi?

CEVÂB.— Ol vakt kim hünkâra geldi, hünkâr anı hil'atle-di, girü atasına göndürdi.

Bir dahı şeytânet-i Karaman [209b] beyân ider. Hünkâr Koylhisâr vilâyetine varıcak Karamanoglı, İsmâ'îl Beg'e adam göndürdi kim: "Dön hey tekür kulı! Yinişehr'e var-ma." didi kim "'Osmânoglı'nuñ fursatın bulduk." didi. "Bu tarafdā biz hareket idelüm. 'Osmânoglın ara yirden götüre-lüm. Ben saña mu'ın." didi. Ol tarafdā dahı Hasan Beg'e habar gönderelüm. O da hareket itsün." didi. "Girü sen de vilâyetüñe var." didi.

CEVÂB.— İsmâ'îl Beg eydür Karamanoglı'na: "Bu senüñ sözüñ Müsülmânlığa sığar söz degüldür. Bu söze münâfık-lık dirler. Bir gâzi pâdişâh gazâya gideyorur. Biz anı yolın-dan komak İslâma düşer iş degüldür. Hâssa kim hōd kal'alarında ol [209b] pâdişâhuñ kulları dahı oturuyorurken ve hem memleket dahı karındaşum Ahmed elindedür."

Bu tarafda Karamanoglı melûl, magbûn oldu.

Nazm

Didiler ahmak u mecnûndur ol er
İki nesneyi kim ol heves ider

Biri geçmiş ola giden ho gitdi
Biri muhâl olanı turmaz umar

BÂB [134]

**Muhammed Han-ı Gâzi Koylıhisâr'ı
ne sûret-ile feth itdi ve hem n'olmuş-ıdı.**

Sultân Muhammed Koylıhisâr'a varmadın anuñ bir begi var-ıdı; Hüseyin Beg dirler-idi. Anı Uzun Hasan alımadın ol Hüseyin Beg bir gün avlayı sahrâya çıkmış-ıdı. [210b] Nâgâh Uzun Hasan bunu sahrâda karvamış, hisârına götürmüş. Nâçâr Hüseyin Beg dahı [139] hisârını teslîm eylemiş.

Hünkâr işitmiş kim Uzun Hasan Koylıhisâr'ı almış, hünkâr dahı Rûmili Beglerbegisi Hamza Beg'e buyurmuş, leşker virmiş ve ilden 'azab dahı sürüp "Koylıhisâr'ı üzerine var, cehd eyle kim hisârı feth idesin." didi. "Ve eger feth olmayacak olursa vilâyatındaki köylerini urasın, yıkasın, yakasın; ta kim niçe zamânlar ma'mûr olmaya yaramaya."

Bu buyruğı hünkârdan Hamza Beg işidicek Hamza Beg dahı leşker cem' idüp hisârı üzerine vardı. Bir nice gün 'acâyib cenkler olundu. Âhirü'l-emr gördiler kim hisâr feth [211ab] olunmaz, ammâ il oturur, hisârı kodılar hemân vilâyetini talan itdiler. Nâgâh bir niçe 'azablar bir İrmeni köyine varurlar, bir niçe İrmeni karısını ve kocasını bulurlar, yagmalarlar. Bu karı-lar-ılan kocalara nâ-meşrû' iş işlerler. Bu 'azab tâ'ifesi gâyet mühmellikler eyler. Âhir bu İrmeni keşişleri varurlar, Uzun Hasan'a şikâyet iderler kim: "Evvelki begümüz zamânında bunuñ gibi murdârlıklar bize vâki' olmaydı; ve hem pâdişâhumuz dahı za'îf-idi. İmdi senüñ gibi 'azametlü pâdişâh zamânında karılarumuza ve kocalarumuza bunuñ gibi mühmel hâller vâki' oldu." İli urduktan soñra Hamza Beg kendü vilâyetlerine geldi ve bu kıssanuñ [211b] üzerine bir niçe yıl geçdi.

Sultân Muhammed Han-ı Gâzi Sinab'a vilâyetine varup feth itdükden soñra vardı, Koylıhisâr'ı üzerine düşdi. Her taraftan toplar kurdı. Birkaç top kim hisâra tokındı, hemân-dem hisâr halkınuñ 'aklı şaşdı. Hisârı teslîm itdiler. Pâdişâh emr itdi, hisârı zabt idüp içine kendünüñ kulların kodı.

SÜ'ÂL.— Diseler kim iy dervîş! Bu 'azablar bunuñ gibi nâ-meşrû' hareketi n'îçün itdiler. Bu Âl-i 'Osmân leşkerine lâyıık degül-idi.

CEVÂB.— Bu Âl-i 'Osmânuñ leşkeri gürûh gürûhdur. Ya'nî on iki sınıf leşkerdür. Her gürûhı bir kavme mahsûsdur. Bu 'azab tâ'ifesi her vilâyete kim varsalar bunlara yasak yokdur; anuñçün kim bunlar pâdişâhuñ 'ulûfesi-y-ile varurlar. Her yire kim varsalar kendü pâdişâhlarına hîle ve bedbahtlık iden kavmleri kendü murâdlarınca incidürler, ta kim Âl-i 'Osmân varduğı iklîm pâdişâha mutî' ve *münkâd* olalar.

Nazm

Cihânda ne ola kim olmamışdur
 Yu kulak işidüp göz görmemişdür
 Bu insân kim ider hayr u şerden
 Ne ola ol kim insân gelmemişdür
 Yavuzı idenü hayvândan ednâ
 Dinildi "bel adall" mı olmamışdur
 Ve hem bil bu 'azab kim ne gürûhdur
 Niçe aylar yüzini yumamışdur [212b], [140]

BÂB [135]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
 Tarabuzon'a ne sûret-ilen vardı ve hem ne vech-ile feth itdi.

Kaçan kim Koylhisâr'ı feth idicek Erzincan tarafına yörüdi, bu taraftan Uzun Hasan dahı kendü anasını ve Çimişkezek Beg'i Şeyh Kürt Hasan'ı anasına koşup Sultân Muhammed Han'a göndürdi ilçilige. Bulgar tagı yanına kim vardılar, anda bulışdılar. Be-gâyet yahşı armagan getürdi. Pâdişâh dahı armaganların aldı. Be-gâyet eyü ta'zîmler itdi. Ve Uzun Hasan anası Sara Hatun'ı ana idindi ve Kürt Şeyh Hasan'a baba didi. Bu ikisin alup Tarabuzon'a bile gitdi, Bulgar tagına kim çıkdılar, Tarabuzon'a iner oldılar. [213a] Pâdişâh ol taguñ ekserin piyâde yörüdi.

El-hâsıl-ı kelâm, vardılar Tarabuzon üzerine indiler. Bu Uzun Hasan'ın anasını bile alup indi. Döndi Sultân Muhammed'e Sara Hatun, eydür: "Hey ogul! Bir Tarabuzon-

çün bunca zahmetler niçün çekersin.” didi. Pâdişâh cevâb virdi kim “Ana! Bu ben çekdüğüm zahmetler dîn yolınadır kim yarın kıyâmet gününde -âmennâ bihi ve tasaddaknâ-hacil olanlardan olmayavuz. Zîrâ bizüm elümüzde İslâm kılıcı vardur ve ger biz bu zahmetleri ihtiyâr itmesevüz bize gâzi demek lâıyk olmaz.” didi.

Hisâruñ üzerine kim indiler Hatun Tarabuzon’ı hünkârdan dilek itdi kim: “Bu benüm gelinüme ta’allukdur.” didi. Hünkâr dahı bunlara hîç bir vech-ilen [213b] cevâb virmedi ta deñizden Sinab’dagı gemiler gelince. Hemân kim gemiler gelüp yitişdi, cenge başladılar. Kurudan ve deñizden ceng olundu. Hisârdan emân dilediler ve illâ darb-ı dest-ile feth olundu.

Çünkü Tarabuzon alındı, şol kim pâdişâha lâıyk nesnedür, anı pâdişâh hazînesine getürdiler. Tekürini, beglerini ve niçe yarar adamlarını gemilere koydılar. Ve gâziler dahı vilâyetinüñ niçe yirlerini urmuşlar-ıdı, o gâziler dahı toym olmuşlardı. Bu hisârdan çıkan teberüklerden Hasan Beg’üñ anasına dahı hayli nesneler virdiler, anı ta’zîm-ilen girü vilâyetine göndürdiler.

Pâdişâh evvelden kânûn kim idegelmiş-idi her hisâra, bu Tarabuzon’a [214a] dahı anuñ gibi itdiler. İçinde mescid ve medrese olundu. Ehl-i İslâm evlerin sürüp getürdiler; bu kâfirlerüñ hâli kalan evlerini gelen Müsülmânlara milklige virdiler. Hisârı muhkem berkitdiler.

Andan pâdişâh dahı gelüp Sonsa’ya [Sunısa] çıkdı. Kızıl Ahmed’e Rûmili’nde tîmâr virdi. Kastomonı vilâyetini pâdişâh kendü kullarına virdi. Kızıl Ahmed destûr diledi hünkârdan: “Varayum Bolı’dan evümi divşürüp hâzır ideyin. Devletlü hünkâr gelince hünkâr-ıla Rûmili’ne bile geçeyüm.” didi. Destûr virdiler. Bolı’ya geldi. Hemân gün gicesile kaldı. Dünle Karaman yolını eline aldı; sürdi, vardı, Karaman’a çıkdı. Karaman [214b] oğlu harçlık virdi. Ammâ kendüyi kabûl itmedi. Andan vardı, Uzun Hasan’a [141] gitdi. Anuñ *yanında* niçe zamânlar oldı, tâ devr-i Sultân Bâyezîd gelince.

SÜ’ÂL.— Ya bu İsmâ’îl Beg Rûmili’ne geçmesine sebebe ne oldı?

CEVÂB.— Kızıl Ahmed kim kaçdı, pâdişâh bunu dahı kaça

diyü ihtiyât itdi, Yiñişehir'den göçürüp Filibe'ye getürtdi, ta ölince huzûr-ıla Filibe'de mütemekkin oldı. Âhir ecel-i müsemâsıla dâru'l-bekâya vâsıl oldı.

Nazm

Bir seferde üç vilâyet feth iden sultân budur
 Kâyinâtda lutf u ihsân bedl iden sultân budur
 Mazhar-ı lütfı vü kahrı Hak bu hanı eyledi
 Feth iden iklimlere 'adli iden sultân budur [215a]
 Bil bu Âl-i 'Osmân içre her gelen artuk gelür
 Bil bu devrân içre kim artuk olan sultân budur

Bu fetihlerüñ ve bu mâcerâlaruñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış bişinde vâki' oldı, Sultân Muhammed Han elinde.

BÂB [136]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
 İflâk'a ne sûret-ile geçdi ve hem anda n'eyledi.

İmdi iy 'azîz! Ol dem kim seferden geldi İstanbul'a, bu tarafda İshâk Paşa'yı dahı Rûmili'ne komışlar-ıdı, İshâk Paşa dahı soñra İstanbul'a geldi. Etrâfuñ ilçileri gelmege başladı. İflâk beginden ilçî geldi. İlçisine ilçî koşdılar. İflak begini kapıya kıgırdılar. İlçî vardı, risâletini İflak begine yitişdü. Varan ilçîye cevâb [215b] virdi kim: "Bu benüm vilâyetüm baña togrı degüllerdür. Eger ben memleketümden çıkup anda varursam Üngürüz'i getürürler, bu vilâyeti aña virürler. Ve illâ pâdişâhdan ümîzüm budur kim uç beglerinden birini berü su kenârına göndüre. Ol gelen uç begi bu vilâyeti bekleye, ben devletlü sultânumuñ işigine yüz sürüyüvaram." didi.

Hünkâr da bunuñ sözine i'timâd idüp uçbeglerinden Çakırcıbaşı Hamza Beg'i göndürdi; hayli Müsülmânlar-ıla bile Çakırcıbaşı varup Tuna kenârına kondı.

Ol hinde Tuna doñmuş-ıdı. Zîrâ kim kış-ıdı. Öte taraftan

İflak Beg'i dahı Tuna kenârına geldi, kondı. Bu tarafda Müsülmânlar gâfil-idi, kendü hâllarında-y-ıdı. Tuna hûd tonmuş-ıdı. İflak Beg'i ol mel'ûn hîle ider-imiş, maksûdı kapuya [216a] gelmek degül-imiş. Temâm nısf-ı leyilde Hamza Beg'ün üzerine şebihûn itdi. Hamza Beg'i tutdı. Müsülmânlardan hayli adamlar hasâret itdi. Ve birkaç yir-den dahı küffâr geçürdi ol vilâyete, mübâlaga helâklikler itdiler. Hamza Beg'ün başını kesdi, niçe Müsülmânlaruñ bile; Üngürüz'ün kiralına göndürdi kim "Ben Türklere 'adû oldum." didi. Cemî'i küffâr begleri bu kâfiri pâdişâha 'adû bildiler.

Nazm [142]

Ne hîle itdi Voyvoda kazuklu
Necis ü murdar u la'net azıklı

Dırakolaoglı ol bedbaht mundar
Kırar dimez sevâbludur kazuklu [yazuklu]

BÂB [137]

Anı beyân ider kim sultânü'l-mücâhidîn

Sultân Muhammed Han-ı Gâzi İflak'a ne sûret-ilen geçdi
ve hem ol vilâyeti Kazuklu'nuñ karındaşına virdi.

Çünkü pâdişâh bildi kim ol mel'ûn kâfiruñ bunuñ gibi hîleleri var ve hîle itdi; pâdişâh dahı İslâm leşkerin cem' idüp niyyet-i gazâ idüp hücûm-ılan yörüdi, Tuna suyunı geçüp vilâyet-i İflak'a girdi. Cemî' vilâyet-i İflak'ın halkı geldiler, pâdişâha mutî' ve münkâd oldılar. Ve bu Kazuklu Voyvoda belürsüz oldı.

Pâdişâh bir niçe zamân vilâyet-i İflak'da yörüdi. Nâgâh bir gice bir taraftan bir gulû belürdi. Hemân pâdişâhuñ gâzi kulları hâzırlar-ıdı; gördiler, bu gelen gulû bu mel'ûn Kazuklu'nuñ leşkeri-miş. Dilemiş kim şebihûn [217a] ide. Gâziler de kodılar kâfiri, ordıya yakın geldi, ta kim aralıga girdi. Gâziler de şöyle kırdılar kim yarısı kurtılamadı. Ta sabâha degin küffârı kırdılar ve Kazuklu Voyvoda hatta

başını güç-ile kurtardı. Sabâh kim oldu, 'Ali Beg'i ardınca göndürdiler. Ve ol leşker kim Kazuklu bilen gelmişler-idi, hemân-dem vilâyetün sipâhî kâfirleri cem' oldılar, geldiler pâdişâhuñ ayaguña düşdiler. Cemî'isi kendüleri pâdişâha esîrlige teslîm itdiler.

Ve bu Kazuklu'nuñ bir kiçi karındaşı var-ıdı, pâdişâh yanında hidmet iderdi. İflak vilâyetinüñ begliğini aña virdi ve vilâyetün beglerini aña teslîm eyledi, yoldaş koşdı ve memleketden her ne-kim murâd itdi aldı. Döndi, devlet-ilen girü tahtına geldi. [217b]

Ve bu gazânuñ târîhi hicretün sekiz yüz altmış altısında vâki' olundı; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde.

Nazm

Zihi sultân ki hükmüne müsahhar oldu 'âlemler
Cemî'i meddâhı anuñ melek ü cinn ü âdemler
Nazar itse kuru taş a o gevher kıymetin bulur
Ferah olur kamu 'âlem eser bulmaz dahı gamlar
Ayagı basduğı yirler misâl-i cennet olmuşdur
Yüzün gören gedâyîler olurlar gark-ı in'âmırlar
'Âşıkî nesl-i 'Osmân'ıñ 'atâsı 'âleme toldı
'Acebdür kim ele gire o han devrindeki demler

BÂB [138]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
İflak gazâsından kim gelicek soñra nice gazây a ikdâm itdi.

Hemân-dem ki Edrene'ye geldi, [218a] 'asker-i mansûra destûr [143] virmedi. Togrı Gelibolı'ya vardı. Hükm itdiler: "Tiz tutuñ İstanbul'ıñ ve Gelibolı'nuñ gemilerini gâziler-ile to-natuñ kim Midilli gazâsına giderüz." didi.

Hemân-dem ol ayda gemiler müheyyâ olundı; Midilli üzerine "Nıyyet-i gazâ", diyü yörüdi. Bu taraftan karadan yörüdi. Ayazmand'a vardı, kondı. Gemiler dahı vardı, Midilli hisârını tolayı kuşatdı. Toplar kuşatdı. Toplar kuruldu.

Ceng-i sultânîlere bünyâd uruldu. Ve bu kâfirlerüñ hisârdan Sultân Muhammed' i gördüğü gibi 'akılları şaşdı. Amân dilediler, amân virdiler.

Hisâruñ teküri taşra çıkdı. Pâdişâhuñ vezîri Mahmûd Paşa'ya vardı. Tekür eyitdi: "İşde bir başumı alup devletlü hanuñ ayagı topragına [218b] geldüm. Ve bâkî mâlum oğlum ve kızum ve 'avratum cem'î'si her ne kim vardur, bu hisârda kodum kim pâdişâhuñ murâdından gayrı murâdum kalmadı." didi.

Mahmûd Paşa dahı bu gelen tekürüñ sözünü gelüp hünkâra 'arz itdi. Pâdişâh eyitdi: "Var ol teküri baña getir." didi.

Mahmûd teküri hâzır itdi. Tekür geldi, pâdişâhuñ tahtınuñ kademinde baş kodı. Pâdişâh dahı bu teküre hil'at buyurdu, geydurdiler. Mahmûd Paşa'nuñ çadırı katında bir çadır kurdurdu.

Pâdişâh Mahmûd Paşa'ya eydür: "Var, bu hisâruñ mâlını zabt it ve halkını defter eyle. Sipâhisini ve şehirlüsini ve köylüsini ve her kişinüñ nakdini ve gayrı cins kim [219a] kumaşı vardur, anları dahı zabt it."

Mahmûd Paşa çadırına geldi, yazıcılar göndürdi. Pâdişâhuñ emrini yirine getürdi; geldi, pâdişâha 'arz itdi. Pâdişâh dahı kendüye lâıyk ne-y-ise mâldan ve esîrden ve gayrı nesnelerden kabûl idüp aldı. Bâkisin dahı gâzilere, 'ûlemâya ve fukarâya 'atâlar itdi. Ve bu şehrüñ sipâhîlerini tagıtdı, şehir halkınuñ çıkarmalusın çıkardı. İ'timâd itdüklerini girü yirli yirinde kodı. Ve kâdı nasb itdi. Şehrüñ hâlî kalan evlerini ihtiyâr-ıla gelen Müsülmânlara milk virdi. Ve nice kelse-leri mescid itdi. Ve bir kulına sancagı begliğini virdi. Girü şehri ma'mûr itdi vilâyetile. [219b]

Nazın

Teveccüh itse bil han bu cihana
Ola her fi'li 'âlemde nişâne
Ger itse bir işâret cümle hana
Miyân-beste gele kamu dîvâna
Temerrüd ehli cümle bâtıl oldu
Kâfirler kamusu irdi ziyâna

Sa'âdet nûrî, İslâm toldı 'âlem
 Geleden Han Muhammed bu 'ayâna
 'Âşıkî bu menâkıb kim yazarsın
 Yakındur kim ire cümle beyâna [144]
 Okuyup dinleyenler ola hayrân
 'Âkıllar bu işe ola dîvâne

Ve bu İflak gazâsınuñ ve Midilli fethinüñ târîhi hicretüñ [220a] sekiz yüz altmış altısında vâkî' olundu ve bu iki sefer yidi ayda vâkî' oldı.

BÂB [139]

Anı beyân ider kim vilâyet-i Bosna ne sûret-ilen feth olundu ve hem pâdişâh dahı ol vilâyetde ne fi'l itdi.

Semendire kim feth olundu, pâdişâh Bosna kiralına adam göndürdi kim: "Ya harâc vir veyâhûd üzerüne varurın." dıdı. Ve bu adam kiralı vardı, pâdişâhuñ hükm-i hümayûnıñ Bosna kiralına gösterdi. Kiral bu hüküm-nâmeyi okutdı, mazmûnunu bildi. Yanındagı kâfirlere buyurdi: "Bu Türkî tutuñ, öldürüñ." dıdı. İlçiyi tutdılar, bağladılar. Kıralluñ yanında bir vezîri var-ıdı: "Hey kiral! Neylersin, Bosna vilâyetin [220b] harâb itdürdüñ." dıdı ve "Kendüñi de helâk itdürdüñ." dıdı. "Hele bu Türk'i tutduñ, bu hatânuñ altından çıkabilürseñ be-gâyet erlikdür." dıdı.

El-hâsıl-ı kelâm, bu ilçiyi öldürmege ikdâm idemediler. Bir niçe gün habs itdükden soñra koyıvirdiler. İlçi geldi, pâdişâha bildügi ve gördügi hâlları diyivirdi. Pâdişâh bu habarı işidicek gayret-i İslâm pâdişâha galebe eyledi. 'Asker-i İslâm cem' itdi. Niyet-i gazâ, diyüp yörüdi. Bosna vilâyetine girdi. Bosna kiralı kaçdı. Bir sarp hisârı var-ıdı, aña girdi. Pâdişâh dahı vardı; Yayıcsa [Yayca] dirlerdi bir hisâr var-ıdı, anuñ üzerine düşdi, hisâr itdi, oturdı. Kıralluñ habarını bildi kim hisâra [221a] girmiştir, Mahmûd Paşa'ya buyurdi kim: "Tiz yörü, kiraluñ üzerine var. Ol hisârı ortaya al."

Mahmûd Paşa dahı vardı, kıraluñ bulunduğı hisârûñ üzerine düşdi. Kırالا habar göndürdi: “Bize bir adam göndür. Senüñ-ile sözüm var.” didi. Ve bu kiral dahı bir adam göndürdi. Gelüp Mahmûd Paşa’ya eyitdi: “Ne buyurursız?” Mahmûd Paşa bu kıraldan gelen kâfire eyitdi: “Sen kiraluñ yanında ne işde olursın?” didi. Bu kâfir eydür: “Ben anuñ atasından kalmış nökeriysin.” dir ve “Evinde mahremiysin.” dir. Mahmûd Paşa eydür: “İmdi sen bu kiraluñ mahremisin, senüñ aña sanuñ hayr olsa gerekdür.” didi. Bu kâfire Mahmûd Paşa eydür: “Hiç bildüñüz mi kim bu gelen [221b] pâdişâh kimdür?” Bu kâfir eydür: “ Bu gelen Türk beglerindendir.” dir. Paşa eydür: “Hey oñat añlamaduñ. Bu gelen pâdişâh İstanbul’ı ve Tarabuzon’ı ve Midilli’yi ve Lâz’ı ve Mora’yı ve bunca pâdişâhlaruñ vilâyetlerini alup kendü kullarına viren pâdişâhdur.” didi. “İmdi, ‘akluñuz başuñuza divşürüñ. Siz benüm nasihatüm kabûl idüñ kim dünyâda râhat olasız.” didi. Bu kâfir eydür: “Ya sen ne dirsın kim ben dahı anı ideyüm.” didi. [145] Mahmûd Paşa eydür: “Ben bunu dirin kim kiral gelsün, pâdişâhuñ elin öpsün ve harâca mutî’ olsun.” didi. “Ve hisârlaruñ ba’zısını pâdişâha virsün. Pâdişâh dahı ol hisârlara kendü kulların kosun, kendü devlet-ilen varsun vilâyetine [222a] gitsün. Eger benüm nasihatüm kabûl iderse hem kendü ve hem vilâyet hakkında gâyet eyüdür. İllâ âhir olıcak iş ma’lûmdur kim n’olsa gerek.”

El-hâsıl-ı kelâm bu kâfiri Mahmûd Paşa inandurdi. Kâfir geldi, kırالا paşanuñ sözlerini nakl itdi ve Mahmûd Paşa’nuñ ‘ahd ü peymân itdüğın ‘arz eyledi. Kiral dahı bu sözleri işidicek kabûl itdi. Kiral hûd evvelden pâdişâhuñ evsâfın sorup bilürdi. Kiral hûd hisârda kafasa girmiş kuzguna dönmiş-idi.

El-hâsıl-ı kelâm bu kiral Mahmûd Paşa’nuñ ‘ahd ü peymânına inandılar. Kiral [kâfirler] dahı râzı oldılar. Hisâr kâfirlerle bile kiral hisârdan çıkdı. Gelüp Mahmûd Paşa-y-ıla buluşdı. Mahmûd Paşa dahı bu kiralı [222b] ziyâde ifrât-ıla tesellî itdi.

Mahmûd Paşa kiraluñ öñine düşüp aldı, hünkâra ilettdi. Mahmûd bu kiral-ıla ‘ahd itdüğini göñli iğen hûş olmadı.

Bu işe incindi. Zîrâ pâdişâhuñ murâdı bu-y-ıdı kim hisârlaruñ cemî'isini kendü eliyle feth ide-y-idi. Şimdi hâlde ba'zı hisârları kırala virmekden soñra fesâda mübeddel olur, dîdi. Ve hem akıncılar dahı segirdime gitmişdiler.

Hünkâr eyitdi kim "Mahmûd! Bu vilâyet hûd âsânılg-ıla alınur-ımuş." dîdi. "Yâ niçün akıncıları göndürdüñ kim bu vilâyeti bozalar." dîdi. Pâdişâhuñ melâleti Mahmûd'a, evvel bu sebebden olmuş-ıdı.

Ve hem bu kıraluñ vilâyetine muttasıl vilâyetler var-ıdı. Birine Kuvacili dirler-idi. Kuvac'uñ oğlu pâdişâh yanında [223a] olur-ıdı. Ve birine Bafluili dirler-idi. Anuñ dahı hayli ili var-ıdı. Ol dahı pâdişâh yanında olurdu. Kıral kim Mahmûd getürdi, hemân tutdılar ve ol iki beg oğlanların bile tutdılar. Üçin dahı kapucılar odasına kodılar.

Pâdişâh dahı 'ulemâya 'arz itdi kim bunlaruñ kanları ve mâlları halâl mıdur veyâhûd degül mi? Ol seferde bile bir 'azîz 'âlim kişi var-ıdı; Mevlânâ Şeyh 'Ali-yi Bestâmî dirlerdi. Ol kişi eydürdi kim: "Ben Sultân Bâyezîd-i Bestâmî neslindenin." dir-idi ve *lakabına* Musannifek dirler-idi, ol eyitdi: "Bunuñ gibi kâfirleri öldürmek gazâdur." diyü fetvâ virdi. Ve hem kırala evvel kılıcı ol saldı ve çaldı; kıralı depelediler ve ol [223b] iki kâfiruñ dahı kapucılar odasında tedârükin itdiler.

Ve bu cemî'i kâfirleruñ hazînelerini pâdişâha getürdiler ve akıncılar da be-gâyet toymuluklar-ıla geldiler. Şol kadar olmuş-ıdı hîç bir kişi mahrûm kalmamış-ıdı esîrden ve mâldan. Ve ol vilâyetde olan hisârlarda ve şehirlerde ol kadar hazîneler buldılar kim hisâbını Hak'dan gayrı kim mesne bilmez-idi. Bu cemî'i hisârlaruñ içinde pâdişâh kulların kodı. İzveçay* [Yayıcsa] hisârında kıraluñ bir küçük karındaşı bulundu.

Nazm

Muhammed Han ki Bosna fethi itdi
O demde Hersek ilin niyyet itdi [146]

* A nüshasında "Yayıcsa" çizilerek İzveçay yazılmıştır. S nüshasında ise "Yayıcsa"dır. Yayıcsa, Travnik'te kaza merkezi bir kaledir.

Didi Arnavud'a İskenderiyye [224a]
 Niçe illerde dahı himmet itdi
 Neye kim niyyet itse gâzi sultân
 Dahı varılmadın Hak kısmet itdi
 Bu hanuñ tâlî'i dâyim felekde
 Ne burca irdi dahı şevket itdi
 Gazâ-yı dîn yolında Hak bu hana
 'Atâlar Hak bu âle mürvet itdi
 Husûsâ kim bu han gör 'âlem içre
 Ne devrânlar sürüp ne devre gitdi

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış yidisinde
 vâkî' olundı; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde.

BÂB [140]

Anı beyân ider kim Karamanoglı kim öldi, altı oğlu kaldı;
 anuñ [224b] memleketine Uzun Hasan ne vech-ile geldi
 ve ol memleketde ne'yledi ve hem Sultân Muhammed
 Han-ı Gâzi dahı ne'yledi ve Karamanoglı'nuñ oğlanları
 n'oldı, anı bildürür.

Yine biñ şîveler gösterdi 'âlem
 Karış murış cihan hem Benî Âdem
 Ocaklar söyünüp evler yıkıla
 Ola mülk-i Karaman mesken-i gam
 Ne turfe turfe nakşı var cihanuñ
 Gehî gûyâ ider halkı geh ebkem
 Bu takdîr kudreti gör 'âlem içre
 Ne hükmi cârîdür muhkem müsellemler
 'Âşıkî yaz bir ihtisâr menâkıb
 Ki 'aklı 'ibret alup ola epsem [225a]

Karamanoglı İbrâhîm Beg'üñ altı oğlu kaldı. Ammâ himme-
 ti büyük oglunda-y-ıdı kim yirine ol beg olayıdı. Ve hem ha-

zînesine dahı ol hükm itdügi ilde komuş-ıdı kim ol Silifke'dür. Ve bu Karaman oğlanları, bunuñ kıssası çokdur. Ve illâ ol bir oğlu kim anuñ adı Pîr Ahmed'dür, ol Konya'da otururdu. Ve ol büyügi kim İshâk'dur, ol İçil'de otururdu. Silifke'yi taht idindi. İki kiçicük oğlanları kaçdılar, Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'ye geldiler. Ve bu İshâk Beg, Uzun Hasan etegin [147] tutdı, ilç göndürdi, hayli mâl bile göndürdi. Eyitdi kim: "Gel, benüm karındaşlarımı vilâyetden kaçur, ta bunda gelince her göçüne biñ *filori* [225b] vireyüm." didi. Hasan dahı bu sözi kabûl itdi. Erzincan'dan yörüdi, gelüp Sivaz'ı geçdi. İshâk dahı ol araya geldügin işidicek karşuladı; alup geldi Karaman vilâyetine. Karındaşıla buluşdurdı. Oğraş itdiler, Pîr Ahmed'i ilden çıkardılar. Hemûn ki Uzun Hasan girü vilâyetine girdi, Pîr Ahmed dahı Sultân Muhammed etegin tutmuş-ıdı, ol zamân kaçup Sultân Muhammed'e gelmiş-idi. Uzun Hasan dahı Karamanoglı'nuñ vilâyetinde çok bed-bahtlıklar itmişdi. Niçele-rüñ mâlların ve tavarların almış-ıdı.

El-hâsıl-ı kelâm, vilâyet-i Karaman'ı bozdı, harâb eyledi, çıkıdı gitdi. Kızıl Ahmed'i İshâk'a koşdı. İshâk dahı Sultân [226a] Muhammed'e Saru Ya'kûboglı'nı ilç göndürdi kim: "Karındaşımı koma bunda gelmege, Akşehir'i size vireyüm." didi. Hünkâr dahı Selver Çavuşoglı Çavuşbaşını -adı Ahmed'dür- ilç göndürdiler, eyitdiler kim: "Çehârşenbe sınıur olsun. Berisini bize vir, biz dahı senüñ karındaşuñı koyıvirmeyelüm." didiler. Ahmed varup İshâk'a habar ne-y-ise ve nice buyurdılar-ısa bildürdi. İshâk bu sözi işidicek kabûl itmedi. Çavuş Ahmed, İshâk'ın habarın hünkâra bildürdi. Pâdişâh dahı Adalya sancagı begi Köse Hamza Beg'i ve Kara Hisâr sancagı begini bir niçe sancak dahı bile Pîr Ahmed'e koşup göndürdi. Pîr Ahmed dahı [226b] Saykalan hisârını [Sıklanhisâr] ve Kayseri'yi hünkâra virmiş-idi. Hünkâr dahı hisâra kendü kullarını koyup zabt itdi. Ve hem ol Kayseri vilâyetinüñ 'askerin bile koşmuş-ıdı, vardılar İrmenek'de İshâk-ıla buluşdılar, oğraşdılar, İshâk'ı ilden çıkardılar.

İshâk cemî'i hazînesini alup Uzun Hasan'a kaçdı ve bir oğlıla bir 'avratını Silifke'de kodı, gitdi. Pîr Ahmed dahı Karaman'a beg oldı, İçil'i dahı zabt itdi, hemân Silifke'den gayrısı-

nı. Karamanoglu İshâk'a kudret ile bir gün ecel irdi, Uzun Hasan yanında öldi. Cemî'i hazînesine Uzun Hasan mâlik oldu.

Ve bu tarafda Pîr Ahmed dahı kim beg oldu, kuyrugın [227a] bulamaga başladı. Yılgun Bazarcugın [İlgin havalisini] kim yanında Tañrıdan hammâmı vardır, anı hünkârdan dile di ve evvelki 'ahdin bozmaga başladı.

Nazım

'Acebdür degmeler kim 'ahde turmaz
Şular kim 'ahdi yokdur râhat olmaz

Hakuñ hõd 'ahdi vardır va'deler hem
İnanur mü'min olan dahı tınmaz

Münâfıkdur bozan ol 'ahd ü peymân
Nifâk iden cihanda mü'min olmaz

Diseñ Karaman'a gel 'ahd tutalum
Ya öldürür seni ya ilde komaz [148]

'Âşıkî 'ahd umma Karaman'dan
Ki bunlar 'ahd nedür dahı bilmez [227b]

Bu 'Osmânlu Karamanlu degül bil
Dahı sen bil ki Turkut adam olmaz

Ve bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış tokuzında vâki' olundu ve hem o Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde ve devrinde.

BÂB [141]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
kim vilâyet-i Arnavud'a teveccüh itdi,
anda kime vardı ve anda ne'yledi.

Çünkü pâdişâh devlet-ilen kim leşker-i İslâmı cem' itdi, varup vilâyet-i Arnavud'a girdi ve her tarafına akıncılar saldı. Gâziler kim varup Arnavud vilâyetine giricek ba'zı begleri Arnavud'ıñ, gelüp mutî' oldu ve ba'zısı kaçup nâ-bedîd

oldı. Pâdişâh dahı anda [228a] saltanat-ılan bir hisâr yapdurdı, vilâyet-i Arnavud'uñ ortasında. Ol hisârıñ adını İlbasan [Elbasan] kodılar ve ol hisârda gâzilerden kodılar, kâfirlerine gazâ ideler.

Ve bu fethüñ târihi hicretüñ sekiz yüz yitmişinde vâki' olundu, Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde. Ve Sultân Muhammed Han kim bu gazâdan döndi, Rûm Muhammed-i vezîr oldu.

Nazm

Bir 'aceb Rûm vezîr oldu gine
 Şöyle bil kim ogrı girdi bu dîne
 Adını mü'min komışdı han anuñ
 Fursatın gözlerdi göñülde gine
 Kîni budur aldı han İstanbul'ı [228b]
 Yimez oldu bu Urum pinepişne
 Bu vezîr oldu kâfirler gör n'ider
 Agu virür dir Müsülmânı kına

BÂB [142]

Anı beyân ider kim Karamanoglı Pîr Ahmed ne'yledi kim pâdişâh anuñ üzerine teveccüh eyledi ve üzerine varup anda ne'yledi.

Karamanoglı Pîr Ahmed kim İstanbul'a geldükde pâdişâh-ıla va'de olunmuş-ıdı kim bi-vechin mine'l-vücûh pâdişâha muhâlefet olunmaya. Ve hem Dulkadıroglı Şehsüvâr dahı bu mu'âhede oldukda bile-y-imiş, 'ahd dahı bunuñ üzerine-y-imiş kim pâdişâhdan her ne vakt kim işâret oluna bunlar dahı hidmete hâzır olalar ve her nireye kim emr olursa [229a] varalar.

Pâdişâhuñ niyyeti budur kim Uzun Hasan'ıñ üzerine varalar-ıdı. Zîrâ kim nâşâyiste hareket [149] itmîş-idi, bu Âl-i 'Osmân üzerine. Biri budur kim Koylîhisâr kadîmden bu gâziler kapusına hizmet idegelmişler-idi. Biri dahı budur

kim Karaman hûd asılda bunlara ta'alluk-ıdı. Hâssa kim Karaman vilâyetinden sürüp çıkardığı bu gâzi pâdişâhuñ 'ammusı oğlıdur. Ve Uzun Hasan bunlara bu bâbda hîç i'ti-bâr itmedi, gelüp bu vilâyetleri yıkdı, bozdı. Kendü murâdı ne-y-ise itdi, gitdi. Ve hem bu Uzun Hasan babası 'Ali Beg-ilen bu gâzi pâdişâha ihtiyâc-ıla gelüp Sultân Murâd Han'a hizmet dahı itmişler-idi. İmdi bunuñ gibi olan kimseneler [229b] pâdişâhlara buncılayın hadesler itmek câyiz degül-dür, ve bu pâdişâhlara gayret vâcib olur. İmdi Uzun Hasan üzerine varmaga bu zıkr itdüklerüm sebeb olmuş-ıdı. Ve hem Hasan evvel kiççük yılan-ıdı, pâdişâhuñ niyyeti bu-y-ıdı kim anı ejderhâ olmadın avlaya-y-ıdı.

İmdi Karamanoglı ve Şehsüvâr bu 'ahde turmadılar, pâ-dişâh dahı ol tarafa teveccüh idüp Anatoli'ya geçdi. Bunla-rı umardı kim gelelerdi. Bular gelmediler. Pâdişâh dahı Ka-raman'a yörüdi. Karaman oğlanları kaçdılar, Lârende'ye vardılar. Pâdişâh dahı togrı Konya'ya 'azm itdi, Gevele'yi dahı feth itdi. Yörüdi, Lârende'ye vardı. Pîr Ahmed anda-y-ıdı. Mahmûd Paşa anuñ üzerine [230a] vardı. Birbirile oğraş-dılar, ceng olundu. Âhir Pîr Ahmed turmadı, kaçdı. Kara-man sipâhîlerinden hayli adamlar tutdılar, pâdişâha getür-diler. Pâdişâh buyurdı, boyunların urdılar. Pâdişâh, Mah-mûd Paşa'ya eyitdi: "Turkutoglı'nuñ kandalığın bil, dahı üzerine var." didi. Turkutlu dahı Bulgar tagına çıkmış-ıdı. Mahmûd Paşa dahı bunlaruñ kandalığı habarların aldı. He-mân üzerlerine yörüdi. Bunlar dahı tuydılar, kaçdılar. Öte Tarsus yüzine aşdılar. Mahmûd Paşa dahı ardına düşüp kovdı, alıbildüğün aldı. Alınmayanlar varup Tarsus vilâye-tine girdiler. Andan soñra pâdişâh hükm itdi; Lârende'den İstanbul'a evler süreler ve Konya'dan [230b] dahı süreler.

El-hâsıl-ı kelâm ehl-i sanâyi'den bir niçe evler sürdiler. Rûm vezîr pâdişâha eydür: "Hey devletlü sultânım! Mah-mûd sürdüğü evleri teftiş idüp gördüm, ekseri fakirlerdür ve hem az sürdi." didi. "Ve ganîlerin sürmedi." didi. Pâ-di-şâh eydür "Rûm Muhammedi! Var imdi sen dahı göreyüm, ne kadar evler yazasın." didi.

Bu Rûm vezîr İstanbul'uñ intikâmın almaga gâyetde kim

müş tâka intizâr-ı kim ehl-i İslâm incite-y-idi. Bu kez fırsat buldı. El-hâsıl-ı kelâm Lârende'den ve Konya'dan ziyâde evler almakdan murâdı bu-y-ıdı: Ehl-i İslâmın evlerin yıkdurmag-ıdı. Lârende'yi şöyle yazdı kim Mevlânâ Hünkâr'ın rahimehullah kim [231a] oğlanların bile sürdi; ol Emîr 'Ali Çelebi-y-idi.

El-hâsıl-ı kelâm bu Rûm Muhammed pâdişâh emrinden ziyâde evler sürdi. Âhirü'l-emir hâl böyle oldu kim Karamanoglanlarla barışur gibi oldılar. Pâdişâh dahı Konya'ya ve Gevele'ye [Kevele] ve feth olunan vilâyetün hisârlarına hisâr erleri koyup berkitdiler. Andan gelüp Kara Hisâr'a indiler. [150] Pâdişâh buyurdu; Mahmûd Paşa'nun çadırını ve otagını başına yıkdurdu hünkâr. Ve cebehanelerini kendü develerine yükletdiler, pâdişâh cebehanesine katdılar.

Ve bu vezîr Rûm Muhammed'ün evvel şeytâneti bu-y-ıdı kim Mahmûd Paşa gibi tedbîr ehli vezîri pâdişâhuñ kapusından red itdüirdi kim Müsülmânlığa ya'nî îzâ [231b] intikâm ide, İstanbul'ın acısını ala. Ve hem bu seferün evvelinde Keblüoğlu kim kâdı-'asker-idi, Rûm Muhammedi [onu] 'azl itdüirdi ve Mevlânâ Vildân kâdı-'asker oldu.

Nazm

Sürüldi Mahmûd Paşa kapudan
Irag oldu o sevgülü tapudan
Varup Hâsköyî'ne oldu mücâvir
Halâs oldu taruk turuk tapudan

Ve bu feth i mâcerânun târihi hicretün sekiz yüz yitmiş ikisinde vâki' olundu; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde. Ve dahı bundan soñra mâcerâların ahvâlleri çok olsa gerek.

BÂB [143]

Anı beyân ider kim pâdişâh
Igrıboz'a [Ağrıboz, Egrıboz] varup
anı ne sûret-ile feth itdi ve Mahmûd Paşa'yı ne'yledi.

Evvel Mahmûd Paşa'ya [232a] Gelibolı sancagın virdi ve bu-

yurdu kim Mahmûd'a "Tîz tut, gemileri tonat. Irakda yakında hîç bir gemi kalmasun bir limonda. Igrıboz gazâsına giderin. Cemî'isi hâzır olsun. Hemîn ki seni göndürem, cümlesi senüñ-ile bile yörisün." didi. Ve hem buyurdu kim: "Eyü tefahhus it kim Igrıboz fethine ne gerekdür, anı hâzır ve müheyyâ it kim Igrıboz fethine ne gerekdür." didi. Mahmûd Paşa dahı emri kabûl idüp ne kim gereklü-y-ise anı temâm kayd itdi. Hîç bir eksük nesne komadı. Pâdişâha bildürdi. Bu tarafda pâdişâh dahı 'azîm leşker cem' idüp kurıdan "Niyyet-i gazâ!" diyüp yörیدی. Mahmûd Paşa dahı gemiler-ilen deryâ yüzinden yörیدی.

El-hâsıl-ı kelâm, Igrıboz'uñ üzerine düşdiler. Igrıboz'uñ [232b] önüne bir köpri döşediler. Pâdişâh gelüp karada kondu, Mahmûd deñiz yüzinde hisârı kuşatdı. Pâdişâh dahı köpriden geçdi; lavu leşkeri-ile karadan kuşatdı. Yir yirinden toplar kuruldu. Emr olındı ceng olına. Bir nice günler 'acâyib cengler olındı; toplar-ılan ve oklar-ılan.

Nâgâh bir gün gördiler kim deryâ yüzinden küffâr gemileri zâhir oldu, ya'nî gelüp Igrıboz'a yardım ide. Ve ol gemi kâfirleri nazar itdiler, gördiler kim Igrıboz hisârını İslâm leşkeri deryâdan ve kurıdan ortaya almışlar, ceng iderler. Bular bu hayretde-y-iken hemân pâdişâh emr itdi: "Hey gâziler! Komañ, hisâr yagmadur." didi. Ha, diyince gâziler hisâra koyuldılar [233a] Mahmûd Paşa tarafından evvel koyuldılar. Kal'ayı feth itdiler. Üç gün gice ve gündüz eyü yagma olundu. Hisârı zabt itdiler ve nevâhisinde bir nice [151] hisâr dahı var-ıdı, anları dahı bile zabt itdiler.

Igrıboz vilâyeti temâm bir sancaklık il oldu. Şehrüñ kelîselerini mescidler itdiler. Vilâyet-i İslâmdan hâtırı olan gelen Müsülmânlara kâfirüñ hâlî kalan evlerini milklige virdiler. Bir kâdı nasb itdiler ve bir bege sancagın virdiler. Ol dahı dârü'l-küfr-iken dârü'l-İslâm oldu, bi-hamdillâhi ve'l-minne.

Nazm

Zi han kim 'âlemi itdi münevver
Ki anuñ tâlî'-i sa'di musavver [233b]

Virânlar ma'mûr olur makdeminden
Yüzin gören halâs olur o gamdan

Bu hanuñ devleti dâyimâ a'lâ
Bunuñ kısmetidür her hayr ola

Bu âlündür kıyâmetde fazîlet
Bu hanuñ mahkûmıdur cümle millet

Îlâhî bu âl üzre tâ kıyâmet
İre lütf u 'inâyetüñ hidâyet

Bu feth i gazânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz yitmiş dördin-
de vâkî' olundu; sultânü'l-mücâhidîn Sultân Muhammed
Han-ı Gâzi elinde; vallahu a'lem.

BÂB [144]

Anı beyân ider kim vilâyet-i Karaman'a
pâdişâh tekrâr leşker göndürdi kim
ol [234a] vilâyetüñ cümlesin zabt ideler
ve hem gemiler göndürdiler, anı beyân ider.

Pâdişâh vezîri Rûm Muhammed'i göndürdi kim: "Var Karamanoglî'nı ol vilâyetden sürüp çıkar." didi, ve hem *kapudan* kendi kullarından pâdişâh aña yoldaş koşdı ve Anadolu leşkerinden bir niçe sancak bile koşdı. Rûm Muhammedi yörüdi, Lârende'ye vardı, mescidlerin ve medreselerin yakup yıkdı, atası evi gibi harâb eyledi ve şehrüñ 'avratını ve oğlanını soydurdı, 'üryân itdürdi. Ol zâlim Rûm hiç esirge-
medi, ol Müsülmânlara bunuñ gibi hakâretler itdürdi. Lârende'den gidüp vardı, Eregli'ye çıkdı. Eregli'nüñ vilâyetini ve köylerini harâb itdürdi.

Ol vilâyet halkı eyitdi: "Bu vilâyet [234b] Allah ve resûlünüñ; vilâyetde evkâfından niçün hazer itmezsin. Bu vilâyet hûd resûlünüñ evkâfidur." didiler. "Sen bunu böyle harâb itdüñ, Medîne-i Resûl'üñ fakîrlere bu vilâyetden artuk nafaka varmaz olursa yarın kıyâmet güninde -âmennâ ve bihi saddaknâ- sen anda Allah resûlünüñ katına varduğuñ vaktin ne cevâb virürsin." didiler. Bunuñ gibi söz diyenle-

ri ol zâlim Rûm öldürtdi; Tañrıdan korkmadı ve peygâmberden utanmadı.

Andan soñra vardı, Varsak vilâyetinde Uyuz Beg dirleridi, anuñ iline girdi. Karaman'dan aldığı [152] harâm kesbi Uyuz Beg vilâyetinde taş arasında döküp gitdi. Varsak dahı geldi, eydür: “ Bu konşumuz Karamanlu rızkıdur, Rûm Muhammedi [235a] bize getürdi, virdi.” didiler. “Ve bu Rûm ne keremlûrek kişimiş.” didiler, agzına söge söge divşürdiler.

Nazım

Fesâd itdi ziyâde çarh nişânı

Dökile kanlar ola çok ziyânı

Bu ehl-i İslâm içre dökilen kan

Niçelerüñ gide dîn ü îmânı

Ziyâde ola harâblık cihanda

Bu sözüme sakın tutma gümânı

Yıkıldı Karaman bozıldı iller

Büridi 'âlemi zulmüñ tumanı

BÂB [145]

Anı beyân ider kim İshâk Paşa'yı tekrâr

Karaman'a göndürdi, varup Karaman'da ol dahı ne'yledi.

Pâdişâh emr itdi, İshâk [235b] Paşa'ya “Var.” didi, “Karamanoglı'nı sen ilden çıkar.” didi. “Bu Rûm devletsüz ol vilâyetde hayli bedbahtlıklar itmiş.” didi. “İmdi sen var Karaman'ıñ müfsidlerin çıkargıl.” didi. İshâk Paşa dahı yörüdi, Lârende'ye çıkdı, andan vardı İçil'e girdi. Karamanoglı kaçdı, Uzun Hasan'a gitdi. İshâk Paşa Aksarây'a geldi. Pâdişâhdan emr olundı kim; “Aksarây'dan evler sürüp İstanbul'a gönderesin.” diyü. İshâk Paşa dahı Aksarây'dan sürgün idüp bile alup getürdi. Şimdiki hinde İstanbul'da Aksaraylı mahallesi didükleri İshâk Paşa sürüp getürdigi halkdur.

BÂB [146]**Anı beyân ider kim Gedük Ahmed****'Aleyye'i [Alâiyye] ne sûret-ile feth itdi?**

Bundan öödin Rûm Muhammed'i göndürmişler-idi. Ol varup nesne izhâr itmemiş-idi; anuñ-ıçun kim 'Alayye beginüñ kız karındaşı Rûm Muhammedi'nüñ hatunıdı. Ve hem Gedük Ahmed'e pâdişâh kapusından bir niçe bölük kullar ta'yîn olundu ve Anatolî'nuñ 'askerinden bir niçe yoldaş koşdılar. Gedük yörüdi, vilâyet-i 'Aleyye'ye vardı. Ol vilâyetüñ a'yânlarından hayli kişiler geldiler, Gedük Ahmed'e itâ'at itdiler. Öñine düşdiler, 'Aleyye'nüñ hisârı üzerine vardılar.

Ol vakt 'Aleyye'nüñ begi Lütfi Begoglı Kılıç Arslan Beg-idi. Gedük Ahmed'üñ geldüğini gördi. Gedük Ahmed dahı varduğı gibi fi'l-hâl toplar kurdurdu. [236b] Bu hisârüñ halkı kim topları göricek Kılıç Arslan Beg'e geldiler, eyitdiler kim: "Bu gelen leşker Karamanoglı gibi degüldür." didiler ve "Bunuñ-ıla ceng fâyidesi yokdur." didiler. Kılıç Arslan Beg eydür: "Müsölmânlar! Hayırlusı ne-y-ise tedârük idüñ siz dahı." didi. Bu şehrüñ halkından [153] Ahmed Paşa'ya işâret olundu kim *adam göndüre-y-idi*. Paşa adam göndürdi. Bu gelen adama eyitdiler: "Ahmed Paşa'dan soracagumuz vardur, soralum. Görinecek yire gelsün." didiler. Ahmed Paşa dahı bir görinecek yire geldi. Yukarıdan sordılar kim "Bu şehri kim alsañ eger lutf-ıla ve ger cebr-ile, bu bizüm pâdişâhumuzı ne'yilersin." didiler. "Eger lutf-ıla virürseñüz pâdişâhuñuza vilâyetinden yig vilâyet, benüm pâdişâhumdan begüñüze alıvirürin. Ve eger cebr-ile alursam höd ma'lûm nice olacağı." didi.

El-hâsıl-ı kelâm, Ahmed Paşa bunları geregi gibi hâtırların tesellî itdi kim ne beglerine ve ne kendülerine zararı irmeye; belki ziyâdesile nef'i ire. Kılıç Arslan Beg dahı bu söze râzı oldu. Çıkdı hisârdan, Ahmed Paşa'ya geldi, hisârını aña teslîm itdi. Gedük Ahmed dahı hisârı tasarruf itdi. Re'âyâyı dahı kânûn-ı 'Osmân-ılan mukarrer eyledi.

SÜ'ÂL.— Ya 'Aleyye'nüñ begi n'oldı?

CEVÂB.— Ahmed Paşa kim 'Aleyye'yi emân-ıla alıcak be-

gini cemî' hazînesin ve ta'allukâtıla alup pâdişâha getürdi. Kılıç Arslan Beg kim pâdişâhuñ yüzini göricek hemân-dem yüz yire kodı. Pâdişâh eyitdi: "Hey! Korkma kim saña [237b] ziyânım tokunmaz. Ve hem saña eyü tîmâr virürem kim vilâyetüñden ziyâde ola." didi. Ol sâ'at Gümülcine'yi tîmâr virdi ve hîç mâlından ve kumaşından bir nesne almadı. 'Avratına oğlanına bile ziyâde nesneler 'atâlar itdi.

Âhir Gümülcine'ye vardı, anda ne'yledi, anı beyân ideyüm.

Bu Gümülcine deryâ kenârına yakın yirdedür. Deñiz kenârında gözciler korlar kim deñizden harâmî gemileri gelüp urmasun, diyü dâyim gözedürler-idi. Bu Kılıç Arslan Beg ol araya varaldan gözciligi kendüsi iderdi dâyim. Deryâ kenârında bir çadırı kurulmuş tururdi. Nâgâh bir gün gözleyüp tururken deñiz tarafını, deñizden bir gemi geldi kenâra yakın. Bu Kılıç Arslan Beg dahı ol gemiye hücum idüp ceng [238a] eyler gibi oldu. Atını depdi, kenârdan deñize girdi. Ol gemide bir kayık hâzır-ımuş. Gelüp Kılıç Arslan Beg'i aldı, gemiye iletdi. Kılıç Arslan Beg oğlunu ve 'avratını bıraktı, gitdi. Şimdiki hâlde 'avratınuñ oğlunuñ hâlları nice oldu, diseñ oğlu Allah rahmetine vardı, 'avratın dahı oğlu yanında kodılar.

Nazm

Bu dünyâ lezzeti bil agudandur

Seni her yalan ile avudandur

Ve ger biñ yaşasañ dâyim sag olsañ

Soñı sünüklerüñi uvadandur

Kime kim hayr u şer sen kasd idersin

O kasduñ seni sine iledendür

Anuñ-ıla Hakka sen hâzır olasın [238b]

Kimüñ hakkı ki olsa diledendür [154]

Ve bu fethüñ bu mâcerânuñ târihi hicretüñ sekiz yüz yetmiş altısında vâkî' olundu; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'nüñ kulu elinde kim adı Ahmed Paşa'dur.

BÂB [147]

Anı beyân ider kim Paşa Silifke'yi ne sûret-ilen feth itdi ve hem anda ilini ne'yledi.

Karamanoglu İshâk Beg kim Uzun Hasan'a kaçmışdı, karındaşı Pîr Ahmed, Moka [Mevkan] kal'asını almış-ıdı. İshâk Beg, oğlını Silifke kal'asında komışdı. Kendü Uzun Hasan'a gitdüğinde İshâk Beg'in oğlu Sultân Muhammed'e habar göndürdi kim: "Silifke'yi sultânuma vireyüm, âdemüñ göndür." demiş-idi. Sultân Muhammed Han dahı anuñ sözine i'timâd idüp Gedük [239a] Ahmed'i yarar yoldaşlar-ıla göndürdi. Gedük Ahmed dahı yörüdi, İçil'e girdi. Togrı Silifke'nüñ üzerine vardı. İshâk Beg'üñ oğlu hisârdan çıkup bunlara hisârı teslim eyledi. Ol hinde Karamanoglu Kâsım Beg, Uzun Hasan'a varmış-ıdı ve Uzun Hasan aña leşker koşup göndürdi. Bu taraftan Gedük Ahmed, Silifke'yi alıcak Moka hisârına yörüdi. Pîr Ahmed'üñ 'avratı ve oğlanı ol Moka hisârında komış-ıdı. Ve İshâk Beg'üñ bir kiçicük oğlu anda bile-y-idi. Ve hem Karamanoglu Muhammed Beg var-ıdı. Anuñ bir mahbûbe kızı anda bile-y-idi. Gedük Ahmed bu hisâruñ üzerine düşdi. Ol hisârı dahı darb-ı dest-ilen aldı. Andan geldi Lülü'ye [Lüle'ye] düşdi. [239b] Anı dahı darb-ı dest-ilen aldı. Anuñ halkını kırdı.

Ne işler oldı gör fanî cihânda
Dahı çok işleri vardur nihânda

Sakın kim magrûr olma bu fenâyâ
Ki assı sandugın ola ziyânda

Buña 'âkil 'ârifler uymadılar
Uyanlar cümle kalmışdur yabânda

Neye kim elüñ irse añ sen ölüm
Kim añmazsañ kalursın sen gümânda

Sarây u köşk ü serîrde yatanlar
Gömüldi yatdı çok çürük samanda

Bu mâcerânuñ târihi hicretüñ sekiz yüz yetmiş yidisinde vâki' olundu.

BÂB [148]

[240b] Ve bu taraftan Uzun Hasan kim Kâsım'a leşker koşmuş-ıdı, geldiler, Erzincan'da Rûm pâdişâhı Sultân Bâyezîd'e habar göndürdiler kim: "Destûruñuzla kim biz Dulka-dır iline giderüz kim, Kılıç Arslan Beg'üñ oğlını atası yirine beglemege iledürüz." didiler. Ol vakt beglerbegi Hamza Beg [155] Tokat'da-y-ıdı. Gelen âdem evvel aña geldi. Hamza Beg dahı anlaruñ sözine i'timâd itdi. N'ola geçsünler, didi. Hemîn kim Sivâz'dan bir niçe göç kim göçdiler, yörüdiler yortım-ılan; 'ale's-sabâh Tokad'uñ üzerine çıkageldiler. Gâfilin Tokad'ı yagma itdiler, şehri yakup yıkdılar; şöyle kim, küffârâne işler itdiler, Müsülmânlaruñ 'avratına ve oğlanlarına nâ-meşrû' hareketler itdiler. Bu yüz karalığıla [240b] ba'zısı Uzun Hasan'a gitdi ve ba'zısını Karaman oğlanları alup kendü vilâyetlerine togrıldılar.

Ol zamân Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'nüñ bir oğlu Sultân Mustafâ, Konya'da-y-ıdı. Sultân Muhammed habar göndürdi oğlu Mustafâ'ya kim: "Var Karahisâr'da otur." didi. Kendüsi devlet-ilen hücûm itdi, İstanbul bogazından Anadolu'ya geçdi. Ol vakt Mahmûd Paşa Gelibolı sancagın mansıb yirdi. Girü anı devlet işigine vizârete getürdi, vezîr oldı. Bunlar hücûm itdiler kim, Karaman vilâyetine çıkalar. Karaman oğlanları dahı Uzun Hasan'uñ bir begi, Yusuf İmırza dirler-idi, anuñ-ıla leşker koşup Akşehir'e geldiler. Yörüdiler, Hamidilî'ne girmeye. Sultân Mustafâ [241a] dahı Karahisâr'dan anlaruñ üzerine yörüdi ve ol 'âsîler-ile buluşdı. Eyü sultânî cenkler olundu. Uzun Hasan'dan gelen beg kim, Yûsuf İmırza'dur ve hem ol Uzun Hasan'uñ 'ammisi oğlıdur; cengde anı tutdılar, boynına ip dakdılar, it yider gibi yitdiler. Gine Karamanoğlu Pîr Ahmed kaçdı, gitdi. Gedük Ahmed anuñ 'avratını, oğlını ol hînde İstanbul'a getürdi. Kâsım Beg girü İçil'e girdi, otur-

dı. Silifke'yi ogurladı. Bu taraftan Gedük Ahmed'i Sultân Muhammed girü göndürdi. Tekrâr Silifke'nün üzerine girü indi. Darb-ı dest-ile Silifke'yi tekrâr girü aldı. Ol ogurlayanları kıldı. Kal'ayı girü Sultân Muhammed'ün mukarrer itdi. Ve kendü girü Gedük Ahmed, İstanbul'a geldi. [241b] Sultân Muhammed'ün hizmetinde olup tururdu. Gözedürdi kim, Sultân Muhammed dahı ne buyura ve buyurduğu hizmetde ola.

Ve bu fethün târihi hicretün sekiz yüz yitmiş yidisinde vâki' olundu, Gedük Ahmed elinden kim, ol Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'nün vezîri-y-idi.

BÂB [149]

Anı beyân ider kim Sultânü'l-mücâhidîn

Sultân Muhammed Han-ı Gâzi kim, şarka teveccüh itdi.

Uzun Hasan kim Karamanoglu Kâsım'a kim leşker koşmışdı kim geldi, Tokat'ı harâb idüp gitmiş-idi; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi anuñ üzerine varmak lâzım oldu. Mahmûd Paşa'yı ve Ahmed Paşa'yı ve Mustafâ Paşa'yı bu üçin dahı Sultân Muhammed Han-ı Gâzi bir araya cem' [242a] itdi bunları.

Sultân Muhammed bunlara eydür: "Bu Uzun Hasan'ın rây ü tedbîrinde ne dursiz?" diyü bunlara sül'âl itdi. Bu paşalar biri birinün yüzine nazar idüp sâkit oldılar. Girü pâdişâh eydür: "Neyçün söylemezsiz?"

Mahmûd Paşa eydür: "Devletlü sultânım! Pâdişâhumuzun 'aklı cemî'ümüzden a'lemdür. Bizüm ne bilümüz ola pâdişâh huzûrunda?"

Girü pâdişâh eydür: "Hele bârî siz dahı fikrünüñ bir feth-i kelâm idün." didi.

Mahmûd Paşa eydür: "Devletlü sultânım! Bu Uzun Hasan'ın hûd bir niçe ef'âlini bildük kim, ne dürlü sûret-ile [156] fitneler ider. İmdi sultânım, anuñ itdüğü ef'âle göre ef'âl itmek gerekdür."

Ve hem Mahmûd Paşa eydür: "Devletlü sultânım! [242b] Bu Uzun Hasan, pâdişâhumuzun bir oğluna mukâbil olacak

kişi degüldür ve illâ düşmendür. Buña eyü yarak görmek lâzimindendür.”

Ve bu taraftan Ahmed Paşa eydür: “Devletlü sultânüm! Hele şimdiki hinde bir kuluñı göndür kim akıncıların-ıla varsun. Anuñ memleketinüñ elleri irdügi yirleri ursunlar, yıksunlar, yaksunlar; tâ kim pâdişâhumuz dahı anuñ ef’âline göre mesâlihini göre.”

Pâdişâh eydür: “Mihaloglu ‘Ali Beg’i göndürün kim varsun, ol vilâyetün eli erdügi yire degin ursun, yıksun ve yaksun, esîr itsün.” didi. Ve hem pâdişâhuñ emrini yirine getürdiler. ‘Ali Beg[i], Rûmili’nün yarar akıncıları-y-ılan göndürdiler. ‘Ali Beg dahı vardı. [243a] Kemah’uñ vilâyetini urdı, İrmenilerini esîr itdi; mübâlaga toyumluklar itdi. Akıncıyı tamâm to-yurdu. Ve bunun kıssası mübâlagadır. Fakîr, ihtisâr itdüm.

Pâdişâhumuz dahı leşker-i ‘azîm cem’ itdi. Ve hem iki oğlını pâdişâhumuz ol sefer bile aldı. Birisi Bâyezîd Han’dur ve biri Sultân Mustafâ’dur. Ve yüz biñ mikdârı ehl-i İslâm leşkeri var-ıdı, ve kâfir leşkeri dahı mübâlaga bile var-ıdı. Devlet-ilen hücûm idüp yöridi. Sivaz’a çıkdı, “Anda buluşam.” didi. Uzun Hasan, Sivaz’a karşı gelime-di. Andan yöriyüp hücûm idüp Akşehir’e ve Karahisâr’a çıkdılar. Girü Hasan-ı Dırâz belürmedi. Pâdişâhuñ kulu Mahmûd Paşa eydür: “Devletlü sultânüm! [243b] Evvel bu Karahisâr’ı alalum. Ümîzdür kim düşmân dahı gele, düşmân-ıla haklaşavuz.” didi.

Pâdişâh eydür: “Hey Mahmûd! Ben hisârı ne’ylere!” di-di. “Ben düşmân isteyü geldüm. Baña düşmânımı bulvi-rün!” didi.

Andan pâdişâh hücûm idüp Erzincan’a çıkdı. Girü gelmedi ve illâ pâdişâhuñ oñince hûd karavulı var-ıdı, önce yöürler-idi. Anlar nâgâh bir niçe alay düşmâna buluşdılar. Hayli ceng itmişler. Âhur düşmân sınıp kaçdı. Andan yöürdiler, Tercan yöresine vardılar. Hîç düşmânıñ girü eseri belürmedi.

Pâdişâh eydür Rûmili beglerbegisine: “Murâd! Sen var, ilerü varuñ Mahmûd-ıla bile. Görün kim hâl nedür.”

Hemân-dem anlar dahı bir niçe alay-ıla ilerü yöridiler. Bi-ri birin gözleyürek [244a] Furat suyunuñ kenârına vardılar.

Mahmûd Paşa eydür: "Hey Murad Beg! Gel suyu öte geçmeyelüm, gâfil düşmeyelüm! Düşmâna göz göre yaka virmeyelüm!" Murâd bu sözi eslemedi. Eydür kim: "Mihaloglu 'Ali Beg ilerü gitdi, yâ biz ne-y-çün turalum?"

Mahmûd Paşa eydür: "İşit benüm sözümü karındaş! Yağıda 'akl u rây gerekdür. Düşmânı hod henüz sen görmemişsindür." didi. Bunuñ sözün hiç aslâ kulagina koymadı. Göz yumdı, Furat suyunı öte geçdi. Mahmûd Paşa sabr idüp turdı. Bir lahzadan gördi kim 'Ali Beg yortum-ıla gelür. Mahmûd Paşa eydür: "Hey dön!" dir. Murâd hod suyu geçmişidi. Ve ardınca Mahmûd niyyet idüp yörümedi. Düşmânıñ hód ol tarafda [244b] busuda eri varmış. Leşkeri Mahmûd Paşa'ya kaçdı. Mahmûd dahı suyu geçmemiş-idi, ordıya kaçdı. Mihaloglu 'Ali Beg dahı ordıya kaçdı. Düşmân Murâd Paşa'yı ortaya aldılar. Hemân belürsüz oldu. Ammâ Turahan Beg oğlu 'Ömer Beg tutuldı ve Hacı Beg tutuldı, Fenârîoglu Ahmed Paşa tutuldı ve dahı hayli sübaşılar bile tutuldı. Sübaşıları tutsak idüp Payburd'a göndürdiler. Ve bu üç begleri yanında alıkodı; kendünüñ yanında saklatdı.

Nazm [157]

Çerinüñ serveri kim 'âkil olmaz

Ne kadar çok ola düşmâna turmaz

Aña kim 'akl u devlet yâr degüldür [245a]

Öñünde taglar olsa gözi görmez

Murâd Paşa belürsüz oldu gitdi

Hana bir kul dahı hiç eksük olmaz

BÂB [150]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'ye
bu hades kim vâki' oldu leşkerüñ ba'zısı münhezim oldu,
pâdişâh bundan soñra neye meşgâl oldu.

Ol aradan 'ale's-sabâh göçdiler. Düşmânıñ belürdüğü yire togrı yörüdiler. Bi-vechin mine'l-vücûh hiç bir habar bili-

mediler. Ve Hasan-ı Dırâz kim hîleyi idüp girü belürsüz oldu, gine kendüyi penâh itdi. Hemân pâdişâh dahı togrı Payburd'a yöneldi. Andan ilerü altı gün dahı gitdi.

Yidinci gün çeharşenbe gün-idi. [245b] Girü ilerüden düşmân belürdi ve illâ bir sarp, derelü depelü yirde karşudan bir niçe alay belürdi. Bunlar eyle sandılar kim, Mihaloğlu 'Ali Beg'dür. Ve hem bu 'Ali Beg, leşkerden ırak yörür-idi. Nazar-ı dikkatle bakdılar, gördiler kim, 'Ali Beg degülmiş. Bildiler, istedikleri düşmândur. Pâdişâh hôte dâyim hâzır yörürdi. Alayları hoş düzmişler-idi. Turmadılar, üzerine sürdiler, yörüdiler ve bu dereyi depeyi kuş gibi öte geçdiler. Düşmâna mukâbil turdılar. Pâdişâhuñ dahı şehzâdeleri kollu kolında ilerü yörüdiler. Sultân Mustafâ kolına, ittifâk, Hasan-ı Dırâz'ıñ bir oğlu Zeynel vâki' oldu. Ve Sultân Bâyezîd kolına Hasan-ı Dırâz'ıñ bir oğlu Ogurlu Muhammed vâki' [246a] oldu. Ve pâdişâh mukâbilesine Hasan-ı Dırâz vâki' oldu. Ve her kollar birbirine mukâbil olup Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'ye Hak te'âlâ 'inâyet itdi ve devleti gâlib oldu; hemîşe olduğu gibi. Hemân her koldagılar biri birine yörüyiş eylediler. Sultân Mustafâ kolundagı 'azebler, Zeynel'i tutdılar ve başını kesdiler. Ve bile olan beglerinüñ ekserini kırdılar ve niçelerin tutdılar, esîr eylediler. Ve mübâlaga yarakların dahı aldılar. Ve Sultân Bâyezîd Han kolundagı Ogurlu Muhammed'i kaçırdılar, tutamadılar. Sultânü'l-mücâhidîn Sultân Muhammed Han mukâbilesinde kim Hasan-ı Dırâz-ıdı, ol dahı hemîn kim yiñiçeri leşkerin göricek Hasan-ı Dırâz eydür: "Bire boz atı getürüñ [246b] kim ol cân kurtarandur!" didi. Hemân-dem boz atı hâzır itdiler; kaçmaga bün-yâd itdiler. Hasan Beg boz ata bindi; dere depe yazılar gözler oldu. Gâziler[i] gördiler kim başlarında 'akılları kalmadı, cemî' leşker tevbe itmege başladı. Karamanoglu Ahmed, Uzun Hasan'ıñ yanında olurdu, evvelden kaçmagı ol oñat bilürdi. Pîr Ahmed kim yiñiçeriye gördi, hevesi kaçmaga ol [158] kamudan yig gördi. Uzun Hasan Tebrîz'e heves itdi. Karamanoglu yanına düşdi, giderler mi giderler! Yiñiçeri leşkeri bunların bu hâlların göricek eyitdiler kim: "Hey devlet-süz hâyin Türkmânlar! Ok atılmadın ve kılıç salınmadın bu

kaçmak size neden [247a] oldu? Yâ bu leşker kim siz sıduñuz-
dı, *ol ma'lûm oldu kim* anlar dahı, siz dahı muhannesler-imiş!"
didiler. Hasan-ı Dırâz, başın kurtardugına râzı oldu ve ta'al-
lukâtına vasiyyet itdi kim Âl-i Osmân'ın adların ayruk añ-
mayalar! Ve hem oğlanları ve ehl-i beyti bu sözi kabûl itdi-
ler ve müvecceh nasîhatdur, diyü gûşlarında tutdılar.

Nazm

Hasan kim kendüyi key er sanurdu

Çagatay'da 'Acemde uz anılırdı

Ve hem dirdi Çıtakla bulışayum

Çürük i'tikâdına inanurdu

Buluşdı hem Çıtak bir biñ göründi

Öñince kaçuban ha tolnurdu

Dahı aındurmaz ol Hasan Çıtak'ı [247b]

Çıtak añılsa Hasan utanurdu

Çıtak urdu Hasan başına yumruk

Ve ger kurtılsa bilüñ uslanurdu

SÜ'ÂL.— Bu Uzun Hasan'ın kim begleri tutuldu, buların
uluları kimlerdür?

CEVÂB.— Biri, 'Ömer Beg'dür kim, ol Cigerlü [?] begleri-
nün ulu beglerindendür ve iki karındaşlar kim ol Mir Ti-
mür neslindendür ve hem Kara Eylük'ün [Kara öylük] kızı
oğlanlarından. Ve bunlardan gayrı üç biñ mikdârı dahı tut-
saklar getürdiler. Ve kırılanın hûd hisâbın Allah'dan gay-
rı kimsene bilmez-idi. El-hâsıl-ı kelâm, bu Hasan-ı Dı-
râz'ın başına gelen hiç bir pâdişâhuñ başına gelmedi.
Anuñ-içün kim, karın agrısına ogradı ve hem âhir ol [248a]
gayretten öldi, gitdi.

SÜ'ÂL.— Ya bu sultânü'l-mücâhidîn kim bunu kahr idicek
soñra ne'yledi?

CEVÂB.— Dönüp gitdi. Mürüvvet itdi, anuñ vilâyetin yık-
madı. Girü kendü vilâyetine teveccüh itdi. Yolnuñ üzerin-
de Kemah'ın hisârı Karahisâr'a yolu ogradı. Bir heybet na-
zarı-y-ıla anı feth itdi. Andan yörüdi, devlet-ile İstanbul'a

tahtına geldi. Hemân-dem kim şehre girdi, girü Mahmûd'ı
'azl eyledi; vizâretten redd itdi.

Nazm

Zi devrân ki ne devrânlar sürüldi
Muhammed Han 'adûları sürüldi [159]

Çü şevketi irişdi şarka garba
Temerrüd ehli kalmadı sürüldi [248b]

Bu âlûñ geleni olur ziyâde
Bu âle hükm-i Hak böyle sürüldi

Bularda 'adl ü bezl ü lutf u insâf
Bulundı tâ kıyâmet kim sürüldi

Mü'ebbeddür bu haslet bil bu âlde
Nevâlar oldu bu âlde sürüldi

SÜ'ÂL.— Bu Uzun Hasan ne asıldandır kim, bu Gâzi Han-ıla neden temerrüdlik itdi?

CEVÂB.— Uzun Hasan, Bayındur Han neslindendir ve hem ol Uzun Hasan'dur kim Tarhan Beg oğlını sıdı ve Baranlı'dan İmirza Cihanşâh'ı sıdı ve dahı Çagatay'dan Ebu Sa'îd'i sıdı. Ve illâ sultânü'l-Mücâhidîn Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'nüñ bir nazarına [249a] döyemedi.

Ve bu mâcerânun târihi hicretün sekiz yüz yitmiş sekizinde vâki' olundu. Sultân Muhammed Han ve oğlu Bâyezîd Han ve Sultân Mustafâ cem'iyetinde vâki' olundu. Hasan-ı Dırâz maglûb oldu, Sultân Muhammed gâlib oldu.

BÂB [151]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi kulu Gedük Ahmed'i Kefe'nün fethine göndürdi;
varup ne sûret-ile feth itdi Kefe'yi,
anı bildürür ve hem anda dahı ne vilâyetler feth itdi?

Sultânü'l-mücâhidîn Sultân Muhammed Han-ı Gâzi vilâyet-i Rûm'ı tamâm feth itdi, hanları ve beglerini cemî'i ne-

seb ü nesli-y-ilen vilâyetlerinden kal' itdi; imdi maksûdı ol oldı kim deryâ-yı Kara [249b] Deñiz kenârların dahı feth ide; ve hem bu deñizde olan cezâyirlerde dahı bunuñ adına hut-be-i İslâm okına. Sultân Muhammed Han-ı Gâzi kulu Gedük Ahmed'e buyurdi kim: "Tiz eyüce yarak gör kim seni gazâ-yâ göndürürin." didi.

Ahmed vardı, üç yüz mikdârı gemileri tonatdı ve hem eyü yarar yoldaşlar dahı bile aldı, atludan ve yayadan. At gemileri dahı aldı, atlar koydı. Ahmed Paşa, pâdişahuñ her emrini yirlü yirince tamâm itdi. Gelüp pâdişâha 'arz itdi. Sormadı, ne yire varayum, dimedi. El bağladı, pâdişâha karşı turdı.

Pâdişâh eydür: "Ahmed, senüñ dahı yaraguñ oldı mı?" Ahmed eydür: "Devletlü sultânüm! Benüm yaragum hemîn sultânümüñ işâretidür [250a] ve himmeti nazarıdur."

Hemân ol sabâh işâret olundu. Nakareler çalındı, sancaklar çözüldi. Gemiler tonandı. Gâziler niyyet-i gazâ itdiler. Gemilerün lengerleri içerü alındı ve balamarları çözüldi, yelkenleri açıldı. Kaçan yilkene yil tokundu, yörüdiler. Deryâ yüzi envâr-ı İslâm-ilen münevver olundu. Yetmiş biñ mikdârı sün[n]î gâziler sürdiler leylü ve'n-nehâr, nehârü ve'l-leyl; Kefe'nüñ limonına girdiler. Hemân-dem kim kenâra çıkdılar; meterisler ve toplar kuruldı.

Ahmed Paşa, [160] miyân-beste olup eydür: "Hey gâzi yoldaşlar! Gayret-i İslâm idüñ kim, bu Kefi darü'l-İslâm üzerrinde havâledür." didi. "Hak te'âlâ 'inâyet ide, bunu dahı darü'l-İslâm idelüm." didi. [250b] Gâziler dahı tekbîr getürdiler, hücûm idüp yörüdiler; ceng-i sultânîye meşgûl oldılar. Giceler ve gündüzler kâfirlere râhatlık virmediler.

Kâfirler dahı gördiler kim, bu gelen gâzilerün himmeti bu şehri alup yıkmasıdır ve hem murâdları cebr-ile almakdur ve hem almaga da kâdirlerdür; kâfirler dahı ehl-i İslâmdan bu himmeti göricek cem' olup tekürleri yanına geldiler, eyitdiler kim: "Bu gelen Türk-ilen niçe idersin?" Tekür bunlara eydür: "Yâ sizün fikrüñüz ne? Ne dirsiz?" Bu kâfirler eyitdiler: "Biz bu hisârı eylük-ilen virürüz." didiler. "Zîrâ kim saklayımızuz bu hisârı." didiler. "Virüp mutî' olması

yigrekdür.” didiler. Döndi bunlara tekür eydür: “Ne-y-çün böyle dirsiz?” didi. Bu kâfirler [251a] eyitdiler: “Anuñ-içün kim bu Türk hisârı bizden cebr-ile alır.” didiler. “Ve bizi kırar ve oğlanlarımızı esîr ider.” didiler. “Ve mâlumuzu yagmalarlar.” didiler. “Ve şehrumızı harâb eylerler. İmdi bunun gibi olmakdan-ısa âsânlig-ıla virelüm kim, cemî’ümüzü esîr itmeyeler. Ve hem ol pâdişâh kim bu Türkleri göndürdi, ol pâdişâh her aldugı şehrûñ ‘imâretine meşgûl oldu.” didiler. Tekür eydür: “Eger siz eyle dirseñüz ben dahı sizûñ-ileyin, muhâlefet itmez size.” didi.

Üçüncü gün hemân emân dilediler. Ahmed Paşa dahı emân virdi. Bişinci gün hisârûñ kapusın açdılar. Pâdişâhuñ sancagı hisâra girdi, bedenlerde nevbet-i sultânî uruldu. Ve mü’ezzinler ezân [251b] okudılar. Çañlarını giderdiler, küffârûñ putları âsârını bozdılar. Bir ulu kiliseyi cum’a mescidi itdiler. Cum’a günü cum’a namâzı kılındı ve hutbe-yi İslâm anda dahı okundu; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi adına. Ahmed Paşa, gâzilere hil’at geyürdi. ‘Ulemâya ve fukarâya ‘atâlar itdi. Andan soñra Tekür, Ahmed Paşa yanına gelmişdi; anı tutdı ve hazînesini zabt itdi, pâdişâhuñ hazînesine teslim itdi. Ve bu şehrûñ halkını sınıf sınıf yazdı. Gannîsini gayrı ve fakîrlerini gayrı ve cemî’ mâllarını gayrı yazdı. Oğlanlarını gayrı yazdı ve kızlarını bile yazdı ve sipâhîlerini yazdı. Ve bu halkdan ve mâldan her nesne kim pâdişâha lâyıkdur, aldılar ve her ne kim yirinde [252a] komaludur, anı dahı eyle itdi. Ve sipâhîleri evlerinden sürüp çıkardılar, anlarûñ evlerini gâzilere virdiler.

Ve bundan soñra bir niçe pâre gemiler göndürdiler; etrâfda olan küffâr hisârlarını dahı feth itdiler. Azag’ı ve Yaburgermen’i tâ ol deñiz kenârında olan hisârları, tâ varup Çerkes’e muttasıl olunca vilâyetleri feth itdiler.

Andan soñra sürdiler Menküb’ûñ üzerine geldiler. Toplar çıkardılar, kurмага başladılar. Menküb’ûñ teküri gördi kim, Kefe’yi ve vilâyetini feth iden kişiler geldi, tekür dahı sürdi Ahmed Paşa’ya geldi kim, hisârını teslim ide. Ve bu tekürûñ bir husımı vardı, hisârda bile olurdu. Hisârı virmege ol râzı olmadı. Hisârûñ kapusını yaptı; hemân cenge meşgûl oldu.

[252b] Hayli zamân ceng itdi ve bu tekür ne kadar kim vardı, eyitdi, "Gelün hisârı vîrûn, ben virdüm." didi; hîç bunun sözün kabûl itmediler; belki 'avratını, oğlanını hisârdan taşra sürmek istediler. Âhır gördiler kim, hisâr ceng-ile [161] ele girmez, Ahmed Paşa göçdi, biraz leşker bu hisârûn üzerinde kodı.

Bir niçe gündün soñra bu leşker kim komışdı hisâr üzerinde, bunlar dahı vardılar hisârı bıraktılar gitdiler. Hisâra yakın yirde busuya girdiler. Küffâr bundan habardâr olmadı. Sandı kim Türk kaçdı, gitdi. Bu hisârûn içine mübâlaga halk girmiş-idi. Tarlıktan gâyet 'âciz olmuşlar-ıdı. Hemân kim leşker çekilüp gitdüğün göricek hisâr halkı hisârdan taşra çıkmaga başladılar. [253a] Ve bu busuda olan İslâm leşkeri dahı bunları cüstücû itmişler-idi, hemân hisârdan yañasın aldılar. Menküb'i dahı bu vech-ilen feth itdiler. Ve andan soñra Menküb'i dahı 'âdetleri üzerine yazdılar. Ve her ne ki Kefe'ye itmişler-idi, Menküb'e dahı eyle itdiler.

Ve her vilâyeti kim feth itdiler, beglerini, sipâhîlerini sürdiler, İstanbul'a getürdiler; hazînelerini pâdişâhuñ hazîne-sine kodılar. Kızların, hatunların pâdişâh kullarına virdi. Kâfirlerûn 'ömrini tamâm itdi. Pâdişâh kendü murâdın itdi ve Menküb'e bir kâdı nasb itdiler. Keliselerin mescidler itdiler. Pâdişâh adına hutbe-yi İslâm anda dahı okundı, Hakk'ûn 'avnı-y-ıla, vallâhu a'lem.

Nazm [253b]

Neler feth itdi gör han kulu Ahmed
Getürdi mâl u ni'met hana Ahmed

Ve mahbûbeleri yüzleri çün mâh
Niçeler hana kim yitürdi Ahmed

Bu işler kim bu Ahmed Paşa itdi
Neyi kim han buyurdu itdi Ahmed

Bu Ahmed kim gedüklerûn eridür
Niçe gedükleri berkitdi Ahmed

Ve bu fethûn târîhi hicretûn sekiz yüz sekseninde vâki' olundu; Sultân Muhammed kulu Ahmed Paşa elinde.

BÂB [152]**Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi****Kara Bogdan gazâsına ne sûret-ile itdi ve hem Kara Bogdan tekûri-y-ile [254a] ne'yledi, anı beyân ider.**

Pâdişâh kim cemî-i kâfir beglerinüñ vilâyetlerini ve kendülerini kim Hak te'âlâ buña müsahhar itdi, Kara Bogdan'ıñ tekûrini kapuya okudılar ve "Haracunu sen getir." didiler kim: "Vilâyet-i İflak bigi bizüm olasin ve hem bizüm-ile zindigânüñ ne vech-iledür kim bilelüm." didiler. Kâfir bu söze hîç i'tibâr itmedi ve işitmeze urdı, gelmedi. Pâdişâh dahı bir kulını göndürdi. "Var, ol kâfirüñ vilâyetine gir; gör, tefahhus it kim ol kâfir göreyüm senüñ-ile ne'yler, göreyüm!" didi.

Kul dahı pâdişâhuñ emr-i şerîfini kabûl idüp yörüdi, ol kâfirüñ vilâyetine girdi. Bunlar gâfiller-idi. Garîb leşker-idi ve hem yol azmışlar-ıdı. Gelüp bu kâfirler Müsülmânlardan [254b] hayli Müsülmânlar şehîd itdiler ve haylisin dahı tutsak itdiler. Paşa dahı pâdişâhuñ kulıdur, gelüp pâdişâha bunlara olan ahvâlleri bildürdi.

Pâdişâh bu habarı işidicek gayret-i İslâm geldi büridi ve göñlinden tedbîrler dörüdi. Vezîrlerine eyitdi: "Tiz yarak görüñ kim [162] eyü gazâlar yaragın idüñ, seferüm vardır." didi. Hemân kim pâdişâhuñ emri olundu, esbâb-ı gazâ müheyya bulundu. Sultânü'l-mücâhidîn Sultân Muhammed Han-ı Gâzi niyyet-i gazâ itdi, İstanbul'dan çıkup yörüdi. 'Asker-i mansûr-ıla Tuna kenârına vardı. İstanbul'ıñ da gemilerine emr olunmuş-ıdı kim Tuna suyunuñ kenârında hâzır olalar-ıdı. Anlar da anda Tuna kenârına gelmişler-idi. Pâdişâh dahı gemiler-ilen Tuna'yı [255a] geçdi. Vilâyet-i Bogdan'da ol vilâyetüñ tekûrin isteyü yörüdi. Memleket-i Bogdan'a girdi. Ol mel'ün dahı leşkerin cem' idüp bir sarb taguñ arasına girdi. Atlusun dahı buyurdı, cem'î piyâde itmiş kim eyü hasmâne ceng ideler. Gâziler dahı gördiler kim bu kâfirler gâyet eyü himmet itmişler kim leşker-i İslâm-ilen kim çalışalar. Pâdişâha bunlaruñ bu rây-ı tedbîrlerin bildürdiler. Pâdişâh buyurdı kim: "Hey gâziler! Gayret-i İslâmdur, saf saf olup alaylar bağlañ." didi. Ve hem pâdişâhuñ emrini gâ-

ziler kabûl itdiler. Kâfir leşkerinüñ üzerine yörüdiler. Kâfir dahı pırankı topların kurmuş; atmaga başladı. Gâziler dahı gayret-i İslâmı yüreklerinde muhkem idüp yörüdiler, kâfirün [255b] üzerine galebe itdiler, kâfire göz açdurmadılar.

Nazm

Karışdı bir birine ceng iderler
Velî kâfire tagı teng iderler
Çü emr oldı kılıç çekdi gâziler
Kâfirler kırdı, kan dökdi gâziler
Teferrüc it, ne iş ider gâziler
Kâfir leşkerini sıdı gâziler

O toplar kim atdılar, gâziler o top 'arabalarının üstine düşdiler, 'arabalarını bozdılar. Kuşluk vaktinde kâfirlerün leşkerinün önüne yitişdiler, tâ beyne-salâteyne degin ceng-i sultânî olundı. Âhır Hak te'âlâ kemâl-i lütfından gâzilere fırsat verdi. Kâfir leşkerini basdılar, sıdılar. Kâfiri ol [256a] mikdâr kırdılar kim, kâfirün başlarından menâreler yaptılar; ve hem nicelerin dahı esîr itdiler ve cem' ol vilâyetde gâzilerün elleri irdüğü yerde şinlik ve âbâdânlık komadılar; yıkup harâb itdiler. Yıktdılar ve yakdılar, harâb itdiler. İki ay mikdârı gâziler Kara Bogdan vilâyetinde gazâlar itdiler. Mâlin ve ni'metin, nakdin aldılar; toyumluklar oldı. Öğrek-ile atların aldılar ve süri-y-ile koyunlarını. Ve cemîle mahbûbelerin gâziler bagırlarına basdılar. Ve sağlık, selâmetlig-ılan Sultân Muhammed Han'ın eyyâm-ı devletinde girü vilâyetlerine geldiler.

Ve bu gazâvatuñ târihi hicretün sekiz yüz seksen birinde vâki' oldı; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinden.

BÂB [256b], [163] [153]

Anı beyân ider kim pâdişâh Kara Bogdan'ı kim sıdı, döndi, Tuna kenârına geldi.

Habar geldi kim, Üngürüz kâfiri geldi, Tuna kenârında hisârlar yapıdı; Müsülmân memleketinün uçında, Semendire

yanında. Ve galaba yaraklar kodılar kim uca, vilâyet-i İslâmı harâb ideler; fikirleri budur. Pâdişâh bu habarı işidicek hemân oradan ol hisârlaruñ üzerine yörüdi kudret-ile. Ol vakt kış, katı olmuş-ıdı; gâyetde kış-ıdı. Vardı, ol hisârlaruñ üzerine indi. Çıgırdan taşra atlu çıkamazdı. Ve karuñ derinliği şol mikdâr-ıdı kim atıñ üzegüsünde-y-idi; dahı yoku-y-ıdı. Ve bu Tuna suyun dahı mübâlaga buz tutmuş-ıdı, toñmuş-ıdı. Leşker-i İslâm vardı, buz üstinde kondı. Ve hisârlar dahı [257a] Tuna kenârında-y-ıdı. Hemân-dem kondukları gibi yagma buyurdi, hisârları. Ol gün yörümiş oldı. Ahşamın kâfirler emân dilediler. Emân virdiler. 'Ahd-ilen hisârları teslîm itdiler. Pâdişâh kâfirleruñ hâtırı olanları pâdişâh yanında turdı ve hâtırı olmayanları destûr virdi, varup iklimine gitdi. Ammâ bunda kalanlarını pâdişâh Anatoli'da hisârlara kodı, timâr itdi. Ve ba'zısınun hiyâneti bulundu. Anuñ gibi olanı satdılar, nakd itdiler. Ol hisârları yakdılar, hîç eser komadılar.

Ve bu fethüñ târihi Kara Bogdan târihinden iki buçuk ay soñradan vâki' olundu; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinden.

BÂB [154]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi İskenderiyye-i [257b] Arnavud'ı ne sûret-ilen vardı ve anda ne'yledi ve anda varmasına sebeb ne oldı, anı bildürür.

Bir gün pâdişâh devlet-ilen oturmuş-ıdı Edrene'de. Etrâfdan habarlar açıldı kim kankı vilâyetüñ halkı pâdişâha mutî' olmaz, didiler. Eytidiler kim, "Bu İskenderiyye kâfirleri gâyet serkeşler; hîç kimseye olar mutî' olmazlar." didiler.

Pâdişâh eydür: "Meger anlaruñ leşkerleri çokdur ola ve hem erleri be-gâyet dilîrdür ola?" didi.

Yanıdagılar eytidiler: "Devletlü sultânım! Ol İskenderiyye vilâyetinüñ halkı temerrüd itdügi ol hisâr sebebindendir. Ol hisâra i'timâd iderler; gâyet muhkemdür, dirler ola."

Pâdişâh eydür: “Ol hisâr alınmasına hiç dermân yok mıdır ola? Ve leşker üzerine varırmaz mı, ne hallüdür?” [258a]

Eyitdiler: “Devletlü sultânüm! Leşker varur yirdür ve illâ anuñ hisârı gâyet muhkem hisârdur. Alınmasında hayli zahmet çekilür.” didiler.

Pâdişâh eydür: “İmdi anuñ tedârükin idüñ kim ol dahı inşâallâh feth olına!” didi.

Hemân sâ’at pâdişâhuñ bir kulını ta’yîn itdiler, İskenderiye’ye göndürdiler. Vardı, İskenderiye üzerine düşdi. Hayli bâri cengler olundu; feth idemedi. Pâdişâhuñ mübârek hâtırında ol hisâruñ hayâlî gitmezdi.

Pâdişâh Kara Bogdan gazâsından kim devlet-ilen İstanbul’a geldi, İskenderiye’nüñ tedârükine meşgûl oldu. Gedük Ahmed’e eyitdi: “Yöri sen var, ol hisâruñ üzerine in.” didi. Gedük Ahmed biraz ihmâl itdi. Pâdişâh Ahmed’i [258b] tutup Bogazkesen hisârında habs itdürdi.

Pâdişâh leşker-i İslâm cem’ itdi; “Niyyet-i gazâ” diyüp yörüdi, vardı, hisâruñ üzerine düşdi. Toplar kuruldu, cengi sultânîler olundu. Hisâruñ niçe yirlerin, *ba’zı burçların dahı* yıkdılar. Andan yorişlar itdiler. Hak nasîb itmedi, almadılar. Üzerine bir havâle yapıdılar. Havâle içinde yarar erler kodılar. Cemî’ vilâyetleri feth olundu, [164] hisâr yalunuz kaldı. Pâdişâh devlet-ilen girü tahtına geldi, cülûs itdi.

Âhır ol çeri ve havâle ol hisârı buñaltdı. Hisâruñ kâfirleri çeride baş olan gâzilere habar göndürdiler kim “‘Ahd ile hisârı size virelüm; ammâ şol şart-ıla kim gidenümüz gide, kalanumuz kala. Bize zararunuz tokunmaya!” didiler. Gâziler dahı İstanbul’da [259a] pâdişâh’a habar göndürdiler, küffârüñ ahvâlların bildürdiler. Pâdişâh dahı râzı olup kabûl itdi. Ol ‘ahd üzerine ol hisâr halkı mu’âhade itmişler-idi, hemân ol mukarrer olundu. Kâfirler hisârı virüp teslîm itdiler. Halkınuñ gideni gitdi ve ihtiyârı-y-ıla kalanı ol hisârda kaldı. Ve bir niçe keliseleri mescidler itdiler. Ve giden kâfirlerüñ evlerini anda temekkün olan gâzilere virdiler.

İskenderiye, dârü’l-küfr iken, elhamdülillâh, dârü’l-İslâm oldu kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde.

Nazm

Feth oldı görüñ İskenderiyye
 Yakın hisârı odur berre bahre
 Anı Hak virdi Gâzi Şâh Han'a [259b]
 Ümîzdür kim döne Firenk beriye

Bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz seksen üçünde vâki' olundu. Bu Sultân Muhammed'üñ cem'î'i gazâsı İskenderiyye'de tamâm oldı. Andan soñra geldi 'adle ve bedle tamâm meşgûl oldı. Andan Kostantiniyye'nüñ yaylaklarında seyr eyledi; târîhüñ sekiz yüz seksen beşine degin..

BÂB [159] [155]

Anı beyân ider kim Sultânü'l-mücâhidîn
 Sultân Muhammed Han-ı Gâzi bu fenâ sarâyından
 ol dârü'l-bekâ sarâyına varması ne sûret-ile olundu,
 anı bildürür kim ol sefer de hicretüñ sekiz yüz
 seksen altısında vâki' olundu ve hem ol Safer ayınuñ
 yigirmi yidinci günü Cum'a gün-idi. [260a]

İstanbul'dan göçüp deryâyı geçdi; Anadolu vilâyetine seyr itmeg-içün. Bir kaç göç yöridi. Anadolu'da Rebî'ü'levvel ayınuñ dördüncü günü pençşenbeh gün, Maldepe'nüñ çayırına kondı. Tamâm 'asır namâzı vaktinde fenâ sarâyını terk idüp bâkî sarâyına nakl itdi.

Nazm

Hemân kim pervâz itdi lâ-mekâna
 Ne velvele düşer gör bu mekâna
 Tolundu cân güneşi çün cihândan
 Ziyâlar şu'lesi irdi ziyâna
 Umaruz fazl-ı Yezdân ola zâyid
 Niçe mürted kâfir gele îmâna

BÂB [159] [156]

**Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
kim Allâh rahmetine kavuşdı, kaç oğlu [260b] kaldı,
anı bildürür.**

İki oğulları kaldı. Birisi Sultân Bâyezîd Han'dur kim o, taht-ı Ertana hâkimi-y-idi. ve biri Sultân Cem-idi kim taht-ı Yûnan'da hâkim-idi.

SÛ'ÂL.— Yâ Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'yi ne'ylediler?

CEVÂB.— Vezîrleri, kâdî-askerleri, Sultân Muhammed'ün mevtini ol gice İstanbul'a getürdiler. Keklik Mustafâ, Sultân Bâyezîd'e gitdi kim atasının vefâtın habar vire. Bu Karamanlu vezîr dahı kendünün bir kulını ol dahı Karaman'a, Sultân Cem'e göndürdi. El-hâsıl, bu aralıkda mâcerâlar çokdur; fakîr ihtisâr itdüm. Keklik Mustafâ, Sultân Bâyezîd'e habarı iletđi: "Sen sag ol, babañ âhirete nakl itđi." didi. Bu habarı işidicek Sultân Bâyezîd tahta teveccüh eyledi.

Nazm [261a]

Şükür itdi tecellî nûr-ı devlet
Yine Hak'dan irişdi cümle ni'met

Yine gör ehl-i İslâm şâd olısar
Ki Hak, Han Bâyezîd'e virdi nusret

İlâhî 'ömr-i devletin ziyâd it
'Înâyetünden ire ola şevket

İlâhî 'âsilerini zebûn it
Ki kuvvetlü ola zâtında heybet

İlâhî devletin fursatın artur
Ki Han Bâyezîd'dür ehl-i mürüvvet

'Âşıkî yaz menâkıbını bu hanuñ
Du'â ide velîler bile himmet

Sultân Bâyezîd Han, Rebî'ülevvel ayının yigirmi birinci [261b] gün yikşenbeh gün-idi, gelüp İstanbul'a serîr-i saltanat tahtını mübârek vücûd-y-ıla müşerref itđi, tahtı ve vilâ-

yeti ma'mûr itdi. Ve hem o târîhde kim hicretüñ sekiz yüz seksen altısında vâki' olan Rebî'ülevvel ayınuñ yigirmi birinci günü-yidi.

BÂB [157]

Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi'nüñ tahta geçdüğini yazduñ; yâ karındaşı Cem n'olduğın dimedüñ?

CEVÂB.— Beyân ideyüm ve hem bu bâb dahı anı beyân ider.

Sultân Cem'e Karaman sefîhleri igvâlar virdiler; Sultân Cem'i alup Bursa'ya gelür oldılar. Sultân Bâyezîd Han'a da habar oldı. İki biñ mikdârı yiñiçeri göndürdi. Deñiz tarafından vardılar. Mudanya'dan Bursa'ya irişdiler. Cem dahı ma'an bile irişdi. [262a] Bursa halkı umarlardı kim Sultân Bâyezîd kendü bile gele-y-idi. Hemîn yiñiçeriler yalunuz geldüğinden ihtirâz itdiler. Zîrâ kim yiñiçerinüñ ba'zısı İstanbul'da kendülerüñ adına sıgmaz işler işlemişler-idi. Ve hem Sultân Cem dahı kendü pâdişâhları oğlu-y-ıdı. Anuñçün aña mutî' oldılar ve hem bundan öñdin yalancı müneccimlerüñ bir zu'm-ı fâsidleri var-ıdı. Eydürler-idi kim: "Atasından soñra pâdişâhlık Sultân Cem'üñdür." dirler-idi. Ve ba'zı akvâlleri sahîha mâyil-idi ve illâ kim gâlib degül-idi.

SÜ'ÂL.— Yâ ne-y-idi?

CEVÂB.— Şöyle-y-idi kim, ol asl-ı Âl-i Osmân tahtına pâdişâh olsa gereg-idi. Geldi Bursa'da oldı; didükleri gibi. Ve kânûn-ı pâdişâhlığı sürdi ve eyledi. Bu tarafda devlet-i Sultân [262b] Bâyezîd Han gâlib-idi. Ol kadîm Âl-i Osmân tahrîmî kim Sultân Bâyezîd Han'ıñ devleti feth itdi ve Cem'üñ saltanatı hemân ol kadar-ıdı Ve ol yalancı müneccimlerüñ de zu'm-ı fâsidleri bunda tamâm olundu. Ve Karaman sefîhleri dahı melûl ve magbûn oldılar ve mahzûn oldılar.

Nazm

Neyi kim takdîr-i Hak yazdı anı
Anuñ kısmetidür yazılan divânı

Çü hattı muhkem kâtîbi üstâd
İrer menziline anuñ servânı

Sa'du naht-i tâli' kim yazıla ol
Zâhir olan âhir anuñ beyânı

Çü dâl devletde gâlibdür Cem üzre [263a]
Ko kaçsun Cem'i kim tutmañ siz anı

BÂB [158]

Anı beyân ider kim Sultân Cem hâlası Selçük Hatun
ve Mevlânâ Şükrullâh oğlu Ahmed Çelebi'yi,
Sultân Bâyezîd Han'a yalvarmaga göndürdi;
andan ne zâhir oldu, anı beyân idelüm.

Bu taraftan Sultân Bâyezîd Han devlet-ilen lâvu leşker-ilen İstanbul'dan Anadolu'ya geçdi kim Sultân Cem'ün üzerine vara-y-ıdı. Yolda Selçük Hatun gelüp Sultân Bâyezîd ile buluşdı. Sü'âlin itdi ve cevâbın işitdi. Ve Mevlânâ Şükrullâh oğlu cevâbı alup Bursa'ya gitdi. Cevâb, Cem'i Bursa'dan kaldırdı; Yiñişehr'e çıkardı. Sultân Bâyezîd dahı devlet-ile Cem'ün üzerine vardı. Hemîn ki Karaman kargaları ve kuzgunları Sultân [263b] Bâyezîd'ün şâhinlerin gördiler, tagıldılar, kaçdılar. Cem dahı Sultân Bâyezîd Han'ın salâbetine döyemedi, başın alup kaçdı. Pâdişâhuñ kulları yiñiçeriler irişüp cümle gelen 'azabları kırdılar ve hayli torlak toprak ışıklar dahı gelmişler-idi, anları dahı hõd hep kırdılar. "Siz dervişler olasız, bu pâdişâh-zâdeler arasında siz ne'ylersiz." didiler.

Sultân Cem, Yiñişehir'den Konya'ya altı günde vardı. Anasını ve dahı câriyelerinün ba'zısını alup andan togrı Mekke tarafına gitdi. Sultân Bâyezîd dahı sürdi, Karaman vilâyetine çıkıdı ve ol vilâyeti de zabt itdi. Ve bu aralıkda bunun kıssası çokdur; fakîr muhtasar itdüm. El-hâsıl-ı kelâm, Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi, girü devleti-ilen [264a] İstanbul'a, tahtına geldi, cülûs itti; vallâhu a'lem.

BÂB [159]

**Anı beyân ider kim Sultân Cem Mekke'ye varduğundan
soñra ne'yledi ve bunda Sultân Bâyezîd Han
dahı ne'yledi, anı bildürür.**

Sultân Cem, haccını tamâm edâ itdükden soñra Mekketul-lâh'dan sürdi, Mısır'a indi [167] ve bu tarafda Gedük Ahmed Larendé'de oturmuş-ıdı kim Karamanoglı İçil'de-y-idi; gelüp fesâd itmesün diyü, anda bekler-idi ve hem gelürse Karaman müfsidlerini tagıda-y-ıdı. Cem hûd Mısır'a gelmiş-idi. Karamanoglı'nun tezvîr mektûbı-y-ıla Sultân Cem girü Rûm'a hareket itdi. Sultân Bâyezîd Han dahı anuñ hareketinden âgâh oldu. Lâvu leşkeri-y-ilen İstanbul'dan Anadolu'ya [264b] geçdi. Sultân Cem, anasını Mısır'da kodı. Kendüsi, Cem, sürdi Atana'ya geldi. Karamanoglı Kâsım Beg dahı Sultân Cem'i Adana'da karşıladı. Pâdişâhuñ bir hâyin kullu, Engüri sancagı begi-y-idi, ol dahı Engüri'den kaçup vardı, Cem-ile buluşdı. Adana'dan Cem, Rûm'a teveccüh itdi. Gedük Ahmed dahı bunlaruñ hâlerinden mütenebbih oldıardı kim, hâl böyledür; Sultân Bâyezîd tarafına tutdılar yüzi. Bunda 'acâyib ve garâyib hâller ve ahvâller çokdur. Fakîr, ihtisâr itdüm; anuñ-içün kim hâyinlar zâhir olur.

Cem, Karamanoglı-y-ılan yöridi; Engüri'ye geldiler. Bu taraftan Sultân Bâyezîd Han dahı yördü; togrı Engüri'ye hücum itdi. Sultân Bâyezîd Han varmadın [265a] ol hâyin kim Cem'e varmış-ıdı, Amasiyye leşkerinden Engüri nevâhisinde karavul göndürmüşler-idi, ol hâyine buluşdılar, amân virmeyüp kelb gibi depelediler. Ve anuñ-ıla bile gelen Karaman kuzgunlarınuñ ba'zısını kırdılar ve kurtulanı gücile başın alup kaçdı.

Bu taraftan Sultân Bâyezîd Han dahı devlet-ilen sürdi, Engüri'ye vardı. Engüri'de birkaç gün râhat oldılar. Cem, Karamanoglı-y-ılan kaçup İçil'e girdi. Sultân Bâyezîd Han dahı tekrâr girü Konya'ya çıkdı, Cem'ün ardınca. Erler seçdiler, kovdılar. Cem kaçta vardı, leb-i deryâya indi. Bir gemi eline girdi; bindi gemiye, taraf-ı deryâya gitdi. Bilinmez kandalığı. Bunda dahı garâyib ve 'acâyib hikâyetler çokdur; fakîr ihtisâr itdüm.

Sultân [265b] Bâyezîd andan sürdi; devlet-ilen girü İstanbul'a geldi. Târîh, hicretüñ sekiz yüz seksen yidisinde vâki' olundu, Sultân Bâyezîd Han elinde.

Nazm

'Adû kim def' ola ol kat' olupdur
Adı diri, o ma'nîde ölüpdür

Dahı gülmez anuñ cânu yâ gönli
Harâbdur bâğçası gönli solupdur

BÂB [160]

Anı beyân ider kim Sultân Bâyezîd Han,
Cem'i kim vilâyetden sürüp çıkardukdan sonra,
kim nâbedîd oldu, sonra Sultân Bâyezîd neye meşgûl oldu.

Ve devlet-ile İstanbul'a geldi, tahtına geçdi, oturdu; erkân-ı devlet erenleri taraf taraf oturdılar. Oğlu Sultân Korkud'ı [266a] Saruhan vilâyetine göndürmeklige tedbîr itdiler. Ve bir oğlu Şâhinşâh'ı Yunan tahtına Konya'ya göndürmege tedbîr itdiler. Bunlar kim yirlü yirine göndürüldi, pâdişâh İstanbul'dan çıkdı. Niyet-i gazâ idüp Edrene'ye vardı. Emr itdi kim Anadolu leşkerin ve Rûmili leşkerin cem'i Edrene cevâni-bine cem' itdiler. Pâdişâh hazreti dahı gazâ esbâbına meşgûl oldu. Pâdişâh bu eşgâlde-y-iken nâgâh celeb kullarından biri birine nâşâyiste hareketler vâki' olundu. Ve ol sebeb, ol sefer-i gazâ te'hîr olundu. Bu iki vilâyetüñ beglerbegisine emr itdi kim: "Varuñ Tuna suyu kenârında [168] babam hazreti, ne-verallâhu kabrehû, Üngü[rü]z'üñ elinden alup [266b] yıkdugı kal'aları girü yapuñ, ma'mûr idüñ." didi.

Pâdişâhuñ emrine mutî' oldılar, ol sözi kabûl itdiler. Bu kal'aların üzerine Anadolu beglerbegisi kondı leşkeri-y-ilen ve mi'mârı-y-ılan. Ve bir kal'anuñ üzerine Rûmili beglerbegisi kondı, leşkeri-y-ilen ve mi'mârı-y-ılan. Ve etrâfına gâziler gazâya meşgûl oldılar. El-hâsıl-ı kelâm, yapıldı, tamâm oldu. Pâdişâhuñ emri-y-ilen hisârlaruñ yarakların gördiler ve içlerine yarar ciger-dâr gâzilerden kodılar. Şim-

di dahı küffâra gazâ iderler. Andan soñra cümle maslahat tamâm oldı. ‘Asker-i mansûrına destûr virdi; vilâyetlerine gönüldiler.

Nazm

Yapıldı kal’alar Tuna suyından
Ne soy soylar gâzi kâfir soyından [267a]

Soyın soylar o kâfirler kızınıñ
Mukadderdür gâzilerde bu hûdan

Bulurlar mâl u ni’met kul karavaş
Çınarlu ve yüce servi boyından

Bunuñ târihi hicretüñ sekiz yüz seksen sekizinde vâki’ olundu.

BÂB [161]

Anı beyân ider kim Sultânü’l-mücâhidîn

Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi, Kara Bogdan vilâyetine varup
anda neler feth itdi, anı bildürür.

İstanbul’dan çıkdı Sultân Bâyezîd, niyyet-i gazâ idüp lâvu leşker-ilen *kurudan* Kara Bogdan tarafına yöneldi. Ve deryâ tarafından mübâlaga gemilere azık ve eyü yaraklar, topdan ve tüfekden ve çegreden ve gazâ esbâbından müheyyâ idüp toldurdi. [267b] Gemileri dahı Bogdan’a göndürdi. Bu tarafdand kendü dahı karadan sürdi, Tuna kenârına vardı, suyuñ kenârına kondı. Deryâ tarafından giden gemiler dahı gelüp yitişdi pâdişâhuñ hizmetine. Hemân-dem devlet-ilen Tuna’yı geçdi. Ve hisâruñ cengi yarağı-çün esbâb itmişler-idi; gemilerden anları çıkardılar. Yörüdi, Kili’nüñ [Kilya] üzerine düşdi. Kurıdan ve deryâdan hisârı tolayı kuşatdı. Toplar kuruldı. Gâziler kal’a üzerine yörüdiler. Ceng-i sultânî olunmaga pâdişâhdan emir olundu. Hemân-dem toplar atılmaga başladı. Pâdişâhuñ kulları ve gayrı ‘asker her tarafdand mecmû’ısı hücûm itdiler ve bir niçe gün eyü sultânî [268a] cengler olundu. Hisârı buñaltdılar. Kâfirler amân dilediler. Pâdişâh anlara amân virdi. Ol hisâruñ

emîni geldi, pâdişâhuñ vezîrile buluşdı. Elin öpdî, eyitdi: “İşde turur, biz de pâdişâhuñ ve hisâr da!” didi, “Esîrleri-yüz; her ne kim pâdişâhuñ fermânıdır, biz aña mutî’lerüz” didi. Hisârı teslîm itdi.

Pâdişâhuñ İslâm sancagı hisâra girdi. Hisârda nevbet-i sultânî uruldu; ilâm-ı kelimetullâh kâfirlere ‘arz olundu. Keliselerini mescidler itdiler. Gitmege ihtiyârı olan kâfirlere destûr virdi ve karâr idüp turanını incitmediler. Kânûn-ı saltanata lâıyk ne-y-ise itdi.

Birkaç gün turdı, andan devlet-ile Akkerman’a *teveccüh* [268b] itdi. İflak leşkeri dahı kendü banı-y-ıla hizmete gelmiş-idi. Pâdişâh hazreti buyurdu, [169] önce yörüttiler; bir niçe gün susuzluk çekdiler. Yöridiler, Akkerman’uñ üzerine düşdiler ve anı dahı kurudan ve deryâdan kuşatdılar. Ve illâ bu Akkerman hisârınuñ mübâлага yarakları var-ımuş, hisâbın Allâh’dan gayrı kimse bilmezmiş ve otuz yıl mikdârı var-ımuş kim handagını kazarlar-ıdı ve bâkî esbâbın dahı buña göre itmişler-idi. El-hâsıl-ı kelâm pâdişâh emir itdi, ceng-i sultânî olundu. Bî-nihâye cengler itdiler. Âhir, hisârınuñ handagını pâdişâhuñ kulları toldurdılar toprak-ılan. Şol kadar oldu kim, hisârı buñaltdılar. Amân diledi kâfirler, hisârınuñ [269a] kapusın açdılar.

Pâdişâhuñ İslâm sancagı bu hisâra dahı girdi. Nevbet-i İslâm-ı hanî dahı uruldu. Pâdişâh buyurdu, emînler şehre girdiler, hisârdan çıkacak esîrleri çıkardılar. Pâdişâh lavu leşkerine niçelerini ‘atâ itdi ve niçelerin dahı İstanbul’a sürgün eyledi. Ve niçelerin de Eski Biga’ya, Anadolu’da, anda göndürdi. Ve niçe keliselerin dahı mescidler itdiler ve ol sürgün olan kâfirleruñ hâlî kalan evlerini gâzilere virdi. Ve Deşt’uñ hanı da hizmet-içün gelmiş-idi, anda bile-y-idi; anlara dahı hayli ‘atâlar itdi.

Bu Âl-i ‘Osmân’uñ nesli kim gelür, biri birinden devletleri ziyâde olıgelmişdür. Ve delîl bu kim ataları, dedeleri varup alımadığı hisârları [269b] ve vilâyetleri Hak te’âlâ girü ogullarına müyesser ider.

Ve Akkerman’a bir kâdî nasb itdi. Ve hutbe-yi İslâm anda dahı okundu. Ve anda da cum’a namâzı kılındı. Sultân Bâ-

yezîd Han adına, bu iki şehirlerde bile hutbe okundu. Bu fet-hûñ târîhi hicretüñ sekiz yüz seksen* tokuzında vâki' olundu. Sultân Bâyezîd Han Gâzi elinden kim ol Sultân Muham-med-i Gâzi oğludur.

Nazm

Fethi şâhuñ olınsun dâyim
 'Ömri uzun devleti kâyim
 Şâh pîr görsün ogullarını müdâm
 Bu du'âdur o tertîb dâyim
 Sen kabûl it du'âmı yâ Allâh
 Nezrüm olsun olam bir ay sâyim [169]
 Âşıkî yaz menâkıbını hanuñ
 Dimesünler saña gâfil ü nâdim
 Kim okursa bu târîhi bir dem
 Göñline girmesün anuñ hiç gam

Bu menâkıbuñ temâmınuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz tok-sanında Receb ayınuñ yigirmi altıncı gününde yikşenbih gü-ni temâm olundu.

BÂB [170] [162]

Anı beyân ider kim bu Adana, Tarsus, Sis, Misis, Külek, Valnakşan [Alnakşan ?] kimlerüñdi ve kim feth itdi ve Mısırlu bunlara ne sebebeden hükm itdi, anı bildürür.

'Osmân Gâzi'nüñ dedesi Süleymân Şâh Gâzi Rûm'a gelüp Ca'ber kal'ası öninde ne kazıyye olduğunu işitdünüz kim gö-çer evler etrâfa tagıldılar. Üçok'uñ oğlu Yüregir ve Kusun Varsak ve Kara 'İsâ ve Üzer ve Gündüz ve Kuş Temür ve bu altı kişi güçlerilen geldiler; bu Çukurova[ya] kim ol mezkûr olan şehirler bu ovadadır, ve hem o kal'alar bu vilâyetüñ

* Yazmada sehven "sekiz yüz toksan tokuz" yazılmış, fakat kenarda "(toksan) seksen olmalıdır" notuyla doğrusu verilmiştir.

taglarında dur. Yüregir baş oldu, bunlara geldiler, Misis aldılar, Adana'yı almadılar. Tarsus'ı aldılar. Ve bu şehrin kâfirleri Ermenidi. Ermeni'den bunlar 'ahd-ilen aldılar. Yüregir öldi, oğlu Ramazân kaldı. Ramazân Kusun'a Eserlefi [Eserkef'i ?] kışla virdi. Ve Külek'de Tekürbeli'ni yayla virdi. Ve Kara 'Îsâ'ya Millen'i kışla verdi. Vennakş'ı dahı ve Bermüdek'i yayla virdi. Ve Kuş Temür'a Tarsus'ı kışla virdi. Ve Bulgar Tagı'nı yayla virdi. Ve Üzer'e Payaz'ı ve İskendern'i kışla virdi. Çön [Çon, Çöz ?] tagını yayla virdi. Ve Gündüz'e Misis'i kışla virdi. Sis tagını yayla virdi. Ramazân kendü Adana'yı taht idindi. Ve bu bâkî olar buña tâbi' oldılar. Yaylaların yayladılar, kışlaların kışladılar. Nice yıllar Ata Kusun Varsak yaylada Külek kal'asın kendüye tapdurdı, kâfirin içinden çıkartdı. Ve Kara 'Îsâ dahı Alnakşan'ı tapdurdı, kâfirin çıkarmadı. Ve Ramazân Misis'i tapdurdı, kâfirin kal'adan çıkarmadı. Ramazân öldi; oğlu İbrâhîm kaldı ve bir nice oğlu bile.

El-hâsıl-ı kelâm, bu mezkûr begler öldiler; çok oğulları kaldı. El-hâsıl her birinün oğlu yirli yirinde baş çekdi, oturdu. Başlu başına beglik itdiler; tâ Mısır'da Sultân Şeyhi sultân ölince. O kim sultân öldi, Üzer[ün] bir oğlu kardaşlarından kaçdı. Haleb'e vardı. Mısır sultânına habar göndürdiler kim Üzeroglu Dâvud karındaşları arasından kaçdı, Haleb'e geldi. Ol eydür kim: "Sultân himmet itsün, Üzer ilini sultâna alvireyin." dir. Sultân Haleb nâyibine emr itdi, 'azîm leşker cem' itdiler. Dâvud'la vardılar, Üzer vilâyetini feth itdiler. Anı Dâvud'a virdiler. Üzerili Mısırlu ilinde oldu. Vilâyet-i Üzer'i bir niçe bölük böldiler; sübaşılık, sübaşılık Üzer oğlanlarının bâkisine bahş itdiler. Andan soñra Gündüzoglu'na il virdiler. Gündüz oğlanlarından bir kaç kaçdı, Mısır'a vardı. Ayası kal'asını Mısır'a virdiler. Mısır kul kodı, bender idindi. Andan soñra Ramazânluya il virdiler. Ramazânludan İbrâhîm Beg kaçdı, Mısır'a vardı. Mısırlu aña leşker koşdı. Geldi, Adana'yı aldı. Kardaşlarını kodı. Sis'i, kal'asın Mısırluya virdi. Mısırlu kal'aya kul kodı. Kuş Temüroğlu Tarsus'ı Mısırluya virdi. Mısırlu dahı ol evvelki beg oğlanlarının tiz tiz birin 'azl eyledi, birine beglik virdi rüşvet-

ilen. Bu rüşvet [171] sebebiyle begleri yohsul oldu ve vilâyet-leri harâb oldu. Âhir Külek'i de kula virdiler.

BÂB [163]

Anı beyân ider kim bu şimdiki fethetme sebep ne oldu,
anı bildirür.

Bu Çukurova'yı Mısırlı zulm-ılan harâb eylemişti. Nâgâh sultânü'l-mücâhidîn Sultân Bâyezîd Han kim vilâyet-i Karaman fethetdi, ol vilâyetüñ za'îfleriniñ feryâdı bu gâzi pâdişâhuñ mübârek sem'ine yitişti. Pâdişâh dahı merhamet sâyesini diledi kim ol vilâyetüñ za'îflerine göndüre.

Nazm

Çü lem'a göndürür güneş cihana
Velî bir lem'adur olur nişâne
Tele'le' nûrîdur tutar cihanı
Olupdur şimdi âsârı 'ayâne
Bu hanuñ eli garba şarka irdi
'Âşikî başla defter ü beyâna

Pâdişâh bir kulına emr itdi kim var ol mazlûmları o zâlimlerden halâs it. Kul dahı ol emre imtisâl idüp Nigde'den hücum idüp Adana üstüne indi. Ve o zâlimler cem'i tagılup kaçdılar. Ve o mazlûmlar hanuñ kulına istikbâl itdiler. Adana'dan ve Külek kal'asına gelince ve Alnakşan kal'asın hal-kı bile ve Millen kal'ası halkı ve Tarsus'ün a'yânları pâdişâhuñ kulına istikbâl itdiler ve kal'aların teslîm itdiler. Pâdişâhuñ 'alemi sâyesine baş kodılar ve Kuş Temürlü ve Kusunlu ve Kara 'Îsâlu pâdişâhuñ kulına münkâd oldılar.

Nazm

Zâlimden halâs itdi mazlûmı han
Du'âlar itdi cümle ehl-i îmân
Bu hanuñ hükm-i 'Îsâ-nefesin bil
Bu iklim ölmüş-idi buldılar cân

Mısırlı rüşvet-ilen yıkdı iller
Bu han bedl-ile komaz zerre vîrân

Mısır Çerkesi hükmi mensûh oldu
Bu gâzi hanuñ oldu hükmi devrân

Bâyezîd Han devri neye beñzer
Nebiler içre san geldi Süleymân

Zamânuñ dîvleri hep mahbûs oldu
Selâtînler bu handan ister amân [172]

Okunsun hutbesi Ka'be'de yâ Rab
Bu kânûna düzülsün tertîb erkân

'Âşıkînüñ du'âsı hana her dem
Ola 'ömri uzun çok süre devrân

Bu fethüñ târihi hicretüñ sekiz yüz toksanında cemâziye'l-ûlâ ayınuñ guresinde vâki' olundu; Sultân Bâyezîd Han'ın bir kulu Karagöz elinden.

BÂB [164]

Anı beyân ider kim Rûmili beglerbegisi 'Ali Beg Karabogdan vilâyetine gazâ itmege sebep ne oldu ve hem o vilâyete kim vardı ve ne sûret-ile vardı ve ol vilâyetde ne'yledi.

Sultânü'l-mücâhidîn Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi kim vilâyet-i Kili'yi ve Akkerman'ı feth itdükden soñra ve ol vilâyetüñ ba'zı münâfık kâfirleri gönülden itâ'at itmemişlerdi. Karabogdanoglu'na habar göndürdiler kim: "Tedârük it kim hisârı ogurlayalum." didiler. Karabogdanoglu dahı nerdübânlar düzdürdi, leşker cem' itdi, gemilerini toldurdi. Gice-y-ilen su tarafından hisâruñ dibine geldi ve ol kâfirler dahı hâzır muntazırlardı. Hisâr bekleyen gâzileri ol münâfık kâfirler nâ-bedîd itdiler.

El-hâsıl-ı kelâm, hisâra gice-y-ilen nerdübânlar urdılar. Ba'zı gâziler mütenebbih olup sâkit oldılar, tâ kim kâfirler

hisâra çıkdı. Gâziler dahı Allahu ekber didi. Kâfirlere kılıç urdılar; tâ sabâha degin kırdılar. Karabogdanoglu başını zor kurtardı. Ve hem bile gelen kâfirlerûñ niçesin diri tutdılar, pâdişâh hazretine göndürdiler. Pâdişâh dahı saltanatına ne lâyıksa anı eyledi.

Nazm

Hîlesi kâfire gör ne idiser
Yıkılup evleri ilden gidiser
Ogul ve kız u mâldan ayrılısar
Ne getürdi başına ekseri ser

Âhir han bir kulına emr itdi kim: “Var ol kâfirûñ memleketine gir ve feth it kim hisârlaruma ol gice-y-ile gelmiş ogurlamaga. Sen aña gündüz âşikâre var ve hem ol kâfirilen bulışmaga cehd it. Allah ‘inâyet iderse anuñla haklaş ve hakkından gel. Ve eger ol kâfire bulışmayacak olursañ vilâyetlerini yık ve yak, harâb eyle ve adamların esîr it.” Kul pâ-dişâhuñ emrine imtisâl idüp gitmege niyyet eyledi.

Nazm

Hemân-dem kim ‘Ali kuşandı yarak
Bilinde zülfekâr bindügi burak [173]
‘Înâyet-i Hak anuñlan mu’îndür
Resûl mu’cizi hem anuñ-çün çırak
Velîler hâzır oldılar du’âya
İdindi ‘Ali gönüllere turak
Yörüttdi himmetilen gâzi sultân
Dimez menziline yakın ya ırak
Gazâya gitdi bu himmet eri gör
Tîmârî Şâm gerekdür yâhûd ‘Irak

Hemân-dem ‘Ali Beg “Niyyet-i gazâ” diyüp yörüdi; Tuna suyunu geçdi, Eflâk vilâyetine girdi. Eflâkuñ begleri ve sipâhîleri cem’ olup itâ’at-ılan geldiler, [‘Ali Beg] bile yörüdiler.

Karaman'da odur Varsağı kıran
 Vidin'den Üngürüz'e kılıç uran
 Üçinci mansıbdâ feth-i devlet
 Ziyâde oldu Hakdan fazl-ı nî'met
 Niçe yüz biñ kulu var devlet issi
 Velî şimdi 'Ali'nün a'lâ desti

Bu gazânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz toksanında vâkî' olundu; Sultân Bâyezîd Han kulu 'Ali Beg'ün elinden.

BÂB [165]

Âsâr-ı haslet-i Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi

Amasiyye'de bir 'âlî medrese ve bir 'imâret yaptı. 'Osmân-cık'da Kızılca Irmak suyunuñ üzerine bir 'âlî köprü yaptı ve bir 'imâret dahı Tokat'da yaptı. Ve Edrene'de bir 'âlî medrese ve bir 'âlî 'imâret ve bir tîmarhâne ve Tunca suyunuñ üzerine bir 'âlî köprü dahı yaptı. Ve hem vilâyetde 'adl ü dâd ve bedl ü ihsân ve kerem memlû olundu. Ve hem ol Rûm vezîr bozduğı teşrîfleri girü kânûn-ı 'Osmânî üzerine mukarrer itdi ma'az'-ziyâde, gelen fakîr ganî olup gider oldu. Ve ol nesli bühtân vezîr kim vakıfları ve mülkleri kim bozmuş-ıdı, gine sâhiblerine mukarrer itdi. Ve bu saltanatuñ ve şevketüñ sâyesı devleti rub'-ı meskûnı memlû itdi. Etrâfdan devlet sâyesine pâdişâhlardan ilçiler gelmege başladı. Ve Üngürüz pâdişâhından iki ilçi geldi ve Lih vilâyeti pâdişâhından ilçi geldi. Ve İflak pâdişâhından ve Firenk pâdişâhından ve Tatar'ın hanından ilçi geldi. Ve Çerkes beglerinden geldi ve Mısır sultânından ve Hindûstân pâdişâhından ilçi geldi. Ve bunlaruñ cem'î'si pâdişâhuñ huzûrına bir vakitte geldiler. Sultân Bâyezîd Han'ın in'âmlarını ve ihsânlarını alup tahtı ayagını ziyâret idüp vatanlu vatanlarına gittiler.

Nazım

Cihana Hak halîfe itdi hanı
 Kemer-beste kulu şâhân-ı cihânı

Hilâfet tahtı üzre han-ı guzât
Münevver idici milk-i îmânı [175]

Muhammed Han oğlu Bâyezîd Han
Giderdi dünyeden şekk ü gümânı

'Arab hem 'Acem ve Hind ü Bulgar
Mutî'idür bu mahlûk bu zamânı

Dinildi dürlü diller 'âlem içre
'Âşıkî'dür menâkıb tercümânı

BÂB [166]

Anı beyân ider kim bu Âl-i 'Osmân'ın 'atebe-i 'âliyede olan
vezîrlerinin adlarını ve âsârlarını beyân ider.

Evvel Hayreddîn Paşa kim ol Orhan zamânında Bilecik kâdısı-y-dı. Ve Akyaya'yı Orhan Gâzi aña yazdurdı. Ve ol zamânda yaya olmag-ıçün eyü atlar peşkeş iderlerdi, bizi ya ya yazuñ, diyü. Âhir İznik kâdısı oldu. Gâzi Hünkâr karındaşı Süleymân Paşa kim Allah rahmetine vardı, Gâzi Hünkâr Rûmili'ne geçmege niyyet itdi; Hayreddîn kâdı-'asker idindi. Aldı Rûmili'ne bile gitdi. Bu yiniçeriye dahı Hayreddîn bünyâd itdi. Kâzâ-'askerlikden vezîr olundu, Hayreddîn Paşa didiler. Ve hem pâdişâhı dâyim hayra delâlet iderdi. Fakîre, ganîye ve ehl-i 'ilme Âl-i 'Osmân kapusunda teşrîfi ol bünyâd itdi. Âhir İznik'de bir câmi' ve bir 'imâret yapıdı. Allah rahmetine vardı.

Üç oğlu kaldı; biri 'Ali Paşa [biri İbrâhîm Paşa] ve biri dahı İlyâs Paşa. 'Ali Paşa Bâyezîd Hünkâr'a kâdı-'asker oldu ve vezîr dahı oldu. Âsârı; şimdi kâdılar kim resm alurlar, anuñ bünyâdudur. Tafsîlin yukarı bâbda dimişdüm. Ve hem Bursa'da bir 'imâret yapıdı. Allah rahmetine vardı. Ve hem 'Ali Paşa Emîr Süleymâna dahı vezîr olmuşdı. Ve karındaşı İbrâhîm Paşa Sultân-ı Muhammed Amasiyye'de iken kâdı-'asker olmuşdı. Bursa'ya gelicek vezîr oldu. Ve hem ol dahı karındaşı ve atası kânûnı üzre yürüdi. Andan soñra Sultân Murâd'a dahı

vezîr oldu. İznik'de bir 'imâret yaptı; Allah rahmetine vardı.

Ve anuñ oğlu Halîl Paşa Sultân Murâd'a vezîr dahı oldu. Ve Sultân Murâd Han oğlu Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'ye dahı vezîr oldu. Âhir İznik'de bir 'imâret yaptı ve Bursa'da Emîr Seyyid'de bir müsâfir-hane yaptı. Ve âhir mazlûm şehîd oldu, Allah rahmetine vardı. Ve hem bunuñ iki oğlu kâdı-'asker oldılar kim biri Süleymân Çelebi ve biri İbrâhîm Çelebi.

Âsâr-ı Hasan Çelebi: Bursa'da bir kârân-sarây yaptı. Hâsılınuñ yarısını Medîne-i Resûl'e vakf itdi.

Âsâr-ı Bâyezîd Paşa: Amasiyye'de bir 'imâret yaptı. Bursa'da bir medrese yaptı. Allah rahmetine vardı.

Âsâr-ı Hacı Halîl Paşa: Tamac'da bir zâviye, Gümüş'de bir medrese yaptı. Allah rahmetine vardı.

Âsâr-ı Karaca Paşa: Yenişehir nevâhisinde bir zâviye yaptı.

Âsâr-ı Hacı İvaz Paşa: Âl-i 'Osmân kapusunda paşalar siniler-ile şölen çekmek andan gördiler. [176] Ve hem gayr-ı iklîmden ehl-i hünerler ve üstâdlar Rûm'a o getürmüşdür. Ve hem Kazova'da bir medrese ve bir zâviye ve Bursa'da bir mescid ve bir medrese yaptı. Ve cümle-i vakfından Ka'betullah fakîrlere meblag akça ta'yîn itdi. Ve her yılda göndürürler.

Âsâr-ı Muhammed Aga: 'Osmâncık'da bir 'imâret yaptı.

Âsâr-ı Fazlullah Paşa: Edrene'de dârü's-siyâde yaptı, seyyidlere mahsûs.

Âsâr-ı Saruca Paşa: Gelibolı'da bir 'imâret yaptı.

Âsâr-ı İshâk Paşa: Eynegöl'de bir 'imâret ve bir medrese yaptı. İstanbul'da bir mescid ve Selânik'de bi cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Kula Şâhîn: Filibe'de bir 'imâret ve bir medrese yaptı.

Tuturmezikoglu Kasım Paşa: Edrene'de bir sôfi-hâne ve Karahisâr'da bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Zaganos Paşa: Balıkesir'de bir 'imâret ve bir medrese yaptı.

Âsâr-ı Kemâl Paşa: İstanbul'da ölice üstine bir kubbe yaptılar.

Âsâr-ı Velyedin [Veliyyüddin]oglu Ahmed Paşa: Mahbûb-
ların gözlerini ve kaşlarını ve zülûflerini ve beñlerini medh
idegeldi ve anuñ-ıla gitdi.

Âsâr-ı Mustafâ Paşa: İrmenipazarı'nda bir 'imâret yaptı.
Âhir bühtân-ıla şehîd oldu.

Âsâr-ı Gedük Ahmed Paşa: Karahisâr'da bir 'imâret ve bir
medrese yaptı. Âhir pâdişâha sanduğı kendü başına geldi.

Âsâr-ı Mahmûd Paşa: İstanbul'da bir 'imâret ve yanında
bir medrese ve Sofya'da bir cum'a mescidi yaptı. Ve cüm-
le-i evkâfından Medîne-i Resûl'üñ fakîrlerine ve 'âlimlerine
ve bevvâblarına ve sirâclarına yılda biñ filori ta'yîn itdi. Ve
her yılda gönderürler, yitüşür. Ve hem Medîne-i Resûl'de
Resûlullah rûhı-çün her gün bir hatm okunur.

Âsâr-ı Mesîh Paşa: Gelibolı'da bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Fâyik Paşa: Niyetdedür.

Âsâr-ı Nişâncı İbrâhîm: Edrene'de bir medrese yaptı.

Âsâr-ı Rûm Muhammed: Âl-i 'Osmân kapusunda tâ ol ve-
zîr olıncaya degin teşrîfin ba'zısın o kesdürdi. Üsküdar'da
bir 'imâret ve bir medrese yaptı. Ve âhir gayrı vezîrlere
sanduğı kendü başına geldi.

Âsâr-ı Hakîm Ya'kûb: Cemî'i vilâyet-i 'Osmân'da işidilme-
dük ve görilmedük bid'atleri ol ihdâs itdi. Ve anuñ zamânın-
daki pâdişâhların işlerin Yehûdlar tâyifesine virmezlerdi
kim bunlar müfsidlerdür, dirlerdi. Hakîm Ya'kûb kim vezîr
oldı, ne kadar kim aç Yahûdî var-ıdı, pâdişâhuñ işlerine ka-
rışdılar. Latîfe: Hakîm Ya'kûb bir gün cum'a mescidine var-
mış, İstanbul'da. İstanbul Yahûdîleri gâyet melûl olmuşlar.

Âsâr-ı Sinân Paşa: Vezîrlikten 'azl olundugı vaktin gine
'ilme teveccüh itdi.

Âsâr-ı Ma'nisa Çelebisi: İstanbul'da bir mescid yaptı. Sa-
ruhan ilinde bir kasabaya su götürdi.

Âsâr-ı Nişâncı Paşa kim o nesl-i bühtândur. Allah'ın kul-
larının mâlına ve kanına ve 'ırzına tama' itmişdi. Ve her
kanda kim mühmel işler var-ısa anuñ ihdâsıdur. Vilâyet-i
'Osmânda ne kadar kim şer'-i Muhammed-ilen olmuş vakıf-
lar ve mülkler var-ısa cemî'isini bozdı. [177] Hâsıllarını pâdi-
şâhuñ hazînesine getürdi. Sorana eyitdiler: "Bunlar mensûh

oldı.” didi. Ba’zısını tîmâr virdi. Fakîr sül’âl itdüm: “Şer’-i Muhammed-ile olan vakıflar ve mülkler neden mensûh oldu. Hazret-i Muhammed Resûlullah kim hâtemü’l-enbiyâdur.” didüm. “Bir peygâmbir dahı gelmedi kim anuñ şer’ini mensûh ide.” didüm. Fakîre cevâb virdi kim “Senüñ neñ aldılar kim bunuñ gibi sül’âl idersin.” didi.

Âsâr-ı Kâsım Paşa: İstanbul’da bir cum’a mescidi yaptı; hatunı ‘Aleyye begi kızı mâlî-y-ıla. Öldüğü vaktin başsuz defn itdiler.

Âsâr-ı Cezerî Kâsım Paşa: İstanbul’da bir mescid ve bir mu’allim-hane yaptı. Edrene’de bir cum’a mescidi ve Bursa’da bir medrese yaptı ve Kefe’de bir cum’a mescidi yaptı ve Çerkes vilâyetinde Taman’da bir cum’a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Dâvud Paşa: İstanbul’da bir ‘imâret ve bir câmi’ yaptı; cum’a namâzı içinde kılındı. Ve bir latîf su dahı getürdi.

Âsâr-ı Hızır Agaoglı Muhammed Paşa: Amasiyye’de bir ‘imâret yaptı.

Âsâr-ı Fenârîoglı Ahmed Paşa. O dahı niyyetdedür.

Bu zamâna degin bunlar vâkî’ oldu.

Nazım

Kanı bunlar ki sûret bağlamışdı
Bulardan niçe gülen aglamışdı
Bular milk kendünüñ oldı sanurdı
Yalan hayâle gönül bağlamışdı
Bular gitdi hayâli bunda kaldı
Bu hayâl niçe cânlar taglamışdı
Âşıkî bu menâkıbı ki yazduñ
Niçeler buña târîh bağlamışdı

BÂB [167]

[351] SÜ’ÂL.— İy dervîş ki bu Âl-i ‘Osmân ‘âlî medreseler ve ‘âlî ‘imâretler kim yaptı, murâdları vilâyet ma’mûr olmak mıdır veyâ âhiret ma’mûr itmek midür?

CEVÂB.— Âhiret ‘imâretin ma’mûr itmekdür ve hem ve-

zîrleruñ 'imâretlerinden añlanan oldur ki bunlaruñ dahı niyyetleri pâdişâh niyyetine tâbî' olur.

Ve bu 'imâretlerde bu niyyetleruñ eseri gâh görünür gâh görünmez, sebebi nedür, dirseñ:

CEVÂB.— Bu sü'âlî kim itdûñ bunuñ hayrına ve şerrine 'ulemâ ile fukarâ sebebdür, anuñçün kim vezîrler 'ulemâ ve fukarâya tâbî'lerdür.

İmdi, bu Âl-i 'Osmân hõd bir tâyifedür kim bunlaruñ kerâmetleri zâhirdür. Ve bu pâdişâhlardan her ne kim olsa bu vezîrlerde zuhûr bulur. Ve bu vezîrler kim bunlaruñ yanında olur, bunlaruñ mahremleridür ve bu vezîrleruñ dahı kendülere mahrem birer kethudâsı vardır. Bu kethudâsı [352] 'ulemâdan ve fukarâdan ve 'avâmdan ve cühhâlden musâhabet iderler. Ve her ne kim işidürler gelürler bunlara takrîr iderler.

Ve bu kethudâlar ba'zı bâtlı hak sanurlar; gelürler paşalara habar virürler. Anuñ üzerine mukır olurlar, giderler. İmdi, bu sebebden 'âlemde nizâm mukarrer olmaz ve bu sebebden bu Âl-i 'Osmân' uñ 'imâretlerinüñ gavgâsı eksük olmaz. İmdi, bu 'imâretler yapanuñ murâdı âhirette hayrdur. Ve bu niyyet üzre bir emîn kişiye tevliyet virür, ol dahı varur kendü murâdın ider; gelen müsâfiruñ ba'zısına ta'âm virür ve ba'zısına virmez ve ba'zısını dahı kondurmazlar. Bühtânları bu kim ehl-i mansûbsın [mansıbsın] dirler, veyâhud bu şehirde bir gayrı 'imârete konmuşsın, dirler. El-hâsılı bu hüddâmlar bunu kondurmaz. İmdi böyle olıcak erbâb-ı hayruñ hayrına mâni' olmuş olurlar. El-hâsılı gâh bu hâle vezîrler muttali' olur, pâdişâh emrile bir müfettiş göndürürler kim [353] bu vara erbâb-ı hayruñ hayrını yirine koya. O dahı varup müsâfiruñ ta'âmının keser, ocagı külin satar, 'imâretuñ ekmegin kiçüldür ve hüddâmlaruñ nafakasın keser ve dahı ri'âyadan ziyâde nesne alır, akçalar arturur, gelür pâdişâhuñ hazînesine koyar. Pâdişâhlar kim bu hayrât-ları itmişlerdür, âhiret-içün itmişlerdür.

Nazm

Garazsuz söyleyenler Hak kelâmın
Kişiler var anuñ almaz selâmın

Adı câhil olur yâhûd günâhkâr
 Sözi hak söyledügi-çün temâmın
 Müzevvir olsa diñlerler sözini
 İderler ya kâdı ya halk imâmın
 Ümîzdür Han Bâyezîd eyyâmında
 Bula hem bu âlem şer'uñ nizâmın
 'Âşıkî it beyân erbâb-ı hayrı
 Ki vireler müsâfirüñ ta'âmın

BÂB [168]

İmdi iy 'azîzler! Bu Âl-i 'Osmân kim vardır, bunların kılıçları seyf-i İslâmdur. İmdi iy 'azîzler! Bunların gibi pâdişâhuñ vezîrlerinde gayretullâh gerekdür kim bunların hayrı az'âf-ı mudâ'af ola ve hem [354] bu vezîrlerin yanlarına gelen 'âlimler veyâ fakîrlerdür, dünyâ garazın söylerler, âhiret sözün dahı söyleseler murâdı dünyâ izhâr itmekdür. İmdi bu paşalar dahı bizüm bunun gibi hâlümüz görürler dahı eydürler kim: "Yâ bizümle bunların farkı nedür." Ve iy 'azîzler! Bu beyânı kim ben size iderim kendü hâlümünden habar virürin.

Nazm

Paşalar gamı kumaş ya filori
 Gözedürler kaçan ire öbürü
 Ve ger mahbûb-turur câriye oğlan
 Hemân-dem biter anuñ mahfî sîri
 Kapucılar gelen elin gözedür
 Bulaşa ellerine dünyâ kiri
 'Âşıkî armagânı bil du'âdur
 İre cümle cihana dünyâ nûrı

BÂB [169]

Haslet-i pâdişâh-ı Âl-i 'Osmân

'Osmân-ı Gâzi Han'ıñ [hasleti] her ayda bir kerre ta'âm bişirüp fakîrlere yidürmek ve gıyesiler giydürmek idi. Ve tul hatun kişilere sadaka itmekdi.

Haslet-i Orhan-ı Gâzi, atası ayda bişürdüğü-çün ol 'imâretler [355] yaptı kim fakîrler geleler, her gün ta'âm yiyeler. Ve ol 'imâretlerde mücâvir olup kalana ta'âmı eksük itmeyeler. Ve ziyâde mahabbet itdüğü dervîşlere zâviyeler yapıvirdi. Nitekim Geyüklü Baba üzerinde cum'a mescidi yapıvdurdu ve zâviye dahı yapıvdurdu.

Ve oğlu Gâzi Hünkâr hasleti, atası gibi ol dahı 'imâretler yaptı ve ziyâde mahabbet itdüğü dervîşlere zâviyeler yapıvirdi. Ve her şehirde kim olurdu, cum'a gün cum'adan soñra fukarâya akçalar sadaka iderdi.

Ve oğlu hasleti kim Bâyezîd Han'dur, ve ol atası dedesi yapıduğu 'imâretlerden bu dahı ziyâde yaptı ve bu da her cum'a olduğu şehirde sadaka iderdi.

Ve oğlu Sultân Muhammed-i Gâzi Han, ol dahı 'imâretler yaptı ve Mekke'ye ve Medîne'ye meblaglar gönderürdi.

Ve ol dahı Sultân Murâd hasleti, ol dahı 'imâretler yaptı ve her yıl üç biñ biş yüz fûlori Kuds-i şerîf'e ve Halîlürrahman'a ve Medîne-i Resûl'e [356] ve Ka'betullah'a gönderürdi. Ve her yıl kendünün 'âdeti buydı kim olduğu [şehirde] biñ fûlori seyyidlere kendü mübârek eliyle üleşdürürdi. Ve her şehirde kim olurdu atası dedesi akça üleşdürürdi, bu dahı ziyâdeler üleşdürürdi. Ve Engüri nevâhisinde Balık Hisârı dirler bir niçe köy vakf itdi Mekke'ye, hayli meblaglar hâsıl olur.

İmdi, bu âl-i 'Osmân'ıñ hasleti eyüdüdür ve hem olıgelmişdür.

Hikâyet: Sultân Murâd-ı Gâzi'ye kim Fazlullah Paşa vezîr oldu, gine her yıl Beytullâh'a gönderilen fûlori gönderülme-lü oldu, pâdişâh eydür: "Fazlullah! Ol fûlorücügi gine Halîlürrahman'a ve Kuds-i şerîf'e ve Ka'betullah'a ve Medîne'-i Resûl'e gönder kim Mevlânâ Yigan hacca niyyet itmiş ve

hem alsun ol füloriyi anda Medîne-i Resûl'ün fakîrlerine virsünler kim anlara huccâc varıncaya degin intizârdadır."

Hazîne fülörî bulunmadı, [357] Halîl Paşa'dan ödünç aldılar. Pâdişâh eydür: "Halîl! Sakın rişvet fülörüsün virme." Halîl Paşa eydür: "Devletlü sultânüm! Atamdan mîrâs kalan fülörüdür." Fazlullah gördi kim pâdişâhuñ gâh gâh helâl mâla ihtiyâcı olur, eydür: "Devletül sultânüm! Pâdişâhlara hazîne gerekdür." dir. "Eger sultânüm buyurursa hazîne cem' ideyin." dir. Pâdişâh eydür: "Nice cem' idersin?" Fazlullah eydür: "Bu vilâyetün halkında mübâлага mâl vardır. Pâdişâhlara gâh gâh bir sûret kurup almak câyizdür." dir. Sultân Murâd-ı Gâzi eydür: "Hey Fazlullah! Bu söz ne sözdür ki söylersin! Bizüm vilâyetümüzde üç lokma helâl vardır, gayrı vilâyetde ol yokdur. Biri ma'denler, biri dahı kâfirden alınan harâc, biri dahı gazâdan hâsıl olan mâldur. Ve hem bizüm leşkerümüz gâziler leşkeridür. İmdi bunlara helâl lokma gerekdür." Dahı eydür: "Şol pâdişâh kim leşkerine harâm [358] lokma yidürür, o leşker harâmî olur. Harâmînün hûd sebâtı olmaz, hâli ne-y-idüğü ma'lûmdur." El-hâsıl Fazlullah'ın 'azline bu söz [sebeb] oldu.

Nazm

Ne han kim uzada zulm elin ile
Ölincek rahmeti varmaya bile
Şular kim dünyâyı ma'bûd idindi
Göñül bağladı ol bir çöplü kıla
Şu kim beñzer oturmuş vîrân evde
Gâfildür üstüne dîvâr yıkıla
'Âşıkî vir ögüdi kendüzüne
Unutma bag u bendlerün sökile

BÂB [170]

Anı beyân ider kim bu pâdişâhlar
kim mâl cem' itdiler, âhir anlar n'oldı?

Merhûm Yıldurum Hündkâr mâl cem' itdi, tedbîr-i memleket kaldı. Akçalar cem' idüp hazînelere koyar, memleket kesedlik oldu. Âhir ol mâlı Temür bedbaht yidi. Vilâyet ayak altında kaldı.

Ve Bagdad pâdişâhı Sultân Ahmed hazîne cem' itdi. Mâlî taş sanduklara koydurdı. Gice-y-ile Dicle'ye bıraktırdı. [359] Irmaguñ dibine indürdi. İleten kişileri helâk itdürdi kim bu mâlı kimseneye dimeyeler, diyü. Âhir ol mâl suda kaldı, kendü dahı neseb nesliyle telef oldu gitdi.

Nazm

Diler kim dünyâsın suya yitüre
Niçe susuzları suda yitüre
Mahabbet-i mâlı dînden çıkardı
Yüzi kara günâh yükin götürü

Ve bir dahı, Horasan pâdişâhı İmirza Şâh çok mâl itdi ve ol dahı bunlaruñ gibi telef oldu.

Ve Rûm pâdişâhlarından Karamanoglı İbrâhîm Beg mâl cem' itdi. Âhir ol dahı işitdiñiz kim ne'yledi.

İmdi, 'azîzler! [Mâl] oldur ki hayra sarf ola. Pâdişâhlaruñ dostı oldur kim karnı tok ola ve togrı ola. Muhkem leşker aña dirler kim tok ola ve galaba ola, kendü açlığı kayısı olmaya.

Nazm

Zi mâl kim hayr işe harç idesin
İdesin andan bahş her işiñe
Ne vech-ile anı cem' eyledüñ sen
Çıkarurduñ göz ki baksa işige [359]
'Âşıkî mâl dime senden kalana
Ya 'ikâb ya hisâb gele başuña

‘Âriflerden birine sordılar. “Pâdişâhlara hazîne gerek midür?” didiler. ‘Ârif cevâb virdi kim “Bir asıl hazîne vardır, ol gerekdür.” Ve sordılar kim “Ne asıl hazînedür?” Ol ‘ârif eydür: “Ri’âyaların hayır du’âları pâdişâhlara hazînedür.” didi.

Nazm

Ne han kim dünyâdan ‘adl-ıla gitdi

Ol ‘ukbîde dahı bil tahta gitdi

Fenâ mülkinde sultân-ı ‘âdil oldu

Bekâ mülkine mahbûb pâk gitdi

SU’ ÂL.— İy dervîş! Bu Âl-i ‘Osmân’uñ menâkıbların kim ihtisâr itdün bunların zamânında ‘âlim-i rabbânîler ve fukarâ ve sulehâdan kimse yok mıdır kim anları añmadun?

CEVÂB.— Vardur. Ertoñrul zamânında Baba İlyâs Dîvane vardı; Rûm’a Ertoñrul bile gelmişlerdi. Ve Koçum Seydî vardı; Baba İlyâs’uñ halîfesi-y-idi. Bunların kerâmetleri zâhir olmuş ve du’âları makbûl ‘azîzler-idi. Ve oğlu ‘Osmân Gâzi [361] zamânında ‘ulemâdan Tursun Fakı var-ıdı. Ve fukarâdan Baba Muhlis ve ‘Osmân Gâzi’nüñ kayın atası Edebalı var-ıdı. Bunlar du’âları makbûl ‘azîzler-idi. Ve oğlu Orhan Gâzi zamânında ‘ulemâdan Dâvud-ı Kayserî var-ıdı ve Tâceddîn-i Kürdî var-ıdı. Ve fukarâdan ‘Âşık Paşam hazreti var-ıdı ve Gıyüklü Baba ve Yûnus Emre ve Şeyh Tapduk Emre ve Ahı Evren ve Karaca Ahmed Sultân bunlar Gâzi Hundgâr zamânında oldılar. Ve bunlar kerâmetleri zâhir olmuş ve du’âları müstecâb ‘azîzler-idi.

Ve oğlu Gâzi Hundgâr zamânında bu ‘azîzlerin ba’zısı hayâtıda-idi. Ve ‘ulemâdan Koca Efendi zâhir oldu kim anuñ oğlunuñ oğlu vilâyet-i Acem’de Kâdizâde-i Rûmî dimekle meşhûr olmuş-ıdı. Ve fukarâdan Abdal Murâd ve Mûsî Baba ve Pirahmed Cesterî ve bunların cem’isinüñ kerâmeti zâhir kişiler-idi

Ve Yıldırım Bâyezîd zamânında ‘ulemâdan Mevlânâ Şemseddîn-i Fenârî ve Mevlânâ Kutbeddîn-i [362] İznîkî ve Şeyh Yar ‘Ali Horasânî ve Şeyh Cezerî Sîrôzî ve fukarâdan

Şeyh Hamîd ve Şeyh Fahreddîn Mudurnî; ve bunlar kerâmetleri zâhir olmuş 'azîzlerdi.

Ve oğlu Sultân Muhammed Han-ı Gâzi zamânında bu 'azîzlerüñ ba'zısı hayâtta-idi. 'Ulemâdan Mevlânâ Hayreddîn-i Hirevî geldi ve Mevlânâ Fahreddîn ve Seyyid Muhammed-i Buhârî geldi ve Rûmdan Şeyh Hacı Bayram vâki' oldu. Ve bunlar du'âları makbûl 'azîzler-idi.

Ve oğlu Sultân Murâd-ı Gâzi zamânında bu 'azîzlerüñ ba'zısı hayâtta-idi. 'Ulemâdan Mevlânâ Şerefeddîn-i Kırîmî geldi ve Mevlânâ Hayreddîn-i Kırîmî geldi ve Mevlânâ Ahmed-i Gûrânî geldi Mısır vilâyetinden ve andan ders-i 'âm idüp geldi ve vilâyet-i Rûm'da mu'azzez müftî oldu. Ve fukarâdan Akşemseddîn ve Şeyh 'Abdurrahîm-i Rûmî ve Akbıyık vâki' oldu. Ve oğlu Sultân Muhammed Gâzi Han zamânında bu 'azîzlerüñ ba'zısı hayâtta [363] 'idi. 'Ulemâdan Mevlânâ Hüsref [Hüsrev] var-ıdı ve Mevlânâ Yigan müftî-yi zamân oldu ve fukarâdan Şeyh 'Abdüllatif-i Makdisî ve Gümüşlioglu geldi ki nesl-i Zeynî'di, ol Şeyh Hâfî'dendür ve Halvetîlerden Mevlânâ 'Alâeddîn geldi; du'âsı makbûl 'azîzlerden idi. Ve Mevlânâ Muhammed-i Zîrek ve Hızır Beg Çelebi ve Hoca-zâde ve dahı bunlaruñ emsâli 'azîzler çokdur, cemî'isi du'âları makbûl 'azîzlerdi.

Nazm

Ne devrân oldu devrân Han Muhammed
Kim oldu Rûm'a hem cân Muhammed

Anuñ eyyâm-ı devlet zamânında
Ziyâde oldu hem edyân Muhammed

Bu Âl-i 'Osmân'uñ ol serveridür
Beyânı hem yidi 'unvân Muhammed

Sekizinci okundı Bâyezîd Han
Yidi yir ma'mûr itdi ân Muhammed

SU'ÂL.— İy dervîş! Bu Rûm vilâyetinüñ dervîşlerini ve 'ulemâsını zikr itdüñ, ya Hacı Bekdaş Sultân'ı niçün añmaduñ?

CEVÂB.— Bu añdugum 'azîzler Âl-i 'Osmân vilâyetinde olanlardur kim añdum. Bu Hacı Bekdaş Âl-i 'Osmân neslin-

den hiç kimse-y-ile musâhabet itmedi ve andan ötûri aınmadum. Ve Hacı Bekdaş kim Horasân'dan kalkdı. Bir kardaşı dahı var-ıdı; Menteş dirlerdi, bile kalkdılar geldiler. Togrı Sivaz'a geldiler ve andan Baba İlyâs'a geldiler ve andan Kırşehir'ine vardılar ve andan Kayseriyye'ye geldiler. Kayseri'den kardaşı Menteş gine Sivaz'a vardı. Anda eceli mukadder-imiş, anı şehîd itdiler.

Bunların kıssası çokdur, cem'îsine 'ilmüm yitmişdür, bilmişemdür. Hacı Bekdaş Kayseri'den Karayol'a [Karayök] geldi; şimdi mezâr-ı şerîfi andadur.

Ve hem bu Rûm'da dört tâyife vardır kim müsâfirler içinde aınılır. Biri Gâziyân-ı Rûm ve biri Ahiyân-ı Rûm ve biri Abdâlân-ı Rûm ve biri Bâciyân-ı Rûm. İmdi, Hacı Bekdaş Sultân bunların içinde Bâciyân-ı Rûm [365] ihtiyâr itdi kim o Hatun Ana'dur. Anı kız idindi, keşf i kerâmetini aña gösterdi, teslim itdi, kendü Allah rahmetine vardı.

SÜ'ÂL.— Bu Hacı Bekdaş Hazretî'nün bunca mürîdi ve muhibbi vardır, bunların bey'atları ve silsileleri nereden olur.

CEVÂB.— Hacı Bekdaş, Hatun Ana'ya ısmarladı, her nesi var-ısa. Kendü bir meczûb 'azîz-idi, şeyhlikden ve mürîdlikden fârıg-ıdı.

Abdal Mûsî dirlerdi bir dervîş var-ıdı, Hatun Ana'nun muhibbi-y-idi. Ol zamânda şeyhlik ve mürîdlik iğen zâhir degüldi, silsileden dahı fârıglardı. Hatun Ana ol 'azîzün üzerine mezâr itdi. Geldi Abdal Mûsî bunun üzerinde bir niçe gün sâkin oldu. Orhan devri geldi, gazâlar itdi.

SÜ'ÂL.— Bu Bekdaşiler eydürler kim yiñiçerilerin başındağâ tâ Hacı Bekdaş'ındur dirler.

CEVÂB.— Yalandur. Ve bu [366] bôrk hôte Bilecük'de Orhan zamânında zâhir oldu, yukarı bâbda beyân idüp tururın. Ve illâ Bekdaşiler geymege sebeb Abdal Mûsâ[dur]. Orhan zamânında gazâyâ geldi ve bu yiñiçerinin arasında bile yörüdi ve bir yiñiçeriden bir eski bôrk diledi. Yiñiçeri dahı virdi; yiñiçeri üsküfünü çıkardı, bunun başına giydürdi. Abdal Mûsâ vilâyetine geldi; ol bôrk bile başında. Sordılar kim "Bu başındağâ nedür?" Ol eyitdi "Buña elef dirler." dedi. Vallahi bunların tâclarının hakîkati budur.

SÜ'ÂL.— Bu Hacı Bekdaşoğlu Mahmûd Çelebi kim ol Resûl Çelebi'nün oğludur, ya anuñ mürîdlerinden ehl-i 'ilimden kimse var mıdır?

CEVÂB.— Vardur. Bengi ve zenkî, toplak ve tıplak ve şeytânî 'âdetler bunlarda çokdur. Ve bu halk bilmezler anı, şeytânî midür veyâ Rahmânî midür? Ve her kimse kim Hacı Bekdaş, Âl-i 'Osmân'dan [367] kimse-y-ile musâhabet itdi, dirse yalandur, şöyle bilesiz.

Nazm

'Ömür biñ yıldur aldanma zinhâr
Bu cihan pür-fitne ve çarh gaddâr
Kaçan magrûr olur 'âkil fenâya
Tomar dürüldi temâm oldı defter
Ecel yili eser key mihribândur
Bozup sanular[un] hem ider asgâr
Ne müşkil devre kalduñ 'Âşıkî sen
Giçer güz leşkeri gâziyi basar

Ve bu mâcerânun [?] târihi hicretün sekiz yüz altmış birinde vâkî' oldı; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi devrinde.

Ek*

BÂB [171]

Anı beyân ider kim bu mâcerâlardan soñra ne zâhir oldı?

Sultân Muhammed-i Gâzi Tırabuzan gazâsı niyyetine Anadolı'ya geçdi; her ne kim niyyet [itmişdi] Hak te'âlâ müyesser itdi. Ve her vilâyetün hutbesi ve sikkesi kendünün oldı. Dev-

* Bundan sonraki kısımlardaki olaylar kronolojik sıra gözetmemektedir. Ayrıca gerek içeriği gerekse üslubu da daha sonra eklenmiş olduğunu gösterdiğinden "Ek" başlığı altında verilmiştir. Varakların yanlış ciltlenmesi dolayısı ile bazı sayfaların birbirini takip etmediği de görülmektedir.

let-ile gine tahtına teveccüh itdi. Her tarafuñ pâdişâhlarından ilçi geldi hana; taht mübârek olsun, diyü, ve illâ Mısır sultânından ilçi gelmedi. ‘Âdet muhabbet terk olundu. [368]

‘Adâvete bir behane bu oldu; anuñcün kim evvel muhabbet iden sultân oldu. Ol Karaman’a gelen beglerbegi sultân oldu. Bu Çerkez tâ’ifesi aña igen mutî’ olmadılar; ol sebebeden ilçi gönderilmedi. Pâdişâh dahı buña bir pâre melûl oldu. Ve mezkûr Hôşkadem dahı Mısır’a sultân oldu; pâdişâh-ı Rûm dahı taht mübârek olsun, diyü ilçi göndermedi. ‘Âdet bu-y-ıdı kim gönderile-y-ıdı. İki taraftan ‘âdet terk olundu ve muhabbet kesilmeğe başladı ve hem bu Hôşkadem ki sultân-ı Mısır’dur, her tarafa yağı olmaya başladı. Bu tarafa Dulkadiroğlu, Mekkî’ye fidâyı göndürdi. Fidâyı geldi, Elbistan’uñ cum’ası mescidinde mücâvir oldu. Gündüz oruç tutar ve gice dün namâzın kılurdu. Âhir fursad buldı; Mekkî Aslan Beg’i helâk itdi cum’a mescidinde.

Bu Mısır sultânı Hôşkadem’üñ yanında Mekkî Aslan’uñ bir kardaşı var-ıdı, Budak Beg dirlerdi. Anı Mekkî [369] Aslan yirine göndürdi. Bu hareket Dulkadir beglerine hoş gelmedi. Mekkî Aslan’uñ Şâhsüvâr Beg adlu bir kardaşı dahı var-ıdı; Rûm pâdişâhı yanında olurdu. Dulkadir begleri ol Şâhsüvâr’a habar göndürdiler kim “Gel, vilâyeti saña virelüm. Mısır’dan gelen Budagı beg itmezüz.” didiler. Şâhsüvâr’a dahı Rûm pâdişâhından destûr oldu; vardı, Budagı vilâyetden sürdi çıkardı. Yirine kendü pâdişâh oldu. Budak dahı vardı, Şâm’a düşdi. Mısır pâdişâlu eyitdi: “Rûm pâdişâhı benümle yağı oldu.” didi. ‘Adâvete bir sebep dahı bu oldu.

Nazm

Buluşdı bir birine iki sultân
Gör imdi n’idisier takdîr-i Sübhan

Bahaneler olur behâ görünmez
Bahane müşterîye nefis ü şeytân

Bahane iki göründi cihanda
Biri cahîm yoludur biri gufrân

Ve bu mâcerâlaruñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış ikisinde vâki' oldu, Sultân Muhammed-i Gâzi zamânında.

Ve bundan soñra niçe yıl [370] mahfice kinâyet-ile zindegânî olundu; biri birine ilçi göndermediler. Şâhsüvâr Mısır'a yagı oldu. Mısır pâdişâhı Şâhsüvâr'ıñ üzerine defe'ât-ıla leşker göndürdiler. Ve her bâr ki vardı, Mısır leşkeri sındı.

Mısırlı Şâhsüvâr-ıla ceng cidâlda-y-iken Rûm pâdişâhı katından bir 'âlim fâzıl Mekke'ye gitdi. Yolında su bôrkele-ri var-ıdı; anları harâb gördi. [Bu] sebebdan hâcılar ziyâde zahmet çekdiler. Ol 'azîz kim Mekke'den geldi Rûm pâdişâhına ol bôrkelereñ harâblığın habar virdi. Rûm pâdişâhı eydür: "Ol bôrkeleri ma'mûr ideyin, vakıflar koyayın, ol beriyye 'Arablarına virsinler, ol bôrkeleri ma'mûr iderler kim ol vakıflaruñ hâsılların ol 'Arablara vireler kim anlar o bôrkeleri tolduralar." Bu himmet üzerine Rûm pâdişâhı niçe 'azîzler hâzır itdi kim ol bôrkeleri ma'mûr itdüre ve hem ziyâde [371] virdi kim ol bôrkelere haraç iderler ve hem Mısır beglerine mektûb yazdı kim: "Saltanat nâyibleri ve Mısır hâkimleri! Bu göndürdügüm 'azîzlere bôrkelereñ 'imâretine mu'âvenet idesiz." Ve illâ bu beglere hediye dahi göndermemiş-idi ve Mısır sultânına ilçi dahi göndermemiş-idi. Karamanoglı dahi pâdişâhuñ bu fi'line muttali' oldu, kendü bir tezvîr ilçi göndürdi Mısır'a kim "'Osmânoglı bôrke bahanesine Mekke sultânına yükler-ile fülörî göndürdi kim saña yagı oldu 'Osmânoglı." diyü. Mısırlı dahi bu yalan sözlere inandı. Ol bôrke yapmaga varan 'azîzleri hôr itdiler, mektûbların kabûl itmediler. Ol bôrkeleri yapdurmaga rızâ virmediler; eyitdiler kim: "Osmânoglı'nuñ hîlesi vardur kim gele bizüm vilâyetümüzde binâ ide. Biz 'âciz miyüz kim bôrkemüzi o meremmet ide." Ol 'azîzleri hakâret-ile Mısır'dan sürdiler. Bir 'adâvete dahi sebep [372] bu oldu, sultân-ı Rûm dahi melûl oldu.

Bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış üçinde vâki' oldu; Sultân Muhammed zamânında.

BÂB [172]

**Anı beyân ider kim Mısır sultânı
leşker göndürdi tekrâr Şâhsüvâr üzerine.**

Hemân ki mukâbil oldılar, Şâm nâyibi Mısır sultânına 'âsî oldı, Şâhsüvâr'a döndi. Leşker-i Mısır döndi. Leşker-i Mısır münhezim oldı. Mısırlu bu hâli gördiler, eyitdiler kim: "Şâm nâyibi Şâhsüvâr'a dönmesi ve Şâhsüvâr Mısır'a gâlib olması Rûm pâdişâhı 'Osmânoglı'ndandır." didiler. Tiz tedbîr itdiler; ol borkeleri yapmaga men' iden kişileri öldürdiler. Özr-ile Rûm pâdişâhına bir mektûb yazdılar. Didiler kim: "Sizi hayırdan men' ideni helâk itdük. İmdi bizüm sizün-ile muhabbetümüz ezelidür ve ebedîdür." diye. Bir ilçi-y-ile eyü hediyeler bile göndürdiler bir 'özürnâme-y-ile. Sultân Muhammed'e geldiler; pâdişâh dahı anlaruñ 'özürlerin kabûl itdi. Bir 'âlf [373] ilçi göndürdi, taht mübârek olsun diyü, bir niçe yıldan soñra. Ve ammâ sultâna kim mektûb yazdılar, evvelki mektûblar gibi yazmadılar.

SÜ'ÂL.— Evvelki kanun gibi yazmak neydi?

CEVÂB.— "Sultân-ı Harameyn babam" diyü yazardı. Şimdi "Hâdim-i Haremeyn" diyü yazdılar. Ve dahı "Karındaşum Mısır sultânı" diyü yazdılar.

El-hâsıl, ilçi kim Mısır'a vardı, Mısır begleri evvelki gibi varan ilçiyeye karşı varmadılar; hemân çavuş vardı, konak yirine getürdi. Hemân kim kapuya geldi, ilçiyi atdan indürdiler; ilçi dahı kapudan girdi gördi havlıda cemî' Mısır begleri at-ıla tururlar. İlçi bunlara i'tibâr itmedi, selâm dahı virmedi, edüğün dahı çıkarmadı, geçdi oturdu. Bunlar dahı söz söylemedin kodılar, gitdiler. Çavuş eyitdi: "Niçün bunlara selâm virmedün?" didi. "Ve edüğün dahı çıkarmaduñ?" didi. İlçi cevâb virdi kim eydür: "Yaya atluya selâm virmek sünnet degüldür [374] ve hem edüğüm çıkarmadugum budur kim siz kanun üzre kondurmaduñuz, ihtimâl var ki gine kaldurasız diyü edüğüm çıkarmadum." didi. Ve ol gice yatdı. Sabâh ilçiyi sultân huzûrına iletdiler. İlçi dahı 'âdet üzre diz çökdi, mektûbını sundı. İlçiyeye çavuşlar yir öp, didiler. İlçi eyitdi: "Ben yir öpmege gelmedüm. Pâdişâhumdan sultâna selâm getürdüm."

didi. Âhir ilçiyeye tahfif itdiler, hakâret-ile söz söylediler. İlçi dahı geldi; hep mâcerâyı pâdişâha habar virdi. Pâdişâh-ı Rûm bu harekete melûl oldu. Bir dahı 'adâvete sebep bu oldu.

Bu mâcerânun târihi hicretün sekiz yüz altmış dördinde vâki' oldu.

BÂB [173]

**Anı beyân ider kim Mısır'dan ilçiyeye geldi,
ne sûret-ilen geldi gitdi.**

Rûm pâdişâhının ilçisi Rûm'a geldükden soñra Mısır pâdişâhı bir ilçiyeye göndürdi; eyü hediyeler-ile Rûm'a geldi, peşkeşlerin 'arz itdi [375] kâğıdın dahı sundı. Kapucıbaşı aldı. Okımadılar. Pâdişâh-ı Rûm ilçiyeye eyitdi: "Ben saña turu geldüğüm ceddün 'izzetine, Hôşkadem 'izzetine geldün [diye degül] Hayf degül mi Mısır tahtı gibi şehre kânûn kâ'ide bilmez kişiler hükm eyleye." didi. İlçiyeye ta'zîmler itdi, mübâлага mâllar virdi, kendü pâdişâhlığına lâıyk 'atâlar itdi, göndürdi.

İlçi kim Mısır'a vardı, her ne kim gördi işitdi-y-ise habar virdi. Mısır begleri dahı ittifâk itdiler, Rûm pâdişâhına fidâyiler göndereler kim helâk ideler. Rûm pâdişâhı dahı müte-nebbih oldu. Fidâyiler dahı Rûm'a geldi, tutdılar, pâdişâha getürdiler. Sordı, maksûdların ne'ydüğün bildi. Anları gine Mısır'a göndürdi, siyâset itmedi ve illâ kalbinde 'adâvet gâlib oldu. Bu hâl üzerine bir niçe vakt dahı turdılar. Âhir Çerkez begleri o beglerine agu virdiler, helâk itdiler.

Ve bunun târihi hicretün sekiz [yüz] altmış bişinde vâki' [376] oldu.

BÂB [174]

**Anı beyân ider kim Kayıtbay [adlı] bir kişiyi
Mısır'a sultân oldu.**

Rûm pâdişâhı dahı "Taht kutlu olsun!" diyü ilçiyeye göndürme-

di. Mısır sultânı dahı Şâhsüvâr'ıñ üzerine leşker göndürdi. Şâhsüvâr'a bulışdılar. Şâhsüvâr Mısır leşkerin basdı ve niçe biñ erlerin tutdı, öldürdi. Âhir ol Şâm nâyibi kim kaçmış Şâhsüvâr'a gelmiş-idi, ol eyitdi: "Beni gönder, seni Mısır sultânıla barıŝdurayın." didi. Koyuvirdiler. El-hâsıl bunuñ kıssası çokdur

Şâhsüvâr'ıñ gâlib oldugı Rûm sultânı kuvveti-le idi. Âhir Mısırlu Şâhsüvâr'ıñ *elinden* 'âciz kaldılar, niçe kal'aların ve niçe şehirlerin harâb itdi. Mısır pâdişâhı dahı Rûm pâdişâhına ilçi göndürdi. "Şâhsüvâr'ıñ cemî' vilâyeti senüñ olsun. Aña sen yardım itme." didi. Rûm pâdişâhı dahı kabûl itdi. Sultân-ı Mısır dahı Şâhsüvâr'ıñ yanında olan Türkmân beglerine keseler-ile [377] fülöriler göndürdi; eyitdi: "Rûm pâdişâhı bizümle bir oldı. Şâhsüvâr'a yardım itmez." didi. Türkmân begleri Şâhsüvâr'a hâyin oldı. Üzerine leşker göndürdi, Şâhsüvâr'a mukâbil oldı. Türkmân begleri Şâhsüvâr'ıñ yanından gitdiler, Mısır leşkerine vardılar. Şâhsüvâr kaçdı, Zamanı hisârına girdi. Mısır leşkeri hisârı kuşatdı. Şâhsüvâr'ı hîle ile hisârdan çıkardılar. Boynına zencîr dakdılar, Mısır'a iletdiler, üç kardaŝıla. Çengel-ile öldürdiler. Bâbüzüveyle üstünde helâk itdiler. Vilâyetin Budak Beg'e virdiler.

Rûm pâdişâhı dahı habar göndürdi kim; "Kanı 'ahdüñ! Şâhsüvâr'ıñ memleketin baña virseñ gerekdi." Cevâb virdiler kim: "Ne didükse didük, düşmânı ala getürdük." Pâdişâh-ı Rûm dahı buña melûl oldı. Bir dahı 'adâvete bu sebeb oldı.

Nazm

Yine bir dürlü sûret tutdı 'âlem
Neler düzer lîkin görmez âdem
Sûretde kendüyi kuvvetlü bilür
Velî ma'nîde ol kemden olur kem

Bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış tokuzunda vâki' oldı; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi zamânında.

BÂB [175]

Anı beyân ider kim Şâhsüvâr öldükden soñra ne vâki' oldu?

Şâhsüvâr öldükden soñra Budak kim beg oldu tekrâr, Rûm pâdişâhı yanında bir kardaşı dahı var-ıdı 'Alâeddevle dirlerdi. Ol dahı Türkmân begliğine heves itdi. Rûm pâdişâhından destûr diledi ve yardım istedi. Pâdişâh dahı oğlunuñ kapucıbaşıyla ve bir niçe kullar koşdılar; vardılar, Budaga mukâbil oldılar. 'Alâeddevle yanında olan Türkmân begleri hâyin oldılar, Türkmâna kaçdılar. 'Alâeddevle münhezim oldu. Leşkerüñ ba'zısı etrâfa tagıldı. Rûm pâdişâhı koşduğı kapucıbaşıyla vardı. Sis'ün nâyibi bunları tutdı, kırdı, başların Mısır'a göndürdi. Mısır sultânı dahı emr itdi Çerkez'e. Ol başları mey-dâna iletdiler, top idüp [379] çevgân-ile oynadılar. Pâdişâh işitdi: "Benüm kullarum Türkmândan kaçıp anlara sığın-ıvarduğı 'acebdür." Bir dahı 'adâvete sebep bu oldu ve illâ alaca dostlug-ıla alaca düşmânlığı elden komadılar.

Nazm

Cihânda dostlugı düşmânlık olur
Velî soñında hem peşimânlık olur
'Aceb kârhânedür hem güler aglar
Gehî saglık gehî sayrulık olur
Bu çarhuñ bünyâdı böyle oldu
Öñi soñına küymez sürgün olur
'Âşıkî yaz menâkıb it temâşâ
Dime egri veyâ togrılık olur

Bu mâcerânuñ târihi hicretüñ sekiz yüz seksen üçinde vâki' oldu, Sultân Muhammed-i Gâzi devrinde.

BÂB [176]

Anı beyân ider kim bundan soñra ne vâki' oldu?

Pâdişâh bu fi'le mukayyed olmadı, bir nice yıldan soñra

taht mübârek olsun, diyü Kayıtbay'a ilçî göndürdi. Eyü he-
diyeler-ile çavuşbaşın ilçî göndürdi. İlçî kim Mısır'a [380]
vardı, gine kânûn üzre hürmet itmediler. İlçî müteşekkî gel-
di. Rûm pâdişâhına habar virdi. Rûm pâdişâhı buna dahı
melûl oldu. Âhir Mısır sultânı dahı bu ilçinüñ ardınca dahı
[ilçî] göndürdi; muhtesibin göndürdi. Bu muhtesib gelmesi
pâdişâha hôş gelmedi; anuñçün kim bu muhtesib ehl-i sù-
kuñ ulusıdur. İmdi bunuñ gibi ulu pâdişâhlara bu muhtesib
göndermek hiffetdür. Sultân Muhammed-i Gâzi bu hareke-
te melûl oldu. Bu dahı gine 'adâvete menşe' oldu.

Nazm

Kişilik bilmege insân gerekdür
Ve hem ol tâlib-i Sübhan gerekdür
Ne bilsün cevheri pula satanlar
Ki Çerkez'dür aña harîdâr gerekdür
Âşıkî hanlara oldu du'acı
Gönül ma'mûrlığına han gerekdür

Bu ilçinüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz seksen dördinde vâkî'
oldı.

Sultânü'l-mücâhidîn Muhammed Han-ı Gâzi Allah rah-
metine vardı. Oğlu Bâyezîd Han târîhin sekiz yüz seksan al-
tısında pâdişâh oldu.

BÂB [177]

Devr-i Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi

Sultân Muhammed Allah rahmetine vardı; iki oğlu kaldı; bi-
ri Sultân Bâyezîd ve biri Cem Sultân. Sultân Bâyezîd tahta
geçdi, pâdişâh oldu. Cem Sultân kaçdı, Mısır'a vardı. Mısır
sultânı i'tibâr itmedi. Mekke'ye giderken Mısırlu Ka'be'de
oturماغa komadılar. Cem dahı başın aldı, kâfir vilâyetine
gitdi. Sultân Bâyezîd eydür: "Ne 'aceb bu Mısırlu! Babam-
ıla dostlık itmediler, benümle dahı 'adâvete başladılar. Hu-

sûsâ ki karındaşum anlaruñ sebebile kâfire esîr ola.” didi.

Ve hem ‘Alâeddevle’nün üzerine defe’ât-ıla leşker gön-
dürdi ve her vardukça Mısır leşkerin sıdı. Âhir Mısır sultân-
nı Mısır’dan ‘azîm leşker çıkardı. [260] Hüküm itdüğü yirüñ
leşkerini hep çıkardı ve dahı niçe biñ ‘öşri ‘Arabına virdi,
‘Alâeddevle’nün üzerine göndürdi. ‘Alâeddevle dahı Rûm
pâdişâhı etegine yapışdı, eyitdi: “Devletlü sultânüm! Ben
kuluña himmet eyle.” didi. “Baña bir sancag yoldaş vir,
‘Arab vilâyetin feth ideyin, sultânümüñ olsun.” didi. “He-
mân ben kuluñ anlaruñ şerrinden emîn olayın.” didi. Sul-
tân Bâyezîd dahı bu ‘Alâeddevle’nün sözine i’timâd itdi,
bir sancag er virdi. Horman hisârınuñ nevâhisine kondılar.
Gördiler kim leşker-i ‘Arab karşı vardılar. Ceng-i ‘azîm ol-
dı; sabâhdan kuşluga degin. Haleb beginüñ başın kesdiler.
Ulu hâcibini, Rûm kal’a begini ve Bere [Berîyye ?] begini ve
‘Anteb begini ve niçe ‘Arab beglerini bile tutdılar Sultân
Bâyezîd’e göndürdiler ve niçe beg dahı. ‘Arablaruñ [261] ok
atar baş barmakların kesdiler, koya virdiler ve ol Mısır’dan
gelen sultân kulları ceng itmediler. Malatıyye yolına gitdi-
ler. ‘Alâeddevle bu sancag begine “Hey ne turursın! Bu sul-
tân kulları bizüm avumuzdur.” didi; ardına düşdi. Mala-
tıyye derbendinde irişdi. O sultân kulları derbende busu
komışdı. ‘Alâeddevle tuymuş habar virmedin kaçdı. Bu
sancag begi gâfil-iken ceng itdi. Sancag begi münhezim ol-
dı. Ordılarını ‘Alâeddevle Türkmânı yagmaladı.

Nazım

‘Adûya varmaga er gerekdür
Hem adın sakınur server gerekdür
Sakına dîninüñ gayretini hîş
Kemâl-i lutf ol mazhar gerekdür
Sirâc-ı İslâm ol han gâziye
O Türkmân ne’yledi bilmek gerekdür

Bu mâcerânüñ târihi hicretüñ sekiz yüz seksan yidisinde
vâki’ oldı, Sultân Bâyezîd devrinde.

BÂB [178]**Bu mâcerâdan soñra [262] ne vâki' oldu?**

Rûm tarafından Karaman beglerbegisi yörüdi. Külek hisârın ve Analakşan hisârın ve Mozalan [Molan] hisârın ve Barsbeyte hisârın ve Adana ve Tarsis ve dört hisâr dahı kâfir elinde-y-idi, Müsülmânları komazlardı hisârına girmeye. Cemî'ini feth itdiler. Bir Müsülmân ki hisârına ugrasa andan bac alurlardı. Ziyâde söz söyleyeni döğerlerdi ve hem Müsülmânların dînlerine söğerlerdi ve keliselerinde çân çalarlardı ve hiç bir Müsülmâna haraç virmezlerdi.

Karagöz Beg kim ol hisârları feth itdi, pâdişâh-ı Rûm'a bildürdi. Pâdişâh emr itdi; kâfirleri hisârdan çıkardılar, keliselerini mescid itdiler, kâfirlerin evlerine Müsülmânlar sâkin oldu. Karagöz Beg ol hisârları berkitdi; pâdişâh hizmetine geldi.

Bunun târihi hicretün sekiz yüz seksen yidisinde vâki' oldu.

BÂB [179]**Anı beyân ider ki bulardan soñra ne zâhir oldu?**

Mısır sultânına habar virdiler kim "Rûm pâdişâhının bir ednâ kulu geldi, bu kadar yiri zabt itdi." didiler. Mısır sultânı dahı leşker göndürdi, Haleb'e vardı. Rûm pâdişâhına dahı habar oldu kim "Mısır sultânı leşker cem' itdi, Haleb'e geldi. Ol aldugumuz hisârları gine almak ister." diyü. Ve hem ol hinde Rûm pâdişâhından Mısır'a ilçi varmış-ıdı. İlçi mektûbında şöyle yazılmışdı kim: "Ol benüm kulum feth itdüğü hisâr benüm murâdum degül-idi. Ve illâ Karaman vilâyetini Hak te'âlâ ben kulına müyesser itdi. Ammâ Varsak vilâyeti temerrüd iderler ve Turgudoglu harâmilik iderler. Yolları kesdiler, vilâyet-i Karaman'a râhatlık virmezler." didi.

Mısır sultânı bu söze i'timâd itmedi; Turgudoglu'na ve Varsak beglerine mübâlaga mâllar göndürdi. Eyitdi kim: "Karaman'a meşgûl oluñ, [264] size yardıma leşker dahı vireyin." didi. Bu tarafdı Rûm pâdişâhı dahı bir sancag

göndürdi kim “Varuñ, ol kulum feth itdügi hisârları bekleñ.” didi. Ol begler vardılar, Adana’ya indiler. Kimse gelmedi. Yürüdüler, andan Mis’e vardılar. Cihan suyunuñ kenârında Gündüzoglı Muhammed Beg ve Üzeyiroğlı Mekki Beg ve Ramazânoglı ‘Ömer Beg ve bir niçe Varsak begleri dahı buluşdılar. ‘Azîm cengler olundu. Gündüzoglı’nuñ başın kesdiler. Ramazânoglı’nı tutdılar, pâdişâh-ı Rûm’a göndürdiler. Döndiler, Adana’ya geldiler, sohbet meşgûl oldılar.

Bu hâl Haleb’de olan leşkere ma’lûm oldu. Bunlar dahı Mısır sultânına habar bildürdiler kim “Biz Rûm pâdişâh-ı nuñ leşkerine karşı turamavuz.” didiler. Mısır sultânı dahı leşker-i ‘azîm cem’ itdi, hazîneler dökdi, eyü leşker göndürdi. Geldi, Haleb’deki leşkere kavuşdı. [265] Pâdişâh-ı Rûm dahı Anadolu beglerbegisine habar göndürdi: “Bir niçe sancag er cem’ idüñ, varuñ evvel Adana’da olan kullaruma siz dahı yardım idüñ” didi. Beglerbegi dahı leşker cem’ itdi, Eregölü’ye [Eregliye] vardı, oturdı, tena’uma ve sohbet meşgûl oldu. Sekiz ay Haleb’de olan leşker bildi kim Rûm leşkeri sohbet meşgûl oldu, yöridiler, Bakraz tagını aşdılar. Cihan suyunuñ kenârına geldiler. Suya köpri yaptılar. Ayas hisârında toplar döktiler, azıklar koydılar, topların çekdürdiler, Adana köprisinüñ başına geldiler. Adana’da olan leşkere habar oldu kim: “Uş yağı irişdi. Mûsâ Beg’üñ ve Mustafâ Beg’üñ başların kesdiler. Ferhâd’a habar oldu; ata bindi. Atta dahı oturamadı, gine düşdi. Ol dahı baş virdi. Bâkî leşker kim ele girdi, kırdılar, ba’zısını dahı iplere dizdiler, Haleb’e göndürdiler ve Mısır’a göndürdiler. Adana hisârınuñ üzerine kondılar. ‘Askerlerinüñ [384] üzerine handak kesdiler. Hisâra toplar kurdılar, cenge meşgûl oldılar.

Nazm

Şular kim düşmânından gâfil oldu
Virür başın murâdsuz magbûn oldu

Atın düşmân biner evi yıkılır
‘Adûlar şâd dostlar mahzûn oldu

‘Âşıkî kudretüñ işi ‘acebdür
Hakîkatde kamusu ma’lûm oldu

Bunuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz toksanında Safer ayınuñ guresinde vâki’ oldu.

BÂB [180]

Anı beyân ider kim Rûm pâdişâhına habar oldu
kim ol hisâr bekleyen kullarını kırdılar gaflet-ile.

Rûm pâdişâhı dahı: “Leşker kırmak ve kırmamak ‘aceb olmaz.” [dedi.] Anadolu beglerbegisi Hersekoglı Ahmed Paşa’ya emr itdi kim: “Tîz varuñ ol hisârda bekleyen kullaruma yardım idüñ.” Bunlar dahı yörüdiler, Adana’ya indiler. Ekser sipâhî yayak idi, azıkları yok ve yarakları yok, aç yalıncağ düşmâna karşı turdılar. Hisâr halkı hisârdan çıkdılar, topların [385] bozdılar.

‘Âşıkî di menâkıb bunda kalsun
Yazam bu hanı dahı aındugumdan
Muhammed Han oğlu Bâyezîd Han
Diyem gazâların bildüğümden
İlâhî Âl-i ‘Osmân nesli hak
Kalalar tâ kıyâmet hükm-i mutlak
Ve her kim diye bu du’âya âmîn
İde her korkudan Hak anı emîn

BÂB [181]

SÜ’ÂL.— İy dervîş! Bu Âl-i ‘Osmân’uñ tevârihlerin ve menâkıbların ki yazduñ ve yâ bunlaruñ ‘ömürlerin ve saltanatların bilür misin?

CEVÂB.— Belî, bilürem. Asl-ı tevârihde gördüm di.

‘Osmân-ı Gâzî’nüñ ‘ömri altmış tokuz yıl oldu ve otuz beş

yaşında Karacahisâr'ı feth itdi. Yigirmi altı yıl 'Osmân-ı Gâzi didiler. Vefâtına sebep; ayakta zahmet var-ıdı, ol baha-ne oldı. Allah rahmetine vardı.

Bunuñ oğlu Orhan-ı Gâzi'nüñ 'ömri seksen iki yıl oldı. Atası vefâtında kırk biş-idi. Ve atası vefâtından soñra otuz sekiz yıl hutbe okundı. [386] Üç yıl dahı atası hayatında vir-mek almak hüküm bunuñdı. Dahı vefâtına sebep ayagı zah-meti idi. Allah'ıñ rahmetine kavuşdı.

Bunuñ oğlu Murâd Han-ı Gâzi'nüñ 'ömri altmış sekiz yıl ol-dı. Atası vefâtında otuz yidi yaşında-y-ıdı. Bunuñ dahı otuz bir yıl hutbesi okundı. Vefâtına *sebeb* Laz kıralı oğraşında şehîd oldı. Allah rahmetine vardı.

Ve bunuñ oğlu Bâyezîd Han kim aña Yıldırım Han dirler, bunuñ 'ömri altmış yıl oldı. Atası vefâtında kırk dört yaşın-da-y-ıdı. Bunuñ dahı on altı yıl hutbesi okundı. Vefâtına *se-beb* Temür oğraşı oldı.

Ve bunuñ oğlu Muhammed Gâzi'nüñ 'ömri kırk sekiz yıl. Atası vefâtında on sekiz yaşında-y-ıdı. Bunuñ dahı yigirmi bir yıl hutbesi gâh Amasiyye vilâyetinde, âhir cümle vilâ-yetde hükm itdügi vaktin hutbesi yigirmi bir yıl temâm okundı. Ve bunuñ dahı vefâtına sebep, Edrene'de ishâl oldı. Tabîbler [387] 'ilâc idemediler. Allah rahmetine vardı.

Ve bunuñ oğlu Murâd Han-ı Gâzi'nüñ 'ömri kırk tokuz yıl oldı. Atası vefâtında on sekiz yaşında-y-ıdı. Bunuñ otuz bir yıl hutbesi okundı. Ve bunuñ dahı vefâtına sebep bir gün seyrâna çıkmış-ıdı, seyrândan gelürken başum agrır, didi. Ve birkaç gün başı zahmet itdi. Allah rahmetine vardı.

Ve bunuñ oğlu Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'nüñ 'ömri elli bir yıl oldı. Ata vefâtında on yidi yaşında-y-ıdı. Bunuñ dahı otuz yıl hutbesi okundı. Vefâtına sebep ayakta zah-met var-ıdı. Tabîbler 'ilâcında 'âciz oldılar. Âhir tabîbler cem' oldılar, ittifâk itdiler, ayakından kan aldılar; zahmet ziyâde oldı. Şerâb-ı fârig virdiler. Allah'ıñ rahmetine vardı.

Nazm

Tabîbler şerbeti virdi hana
O han içdi şerâbı kana kana

Cigerin togradı şerbet o hanuñ
Hemîn-dem zâr itdi yana yana [388]

Didi niçün baña kıydı tabîbler
Boyadılar cigerüm cânı kana

Îcâbet itmedi tabîb şerâbı
Tîmârları kamu vardı ziyâna

Tabîbler hana çok taksîrlık itdi
Budur togrı kavl düşme gümâna

Du'â it 'Âşıkî bu han hakkında
Ki nûr-ı rahmete cânı boyana

Îlâhî cümle oğlın pîr görsün
Ogul oğlanları gelsün dîvâna

Diyenler bu du'â hakkında âmîn
Cihan âfetlerinden olsun emîn

BÂB [391] [182]

**Anı beyân ider kim Sultân Bâyezîd Han'ıñ
karındaşı Sultân Cem âhir niçe oldı?**

Vardı, Mısır'a gitdi. Mısır'dan Mekketullah'a vardı. Mekketullah'dan gine Mısır'a geldi. Mısır'dan kâfire gitdi. Firenk beglerine vardı. Firenkde olurken karındaşı Sultân Bâyezîd firentolar göndürdi, harçlanurdu. Kâfir beglerinüñ re'isi Rînpapa kefere cem' olup kasd itdiler kim Sultân Cem'i vilâyet-i İslâm'a çıkaralar. Fikir itdiler, "İkiden hâlî degül: Babasınun memleketine mâlik ola veyâ olmaya. Eger olacak olursa gine bizüm üzerimüze çeri çeker, gelür. Ve eger olmazsa bize gayretdür. Zîra dirler ki bunca kâfir begleri cem' oldı, sındı." dirler. Bilâhare [392] helâk itmek murâd idindiler. Başını agulu ustura-y-ıla yülidiler. Başı ve cem'î'i gövdesi şişdi; 'ilâca kâbil olmadı. Allah rahmetine vâsıl oldı. Ve öldükden soñra kâfirler tabutu kurşunlayup tabut içinde kadîd itdiler. Şehîd olduğunı Sultân Bâyezîd işitdurdiler. Yas itdi. Mecmû' 'ulemâ ve sulehâ 'azâlar

itdiler. Ve 'ulemâya ve fukarâya ve sâdâta mübâлага akçalar üleşdürdi. Rûhı-çün du'âlar itdiler. Andan soñra Sultân Bâyezîd murâd idindi ki Sultân Cem'ün tabutını bunda getürmek diledi. Kâfirler virmeyüp didiler kim "Bizüm murâdumuz 'Osmân neslinden bizüm diyârumuzda bir kimse olmakdur." didiler. Âhir Sultân Bâyezîd hazretleri ikdâm idüp adamlar gönderüp getürdi. Geliyorurken sâdât ve 'ulemâdan ve fuzalâdan karşı çıkdılar. Ta'zîmler ve tekrîmlerle getürüp Bursa'da kardaşı Sultân Bâyezîd türbesinde kodılar.

Bu vâkı'anuñ [393] târihi hicretün tokuz yüz dördünde vâkı' oldu.

BÂB [395] [183]

Anı beyân ider kim Sultân Bâyezîd'ün hasletin ve anuñ zamânında olan 'âlimleri ve fukarâyı beyân ider.

Evvel 'ulemâdan Hocasâde vâkı' oldu ve Mevlânâ 'Aleddîn 'Azebî ve Seyyidzâde Seyyid Hamîdiddîn ve Mevlânâ Kesteli ve Hatîbzâde ve Ma'nisazâde ve Hüsamzâde hep bunlar fâzıl kişilerdi, bunlar vâkı' oldu. Ve fukarâdan Şeyh Mustafâzâde-yi Karamânî ve Şeyh İlâhî Simâvî vâkı' oldu. Ve bunlaruñ emsâli 'azîzler dahı çok vâkı' oldu.

Ammâ haslet-i Sultân Bâyezîd [396] Edrene'de bir 'imâret yaptı. Ve her yıl üç biñ beş yüz fülörî Mekke'ye Kuds-i şerîf'e ve Halîlürrahman'a ve Medîne-i Resûl'e ve Ka'betullah'a gönderür idi. Ve kendünüñ 'âdeti buydı-kim seyyidlere biñ fülörî kendi mübârek eliyle üleşdürür idi. Ve her şehirde kim olurdı, atası dedesi [gibi] fukarâyı akça üleşdürür idi. Rahmetullâhi 'aleyh. [!]

Temmet

METİNDE GEÇEN KAVRAM VE TERİMLER

abdalân (-ı Rûm): Abdal kelimesi başlangıçtaki kendisini Allah yoluna adanmış insan manasına gelirken, zamanla tasavvufta dünya düzeyinin korunmasında görevli, üstün güçlere sahip evliyalara ad olmuştur. Daha sonra evliya geçinen, belli bir tarikatın kurallarına tabi olmayan cezbeli, divane, başıboş dolaşan dervişlere de bu ad verilmiştir. Metinde bu kavramın ilk dönemine işaret vardır. Osmanlı devletinin ilk dönemlerinde Abdal lakaplı bir çok dervişin bulunduğu da bilinmektedir.

âhiyân (-ı Rûm): Anadolu ahileri demek olan bu tabir ile biri tekke ve zaviyelerde şeyh mürid ilişkilerine dayalı tasavvufî yönü, diğeri iş yerlerinde usta, kalfa ve çırak ilişkilerine dayalı iktisadî yönü olan hem dinî-tasavvufî hem de iktisadî sosyal bir zümre kastedilmektedir. Yaygın olarak şehirlerde örgütlü olmalarıyla birlikte köylere kadar yayılmışlar, Moğol istilâsı gibi buhranlı dönemlerde siyasî ve askerî bakımdan olumlu rol üstlenmişlerdir.

aman (dilemek, vermek): Özellikle harp halinde bulunan iki taraftan mağlup veya zayıf durumda olan tarafın teslim olunduğu takdirde can emniyetinin temin edilmesi talebi. Bu talep olumlu karşılandığında galip taraftan sözlü veya yazılı olarak “aman verilir.” Yazılı olarak verilen aman taahhüdü “amannâme” olarak adlandırılır.

azap askeri: Osmanlılardan öncesine kadar uzanan muayyen bir aske-ri sınıfın adıdır. Yeniçerilerin ihdas edilmesinden önce mevcut olduğu gibi yeniçeri teşkilatı ile birlikte de devam etmiştir. Teşkilat yapısı yeniçeriler gibi muntazam olmayıp bir kısım kaynaklara göre onlara nazaran daha hafif kara ve deniz piyadeleri idi. Düşmanla karşılaşıldığında ilk çatışmaya giren bunlar olurdu. Dolayısıyla ordunun önünde yer alırlardı. Düzenli yeniçeri askerinin aksine (metnimizden anlaşıldığı gibi) seferde çapul yapar müşkilat çıkarırlardı. Bu durum özellikle yeni fetihler esnasında karşı tarafın maneviyatını kırmada rol oynardı. Her vilayette oranın halkından teşkil edilir ve çoğu zaman o memleketin ahalisi gibi giyinirlerdi. 2. Mahmud zamanında yeniçeriler ile birlikte ilga edilmiştir.

bacıyan (-ı Rûm): Metnimiz dışında bir kaynakta rastlanmayan bu sosyal zümrenin ne olduğu bütünüyle açıklığa kavuşmuş değildir. Bacıyan kelimesinde bir yazım hatası olduğunu ileri süren araştırmacılar olmakla birlikte, kadınlardan oluşan bir sosyal topluluğa, teşkilatta işaret eden bu tabirin belli nisbette tarikatlerle de bağı olan dervişler topluluğu veya uç beyliklerindeki Türkmen kabilelerinin silahlı cengaver kadınlar topluluğu olma ihtimalleri de ileri sürülmektedir.

berat: Osmanlı devlet teşkilatında bazı vazife, tayin, maaş, rütbe gibi konularda devlet tarafından yazılıp verilen resmî yazıların adıdır. Adi emir veya tezkire gibi olmayıp divanî yazı ile yazılır ve tuğra basılırdı. Tanzimattan evvel hiçbir vazife ve memuriyet berat veril-medikçe geçerli olmazdı.

beylerbeyi: Osmanlı memleketinin idarî yapısında önemli yeri olan beylerbeyi, eyaletin hem askerî hem de mülkî sorumluluk ve yetki-lerine sahip valisidir. Başlangıçta Rumeli beylerbeyi olarak bir tane iken daha sonra buna Anadolu beylerbeyliği ve daha sonra fethedi-len diğer memleketlerin-vilayetlerin beylerbeyleri ilâve oldu.

biat: Müridin şeyhine ona sadık ve bağlı kalacağına, iradesini ona tes-lim edeceğine dair verdiği söz.

börk: Genel anlamı ile başlık demek olan borkün tek bir şekli bulun-mamaktadır. Meslek gruplarına, memuriyet durumlarına, tarikatle-re göre farklı farklıdır. Hatta tahta geçen Selçuklu ve Osmanlı hü-kümdarlarının kendilerine mahsus yeni başlık şekilleri icad ettiği de görülmüştür. Lal renginde açık kırmızı bork giyen Beylikler dö-nemindeki beylerden ayrı olmak isteyen Orhan Gazi, kendisi ve maiyeti için ak borkü seçmiştir. Yeniçerilerin beyaz çuhadan veya keçeden yapılan ve kendisine has bir şekli bulunan ak borkü de ay-nı dönemde ihdas edilmiş ve adına elif bork adı verilmiştir.

Burak: Hz. Peygamber'in Mirac, yani göğe yükselirken bindiği, mahiyeti tam bilinmeyen binitinin adı.

celeb: Koyun tüccarı anlamına gelen bu kelime aynı zamanda küçüm-seme ve tahkir manası da taşır. Metinde bu anlamdadır.

çıtak: Rumeli'nin bozuk bir Türkçe konuşan karışık Müslüman unsur-larına verilen addır. Akkoyunluların Osmanlıları Çıtak diye tahkir edip yalnız kendilerini gerçek Türk saydıkları ve bu savaşı Türklü-ğün Çıtaklıkla mücadelesi olarak kabul ettikleri rivayet edilir.

çift akçası: Araziden alınan vergi çeşitlerinden birisidir. Resm-i çift de denilir. Kanunen iki öküzle işlenebilecek yerler çift itibar edilirdi. En fazla 57, en az 22 akça miktarı idi.

danişmend: Medrese tahsili görenler için kullanılan bir tabirdir. Bun-lardan imtihanda muvaffak olanlar mülazim ismi ile terfi ettirilir, başarılı olamayanlar tedris yoluna giremezler, çoğunlukla kaza-yargıya geçerlerdi. Geniş anlamıyla ilim yolunda olanlara bu adın verildiği de görülmüştür.

dariüşşifa: Tıp tahsilinin de görüldüğü hastahane.

ders-i am: Medrese öğrencileri yanı sıra camilerde halka açık ders ver-me (ders-i âm etme) yetkisine de sahip müderris için kullanılan bir unvandır. Dersiâm olabilmek için medreseden mezun olup icazet aldıktan sonra bir imtihana daha girmek gerekiyordu.

dizdar: Kale muhafızı. Osmanlı tarih kaynaklarında daha ziyade kale-nin sorumlu amiri, “kale ağası” anlamında kullanılan önemli bir vazifedir.

emanetçi (emin): (Metinde) yeni fethedilen kale ve memleketlerin in-san ve emlakini kayda geçirme hususunda görevli, bu hususta ken-disine güven duyulan sorumlu kişi.

emir-i alem: Eyalet sancaklarını muhafaza eden görevli. Mevkii önem-liydi ve teşrifatta yeniçeri ağasından sonra gelirdi. Sancak beylikle-rinden biri boşaldığında, yeni sancak beyine sancağı eliyle o verirdi.

gaziyan (-ı Rum): Anadolu gazileri anlamını ifade eden bu tabirdeki din merkezli gazi kelimesi ile cihada katılan ve yararlılık gösteren mücahid anlamından ziyade daha dar anlamı ile gönüllü veya üç-retli ordudaki veya büyük şehirlerdeki belirli bir muharip güç kas-tedilmektedir. Eski Türk ananelerine bağlı alplerin şehirleşmiş ve İslâmî ananelere bağlanmış hali olarak da değerlendirilmektedirler.

gedik: Askeri alanda savaşçı sınıfından sayılmadığı halde terfi ederek zabıt olabilen topçu ve kale muhafızları gibi askerî sınıfların kadro-ları için, ayrıca idarî alanda Osmanlı sarayında belli bir görev ve im-tiyaz manası için kullanılmıştır. Osmanlı hukukunda imtiyaz ve in-hisar esasına dayalı tasarruf hakkı anlamında da kullanıldığı vardır.

hil'at giydirmek: Padişahlar ve sadrazamlar tarafından taltif ve terfi alâmeti olarak verilen kaftan. Hilat üst elbisesi, kaftan anlamında-dır. Hilatin dokuması, kumaşı verilecek şahsın durumuna, hizmeti-ne ve mevkiiine göre değişirdi. Hilati sadrazamlara padişahlar giy-dirirlerdi. Bu adet 2. Mahmud zamanına kadar devam etmiştir.

ışık: bkz. torlak

kadı: Yargı işlerine bakan devlet memurlarına verilen ad. Kadılık kuru-mu Osman Beyin zamanına kadar çıkmakta ise de bir intizama ka-vuşması Fatih döneminde olmuştur. Vazife dairesi geniş olup dini ve dünyevi işleri kapsar. Toplumdaki bireyler arasındaki anlaşmazlık-larda, ayrıca belediye ve mülkiye işlerinde, kamu yararı gördüklerin-de ahlakî bakımdan toplum yaşantısına mudahaleye de yetki sahibi idiler. Kadılar kazaskerlere, kazaskerler de sadrazamlara bağlı idiler.

kapıcı: Hükümdar sarayının kapılarını bekleyen görevli. Saray mu-hafızlığı ve teşrifatçılık gibi çeşitli görevleri vardı. Padişah saray dışında konakladığında da Otağ-ı Hümayun'un kapısında nöbet beklerlerdi.

kazasker: Divanın yargı ve ilmiye teşkilatından sorumlu üyesi. Kuru-luş yıllarında görevleri ordudaki askerî, hukukî ihtilâfları hallet-mek, seferlere katılarak davalara bakmak olan kazasker, zamanla ülke içinde kadıların, müderrislerin tayin, terfi ve azil gibi işlerin-den de sorumlu oldu. Başlangıçta Rumeli kazaskerliği mevcut iken zamanla buna Anadolu kazaskerliği de ilave olmuş, bir ara Arap ve

Acem kazaskerliği teşkil edilerek sayıları üçe çıkarılmışsa da bu sonuncusu daha sonra lağvedilmiştir. Bu müessesenin başına ilk getirilen kişi Çandarlı Kara Halil'dir.

keramet: Allah teâlâ'nın katında değerli ve sevgili olduğu kabul edilen kişilerden (velilerden) zuhur eden olağanüstü haller.

keşif: Kelime anlamı örtülü, gizli olanı açığa çıkarma demek olan keşif tasavvufta, veli kulların gizli olan gaybî hadiselerle, temaşa ederek vakıf olması, his perdesinin bu kişilerden kalkması, ilham ile gayb aleminin seyredilmesi gibi anlamlara gelir.

kethüda: Devlet adamlarının işlerini gören kişi. İlk dönemlerde sadrazamların ve vezirlerin özel kendilerine bağlı muavinleri iken daha sonra devlet hizmetine geçirilmişlerdir.

kul (asker): Yeniçeri askeri yerinde kullanılır. Yeniçerilere kul denildiği için başları olan ağaya (yeniçeri ağasına) da kul ağası adı verilir.

Laz: Sırp, Sırbistan. 774/1372 tarihinde Sırbistan hükümdarı olan Lazar Grebliyanoviç'in adı, eski Osmanlı kaynaklarında 'Lasoglu' ve 'Lazoglu' gibi biçimlere girmiştir. Bu adın tahrif olmuş hali, Lazar'ın milletini adlandırmada da kullanılmış; 'Sırlar' yerine 'Lazlar', 'Sırbistan' yerine de 'Laz' veya 'Las' denmiştir.

meczub: Tasavvufta Allah'ın veli kullarını kendisine çekerek manevi hazları tattırması demek olan cezbeye tutulmuş kişi. Böyle kişiler bu halde iken kendi benliklerinden geçtikleri, akıl ve şuurlarını yitirdikleri için doğru yanlış ayırımını yapamazlar.

muhib: Tasavvufa ve tarikate ilgi duyduğu halde tarikate girmemiş, bir şeyhe bağlanmamış veya tarikata yeni girmiş, tarikat hiyerarşisinde daha ilk derecede olan mürid.

muhtesib: Çarşı pazarda fiyatları kontrol altında tutma, satışlarda, ölçü ve tartıda hile yapılmamasını, yiyecek ve içeceğin sağlıklı olmasını sağlamakla sorumlu memur.

mukataa: Mülkiyeti devlete ait olan varidatın bir bedel mukabili kiralanması. Bunların bir kısmı seneden seneye bir kısmı ise ömür boyu kaydı ile verilir. Özellikle yeni fethedilen arazilerin imarı ve buradan gelir temini hususunda önemli rol oynamıştır.

müderris: Medrese ve camide talebeye ders okutan hoca. Müderrisin ders verebilmesi için okutacağı dersleri okuyup bu dersleri okutabileceğine dair hocasından icazet (yazılı izin, diploma) alması gerekliydi.

mürid: Tarikate giren ve bir şeyhe bağlanan kişi.

nevbet-i sultanî: Belirli vakitlerde sarayda veya sefer esnasında davul, kös, nekkare, zurna gibi aletlerin çalınması. Nevbet çalma, nevbet vurma tabirleri de aynı anlamda kullanılır. Gerek seferde ve muharebe esnasında gerekse sefer haricinde saltanat sancaklarının altın-

da çalınırdı. Sarayda sabah ve yatsı vakitleri ile özellikle ikindi vakitlerinde, muharebe esnasında, bir kale fethedildiğinde, bir zafer haberi geldiğinde, padişah cüluslarında da çalınırdı.

resm (almak): Devlet namına vergi alınması.

serehor: At, deve, katır vesaire hayvanların yemlerine bakan, bu hayvanların bakımları ile meşgul olanlara nezaret eden kişi.

seyyid: Hz. Peygamberin torunu Hz. Hüseyin'in soyundan gelen kişi.

silsile: Tarikat şeyhlerinin geçmişe doğru şeyhlerini, üstadlarını gösteren zincir

suhte: Medrese talebesi. Kendilerine ilim aşkıyla yanmalarından kinaye olmak üzere bu adın verildiği söylenir. Günümüzdeki softa tabirinin asıl şeklidir.

subaşı: Birden fazla memuriyetin adı olan subaşılık, Osmanlı döneminde iki kısımdı. Miri subaşılar şehirlerde, kazalarda zabıta ve belediye işlerinden sorumlu idiler. Tımar subaşıları ise sipahilik ile tımar beyliği arasında bir vazifenin adı idi. Bunlar eyalet ve sancak merkezlerine bağlı küçük şehir ve kasabaların idare amirliğini yaparlardı, kendilerine tımar verilir, harbe iştirak ederlerdi.

sünnet: Hz. Muhammed'in sözleri, fiilleri ve yaşantı şekli.

şeyh: Tasavvufta müridlere rehberlik etmek, onları irşad etmek ehliyeti ve liyakatine sahip tarikat rehberi, mürşid.

tetimme: Genelde medrese müstemilatı binalar için kullanılan bu tabir ile metnimizde, İstanbul'un fethini müteakib yaptırılan sahn-i seman adındaki sekiz medrese binasının arka taraflarında bu medreselere devam eden talebelerin (suhtelerin) kaldığı ek binalar kastedilmektedir.

tevliyet: Vakıf işlerine bakma vazifesi.

tımar: Geçimlerini veya hizmetlerine ait masrafları karşılamak üzere bir kısım askerlere veya devletin uygun gördüğü diğer kişilere belirlenmiş bölgelerden kendi adlarına tahsili yetkisi ile birlikte tahsis edilmiş olan vergi kaynakları. Dar anlamıyla fetih sırasında fethedilen arazilerden "kılıç hakkı" olarak devlet tarafından bir takım kayıtlarla muhariplere verilen dirliktir. Osmanlı devletinin büyümesinde birinci derecedeki amillerden kabul edilmektedir. Tımar verilen sipahi seferlere katılır ve gelirin belli oranına göre yanında da asker getirirdi.

torlak: Kalenderilik, Hurufilik Hayderilik gibi sünnî çerçeve dışında kalan tarikatlerin inanışlarının ve Anadolu'daki Türkmen anane ve yerel hurafelerin tesiri altındaki serseri, başıboş derviş. Metnimizde geçen "Tışık" ile de aynı mahiyetteki derviş tipi kastedilmektedir.

Zülfikar: İslam tarihinde cesareti ve cengâverliğiyle tanınan Hz. Ali'nin ucu çatallı ünlü kılıcının adı.

DİZİN

GÜNÜMÜZ DİLİNDE

- Abbasi: 53
Abdal Murad: 297
Abdal Musa: 299
Abdalân-ı Rum (Anadolu Abdalları): 298
Abdurrahim-i Rûmî, Şeyh: 297
Abdurrahman, Gazi: 81
Abdüllatif-i Makdisî, Şeyh: 297
Abkûlos: 100
Ablayund: 103
Absuyu: 82, 88, 95
Acem: 54, 135, 160, 162, 181, 217, 264, 287, 297
Acemce: 43
Ada: 215, 226, 228
Ada köprüsü: 215
Adalya (Antalya): 181, 250
Adana: 277, 281, 282, 283, 308, 309, 310
Adana hisarı: 310
Adana köprüsü: 310
Adem Peygamber: 151
Ağrıboz: 231
Ahi Evren: 297
Ahi Hasan: 84, 85, 93
Ahi Kadem: 170
Ahi Yakup: 170
Ahiyan-ı Rum (Anadolu Ahileri): 298
Ahmed Âşıkî: 32, 36, 39
Ahmed Bey: 180, 181, 236
Ahmed, Çavuşbaşı: 250
Ahmed Çelebi: 276
Ahmed Paşa: 257, 258, 259, 261, 267, 268, 269
Ahmed Paşa, Fenarioğlu: 263, 291
Ahmed Paşa, Gedik: 257, 259, 260, 261, 266, 272, 277, 289
Ahmed Paşa, Hersekoğlu (Anadolu beylerbeyisi): 310
Ahmed Paşa, Velîyüddinoğlu: 289
Ahmed, Sultan: 141, 295
Ahmed Vefik Paşa: 44
Ahmed-i Gürani, Mevlânâ: 297
ak bürk: 98, 102
Akbaş: 96
Akbiyık, Derviş: 36, 210, 297
Akça Liman: 108
Akçahisar (Anadolu Hisarı): 207, 208, 209, 217
Akçakoca: 81, 82, 83, 88, 89, 90, 91, 95, 96
Akçaylı: 41, 209, 217, 218
Akhisar: 78, 79, 82, 153
akıncı: 132, 195, 198, 202, 203, 248, 262
Akkerman: 45, 279, 280, 284
Akova: 83
Aksaray: 136, 256
Aksaraylı mahallesi: 257
Aksunkur Ağa: 119
Akşehir: 121, 145, 154, 193, 216, 250, 260, 262
Akşemseddin: 36, 297
Aktemür: 62, 77
Akyaya: 287
Akyazı: 81, 82, 83, 88
Alâeddin: 177, 182
Alâeddin Paşa: 75, 93, 94, 97
Alâeddin, Sultan: 55, 60, 61, 62
Alacahisar: 129, 189
Alâeddevle: 305, 307, 308
Alâeddin Azebi, Mevlânâ: 297, 314
Alâiye (Alayye): 216, 257
Alanya: 257, 258
Alanya beyi: 257, 290
Alanya hisarı: 257
Alaşehir: 117, 127, 129
Alata dağı: 84
Alayye (Alâiye): 216, 257
Albostan (Elbistan): 213, 300
Alışıra, Germiyan babası: 55
Ali Bestami, Mevlânâ Şeyh: 248
Âli Bey: 42, 46,
Ali Bey: 173, 195, 244, 252, 262, 263, 285, 286
Ali Bey, Bengi: 182
Ali Bey, Evrenozoğlu: 150, 190, 195
Ali Bey, Mihaloğlu: 262, 263
Ali Bey, Rumili beylerbeyisi: 284
Ali Çelebi, Emir: 253
Ali Horasanî, Şeyh Yar: 297
Âl-i Osmân: 39, 42
Ali Paşa: 33, 39, 40, 130, 133, 134, 135, 146, 165, 288
Ali Paşa, Halil'ün oğlu: 39
Ali Paşa, İsfendiyyar: 147
Almanlar: 43
Alnakşan: 281
Alnakşan (Valnakşan): 282
Alparslan: 182
Alparslan cengi: 186
Alparslanoğlu: 186, 187
Alperen: 107
Amasra: 232, 233, 234
Amasya: 31, 137, 143, 144, 145, 147, 148, 156, 173, 182, 183, 187, 213, 226, 286, 288, 291, 312
Amr bin Ümeyye: 142
Anadolu: 54, 55, 129, 139, 143, 144, 164, 177, 195, 203, 205, 209, 229, 232, 252, 255, 260, 271, 273, 276, 277, 278, 280, 288, 296, 297, 298, 300
Anadolu Ahileri: 298
Anadolu Bacıları: 298
Anadolu beylerbeyi: 40, 162, 171, 177, 207, 216, 235, 278, 309, 310
Anadolu Hisarı (Akçahisar): 207, 208, 209, 217
Analakşan hisarı: 308
Ankara: 55, 143, 235, 236, 238, 277
Ankara Savaşı: 33
Antalya (Adalya): 181, 250
Antep beyi: 307
Arabistan: 37, 229

- Araman pazarı: 96
 Arap: 40, 54, 109, 135, 139, 217, 287, 301, 307
 Arapça: 43
 Arasat Meydanı: 211
 Arkeoloji Müzesi Kitaplığı: 46
 Arnavut: 123, 130, 176, 197, 208, 209, 248, 251
 Arnavut beyi: 197
 Arnavut İskenderi: 208
 Arnavutluk: 208
 Artukova: 182
 Artun: 57
 Âşık: 212
 Âşık Paşa: 32, 51, 95, 102, 297
 Âşık Paşa Camii: 38
 Âşık Paşa, İbn Sultanü'l-Meâli: 31
 Âşık Paşa, Sultan: 51
 Âşık Paşazade: 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 42, 47
 Âşık Paşazade Târîhi: 42, 45, 46
 Âşıkî, Derviş Ahmed: 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 41, 51, 52, 71, 89, 92, 93, 119, 126, 128, 136, 145, 157, 161, 175, 178, 187, 212, 214, 215, 221, 223, 224, 227, 230, 232, 234, 238, 244, 246, 249, 250, 281, 283, 286, 287, 291, 292, 293, 295, 296, 299, 306, 310, 311, 312
 Âşıkpaşaoğlu: 42, 44
 Atranoz: 84
 Atsız: 31, 37, 42, 46
 Avrupa: 99
 Ayafni hisarları: 237
 Ayan gölü: 82, 95
 Ayanikola: 56, 69
 Ayas hisarı: 310
 Ayas kalesi: 282
 Ayasofya: 218
 Ayasuluk: 127, 177
 Ayaşolonya: 108
 Ayazmand: 244
 Aydın: 143, 145, 158, 159, 177, 215
 Aydıncık: 107, 108, 116
 Aydınoğlu: 40, 127, 139, 177, 216
 Aydınoğlu, Düzme: 40, 139
 Aydoğdu: 76
 Aydos: 95, 96
 Aydos hisarı: 88, 89
 Aydos tekfurları: 89
 Aydos hisarı: 90
 Aykolug: 53
 Aykutluk: 53
 Aynos (Enez): 221, 222
 Aytoğdı: 78
 Ayucılar: 40
 Azab Bey: 148, 150, 207
 azab taifesi: 165, 239, 240
 Azak: 268
 Baba İlyas: 51, 105, 296, 298
 Baba Muhlis: 296
 Babinger, Franz: 31, 38
 Babüzzüveyl: 304
 Baciyan-ı Rum: 298
 Baflulil: 247
 Bağdad: 214, 227, 295
 Bakıy: 53
 Bakraz dağı: 309
 Balaban Paşa: 180
 Balabancuk: 77
 Balbek: 142
 Balık Hisarı: 294
 Balıkesir: 103, 289
 Ballubatra (Balyabatra): 37, 228
 Balyabatra (Ballubatra): 228
 Banatoz hisarı: 112
 Bansup: 53
 Baranlı: 266
 Baras tekfurı: 78
 Barsbeyte hisarı: 308
 Basuk: 53
 Başköprü: 82
 Bay Hocam: 74
 Bayburt: 263
 Baybus: 53
 Bayezid Han, Sultan: 37, 39, 40, 41, 45, 51, 92, 117, 119, 120, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 142, 143, 144, 145, 146, 153, 155, 162, 164, 189, 218, 226, 242, 262, 264, 266, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 282, 283, 284, 286, 287, 288, 292, 293, 298, 307, 308, 311, 312, 313, 314
 Bayezid Han, Yıldırım: 31, 32, 33, 80, 118, 141, 142, 150, 161, 162, 295, 297, 311
 Bayezid, II.: 37, 45
 Bayezid Paşa: 149, 155, 157, 158, 162, 164, 165, 288
 Bayezid, Şehzade: 36
 Bayezid-i Bestami: 248
 Bayıncar Tatar: 61
 Bayındır Han: 266
 Bayındur: 53
 Bedenos tekfurı: 75
 Bidevi Çardağı: 150, 180, 205
 Behisni: 139
 Bektaşiler: 299
 Belgrad: 35, 198, 199, 206, 209, 224, 225, 228, 229
 Bere beyi: 307
 Bergama hisarı: 103, 104
 Berlin nushası: 43
 Bermüdek: 281
 Besni: 139
 Beştas: 65
 Bey Kavağı: 147
 Bey Sancağı: 102, 178
 Bey sarayı: 93
 Beyazıt Han: 197
 Beypazarı: 146, 203
 Beyşehir: 121, 154, 191
 Bıranç (Branıkvac): 228
 Biga: 116, 162, 167, 280
 Biga Höyüğü: 61
 Bihisni: 137
 Bilecik: 55, 64, 66, 67, 69, 71, 75, 79, 92, 97, 117, 299
 Bilecik hisarı: 64, 67
 Bilecik kadısı: 112, 287
 Bilecik tekfurı: 55, 56, 64, 67, 68
 Biligrad: 35
 Biline: 35, 198
 Birgos, Gazi: 112, 113
 Birgoscuk: 82
 Blake, Robert P.: 47
 Boğdan: 37, 92
 Boğaz: 217
 Boğazkesen: 130, 272
 Boğdan: 37, 45, 270, 279, 285
 Bolayır: 108
 Bolu: 83, 88, 96, 205, 233, 236, 237, 241
 Borr: 122
 Borlu (Bolu): 174

- Bosna: 126, 130, 189, 231, 246, 248
 Bozkır: 193
 börk: 98, 203, 299
 Börklüce: 158
 Branikvac (Bıranç): 228
 Budak Bey: 300, 304, 305
 Bulgar: 217, 287
 Bulgar dağı: 240, 241, 252, 281
 Burak: 285
 Burç: 267
 Bursa: 84, 87, 92, 93, 94, 95, 102, 104, 105, 106, 112, 116, 117, 120, 126, 128, 135, 136, 137, 145, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 155, 161, 163, 164, 165, 170, 172, 176, 178, 187, 188, 194, 216, 231, 235, 238, 275, 276, 288, 290
 Bursa hisarı: 70, 77, 84, 93
 Bursa kadılığı: 37, 229
 Bursa kadısı: 97, 119
 Bursa nayıblığı: 145
 Bursa ovası: 235
 Bursa tekfurı: 75, 76, 77, 85, 86

 Caber Kalesi: 54, 281
 Celî (Arap) sülâlesi: 53
 Cem, Sultan: 45, 274, 275, 276, 277, 278, 307, 313
 Cemaze Hisarı: 154
 Cezerî Kasım Paşa: 290
 Cezerî Sirozî, Şeyh: 297
 Cihan suyu: 309
 Codex Vaticanus: 47
 Cüneyd Bey, İzmiroğlu: 165, 177, 179
 Cüneyd-i Bağdâdî: 105

 Çağatay: 140, 144, 264, 266
 Çakırpınarı: 68
 Çandarlı Halil: 39, 97, 112, 114, 115, 133
 Çankırı: 146, 155
 Çarboga: 53
 Çardak köyü: 153
 Çarşamba suyu: 136
 çarşınırbaşı: 120, 162, 176
 Çatalca hisarı: 121
 Çavdar Tatar: 80
 Çavudur: 55
 Çavuşköyü: 79

 Çeh Ban: 210
 Çelebi Mehmed: 31, 33
 Çemişkezek Beyi: 240
 Çerkes (Çerkez): 268, 287, 290, 300, 304, 305, 306
 Çıfro: 126
 Çıtak: 264, 265
 Çih ban: 36, 209
 Çimbini Hisarı: 107, 108
 Çin: 53
 Çorlu: 111, 112, 170, 182
 Çorumlu yöresi: 184
 Çukurova: 281, 282
 Çün (Çon, Çöz) dağı: 281

 Danişmendler: 216
 Daranos tekfurı: 78
 Darıca (Tarıcılar): 161
 Dadu Hatun: 176
 Davud: 282
 Davud Paşa: 290
 Davud-ı Kayserî, Mevlânâ: 101, 296
 Dayı Karaca Hünkâr (Rumeli beylerbeyi): 225
 Dede Korkut hikayeleri: 41
 Deli Paşa: 176
 Delü Balaban: 122
 Denizli: 117
 Dervendi: 205
 Despot: 223
 Develi: 136
 Devrekani: 176
 Dımışkar: 195
 Dırakola: 175, 176, 196, 197, 199, 243
 Dırma: 122
 Dicle: 295
 Dimetoka: 111, 113
 Dinboz savaşı: 84
 Dineboz: 76
 Dispot: 132
 Ditrichstein, Prens: 43
 Divriği: 137, 139
 Dizdar: 145, 223
 Domaniç Dağı: 55
 Dresden Kırıl Kütüphanesi: 43
 Dresden nushası: 43
 Dulkadır beyleri: 300
 Dulkadır ili: 260
 Dulkadıroğlu: 137, 184, 213, 252, 300
 Dügerler: 54

 Dürökani: 237, 238
 Düzbazar: 83

 Ebu İshaki: 126
 Ebu Said: 266
 Ebulvefâ, Seyid: 51, 105
 Ece Bey: 107, 108
 Ece Ovası: 110, 111, 168
 Edebalı, Şeyh: 58, 59, 72, 75, 84, 92, 98, 101, 296
 Edirne: 35, 36, 113, 114, 116, 122, 126, 128, 132, 147, 149, 150, 162, 164, 165, 169, 171, 187, 188, 192, 194, 195, 199, 205, 206, 207, 209, 213, 215, 216, 226, 228, 235, 244, 271, 278, 286, 289, 290, 312, 314
 Edirne hisarı: 114
 Edirne tekfurı: 114
 Edremid: 103
 Edrene: 35
 Ederenos tekfurı: 75, 76
 Eflak: 126, 130, 147, 150, 152, 155, 158, 196, 202, 203, 242, 243, 244, 246, 280, 285, 286, 287
 Eflak Beyi: 147, 155, 242, 243, 269, 285
 Egrikös kalesi: 199
 Eğriboz (Eğriboz): 254
 Eğriğöz: 117
 Elbasan (İlbasan): 251
 Elbistan (Albostan): 213, 300

 Elvan Bey, Çaşnırbaşı: 120, 162, 176
 Elvan Çelebi: 31, 185
 Elvan Çelebi Tekkesi: 33, 165
 Emir Seyyid: 216, 288
 Emir Sultan: 188
 Emir Süleyman: 137, 143, 144, 146, 147, 148, 151, 152, 153, 288
 Emir Timur: 265
 Emirdağı: 203
 Emre: 147
 Enez (İnez, Aynos): 221, 222
 Engürü: 277, 294
 Ereğli: 61, 255, 309
 Ergene köprüsü: 187, 188
 Ermenek: 250
 Ermeni: 262, 281

- Ermeni keşişleri: 239
 Ermeni köyü: 239
 Ermeni Pazarı: 289
 Ertana: 139, 274
 Ertuğrul Gazi: 53, 54, 55, 65, 72, 127, 138, 219, 296
 Erzincan: 54, 137, 143, 240, 249, 260, 262
 Erzurum: 54
 Eserlef: 281
 Eski Anadolu Türkçesi: 42
 Eskişehir: 64, 72, 80
 Ethés kataloğu: 44
 Evran, Gazi: 113
 Evrenoz: 111, 113, 114, 115, 116, 118, 121, 122, 123, 126, 164, 166
 Evrenozoğlu: 150, 170, 176, 190, 195, 197, 224
 Eynebeg subaşı: 146
 Eynegöl (İnegöl): 289
 Eyyub Ensari, Hazret-i: 220
 Ezher Camisi: 44
- Fahreddin Fazıl, Mevlânâ: 226, 297
 Fahreddin Mudurnî, Şeyh: 297
 Fatih: 33, 36, 37, 45
 Fatma: 147
 Fayık Paşa: 289
 Fazıl, Gazi: 107, 108, 110, 111
 Fazlullah, Geniboza kadısı: 96, 149, 169
 Fazlullah Paşa: 150, 289, 294, 295
 Ferhad: 310
 Fırat: 54, 262
 Filibe: 114, 138, 157, 242, 289
 Fire (Firecik): 121, 221
 Firiz Bey: 126, 170, 175
 Frenk: 287, 313
- Galata: 218
 Gazi Rahman: 83, 88, 90, 91, 95
 Gazıyan-ı Rum (Anadolu Gazileri): 298
 Gebze (Geniboza): 96, 149, 161, 169
 Gelibolu: 108, 109, 110, 111, 112, 115, 116, 121, 128, 149, 164, 165, 167, 168, 190, 199, 207, 217, 244, 254, 260, 289
- Gemlik: 85
 Geniboza (Gebze): 96, 149, 161, 169
 Germe Hisarı (Heksamilion): 201, 230
 Germiyan: 34, 55, 64, 68, 71, 73, 80, 143, 188, 199, 200, 215
 Germiyanoglu: 40, 55, 60, 64, 117, 118, 119, 120, 135, 139, 141, 143, 144, 153, 154, 170, 173, 176, 188, 216
 Gerüce (Kuruca): 228
 Gevele: 252, 253
 Geyik Baba Zaviyesi: 106
 Geyikli Baba: 293, 297
 Geyve: 31, 32, 78, 79, 95, 150, 153
 Giese: 42, 43, 44
 Golumbacz hisarı: 228
 Göçer ev: 54, 109, 138, 281
 Gök Alp: 52, 53, 72, 79, 95, 197, 219
 Gölbaşı: 76, 103, 166
 Gölek kalesi: 281
 Görecük: 107
 Göynük: 66, 102, 131, 147
 Gürdüz: 162
 Gümlüoğlu: 166
 Gümülçine: 116, 122, 258
 Gümüslü Kubbe: 92
 Gümüšoğlu: 297
 Gündoğdu: 54
 Gündüz: 55, 63, 75, 76, 102, 281
 Gündüzoğlu: 282, 309
 Gürani, Mevlânâ: 37, 229
 Gürün: 139
 Güvercinlik: 132, 191, 206
 Güvercinlik (Golumbacz) hisarı: 228
 Güzelce Hisar: 130
- Habil: 151
 Hacı Bayram, Şeyh: 297
 Hacı Bektaş: 298, 299
 Hacı Bey: 263
 Hacı Hasan: 101
 Hacı İlbeyi: 103, 110, 111, 113, 114
 Hadikatü'l-Cevâmi: 37
- Hâdim-i Haremeyn (Mekke ve Medine hizmetkârı): 302
 Hâfi, Şeyh: 297
 Halep: 54, 142, 282, 307, 309, 310
 Halil: 39
 Halil, Karaöylük oğlu: 184
 Halil Paşa: 115, 116, 205, 206, 207, 213, 216, 217, 218, 288, 294
 Halil Paşa, Hacı: 176, 288
 Halilürrahman: 294, 314
 Halit bin Velid: 142
 Halvetiler: 297
 Hama: 142
 Hamid, Şeyh: 297
 Hamid vilayeti: 120
 Hamideddin, Seyyidzade Seyyid: 314
 Hamidili: 124, 135, 143, 152, 170, 182, 191, 193, 260
 Hamidoğlu: 118, 120, 121
 Hamza Bey: 57, 131, 178, 179, 208, 239, 260
 Hamza Bey, Başaroğlu (Rum beylerbeyisi): 156, 239
 Hamza Bey, Çakırcıbaşı: 243
 Hamza Bey, Köse (Adalya sancağı beyi): 250
 Hamza, Mevlânâ: 193
 Harmankaya: 64, 65, 66
 Has Yunus: 222
 Hasan: 265
 Hasan Ağa: 146
 Hasan Alp: 75
 Hasan Bey: 235, 236, 237, 238, 241
 Hasan Bey, Dulkadiroğlu: 184
 Hasan Bey, İsmail Beyoğlu: 236
 Hasan Çelebi: 288
 Hasköyü: 253
 Hatibzade: 314
 Hatun Ana: 298, 299
 Hayber kalesi: 82
 Haydar Bey: 185, 186
 Haydar, Mevlânâ: 160
 Hayrabolu: 109, 111
 Hayreddin Paşa: 59, 116, 122, 123, 287, 288
 Hayreddin, Vezir: 123

- Hayreddin-i Herevî, Mevlânâ: 297
 Hayreddin-i Kirunî, Mevlânâ: 297
 Hâzâ Menâkıb u Tevârih i Âl-i Osmân: 45
 Heksamilion (Germe Hisarı): 201, 230
 Henri Cayol: 43
 Herek (Hereke): 161
 Hersek ili: 248
 Hızır Ağa: 213, 291
 Hızır Bey: 156, 157, 213, 297
 Hind: 287
 Hindistan: 287
 Hocaazade: 297, 314
 Horasan: 295, 298
 Horman hisarı: 307
 Hoşkadem, Mısır Sultanı: 300
 Humus: 142
 Hünkâr Gazi: 293
 Hüsamzade: 314
 Hüseyin Bey: 239
 Hüseyin Bey, Hamidoğlu: 120
 Hüsrev, Mevlânâ: 206, 297
 İğriboz (Eğriboz): 254
 İlgin havalisi (Yılgin Pazarcığı): 250
 Irak: 285
 Isparta: 121
 İstanbul Kütüphaneleri: 44
 Işık dervişi: 169
 İblisi kalesi: 139
 İbn Selman: 31
 İbn Yahya: 31
 İbrahim Bey: 282
 İbrahim Bey, Karamanoğlu: 191, 204, 216, 236, 296
 İbrahim Çelebi: 288
 İbrahim Paşa: 33, 162, 165, 167, 168, 171, 173, 177, 288, 289
 İbrahim-i Ethem: 105
 İclân Bey, Karasioğlu: 102
 İçil: 193, 249, 250, 256, 259, 261, 277
 İflak: 170
 İflakan ili: 234
 İkizce: 59
 İlbasan (Elbasan): 251
 İlbeyi: 113, 115
 İlyas: 212
 İlyas Bey: 180
 İlyas Paşa: 288
 İmirza Cihanşah: 266
 İmparator-Kıral Kütüphanesi: 44
 İnalçık, Halil: 38
 İnçegiz: 121, 150, 170
 İnegöl (Eynegöl): 56, 59, 65, 69, 75, 105, 106, 238, 289
 İnez (Enez): 114, 221, 222
 İnönü Sancağı: 75, 95
 İpsala: 113, 114, 221, 222
 İpsala Hisarı: 135
 İpsili Hisarı: 40, 178
 İran: 54, 55
 İrem bağı: 213
 İrmen: 88
 İrmeni Beli: 55, 56, 57
 İsa Bey: 146, 147, 151, 177, 182, 193, 197, 223
 İsa Bey, Aydınoğlu: 177
 İsa Bey, Evrenozoğlu: 197, 224
 İsfendiyar: 40, 118, 136, 137, 143, 146, 147, 153, 155, 156, 158, 173, 174, 175, 176, 194, 216, 235
 İsfendiyar Bey: 155
 İsfendiyar oğulları: 177
 İsfendiyar ordusu: 174
 İsfendiyaroğlu: 139, 155, 156, 174, 233
 İshak Beg: 34
 İshak Bey: 34, 126, 176, 189, 194, 199, 200, 223, 249, 250, 259
 İshak Bey, Karamanoğlu: 250, 259
 İshak Fakih: 51, 117
 İshak Paşa: 216, 242, 256, 257, 289
 İskender: 197, 281
 İskenderiye: 248, 271, 272
 İskilib: 157
 İsmail Bey: 233, 235, 236, 237, 238, 242
 İstanbul: 36, 37, 38, 40, 41, 43, 44, 83, 85, 88, 89, 91, 92, 96, 100, 128, 129, 130, 131, 134, 143, 147, 148, 149, 152, 161, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 225, 235, 242, 244, 247, 251, 253, 256, 257, 260, 261, 265, 268, 269, 270, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 289, 290
 İstanbul boğazı: 260
 İstanbul hisarı: 218
 İstanbul Yahudileri: 290
 İškodra: 272, 273
 İteşeni: 60
 İvaz Paşa, Hacı: 33, 151, 162, 165, 166, 167, 173, 288
 İzbeçen: 224
 İzinkmid: 102
 İzladı Dervendi: 205
 İzmir: 166
 İzmiroğlu: 162, 163, 165, 167, 177, 178, 179
 İznik: 75, 82, 83, 97, 99, 101, 102, 112, 147, 150, 158, 160, 171, 174, 175, 288
 İznik kadısı: 287
 İznikmid: 89, 95, 96
 İzveçay hisarı: 248
 İzvornik (Swornik): 176, 231, 232
 Ka'bülâhbar: 142
 Kabaagaç: 121
 Kâbe: 283, 289, 294, 307
 Kabil (Adem'in oğullarından): 151
 Kadı Burhaneddin: 137
 Kadasker: 40, 115, 148, 206
 Kadızade-i Rumî: 297
 Kahire: 44
 Kalacık: 155
 Kalakonya: 110
 Kalanoz: 59, 60
 Kalayun: 95
 Kaldıravık: 69
 Kalecik: 146
 Kalemestorya: 103
 Kamarı: 53
 Kandıra: 88, 95, 96
 Kandilli Çam: 60
 Kapıcıbaşı: 303, 305
 Kapıcılar odası: 248
 kapukulları: 119, 176
 Kara Eylül: 265
 Kara Hisar: 253
 Kara İsa: 282, 283
 Kara Rüstem, Karamanlı: 114, 115
 Kara Temür Paşa: 123

- Kara Temürtaş: 126, 129, 173
 Kara Yusuf: 141
 Karağaça: 121
 Karabağ: 143
 Karaboğdan: 45, 269, 270, 271, 272, 279, 284, 285
 Karaburun: 158
 Karaca: 53, 225
 Karaca Ahmed Sultan: 297
 Karaca Bey (Anadolu Beylerbeyisi): 177, 225
 Karaca Paşa: 288
 Karaca Rahman: 91
 Karacahisar: 55, 59, 60, 61, 62, 66, 71, 72, 75, 79, 80, 102, 311
 Karaçepiş: 79, 81, 82, 83, 88
 Karadeniz: 232, 266
 Karafirye: 122, 131
 Karagöz (Mehmed Paşa): 283, 308
 Karahan: 53

 Karahisar: 55, 63, 136, 250, 260, 262, 265, 289
 Karahoca: 101
 Karahul: 53
 Karalu Oğlan: 53
 Karaman: 41, 114, 115, 135, 137, 147, 152, 154, 155, 182, 193, 194, 199, 203, 204, 214, 215, 216, 217, 238, 241, 249, 250, 251, 252, 256, 260, 274, 275, 276, 277, 282, 286, 300, 308, 309
 Karamanoğlu: 40, 41, 118, 126, 135, 136, 146, 147, 151, 152, 153, 154, 155, 170, 177, 181, 191, 192, 193, 194, 203, 204, 205, 206, 209, 215, 216, 217, 236, 238, 241, 249, 250, 251, 252, 253, 255, 256, 257, 259, 260, 261, 264, 277, 296, 301
 Karamürsel: 96, 152
 Karasi: 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 112, 124, 127, 143, 147
 Karasioğlu: 102, 103, 104
 Karataş: 137
 Karatikin: 81, 82, 83
 Karatikin hisarı: 99
 Karatonlu Dağı: 223
 Karayol: 298

 Karın Ovası: 152
 Karlulu: 123, 231
 Karluoğlanları: 231
 Kasım: 146, 147, 155, 157, 177, 260
 Kasım Bey: 153, 185, 261
 Kasım Bey, İsfendiyaroğlu: 155, 174
 Kasım Bey, Karamanoğlu: 259, 261, 277
 Kasım Paşa: 205, 290
 Kasım Paşa, Tuturmezi-koğlu: 289
 Kastamonu: 118, 136, 143, 146, 155, 174, 176, 234, 235, 236, 237, 241
 Kavala: 122
 Kaya Alp: 53
 Kayıtbay: 304, 306
 Kayıttur: 53
 Kayseri: 101, 136, 250, 296, 298
 kazasker: 112, 253, 288
 Kazıklı Voyvoda: 243, 244
 Kazova: 288
 Keblioğlu: 253
 Kefe: 266, 267, 268, 290
 Kefe limanı: 267
 Keklik Mustafa: 274
 Kelleşeker: 119
 Kemah: 262, 265
 Kemal Paşa: 289
 Kerluka vezir: 218
 Kervansaray: 57, 157, 288
 Kestel tekfurı: 75, 76
 Kesteli, Mevlânâ: 314
 Keşan hisarı: 113
 Keşişdağı: 105
 Kılıç Arslan: 257, 258, 260
 Kıpçak hanı: 280
 Kıratova: 126
 Kırşehir: 298
 Kırşehri: 146, 154
 Kıvrım Yol: 136
 Kızıl Ahmed: 236, 237, 241, 242, 250
 Kızıl Boğa: 53
 Kızılağaça Yenicesi: 169
 Kızılca Irmak (Kızılırmak): 286
 Kızılca Tuzla: 103
 Kızılırmak (Kızılca Irmak): 286
 Kızılköcalılar: 184, 185

 Kızılköcağlanlar: 182, 183, 184
 Kili: 279, 284
 Kilisli Rıfat: 44, 46, 47
 Kirmastı: 103, 151
 Kitab-ı Menâkıb-ı Tevârîh-i Âl-i Osman: 43
 Kite hisarı: 76
 Kite Ovası: 94
 Kite tekfurı: 75, 76, 78
 Koca Efendi (Bursa kadısı): 119, 297
 Koca Hızır: 207
 Koca Nayib: 33, 145
 Kocacuk Hisarı: 197
 Kocaili: 81, 96, 130, 207, 217
 Kocakayas: 185
 Koçum Seydi: 296
 Konur: 111
 Konrapa: 88, 96

 Konuralp: 81, 82, 83, 88, 90, 95
 Konurhisarı: 110
 Konuş Hisarı: 157
 Konya: 101, 135, 154, 193, 204, 216, 249, 252, 253, 260, 276, 277, 278
 Korkud, Sultan: 278
 Korluga: 53
 Koruderesi: 79
 Kosava muharebesi: 36
 Kosova: 124, 209, 210, 212, 224
 Kostantiniyye: 51
 Koyluhisar (Koyılhisar): 234, 235, 238, 239, 240, 252
 Koyunhisarı: 76, 95
 Köprühisar: 75
 Köpürlü: 149
 Kör Şahmelik: 148, 149
 Körfez hisarı: 230
 Köse Mihal: 64, 65, 67, 81, 84, 172
 Kuds-i Şerif: 294, 314
 Kula Şahin: 202, 203, 219, 289
 Kulaca: 59
 Kumburun: 168
 Kurşunlu Kilise: 210
 Kurtuluş: 53
 Kuruca (Gerüce): 228
 Kusun: 281, 283
 Kusun Varsak: 281
 Kuş Temur: 281, 282, 283

- Kutbeddin-i İznîkî,
Mevlânâ: 297
- Kuvac (Kuvacılı'nın kralı):
247
- Kuvacılı: 247
- Kükürtlü: 94
- Külek: 281, 282, 283, 308
- Künc illeri: 197
- Kürt: 139
- Kürt Hasan, Şeyh (Çemiş-
kezek Beyi): 179, 240, 241
- Kütahya: 117, 119, 120,
121, 124, 216
- Lala Şahin: 121
- Langer, William L.: 47
- Lapseki: 168
- Lârende: 252, 253, 255,
256, 277
- Laz (Sırbistan) vilayeti: 34,
228
- Lazoğlu: 197
- Leblebichisarı: 78, 79
- Lefke: 79, 80
- Leh beyi: 286
- Leh vilayeti: 285, 287
- Lih ban: 36, 209, 210
- Limo: 222
- Londura: 230, 231
- Lök ban: 36, 209, 210
- Lü'lüfer Hanım: 70
- Lülü (Lüle): 259
- Lütfi Beyoğlu: 257
- Macar: 33, 192, 194, 196,
198, 199, 203, 205, 208,
209, 229, 242, 243, 271,
286, 287
- Macaristan: 128, 129, 176,
189, 190, 191, 195, 196, 206
- Mağnisazade: 314
- Mahmud: 177, 248, 265
- Mahmud Bey: 180
- Mahmud Çelebi, Hacı
Bektaşoğlu: 299
- Mahmud Paşa: 59, 228,
229, 230, 231, 232, 233,
234, 235, 236, 237, 245,
246, 247, 252, 253, 254,
260, 261, 262, 263, 289
- Mahmud, Şeyh: 84
- Makâm-ı Mahmud: 193
- Malatya: 137, 139, 307
- Malhun Hatun: 58, 92
- Malkara: 121
- Maltepe çayırı: 273
- Manastır: 123, 188
- Manisa: 158, 205, 206, 207,
226, 290
- Marmara vilayeti: 75
- Martaloğlu Doğan: 209
- Marula: 122
- Marzuvan (Merzifon): 156
- Maskara Arap: 39, 134
- Matara: 149
- Mecitözü: 31
- Mecnun Tabak ovası: 142
- Medine: 255, 294, 302
- Medine-i Resul: 288, 289,
294, 314
- Mehmed: 146, 182, 211
- Mehmed Ağa: 289
- Mehmed Bey, Akçaylı:
217, 218
- Mehmed Bey, Gündüzoğ-
lu: 309
- Mehmed Bey, Karamanoğ-
lu: 154, 181, 259
- Mehmed Bey, Mihaloğlu:
148, 165, 166, 172
- Mehmed Bey, Minnetoğlu:
157
- Mehmed Fatih: 36
- Mehmed Han, Sultan: 59,
98, 129, 143, 144, 145, 147,
148, 149, 150, 151, 152,
153, 154, 155, 156, 157,
158, 159, 161, 162, 163,
176, 196, 205, 208, 212,
213, 214, 215, 216, 217,
218, 219, 220, 222, 223,
224, 226, 228, 229, 230,
231, 232, 233, 234, 239,
240, 241, 242, 243, 244,
245, 248, 249, 250, 251,
253, 255, 259, 260, 261,
263, 264, 265, 266, 267,
269, 270, 271, 273, 274,
280, 286, 287, 288, 294,
297, 298, 299, 300, 301,
302, 305, 306, 307, 311,
312
- Mehmed Paşa: 228
- Mehmed Paşa, Hızır Ağa-
oğlu: 291
- Mehmed, vaiz: 155
- Mehmed Zîrek, Mevlânâ:
297
- Mehmed-i Buharî, Seyyid:
297
- Mekece: 78, 79
- Mekke: 34, 177, 199, 200,
276, 277, 294, 301, 302,
307, 313, 314
- Mekki Aslan Bey: 300
- Mekki Bey, Üzeyiroğlu:
309
- Menage, Victor L.: 38
- Menâkıb u Tevârih-i Âl-i
Osmân: 33, 37, 42, 43
- Menakıb-ı Âl-i Osmân: 31,
32, 150
- Menakıbı Osmanoğulları:
230
- Menemen Ovası: 138
- Menküb: 268
- Menteş: 298
- Menteşe: 128, 180, 215
- Menteşeoğlu: 40, 118, 128,
139, 164, 179, 180, 216
- Meriç: 113, 114, 117, 228
- Meriç Böle: 176
- Merzifon: 156, 183
- Mesevri: 230, 231
- Mesih Paşa: 289
- Mevkan (Mokan) Kalesi:
259
- Mevlânâ Hünkâr: 253
- Mezid Bey: 202
- Mısır: 44, 139, 142, 144, 181,
277, 281, 282, 283, 287,
297, 300, 301, 302, 303,
304, 305, 306, 307, 309,
310, 313
- Mısır beyleri: 301, 302, 303
- Mısır padişahı: 301, 303
- Mısır Sultanı: 118, 207, 300,
301, 302, 304, 306, 307, 309
- Midilli: 244, 246, 247
- Mihal: 66, 67, 68, 78, 85, 150
- Mihalcı: 103
- Mihaloğlu: 33, 34, 148, 150,
165, 166, 262, 263
- Milen kalesi: 283
- Mille: 281
- Miloş Kübile: 125
- Minnet Bey: 157
- Minnetoğlu: 157, 158
- Mirço: 147
- Mirza Şah: 295
- Mis: 309
- Misini hisarı: 112
- Misis: 281, 282
- Mokan Hisarı: 259
- Mokan (Mevkan) Kalesi:
259
- Moldova: 45
- Mora: 131, 190, 201, 202,
228, 230, 231, 247
- Mordtmann, A. D.: 44

- Mordtmann nushası: 43
 Mozalan hisarı: 308
 Mudanya: 235, 275
 Mudurnu: 65, 88, 102
 Muhammed: 51, 56, 208, 210, 211, 298
 Muhammed Beg, Mihaloğlu: 33, 34
 Muhammed, Hazret-i: 290
 Muhlis Paşa: 51, 212
 mukataa: 219, 220
 Murad Bey: 262
 Murad Han, Sultan: 33, 34, 39, 59, 70, 95, 97, 98, 102, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 126, 129, 133, 145, 156, 158, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 178, 179, 182, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 212, 213, 215, 218, 224, 228, 230, 252, 287, 288, 294, 297, 311, 312
 Murad, II.: 33, 35, 36, 40
 Murad Paşa: 263
 Murad suyu: 263
 Musa: 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 159
 Musa Baba: 297
 Musa Bey: 310
 Musa Çelebi: 31
 Musannifek: 248
 Mustafa: 143, 146, 154, 158, 159, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 173
 Mustafa Bey: 310
 Mustafa, Börklüce: 158
 Mustafa Çelebi: 226
 Mustafa, Düzme: 33, 166, 167
 Mustafa, Kâtib: 43
 Mustafa Paşa: 261, 289
 Mustafa, Sultan: 260, 262, 264, 266
 Mustafa Şehzade (Bayezid Han'ın oğlu): 36, 144, 164, 168, 169, 171, 172
 Mustafazade-i Karamanî, Şeyh: 314
 Musul: 55
 Müze-i Hümayun: 44
 Nasreddin Bey, Dulkadıroğlu: 137
 Nigeobri (Niğbolu): 131, 132
 Niğde: 136, 154, 283
 Nike Öbrünk (Nige Ob-
 ran): 34, 200
 Nikolsburg (Mähren) Şatosu: 43
 Nikolsburg nushası: 43
 Niköprü: 176, 223
 Niş Toganı: 169
 Nişancı Paşa: 290
 Nuh Peygamber: 53
 Odgönlek hisarı: 109
 Oğuz: 52, 53
 Oğuz Han: 219
 Ohçabolı: 149
 Oksford nushası: 44
 Orhan Gazi: 31, 32, 39, 51, 70, 75, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 109, 111, 114, 133, 150, 188, 197, 219, 287, 293, 296, 299, 311
 Oruç Bey: 33, 165, 173, 177, 178
 Oruç Bey, Temurtaş oğlu: 177
 Osman Çelebi: 34
 Osman Gazi: 32, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 92, 93, 97, 101, 123, 127, 135, 188, 197, 200, 219, 281, 293, 296, 311
 Osman soyu: 32, 51, 55
 Osman sülalesi: 155
 Osman ülkesi: 146
 Osmancık: 185, 286, 289
 Osmanlı: 32, 42, 53, 62, 95, 114, 120, 127, 128, 177, 186, 188, 193, 194, 200, 202, 204, 251, 258, 290, 293
 Osmanoğlu: 51, 52, 53, 63, 98, 117, 133, 152, 154, 155, 178, 180, 202, 206, 207, 211, 212, 213, 214, 221, 238, 240, 242, 244, 252, 264, 275, 280, 287, 288, 290, 291, 292, 294, 296, 298, 299, 301, 302, 311
 Oynaşisar: 80
 Ömer Bey, Ramazanoğlu: 309
 Ömer Bey, Turhan Beyoğlu: 263, 265
 Özbek Ağa: 194
 Paris nushası: 44, 45
 Pasin Ovası: 54
 Paşa Beg: 34
 Paşa Kirece: 176
 Paşacuk Ağa: 120
 Pazar: 281
 Pendik: 161
 Perivedin: 149
 Pınarbaşı: 84, 151
 Pir Ahmed, Karamanoğlu: 41, 249, 250, 251, 252, 259, 260, 264
 Pirahmet Cesteri: 297
 Polanya hisarı: 121
 Polava: 229
 Postin-püş: 117
 Prusya Devlet Kütüphanesi: 43
 Prusya İlim Akademisi: 44
 Rabia: 37
 Raif Yelkenci: 37, 43, 46
 Ramazan: 281, 282
 Ramazanoğlu: 309
 Rehavi: 164
 Ressava (Sava): 228
 Resul Çelebi: 299
 Reyhan Ağa, Hadım: 194
 Reyhan Paşa: 176
 Rivâq ül-Etrâk: 44
 Rum: 53, 54, 55, 56, 100, 101, 110, 156, 213, 234, 251, 252, 253, 256, 266, 281, 287, 297, 298, 308
 Rum Mehmed: 41, 220, 221, 251, 253, 255, 256, 257, 290
 Rum padişahı: 260, 296, 301, 303, 304, 309
 Rumca: 90, 101
 Rumeli: 108, 109, 110, 112, 121, 126, 129, 142, 147, 148, 149, 150, 151, 157, 164, 165, 166, 168, 170, 181, 187, 195, 196, 202, 204, 205, 207, 217, 225, 230, 235, 241, 242, 262, 288
 Rumeli askeri: 209, 278
 Rumeli beylerbeyi: 115, 156, 191, 225, 239, 262, 278, 284

- Rumeli hisarı: 272
 Runkale: 307
 Rüstem: 84, 115, 131
 Sakarya ırmağı: 65
 Sakarya suyu: 79
 Saltuk Alp: 79
 Samakaoğlu: 157
 Samandıra: 88, 89, 91
 Samsa Çavuş: 65, 79, 83
 Samsun: 156, 157
 Sandrew (Semendire): 34, 132, 176, 194, 196, 199, 200, 205, 231, 232, 246, 271
 Sara Hatun: 241
 Sarı Yakuboğlu: 250
 Sarıca Paşa: 289
 Sarıcahisar: 79
 Sarıkamış: 143
 Sarıkaya: 65
 Saroz: 85
 Saru Yatı: 55, 57, 60
 Saruca, Derzi: 150
 Saruca Paşa: 215
 Saruhan: 123, 127, 138, 143, 173, 178, 278, 290
 Saruhan Beglü: 138
 Saruhanoğlu: 118
 Sava nehri: 198
 Sava (Ressava): 228
 Saykalan hisarı (Sıkanhisar): 250
 Sazlıdere: 165
 Schacht, Joseph: 44
 Sekületi Ban: 209
 Selânik: 123, 158, 164, 190, 191, 289
 Selçuk: 55, 72, 127
 Selçuk Hatun: 276
 Selman: 212
 Selmân, Şeyh: 51
 Selver Çavuşoğlu: 250
 Semekon: 150
 Semendire (Semendire, Semendria, Sandrew): 34, 132, 176, 194, 196, 199, 200, 205, 231, 232, 246, 271
 Semerkand: 146
 Serahur: 143
 Serez: 158, 159, 164, 190, 228
 Serhan Begli: 139
 Sevinç: 53
 Seydişehir: 121, 154
 Seyitgazi: 153
 Sınavna Kadıoğlu: 158, 159
 Sırbistan: 223, 232, 247
 Sırp: 116, 126, 130, 132, 133, 149, 150, 176, 189, 194, 199, 200, 205
 Sırp kralı: 124, 125, 311
 Silifke: 137, 249, 250, 259, 261
 Silifke Kalesi: 259
 Silistre (Sillisire): 131, 175
 Silivri: 149
 Sillisire (Silistre): 131, 175
 Sillisürim (Sillisire): 147
 Simav: 117
 Simavî, Şeyh İlâhi: 314
 Simavna Kadıoğlu: 148, 150, 158, 159
 Sinan Bey: 193, 230
 Sinan Bey, Elvan Beyoğlu: 230
 Sinan Bey, Rumeli Beylerbeyisi: 191
 Sinan Paşa: 290
 Sind: 217
 Sinop: 136, 147, 174, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 239, 241
 Sipahi: 82, 100, 128, 137, 165, 194, 236, 252
 Siracüddin-i Urmevî: 101
 Sirez: 122, 123, 126
 Sis: 305
 Sis dağı: 281
 Sis kalesi: 282
 Sivas: 137, 142, 249, 260, 262, 298
 Sivrihisar: 146, 151, 154
 Sofya: 129, 169, 208, 209, 289
 Solak Karaca: 144
 Sonsa: 241
 Sorgun: 65
 Söğüt: 55, 60, 65, 92
 Sökület ban: 36, 210
 subaşı: 151, 219, 282
 Sugar: 53
 Sultan Şeyhi: 282
 Sultan-ı Haremeyn (Mekke ve Medine sultanı): 302
 Sultanönü (Sultan öyüğü): 93, 235
 Sunkur: 53, 54
 Sunsa: 183
 Süle, Çavuşbaşı: 119
 Sülemiş: 65
 Süleyman: 58, 74, 108, 109, 111, 208, 283
 Süleyman Bey: 213, 219, 286
 Süleyman Çelebi: 288
 Süleyman, Dulkadıroğlu: 213
 Süleyman Paşa: 70, 95, 96, 102, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 288
 Süleyman peygamber: 136
 Süleyman Şah: 53, 54, 72, 219, 281
 Süleymaniye Kütüphanesi: 45
 Süleymaniye nüshası: 45, 46
 Sürmelü Çukuru: 54
 Swornik (İzbornik): 176, 231, 232
 Şah-Ana: 176
 Şahin Lala: 112, 113, 114, 117, 121, 123
 Şahinşah: 278
 Şahmelik vezir: 149
 Şahsüvar Bey: 300, 301, 302, 304, 305
 Şam: 141, 142, 143, 285, 301, 302
 Şam Türkmenleri: 54
 Şarabdar İlyas: 170, 171, 172, 173, 182, 191
 Şehabettin Ağa: 238
 Şehnâz: 164
 Şehsüvar, Dulkadıroğlu: 252
 Şemseddin-i Fenarî, Mevlânâ: 297
 Şerefeddin Paşa: 176
 Şerefeddin-i Kırımı, Mevlânâ: 297
 Şili: 130
 Şükrullah Fazıl, Mevlânâ: 193, 226, 276
 Taceddin-i Kürdî: 59, 101, 296
 Taceddinoğlu: 172
 Taharetsiz Hatip: 168
 Taharten, Erzincan Beyi: 40, 137, 138, 139, 143
 Tahtalı: 229
 Tamac: 288
 Taman: 290

- Tanoz: 222
 Tapduk Emre, Şeyh: 297
 Tarakçı: 131
 Tarakçı Yenicesi: 65, 66, 102
 Taraklı Borlu: 136, 173
 Tarcılar (Darıca): 161
 Tarsus: 252, 281, 282, 283, 308
 Taşak Yazısı: 62
 Tatar: 54, 55, 61, 62, 80, 81, 143, 146, 157, 158, 287
 Tavşanlı: 117
 Tayfur Çelebi: 185, 186
 Tebriz: 264
 Teke: 215
 Tekeili: 135, 143
 Tekfurpınarı: 79
 Tekirdağ: 109, 131
 Terbkürbeli: 281
 Tercan: 262
 Tevârih ve Menâkıb-ı Âl-i Osman: 43
 Tevârih-i Âl-i Osmân: 38, 42, 44
 tımar: 74, 75, 96, 99, 102, 104, 122, 127, 128, 147, 148, 153, 155, 157, 159, 162, 177, 178, 180, 197, 236, 258, 285, 290
 Timur: 40, 119, 128, 131, 133, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 157, 295, 311
 Timurtaş: 165
 Temürtaşoğlu: 33, 34, 177
 Tire: 127, 177
 Tireçe hisarı: 224
 Togan, Kılıççı: 34, 200
 Togar: 53
 Tokat: 33, 150, 165, 166, 176, 180, 182, 199, 205, 207, 260, 261, 286
 Toktemur: 53
 Tomalıç Beli: 60
 Torlak Kemal: 158
 Tornberg kataloğu: 43
 Tosya: 155
 Tozak: 53
 Trabzon: 234, 235, 240, 241, 247
 Trabzon gazası: 300
 Tuğut Alp: 75
 Tuğrul: 101
 Tuna: 129, 155, 203, 224, 225, 243, 270, 271, 278, 279, 285
 Tunca suyu: 286
 Turahan Bey: 201, 205, 207
 Turgut Alp: 69, 84, 105
 Turgutli: 75
 Turgutlu: 252
 Turgutoğlu: 251, 252, 309
 Turhan: 166
 Turhan Beyoğlu: 263, 266
 Turkutlu: 41, 170, 209
 Turkutoğulları: 204
 Turmuş: 53
 Tursun Bey: 102
 Tursun Fakih: 72, 296
 Tururoğlu, Derviş: 58
 Tusi, Mevlânâ: 226
 Tükmen beğliği: 305
 Tükmenler: 308
 Türk: 54, 64, 67, 69, 75, 81, 82, 84, 85, 89, 90, 95, 96, 99, 102, 109, 110, 115, 121, 128, 129, 166, 206, 207, 218, 220, 222, 230, 231, 243, 246, 267, 268
 Türk Mezarı: 54
 Türk Rüstem: 39, 133
 Türk Turhan: 166
 Türk Yurdu: 44
 Türkçe: 38, 43, 115
 Türkistan: 54
 Türkmen: 54, 139, 142, 182, 183, 184, 213, 264, 304, 305, 308
 Türkmen obaları: 184
 Uğurlu Meluned: 264
 Ulu hacibi: 307
 Uluabad köprüsü: 166
 Ulubat: 103
 Ulubat Köprüsü: 34, 76
 Ulubat tekfurı: 76, 103
 Ulufur suyu: 70
 Umur Begogh, Temürtaşoğlu: 34
 Umur Bey: 33, 129, 165
 Umur Bey, Karatimurtaşoğlu: 33, 173
 Umur Bey, Timurtaşoğlu: 200
 Upsala nushası: 43, 45
 Uyal Hoca: 57
 Uyuz Bey: 256
 Uzun Hasan: 234, 239, 240, 241, 242, 249, 250, 252, 256, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266
 Uzunca Bel: 83
 Üçok: 281
 Üngürüz: 35, 195, 205, 278
 Üsküb: 34, 37, 199, 200, 228, 229
 Üsküdar: 290
 Üsküp: 35, 126, 194, 200, 223
 Üzeyir: 281, 282
 Valikoğlu: 205
 Valnakşan (Alnakşan): 282
 Valnakşan kalesi: 283
 Vardar Yenicesi: 164, 190
 Varna: 206
 Varna dağı: 207
 Varna gazâsı: 34
 Varna Savaşı: 177, 200
 Varsak: 193, 256, 281, 309
 Vatikan nushası: 43
 Vefa, Şeyh: 36
 Vennakş: 281
 Veyis Bey: 180, 181
 Vilkoğlu: 132, 142, 143, 169, 176, 189, 191, 192, 194, 196, 199, 205, 206, 209, 223
 Vidin: 126, 148, 191, 196, 208, 286
 Vidin Sinanı: 191, 192, 193
 Vildan, Mevlânâ: 253
 Viranca Hisar: 107
 Viyana nushası: 44
 Vize: 169
 Vüdena: 126
 Wittek: 44
 Yabugırın: 268
 Yafes: 53
 Yafesoğulları: 54
 Yağma: 202, 218, 249
 Yahşi Bey: 130, 150, 177, 178, 179
 Yahşi Fakih: 31, 32, 51, 150
 Yahşulu: 96
 Yahudiler: 290
 Yahya: 212
 Yahya, Şeyh: 51
 Yakub Bey: 117
 Yakub Bey, Germiyanoglu: 135, 176, 188
 Yakub Çelebi: 124, 125
 Yakub Ece: 108, 110
 Yakub, Hakim: 290

Yakup Bey, Menteşoğlu: 180
Yalakonya: 95
Yalakova: 96
Yalı kapısı: 172
Yalvaç: 121
Yanbolu: 152
Yanko: 36, 202, 205, 206, 207, 209, 210, 225
Yantemür: 53
Yarhisar: 68, 69, 70, 71, 75, 238
Yaya: 98, 165, 200, 287
Yayıcsa (Yayca): 246
Yellüyurd (Yillüyurd): 228
Yenice: 102, 164
Yeniçeri: 115, 207, 232, 264, 272, 275, 276, 299
Yenişehir: 75, 77, 79, 83, 91, 95, 100, 101, 117, 133, 174, 238, 242, 276, 288
Yezid: 143
Yılduz: 230
Yılın Pazarcığı (İlgün havalisi): 250
Yigan, Mevlânâ: 294, 297
Yiğit Bey: 126, 139
Yillüyurd (Yellüyurd): 228
Yinişehir: 39
Yirgögi: 155
Yoras: 130, 150
Yovan: 232
Yörgüç Paşa: 173, 182, 183, 184, 186, 187, 189
Yunan: 274
Yunan tahtı: 278
Yunus Bey: 222
Yunus Emre: 297
Yusuf: 177

Yusuf İmirza (Yusufça Mirza): 260
Yüregir: 281
Yüregir (Üçok'un oğlu): 281

Zaganos, Derzibaşı: 152
Zagra: 114, 116
Zağanos Paşa: 289
Zamantu hisarı: 304
Zeynel (Uzun Hasan'ın oğlu): 264
Zeyni: 297
Zülfikar: 285

DİZİN ÇEVİRİYAZI

- Abdal Murâd: 569
 Abdal Mûsâ: 571
 Abdâlân-ı Rûm: 571
 Abdurrahîm-i Rûmî, Şeyh: 570
 Abdurrahman, Gâzi: 348
 Abdüllatîf-i Makdisî, Şeyh: 570
 Ablaýund: 370
 Absuy: 349, 355, 362
 Acem: 321, 322, 402, 428, 430, 449, 485, 536, 560, 569
 Aclan Beg, Karasioglu: 370
 Ada: 484, 495, 497
 Ada köprisi: 484
 Adalya: 450, 520
 Adana: 549, 553, 554, 555, 581, 582, 583
 Adranos (Edrenos) Teküri: 343
 Ağrıboz (Eğriboz, Iğrıboz): 500, 524
 Ahî Evren: 569
 Ahî Hasan: 351, 352, 360
 Âhir Külek: 555
 Ahiyân-ı Rûm: 571
 Ahmed: 348
 Ahmed Beg: 448, 449, 506
 Ahmed, Çavuş: 520
 Ahmed Çelebi: 548
 Ahmed Paşa: 528, 529, 532, 533, 538, 539, 540, 562
 Ahmed Paşa, Fenârioglu: 534, 563
 Ahmed Paşa, Gedük: 528, 530, 531, 532, 537, 538, 544, 549, 562
 Ahmed Paşa, Hersekoglu (Anatoli beglerbegisi): 583
 Ahmed-i Gûrânî, Mevlânâ: 570
 ak bôrk: 364, 383
 Akbaş: 363
 Akbıyık: 479, 570
 Akça Koca: 348, 349, 350, 355, 356, 357, 358, 362, 363
 Akçahisâr: 475, 476, 477, 486
 Akçalimon: 375
 Akçaylu: 478, 486
 Akhisâr: 345, 346, 349, 420
 Akıncı: 467, 533
 Akkerman: 552, 556
 Akova: 351
 Aksaray: 403, 527
 Aksaraylı mahallesi: 527
 Aksunkur Aga: 387
 Akşehir: 388, 412, 421, 422, 461, 485, 520, 531, 533
 Akşemseddin: 570
 Aktemür: 330, 344
 Akyaya: 560
 Akyazı: 348, 349, 350, 355
 Alâeddin Paşa: 342, 360, 361, 364, 445, 450
 Alacahisâr: 397, 457
 Alâeddevle: 578, 580
 Alâeddin, Mevlânâ: 570
 Alaşehir hisârı: 395
 Alaşehir: 385, 395, 397
 Alata (Elete) tagı: 351
 Albustân (Elbüstân): 481, 573
 Aleddin Azebi, Mevlânâ: 586
 Aleyye: 485, 528, 563
 Alışar: 323
 Âl-i Abbâs: 321
 Ali Beg: 433, 441, 464, 514, 523, 533, 534, 557, 558, 559
 Ali Beg, Bengi: 450
 Ali Beg, Evrenezoglu: 417, 458, 463
 Ali Beg, Hünkâr: 463
 Ali Beg, Mihaloglu: 533, 534, 535
 Ali Beg, Rûmili beglerbegisi: 556, 557
 Ali Horasânî, Şeyh Yar: 569
 Âl-i Osmân: 319, 320, 321, 322, 330, 353, 354, 362, 366, 391, 395, 396, 401, 402, 422, 423, 446, 462, 470, 476, 479, 480, 482, 509, 510, 512, 522, 536, 547, 552, 560, 561, 562, 564, 565, 566, 569, 570, 572, 583, 584
 Ali Paşa: 398, 400, 401, 402, 414, 560, 561
 Âl-i Selçuk: 322, 339
 Ali-yi Bestâmî, Mevlânâ Şeyh: 518
 Alnakşan kal'ası: 555
 Alnakşan (Valnakşan): 553
 Alparslan: 450, 454
 Alparslanoglu: 454, 455
 Amasiyye: 404, 410, 411, 412, 414, 416, 424, 442, 450, 451, 455, 481, 495, 549, 559, 560, 563, 584
 Amasır: 502, 503
 Amr bin Ümeyye: 410
 Amud: 321
 Aña, Savcı: 323
 Analakşan hisârı: 581
 Anatoli: 397, 432, 445, 463, 471, 473, 475, 477, 498, 502, 505, 523, 526, 528, 531, 543, 545, 548, 549, 550, 552, 572
 Anatoli beglerbegisi: 430, 439, 445, 475, 485, 505, 550, 582, 583
 Anteb begi: 580
 Arab: 321, 376, 402, 485, 560, 574, 580
 Arabistân: 499
 Araman (Ermen): 363
 Arnavud: 391, 397, 444, 445, 465, 466, 476, 477, 519, 521, 522, 543
 Arnavud Iskenderi: 476
 Artukova: 450
 Aşık Paşa: 319, 362, 369, 569
 Âşıkî: 319, 320, 338, 345, 357, 359, 360, 387, 394, 396, 403, 412, 425, 429, 443, 446, 455, 480, 482, 483, 489, 491, 493, 496, 497, 499, 502, 503, 507,

- 514, 516, 519, 521, 546,
553, 555, 556, 558, 560,
563, 565, 567, 568, 572,
578, 579, 583, 585
- Ata Kosun: 554
- Atana: 549
- Atranoz: 351
- Ayafni hisâr: 507
- Ayan göli: 349, 362
- Ayanikola: 324, 337
- Ayas hisâr: 582
- Ayası kal'ası: 554
- Ayasofya: 487
- Ayasulug: 395, 446
- Ayaşolonya (Ayaşolonya):
375
- Ayazmand: 514
- Aydın: 410, 413, 426, 427,
445, 446, 483
- Aydıncık: 374, 375, 384
- Aydınoğlu: 395, 407, 446,
485
- Aydos: 362, 363
- Aydos hisâr: 355, 356, 357
- Aydos tekûri: 356
- Aykolug: 321
- Aykutluk: 321
- Aytogdı: 343, 345
- Azab Beg: 416, 418, 475,
476
- Azag: 539
- Ba'lbek: 410
- Baba İlyâs: 319, 373, 569,
571
- Baba Muhlis: 569
- Bâciyân-ı Rûm: 571
- Bafluili: 518
- Bagdad: 482, 497, 568
- Bakraz tagı: 582
- Balaban Paşa: 448
- Balabancuk: 344
- Balık Hisâr: 566
- Balıkesri: 370, 371, 561
- Balkan: 510
- Ballubatra (Balyabadra-
Patros): 497
- Banatoz (Bantoz) hisârı:
379
- Bantoz hisâr: 379
- Baranlı: 537
- Baras tekûr: 345, 352, 353
- Barsbeyte hisâr: 581
- Basuk: 321
- Bay Hoca: 324, 351
- Bâyezîd Han: 359, 385,
387, 388, 392, 393, 394,
395, 396, 397, 398, 399,
400, 401, 402, 403, 404,
405, 406, 407, 409, 410,
411, 412, 413, 414, 417,
421, 423, 424, 429, 430,
432, 457, 465, 487, 495,
533, 535, 537, 546, 547,
548, 549, 550, 551, 552,
553, 555, 556, 558, 559,
560, 565, 566, 570, 579,
583, 584, 585
- Bâyezîd Han, Yıldırım:
385, 408, 409, 417, 431,
568, 569, 584
- Bâyezîd Paşa: 417, 423,
426, 430, 432, 433, 561
- Bâyezîd Sultân: 319, 411,
495, 511, 531, 535, 546,
547, 548, 549, 550, 551,
579, 580, 581, 585, 586
- Bâyezîd-i Bestâmî: 518
- Bayıncar Tatar: 328
- Bayındur Han: 537
- Bayıntur: 321
- Baysub: 321
- Bedenos (Bidnos, Bednos)
tekûri: 343
- Bednos tekûri: 343
- Beg Bâzâr: 413
- Beg Kavagi: 414
- Begşehri: 388, 422, 459
- Behisni: 406
- Bekdaşiler: 571
- Bere (Beriyeye ?) begi: 580
- Bergama hisâr: 372
- Bermüdek: 554
- Beytullâh: 567
- Bıñarbaş: 351, 419
- Bırgaz (Burgus): 380
- Bırgoz: 381
- Bidevî Çardagi: 448, 474
- Bidnos tekûri: 343
- Biga: 383, 384, 430, 435,
552
- Biga kâdısı: 435
- Biga öyügi: 329
- Biga suyu: 435
- Bihisni: 405
- Bilecük: 323, 332, 334, 336,
337, 338, 342, 346, 364,
365, 379, 385, 560, 571
- Bilecük hisâr: 331, 335,
359
- Bilecük tekûri: 323, 324,
331, 335
- Biligrad: 466, 467, 475, 477,
493, 494, 498
- Biline: 467
- Bilüyüz (Yelyüz): 370
- bimârhâne: 394
- Biran (Branikvac): 498
- Birgama: 370, 371
- Bişköpri: 349
- Biştaş: 332, 333
- Bogazkesen: 398, 544
- Bogdan: 359, 541, 551, 558
- Bolayır: 375, 376, 436
- Boli: 350, 355, 364, 442,
473, 502, 506, 507, 511
- Borlu: 442
- Bosna: 394, 397, 457, 492,
501, 516, 518
- Bozkır: 461
- börk: 365, 571
- Börklüce: 426
- Branikvac (Biran): 498
- Budak Beg: 573, 577, 578
- Bulgar: 485, 560
- Bulgar tagı: 510, 523, 554
- Burgus (Bırgaz): 380
- Burı (Büre): 390
- burma dülbend: 365, 444
- Bursa: 338, 343, 351, 352,
354, 359, 360, 361, 362,
365, 369, 372, 373, 379,
383, 385, 387, 388, 394,
396, 402, 403, 404, 405,
412, 414, 416, 417, 418,
419, 420, 421, 423, 425,
429, 431, 432, 433, 438,
440, 443, 444, 445, 447,
455, 456, 463, 484, 485,
499, 500, 505, 508, 547,
548, 560, 563, 586
- Bursa hisâr: 338, 344, 351,
385, 455
- Bursa nâyibliği: 412
- Bursa tekûri: 343
- Büre (Buri): 390
- Ca'ber Kal'ası: 322, 553
- Cem, Sultân: 546, 547, 548,
549, 579, 585, 586
- Cemaze Hisârı (Çamardı
Hisârı): 422
- Cezerî Kâsım Paşa: 563
- Cezerî Sîrözî, Şeyh: 569
- Cihan suyu: 582
- Cimbini Hisârı: 374, 375
- Cimbünük hisâr: 375

- Cüneyd Beg, İzmiroğlu: 432, 445, 447
- Çadurlu: 345
- Çadurlu teküri: 346
- Çağatay: 408, 411, 536, 537
- Çakırbıñar: 336
- Çamardı Hisârı (Cemaze Hisârı): 422
- Çandırlu Halil: 365, 379, 382, 401
- Çarboga: 321
- Çardak köyi: 420
- Çarşamba (Çihârşenbih) Suyr: 403
- çaşnığırbaşı: 387, 430, 444
- Çatalca Hisârı: 389
- Çavdar (Çavudur): 323
- Çavdar Tatar: 347, 348
- Çavdarlu: 347
- Çavudur (Çavdar): 323
- Çavuşköyi: 346
- Çerkes (Çerkez): 539, 559, 563, 573, 576, 578, 579
- Çetroz (Çıfroz): 394
- Çınarlu: 551
- Çıtak: 536
- Çih ban: 477, 479
- Çihârşenbih (Çarşamba) Suyr: 403
- Çimbini Hisârı: 374, 375
- Çimişkezek Begi: 510
- Çin: 321
- Çorlu: 378, 379, 438
- Çorumlu: 451, 452
- Çön (Çon, Çöz) tagr: 554
- Çukurova: 553, 555
- Dânişmend: 401, 428
- Daranos (Dıranos) teküri: 345
- Dadu Hatun: 444
- Dâvud: 379, 554
- Dâvud Paşa: 563
- Dâvud-ı Kayserî: 368, 569
- Delü Balaban: 390
- Delü Paşa: 444
- Derende (Derevende): 405
- Develü: 403
- Dunışkar: 464
- Dirakola, Dırıkola: 443, 444, 465, 467, 468, 513
- Dırama: 390
- Dıranos teküri: 345
- Dicle: 568
- Dimetoka: 378
- Dimetoka hisârı: 381
- Dimetoka teküri: 380
- Dinboz: 343, 351
- Divrigi: 405, 406
- Domanıç taguu: 323
- Döndi Sultân: 510
- Dulkadır: 531, 573
- Dulkadıroğlu: 405, 453, 481, 522, 573
- Durahan (Turahan): 469
- Durdioglu (Tururogh): 326
- Durhan (Turahan): 469
- Dürekânî: 444, 507, 508
- Düzbâzâr: 350, 351
- Ebkülos (İkülos): 367
- Ebu İshakiyye: 394
- Ebu Sa'îd: 537
- Ebu'l-Vefâ, Seyyid: 319, 373
- Ece Beg: 374, 375, 376
- Ece Ovası: 378, 436
- Edebalı, Şeyh: 326, 327, 339, 342, 351, 359, 365, 368, 569
- Edremid: 370
- Edrene: 381, 382, 383, 384, 390, 393, 394, 396, 399, 415, 416, 417, 430, 432, 433, 436, 437, 440, 456, 460, 463, 464, 467, 474, 476, 477, 481, 484, 495, 497, 505, 514, 543, 550, 559, 561, 562, 563, 584, 586
- Edrene hisârı: 381
- Edrenos teküri: 343
- Egrigöz: 385
- Egrikös (Egrigöz) Hisârı: 468
- Elbasan (İlbasan): 522
- Elbüstân (Albustân): 481, 573
- Elete (Alata) tagr: 351
- Elvân Beg, çaşnığırbaşı: 388, 430, 444, 500
- Elvân Çelebi: 454
- Elvan Çelebüm Tekyesi: 433
- Emîr Ali Çelebi: 524
- Emîr Seyyid: 456, 484, 561
- Emîr Süleymân: 405, 410, 411, 414, 415, 416, 418, 420, 560
- Emirtagr: 471
- Engüri: 323, 410, 505, 506, 508, 549, 566
- Engürüz: 558
- Eregli: 328, 329, 526
- Eregliye (Eregölü): 582
- Eregölü (Eregliye): 582
- Ergine köprisi: 455, 456
- Ermen (Araman): 363
- Ermeni: 554
- Ertana: 406, 546
- Ertoñrul Gâzi: 321, 322, 323, 333, 340, 395, 406, 487, 569
- Erzincan: 322, 405, 410, 510, 520, 531, 533
- Erzurum: 322
- Eskişehir: 331, 332, 340, 347
- Evrenez: 378, 380, 381, 382, 383, 386, 389, 390, 394, 432, 434
- Evrenozoglu: 417, 438, 444, 458, 463, 465, 493
- Eyneğöl: 324, 327, 333, 337, 339, 342, 372, 373, 508, 561
- Eyyûb Ensârî: 489
- Fahreddin Fâzıl, Mevlânâ: 495, 570
- Fahreddin Mudurmî, Şeyh: 570
- Fâtıma Hatun: 414
- Fâyik Paşa: 562
- Fâzıl, Gâzi: 374, 376, 378
- Fazlullah, Geñiboza kâdisı: 417, 437
- Fazlullah Kâdi: 363
- Fazlullah Paşa: 561, 566
- Ferhâd: 582
- Fidâyi: 573, 576
- Filib: 382, 406, 425, 512, 561
- Fire (Firecik): 490
- Firenk: 366, 502, 545, 559, 585
- Firiz Beg: 394, 438
- Fodura (Kodura): 361
- Furat ırmagı: 322
- Furat suyr: 533, 534
- Gâzi Hünkâr: 365, 493, 560, 566
- Gâzi Rahmân: 355, 357, 358, 359, 362
- Gâziyân-ı Rûm: 571
- Gegibüze (Geñiboza): 363, 417, 429, 437

- Gelibolu: 375, 376, 377, 378,
 379, 382, 383, 384, 389,
 396, 417, 432, 433, 435,
 436, 458, 468, 475, 486,
 514, 524, 531, 561, 562
 Gemleyüg (Gemlik): 352
 Gemlik (Gemleyüg): 352
 Gerüboza: 363, 417, 429, 437
 Germe: 470, 500
 Germe Hisâr: 469, 499, 500
 Germiyan: 323, 332, 339,
 340, 347, 411, 457, 468,
 483
 Germiyanoglu: 323, 328,
 331, 336, 385, 387, 402,
 407, 408, 409, 411, 421,
 438, 441, 444, 456, 484
 Gevele (Kevele): 523, 524
 Geyik Baba Zâviyesi: 374
 Geyve: 345, 346, 362, 417,
 420
 Giyüklü Baba: 566, 569
 Gögerçinlik: 400, 459, 475
 Gök Alp: 320, 321, 339,
 347, 362, 465, 487
 Gölbaş: 343, 370, 434
 Gül-Flanoz (Gül-Falanoz):
 333
 Görecek (Görecük): 374
 Görüce (Kuruca): 498
 Göyünük (Göynük): 333,
 369, 398, 399, 414
 Gözelce Hisâr: 398
 Gügercinlik hisâr: 498
 Gül Falanozoglu: 334
 Gümüşlioglu: 570
 Gümüşlü Kubbe: 354, 359
 Gümülçine: 383, 390, 529
 Gündüz: 323, 331, 342,
 343, 369, 553, 554
 Gündüzoglu: 554, 582
 Gürânî, Mevlânâ: 499
 Gürün: 406
 Hâbil: 418, 453
 Hacı Bayram, Şeyh: 570
 Hacı Beg: 534
 Hacı Bektaş: 570, 571, 572
 Hacı Hasan: 368
 Hâfi, Şeyh: 570
 Haleb: 322, 409, 410, 554,
 580, 581, 582
 Hâlid bin Velid: 410
 Halil Paşa: 383, 444, 473,
 474, 475, 481, 484, 486,
 487, 561, 567
 Halilürrahman: 566, 586
 Halvetiler: 570
 Hama: 410
 Hamîd: 402
 Hamîd, Şeyh: 570
 Hamîd vilâyeti: 388
 Hamîdiddin, Seyyidzâde
 Seyyid: 586
 Hamîdili: 392, 402, 410, 419,
 438, 450, 459, 461, 531
 Hamîdoglu: 386, 388
 Hamza: 399
 Hamza Beg: 324, 447, 476,
 509, 513, 531
 Hamza Beg, Başaroglu: 424
 Hamza Beg, Beglerbegi:
 447
 Hamza Beg, Çakırcıbaşı:
 512
 Hamza Beg, Köse (Adalya
 sancagı begi): 520
 Hamza Beg, Rûmili
 Beglerbegisi: 509
 Hamza, Mevlânâ: 461
 Hareddîn: 327
 Hasan Aga: 414
 Hasan Alp: 342
 Hasan Beg: 505, 506, 507,
 508, 511, 535, 536
 Hasan Beg, Dulkadıroglu:
 453
 Hasan Çelebi: 561
 Hasan-ı Dirâz: 535, 536, 537
 Hâsköy: 524
 Hatibzâde: 586
 Hatun Ana: 571
 Hayber: 350
 Haydar Beg: 453, 454
 Haydar, Mevlânâ: 428
 Hayrabolu: 377, 378
 Hayreddîn Paşa: 383, 390,
 560
 Hayreddîn-i Hirevî, Mev-
 lânâ: 570
 Hayreddîn-i Kirmî, Mev-
 lânâ: 570
 Herek (Hereke): 429
 Hersek: 518
 Hürmenkaya: 332, 333
 Hürmenkaya begi: 331
 Hızır Aga: 481, 563
 Hızır Beg, İsfendiyâroglu:
 424, 481, 570
 Hind: 560
 Hindûstân: 559
 Hisâr Beg: 402
 Hisâr, Virança: 374
 Hocaizâde: 570, 586
 Horasân: 571
 Horman hisâr: 580
 Hôşkadem: 573, 576
 Hôşkadem, Mısır sultân:
 573
 Hünkâr agzı: 450
 Hüsamzâde: 586
 Hüseyin Beg, Hamîdoglu:
 388, 509
 Hüsvrev, Mevlânâ: 474, 570
 Iğrıboz (Ağrıboz, Egriboz):
 524, 525
 Ilgın havalisi (Yılğun
 Bazarcuğu): 521
 Ispartı: 388
 İblisi (İpsili) hisâr: 447
 İbni Edhem: 372
 İbrâhîm Beg: 554
 İbrâhîm Beg,
 Karamanoglu: 459, 473,
 484, 485, 505, 519, 568
 İbrâhîm Çelebi: 561
 İbrâhîm, Nişancı: 562
 İbrahim Paşa: 430, 433,
 434, 436, 439, 441, 445,
 450, 560
 İclân Beg, Karasioglu (Ac-
 lan Beg): 370
 İçil: 461, 520, 530, 531, 549
 İflak: 394, 398, 415, 418,
 423, 426, 438, 471, 512,
 513, 541, 552, 558, 559
 İfğan (İflakan-Eflakan): 503
 İkizce: 327
 İkülos (Ebkülos): 367
 İlbasan (Elbasan): 522
 İlbeği, Hacı: 370, 378, 380,
 381, 383
 İlyâs Beg: 448
 İlyâs Mustafâ, Şarâbdâr:
 438, 439, 440, 441, 450, 459
 İlyâs Paşa: 560
 İmirza Cihanşâh: 537
 İmirza Şâh, Horasan
 pâdişâh: 568
 İncügez: 438
 İncügüz: 389
 İnegöl (Eynegöl): 324, 327,
 333, 337, 339, 342, 372,
 373, 508, 561
 İnez: 490, 491

- İnönü: 342
İpsala: 381, 382, 491
İpsila: 446
İrmen: 355
İrmenek: 520
İrmeni: 509, 533
İrmenibili: 323, 324
İrmenipazarı: 562
İsâ: 414, 445, 450
İsâ Beg: 418, 492, 493
İsâ Beg, Aydınoglu: 446
İsâ Beg, Evrenozoglu: 465, 493
İsfendiyâr: 386, 404, 407, 410, 413, 414, 415, 421, 423, 424, 426, 442, 443, 445, 463, 484, 504
İsfendiyâroğlu: 423, 424, 442, 503
İshâk Beg: 394, 457, 462, 467, 468, 492, 520, 530
İshak Beg, Karamanoglu: 521, 530
İshak Fakı: 385
İshak Fakih: 319
İshak Paşa: 484, 485, 512, 527, 561
İskender: 466, 554
İskenderiyye: 519, 543, 544, 545
İskete: 390
İskilib: 425
İsmâ'il Beg: 503, 505, 506, 507, 508, 511
İstanbul: 351, 352, 355, 356, 359, 363, 367, 396, 397, 398, 401, 410, 414, 416, 417, 420, 429, 437, 486, 487, 488, 489, 490, 492, 493, 503, 505, 512, 514, 517, 522, 523, 524, 527, 531, 532, 536, 540, 541, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 561, 562, 563
İstanbul tekürü: 356, 363, 398
İteşeni: 327
İvaz Paşa, Hacı: 418, 419, 430, 433, 434, 441, 561
İzbeçen: 493
İzladi Dervendi: 473
İzmür: 435
İzmiroğlu: 430, 431, 432, 433, 435, 445, 446, 447
İznik: 342, 349, 350, 356, 362, 363, 365, 366, 367, 368, 369, 379, 414, 418, 426, 428, 439, 440, 442, 443, 560, 561
İzveçay (Yayıcsa): 518
İzvornug (İzvornik, Swornik): 501
İzvornuk: 445
Ka'be: 556, 579
Ka'betullah: 561, 566, 586
Ka'bulahbâr: 410
Kabaagaç: 389
Kadem: 438
Kâdı Burhâneddîn: 404
kâdı'-asker: 426, 427, 524, 546, 560
Kâdızâde-i Rûmî: 569
Kal'acug: 413, 423
Kalakonya: 377
Kalamestorya (Klasemtor-ya): 370
Kalanoz: 327
Kalata: 487
Kaldırık (Kaldurayık): 336
Kamarı: 321
Kandırı: 355, 362, 363
Kandillü Çam: 327
Kangırı: 413, 423
Kaplucu: 344, 385
Kaplucu Kapısı: 338
Kapucibaşı: 576, 578
Kara Bogdan: 541, 542, 543, 544, 551
Kara Eylül (Kara öylük): 536
Kara Hisâr: 520, 524
Kara İsâ: 553
Kara İsâlu: 555
Kara Rüstem: 382
Kara Rüstem, Karamanlu: 382
Kara Temür Paşa: 391
Kara Temürtaş: 394, 396, 397, 411
Kara Yûsuf: 409
Karaagaç: 388
Karabag: 410
Karabogdanoglu: 556, 557, 558
Karaburun: 426
Karaca: 321, 494
Karaca Ahmed Sultân: 569
Karaca Beg: 494
Karaca Beg (Anatoli beg-lerbegisi): 445
Karaca Paşa: 561
Karaca Rahmân: 358, 359
Karacahisar (Karahisâr): 323, 327, 328, 330, 331, 333, 339, 340, 342, 346, 347, 369, 403, 531, 533, 536, 561, 562, 584
Karaçepiş: 346, 348, 349, 350, 355
Karadeniz: 502, 538
Karafirye: 390, 399
Karağöz Beg: 581
Karahân: 321
Karahisâr: 323, 331, 369, 403, 531, 533, 536, 561, 562
Karahoca: 369
Karahul: 321
Karalu Oglan: 321
Karaman: 382, 402, 404, 413, 414, 419, 421, 422, 439, 450, 459, 461, 462, 467, 472, 473, 483, 485, 486, 508, 511, 519, 520, 521, 523, 526, 527, 531, 546, 547, 548, 549, 555, 559, 573, 581
Karaman beglerbegi: 581
Karaman oğlanları: 520, 531
Karaman sipâhileri: 523
Karamanoglu: 386, 394, 402, 403, 413, 414, 418, 419, 421, 422, 423, 438, 445, 450, 459, 460, 461, 462, 471, 472, 473, 474, 475, 478, 483, 484, 485, 505, 508, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 526, 527, 528, 530, 531, 532, 535, 549, 574
Karamürsel: 363, 419
Karaöylük (Karayülük): 453
Karaöylük yaylası: 449
Karaöyük (Karayol): 571
Karasi: 370, 371, 372, 374, 375, 376, 377, 379, 392, 395, 410, 414
Karasioglu: 370, 372
Karatikin: 348, 349, 350, 366
Karayol (Karaöyük): 571
Karın Ovası: 420
Karluili: 391, 500
Karluoglanları: 500
Kartal: 429
Kâsım: 414, 423, 425, 445, 531
Kâsım Beg: 421, 453, 531

- Kâsım Beg, İsfendi-yâroglı: 423, 442
 Kâsım Beg, Karamanoğlu: 530, 532, 549
 Kâsım Paşa: 473, 563
 Kasım Paşa, Tutturmezi-koglı: 561
 Kastamonı: 386, 404, 410, 413, 423, 442, 444, 504, 506, 507, 511
 Kavala: 390
 Kayaalp: 321
 Kayıtbay: 576, 579
 Kaynıtur: 321
 Kayseri: 403, 520, 569, 571
 Kazova: 561
 Kazuklu Voyvoda: 513, 514
 Kebliüoğlu: 524
 Kefe: 537, 538, 539, 540, 563
 Keklik Mustafâ: 546
 Kemah: 533, 536
 Kemâl Paşa: 561
 Kenkırı: 423
 Kestel teküri: 343
 Kesteli, Mevlânâ: 586
 Keşiş Tağı: 372
 Kevele (Gevele): 523, 524
 Kılıç: 328, 346, 378, 391, 440, 450, 503, 535, 557, 559, 565
 Kılıç Arslan Beg: 528, 529, 531
 Kıratova: 394
 Kırşehir: 413, 422, 571
 Kıvrum Yol: 404
 Kızıl Ahmed: 506, 507, 511, 520
 Kızıl Boga: 321
 Kızılagaç Yeñicesi: 437
 Kızılca İrmak suyu: 559
 Kızılca Tuzla: 370
 Kızılkocalı: 452, 453
 Kızılkocaoglanları: 450, 451, 453
 Kili (Kilya): 551
 Kili vilâyeti: 556
 Kilya (Kili): 551
 Kirluka: 486
 Kirmastı: 370, 419
 Kişan hisâr: 381
 Kite hisâr: 343
 Kite ovası: 361
 Kite teküri: 343, 345
 Klasmortorya (Kalamestor-ya): 370
 Koca Efendi, Bursa kâdisi: 387, 569
 Koca Hızır: 475
 Koca Nâyib: 412
 Kocacuk Hisâr: 465
 Kocaili: 348, 364, 398, 475, 486
 Kocakayası: 453
 Koçum Seydi: 569
 Kodura (Fodura): 361
 Kogrı (Konur): 378
 Koñrapa: 355, 364
 Koñur Alp: 348, 349, 350, 351, 355, 357, 362
 Konur (Kogrı): 378
 Koñurhisâr: 377
 Konuş hisâr: 425
 Konya: 369, 403, 421, 422, 461, 462, 472, 485, 520, 523, 524, 531, 548, 549, 550
 Korkud, Sultân: 550
 Korluga: 321
 Koru Deresi: 346
 Kostantiniyye: 319, 545
 Koyluhisâr: 504, 508, 509, 510, 522
 Koyunhisâr: 343, 363
 Kömlüoğlu: 434
 Köprihisâr: 342
 Köpürlü: 416
 Kör Şahmelik: 416
 Körfez hisâr: 500
 Köse Mihâl: 331, 332, 334, 348, 351, 440
 Kösova: 392, 477, 478, 480, 493
 Kösova gazâsı: 481
 Kuds-i Şerif: 566, 586
 Kul hisâr: 494
 Kul İsmâ'il Beg: 505
 Kula Şâhîn: 471, 488, 561
 Kulaça: 327
 Kumburun: 436
 Kurd oğlu: 448
 Kurşunlu Kilise: 478
 Kurt Hasan: 447
 Kurtılmış: 321
 Kuruca (Görüce): 498
 Kusun: 554, 555
 Kusun Varsak: 553
 Kuş Timur: 553, 554, 555
 Kuş Temuroğlu: 554
 Kutbeddin-i İznîkî, Mevlâ-nâ: 569
 Kuvac: 518
 Kuvacılı: 518
 Kükürtlü: 361
 Külek: 553, 554
 Külek hisâr: 581
 Külek kal'ası: 554, 555
 Küntogdı: 322
 Kürt: 406
 Kürt Hasan, Şeyh (Çimiş-kezek Begi): 510
 Kütâhiyye: 385, 387, 388, 392, 485
 Lala Şahin: 379, 382, 389
 Lapsekü: 435
 Lârende: 462, 523, 524, 526, 527, 549
 Laz: 393, 394, 397, 400, 416, 457, 468, 502, 517
 Laz kıralı: 392, 584
 Laz vilâyeti: 417, 457, 462, 469, 473, 492, 498, 501
 Lazoglı: 465
 Leblebüci hisâr: 345, 346
 Lefke: 346, 347
 Lih ban: 477, 478
 Lih vilâyeti: 558, 559
 Limoz: 491
 Londura: 499, 500
 Lökban: 477, 478
 Lülü (Lüle): 530
 Lülüfer Hatun: 337, 338
 Lütfi Begoglı: 528
 Maçin: 321
 Ma'nisa: 426, 474, 476, 495
 Ma'nisa Çelebisi: 562
 Ma'nisazâde: 586
 Mahmûd Beg: 445, 448
 Mahmûd Çelebi, Hacı Bekdaşoglı: 572
 Mahmûd Paşa: 327, 498, 499, 500, 501, 502, 504, 505, 506, 515, 516, 517, 523, 524, 525, 531, 532, 533, 534, 562
 Mahmûd, Şeyh: 351
 Mahram: 370
 Makâm-ı Mahmûd: 461
 Malatiyye: 405, 406, 580
 Maldepe: 545
 Malhun: 325, 360
 Manastır: 391, 456
 Marmara: 342
 Martaloz Togan: 477
 Marula (Marulya): 390

- Marzuvan (Merzifon): 424
 Mashara Arab: 401
 Matara (Matarı): 416
 Mecnûn Tabak: 409
 Medîne: 566
 Medîne-i Resûl: 526, 561, 562, 566, 567, 586
 Megalgarâ (Mıgalkara): 389
 Mekece: 345, 346
 Mekke: 445, 468, 548, 549, 566, 574, 579, 586
 Mekketullah: 585
 Mekki Aslan Beg: 573
 Mekki Beg, Üzeyiroğlu: 582
 Menâkıb Âl-i Osmân: 489, 499
 Menâkıb u Tevârîh-i Âl-i Osmân: 319
 Menâkıb-ı Âl-i Osmân: 417
 Menemen ovası: 406
 Menkübe: 539, 540
 Menteşe: 448, 571
 Menteşe vilâyeti: 395
 Menteşeli: 483
 Menteşeoğlanları: 448
 Menteşeoğlu: 386, 395, 407, 432, 448, 485
 Meric Böle (Merih Bula): 444
 Meriç: 380, 381, 384
 Meriç suyu: 497
 Merih Bula (Merih Böle): 444
 Merzifon (Marzuvan): 424
 Merzuvan Ovası: 451
 Mesevri: 499, 500
 Mesih Paşa: 562
 Mevkan (Mokan) kal'ası: 530
 Mevlânâ Hünkâr: 524
 Mevlânâ Kâdi: 438
 Mezîd Beg: 471
 Mıgalkara (Mugalkara, Megalgarâ): 389
 Mısır: 386, 409, 410, 449, 476, 549, 554, 559, 570, 573, 574, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 585
 Mısır begleri: 574, 575, 576
 Mısır Çerkesi: 556
 Mısır hâkimleri: 574
 Mısır pâdişâhı: 573
 Mısır sultânı: 386, 406, 554, 573, 574, 575, 577, 578, 579, 580, 581, 582
 Mısırlı: 406, 553, 554, 555, 556, 574, 577, 579
 Midilli: 514, 516, 517
 Mihâl: 332, 333, 335, 336, 345, 346, 347, 352, 370, 418
 Mihaloglu: 416, 417, 433, 434, 440, 533, 534, 535
 Mileş Kübile (Miloş Küpile, Miloş Kobile): 393
 Millen kal'ası: 554, 555
 Miloş Kobile (Mileş Kübile): 393
 Minnet Beg: 425
 Minnetoğlu: 425, 426
 Mir Timür: 536
 Mircü (Mirço): 415
 Mirço (Mircü): 415
 Mis: 582
 Misini hisâr: 380
 Misis: 553, 554
 Mokan hisâr: 530
 Mokan (Mevkan) kal'ası: 530
 Molan (Mozalan) hisâr: 581
 Mora: 399, 459, 469, 470, 497, 498, 499, 500, 517
 Mozalan (Molan) hisâr: 581
 Mudanya: 505, 547
 Mudurnu (Muturnu): 333, 369
 Muhammed: 319, 329, 382, 414, 480, 570
 Muhammed Aga: 561
 Muhammed Beg: 486
 Muhammed Beg, Gündüzoglu: 582
 Muhammed Beg, Karamanoğlu: 422, 450, 530
 Muhammed Beg, Mihaoglu: 416, 433, 434, 440
 Muhammed Beg, Minnetoğlu: 425
 Muhammed Han: 397, 423, 430, 474, 480, 481, 483, 485, 486, 487, 488, 489, 491, 492, 493, 495, 497, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 509, 510, 512, 513, 514, 516, 518, 519, 520, 521, 522, 524, 526, 529, 530, 531, 532, 534, 535, 537, 538, 539, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 553, 560, 561, 566, 570, 572, 574, 577, 578, 579, 583, 584
 Muhammed Paşa, Hızır Agaoglu: 563
 Muhammed Resûlullah: 563
 Muhammed, Sultân: 327, 365, 410, 411, 412, 414, 416, 417, 418, 420, 421, 423, 424, 425, 426, 428, 429, 431, 444, 476, 477, 481, 483, 484, 485, 487, 488, 495, 504, 509, 515, 520, 530, 531, 532, 540, 545, 558, 560, 574
 Muhammed, Vâ'iz: 423
 Muhammed-i Buhârî, Seyyid: 570
 Muhammed-i Zîrek, Mevlânâ: 570
 Muhlis İlyâs: 480
 Muhlis Paşa: 319
 Murâd Han: 327, 338, 362, 365, 369, 379, 380, 381, 382, 383, 385, 386, 388, 389, 390, 392, 394, 397, 401, 412, 424, 426, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 444, 445, 446, 448, 450, 455, 456, 457, 458, 459, 461, 462, 464, 465, 466, 467, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 487, 493, 498, 499, 523, 561, 566, 570, 584
 Murâd Paşa: 534
 Mûsâ: 414, 418
 Mûsâ Beg: 582
 Musannifek: 518
 Mûsi: 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 427, 569
 Mustafâ: 410, 411, 414, 422, 426, 427, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441
 Mustafâ Beg: 582
 Mustafâ Çelebi: 495
 Mustafâ, Düzme: 434, 435
 Mustafâ Paşa: 532, 562
 Mustafâ, Sultân: 531, 533, 535, 537
 Mustafâzâde-yi Karamânî, Şeyh: 586
 Musûl: 323
 Muturnu: 355
 Muturnu (Mudurnu): 333, 369

- Nasreddîn Beg, Dulkâdî-roğlı: 405
 Nigde: 403, 422, 555
 Nige Obran (Nike Öbrünk): 468
 Nigebolı (Nigeobrı): 399, 400
 Nike Öbrünk (Nige Obran): 468
 Niköpri: 445, 492
 Niş Togan: 437
 Nişancı Paşa: 562
 Nûh Nebî: 321
- Odgönlek (Od Gönelek) hisârı: 377
 Ogcabolu (Ohcabolu): 416
 Oguz: 320, 321
 Oguz Han: 487
 Ohcabolu (Ogcabolu): 416
 Orhan Gâzi: 319, 337, 338, 342, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 376, 379, 382, 401, 417, 456, 465, 487, 560, 566, 569, 571, 581, 584
 Oruç Beg: 433, 441, 446, 447
 Oruç Beg, Temürtaş oğlu: 445, 468
 Osmân Gâzi: 321, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 351, 354, 359, 360, 365, 456, 465, 487, 553, 566, 569, 583, 584, 586
 Osmân, hutbe-i: 340
 Osmân, Vilâyet-i: 413, 562, 563
 Osmâncık: 453, 559, 561
 Osmâniler: 469
 Osmâncapısı: 388
 Osmânlu: 385, 461, 473, 521
 Osmânoğlu: 419, 422, 449, 475, 508, 574, 575
 Oynaşhisâr: 347
- Ömer Beg: 534, 536
 Ömer Beg, Ramazânoglu: 582
 Özbek Aga: 462
- Pasin ovası: 322
 Paşa Beg: 444, 468
 Paşa Kirece: 444
 Paşacuk Aga, çaşnığırbaşı: 387, 388
 Payaz: 554
 Payburd: 534, 535
 Pazar: 340
 Pendik: 429
 Perivedin (Pirevidin): 416
 Pır Ahmed: 520, 521, 522, 523, 530, 531, 535, 569
 Pirevidin (Perivedin): 416
 Polanya (Pulunya): 389
 Polava: 498
 Postîn-pûş: 385
 Pulunya (Polanya): 389
- Ramazânlu: 554
 Ramazânoglu: 582
 Ressava (Sava): 498
 Resûl Çelebi: 572
 Resûl, Hazret-i: 356, 410, 479
 Reyhân Aga, Hadım: 462
 Reyhân Paşa: 444
 Rînpapa: 585
 Rûm: 321, 322, 323, 324, 367, 376, 378, 407, 410, 412, 481, 523, 526, 527, 531, 549, 553, 559, 561, 569, 570, 571, 574, 580, 581
 Rûm Muhammed, Rûm Muhammedi: 489, 490, 522, 523, 524, 526, 527, 528, 562
 Rûm pâdişâlu: 568, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583
 Rûm sultânı: 577
 Rûm vezîr: 523
 Rûm vilâyeti: 321, 537
 Rûmca: 357
 Rûmili: 376, 377, 379, 383, 389, 394, 397, 409, 414, 415, 416, 417, 418, 425, 432, 433, 434, 436, 438, 450, 455, 459, 463, 465, 471, 472, 473, 475, 477, 486, 494, 500, 505, 511, 512, 533, 550, 560
 Rûmili beglerbegisi: 424, 494, 509, 533, 550, 556, 557
 Rüstem: 382, 399
- Sâhibbûn (Şabın) Karahisâr: 323
 Sakarı (Sakarya): 346
 Sakaryı (Sakarya) suyu: 332
 Saltuk Alp: 346
 Samakaroglı (Samakavoglu): 425
 Samaku (Semekov): 418
 Samandıra: 355, 356, 358
 Samandıra hisârı: 355
 Samandıra tekürî: 355, 356
 Samsa Çavuş: 333, 346, 350
 Samsun: 424, 425
 Sandrew (Semendire): 501
 Sara Hatun: 510
 Sarhan Beglû: 406
 Sarıkamış: 410
 Saroz: 353
 Sarpçahisâr: 346
 Saru Ya'kûboglû: 520
 Saru Yatı: 323, 324, 327, 328
 Saruca, Derzi: 418
 Saruca Paşa: 484, 561
 Saruhan: 391, 395, 406, 410, 447, 550, 562
 Saruhanlı: 441
 Saruhanoglu: 386
 Sarukaya: 332
 Sava (Ressava): 466, 498
 Saykalan hisârı (Sıklanhisâr): 520
 Sazludere: 433
 Sekületi (Sögület) ban: 477
 Selânik: 391, 426, 432, 458, 459, 561
 Selçük Hatun: 548
 Selmân, Şeyh: 319
 Selver Çavuşoglu Çavuşbaşı: 520
 Semekov (Samakov, Samaku): 418
 Semendire (Semendria, Sandrew): 400, 445, 462, 464, 467, 468, 469, 473, 501, 502, 516, 542
 Semerkand: 413
 Serüz (Sirez): 390, 391, 394, 426, 428, 458, 497
 Seydigâzi: 421
 Seydişehir: 388, 422
 Sıklanhisâr: 520
 Sımavuna kâdısı: 418
 Sınab: 404, 503, 504
 Sırf Sindugı: 384
 Silifke: 404, 520, 530, 532

- silihdârlar: 430
 Silistre (Sillisire): 399, 443
 Silivri: 416
 Sillisire (Silitire, Silistre): 399, 443
 Sillisürim: 415
 Simav: 385
 Simâvi, Şeyh İlâhi: 586
 Simavna kadısı: 416, 426, 427, 428
 Sinab: 415, 442, 504, 505, 506, 507, 509, 511
 Sinân Beg, Beglerbegi: 459, 461, 500
 Sinân Beg, Elvân Begoglu: 500
 Sinân Paşa: 562
 Sind: 485
 Sirâcü'ddîn-i Urmevi: 369
 Sirez: 390, 391, 394, 426, 428, 458, 497
 Sis: 553, 554, 578
 Sis tagı: 554
 Sivaz: 404, 405, 409, 520, 531, 533, 571
 Sivrihisâr: 413, 418, 422
 Sofya: 397, 437, 477, 478, 562
 Solak Karaca: 411
 Sonsa (Sunisa): 511
 Sorkun: 332, 333
 Sökület ban: 477, 478
 Sögüt: 323, 327, 333, 359
 Sugar: 321
 Sultân Ahmed: 409, 568
 Sultân Alâ'addîn: 322, 323, 328, 329, 330
 Sultân Hatun: 385
 Sultân öyüğü (Sultânöni): 360, 505
 Sultân Şeyhi: 554
 Sultânöni (Sultân öyüğü): 360, 505
 Sunisa (Sonsa): 511
 Sunkur: 321, 322
 Sunsa: 451
 Sübaş: 340, 342, 402, 418, 427, 488, 534, 554, 598, 624
 Süle Çavuş, Çavuşbaş: 387
 Sülemiş: 333
 Süleymân: 342, 377, 378, 379, 403, 481
 Süleymân Beg: 481, 488, 558
 Süleymân Çelebi: 561
 Süleymân Paşa: 338, 362, 363, 369, 370, 372, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 560
 Süleymân Şâh: 321, 322, 340, 487, 553
 Sünisin: 393
 Sürmelü Çukuru: 322
 Swornik (İzvornik): 501
 Şabın Karahisâr: 323
 Şah Ana: 444
 Şahin Lala: 384, 390, 391
 Şahinşâh: 550
 Şahmelik: 417
 Şâhsüvâr: 573, 574, 575, 577, 578
 Şâm: 409, 410, 412, 558, 573
 Şâm nâyibi: 575, 577
 Şâm Türkmân: 322
 Şehâbeddin Aga: 508
 Şehsüvâr, Dulkadroglı: 522, 523
 Şemseddin-i Fenârî, Mevlânâ: 569
 Şer'-i Muhammed: 563
 Şerefeddin Paşa: 444
 Şerefeddin-i Kırîmî, Mevlânâ: 570
 Şili hisârı: 398
 Şükrüllah, Mevlânâ: 461, 495, 548
 Taceddin-i Kürdî: 327, 368, 569
 Taceddinoglu: 440
 Tahâretsüz Hatîb: 436
 Taharten: 405, 407, 411
 Tahtalı: 498
 Tamac: 561
 Taman: 563
 Tanoz: 491
 Tañrı Yıkduğı: 389
 Tapduk Emre, Şeyh: 569
 Tarabuzon: 504, 505, 510, 511, 517
 Tarakçı Hisârı: 398
 Tarakçı Yeñicesi: 332, 333, 369
 Taraklu Borlu: 404, 442
 Tarhan Beg: 537
 Tarsis: 581
 Tarsus: 523, 553, 554, 555
 Tarucılar: 429
 Taşak Yazısı: 329
 Tatar: 322, 323, 329, 347, 348, 410, 411, 413, 424, 425, 559
 Tatar Çavdar: 347
 Tavşanlı: 385
 Tayfur Çelebi: 454
 Tayı Karaca: 494
 Tebriz: 535
 Teke: 483
 Tekeili: 402, 410
 Tekübeli: 554
 Tekürpınarı: 346
 Tekürtagı: 377, 399
 Tele: 555
 Temür: 387, 395, 398, 400, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 568, 584
 Temürtaş oğlanları: 433
 Temürtaşoglu Umur Begoglu: 468
 Tercan: 533
 Tırabuzan: 572
 timâr: 341, 342, 347, 363, 369, 372, 395, 415, 423, 427, 430, 439, 446, 448, 450, 455, 506, 511, 529, 558, 585
 timarhâne: 559
 Tire: 395, 446
 Tirebçe hisârı: 492
 Togan: 468
 Togar: 321
 Tokat: 418, 433, 434, 445, 448, 450, 473, 474, 531, 532, 559
 Tokat hisârı: 448, 476
 Tokat kal'ası: 468
 Toktemür: 321
 Tomalıç Bili: 327
 Toñrul: 369
 Toñuzlu: 385
 Torlak Ho Kemâl: 426
 Tosya: 423
 Tozak: 321
 Tuna: 397, 423, 471, 493, 494, 512, 513, 541, 542, 543, 550, 551, 557
 Tunca suyu: 559
 Turahan Beg: 469, 470, 474, 475, 534
 Turgudogh: 581
 Turkut: 521
 Turkut Alp: 337, 342, 351, 372
 Turkutli: 342
 Turkutlu: 438, 478, 523
 Turkutoglanları: 472

- Turkutoglu: 523
 Tursun Beg: 370
 Tursun Faki, Tursun Fakıh: 339, 340, 569
 Turtmış: 321
 Tururoglu, Derviş (Durdioğlu): 326
 Tüsi Fâzıl, Mevlânâ: 495
 Tuvucalar: 434
 Türk: 327, 332, 334, 336, 343, 349, 351, 352, 356, 357, 363, 366, 377, 378, 383, 389, 396, 475, 486, 488, 489, 491, 500, 501, 513, 516, 517, 538, 539, 540
 Türk hisârı: 539
 Türk Rüstem: 401
 Türk Turhan: 434
 Türkçe: 383
 Türkistân: 322
 Türkman: 322, 406, 410, 450, 451, 452, 481, 535, 577, 578, 580
 Ulubat: 343, 370, 433
 Umur Beg: 397, 433, 441
 Urum: 522
 Urumca: 368, 370
 Uyuz Beg: 527
 Uzun Hasan: 504, 509, 510, 511, 519, 520, 521, 522, 523, 527, 530, 531, 532, 533, 535, 536, 537
 Uzunca Bil: 350
 Ülüfer suyu: 338
 Üngürüz: 396, 397, 445, 457, 459, 460, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 471, 473, 474, 475, 477, 498, 512, 513, 542, 550, 558, 559
 Üsküb: 394, 462, 467, 468, 469, 497, 498
 Üsküdar: 562
 Üsküf: 389
 Üsküp: 492
 Üzer vilâyeti: 553, 554
 Üzeroglu Dâvud: 554
 Valnakşan (Alnakşan): 553
 Vardar Yiñicesi: 432, 458
 Varna: 445, 475
 Varna gazâsı: 468
 Varna tagı: 475
 Varsak: 527, 554, 559, 581
 Veliyyüddin (Velyedin): 562
 Velyedin (Veliyyüddin): 562
 Vennakş: 554
 Veys Beg: 448, 449
 Vilkoglu (Vilkoglu, Vulukoglu): 400, 409, 411, 437, 438, 444, 457, 459, 460, 462, 463, 464, 467, 468, 473, 474, 475, 477, 492
 Vidin: 394, 416, 459, 460, 465, 477, 559
 Vidin Sinânı (Vidinli Sinan): 459, 460, 461
 Vildân, Mevlânâ: 524
 Vize: 438
 Vodana (Vüden): 394
 Vulukoglu (Vilkoglu): 400, 409, 411, 437, 438, 444, 457, 459, 460, 462, 463, 464, 467, 468, 473, 474, 475, 477, 492
 Vüden (Vodana): 394
 Ya'kûb: 438
 Ya'kûb Beg: 385, 402
 Ya'kûb Beg, Germiyânoglu: 444, 456
 Ya'kûb Beg, Menteşeoğlu: 448
 Ya'kûb Çelebi: 392, 393
 Ya'kûb Ece: 377, 378
 Ya'kûb, Hakîm: 562
 Yabugermen: 539
 Yafes: 321
 Yafis: 321
 Yahşı Beg: 398, 446, 447
 Yahşı Fakıh: 417
 Yahşı, Mihaloglu: 417
 Yahşılı: 363
 Yahyâ Selmân Âşık: 480
 Yahyâ, Şeyh: 319
 Yalakonya: 363
 Yalakova: 363
 Yalakoya: 363
 Yalvac: 388
 Yanbolı: 420
 Yanko: 471, 473, 475, 478, 494
 Yanko Hunyad: 477
 Yantemür: 321
 Yarhisâr: 336, 338, 342, 508
 Yarhisâr teküri: 335, 337
 Yayca (Yayıcsa): 516
 Yayıcsa (İzveçay): 518
 Yayıcsa (Yayca): 516
 Yehûdlar: 562
 Yelyüz (Bilüyyüz): 370
 Yenişehir: 342, 344, 346, 350, 358, 362, 367, 368, 385, 401, 442, 508, 512, 548, 561
 Yezîd: 410
 Yılduz: 499
 Yılduz hisârı: 500
 Yılgun Bazarcuğu (İlgin havalisi): 521
 Yigan, Mevlânâ: 566, 570
 Yiğit Beg: 394, 406
 Yiñice: 369, 432
 yiñiçeri: 383, 475, 535, 560, 571
 Yirgögi: 423
 Yokarı sırtıdagı hisâr: 363
 Yoras (Yoros): 398, 417
 Yörgüç Paşa: 441, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 457
 Yûnan: 546, 550
 Yûnus Beg: 491
 Yûnus Emre: 569
 Yûnus, Hâs: 491
 Yûsuf: 445
 Yusuf İmrıza: 531
 Yüregir: 553, 554
 Zaganos Paşa: 561
 Zaganos, Derzibaşı: 420
 Zagra: 382, 383
 Zeynel, Hasan-ı Dıraz'ın oğlu: 535
 Zeyni: 570
 Zeytûn: 453
 Zibin: 465
 Zihne: 390
 Zindan Kapısı: 419

Osmanlı tarih yazıcılığının en eski ve en önemli metinlerinden birinin, Türkçe’de, yazmalara dayalı ilk bilimsel yayını. Çelebi Mehmet, II. Murat ve Fatih Sultan Mehmet dönemlerini yaşamış, İstanbul’un fethinde bulunmuş bir görgü tanığının ağzından Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluş yıllarının heyecan verici öyküsü...

“Menakıb u Tevarih-i Âl-i Osman”ın çevriyazı ve günümüz diline aktarılmış biçimlerini içeren “Osmanoğulları’nın Tarihi”, bu toprakların geçmişine ilgi duyan herkes için vazgeçilmez bir kaynak.